

ISAIAK ASIMOV ZADUŠIBINA I ZEMILJA

POČETAK POTRAGE

1.

"Zbog čega li sam to učinio?" upita se Golan Treviz.

Nije to, nipošto, bilo novo pitanje. Otkako je prispeo na Geu često ga je sebi postavljao. U prijatnoj tišini noći budio bi se iz najdubljeg sna i zaticao sebe kako mu to pitanje, poput majušnog doboša, bešumno bubnja u mozgu: zbog čega li sam to učinio?

Sada, međutim, po prvi put, prevalio ga je preko usana pred Domom, starinom sa Gee.

Dom je, dakako, bio savršeno svestan Trevizove napetosti, budući da je mogao osetiti svaki treptaj večnikovog uma. Ali ništa ne odgovori. Gea ni na koji način i nikad nije smela zaći u Trevizov um, i najbolji put da otkloni svako iskušenje bio je - ma kako to beše bolno - da jednostavno zanemaruje mladićeva osećanja.

"Učinio - šta, Trevize?" upita Dom. Zadavalo mu je poprilično teškoća da se nekome obraća više nego jednosložnim rečima, ali to sada nije imalo nikakve važnosti. Treviz se postepeno na to navikavao.

"Zbog čega sam doneo takvu odluku", odgovori Treviz. "Odabrao Geu kao svoju budućnost."

"Doneo si ispravnu odluku", ohrabri ga Dom. Sedeo je i svojim staračkim, duboko zasvođenim očima ozbiljno posmatrao čoveka iz Zadužbine, koji je stajao pred njim.

"To ti kažeš", odvrati Trev pomalo nestrpljivo.

"Ja/mi/Gea znamo da si doneo ispravnu odluku. U tome i jeste tvoja vrednost za nas. Ti raspolažeš sposobnošću da i na osnovu nepotpunih saznanja donosiš ispravne odluke, i odluku si doneo. Odabrao si Geu! Odbacio si anarhičnost Galaktičkog carstva utemeljenog na tehnološkoj snazi Prve Zadužbine, kao i anarhičnost Galaktičkog carstva zasnovanog na mentalnim moćima Druge Zadužbine. Shvatio si da nijedno od njih ne može postići stabilnost na duži rok. I tako si odabrao Geu."

"Tako je", potvrdi Treviz. "Upravo tako! Odabrao sam Geu, taj super-organizam: planetu sa umom i ličnošću mnoštva, tako da

morate govoriti 'Ja/mi/Gea' kako biste izrazili neizrecivo." Nemirno je koračao tamo-amo. "A Gea će, na kraju, postati Galaktika, super organizam koji će obuhvatiti čitav zvezdani roj koji nazivamo Mlečnim Putem."

On zastade, i uzbuđeno se okrenuvši prema Domu dodade: "Osećam, kao i vi, da sam doneo ispravnu odluku, ali vaš cilj je stvaranje Galaktike i stoga ste zadovoljni mojom odlukom. Međutim, postoji nešto u meni što me goni da stvaranje Galaktike ne uzmem i kao svoj cilj, i stoga nisam u stanju da tako lako prihvatim ispravnost svoje odluke. Ja želim da odmerim i procenim njenu ispravnost i da njome i sam budem zadovoljan. A kako da znam da sam doneo ispravnu odluku ? Kakav je to mehanizam koji čini da moje odluke budu ispravne?"

"Ja/mi/Gea ne znamo šta je to što čini da donosiš ispravne odluke. Ali da li je uopšte važno to znati, budući da imamo odluku?"

"Govoriš u ime čitave planete, je li tako? U ime zajedničke svesti svake kapi rose, svakog kamička, čak i tečnog jezgra u utrobi planete?"

"Tako je, a tako kaže i svaki delić planete koji raspolaže dovoljno snažnom zajedničkom svešću."

"I ta se zajednička svest zadovoljava time da me koristi kao crnu kutiju? Budući da crna kutija funkcioniše savršeno je nevažno znati šta se nalazi unutra? Ali to ne zadovoljava mene. Ne uživam baš u tome da izigravam crnu kutiju. Ja želim da znam šta je unutra. Želim da znam kako sam i zbog čega odabrao Geu i Galaktiku kao svoju budućnost, kako bih mogao odahnuti i uspostaviti vlastiti mir."

"Ali zbog čega ti se toliko ne dopada odluka koju si doneo i zbog čega toliko ne veruješ samom sebi?"

Treviz duboko uzdahnu i odgovori lagano, tihim ali ubedljivim glasom: "Zbog toga što ne želim da budem deo nikakvog super-organizma. Ne želim da budem lako otklonjivi deo koji je moguće jednostavno odbaciti kad god super-organizam proceni da je to za dobro celine."

Dom se zamišljeno zagleda u Treviza. "Želiš li, onda, Treve, da promeniš odluku? Kao što znaš, slobodan si da to učiniš."

"Želeo bih da promenim odluku, ali ne mogu to učiniti naprosto

stoga što mi se ona ne dopada. Da to učinim morao bih znati da li je odluka bila ispravna ili ne. Nije dovoljno samo osećati da je bila ispravna."

"Ako osećaš da je ispravna, onda je ispravna." Ponovo taj spokojni, blagi glas koji je, budući u tako jasnoj suprotnosti sa njegovim unutrašnjim nemiro, na neki čudan način činio da se Treviz još više uzbuđi.

On odgovori, gotovo šapatom, raskidajući nerazmrsivu nit između osećanja i saznanja: "Moram pronaći Zemlju."

"Zbog toga što misliš da ona ima nekakve veze sa tom tvojom strasnom potrebom za saznanjem?"

"Zbog toga što je u pitanju još jedan problem koji me nepodnošljivo muči i zbog toga što osećam da između jednog i drugog postoji nekakva veza. Nisam li, najzad, crna kutija? Osećam da postoji nekakva veza. Nije li to dovoljno da sve prihvatiš kao činjenicu?"

"Možda", odgovori Dom spokojno.

"Imamo li u vidu činjenicu da se žitelji Galaksije već hiljadama godina - možda i svih dvadeset hiljada godina - zanimaju za Zemlju, kako je bilo moguće da smo svi zaboravili planetu sa koje smo protekli?"

"Dvadeset hiljada godina je mnogo više vremena no što ti se čini. Postoji mnoštvo stvari iz ranog razdoblja Carstva o kojima veoma malo znamo; brojne legende koje su zacementirane ali koje neumorno ponavljamo, i u koje čak verujemo, jer ne raspoložemo, ničim čime bismo ih zamenili. A Zemlja je starija i od Carstva."

"Ali mora da postoje neki tragovi. Moj dragi prijatelj, Pelorat, sakuplja mitove i predanja o davnim danima Zemlje; sve do čega se može domoći iz bilo kakvog izvora. To mu je profesija, i što je još važnije, strast. Ti mitovi i predanja čine sve čime raspoložemo. Nema nikakvih zapisa, nikakvih dokumenata."

"Dokumenata, starih dvadeset hiljada godina? Stvari trunu, iščezavaju, bivaju uništene usled nebrige ili u ratovima."

"Ali trebalo bi da postoje zapisi o zapisima; kopije, kopije kopija, i kopije kopija kopija; koristan materijal znatno mlađi od dvadeset hiljada godina. Neko ih je uklonio. Galaktička biblioteka na Trantoru

mora da raspolaže dokumentima koji se odnose na Zemlju. O tim se dokumentima govori u poznatim istorijskim zapisima, ali samih dokumenata više nema u Galaktičkoj biblioteci. Pomen o njima svakako postoji, ali ni o kakvom izvodu iz njih nema ni traga."

"Znaš da je pre nekoliko vekova Trantor bio opustošen."

"Međutim, Biblioteka nije bila ni dirnuta. Brižno su je čuvali žitelji Druge Zadužbine. A upravo su oni nedavno ustanovili da ništa što se odnosi na Zemlju više ne postoji. Koliko još nedavno neko je namerno uklonio sav materijal. Zbog čega?" Treviz prestade da korača tamo-amo i pažljivo se zagleda u Doma. "Pronađem li Zemlju, pronaći ću i šta se to skriva ..."

"Skriva?"

"Skriva, ili što je skriveno. Kada to jednom budem ustanovio, imam osećaj i da ću konačno shvatiti zbog čega sam, potisnuvši individualnost, odabrao Geu i Galaktiku. I tada, pretpostavljam, znaću, a ne samo osećati, da sam u pravu. A ako sam u pravu", on bespomoćno sleže ramenima, "pa, neka bude kako jeste."

"Ako vec tako osećaš", reče Dom, "ako osećaš da moraš poći u potragu za Zemljom, u tom slučaju mi ćemo ti, naravno, pomoći koliko god budemo mogli. Naša je pomoć, međutim, ograničena. Na primer, ja/mi/Gea ne znamo gde se nalazi Zemlja, sred toga neizrecivog beskrajaja svetova koji čine Vaseljenu."

"Čak i ako je tako", odvrati Treviz, "moram poći u potragu... čak i ako bezmerni prah zvezdani čini da takvo traganje izgleda zaludno, i čak i ako u potragu moram poći sasvim sam."

2.

Treviza je okruživala pitomina Gee. Temperatura je, kao i uvek, bila ugodna, i vazduh je blago treperio, svež ali ne i hladan. Oblaci su šetali nebom, povremeno zaklanjajući sunce, i nema sumnje, ukoliko bi nivo vodene pare iznad kopnene površine tu i tamo u dovoljnoj meri opao palo bi dovoljno kiše da bi se ponovo vratio u pređašnje stanje.

Drveće je raslo u pravilnim redovima, kao u kakvom voćnjaku, i tako je, nema sumnje, bilo širom ovog sveta. Na kopnu i u morima biljne i životinjske vrste bile su zastupljene u pravom broju i u

odmerenom raznovrsju kako bi se uspostavila odgovarajuća ekološka ravnoteža, i sve one, van svake sumnje, brojčano su se povećavale i smanjivale u sporom ritmu koji ih je održavao oko gornje granice... Baš kao i slučaju ljudskih bića.

Od svih predmeta unakolo, dokle je dopirao Trevizov pogled, jedino što toj ravnini nije prisno pripadalo bio je njegov brod, Daleka zvezda.

Žitelji Gee su temeljito i uspešno očistili i doterali brod; nameštaj i oprema obnovljeni su ili zamenjeni, a mehanička oprema pomno pregledana. Sam Treviz je krajnje brižljivo proverio brodski kompjuter. Daleka zvezda je, takođe, ponovo snabdevena obiljem hrane i pićem.

Brodu nije bilo potrebno nikakvo gorivo - Daleka zvezda bila je jedan od nekoliko zadužbinskih gravitacionih brodova koji su svoju pogonsku energiju crpili iz opšteg galaktičkog gravitacionog polja; ta energija bila je dovoljna da bez ikakvog merljivog utroška zadovolji potrebe svih mogućih brodova koje bi čovečanstvo, tokom bezbrojnih eona svog mogućeg postojanja, još moglo izgraditi.

Pre samo tri meseca Treviz je bio tek jedan od večnika na Terminusu. Drugim rečima, bio je član najvišeg zadužbinskog zakonodavnog tela i samim tim, ex officio, jedan od uglednika Galaksije. Ali da li je od tada prošlo samo tri meseca? Činilo mu se da je prošla najmanje polovina njegovog tridesetvogodišnjeg života otkako je držao taj položaj, i otkako je njegova glavna briga bila da li je veliki Seldonov Plan i dalje vredan ili nije; da li je nezaustavljivi rast Zadužbine od planetarnog seoceta do galaktičke veličine bio unapred pravolinijski iscrtan ili ne.

Pa ipak, na neki način, ništa se nije promenilo. On je i dalje bio večnik. Njegov položaj i njegove privilegije ostali su netaknuti, s tim što ni on sam nije očekivao da će se ikad vratiti na Terminus kako bi ih ponovo koristio. Osećao je da mu više nema mesta u ogromnom haosu Zadužbine, baš kao ni u skućenoj središnjosti Gee. Nigde nije imao dom, i bio je siročić svugde.

On stisnu usne i gotovo ljutito provuče prste kroz gustu crnu kosu. Umesto da gubi vreme oplakujući svoju sudbinu, trebalo je da krene u potragu za Zemljom. A ukoliko se živ vrati iz te potrage, biće

dovoljno vremena da sedne i jadikuje. Možda će, tada, za jadikovanje imati još više dobrih razloga.

A onda, odbacivši sve drugo, on dopusti da mu misli poteknu unazad...

Pre samo tri meseca on i Janov Pelorat, taj sposobni ali naivni učenjak, napustili su Terminus. Pelorat je krenuo gonjen svojom naučničkom žudnjom da otkrije gde se nalazi davno izgubljena Zemlja, i Treviz mu se pridružio koristeći se njegovim ciljem kao maskom za ono što je tada verovao da predstavlja njegov vlastiti cilj. Nisu pronašli Zemlju, ali su dospeli na Geu; tu je Treviz bio prinuđen da donese tu sudbonosnu odluku.

Sada je on, Treviz, načinio polukrug - nalevo krug! - i sada je on stajao pred potragom za Zemljom.

Što se Pelorata tiče, i on je pronašao nešto - ali nešto što nije očekivao. Sreo je crnokosu, tamnooku Blis, mladu ženu koja je bila Gea, kao što je i Dom bio - kao i bilo koje zrnice peska i bilo koja vlat trave. Pelorat se, s neobičnim žarom poznih srednjih godina, smesta zaljubio u ženu upola mlađu od sebe, i ta žena izgleda da je bila sasvim zadovoljnom takvim ishodom.

Ma koliko to izgledalo neobično - Pelorat je nesumnjivo bio srećan i Treviz pomirljivo pomisli kako svako mora naći sreću na svoj sopstveni način. U tome je, upravo, bio smisao individualnosti koje se Treviz, vlastitim izborom, odrekao (privremeno?) zarad čitave Galaksije.

Bol se ponovo javi. Odluka koju je doneo, koju je bio prinuđen da donese, nastavljala je da ga mori i bila je...

"Golane!"

Poziv mu rasprši misli i on pogleda put sunca, trepćući zaslepljen njegovim sjajem.

"Ah, ti si, Janove", reče on srdačno - utoliko srdačnije što nije želeo da Pelorat nasluti o čemu je upravo razmišljao. Pođe mu, čak, za rukom da veselo doda: "Vidim da si nekako uspeo da se odvojiš od Blis."

Pelorat odmahnu glavom. Blagi povetarac mu je razbarušio svilastu kosu, a njegovo izduženo svečano lice činilo se izduženijim i svečanijim no ikada. "U stvari, stari druže, upravo mi je ona

preporučila da te potražim ... u vezi ... u vezi s onim o čemu sam želeo da s tobom porazgovaram. Naravno, i sam bih pozeleo da te potražim, ali, eto, čini mi se da ona razmišlja brže od mene."

Treviz se nasmeši. "Sve je u redu, Janove. Pretpostavljam da si došao da se oprostimo."

"Pa, ne baš sasvim. U stvari, upravo suprotno. Golane, kada smo ono ti i ja otišli sa Terminusa, ja sam bio taj koji je žudio da pronade Zemlju. Kao što ti je poznato, čitav svoj život posvetio sam tom cilju."

"A sada ja nastavljam gde si ti stao. Sada je to moj cilj."

"Jeste, ali i moj; i dalje je moj."

"Ali..." Treviz podiže ruku, neodređeno pokazujući na sve što ih je okruživalo.

Pelorat ponovo prozbori, glasom u kome se osećala neka iznenadna žurba. "Želim da pođem sa tobom."

Treviz oseti kako ga preplavljuje zaprepašćenost. "Ne misliš to valjda ozbiljno, Janove. Ali ti sada imaš Geu."

"Jednog dana vratiću se na Geu, ali te sada ne mogu pustiti da sam pođeš."

"Razume se da možeš. Sasvim sam sposoban da se brinem o sebi."

"Bez uvrede, Golane, ali ti ne znaš dovoljno. Ja sam taj koji poznaje mitove i predanja. Ja te mogu usmeravati."

"I ti bi bio u stanju da napustiš Blis? Ma, hajde!"

Blago rumenilo obli Peloratove obraze. "Nisam to nameravao, stari družo, ali ona reče..."

Treviz se namršti. "Da li to ona pokušava da te se otarasi, Janove? A obećala mi je..."

"Ne, nisi shvatio. Saslušaj me, Golane, molim te. Uh, taj tvoj toliko neugodan, eksplozivan običaj da donosiš zaključke pre no što nekoga saslušáš! To samo na tebe liči... Znam, nisam sasvim u stanju da se sažeto izražavam, ali..."

"U redu ", prekide ga Treviz blago, "izrazi to što je Blis imala na umu na koji god želiš način, a ja ti obećavam da ću biti strpljiv u najvećoj mogućoj meri."

"Hvala ti, i ukoliko zaista budeš imao strpljenja siguran sam da ću očas s tim izići na kraj. Znaš, Blis bi takođe želela da pođe sa

nama."

"Blis želi da pođe sa nama?" uzviknu Treviz. "Ne, čekaj, evo ponovo žurim da... Evo, biću strpljiv. Reci mi, Janove, zbog čega Blis želi da pođe sa nama? Vidiš, pitam te sasvim mirno."

"Nije mi to rekla. Rekla mi je samo da o tome želi da razgovara s tobom."

"Pa, onda, zbog čega ona nije došla ovamo, a?"

"Pa", započe Pelorat, "mislim - kažem, mislim - da ona sasvim ozbiljno smatra da ti nije po volji, Golane, i da zbog toga okleva da se susretne sa tobom. Naravno, stari, da sam učinio sve što je u mojoj moći da je ubedim da nemaš ništa protiv nje. Ne mogu ni da zamislim da postoji iko ko o njoj ne misli sve najbolje. Pa, ipak, izričito je zahtevala da upravo ja, da tako kažem, načnem to pitanje u razgovoru s tobom. Mogu li, Golane, da joj prenesem da si voljan da razgovaraš s njom?"

"Naravno. Možemo, ukoliko želi, odmah da razgovaramo."

"I bićeš razuman? Znaš, stari, to je čini poprilično napetom. Rekla je da je to od vitalne važnosti i da mora poći s tobom."

"A nije ti možda rekla zbog čega?"

"Nije, ali ako ona misli da mora da pođe, onda to svakako misli i Gea."

"Što, dakako, znači da ne smem da je odbijem. Je li tako, Janove?"

"Tako je, mislim da ne smeš, Golane."

3.

Po prvi put otkako je na Gei Treviz se našao u Blisinoj kući - koja je sada bila i Peloratorov dom.

Treviz se na brzinu obazre oko sebe. Kuće na Gei ispoljavale su sklonost ka jednostavnosti. Imajući u vidu gotovo potpuno odsustvo bilo kakvih žešćih promena u vremenu, temperaturu koja je na ovim geografskim širinama uvek bila umerena, tektonske poremećaje koji su bili blagi kada je do njih uopšte moralo doći - zaista nije bilo potrebe graditi kuće sa svim merama predostrožnosti ili veštački stvarati ugodan kutak u inače neugodnoj životnoj sredini. U stvari, čitava je planeta bila, da tako kažemo, kao jedna kuća, uređena tako

da pruži utočište svojim žiteljima.

U toj velikoj planetarnoj kući Blisin dom bio je malen, sa zakrivenim a ne zastakljenim prozorima, sa retkim i ljupko prigodnim nameštajem. Na zidovima su se nalazile holografske slike; jedna od njih prikazivala je Pelorata, donekle unezverenog ali i samosvesnog. Trevizove usne se skupiše ali on ne dopusti da se vidi koliko ga to zabavlja, praveći se da pažljivo doteruje svoj opasač.

Blis ga je pažljivo posmatrala, bez uobičajenog osmeha na licu. U stvari, delovala je krajnje ozbiljno; njene divne tamne oči bile su širom otvorene, dok joj je duga kosa u blagim uvojcima padala na ramena. Samo su njene pune usne, jedva prevučene rumenilom, unosile tračak boje na njeno lice.

"Hvala vam, Treve, što ste se odazvali mojoj želji da porazgovaramo."

"Janov je uneo podosta žurbe u vaš poziv, Blisenobijarela."

Blis se kratko nasmeja. "Dobar uzvraćaj. Ali ukoliko me budete oslovljavali sa Blis, što je sasvim pristojan slog, i ja ću nastojati da vas oslovljavam vašim punim imenom, Trevize." Ona se, gotovo neprimetno, spotače o drugi slog.

Treviz podiže desnu šaku. "Bila bi to dobra pogodba. Prihvatam uobičajeni geanski običaj korišćenja imena-nadimka u svakodnevnoj razmeni misli, te stoga, ukoliko me tu i tamo budete oslovljavali sa Trev neću vam zameriti. Pa ipak, osećaću se ugodnije ukoliko budete pokušali da me što češće možete oslovljavate sa Treviz - a ja ću vas sa Blis."

Treviz ju je pažljivo proučavao, kao i uvek kada bi je sreo. Kao individua sasvim je odgovarala mladoj ženi u ranim dvadesetim godinama. Međutim, kao deo Gee bila je stara hiljadama godina. To nije činilo nikakvu razliku u njezinoj pojavi, ali je razlike bilo u načinu na koji je pokatkad govorila, kao i u atmosferi koja ju je nezbežno okruživala. Da li je želeo da tako bude sa svakim živim bićem? Ne! Svakako da ne, pa ipak...

Blis mu se ponovo obrati. "Da odmah pređem na stvar. Čvrsto ste odlučili da potražite Zemlju... "

"Razgovarao sam o tome sa Domom", prekide je Treviz nastojeći da ne odstupi pred Geom u svom upornom nastojanju na vlastitom

gledištu.

"Da, ali vodeći o tome razgovor sa Dumom razgovarali ste i sa Geom i sa svakim njenim delićem, te, tako, i sa mom."

"Da li ste me čuli dok sam o tome razgovarao sa Domom?"

"Ne, jer vas nisam prisluškivala; međutim, kasnije, ukoliko sam to želela, mogla sam se prisetiti svega što ste rekli. Molim vas, prihvatite to kao činjenicu i nastavimo... Dakle, čvrsto ste odlučili da potražite Zemlju, uporno ukazujući na njenu važnost. Ja ne uviđam važnost, ali budući da raspoložete svojstvom za donošenje ispravnih sudova ja/mi/Gea moramo prihvatiti da je onako kako vi kažete. Ukoliko je vaša misija presudna u odnosu na vašu odluku u pogledu Gee, onda je ona od presudne važnosti i za Geu, i tako i Gea mora poći sa vama, makar samo stoga da bi vas štitila."

"Kada kažete da Gea mora da pođe sa mnom, mislite, zapravo, da vi morate poći sa mnom. Jesam li u pravu?"

"Ja sam Gea", odgovori Blis jednostavno.

"Ali, isto tako i sve na i u ovoj planeti. Zbog čega, onda, baš vi? Zbog čega ne neko ko takođe čini deo Gee?"

"Zbog toga što Pel želi da pođe sa vama i što, ukoliko to učini, ne bi bio srećan ni sa jednim drugim delom Gee osim sa mnom."

Pelorat, koji je krajnje nenametljivo sedeo u naslonjači u drugom uglu (okrenut leđima, primeti Treviz, svojoj holografskoj slici), blago se umeša. "U pravu je, Golane. Blis je moj deo Gee."

Blis se iznenada nasmija. "Zaista je uzbudljivo razmišljati o nekome na ovakav način. Naravno, deluje neljudski."

"Pa, da razmotrimo čitavu stvar." Treviz stavi šake iza vrata i zavalio se unazad zajedno sa naslonjačom. Njene tanke nožice zacvileše i on odmah shvati da naslonjača nije dovoljno čvrsta za tu vrstu igre, te se brzo vratio u pređašnji položaj. "Da li ćete, kada je jednom napustite, i dalje biti deo Gee?"

"Nema potrebe za tim. U stanju sam, na primer, da se sasvim odvojim od nje, pogotovo ukoliko se nađem u kakvoj ozbiljnoj nevolji, tako da se opasnost ne proširi i na celu Geu, ili ukoliko se pojavi neki stvarno ozbiljan razlog za to. Međutim, to važi samo pri najvećoj ugroženosti. Inače i dalje ću biti deo Gee."

"Čak i prilikom skokova kroz hipersvemir?"

"Čak i tada, mada će to činiti stvar nešto složenijom."

"To me baš ne ospokojava."

"Zbog čega?"

Treviz nabra nos, na način na koji se po pravilu reaguje na neki zadah. "To zapravo znači da će sve što vi budete čuli i videli da se reklo i dogodilo na mom brodu istovremeno čuti i videti i sva Gea."

"Ja sam Gea, te stoga, sve što ja vidim, čujem i osetim istovremeno i Gea vidi, čuje i oseća."

"Upravo tako. I ovaj zid će sve videti, čuti i osetiti."

Blis pogleda prema zidu na koji je Treviz pokazao i sleže ramenima. "Tako je, ovaj zid, takođe. On raspolaže tek beskrajno malenom količinom svesti, tako da i oseća i razume beskrajno malo; pretpostavljam, međutim, da u njemu postoje subatomske treptaji kao odgovor na ono o čemu, na primer, upravo ovog časa razgovaramo, što mu omogućava da sa više svrhovitosti i za dobro celine bude deo Gee."

"Ali šta ako ja želim više privatnosti? Možda baš ne želim da i zid bude upoznat sa svim onim što kažem ili učinim."

Blis je delovala razdraženo i Pelorat se iznenadna umeša. "Znaš, Golane, ne bih želeo da se mešam, utoliko pre, što očigledno, veoma malo znam o Gei. Pa ipak, budući da sam već neko vreme sa Blis čini mi se da sam donekle uspeo da razumem o čemu je tu zapravo reč... Ukoliko se šetaš Terminusom, pomešan sa gomilom, čuješ i vidiš mnoštvo stvari, i možda si čak u stanju da se kasnije prisetiš neke od njih. Pod određenim okolnostima, uz izvesnu moždanu stimulaciju, možda bi bio u stanju da se svega prisetiš; međutim, u većini slučajeva do toga ti nije stalo. Jednostavno, prepuštaš sve zaboravu. Čak i ukoliko si bio svedok neke burne scene u kojoj su učestvovali neke tebi sasvim nepoznati ljudi i čak i ako te ona zainteresovala; u suštini, za to te nije briga, i ti dopuštaš da sve nestane - zaboravljaš. Mora biti da je tako i na Gei. Čak i ukoliko je sva Gea upućena u tvoje najskokovitije misli, ona, u stvari, za njih ne mari... Zar nije tako, Blis, draga?"

"Nikada, Pele, nisam o tome razmišljala na takav način, ali mi se čini da ima nečega u tome o čemu govoriš. Pa ipak, ta privatnost o kojoj govori Trev - mislim, Treviz - nije nešto do čega mi držimo. U

stvari, meni/nama/Gei ona se čini neshvatljivom. Želeti da ne budeš deo... da ono što kažeš niko ne čuje... onome što činiš niko da ne bude svedok... u ono o čemu razmišljaš niko ne bude posvećen..." Blis snažno odmahnu glavom. "Rekla sam da u slučajevima ugroženosti možemo da izdvojimo sebe od drugih, ali kako se može želeti da se živi na takav način, makar samo jedan čas?"

"Ja želim da tako živim", odvrati Treviz, "i upravo stoga moram pronaći Zemlju - da ustanovim kakav je to sveprožimajući razlog, ukoliko uopšte postoji, koji me je nagnao da odaberem tu užasavajuću sudbinu koja čeka čovečanstvo."

"To nije užasavajuća sudbina, ali ne govorimo sad o tome. Biću sa vama, ali ne kao doušnik, već kao prijatelj i saradnik. Gea će biti sa vama, ali ne kao uhoda već kao prijatelj i zaštitnik."

"Gea bi mi najbolje pomogla ako bi me usmerila ka Zemlji", natmureno primeti Treviz.

Blis lagano odmahnu glavom. "Gei nije poznato gde se Zemlja nalazi. Dom vam je to već rekao."

"Nisam baš spreman da u to sasvim poverujem. Na kraju krajeva, mora biti da raspolazete nekim zapisima. Zbog čega nisam imao pristupa do njih, za sve vreme koje sam ovde proveo? Čak i ako Gei zaista nije poznato gde se Zemlja nalazi, možda bi mi ti zapisi mogli ukazati na neki trag. Ja poznajem Galaksiju do gotovo najmanjih pojedinosti, svakako znatno bolje nego Gea. Možda bih bio u stanju da shvatim i sledim nagoveštaje iz vaših zapisa u kojima Gea, recimo, nije u stanju da se razabere."

"Ali, Trevize, o kakvim to zapisima govorite?"

"O bilo kakvim zapisima... Knjigama, filmovima, trakama, hologramima, artefaktima, o svemu čime raspolazete. Za sve vreme koje sam ovde proveo nisam bio u prilici da vidim ništa što bih mogao smatrati zapisom... A ti, Janove?"

"Ni ja", odgovori Pelorat pomalo oklevajući. "Ali nisam ih zapravo ni tražio."

"Međutim, ja jesam, na svoj tihi, neupadljiv način", nastavi Treviz, "i nisam ništa uspeo da pronađem. Baš ništa! Mogu jedino da pretpostavim da se kriju od mene. Pitam se, zbog čega? Da li biste mi na to mogli odgovoriti?"

Blisino mladalačko čelo namreška se, odajući iznenađenost. "Ali zbog čega nam to ranije niste zatražili? Ja/mi/Gea ništa ne krijemo, i ne služimo se lažima. Moguće je da se jedan Izdvojenik - osoba koja živi za sebe - služi lažima. On je omeđen ograničenjem, i ispunjen je strahom upravo zato što je ograničen. Gea je, međutim, planetarni organizam najviših mentalnih moći i ne strahuje ni od čega. Stoga je Gei savršeno nepotrebno da govori laži, da stvara predstave koje će biti u potpunom nesaglasju sa stvarnošću."

Treviz šmrknu. "Pa, onda, zbog čega sam toliko brižljivo bio držan po strani od vaših zapisa? Možete li mi dati bar neki razuman razlog?"

"Svakako." Blis ispruži šake, tako da su joj se prsti međusobno dodirivali. "Jednostavno, ne raspolažemo nikakvim zapisima."

4.

Pelorat se prvi pribra, naizgled manje zapanjen od Treviza.

"Ali, draga", reče on blago, "to je nemoguće. Nemoguće je zamisliti bilo kakvu razumnu civilizaciju bez ikakvih, bilo kakvih zapisa."

Blisine obrve se uzdigoše. "Razume se. Ja jedino želim da kažem da ne raspolažemo zapisima one vrste o kojoj Trev - Treviz - govori, ili na kakve je mislio da će nabasati. Ja/mi/Gea ne raspolažemo nikakvim pismenima, ničim štampanim, nikakvim filmovima, niti ikakvim kompjuterskim skladištima podataka. Ničim. Nemamo, na primer, nikakva svedočanstva urezana u kamen. Samo sam to rekla. I prirodno, budući da nemamo ništa od toga, Treviz nije bio u mogućnosti ni da ih pronađe."

"A šta onda imate", upita Treviz, "ako već nemate zapise kakve imam u vidu kao zapise?"

Blis odgovori pažljivo naglašavajući reči, kao da se obraća kakvom detetu. "Ja/mi/Gea raspolažemo sećanjem. Ja pamtim."

"Čega se sećate?" upita Treviz.

"Svega."

"Pamtite dakle sve činjenice."

"Razume se."

"Koliko? Koliko unazad seže vaše pamćenje?"

"Duž beskrajnih tokova vremena."

"I mogu dobiti od vas istorijske, bibliografske, geografske, naučne podatke? Možete mi preneti čak i lokalna ogovaranja?"

"Sve."

"I sve to je u toj lepoj glavici." Treviz ironično pokaza na Blisinu desnu slepoočnicu.

"Ne", odgovara ona. "Pamćenje Gee nije ograničeno na 'sadržinu' samo moje lobanje. Razmislite." Za trenutak ona postade zvanična i pomalo ukručena, kao da je prestala da bude samo Blis, postavši amalgam svih delova Gee. "Mora da je postojalo vreme pre početka istorije kada su ljudska bića bila toliko primitivna da, mada su mogla pamtit i ono što se oko njih zbivalo, nisu mogla govoriti. Govor je nastao iz potrebe i služio je da se iskažu sećanja i da se ona prenose od jednog bića drugom. Pismo je konačno bilo pronađeno kako bi se sećanja zabeležila i kako bi se preko jaza vremena prenosila od jednog naraštaja do drugog. Sav tehnološki napredak od tog doba služio je da se načini više prostora za čuvanje i prenos sećanja i da se željeni podatak učini što lakše dostupnim. Međutim, od trenutka kada su se pojedinačna bića udružila da stvore Geu, sve je to postalo zastarelo. Mi se možemo obratiti pamćenju, osnovnom sistemu čuvanja podataka na kojem je sve zasnovano. Shvatate li to?"

Treviz za trenutak razmisli. "Želite, u stvari, da kažete da svi umovi Gee zajedno mogu zapamtiti daleko više podataka nego što bi bio u stanju neki pojedinačni um?"

"Razume se."

"Ali ako Gea sve svoje zapise drži razasutim širom planetarnog pamćenja, od kakve bi to koristi moglo biti za vas, kao pojedinačni deo Gee?"

"Od bilo kakve koristi koju možete zamisliti. Što god bih mogla poželeti da saznam - nalazi se negde u nekom pojedinačnom umu, a možda i u mnogima od njih. Ukoliko je reč o nečem zaista fundamentalnom, kao na primer o značenju reči 'stolica', onda se to nalazi u svakom umu. Ali čak i ako je u pitanju nešto sasvim egzotično, tako da se može naći tek u nekom deliću Geinog uma, uvek, ukoliko mi je to neophodno, mogu takvo sećanje zazvati -

premda, uistinu, za to bi mi bilo potrebno nešto više vremena nego kad bi traženi podatak bilo moguće naći u većem broju sećanja... Pazite Trevize, ukoliko je vama neophodno nešto što trenutno ne držite u svom umu, vi se mašite knjige ili filma, ili se obratite kompjuterskom skladištu pokataka. Ja, slično tome, pretražujem Gein sveum."

"A kako sprečavate da sve to obilje podataka ne preplavi vaš um i da vam lobanja, jednostavno, ne eksplodira?" upita Treviz.

"Trebalo li to da shvatim kao vaš sarkazam?"

Pelorat se umeša. "Hajde, Golane, ne budi neprijatan."

Treviz se zagleda u jedno, pa u drugo, i, sa vidljivim naporom, dopusti da mu napetost splasne. "Izvinite. Opterećuje me odgovornost koju ne želim i koje ne znam kako da se oslobodim. To me možda čini neprijatnim, čak i kada to zaista ne bih želeo da budem. Blis, ipak mi je potrebno da znam. Kako vam polazi za rukom da u sebe upijete sadržinu mozgov drugih i da je smestite u svom vlastitom umu, ne opteretivši ga pri tom preko podnošljive granica?"

"Ne znam, Trevize", odgovori Blis, "ne znam o tome ništa više no što vi znate o tome kako djeluje vaš individualni um, u svim pojedinostima. Pretpostavljam da vam je poznata razdaljina između vašeg sunca i najbliže mu zvezde; međutim, vi niste sve vreme toga svesni. Vi taj podatak držite zapretenim negde u svom umu, ali, u bilo kom slučaju, uvek ga možete pronaći u nekom skladištu podataka. Dakle, ukoliko biste Gein sveum zamislili kao nekakvo ogromno skladište podataka, kome se ja uvek mogu obratiti, jasno je da nema potrebe da u svakom trenutku budem svesna svake informacije koja bi mi mogla ustrebat. Ili koju sam već u nekom trenutku koristila. Naime, ako sam u nekoj prilici upotrebila neki podatak ili neku činjenicu, mogu slobodno dopustiti da sasvim iščini iz mog sećanja. U stvari, dobijeni podatak, da se tako izrazim, mogu sasvim nesmetano vratiti na mesto sa koga sam ga uzela."

"Koliko Gein ima žitelja, Blis? Mislim, koliko ljudskih bića?"

"Okolo milijardu. Želite li, možda, tačnu cifru?"

Treviz se žalosno nasmeši. "Sasvim mi je jasno da ste u mogućnosti da mi predočite tačnu brojku; međutim, zadovoljiću se i

približnom."

"U stvari", nastavi Blis, "Geina populacija je uglavnom postojana; donekle varira oko cifre koja je tek nešto malo veća od milijarde. Mogla bih vam reći i do koje mere ta cifra varira, gore i dole, ukoliko bih proširila svoju svest i, ovaj, dotakla joj granice. Zaista to nisam u stanju da bolje objasnim nekome ko nikad nije delio naše iskustvo."

"Ipak, čini mi se da milijardu ljudskih umova - znatan njihov broj su dečji umovi - jedva da može biti dovoljan da bi se u sećanju sačuvale sve informacije neophodne jednom složenom društvu."

"Ali, Treve, ljudska bića nisu jedina živa bića na Gei."

"Želite li da kažete da i životinje imaju sećanja?"

"Ne-ljudski umovi nisu u stanju da sa istim intenzitetom kao ljudski pohranjuju sećanja, i dosta prostora u svim umovima, ljudskim kao i ne-ljudskim, mora biti prepušteno ličnim sećanjima koja jedva da ikome mogu biti od koristi - osim sasvim posebnim delovima planetarne svesti koji ih pothranjuju. Međutim, značajne količine složenijih informacija mogu biti, i jesu, smeštene u životinjskim umovima, kao i u biljnim tkivima, pa i u mineralnim tvarima na planeti."

"U mineralnim tvarima? Mislite, u stenama i planinskim vencima?"

"Kad su u pitanju izvesne informacije, i u okeanima i u atmosferi. Sve to, takođe čini Geu."

"Ali šta to može biti pohranjeno u nežive sisteme?"

"Mnogo toga. Intenzitet im je mali, ali im je obim tako veliki da je najzamašniji deo ukupnih sećanja na Gei smešten u stenama. Budući, međutim, da je potrebno nešto više vremena da se izvuku i zamene sećanja smeštena u stenje, ono se najviše koristi za uskladištenje, da tako kažem, mrtvih podataka - informacija koje se, pri uobičajenom stanju stvari, veoma retko koriste."

"A šta se događa kad umre neko u čijem su umu bile pohranjene informacije od izuzetne vrednosti?"

"Te informacije nisu izgubljene. One se lagano oslobađaju, dok se organizam posle smrti raspada; ima, međutim, dovoljno vremena da se oslobođene informacije rasporede u druge delove Gee. Pored toga, kako novi umovi nastaju sa rođenjem dece, i kako postaju sve složeniji, u njima ne nalaze mesta samo lična sećanja i misli već

bivaju ispunjavani odgovarajućim saznanjima i iz drugih izvora. Ono što vi nazivate procesom obrazovanja u meni/nama/Gei zbiva se sasvim automatski."

Pelorat se ponovo umeša. "Zbilja, Golane, sve mi se čini da ovakvom ustrojstvu živog sveta može mnogo toga biti rečeno u prilog."

Treviz svom zemljaku sa Zadužbine dobaci brz, kratak pogled postrance. "Siguran sam u to, Janove, ali nisam nimalo impresioniran. Planetu, ma koliko velika i različita bila, predstavlja jedan jedini mozak. Jedan jedini! Svaki novorođeni um smesta se utapa u celinu. I gde je tu mogućnost za suprostavljanje, za neslaganje? Kada prebiraš po ljudskoj istoriji ono na šta nailaziš jesu primeri pojedinaca čija je manjinska gledišta društvo odbacivalo, ali koji su na kraju ipak izvojevali pobedu i menjali svet. Kakve bi izgleda na Gei imali veliki pobunjenici iz naše istorije?"

"Postoje unutrašnji sukobi", priznade Blis. "Svi delovi Gee ne prihvataju, neminovno, opšte gledište."

"Ipak, mora biti da su ograničeni", odvrati Treviz. "Ne možete dozvoliti previše zbrke unutar jednog pojedinačnog organizma, jer inače ne bi bio u stanju da dejstvuje na pravi način. Pa, ako progres i razvoj nisu baš sasvim zaustavljeni, mora biti da su, bar, znatno usporeni. Smemo li, međutim, preduzeti da na takav način ustrojimo čitavu Galaksiju? Ili, bar sav ljudski rod?"

Blis odgovori, naizgled ne odajući nikakvo osećanje. "Dovodite li to sada u pitanje svoju vlastitu odluku? Menjate li to svoje mišljenje, i želite li da kažete da ustrojstvo Gee predstavlja nepoželjnu budućnost za ljudski rod?"

Treviz zgrči usne, oklevajući. A onda, lagano, priznade: "Želeo bih to, ali ne - još ne. Svoju odluku doneo sam na osnovu nečega - na osnovu nečega čega nisam svestan - i sve dok ne ustanovim šta je to na osnovu čega sam doneo svoju odluku ne mogu reći da li ću pri njoj ostati ili neću. Vratimo se, stoga, pitanju Zemlje."

"Zemlja je, dakle, ta na kojoj osećate da možete ustanoviti prirodu onoga što je uticalo na vašu odluku. Je li tako, Trevize?"

"Jeste, imam upravo taj osećaj... Dakle, Dom tvrdi da Gei nije poznato gde se Zemlja nalazi. Pretpostavljam da se vi sa njim

slažete?"

"Razume se da se slažem s njim. Ja sam Gea koliko i on."

"A da li neko svoje saznanje o tome prikrivate od mene? Mislim, svesno?"

"Naravno da ne. Čak i kada bi bilo moguće da Gea laže, ona ne bi lagala vas. Iznad svega, mi zavisimo od vaših zaključaka, i stoga želimo da budu što je više moguće osnovani. A to podrazumeva da budu utemeljeni na realnosti."

"U tom slučaju", zatraži Treviz, "obratimo se vašem sveumu. Krenite u prošlost i recite mi dokle sežu vaša sećanja."

Nastade trenutak kratkog oklevanja. Blis se zagleda u Treviza praznim pogledom, kao da je, za časak, zapala u neki trans. A onda ponovo prozbori: "Petnaest hiljada godina."

"Zbog čega ste oklevali?"

"Trebalo mi je vremena. Stara sećanja - zaista stara - gotovo su sva prokopana duboko u utrobama planina i potrebno je vremena da se odatle izvuku."

"Znači, petnaest hiljada godina, a? Je li to doba kada je ljudska vrsta naselila Geu?"

"Ne, prema onome što nam je poznato to se dogodilo nekih tri hiljade godina pre toga."

"Ipak, niste sigurni? Zar se vi - ili Gea - ne sećate?"

"Bilo je to", odgovori Blis, "pre nego što se Gea razvila do tačke svesti."

"Ipak, Blis, pre no što se mogla osloniti na svoj sveum, Gea mora da je čuvala zapise o tim vremenima. Zapise u uobičajenom smislu reči - pisane, snimljene, filmovane, i tako dalje."

"Verovatno, ali teško da su mogli, neoštećeni, odoleti vremenu."

"Mogli ste ih koristiti, ili još bolje, uneti u svoje svesećanje, u trenutku kada ste dosegli tu tačku svog razvoja."

Blis se namrgodi. Ponovo oklevanje, ali ovog puta osetno duže. "Ne nalazim ni traga o tim ranim zapisima o kojima govorite."

"Kako to?"

"Ne znam, Trevize. Pretpostavljam da nam se nisu činili osobito važnim. Mogu samo da zamislim da je u doba kada je ustanovljeno da ostajemo bez tih prastarih zapisa procenjeno da su izgubili svrhu i

da za njima više nema potrebe."

"Ne znate, dakle. Samo pretpostavljate i samo zamišljate, ali ne znate. Gea ne zna."

Blis obori pogled. "Mora biti da je tako."

"Mora li? Međutim, ja nisam deo Gee i, sledstveno tome, ne moram da pretpostavljam ono što Gea pretpostavlja - što vam je sasvim dobar primer važnosti izdvojenosti. Ja, Izdvojenik, eto, pretpostavljam nešto drugo."

"Šta to pretpostavljate?"

"Pre svega, postoji nešto u šta sam sasvim siguran. Veoma je malo verovatno da će neka civilizacija dopustiti da njeni najraniji zapisi budu uništeni. Daleko od toga da će proceniti da su izgubili svrhu i da za njima više nema potrebe - učiniće, mnogo verovatnije, sve da ih sačuva, odnoseći se prema njima čak sa preteranim poštovanjem. Ukoliko su, Blis, Geini zapisi iz vremena pre postizanja svesvesti zaista uništeni, onda je malo verovatno da je to učinjeno dobrovoljno."

"Pa, kako onda objašnjavate njihovo uništavanje?"

"Iz Biblioteke na Trantoru neko, ili neka sila, uklonila je sve što se odnosi na Zemlju, a to svakako nisu bili pripadnici Druge Zadužbine. Nije li, onda, moguće da je i na Gei, takođe, neko uklonio sve što se odnosi na Zemlju - a da to nije učinila sama Gea?"

"Ipak, kako znate da su se ti stari zapisi odnosili na Zemlju?"

"Sudeći prema onome što ste maločas rekli, ljudska vrsta naselila je Geu pre nekih osamnaest hiljada godina. To nas vraća u razdoblje pre osnivanja Galaktičkog carstva, u razdoblje naseljavanja galaksije - a planeta s koje su Doseljenici prispeli bila je Zemlja. Pelorat će vam to potvrditi."

Pelorat, pomalo zatečen iznenadnim pominjanjem svog imena, pročisti grlo. "Tako kažu legende, draga. Ali ja te legende uzimam krajnje ozbiljno, i kao i Golan Treviz, smatram da je ljudska vrsta u davna vremena živela na samo jednoj planeti i da je ta planeta bila Zemlja. Najtariji Doseljinici prispeli su sa Zemlje."

"Prema tome", nastavi Treviz, "ukoliko je Gea postala ljudsko stanište u ranim danima hipersvemirskih letova velika je verovatnoća da su je naselili upravo Zemljani, ili možda, žitelji nekog novog sveta

koji su ne mnogo vremena pre toga osnovali Zemljani. Upravo iz tog razloga, zapisi o naseljavanju Gee i o nekoliko prvih milenijuma nakon toga moraju sadržati pomen o Zemlji i Zemljanima - a tih zapisa sada više nema. Neko se, po svemu sudeći, veoma dobro postarao da nigde, ni u kakvim zapisima širom Galaksije, nema ni pomena o Zemlji. A ako je tako, onda za to mora postojati i neki razlog."

Blis odmahnu glavom. "To su samo pretpostavke, Trevize. Nemate nikakvih opipljivih dokaza."

"Pa ipak, upravo Gea tvrdi da raspolazem osobenim svojstvom da na osnovu nedovoljnih dokaza izvlačim ispravne zaključke. Prema tome, ukoliko dođem do čvrstih zaključaka, nemojte mi sporiti da za njih nemam dokaza."

Blis ništa ne odgovori.

Treviz nastavi: "Još jedan razlog više da se pronađe Zemlja. Nameravam da krenem čim Daleka zvezda bude spremna. Da li vas dvoje i dalje želite da pođete sa mnom?"

"Da", reče Blis bez oklevanja, i "Da", reče Pelorat.

PREMA KOMPORELENU

5.

Padala je sitna, blaga kiša. Treviz podiže pogled prema nebu, zastrtom neprozirnim beličastosivim oblačnim pokrovom.

Na sebi je imao kabanicu, od koje su se kišne kapi odbijale rasprskavajući se u svim pravcima. Pelorat, stojeći malo podalje, bio je bez slične zaštite.

"Ne shvatam zbog čega tako kisneš, Janove", obrati mu se Treviz.

"Kiša mi nimalo ne smeta, stari družo", odgovori Pelorat, kao i uvek svečana lica. "To je laka i topla kiša. A gotovo da nema ni daška vetra. I da navedem staru izreku: 'Na Anakreonu, ponašaj se kao Anakreonjanin'." On pokaza prema nekoliko Geanaca koji su, u tišini je posmatrajući, stajali u blizini Daleke zvezde. Stajali su lepo razvrstani, kao drveće u nekom geanskom gaju, i niko nije nosio kabanicu.

"Pretpostavljam", primeti Treviz, "da ne mare i ako pokisnu, jer će i sve drugo na Gei pokisnuti. Drveće... trava... tle... i sve drugo na Gei, uključujući i Geance."

"Čini mi se da u tome ima smisla", odvrati Pelorat. "Sunce će se opet brzo pojaviti i sve će se brzo osušiti. Odeća im se neće ni skupiti ni izgužvati, neće promrznuti, a budući da ne postoje nikakvi neželjeni patogeni mikroorganizmi niko od njih neće uhvatiti ni kijavicu ni zapaljenje pluća. Čemu, onda, brinuti zbog malo vode na sebi?"

Trevizu, dakako, nije mogla promaći logika u takvom razmišljanju, ali baš mu se nije mililo da odustane od svog negodovanja. "Pa ipak", nastavi on mrzovoljno, "ne vidim nikakve svrhe navlažiti se upravo kada se spremamo za polazak. Na kraju krajeva, i ova kiša je namerna. Gea ne bi dopustila da kiši ukoliko to ne želi. Kao da time iskazuje svoj prezir prema nama."

"Možda, u stvari, tuguje što je napuštamo." Preko Peloratovih usana pređe laki drhtaj.

"Možda", dočeka ga Treviz, "ali ja ne tugujem."

"Zapravo", nastavi Pelorat, "pretpostavljam da je tlu u ovoj oblasti potrebna vlaga, i ta je potreba sigurno važnija nego tvoja želja da u ovom času sija sunce."

Treviz se nasmeši. "Rekao bih da ti se zaista dopada ovaj svet, je li tako? Mislim, bez obzira na Blis."

"Da, dopada mi se", odgovori Pelorat pomalo ohrabrenim tonom. "Uvek sam vodio tih, sređen život, i zamisli samo kako se moram osećati ovde, gde čitav svet teži miru i sređenosti... Najzad, Golane, kad mi gradimo kuću - ili onaj brod - ono što činimo jeste stvaranje savršenog skrovišta. Snabdevamo ga svime što nam se čini neophodnim; podešavamo mu temperaturu, vazduh, osvetljenje i sve ostalo što nam se čini važnim tako da savršeno odgovaraju našim potrebama. Gea je samo izraz te naše potrebe za sigurnošću i udobnošću, proširen na čitavu jednu planetu. Pa, čega u tome ima lošeg?"

"Ono što je u tome loše", odvrati Treviz, "jeste činjenica da su moja kuća ili moj brod ustrojeni tako da odgovaraju meni. Ne želim da ja budem ustrojen tako da odgovaram njima. Da sam ja deo Gee - ma koliko idealno planeta bila ustrojena da odgovara mojim potrebama užasno bi mi smetalo osećanje da sam i ja sam ustrojen prema njenim potrebama."

Pelorat napući usne. "Može se isto tako reći da svako društvo uobličava svoje pripadnike prema vlastitim potrebama. Navike daju tome u okviru društva pun smisao, ali i čvrsto vezuju svakog pojedinca za njegove potrebe."

"U društvima koje ja poznajem čovek se može i pobuniti. Postoje ekscentrici, čak i kriminalci."

"Da li ti je stalo do ekscentrika i kriminalaca?"

"A što da ne ? Ti i ja smo ekscentrici. Nas dvojica sigurno nismo tipični svet koji živi na Terminusu. A što se kriminalaca tiče, to je stvar određenja. Ako su kriminalci cena koju moramo platiti da bismo imali pobunjenike, jeretike ili genije, ja sam spreman da je platim. Šta više, zahtevam da ta cena bude plaćena."

"Jesu li kriminalci jedini mogući vid plaćanja? Ne bismo li mogli imati genije bez kriminalaca?"

"Ne možeš imati genije ili svece a da istovremeno nemaš ljude

daleko izvan normi; zaista ne vidim kako možeš imati takve stvari samo s ove strane normi. Uvek mora da postoji neka simetrija... U svakom slučaju, želim da za moju odluku da prihvatim Geu kao model za budućnost čovečanstva iznađem bolji razlog nego što je stvaranje planetarne verzije udobnog doma."

"Oh, drago moje momče. Nisam pokušavao da te navedem da budeš zadovoljan svojom odlukom. Jednostavno, naglas sam razmiš... "

On odjednom zastade u pola reči. Blis im se približavala, ovlaženih tamnih vlasi i u haljini koja joj se pripijala uz telo izdašno ističući zamamnost njenih oblih bedara. Klimala im je glavom dok im se približavala.

"Izvinite što kasnim", obrati im se Blis. "Dogovor sa Domom oduzeo mi je malo više vremena nego što sam pretpostavljala."

"Dabome", primeti Treviz, "vi znate sve što i on zna."

"Ponekad su u pitanju razlike u tumačenju. Na kraju krajeva mi nismo sasvim identični, i stoga je potrebno da porazgovaramo evo, pogledajte", dodade ona pomalo jetko, "imate dve ruke. Obe su deo vas, obe se čine identičnim osim što svaka od njih kao da predstavlja odraz u ogledalu one druge. Pa ipak, vi njih ne koristite na istovetan način, zar nije tako? Postoje stvari koje obavljate desnom, a opet, postoje i stvari koje po pravilu obavljate levom rukom. Različitost u tumačenju, da tako kažem."

"Uhvatila te je", dobaci Pelorat s očiglednim zadovoljstvom.

Treviz potvrdi klimnuvši glavom. "Opet analogija, pod uslovom da sasvim odgovara, u šta, međutim, nisam baš siguran. U svakom slučaju, znači li to da smo spremni da se ukrcamo na brod? Kiša i dalje pada."

"Naravno, naravno. Svi naši ljudi već su napustili brod; čini se da je u odličnom stanju." A onda uputi ljubopitljiv pogled prema Trevizu. "Vidim da nastojite da ostanete suvi. Kišne kapi prosto kao da se odbijaju od vas."

"Tako je", potvrdi Treviz. "Ne želim da se skvasim."

"Ali nije li baš zgodno povremeno se, tu i tamo, skvasiti?"

"Apsolutno. Ali ne na kiši - to, u svakom slučaju, nije po mom ukusu."

Blis sleže ramenima. "Pa, kako vam drago. Naš prtljag je već unutra, pa bismo i mi mogli da uđemo."

Sve troje uputiše se ka Dalekoj zvezdi. Kiša je postajala sve slabija, ali je trava bila prilično nakvašena. Treviz zateče sebe kako hoda pažljivo, ali Blis je skinula papuče i, noseći ih u rukama, razdragano je, bosonoga, šljapkala po mokroj travi.

"Divno se osećam", objasni ona, uhvativši Trevizov pogled.

"Odlično", odvrati on odsutno. A onda dodade, sa prislenkom razdraženosti u glasu: "Zbog čega su se svi oni Geanci tako poređali unaokolo?"

"Nastojte da zapamte ovaj događaj", odgovori ona, "budući da ga Gea smatra naročito značajnim. Vi ste od naročite važnosti za nas, Trevize. Zamislite da ishod ove vaše potrage bude vaša odluka da promenite mišljenje i svrstate se protiv nas; nikada, u tom slučaju, ne bismo izrasli u Galaktiku, ili čak, ni opstali kao Gea."

"Prema tome, ja za Geu značim život ili smrt; mislim, za čitav ovaj svet?"

"Tako, bar, mi smatramo."

Treviz se odjednom zaustavi i skide kabanicu. Na nebu se su se ukazale poderotine u oblacima, i kroz njih se moglo videti blistavo plavetnilo. "Ali u ovom času, vi imate moj glas za. Ukoliko biste me se, dakle, ovog časa otarasili, moja bi odluka za vas zauvek ostala povoljna."

"Golane", uzviknu Pelorat zaprepašćeno. "Užasno je tako nešto i pomisliti."

"Tipično za jednog Izdvojenika", primeti Blis mirno. "Morate shvatiti, Trevize, da vi nas ne zanimete kao ličnost; čak nas ne zanima kakva će konačno biti vaša odluka. Nas zanima jedino istina, stvarno stanje stvari. Vi ste nam važni jedino kao naš vodič do istine, a vaša odluka, bilo kakva da bude, uvek će izražavati istinu. Istina je, dakle, ono što od vas očekujemo: ukoliko bismo vas se ovog časa otarasili, kako bismo vas sprečili da promenite svoju odluku, to ne bi značilo ništa drugo nego da nastojimo da od sebe samih prikrijemo istinu."

"A ako vam, na kraju, budem rekao da istina nije u Gei, da li ćete s radošću prihvatiti da umrete?"

"Ne baš s radošću, ali konačan ishod bio bi isti."

Treviz odmahnu glavom. "Ukoliko postoji išta što bi me moglo ubediti da Gea predstavlja moru i da zaista treba da nestane, onda su to upravo reči koje ste ovog časa izrekli." Obazrevši se ponovo prema Geancima koji su i dalje stajali pažljivo posmatrajući (i, verovatno, osluškujući), on upita: "Zbog čega su se tako raštrkali na sve strane? I zbog čega su se sakupili u tolikom broju? Ako bi samo jedan Geanac ili jedna Geanka stajali ovde, posmatrali šta se događa i pohranili to u svoje sećanje - ne bi li to, istovremeno, bilo dostupno svima drugima, na čitavoj planeti? Zar ne biste potom mogli, ukoliko biste to želeli, da informacije uskladištite na milion najrazličitijih mesta?"

"Svako od njih ono što se zbiva posmatra pod različitim uglom", objasni Blis, "i svako od njih ono što vidi smešta u delimično različit um. Kasnije, kada se budu proučavale dobijene informacije, biće jasno da ono što se dogodilo može biti shvaćeno daleko bolje na osnovu svih posmatranja uzetih zajedno, nego što bi to bilo moguće na osnovu jednog jedinog, ma ko bio u pitanju."

"Drugim rečima - celina je uvek veća od pukog zbira svojih pojedinačnih delova."

"Upravo tako. Ovog časa, Trevize, izrazili ste suštinski princip opravdanosti postojanja Gee. Kao pojedinačno ljudsko biće vi ste sazdana od, možda, pedeset biliona ćelija, ali vrednost vas, kao mnogoćelijskog organizma, daleko prevazilazi vrednost tih pedeset biliona ćelija kao zbira njihovih pojedinačnih vrednosti. Ubeđena sam da se s tim slažete."

"Tako je", potvrdi Treviz, "slažem se s tim."

On zakorači u brod, a onda se za časak okrenu i još jednom obuhvati pogledom Geu. Kratki pljusak uneo je novu svežinu u njenu atmosferu. Pred očima mu se prostirao zelen, bujan, pitom i tih svet; pravi vrt spokoja sred bura što su vitlale umornom Galaksijom.

...I u njemu zaikri iskrena nada da ga njegove oči više nikad neće ugledati.

6.

Kada su se vrata za njim hermetički zatvorila, Treviza obuze

sećaj kao da je od sebe upravo odagnao ako ne moru, a onda u svakom slučaju nešto do te mere neprirodno da ga je to, čak, sprečavalo da slobodno diše.

Bio je, međutim, savršeno svestan da je, u ličnosti Blis, jedan od činilaca te neprirodnosti i dalje bio u njegovoj neprosrednoj blizini. Dok je ona bila tu - i Gea je bila tu: pa ipak, veoma je dobro osećao da je njeno prisustvo bilo od suštinskog značaja. Crna kutija bila je tu i ponovo je dejstvovala, ali se on, ipak, najusrdnije nadao da nikada neće postati sasvim spreman da joj pokloni previše vere.

On se obazre po brodu i ono što ugleda ispuni ga divljenjem. Brod je pripadao samo njemu, još otkako ga je Harla Brano, gradonačelnica Zadužbine, u njegovu utrobu gotovo na silu ugurala i poslala daleko međ zvezde - da posluži kao živi gromobran koji će na sebe privući razorne munje onih koje je smatrala neprijateljima Zadužbine. Taj zadatak bio je uspešno obavljen, ali je brod i dalje njemu pripadao; i što se njega samog tiče, nije imao ni najmanju nameru da ga ikada vrati.

Pripadao mu je, istina, tek nekoliko meseci, ali mu se činio kao jedini dom koji je ikada imao; jedva se, i to kao kroz izmaglicu, mogao setiti da je nekada imao dom i na Terminusu.

Terminus! Zabačeno središte Zadužbine, stvoreno prema Seldonovom Planu da tokom narednih pet vekova postavi temelje drugog i još moćnijeg Carstva - Carstva čiji je nastanak on, Treviz, po svemu sudeći, sada konačno osujetio. Odlukom koja je potekla iz njegovog najdubljeg bića u magnovenju je pretvorio Zadužbinu u maleni, nevažni svet, a umesto toga otvorio put za nastanak jedne nove zajednice, jednog novog obrasca življenja; započeo jednu gotovo zastrašujuću revoluciju koja je trebalo da premaši sve što se ikada dogodilo još od pojave prvih mnogoćelijskih organizama.

A sada je polazio u veliku potragu koja je njemu samom trebalo da potvrdi - ili opovrgne - da je odluka koju je doneo bila ispravna.

Sedeo je tako izgubljen u mislima i bez pokreta, a onda žestoko zavrte glavom. Ustavši, on pohita u komandnu prostoriju i nađe se pred kompjuterom.

Blistao je; sve je blistalo. Oni koji su dovodili brod u red zaista su dali sve od sebe. Dugmad i ručice koje je gotovo nasumično

dodirivao funkcionisali su besprekorno - čak i besprekornije no ikad. Sistem za provetravanje radio je do te mere bešumno, da je morao da stavi ruku na mrežicu za dovod svežeg vazduha da bi se mogao uveriti da uopšte radi.

Svetlosni nimb na kompjuteru izazovno je svetlucao. Treviz ga dodirnu i svetlost se različitavom površinom komandne table, i na njoj se ukazaše obrisi leve i desne ljudske šake. On duboko uzdahnu, postavši tek tada svestan da je već neko vreme zadržavao dah, gotovo ne dišući. Geanci nisu ništa znali o zadužbinskoj tehnologiji i bilo je moguće da, ne misleći nikakvo zlo, oštete kompjuter. Međutim, po svemu sudeći, bar zasad nikakve nevolje nije bilo - obrisi šaka bili su još tu.

Ipak, ključnu proveru trebalo je obaviti tek polaganjem vlastitih dlanova na mesta na kojima su stajali obrisi šaka. Za trenutak, Treviz je oklevao. Saznaće, gotovo istog trena, ukoliko nešto nije u redu - ali ako nešto nije bilo u redu, šta onda? Da bi otklonio kvar morao bi se vratiti na Terminus, a ako bi se vratio tamo, bio je u to sasvim ubeđen, gradonačelnica Brano bezuslovno bi pronašla način da ga više ne pusti. A ako ga ne bi pustila...

Osećao je kako mu srce žestoko udara; međutim, nije imalo nikakvog smisla produžavati napetost u nedogled.

On ispruži desnu, pa levu ruku, i postavi dlanove na označena mesta. U magnovenju, gotovo, u njemu se javi osećaj kao da nečiji tuđi dlanovi čvrsto prijanjaju uz njegove. Čula mu postadoše beskrajno osetljiva; video je Geu iz svih uglova, zelenu i vlažnu, i Geance kako stoje unakolo, pažljivo posmatrajući. Nagnavši sebe da pogleda nagore, ugleda nebo najvećim delom prekriveno oblacima. Još jednom, uz maleni poticaj volje, i oblaci se razdvojiše; pred njegovim očima prostiralo se beskrajno plavo nebo sa velikim zlatnim diskom geanskog sunca.

Još jedan mali poticaj volje i plava se nebesa rastvoriše i on ugleda zvezde.

Izbrisa ih odmah još jednim malenim poticajem volje i zatraži, i ugleda, Galaksiju koja mu se, postrance, prikaza kao blistavi točak sa paocima. On proveri kompjuterizovanu sliku, prilagodi joj smer i započe sa menjanjem prividnih tokova vremena, nalažući im da se

najpre kreće u jednom, a potom u drugom pravcu. Zatim utvrdi položaj Sejšelovog sunca, najvažnije zvezde u blizini Gee; onda sunca Terminusa; potom Trantora; sve to jedno za drugim, gotovo u hitnji. Putovao je tako od jedne zvezde do druge na galaktičkoj karti koja je bila smeštena u utrobi kompjutera.

A onda ukloni dlanove sa table, dopustivši da ga svet stvarnosti ponovo obujmi - shvativši, istovremeno, da je za sve ovo vreme stajao, napola pognut nad kompjuterom i održavao dlanovima kontakt. Oseti odjednom ukrućenost u krstima, i morao je da dobro protegne mišiće pre no što je seo.

Zurio je u kompjuter sa velikim olakšanjem. Radio je savršeno. Kao da je, gotovo, bio još prilježniji, i ono što Treviz odjednom oseti prema mašini moglo bi se jedino opisati kao ljubav. Na kraju krajeva, dok ga je držao za šake (Treviz odlučno odbi da i sebi samom prizna da o kompjuteru misli kao o njoj, mašini) činili su jedno, i njegova, Trevizova volja je upravljala, kontrolisala, doživljavala i bila deo jednog većeg Ja. Iznenada, s malim osećajem nelagodnosti, Treviz pomisli kako on i kompjuter, iako u znatno manjoj meri, doživljavaju ono isto što i Geanci doživljavaju ali, naravno, u znatnom većem obimu.

On zavrte glavom. Ne! U ovom slučaju, u vezi između njega i kompjutera, on, Treviz, bio je taj u čijim se rukama nalazila sva kontrola. Kompjuter mu je u celosti bio podređen.

On ustade i pređe u dnevne prostorije i uđe u obedovaonicu. Bilo je tu u izobilju hrane svih vrsta, sa odgovarajućim hladnjacima i uređajima za brzo prigrizivanje jela. Već je primetio da su knjige-filmovi u njegovoj sobi u savršenom redu, i bio je u razumnoj meri - ne, potpuno - siguran da je i Pelorova biblioteka bila isto tako brižljivo sređena. Da nije bilo tako, sigurno je da bi mu već odavno čuo glas.

Pelorat! To mu misli, istog časa, upravi drugim pravcem. On otvori vrata i zakorači u Janovljevu sobu. "Pel, ima li kod tebe dovoljno mesta i za Blis?"

"Oh, naravno, svakako."

"Možemo od zajedničke prostorije načiniti spavaću sobu za nju."

Blis podiže pogled, širom otvorivši oči. "Nije mi potrebna nikakva

zasebna spavaća soba. Sasvim sam zadovoljna da ostanem ovde, zajedno s Pelom. Ipak, nadam se da povremeno, po potrebi, mogu koristiti i druge prostorije. Za gimnastičke vežbe, na primer."

"Razume se, sve sobe osim moje."

"Odlično. I sama bih predložila takav odgovor. Razume se, isto važi i za vas, s izuzetkom naše sobe."

"Razume se", odvrati Treviz, i, pogledavši nadole, shvati da stoji na samom pragu. Povukavši se za korak, on namršteno dodade: "Ovo nisu mladenačke prostorije, Blis."

"Moram, ipak, reći da su, s obzirom na zbijenost, upravo idealne za te svrhe, pogotovo što ih je Gea svela na polovinu onoga što su bile."

Treviz učini napor da se ne nasmeje. "Moraćete biti veoma obzirni jedno prema drugom."

"I jesmo", umeša se Pelorat kome očito nije godio predmet razgovora. "Ali stari druže, ne čini li ti se, ipak, da možeš nama dvoma prepustiti da sami sređujemo svoje stvari?"

"Pa, i ne mogu", odgovori lagano Treviz. "Mora vam biti potpuno jasno da ovo nisu mladenačke prostorije. Nemam ništa ni protiv čega što ćete činiti s uzajamnim pristankom, ali morate shvatiti da nećete biti potpuno izdvojeni. Blis, nadam se da to shvatate."

"Tu su vrata", odvrati Blis, "i verujem da nas nećete uznemiravati kada su zaključana - to jest, osim u slučajevima krajnje nužde."

"Naravno da neću. Ipak, znate, zidovi nemaju izolaciju."

"Ono što, Trevize, u stvari, pokušavate da kažete", reče Blis, "jeste da ćete čuti, sasvim jasno, svaki razgovor koji bismo mogli voditi, i svaki zvuk koji bismo mogli učiniti dok vodimo ljubav?"

"Tako je, upravo to pokušavam da kažem. Imajući to u vidu, očekujem da ćete shvatiti da ćete morati da ograničite svoje aktivnosti ovde. To vam možda neće pasti lako, ali veoma mi je žao, stvari stoje upravo onako kako sam rekao."

Pelorat pročisti grlo, a onda reče blagim glasom: "Znaš, Golane, to je problem s kojim sam već morao da se suočim. Jasno ti je, naime, da sve ono što Blis doživljava dok je sa mnom istovremeno doživljava i čitava Gea?"

"Palo mi je već to na um, Janove", odgovori Treviz, nastojeći da

ni ne trepne. "Međutim, nisam imao nameru da ti to pominjem - bilo je, naime, moguće da to tebi još nije palo na pamet."

"Ali jeste, kao što vidiš."

"Ne poklanjajte tome odviše pažnje, Trevize", umeša se Blis. "U bilo kom trenutku na hiljade ljudskih stvorova na Gei prepuštaju se zadovoljstvima vođenja ljubavi; milioni, isto tako, jedu, piju i rade stvari koje im se dopadaju. To, naravno, čini još intenzivnijom opštu plimu zadovoljstva koje doživljava Gea - to jest, svaki njen deo. Niže vrste životinja, biljke, minerali - svi oni, takođe, imaju svoja različito stepenovana zadovoljstva, koja, isto tako, doprinose posvemašnjem uživanju u svesnosti koje Gea uvek oseća u svim svojim delovima; tako nešto nepoznato je na bilo kom drugom svetu."

"I mi imamo svoja posebna uživanja", odvrati Treviz, "koja, ako to želimo, na izvestan način možemo i deliti; ili ako želimo, zadržati za sebe."

"Kada biste samo mogli doživeti naša, shvatili biste koliko ste, u tom pogledu, siromašni vi Izdvojenici."

"Kako možete znati šta ja osećam?"

"Čak i ako ne znam šta vi osećate, ipak je razumno pretpostaviti da jedan svet zajedničkih zadovoljstava mora doživljavati zadovoljstva dublja od onih koja stoje na raspolaganju nekom izdvojenom pojedincu."

"Možda je tako, ali čak i ako su moja zadovoljstva oskudna, ipak bih zadržao za sebe, ma koliko tanušni bili, i svoje radosti i svoja tugovanja; radije bih da ja budem ja a ne brat po krvi kakvom obližnjem kamenu."

"Ne rugajte se", prekori ga Blis. "Vi veoma držite do svakog mineralnog sastojka u svojim kostima i svojim zubima, i ne biste baš bili srećni da se ijedan od njih ošteti - premda ne poseduje ni malo više svesti od bilo kog mineralnog sastojka u bilo kom obližnjem kamenu."

"Tu ste u pravu", odgovori Treviz pomalo oklevajući, "ali čini mi se da smo se malo udajili od predmeta našeg razgovora. Nimalo me ne zanima ako i čitava Gea deli s vama vaša zadovoljstva, ali Blis, ja nisam spreman da ih sa vama delim. Živimo ovde u skućenim prostorijama, i ne bih voleo da ni posredno budem prinuđen da

učestvujem u vašim aktivnostima."

"Drago moje momče", ponovo se javi Pelorat, "ovo je zaista rasprava koja ne vodi ničemu. Stalo mi je koliko i tebi da tvoj osećaj privatnosti ne bude ama baš ničim narušen. Kao ni moj, uostalom. U svakom slučaju, Blis i ja bićemo diskretni; je li tako, Blis?"

"Biće, Pele, kako ti budeš želeo."

"Na kraju krajeva", nastavi Pelorat, "vrlo je verovatno da ćemo na raznim planetama boraviti znatno duže nego u letelici, i što se planeta tiče mogućnosti za privatnost..."

"Ne interesuje me šta ćete činiti na planetama", preseče ga Treviz, "ali na ovom brodu moja će se reč slušati."

"Slažem se", prihvati Pelorat.

"Prema tome, pošto smo to rasčistili, možemo da krenemo."

"Trenutak, samo." Pelorat ispruži ruku i dohvati Treviza za rukav. "Mogli bismo da krenemo - ali kuda? Ti ne znaš gde se nalazi Zemlja, kao ni ja, kao ni Blis. Ne zna ni tvoj kompjuter - rekao si mi, sećaš li se, pre mnogo vremena, da ne raspolaže nikakvim informacijama o Zemlji. Prema tome, šta sada nameravaš da učiniš? Drago moje momče, ne možeš tek tako krenuti i nasumice plutati svemirom."

Peloratove reči izazvaše na Trevizovim usnama osmeh, u kom se mogao prepoznati osećaj istinske radosti. Po prvi put otkako ga je Gea držala u svom naručju osećao se kao gospodar vlastite sudbine.

"Uveravam te, Janove, da nemam nameru da plutam svemirom. Savršeno dobro znam kuda da krenem."

7.

Pelorat tiho zakorači u komandnu prostoriju, pošto je prethodno uzalud dugo čekao da na njegovo jedva čujno kucanje dobije bilo kakav odgovor. Zatekao je Treviza kako sedi za komandnom tablom, pogleda netremice uprtog u zvezdanu kartu pred sobom.

"Golane", započne Pelorat, i zastade.

Treviz podiže pogled. "Janove! Izvoli, sedi... Gde je Blis?"

"Spava... Vidim da smo u svemiru."

"Dobro vidiš." Treviz nije bio iznenađen blagom primesom

iznenađenosti u prijateljevom glasu. Kod ovih novih gravitacionih brodova praktično je bilo nemoguće ustanoviti trenutak poletanja. Nije bilo inercionih efekata; ni udara koje proizvodi ubrzanje; nikakvog šuma; nikakvih vibracija.

Raspolažući svojstvom da se od okolnog gravitacionog polja izdvoji u bilo kojoj željenoj meri, čak i u potpunosti, Daleka zvezda kretala je sa površine neke planete baš kao da klizi kakvim kosmičkim okeanom. Za sve to vreme gravitacioni efekti na samom brodu, paradoksalno, ostali su neizmenjeni.

Naravno, dok se brod još nalazio u atmosferi nije bilo nikakve potrebe za ubrzavanjem, tako da se nisu osećale nikakve vibracije niti čulo cvilenje vazduha usled trenja oko trupa. A kada bi, konačno, atmosfera ostala za brodom, moglo se, sve intenzivnije, pristupiti ubrzavanju a da to putnici ne osete.

Brod je bio jedinstven u pogledu udobnosti i Treviz odista nije bio u stanju da sagleda kako bi bilo moguće putovati još udobnije - osim ukoliko se, jednog dana, ne pronađe način za tumaranje hipersvemirskom bez brodova, i bez obaziranja na obližnja, možda već intenzivna, gravitaciona polja. U ovom trenutku, međutim, Daleka zvezda morala je da provede nekoliko dana u postepenom ubrzavanju pri udaljavanju od Geinog sunca, da bi, kad intenzitet gravitacione sile postane dovoljno slab, pokušala da izvede skok u hipersvemir.

"Golane, drago moje momče", obrati mu se Pelorat, "mogu li da za trenutak porazgovaram s tobom? Nisi previše zauzet?"

"Nisam, nisam. Kompjuter je, pošto sam mu izdao potrebne naloge, preuzeo sve na sebe. Katkad mi se, čak, čini i da unapred pogađa kakvi će biti moji nalozi, te počinje da ih sledi čak i pre no što mu ih izdam." Treviz nežno prevuče rukom preko komandne table.

"Golane", nastavi Pelorat, "nas dvojica postali smo veoma dobri prijatelji za ovo kratko vreme koliko se poznajemo, mada, iskreno da kažem, čini mi se da je proteklo mnogo više vremena. Toliko se toga dogodilo! Osećam se veoma neobično kad pomislim da je polovinu onoga što mi se uopšte dogodilo u mom umereno dugom životu moguće sabiti u svega nekoliko poslednjih meseci. Ili mi se bar čini da je tako. Gotovo bih mogao pretpostaviti..."

Treviz podiže ruku. "Janove, siguran sam da počinješ da se udaljuješ od svoje prave teme. Kažeš da smo postali veoma dobri prijatelji za vrlo kratko vreme. Tako je, jesmo, i još uvek smo prijatelji. Međutim, kad smo već kod toga, Blis poznaješ još kraće, a sa njom si se zbližio još više."

"To je nešto sasvim drugo", odgovori Pelorat, sa blagim prizvukom zbunjenosti u glasu.

"Razume se", prihvati Treviz, "ali šta sledi iz našeg kratkog ali postojanog priljateljstva?"

"Ako smo, drago moje momče, kao što kažeš, i dalje prijatelji, onda ćeš shvatiti da se moram prepustiti Blis koja mi je, kao što znaš, takođe neobično draga."

"Shvatam. I šta s tim?"

"Poznato mi je, Golane, da ti baš nije naročito stalo do Blis, ali meni za lju..."

Teviz ponovo podiže ruku. "Trenutak, Janove. Tačno, nisam baš očaran sa Blis, ali isto tako, daleko sam od toga da je mrzim. U stvari, ne gajim nikakvu odbojnost prema njoj. Ona je veoma privlačna mlada žena, ali čak i da nije, tebi za ljubav bio bih spreman da je prihvatim. Gea je ono što me odbije."

"Ali Blis je Gea."

"Znam, Janove. Upravo je to ono što komplikuje stvari. Sve dotle dok o Blis mislim kao o ličnosti - nema nikakvog problema. Problemi se javljaju tek kada o njoj počnem da razmišljam kao o Gei."

"Ali Golane, ti zapravo, nisi ni dao priliku Gei... Dozvoli, stari družo, da ti nešto priznam. Dok vodimo ljubav Blis mi ponekad, omogućava da na nekoliko trenutaka postanem deo njenog uma. Samo na nekoliko trenutaka, jer, kako mi kaže, prestar sam da bih mogao da se prilagodim... Oh, ne mršti se, Golane, i ti bi bio takođe prestar za to. Ukoliko bi neki Izdvojenik, poput tebe ili mene, postao deo Gee tokom više nego nekoliko kratkih trenutaka, moglo bi doći do moždanih oštećenja; ako bi cela stvar potrajala nešto duže, ta bi oštećenja postala neispravljljiva... Golane, kada bi samo mogao osetiti..."

"Šta? Da mi mozak bude nepopravljivo oštećen? Ne, hvala."

"Golane, kao da namerno ne želiš da me razumeš. Mislim samo

na onaj kratki trenutak sjedinjenja. Ti i ne shvataš šta propuštaš. To je prosto neopisivo. Blis kaže da u tome nalaziš najveće moguće uživanje - kao kad bi se, na ivici smrti od žeđi, napio divne, sveže vode. Ne usuđujem se čak ni da započnem da ti opisujem kakav je to osećaj. Počinješ da deliš radost koju su iskusili, svako ponasob, milioni ljudskih bića. Ali ta radost nije nešto određeno; kada bi tako bilo, lako bih se i brzo isključio. Ona treperi... svetluca... pulsira neobičnim ritmom koji te jednostavno ne pušta. To je veća... ne, lepša... radost od bilo koje koju bi mogao osetiti kao pojedinac. Gotovo bih bio u stanju da zaplačem kada bi me je liši..."

Treviz odmahnu glavom. "Neobično si govorljiv, dragi prijatelju, ali mi zvučiš kao da opisuješ dejstvo pseudendorfila, ili neke druge droge koja ti, za kratko, omogućava najveće blaženstvo, po cenu najvećeg užasa na duži rok. Ne, nije to za mene! Nisam nameran da svoju individualnost trampim za kratak osećaj blaženstva."

"Ali, Golane, ja i dalje imam svoju individualnost."

"Ipak, Janove, koliko ćeš dugo biti u stanju da je sačuvaš ukoliko nastaviš s tim? Biće ti potrebno sve više i više te droge sve dok ti mozak ne bude oštećen. Janove, ne smeš dopustiti da ti Blis to učini... Možda bi bilo dobro da ja s njom porazgovazgvaram o tome."

"Ne! Nemoj! Nisi baš uvek taktičan, znaš, i bojim se da bi je mogao povrediti. Uveravam te da u tom pogledu vodi o meni više brige no što bi ti to mogao i zamisliti. O mogućem oštećenju mog mozga ona brine čak i više nego ja sam. U to možeš biti sasvim siguran."

"Pa, u tom slučaju, Janove, razgovaraću s tobom. Nemoj to više činiti. Proživeo si pedeset dve godine sa svojim vlastitim uživanjem i radostima, i tvoj mozak je u celosti njima prilagođen. Ne pre nagluj sa tim novim i neobičnim porokom. Platićeš tešku cenu; ako ne odmah, kasnije sigurno..."

"Dobro, Golane", odgovori Pelorat tihim glasom, oborivši pogled i zagledavši se u svoje noge. A onda dodade: "Pođimo od toga da stvari posmatraš na takav način. Ali šta bi bilo da si neki jednoćelijski organizam..."

"Znam na šta ciljaš, Janove. Zaboravi to. Blis je to već rekla i uputila me na analogiju."

"Tako je, ali razmisli na trenutak. Zamislimo neki jednoćelijski organizam sa izvesnom svešću i darom razmišljanja, i zamislimo ga suočenog sa mogućnošću da postane višećelijski organizam. Ne bi li i on jadikovao zbog gubitka svoje individualnosti, i s gorčinom odbacivao mogućnost svog utapanja u neki drugi, sveprožimajući organizam? I ne bi li pri tom grešio? Može li ijedna pojedinačna ćelija uopšte da zamisli moć ljudskog uma?"

Treviz žestoko zavrte glavom. "Ne, Janove, to je pogrešna analogija. Jednoćelijski organizmi ne raspolažu nikakvom svešću, niti darom razmišljanja - ili, ako i raspolažu, ona je gotovo beskrajno mala da je možemo smatrati ništavnom. Za njih objedinjavnje i gubitak individualnosti znači, zapravo, gubitak nečeg što nikada nisu stvarno posedovali. Ljudsko biće, međutim, raspolaže svesću i poseduje dar razmišljanja. Ono bi izgubilo stvarnu svest i stvarno nezavisan um, i stoga je tvoja analogija neodrživa."

Za trenutak među njima nastade tišina, koja gotovo da ih je pritiskala; a onda Pelorat, nastojeći da razgovor uputi drugim smerom, ponovo progovori: "Zbog čega tako zuriš u ekran?"

"Navika", odgovori Treviz, suvo se nasmešivši. "Kompjuter mi kaže da nas geanski brodovi ne slede, kao i da sejšelske flote nema na vidiku. Pa ipak, i dalje motrim, umiren činjenicom da moje oči ne uspevaju da zapaze nikakve brodove - iako su kompjuterski senzori stotinama puta osetljiviji i prodorniji od njih. Šta više, kompjuter je u stanju da zapazi i najtananije promene u svemiru, promene koja moja čula nisu u stanju da uoče ni pod kakvim okolostima... Pa ipak, iako svestan svega toga, nastavljam da zurim."

"Golane, ukoliko smo prijatelji..." zausti ponovo Pelorat.

"Obećao sam ti da neću učiniti ništa što bi moglo povrediti Blis; u svakom slučaju, ništa svesno."

"Oh, nešto je drugo sad u pitanju. Prikrivaš od mene pravac našeg puta, kao da više nemaš poverenja. Kuda smo se uputili? Smatraš li da znaš gde se Zemlja nalazi?"

Treviz ga pogleda, izvivši obrve. "Izvini. Misliš da sam pokopao tajnu duboko u sebi, je li tako?"

"Da, ali zbog čega?"

"Zbog čega, zaista, dragi prijatelju, ako ne zbog Blis."

"Blis? Ne želiš, dakle, da ona zna? Ali, stari družo, njoj se može u potpunosti verovati!"

"Nije to u pitanju. Kakvog smisla bi imalo ne verovati njoj? Siguran sam da, ako samo želi, može izvući svaku tajnu iz mog uma. Ne, rekao bih da za to imam mnogo detinjastiji razlog. Imam, naime, utisak da ti svu svoju pažnju njoj posvećuješ, i da ja za tebe više ne postojim."

Pelorat je izgledao užasnut. "Ali, Golane, to nije tačno."

"Znam, ali ja pokušavam da se razaberem u svojim vlastitim osećanjima. Došao si maločas k meni sa svojim bojaznima u pogledu našeg prijateljstva, i razmišljajući sada o tome, čini mi se da su i mene skolile slične bojazni. Nisam bio spreman da to ni samom sebi priznam, ali mi se činilo da me je Blis nekako odvojila od tebe. Možda sam želeo da ti se 'revanširam' krijući stvari od tebe. Detinjasto, kao što rekoh."

"Golane!"

"Rekoh da je to bilo detinjasto, zar ne? Ali postoji li iko ko ponekad nije detinjast? Ipak, mi jesmo prijatelji. To smo rascistili, i više neće biti nikakvih igara... Idemo na Komporelen."

"Komporelen?" ponovi Pelorat, za trenutak ništa ne razumevajući.

"Sigurno se sećaš mog prijatelja, izdajnika Muna Lija Kompora. Nas trojica sreli smo se na Sejšelu."

Peloratovo lice vidljivo se razvedri. "Razume se da se sećam. Komporelen je bio svet njegovih predaka."

"Ako je bio. Nisam nipošto spreman da poverujem u sve što je Kompor govorio. Ali Komporelen je poznat svet, a Kompor je rekao da su njegovi žitelji čuli za Zemlju. Dakle, poći ćemo tamo i videti šta ćemo naći. Možda nas to nikud neće odvesti, ali to je jedina polazna tačka koju imamo."

Pelorat pročisti grlo, očigledno u nedoumici. "Oh, drago moje momče, da li si siguran?"

"Ne postoji ništa u pogledu čega bismo mogli biti ili ne biti sigurni. Raspolažemo samo tim tragom, i ma koliko on slabašan mogao biti, ne preostaje nam drugo nego da ga sledimo."

"Da... Ali ako to činimo na osnovu onoga što nam je Kompor rekao, u tom bismo slučaju morali da ponovo razmotrimo sve što

nam je rekao. Koliko se sećam, rekao je, prilično to naglasivši, da Zemlja ne postoji kao planeta puna života - već da je njena površina zagađena radioaktivnošću i potpuno bez života. A ako je tako, onda bez razloga idemo na Komporelen.

8.

Njih troje obedovali su u trepezariji, gotovo je u celosti ispunivši svojim telima.

"Baš je ukusno", primeti Pelorat s očiglednim uživanjem. "Jesmo li ovo poneli sa Terminusa?"

"Ne, nismo", odgovori Treviz. Naše zalihe sa Terminusa odavno su iscrpljene. Ovo smo kupili na Sejšelu, neposredno pre nego što smo se uputili ka Gei. Neobično, zar ne? Neka vrsta morske hrane, ali nekako rskava. Izgledala mi je kao kupus kada sam je kupovao, ali po ukusu mu ne liči."

Blis ih je slušala, ali ne reče ništa. Ona oprezno otkide komadić hrane sa svog tanjira.

"Moraš da jedeš, draga", obrati joj se Pelorat blago.

"Znam, Pel, jedem."

Treviz se umeša, sa prizvukom nestrpljivosti koju nije uspevao sasvim da prikrije: "Imamo i geanske hrane, Blis."

"Znam", odgovori Blis, "ali bih radije da je pričuvamo. Ne znamo koliko ćemo dugo boraviti u svemiru, i ja ću u svakom slučaju morati da se naviknem na hranu Izdvojenika."

"Je li baš tako rđavo? Ili Gea mora jesti samo Geu?"

Blis uzdahnu. "Postoji, u stvari, jedna naša poslovice koja kaže: 'Kad Gea jede Geu, niti se šta gubi niti dobija'. U pitanju nije ništa drugo do pomeranje svesti gore-dole. Šta god ja jela na Gei, to jeste Gea, i kada se hrana svari i postane deo mene, ona je i dalje Gea. U stvari, zahvaljujući tome što ja jedem, deo onoga što unesem u sebe stiče mogućnost da postoji na višem nivou svesti, dok, razume se, drugi delovi bivaju odbačeni na ovaj ili onaj način i time padaju na skali svesnosti."

Ona čvrsto zagriže jedan komad hrane, snažno ga za trenutak žvaćući, i progutavši ga, dodade: "U pitanju je sveprožimajući protok. Biljke rastu i njima se hrane životinje. Životinje jedu, i same služeći

kao hrana. Svi organizmi koji umiru stapaju se sa ćelijama humusa, zahvaljujući bakterijama koje izazivaju trulenje, i tako dalje - ali i dalje ostaju Gea. U tom sveprožimajućem protoku svesti učestvuju čak i anorganske materije, i sve u tom protoku povremeno stiće mogućnost da postoji na višem nivou svesti."

"Sve to", primeti Treviz, "odnosi se na bilo koji svet. Svaki atom u meni nosi u sebi dugu istoriju, tokom koje je mogao biti deo mnogih živih bića, uključujući i ljude, i tokom koje je duga razdoblja mogao provesti kao deo mora, ili biti delić grumena uglja, ili kakve stene, ili se, čak, nalaziti u vetru što pirka oko nas."

"Međutim", reče Blis, "na Gei su svi atomi sve vreme i deo jedne više planetarne svesti, o kojoj vam ništa nije znano."

"Pa", upita Treviz, "šta se onda događa sa tom sejšelskom hranom koju upravo jedete? Da li i ona postaje deo Gee?"

"Postaje - iako prilično sporo. A ono što izlučujem ili izbacim iz sebe lagano prestaje da bude deo Gee. Najzad, ono što izlazi iz mene gubi dodir sa Geom, ostaje bez makar najposrednijeg hiperprostornog dodira sa Geom koji ja održavam zahvaljujući mojem znatno višem nivou svesnosti. Upravo zahvaljujući tom mom hiperprostornom kontaktu sa Geom negeanska hrana, iako veoma sporo, postaje takođe deo Gee."

"A šta je sa geanskom hranom u našim zalihama? Da li će i ona, lagano, postati negeanska? U tom slučaju, bilo bi bolje da je pojedete što je brže moguće."

"Neka vas to ne brine", odgovori Blis. "Geanska hrana u našim zalihama pripravljena je tako da može ostati deo Gee i posle veoma dugo vremena."

"A šta će se dogoditi kada mi budemo jeli geansku hranu?" iznenadna upita Pelorat. "U stvari, šta se s nama događa kada jedemo geansku hranu na samoj Gei? Da li i mi sami postepeno postajemo deo Gee?"

Blis odmahnu glavom i izraz neobične uznemirenosti za trenutak se javi na njenom licu. "Ne, ono što vi pojedete postaje izgubljeno za nas. Ili, bar, oni delovi koji postanu deo vašeg organizma ostaju izgubljeni za nas. Ono što izbacujete ostaje na Gei ili, veoma sporo, ponovo postaje deo Gee, tako da se, na kraju, ravnoteža ponovo

uspostavlja; međutim, usled vaše posete mnogi su atomi Gee izgubljeni za nas."

"Kakav je razlog tome?" upita Treviz radoznalo.

"Niste mogli da podnesete preobražaj, čak ni delimičan. Bili ste naši gosti, prispeli ste na naš svet sticajem okolnosti i bez svoje slobodne volje, i da tako kažem, morali smo vas zaštititi čak i po cenu gubitaka nekih delića Gee. Spremno smo, mada ne i sa zadovoljstvom, platili tu cenu."

"Veoma nam je žao zbog toga", reče Treviz, "ali jeste li sigurni da negeanska hrana, ili bar, neke vrste negeanske hrane, neće ugroziti vaš organizam?"

"Neće", odgovori Blis. "Ono što je jestivo za vas, i ja mogu da jedem. Jedva da uopšte postoji problem metabolizacije takve hrane kada je u pitanju Gea, kao i, uostalom, njenog unošenja u moj organizam. Reč je, prvenstveno, o psihološkoj barijeri, koja umanjuje moje uživanje u jelu. Zato i jedem sporo; ali navići ću se vremenom."

"A kako stojimo s mogućom infekcijom?" upita Pelorat piskavim glasom, očito uznemiren. "Ni sam ne shvatam kako na to nisam ranije pomislio. Blis! Veoma je moguće da na bilo kom svetu na koji ćemo se spustiti postoje mikroorganizmi od kojih ničim ne možeš da se zaštititiš, te postoji mogućnost da podlegneš nekoj najjednostavnijoj infekciji. Trevize, moramo smesta da se vratimo."

"Ne paniči, Pel, dragi", odgovori Blis smešeći se. "Gea takođe asimiluje mikroorganizme koji u mene uđu putem hrane, ili na bilo koji drugi način. Što su opasniji to će brže biti asimilovani - a kako onda i sami postaju deo Gee više mi ne mogu i neće nauditi."

Obed se konačno približi kraju i Pelorat još jednom srknu malo svog začinjenog i toplog voćnog soka. "Nek' mi je sa srećom", reče on obrisući usne, "čini mi se da je vreme da opet promenimo predmet razgovora. Sve mi se čini da je moj jedini posao na ovom brodu da menjam teme za razgovor. Zašto li je tako?"

Treviz ozbiljno odvrati: "Zato što se Blis i ja hvatamo ukoštac oko svake teme o kojoj načnemo razgovor, i što bi to potrajalo sve dok smo živi. Oboje zavisimo od tebe, Janove, da bismo sačuvali zdrav razum. Kakvu nam, dakle, sada temu predlažeš, stari prijatelju?"

"Pregledao sam svoje zabeleške o Komporelenu, i čitav sektor

kome on pripada do vrha je ispunjen prastarim legendama. Prve naseobine uspostavljene su na Komporelenu veoma davno, u prvom milenijumu hipersvemirskih letova. Komporelen čak pominje i svog legendarnog osnivača Benbalija, mada ne govori odakle je došao. Pominje se samo da je prvobitno ime planete glasilo - Benbalijev svet."

"A koliko, po tvom mišljenju, ima istine u svemu tome?"

"Možda samo zrnice, ali ko zna kakvo bi ono moglo biti?"

"Nikada, u savremenoj istoriji, nisam čuo ni za koga po imenu Benbali. A ti?"

"Ni ja, ali znaš i sam da se u pozno doba Carstva svesno potiskivalo sve što se odnosilo na razdoblje pre njegovog nastanka. Tokom nekoliko nemirnih poslednjih vekova postojanja Carstva, vlasti je bilo veoma stalo do toga da suzbije pojave lokalnog patriotizma, budući da ga je, sa poprilično opravdanosti, smatrala ozbiljnim faktorom razjedinjavanja. Sledstveno tome, gotovo u svakom sektoru Galaksije istinska istorija, sa potpunim zapisima i preciznom hronologijom, započinje isključivo sa trenutkom kada je Trantor nametnuo svoju moć i kada se dotični sektor svrstao uz Carstvo ili kada ga je ono priključilo sebi."

"Nikada ne bih poverovao da je istoriju tako lako izmeniti", primeti Treviz.

"Uglavnom i nije", odvrati Pelorat, "ali odlučna i moćna vlast u stanju je da učini mnogo toga. Ukoliko se dovoljno potiskuje, istorija starih vremena počće konačno da zavisi od nepotpunih podataka, lagano se svodeći na nepouzdana predanja. Gotovo po pravilu u takvim će predanjima sve više mesta nalaziti raznorazna preterivanja, predstavljajući izvestan sektor kao znatno stariji i moćniji no što je po svemu sudeći zaista bio. Bez obzira na to koliko neka legenda mogla biti smešna, ili koliko nemoguće bilo ono o čemu govori, verovanje u nju kod lokalnih žitelja često postaje stvar patriotizma. Mogu ti pokazati bezbroj priča, gotovo iz svakog ugla Galaksije, u kojima se govori o tome da su dotične planete naselili upravo došljaci sa Zemlje, mada Zemlja nije uvek ime koje daju svojoj planeti."

"Kako je još nazivaju?"

"Postoji bezbroj imena. Ponekad je zovu Jedinom; ponekad Najstarijom. Ponekad je zovu i Mesečevim Svetom, zbog, kako neki autori smatraju, džinovskog prirodnog satelita koji je kružio oko nje. Po drugima, to treba da znači 'Izgubljeni svet', budući da 'mesečev' zapravo znači 'opustošen' - što je u pre-galaktičkom jeziku značilo 'izgubljeno' ili 'napušteno'."

"Janove, stani!" zavapi Treviz. "Možeš tako do u beskraj, sa svim tim autoritetom i kontra-autoritetom! Kažeš da je te legende moguće posvuda naći?"

"Oh da, drago moje momče. Upravo tako. Treba samo da zaroniš u njih pa da upoznaš tu ljudsku potrebu da od zrnca istine grade sloj za slojem neistinskog - kao što školjke na Rampori stvaraju biser oko zrnca peska. Do ove metafore došao sam baš u trenutku kada sam..."

"Janove! Stani još jednom! Reci mi, ima li ičega u komporelenskim legendama što ih čini različitim od drugih?"

"A?" Pelorat je za trenutak s nerazumevanjem zurio u Treviza. "Različitim? Pa, u njima se tvrdi da se Zemlja nalazi u relativnoj blizini Komporelena, i to je ono što je neobično. Na većini svetova na kojima se pominje Zemlja, bilo kakvim imenom je nazivali, postoji težnja da se bude krajnje neodređen u pogledu mesta na kojem se ona nalazi - smešta se ili negde veoma, veoma daleko, ili u neki nepostojeći kraj."

"Aha, baš kao što su nam i na Sejšelu govorili da se Gea nalazi u hipersvemiru", zaključio Treviz.

Blis se nasmeja.

Treviz joj uputi brz pogled. "Istina je. Baš to su nam rekli."

"Ne sporim. Samo, zvuči tako smešno. Razume se, upravo i želimo da u to veruju. Za sada, samo želimo da nas niko ne uznemirava, a gde bismo bili mirniji i bezbedniji nego u hipersvemiru? Čak i ako nismo tamo, sve dok se bude verovalo da smo tamo biće kao da jesmo tamo."

"Tako je", suvo odvrati Treviz, "i na sličan način neko ili nešto navodi ljude da veruju kako Zemlja ne postoji, ili da je negde veoma daleko, ili da je zagađena radioaktivnošću."

"S tom razlikom", dodade Pelorat, "što Kompolerenci veruju da se

nalazi negde u njihovoj neposrednoj blizini."

"Ali uprkos tome, veruju da je zagađena radioaktivnošću. Na ovaj ili onaj način, dakle, svi svetovi na kojima živi legenda o Zemlji smatraju da se do nje nikako ne može doći."

"Manje ili više, u pravu si", potvrdi Pelorat.

"Mnogi na Sejšelu veruju da se Gea nalazi negde u njihovoj blizini; neki su, čak, sasvim tačno ukazali na njenu matičnu zvezdu; pa ipak, svi su bili mišljenja da je na Geu nemoguće doći. Možda i na Komporelenu postoje ljudi koji ozbiljno smatraju da je Zemlja zagađena radioaktivnošću i da je mrtav svet; ali koji bi umeli tačno da ukažu na njenu matičnu zvezdu. I mi ćemo, onda, krenuti ka njoj, ma koliko nas uveravali da joj je nemoguće pristupiti. Upravo smo to učinili i u Geinom slučaju."

"Trevize, Gea je bila spremna da vas primi", obrati mu se Blis. "Bili ste bespomoćni u našem zahvatu, ali nijednog trenutka nismo pomišljali da vam nanese neko zlo. Šta ako je i Zemlja veoma moćna, ali ne tako dobrotivna. Šta onda?"

"Bez obzira na sve moram doći do nje, i snosiću sve posledice. Međutim, to je moj zadatak. Čak i kada budem ustanovio njen položaj i budem se uputio ka njoj, za vas će još biti vremena da me napustite. Iskrcaću vas na najbližem zadužbinskom svetu, ili vas odvesti natrag na Geu, ukoliko vam se to više sviđa, i onda ću put Zemlje krenuti sasvim sam."

"Drago moje momče", prozbori Pelorat, očigledno ojađen. "Ne govori tako. Ne bih te ostavio ni u snu."

"Niti bih ja ostavila Pela", dodade Blis, pruživši ruku i blago pomilovavši Peloratorov obraz.

"Onda je sve u redu. Još malo pa ćemo biti spremni za hiperskok do Komporelena, a potom, nadajmo se - sledeći će biti: pravac Zemlja!"

NA ULAZNOJ STANICI

9.

Ušavši u njihovu sobu, Blis upita: "Da li ti je Treviz pomenuo da bismo, od sada pa nadalje, svakog trenutka mogli načiniti skok i naći se u hipersvemiru?"

Pelorat, koji je bio nagnut nad disk za očitavnje, podiže pogled i odgovori: "Jeste, pre nekoliko trenutaka proverenio je instrumente i rekao mi - 'kroz, otprilike, pola časa' ".

"Ne dopada mi se ni sama pomisao na njega, Pele. Nikada mi skok nije prijao: uvek mi se činilo kao da mi se sama utroba izvrcē."

Pelorat kao da je bio pomalo iznenađen. "Blis, draga, uvek sam te zamišljao kao iskusnog svemirskog putnika."

"Pa, ne bi se to baš moglo reći, i ne mislim, pri tome, samo na sebe kao dela Gee. Gea u stvari, baš nije imala prilike za redovna svemirska putovanja. Po samoj svojoj prirodi ja/mi/Gea niti preuzimamo istraživanja, niti trgujemo, niti se lomamo po svemiru. Ipak, razume se, postoji potreba da imamo nekoga na ulaznim stanicama..."

"Kao kada smo, rekao bih, imali dovoljno sreće da te prvi put susretnemo."

"Baš tako, Pele." Ona mu se umilno nasmeši. "Ili čak da iz različitih razloga posećujemo Sejšel, ili neka druga zvezdana područja - po pravilu, u punoj tajnosti. Ali bila to putovanja preuzeta u punoj tajnosti ili ne, ona uvek podrazumevaju skok - a kada bilo koji deo Gee čini skok sva Gea ga oseća."

"Prilično nezgodno", primeti Pel.

"Međutim, moglo bi biti i gore. Pozamašna masa Gee ne prolazi kroz skok, tako da se njegov efekat u priličnoj meri razvodnjava. Ipak, po svemu sudeći, ja ga doživljam intenzivnije nego većina Gee. Kao što sve vreme pokušavam da objasnim Trevizu, mada je sve što čini Geu u stvari Gea, pojedini njeni delovi nisu, ipak, sasvim identični. U nekim se stvarima međusobno razlikujemo, i moja je osobina, eto, da sam posebno osetljiva na svemirske skokove."

"Trenutak!" uzviknu Pelorat, iznenada se nečega setivši. "Treviz

je jednom pokušao da mi to objasni. Naime, najneprijatniji osećaj doživljava se u običnim brodovima. Na takvim brodovima, ulazeći u hipersvemir, čovek napušta galaktičko gravitaciono polje da bi se, po povratku iz hipersvemira, ponovo našao u njemu. Neprijatan osećaj, upravo izaziva taj izlazak i ponovni ulazak u gravitaciono polje. Međutim, Daleka zvezda je gravitacioni brod, sasvim nezavistan od gravitacionog polja, i u stvari, niti ga napušta niti se ponovo vraća u njega. To i jeste razlog što ništa nećemo osetiti. Budi uverena u to, draga, govorim ti na osnovu ličnog iskustva."

"Oh, pa to je divno! Volela bih samo da sam o tome ranije razgovarala s tobom. Uštedela bih sebi dosta brige."

"Postoji prednost i u jednom drugom smislu", nastavi Pelorat, osetivši se ohrabrenim u svojoj novoj ulozi vodiča kroz astronautičke zavrslame. "Obični brodovi, tokom leta kroz svemir, dugo pre nego što se načiniti skok moraju da se drže podalje od tela sa velikim masama, kao što su, na primer, zvezde. Deo razloga za to je što je gravitaciono polje utoliko intenzivnije ukoliko se nalaziš bliže nekoj zvezdi - što istovremeno, pojačava efekat koji izaziva skok. Pored toga, što je gravitaciono polje jače, složenija je i jednačina koju moraš proračunati da bi skok bezbedno izveo i da bi se našao u običnom svemiru baš na željenom mestu.

Međutim, u gravitacionom brodu ne javlja se nikakav osećaj koji prati skok - ili, bar, ne takav koji bi bio vredan pomena. Povrh svega, ovaj brod raspolaže kompjuterom znatno složenijm od običnog kompjutera, koji je u stanju da i najsloženije jednačine proračunava sa neuobičajenom tačnošću i brzinom. Ishod toga je da je Dalekoj zvezdi umesto da se nedeljama udaljuje od neke zvezde u traganju za pogodnim i bezbednim mestom za skok, dovoljno svega dva ili tri dana. To posebno dugujemo činjenici da, budući da nismo podložni gravitacionom polju, nema nikakvih inercionih efekata; sledstveno tome, možemo znatno brže postići željena ubrzanja nego obični brodovi. Priznajem da se ni sam ne snalazim najbolje u svemu tome; međutim, upravo je to ono što mi je Treviz rekao"

"Odlično", zaključio Blis, "znači, Trevu treba odati priznanje zbog sposobnosti upravljanja ovim brodom."

Pelorat se blago namršti. "Molim te, Blis. Reci 'Treviz'."

"Naravno. Naravno. Ipak, u njegovom odsustvu osećam se malo opuštenijom"

"Ipak, vodi računa. Nemoj da ti to pređe u naviku, draga. Znaš i sama kako je osetljiv na to."

"Nije u tome stvar. Osetljiv je kad sam ja u pitanju. Jednostavno, ne dopadam mu se."

"Nisi u pravu", odvrati Pelorat ozbiljno. "Razgovarao sam s njim o tome... Hajde, hajde, ne mršti se. Bio sam, drago dete, izuzetno taktičan. Uveravao me je da uopšte nije tačno da mu se ne dopadaš. On, jednostavno, gaji podozrenje u pogledu Gee, i nimalo ga ne usrećuje činjenica da bi upravo on trebalo da je načini modelom budućnosti čovečanstva. Ne možemo mu to zameriti. Prevazići će on to svoje raspoloženje postepeno, kada bude shvatio prednosti koje nudi Gea."

"Nadam se da je tako, ali nije samo Gea u pitanju. Ma šta da ti je rekao, Pele - a ne zaboravi da si mu veoma drag i da ne bi hteo da povredi tvoja osećanja - znam da mu se ne dopadam ja, lično."

"Ne, Blis. Uopšte nije tako."

"Uostalom, niko me, Pele, ne mora voleti samo zato što me ti voliš. Dozvoli da ti objasnim. Trev - oh, u redu, Treviz - misli da sam ja robot."

Izgled zapreprašćenosti preplavi Peloratovo po pravilu smireno lice. On jedva promuca: "Nije valjda da misli da si ti veštački ljudski stvor?"

"Zbog čega bi to bilo tako neobično? Uostalom, roboti su prvi naselili Geu. To je poznata i priznata činjenica."

"Roboti su mogli biti od pomoći pri tome, kao što mašine uvek jesu, ali Geu su naselila ljudska bića; ljudi sa Zemlje. To je ono što Treviz misli; znam da je tako."

"U Geinom sećanju nema ni pomena o Zemlji; već sam to rekla i tebi i Trevizu. Međutim, u našim najstarijim sećanjima postoje roboti, čak i nakon tri hiljade godina, roboti koji su na sebe preuzeli zadatak preobražaja Gee u svet na kome je moguć život. U to vreme smo, takođe, stvarali Geinu planetarnu svest - bilo je za to potrebno mnogo vremena, Pele dragi, i u tome leži još jedan razlog zbog čega su naša prastara sećanja tako maglovita - ne zbog toga što ih je,

kako Treviz smatra, Zemlja izbrisala..."

"Slažem se, draga", prekinu je Pelorat nestrpljivo, "ali šta je s robotima?"

"Pa, kada se Gea konačno uobličila, roboti su je napustili. Mi nismo želeli da roboti ostanu; bili smo, naime, i još uvek smo, ubeđeni da su roboti, na duge staze, štetni po ljudsku zajednicu, bilo da je u pitanju zajednica Izdvojenika, bilo zajednica sa planetarnom svešću. Nije mi poznato kako smo došli do takvog zaključka, ali sasvim je moguće da se oslanja na nešto iz veoma davne galaktičke istorije, tako da čak ni Geino sećanje ne seže toliko unazad."

"Ali ako su roboti otišli..."

"Da, ali šta ako su neki, ipak, ostali? Šta ako sam upravo ja jedna od njih - stara, možda petnaest hiljada godina. Treviz upravo to misli."

Pelorat lagano odmahnu glavom. "Ali ti nisi..."

"Jesi li sasvim siguran u to?"

"Razume se da jesam. Ti nisi robot."

"Kako to znaš?"

"Znam, Blis. U tebi nema ničeg veštačkog. Ako ja to ne znam, onda zaista niko ne zna."

"Ipak, zar ipak ne bi bilo moguće da sam, u svim pojedinostima, od najmanjih do najvećih, tako vešto načinjena da bi me, jednostavno, bilo nemoguće razlikovati od ljudskog stvora? A ako je tako, na osnovu čega bi me mogao razlikovati od pravog ljudskog bića?"

"Jednostavno, mislim da nije moguće da budeš do te mere savršena veštačka tvorevina", odvrati Pelorat.

"Ali ako je ipak moguće, bez obzira na to šta ti misliš?"

"Ipak, ne verujem u to."

"Razmotrimo to, onda, samo kao mogućnost. Kada bih bila robot koga nije moguće razlikovati od istinskog ljudskog bića - kako bi se ti, u tom slučaju, osećao?"

"Pa, ja... ja..."

"Budi sasvim određen. Kako bi se osećao kada bi znao da vodiš ljubav s jednim robotom?"

Pelorat iznenada pucnu prstima. "Znaš, postoje legende o

ženama koje su se zaljubile u veštačka bića, i obrnuto. Uvek sam tome pridavao samo alegorijsko značenje, i nikad mi na pamet nije padalo da bi mogle sadržati makar i trunčicu istine... Naravno, Golan i ja čak nismo ni čuli za reč 'robot' sve dok nismo prispeli na Sejšel; međutim, kada sada mislim o tome, čini mi se da ti veštački muškarci i žene mora da su bili roboti. Po svemu sudeći, takvi roboti mora da su postojali u pradavna vremena. To, dalje, znači da bi legende trebalo preispitati..."

On se zagnjuri u bezglasne misli. Blis sačeka nekoliko trenutaka, a onda bučno pljesnu rukama. Pelorat se trže, gotovo poskočivši.

"Pele dragi", opomenu ga ona, "koristiš se svojom mitografijom da bi izbegao odgovor na pitanje koje glasi: kako bi se osećao znajući da vodiš ljubav s jednim robotom?"

On se nevoljno zagleda u nju. "S nerazpoznatljivim robotom? S robotom koji je po svemu nalik na ljudsko biće?"

"Baš tako."

"Pa, u tom slučaju, rekao bih da, prema mom mišljenju, robot koji je ljudskom biću nalik toliko da ga od ljudskog bića nije moguće razlikovati - jeste ljudsko biće."

"Upravo sam to želela da čujem od tebe, Pele."

Pelorat pričeka jedan trenutak, a onda reče: "A sada, draga, pošto si to čula od mene, nadam se da ćeš mi reći da si istinsko ljudsko biće i da ćeš me osloboditi potrebe da se rvem sa hipotetičkim situacijama?"

"Ne. Neću to učiniti. Upravo si ljudsko biće definisao kao biće koje raspolaže svim svojstvima istinskog ljudskog bića. Ukoliko smatraš da ja posedujem sva takva svojstva, svaka potreba za daljim razgovorom istog časa prestaje. Na kraju krajeva, kako ja da znam da ti nisi robot koga je nemoguće razlikovati od istinskog ljudskog bića?"

"Znaš, jer ti ja to tvrdim."

"Oh, ali ako jesi robot koga je nemoguće razlikovati od istinskog ljudskog bića, možda si programiran da mi tvrdiš da si istinsko ljudsko biće, i sam verujući u to. Pogodbeni zaključci su sve što imamo; zapravo, sve što možemo imati."

Privivši se uz Pelorata, ona ga zagrlila i poljubi. Pojubac je bio

strastven i dug, i tek nakon izvesnog vremena Peloratu pođe za rukom da primeti, pomalo prigušenim glasom: "Ali obećali smo Trevizu da kod njega nećemo izazivati nelagodu pretvarajući ovaj brod u mladenački kutak."

Blis odvrati sa primesom poziva u glasu: "Prepustićemo se sebi samima, i nemojmo misliti o datim obećanjima."

"Ali ne možemo, draga", reče Pel, pomalo uznemiren. "Znam da te to možda razdražuje. Blis, ali ja sve vreme razmišljam; jednostavno, nisam osoba koja bi bila u stanju da se sasvim prepusti osećanjima. Čitavog života bio sam takav, verovatno zbog toga izazivajući neraspoloženje drugih ljudi. Nikada nisam živeo s nekom ženom koja mi to, ranije ili kasnije, ne bi prebacila. Moja prva žena... ali baš mi se ne čini prigodnim pričati sad o tome..."

"Tačno, nije prigodno, ali nema nikakve štete. Ni ti nisi moj prvi ljubavnik."

"Oh!" uzviknu Pelorat, s prizvukom jada, a onda brzo dodade, ugledavši smešak na Blisinom licu: "Naravno da nisam. Bilo bi to glupo i očekivati... U svakom slučaju, mojoj prvoj ženi se to nije dopadalo."

"Ali meni se dopada. Tvoja neprestana potreba da uranjaš u misli čini mi se veoma privlačnom."

"U to baš nisam spreman da poverujem, ali ovog časa, nešto mi se drugo vrzma po glavi. Robot ili ljudsko biće - upšte nije važno. U pogledu toga smo se već složili. Međutim, kao što ti je poznato, ja sam Izdvojenik. Ja nisam deo Gee, i kada nas dvoje vodimo ljubav ti deliš osećanja s nekim ko je izvan Gee čak i kada mi, tokom malog broja trenutaka, omogućuješ da i sam pripadam Gei; ipak, verujem da ta osećanja nemaju istu snagu koju bi imala kada jedan deo Gee voli neki drugi njen deo."

"Ljubav s tobom, Pele", odvrati Blis, "ima svojih posebnih čari. Nije mi potrebno ništa drugo."

"Ipak, nije to samo pitanje ljubavi. Jer ti nisi samo ti. Šta ako Gea našu ljubav smatra izopačenjem?"

"Kada bi Gea tako mislila ja bih to morala znati, jer ja sam Gea. A budući da ja uživam u tebi, to je slučaj i sa Geom. Dok mi vodimo ljubav, i Gea deli s nama naša osećanja, u većoj ili manjoj meri."

Kada ja kažem da te volim, to znači da te i Gea voli, premda je samo meni pripalo u deo da to neposredno činim... Kao da te to zbunjuje?"

"Budući da sam Izdvojenik, Blis, ne uspevam da te sasvim shvatim."

"Uvek se može pribeći analogiji sa telom Izdvojenika. Kada ti zviždućeš neku melodiju, čitavo tvoje telo, ti kao organizam, teži da tu melodiju zvižduće, ali oni delovi tebe koji to neposredno čine su tvoje usne, tvoj jezik i tvoja pluća. Tvoji prsti, na primer, pri tome ne čine ama baš ništa."

"Mogu njima da dajem ritam."

"Ali to nije neophodno da bi zviždukao. Davanje ritma prstima nije čin zviždukanja, već nešto što ga prati; slično tome, svi delovi Gee mogu, u ovoj ili onoj meri, pratiti ono što ja činim, ili osećam, kao što i ja mogu pratiti, ili osećati, ono što Gea čini."

"Pretpostavljam da se pri tom kod drugih ne stvara osećanje nelagodnosti", upita Pelorat.

"Nikakvo. Zaista nikakvo."

"Ali to kod mene izaziva čudan osećaj odgovornosti. Kada pokušavam da te učinim srećnom, imam osećaj kao da moram učiniti srećnom čitavu Geu, do poslednjeg njenog ostatka."

"Da, do poslednjeg atoma - ali ti to i činiš. Ti na taj način pridodaješ nešto osećanju zajedničke radosti - koje ti nakratko, omogućavam da sa nama podeliš. Pretpostavljam da je tvoj doprinos odveć malen da bi se mogao izmeriti - ali on je tu; i saznanje o tome treba da uveća i tvoje uživanje."

"Voleo bih", odjednom će Pelorat, "da sam siguran da je Golan u dovoljnoj meri zauzet svojim manevrisanjem kroz hipersvemir i da će u svojoj komandnoj kabini ostati još neko vreme."

"Želiš da vodimo ljubav, zar ne?"

"Želim."

"U tom slučaju uzmi komad hartije, napiši na njemu, 'Mladenački kutak' i okači ga spolja na vrata; a ako Treviz uprkos tome uđe, pa, biće to onda njegov problem."

Pelorat postupi kako mu je Blis predložila, i tokom ljubavnog zanosa kojem se prepustiše Daleka zvezda konačno načini skok. Ni Pelorat ni Blis nisu osetili ništa; ali ništa ne bi osetili ni da su obratili

pažnju.

10.

Proteklo je tek nekoliko meseci otkako je Pelorat sreo Treviza i otkako je po prvi put napustio Terminus. Sve dotle, tokom više od pola veka svog života (po galaktičkom standardnom vremenu), bio je čvrsto vezan za rodnu planetu.

Tokom tih nekoliko meseci, po vlastitom mišljenju, postao je pravi svemirski vuk. Do sada je iz svemira video tri planete: sam Terminus, Sejšel i Geu. Sada je, na ekranu, pred njegovim očima stajala i četvrta; u ovom trenutku, međutim, samo zahvaljujući teleskopskoj slici koju im je predočavao kompjuter. Bio je to Komporelen.

I ponovo, po četvrti put, osetio je nekako neodređeno razočaranje. Iz nekog razloga i dalje je verovao da je, posmatrajući neki naseljeni svet iz svemira, trebalo da znači videti obrise njegovih kontinenata okružene okeanskom masom; ili ukoliko je u pitanju bio svet bez velikih okeana, onda bar njegova jezera okružena velikim kopnenim masama.

To, međutim, nikada nije bio slučaj.

Ukoliko je svet bio pogodan za život, imao je i atmosferu i hidrosferu. A ukoliko je imao i vazduha i vode, tu su bili i oblaci; a oblaci su uvek zaklanjali vidik. I tako je Pelorat, još jednom, zurio u beličaste kovitlace oblaka, povremeno se probijajući pogledom do bledoplavičastih ili rđomrkih površina.

Pelorat se sumorno zapita da li bi iko bio u stanju da prepozna neki svet kada bi mu se ukazao na ekranu sa visine od, recimo, tri stotine hiljada kilometara. Kako bi neko, uopšte, mogao razlikovati jedan pramen oblaka od drugog?"

Blis pogleda Pelorata, ne skrivajući zabrinutost. "U čemu je stvar, Pele? Ne izgledaš naročito srećno."

"Imam utisak da, posmatrane iz svemira, sve planete liče jedna na drugu."

"Pa šta s tim, Janove?" umeša se Treviz, "I na Terminusu, posmatrane sa obzorja, sve obale nalik su jedna na drugu, sem ukoliko ti nije poznato ono u šta gledaš - neki određeni planinski vrh, ili neko ostrvce karakterističnog oblika."

"Svakako", odvrati Pelorat sa prizvukom nezadovoljstva u glasu, "ali u šta gledaš kada ti je pred očima samo gomila plutajućih oblaka? A čak i ako se trudiš, pre nego što uspeš da nešto razaznaš već si na tamnoj strani planete."

"Pa, posmatraj malo pažljivije, Janove. Ukoliko se usredsrediš na oblike oblaka videćeš da teže da načine mrežu koja opasuje planetu, koja kruži oko nekog središta. To središte se, po pravilu, nalazi nad jednim od polova."

"Oko kojeg?" iznenada se zainteresova Blis.

"Budući da se, u odnosu na nas, planeta okreće u smeru kazaljke na časovniku, mi je, po prirodi stvari posmatramo odozgo iznad južnog pola. Budući da joj se središte, kako se čini, nalazi oko petnaest stepeni od terminatora - to je linija što je tvori senka planete - i da joj je osa nagnuta za dvadeset jedan stepen u odnosu na ravan njenog kretanja, možemo zaključiti da se nalazimo ili usred proleća ili usred leta, u zavisnosti od toga da li se pol kreće od ili ka terminatoru. Kompjuter je u stanju da joj izračuna orbitu, i ukoliko to od njega zatražim, da mi pruži traženi podatak u najkraćem roku. Imajući u vidu da se glavni grad planete nalazi na njenoj severnoj polulopti, to je sad tamo ili sredina jeseni ili sredina zime."

Pelorat se namršti. "I sve to si u stanju da zaključiš?" I dalje je zurio u prekrivač od oblaka kao da bi ovaj trebalo, ili mogao, da mu se napokon obrati; ali razume se, od toga ne bi ništa.

"I ne samo to", dodade Traviz. "Ukoliko pažljivo posmatraš polarne oblasti uočićeš da nema rupa u pokrivaču od oblaka, čak i kada su ovi po strani od polova. U stvari, rupe, u oblacima postoje, ali ono što kroz njih vidiš su ledene površine - u stvari, belo na belom."

"Oh", uzdahnu Pelorat. "Pa, to bi se moglo i očekivati na polovima."

"Naravno, na planetama pogodnim za život. Planete na kojima nema života su, najverovatnije, bez vazduha ili bez vode; ili se na njima nalaze mrlje na osnovu kojih možeš zaključiti da joj oblaci ne sadrže vodenu paru, ili da u ledu nema ni traga vode. Budući, međutim, da na ovoj planeti nema takvih mrlja, možemo zaključiti da u njenim oblacima ima vodene pare, a u ledu vode."

Sledeće što se da zapaziti jeste područje neprekinute beline na dnevnoj strani terminatora; izvežbanom oku ona se čini i većom no što je u stvari. Povrh svega, možeš zapaziti i neki narandžasti odsjaj, veoma bleđ, prisutan u reflektovanoj svetlosti; to znači da je Komporelenevo sunce znatno hladnije od Terminusovog. Sledstveno tome, Komporelen je hladan svet, onoliko hladan koliko to život na njemu može podneti."

"Kao da čitaš knjige, stari družo", primeti Pelorat zadivljeno.

"Neka te to ne impresionira previše", odvrati Treviz zadovoljno se smešeći. "Kompjuter mi je pružio statističke podatke o ovom svetu koji se sasvim lepo mogu upotrebiti, uključujući i podatke o nižoj prosečnoj temperaturi planete. U stvari, Komporelen se nalazi na samom rubu ledenog doba koje bi, kada bi konfiguracija njegovih kontinenata bila nešto pogodnija, konačno i zavladao planetom."

Blis se ugrize za usnu. "Nisam baš sklona hladnim svetovima."

"Imamo toplu odeću", odvrati Treviz.

"Nije to u pitanju. Ljudska bića nisu, zaista, prilagođena hladnom vremenu. Mi nemamo ni debelo krzno ni gusto perje, kao ni naslage sale. To što jedan svet prihvata hladnoću kao da nagoveštava da baš ne mari za dobrobit svojih sastavnih delova."

"Da li je Gea u celosti svet blage klime?" upita Treviz.

"Najvećim delom, jeste. Postoje i neke hladnije oblasti, zarad životinjskog i biljnog sveta koji se prilagodio hladnoći, kao i neke toplije, zarad biljaka i životinja kojima je potrebno nešto više toplote; međutim, najveći deo planete ima umerenu klimu, ni previše hladnu ni previše toplu, za one kojima to najviše odgovara, uključujući, razume se, i ljudska bića."

"Naravno, i ljudska bića. Svi sastavni delovi Gee se u tom pogledu imaju smatrati živim i ravnopravnim, ali su neki, poput ljudskih bića, očigledno ravnopravniji od drugih."

"Ne budite tako šašavo sarkastični", odbrusi Blis sa primesom razdraženosti. "Nivo i intenzitet svesti i budnost svakako su veoma važni. Unekoliko ljudsko biće predstavlja, međutim, važniji deo Gee no neka stena iste težine, i svojstva i funkcionisanje Gee kao celine neminovno su određeni prema ljudskim bićima - mada, ipak, ne u tolikoj meri kao što je to slučaj sa svetovima Izdvojenika. Štaviše,

postoje i trenuci kada se, kad je to neophodno, Gea utemeljuje u skladu sa potrebama drugih. Čak u veoma dugim intervalima, moguće je da celina bude ustrojena prema potrebama nastalim u dubinama stenja. Neophodno je da se i takve potrebe zadovolje, budući da bi, u suprotnom, Gea kao celina mogla trpeti. Niko ne bi želeo da dođe do neke nepotrebne vulkanske erupcije, zar ne?"

"Ne", složi se Treviz. "Ne takve koja ne bi bila neophodna."

"Niste baš impresionirani, zar ne?"

"Čujte", započe Treviz. "Neki od naših svetova su hladniji od ostalih, a neki opet topliji; neki su prekriveni prostranim tropskim prašumama, a neki beskrajnim savanama. Ne postoje ni dva sasvim ista sveta, ali svaki od njih predstavlja dom za one koji su se navikli na uslove što na njima vladaju. Ja sam se navikao na, u osnovi, blagu klimu Terminusa - u stvari, postigli smo gotovo geanski stepen umerenosti - ali želim da, makar samo privremeno, izvesno vreme provedem i na drugačijem mestima. Ono što mi imamo, Blis, a što Gea nema, jeste raznovrsje... Ukoliko se Gea proširi na svu Galaksiju, da li će to značiti da će, prinudno, svuda zavladati njena mera umerenosti? Takav nedostatak raznovrsja bio bi gotovo nepodnošljiv."

"Ako bi to bio slučaj, i ukoliko bi raznovrsje zaista bilo toliko poželjno, pa, bilo bi učinjeno sve da se ono i sačuva", odgovori Blis.

"Blagonaklonošću, da tako kažem, kakvog centralnog komiteta", dobaci Treviz suvo. "I samo u onolikoj meri u kolikoj bi to bilo prihvatljivo? Ne, hvala, radije bih taj posao prepustio samoj prirodi."

"Ali ni vi to niste prepustili prirodi! Svaki danas naseljeni svet u Galaksiji bio je, jednom, podvrgnut prilagođavanju. Svi svetovi bili su zatečeni u svom prirodnom stanju, ne naročito pogodnom za ljudsku rasu, i svi su oni bili prilagođeni da, svojom umerenošću, najbolje odgovore ljudskim potrebama. Ukoliko na ovom svetu ispod nas vlada hladnoća, sigurna sam da je razlog tome što ljudi koji na njemu žive nisu bili u mogućnosti da ga, bez neprihvatljivih rizika, učine toplijim, do stepena potrebne umerenosti. I stoga, nemojte biti baš toliko svetački čedni govoreći o prepuštanju svega delovanju prirode."

"Pretpostavljam da sada govorite u ime Gee", upita Treviz.

"Ja uvek govorim u ime Gee. Jer, ja sam Gea."

"U tom slučaju, ako je Gea toliko ubeđena u svoju superiornost, zbog čega joj je uopšte bila potrebna moja odluka? Zbog čega niste jednostavno krenuli napred i bez mene?"

Nekoliko trenutaka Blis je ćutala, kao da pribira misli. A onda odgovori: "Zbog toga što nije pametno preterano verovati samom sebi. Pa samoj prirodi stvari, ljudi uvek jasnije sagledavaju svoje vrline nego svoje nedostatke. Mi, međutim, neizostavno želimo da učinimo ono što jeste pravo, objektivno posmatrano - ukoliko tako nešto uopšte postoji. Vi ste, po svemu sudeći, onaj pomoću koga se to da postići u najvećoj meri, i stoga smo vas i odabrali da nas vodite ka tom cilju."

"Ka onom što je objektivno pravo", setno primeti Treviz, "a čak ni ja sam ne shvatam svoju vlastitu odluku, i tek nastojim da za nju nađem opravdanje."

"Naći ćete ga", reče Blis.

"Nadam se", prihvati Treviz.

"Pa, stari druže", umeša se Pelorat, "sve mi se čini kao da je iz ove sadašnje rasprave Blis veoma lako izišla kao pobednik. Zbog čega nikako ne želiš da se suočiš sa činjenicom da njeni argumenti sasvim lepo opravdavaju tvoju odluku da Gea treba da bude model za budućnost čitavog čovečanstva?"

"Zbog toga", grubo odvrati Treviz, "što u vreme kada sam svoju odluku donosio za te argumente nisam znao. Ni o čemu što se odnosi na Geu nisam u trenutku svoje odluke znao. Nešto drugo je uticalo tada na mene, makar nesvesno, nešto što nema nikakve veze sa Geom, nešto znatno suštinskije. I ja moram ustanoviti šta je to bilo."

Pelorat podiže ruku, kao da želi da ga umiri. "Ne ljuti se, Trevize."

"Ne ljutim se. Samo nalazim se pod neizdrživim pritiskom. Ne želim da budem središte čitave Galaksije."

"Ne krivim vas zbog toga, Trevize", reče Blis, "i zaista mi je žao što vas je ono što nosite u sebi dovelo u taj položaj... Kada očekujete da ćemo se spustiti na Komporelen?"

"Kroz tri dana", odgovori Treviz, "Ali najpre se moramo spustiti na jednu od ulaznih stanica u njegovoj orbiti."

"Nadam se da neće biti problema, a?" upita Pelorat.

Treviz sleže ramenima. "To zavisi od broja brodova koji takođe žele da se spuste na planetu, od broja ulaznih stanica, i pre svega, od pravila koja regulišu davanje ili uskraćivanje saglasnosti za spuštanje. Povremeno se ta pravila menjaju."

Pomalo uzbuđeno Pelorat upita: "Šta ti znači to 'uskraćivanje saglasnosti'? Kako uopšte mogu uskratiti saglasnost za spuštanje građanina Zadužbine? Zar Komperelen nije član Zadužbinske federacije?"

"Pa, i jeste i nije. Postoje tu neke pravne tananosti, i ja nisam baš siguran kako ih na Komporelenu tumače. Mislim da postoji mogućnost da nam uskrate saglasnost za silazak, mada, s druge strane, ne verujem da postoje ozbiljni izgledi za to."

"A ako nas odbiju, šta ćemo onda?"

"Nisam sasvim siguran", odgovori Treviz. "Sačekajmo, najpre, da vidimo šta će se dogoditi pre ne što pristupimo razmatranju povlačenja prinudnih poteza."

11.

Već su se dovoljno približili Komporelenu da su ga, i bez teleskopskog uvećavanja, mogli sagledati kao zamašnu svemirsku loptu. Uz pomoć teleskopa, međutim, mogle su se videti i ulazne stanice. Nalazile su se dublje u svemiru od svega što je kružilo u orbiti planete i bile su blistavo osvetljene.

Sa strane sa koje joj se Daleka zvezda približavala, iznad njenog južnog pola, polovina planete bila je sve vreme obasjana sunčevom svetlošću. Ulazne stanice na njenoj noćnoj trani mogle su se, naravno, znatno jasnije videti, poput blistavih malenih čestica. Bile su pravilno raspoređene, tvoreći polukrug u odnosu na planetu; šest stanica moglo se jasno videti (na osvetljenoj strani bilo ih je, bez sumnje još šest) i sve su jednomerno i istom brzinom kružile oko planete.

Pomalo zadivljen prizorom, Pelorat upita: "Vidim još neke svetlucave tačke, bliže površini planete. Šta one predstavljaju?"

"Ne znam pojedinosti o Komporelenu i ne mogu ti dati tačan odgovor", odazva se Treviz. "Možda su u pitanju fabrike ili

laboratorije, a možda, čak, i svemirska naselja. Neke planete teže da takva zdanja drže u potpunom mraku, izuzev kada su u pitanju ulazne stanice. Na primer, i sa Terminusom je takav slučaj. Međutim, po svemu sudeći, Komporelen je u tom pogledu znatno liberalniji."

"Na koju stanicu misliš da se spustimo, Golane?"

"To zavisi od njih. Već sam im uputio naš zahtev da se spustimo na Komporelen, i očekujem da nam jave na koju stanicu da pristanemo, i kada. Dosta zavisi od toga koliko brodova u ovom času stiže s istom namerom. Ukoliko ima po desetak brodova na svakoj ulaznoj stanici koji čekaju na red, neće nam preostati ništa drugo do da budemo strpljivi."

"Samo sam dva puta do sada bila na hipersvemirskoj udaljenosti od Gee", reče Blis, "i to oba puta kada sam bila na ili u blizini Sejšela. Ali još nikada nisam bila na ovolikoj udaljenosti."

Treviz je oštro pogleda. "Šta to menja na stvar? Još uvek ste Gea, zar ne?"

Za trenutak Blis kao da obuže ljutnja, a onda joj se raspoloženje naglo promeni i ona se nekako zbunjeno zakikokta. "Moram vam priznati, Trevize, da ste me ovog puta zatekli. U stvari, postoje dva značenja u reči 'Gea'. Jedan način može se upotrebiti da bi se označila planeta u fizičkom smislu reči, kao čvrsto loptasto telo što lebdi u svemiru. Može se, s druge strane, upotrebiti i da označi planetu kao živi organizam, koji u sebe uključuje i to fizičko telo. Istinu govoreći, trebalo bi da koristimo dve različite reči da bismo označili ta dva različita pojma; međutim, Geanci uvek imaju u vidu kontekst, lako prepoznaju na šta se reč tačno odnosi. Priznajem da to u pojedinim trenucima može zbuniti Izdvojenike."

"Pa, u tom slučaju", nastavi Treviz, "imajući u vidu da ste mnogo hiljada praseka udaljeni od Gea kao fizičkog tela, da li ste još deo nje kao živog organizma?"

"Kada je u pitanju živi organizam, još sam Gea."

"U potpunosti?"

"Gotovo u potpunosti. Sigurna sam da sam vam već pomenla da na hipersvemirskim udaljenostima postoje izvesne teškoće da se i dalje ostane deo Gee, ali i dalje sam Gea."

"Nije li vam ikad pao na um", nastavi Treviz, "da bi se Gea mogla

prikazati nekome kao galaktički kraken - mitsko čudovište sa bezbrojnim pipcima - čije hvataljke sežu posvuda? Dovoljno bi bilo da na svaki od naseljenih svetova postavite po nekoliko Geanaca, i začas biste sazdali tu vašu Galaktiku. U stvari, možda ste to već i učinili. Gde se nalaze ti vaši Geanci? Pretpostavljam da ih se nekoliko može naći na Terminusu, a takođe nekoliko i na Trantoru. Koliko ste se još rasprostrli?"

Blis se očigledno osećala nelagodno. "Rekla sam jednom da vam nikada neću govoriti laži, Trevize, ali to nipošto ne znači da se osećam obaveznom da vam kažem punu istinu. Postoje stvari koje nemate potrebe da znate, a položaj i identitet pojedinačnih delova Gee spadaju među njih."

"Da li je, Blis, potrebno da znam razlog za postojanje tih pipaka, čak i ako mi nije poznato gde se nalaze?"

"Prema mišljenju Gee - nije potrebno."

"Pretpostavljam, ipak, da mi je dozvoljeno da nagađam. Vi, recimo, smatrate sebe čuvarima Galaksije?"

"Naša je istinska težnja da Galaksiju održimo spokojnom i bezbednom, miroljubivom i naprednom. Seldonov Plan, bar kako ga je prvobitno zamislio Hari Seldon, trebalo je da dovede do stvaranja Drugog galaktičkog carstva, stabilnijeg i delatnijeg no što je bilo ono koje mu je prethodilo. Čini se da se Plan, koji je Druga Zadužbuna sve vreme prilagođavala i dopunjavala, do sada sasvim dobro pokazao."

"Ali Gea ne želi da Drugo galaktičko carstvo bude uspostavljeno, bar ne u klasičnom smislu, je li tako? Ono što vi želite jeste Galaktika - čitava Galaksija kao jedan živi organizam."

"Ukoliko nam vi to budete dozvolili nadamo se da ćemo, vremenom, dobiti Galaktiku. Ukoliko nam, pak, ne budete dozvolili, okrenućemo sa ka stvaranju Seldonovog Drugog carstva, nastojeći da ga učinimo što možemo bezbednijim."

"Ali šta nije u redu sa..."

Uho mu je uhvatio blag, ali uporan signal. "Kompjuter me poziva", saopšti Treviz. "Rekao bih da primamo uputstva za sletanje na neku od ulaznih stanica. Odmah se vraćam."

On uđe u komandnu prostoriju i stavi dlanove na označena mesta

na komandnoj ploči, smesta ustanovivši da zaista dobija uputstva za prilazak jednoj od ulaznih stanica - njene koordinate, zajedno sa linijom povučenom od Komporelenevog središta do njegovog severnog pola; bila je to zadata ruta prilaska.

Treviz potvrdi signalom svoj pristanak, a onda se dublje zavalio u naslonjaču.

Seldonov Plan! Koliko samo dugo nije ni pomislio na njega! Prvo galaktičko carstvo se raspalo i tokom pet stotina godina, već, Zadužbina je rasla, najpre kao takmac tog istog carstva a potom i na njegovim razvalinama - sve u savršenom saglasju sa Planom.

Došlo je i do jednog zastanka koji je prouzrokovao Mazgov, zapretivši, u jednom trenutku, da Plan raznese u komadiće, ali se Zadužbina nekako izvukla - možda uz pomoć sve vreme skrivene Druge Zadužbine, a možda i uz pomoć još bolje skrivene Gee.

A sada se nad Planom nadnosila pretnja veća no što je ikad bila ona koju je Mazgov najavio. Trebalo je napustiti plan o vaspostavljanju Carstva zarad nečeg sasvim drugačijeg od ičega poznatog iz istorije - zarad Galaktike. I on se složio s tim!

Zbog čega? Da li je postojao nedostatak u Planu? Neki suštinski nedostatak?

U jednom sevu saznanja Trevizu se učini da nedostatak zaista postoji i da mu je jasno u čemu se sastoji, da mu je bilo jasno još u trenutku kada je donosio svoju odluku - ali to saznanje... ukoliko je uopšte bilo to... iščeže iz njegovog uma isto tako brzo kao što je i došlo, ostavivši ga pustim.

Možda je to bila samo prikaza: prikaza u trenutku kada je donosio svoju odluku, kao i sada. Na kraju krajeva, on o Planu nije znao ništa više od osnovnih pretpostavki koje su, čini se, opravdale psihoistoriju. Mimo toga, nisu mu bile poznate nikakve pojedinosti, i sasvim sigurno, ni najmanji zarez u njegovoj uzvišenoj matematici.

On sklopi oči i misli stadoše da mu blude...

Nije bilo ničega.

Možda je u pitanju bila dopunska moć koju je na njega preneo kompjuter? On postavi dlanove na komandnu ploču i oseti toplotu mesta na kojima su stajali obrisi ljudskih šaka. Ponovo sklopivši oči, on se zanese u misli...

Ponovo, nije bilo ničega.

12.

Komporelenac koji je prispeo na njihov brod pokaza im svoju holografsku identifikacionu karticu, koja je prilično verno prikazavala njegovo bucmasto lice, prošarano retkom bradicom. Na dnu kartice stajalo je njegovo ime: A. Kendraj.

Bio je onizak, a i telo mu je bilo okruglasto, baš kao i lice. Delovao je sveže i opušteno dok je razgledao brod s neprikrivenim izrazom zadivljenosti.

"Kako ste uspeali da se spustite tako brzo?" upita on. "Očekivali smo vas tek kroz dva časa."

"Ovo je potpuno novi model svemirskog broda", odvrati Treviz s neobavezujućom ljubaznošću.

Kendraj, međutim, nije bio ni mlad ni naivan, kako je izgledao. Ušavši u komandnu prostoriju, on bez oklevanja upita: "Gravitacioni pogon?"

Treviz nije video nikakvog razloga da oporgava nešto što je bio do te mere očigledno. On potvrdi bezličnim glasom: "Tako je."

"Veoma zanimljivo. Slušate o njima, ali nekako, nikad niste u prilici i da ih vidite. Motor mu je u trupu?"

"Tako je."

Kendraj baci pogled prema kompjuteru. "Kompjuterska mreža, takođe?"

"Tako je. U svakom slučaju, tako su mi rekli. Nisam proveravao."

"Pa dobro. Ono što mi treba jeste brodska dokumentacija: broj mašinskog postrojenja, mesto gde je brod sagrađen, identifikaciona šifra, i slične drangulije. Siguran sam da se svi podaci nalaze u kompjuteru, i da je on u stanju da karticu sa podacima koji su mi potrebni izbaci za pola sekunde."

Zaista, bilo je potrebno tek nešto malo više vremena. Kendraj se ponovo obazre po brodu. "Na brodu ste vas troje, je li tako?"

"Tako je", odgovori Treviz.

"Ima li životinja? Biljaka? Vaše zdrastveno stanje?"

"Ne. Ne. Dobro", odgovori Treviz.

"Hm!" pomrlja Kendraj, praveći zabeleške. "Možete li staviti šaku

ovde? Rutinska provera, znate. Desnu šaku, molim vas."

Treviz zlovoljno osmotri aparat. Ulazio je sve više i više u upotrebu, i postajao sve složeniji. Na osnovu toga kako im je izgledao mikrodetektor mogli ste, gotovo, sasvim precizno odrediti koliko su neki svetovi uznapredovali ili koliko su zaostali. Sada je već bilo sasvim malo svetova, ma koliko zaostali bili, koji nisu raspolagale makar jednim mikrodetektorom. Sve je počelo konačnim raspadom Carstva; svako je ispoljavao sve naglašeniju težnju da se zaštiti od zaraza i tuđih mikroorganizama.

"Šta je to?" upita Blis tihim i radoznalim glasom, istežući vrat da osmotri spravu najpre s jedne, a potom i s druge strane.

"Mislim da tu spravu nazivaju mikrodetektorom", odgovori joj Pelorat.

"Nema u njoj ničeg tajanstvenog", dopuni ga Treviz. "Spravica automatski pretražuje pojedine delove vašeg tela, spolja i iznutra, tragajući za mikroorganizmima koji bi mogli biti prenosnici zaraza."

"Ovaj je u stanju i da razvrstava mikroorganizme", dodade Kendraj, s očiglednim prizvukom ponosa u glasu. "Napravili smo ga ovde, na Komperelenu... Dakle, ukoliko nemate ništa protiv, molim vas vašu desnu šaku."

Treviz uvuče svoju desnu šaku u aparat, posmatrajući kako niz malenih crvenih tačkica poigrava duž nekoliko vodoravnih linija. Kendraj dodirnu jedno dugme, i kroz prorez se smesta pojavi kartica u koloru. "Molio bih vas da ovo potpišete, gospodine", reče on.

Treviz se potpisa. "Nije loše, nadam se?" upita on. "Valjda nisam u prevelikoj opasnosti?"

"Nisam lekar, i ne bih umeo da vas uputim u pojedinosti", odgovori Kendraj, "ali aparat nije zabeležio ništa što bi zahtevalo da vam uskratim silazak, ili zbog čega biste morali u karantin. A to je sve što mene interesuje."

"Baš sam sretan koliko sam težak", odvrati Treviz suvo, tresući šakom da odagna slabašan osećaj peckanja.

"Vi ste na redu, gospodine", obrati se Kendraj Peloratu.

Uz malo oklevanja Pelorat uvuče šaku u aparat, a potom potpisa karticu.

"I vi, gospođo."

Nekoliko trenutaka docnije Kendraj je zbunjeno zurio u aparat, a onda reče: "Nikad još nisam video ništa slično ovome." On pogleda u Blis s izrazom zadivljenosti. "Negativno. Potpuno negativno."

Blis se ljupko nasmeši. "Baš divno."

"Da, gospođo. Zavidim vam." On ponovo pogleda prvu karticu, a onda zatraži: "Molim vas vaše isprave, gospodine Treviz."

Treviz mu predade isprave. Bacivši pogled na njih, Kendraj je, čini se, bio još više iznenađen. "Većnik sa Terminusa?"

"Tako je."

"Visoki zvaničnik Zadužbine?"

Treviz hladno odvrati: "Upravo tako. Pa, da okončamo posao što pre možemo. Slažete li se?"

"Vi ste zapovednik broda?"

"Da, jesam."

"Razlog posete?"

"Bezbednost Zadužbine: to je jedini odgovor koju vam mogu pružiti. Shvatate li?"

"Shvatam, gospodine. Koliko dugo nameravate da ostanete?"

"Ne znam. Možda nedelju dana."

"Vrlo dobro, gospodine. A ovaj drugi džentlmen?"

"To je dr Janov Pelorat", odgovori Treviz. "Imate njegov potpis na kartici, i ja jemčim za njega. On je naučnik sa Terminusa, i moj saradnik u poslu zbog kojeg sam ovde."

"Shvatam, gospodine, ali moram pogledati i njegove isprave. Pravila su pravila, bojim se. Nadam se da shvatate, gospodine."

Pelorat izvuče svoje isprave.

Kendraj odobravajući klimnu glavom. "A vi, gospođo?"

"Bojim se da nemam isprava, gospodine", odgovori Blis.

Kendraj se namršti. "Molim?"

Treviz se umeša. "Mlada dama nije ponela sa sobom svoje isprave. Mali previd. Ali s njom je sve u savršenom redu. Preuzimam svu odgovornost na sebe."

"Želeo bih da mogu tako da postupim", odgovori Kendraj, "ali nemam ovlašćenja za to. Sva odgovornost je na mojim leđima. Međutim, s obzirom na okolnosti, verujem da nismo suočeni s nerešivim problemom. Ne bi trebalo da postoji nikakva teškoća da se

pribavi duplikat. Mlada dama je, pretpostavljam, takođe sa Terminusa?."

"Ne, nije."

"Onda, sa nekog od zadužbinskih područja?"

"Pa, ne bi se baš moglo reći."

Kendraj se oštro zagleda u Blis, a onda u Treviza. "To nam, većniče, komplikuje stvari. Možda će nam biti potrebno osetno više vremena da pribavimo duplikat sa nekog ne-zadužbinskog sveta. Budući da niste građanin Zadužbine, mis Blis, moram zatražiti da mi kažete na kojem ste svetu rođeni i ime sveta čiji ste građanin. Nakon toga moraćete sačekati da stignu duplikati vaših isprava."

"Trenutak, gospodine", ponovo se umeša Treviz. "Ne vidim nikakvog razloga za bilo kakvo čekanje. Ja sam visoki zvaničnik Zadužbine i ovde sam poslom od veoma velike važnosti. Ne mogu gubiti vreme čekajući na nekakvo bedno parče hartije."

"Ne odlučujem ja o tome, većniče. Kada bi bilo do mene, pustio bih vas da ovog časa krenete na Komperelen; međutim, jedna knjižurina puna pravila obavezuje me u svakoj pojedinosti. Moram slediti šta u knjizi piše, ili ću dobiti po glavi... naravno, pretpostavljam da vas neki zvaničnik kompolerenske vlade očekuje. Ukoliko mi kažete o kome je reč, stupiću u vezi s njim, i ukoliko mi on naredi da vas pustim - pa to će biti sve."

Treviz je trenutak oklevao. "Reč je o političkom pitanju, gospodine Kendraj... Ali mogu li da razgovaram sa vašim pretpostavljenim?"

"Razume se, ali ne može se do njega tek tako..."

"Siguran sam da će se neizostavno pojaviti, čim čuje da je u pitanju jedan zvaničnik Zadužbine..."

"U stvari", pripomenu Kendraj, "među nama budi rečeno, čini mi se da bi upravo to moglo učiniti stvar još težom. Kao što vam je poznato, mi nismo deo centralne zadužbinske teritorije. Deo smo Zadužbine kao pridružena sila, i veoma ozbiljno shvatamo taj svoj status. Naši ljudi baš ne čeznu da ih smatraju zadužbinskim pajacima - služim se, nadam se da me shvatate, izrazom koji je ovde u širokoj upotrebi - i koriste svaku priliku da ispolje svoju nezavisnost. Moj bi pretpostavljeni mogao očekivati da će biti dodatno pohvaljen ukoliko uskrati uslugu jednom zadužbinskom

zvaničniku."

Treviz se smrknu. "I vi, isto tako?"

Kendraj odmahnu glavom. "Ja ne učestvujem u pravljenju politike, gospodine. Niko me neće posebno pohvaliti ni za šta. Srećan sam ako samo dobijem svoju platu. Mogu biti samo kažnjen, i to vrlo lako. A to nije ono što bih želeo da mi se desi."

"Kao što vam je poznato, imajući u vidu moj položaj mogao bih se pobrinuti za vas."

"Ne, gospodine. Žao mi je ako je ono što kažem drsko, ali ne verujem da biste bili u stanju... I gospodine, ma koliko mi je neprijatno da to kažem, molim vas da mi ne nudite ništa od vrednosti. Vremena su takva da posebno vole službenike koji se bave takvim stvarima, posebno ih ističu - razume se, u negativnom smislu."

"Nisam nameravao da vas podmićujem. Samo sam razmišljao o tome šta bi vam se moglo dogoditi ukoliko dođe do ušiju gradonačelnice Terminusa da ste stali na put mojoj misiji."

"Većniće, savršeno sam bezbedan sve dok sledim propisana pravila. A ukoliko članovi komporelanskog prezidijuma zbog toga dobiju preko nosa od strane Zadužbine - to je njihov problem, ne moj. Međutim, ukoliko bi vam to moglo biti od pomoći, gospodine, mogu propustiti brod sa vama i gospodinom Peloratom. Madam Blis može ostati ovde na stanici; poslali bismo je dole za vama čim stignu duplikati njenih isprava. Ukoliko, iz bilo kog razloga, njene isprave nije moguće pribaviti, poslaćemo je trgovačkim brodom nazad na njen svet. Bojim se, samo, da bi u tom slučaju neko morao da plati kartu za njeno putovanje."

Uhvativši, krajičkom oka, izraz koji se pojavio na Peloratom licu, Treviz upita: "Gospodine Kendraj, mogu li za trenutak da razgovaram s vama nasamo, u komandnoj prostoriji?"

"Svakako, ali ne mogu još dugo ostati na brodu, jer ću inače biti podvrgnut saslušanju."

"Neće biti dugo", reče Treviz.

U komandnoj prostoriji, Treviz načini čitavu predstavu pažljivo zatvarajući vrata, a onda se Komporelencu obrati prigušenim glasom. "Bio sam, gospodine Kendraj, na mnogim mestima širom

svemira, ali još se nikad nisam suočio sa tako tvrdim poštovanjem pravila o ulasku na jedan svet, posebno kada su u pitanju građani Zadužbine i njeni zvaničnici."

"Ali mlada dama nije građanin Zadužbine."

"Bez obzira na to."

"Znate", napomenu Kendraj, "te stvari događaju se u ciklusima. Imali smo nekoliko skandala, i upravo sada, prilično je gusto. Iduće godine mogli biste možda proći bez ikakvih poteškoća, ali ovog časa, zaista ništa nisam u stanju da učinim."

"Pokušajte, ipak, gospodine Kendraj", reče Treviz, napadno umilnim glasom. "Staviću se u vaše ruke, i obraćam vam se kao muškarac muškarcu. Pelorat i ja nalazimo se već duže vreme u ovoj misiji. On i ja. Samo on i ja. Dobri smo prijatelji, ali i usamljeni - nadam se da me razumete. Pre nekog vremena, Pelorat ja naleteo na ovu mladu damu. Ne treba ni da vam pominjem šta se dogodilo, ali u svako slučaju, odlučili smo da je povedemo sa sobom. Zdravo je za obojicu koristiti se njenim uslugama, tu i tamo.

S druge strane, Pelorat ima jedno žensko čeljade, tamo na Terminusu. Ja nemam nikakvih obaveza, razumete, ali Pelorat je već u godinama, u dobu kad ljudi počinju pomalo da očajavaju. Javlja im se 'žal za mladošću', ili nešto poput toga. Jednostavno, ne može bez nje. S druge strane, ukoliko bude zvaničnog pomena o njoj, jadni Pelorat, kada se vrati na Terminus, moraće da prođe kroz pravi rusvaj.

Nema ničeg lošeg u svemu tome, shvatate i sami. Mis Blis, kako sama sebe naziva - lepo ime, imajući u vidu njen zanat - nije baš sasvim bistro devojče; to, uostalom, od nje ni ne očekujemo. Morate li je uopšte i pominjati? Ne možete li jednostavno, navesti samo Pelorata i mene kao jedine putnike na brodu? Uostalom, samo smo mi i bili zapisani kao putnici kada smo odlazili sa Terminusa. Nema, stoga, nikakve potrebe za nekom zvaničnom beleškom o nekoj ženi. Na kraju krajeva, savršeno je zdrava. To ste i sami primetili."

Kendraj se iskezi. "Zaista ne bih želeo da vam stvaram neprilike. Shvatam vaš položaj i, verujte mi, saosećam s vama. Znate, niste baš u pravu ako mislite da je zabavno provesti po nekoliko meseci u smeni ovde u stanici. A nije ni poučno; nije, bar, na Komporelenu."

On zavrte glavom. "I ja imam ženu, te vas stoga razumem... Ali znate, ukoliko vas propustim... čim ustanove da, ovaj, gospođa nema isprave, eto nje u zatvoru, a gospodin Pelorat i vi naći ćete se u nevolji o kojoj će se čuti do Terminusa. Što se mene tiče, ja zasigurno ostajem bez posla."

"Gospodine Kendraj", nastavi Treviz s ubeđivanjem, "budite sigurni u jednu stvar. Čim stignemo dole na Komperelen, biću savršeno bezbedan. Razgovaraću o svojoj misiji s nekom pravom ličnošću, i kada to bude obavljeno, neće biti više nikakvih neprilika. Preuzeću svu odgovornost za ono što se ovde dogodilo - ukoliko do toga dođe, u šta sumnjam. Šta više, preporučiću vas za unapređenje, i budite uvereni da ćete ga i dobiti, jer ću svima onima koji budu oklevali nagovestiti da će imati Terminus za vratom... I tako, daćemo i Peloratu priliku."

Kendraj je trenutak oklevalo, a onda se saglasi: "U redu. Propustiću vas - ali imajte sledeće u vidu: od ovoga časa počinjem da razmišljam kako da, ukoliko stvari okrenu na loše, izvučem svoju kožu. Neću ni prstom mrdnuti da spasem ijedno od vas troje. Šta više, ja znam - a vi to ne znate - šta se dešava na Komporelenu kada su ovakve stvari u pitanju; život baš nije lak na Komporelenu za one koje odluče da malo skrenu."

"Hvala vam, gospodine Kendraj", reče Treviz. Neće biti nikakvih neprilika. Uveravam vas u to."

NA KOMPORELENU

13.

Najzad su prošli. Ulazna stanica, sada daleko za njima, brzo se preobraćala u bledunjavu zvazdicu, i kroz nekoliko časova trebalo je da prođu i kroz omotač od oblaka oko planete.

Gravitacioni brod nije morao da postepeno koči, lagano se spuštajući spiralnom putanjom koja se sve više sužavala; ali isto tako, nije mogao ni da tek tako sune prema površini planete. Nepodložnost privlačnoj sili planete nije značila i nepodložnost trenju vazduha. Brod je bio u stanju da se spušta u pravoj liniji, ali je i dalje bilo razloga za oprez; nije se smelo silaziti odveć brzo.

"Kuda ćemo sada krenuti?" upita Pelorat, očigledno zbunjen. "Drago momče, moram priznati da od ovih oblaka nisam u stanju ništa da razaberem."

"Ni ja", odgovori Treviz, "ali raspolažemo zvaničnom holografskom kartom Komporelena na kojoj su, pomalo preuveličano, prikazani oblici kopnenih masa, kao i reljefi - kako planinskih vrhova tako i okeanskih dubina - a nisu zanemarene, istovremeno, ni lokalne političke granice. Karta je već unesena u naš kompjuter, i s te strane sve je u redu. Kompjuter će slediti oznake reljefa i tako valjano usmeravati brod; konačno, kružnom putanjom dovešće nas do glavnog grada planete."

"Ali", nastavi Pelorat, "ukoliko krenemo izravno u glavni grad, glavačke ćemo uleteti u političku buru, Ako je ovaj svet dole antizadužbinski nastrojen, kao što nam je nagovestio onaj momak na ulaznoj stanici, čini mi se da od svoje volje tražimo neprilike."

"S druge strane", odvrati Treviz, "glavni grad trebalo bi da bude i intelektualno središte planete, te, ukoliko smo u potrazi za informacijama, tu ćemo ih, najverovatnije, ponajpre naći. Što se tiče njihove antizadužbinske nastrojenosti, sumnjam da će biti baš raspoloženi da je previše otvoreno ispolje. Moguće je da mi naša gradonačelnica nije baš naročito sklona, ali ni ona ne bi mogla dozvoliti da se rđavo postupa s jednim zadužbinskim većnikom. Ne bi, naime, nikakvo smela dopustiti da se u tom smislu stvori bilo

kakav rđav presedan."

Blis se odjednom pojavi, izišavši iz kupaonice, ruku još vlažnih posle tuširanja. Bez ikakvog zazora doteravši pred njima svoj donji veš, ona upita: "Uzgred budi rečeno, nadam se da se upotrebljena voda ponovo brižljivo prečišćava?"

"Nema nam druge", odvrati Treviz. "Šta mislite, koliko bi dugo potrajale naše zalihe vode bez prečišćavanja? Kako mislite da bi naše kvaščano pecivo, brižljivo aromatizovano da bi se začinila naša zamrznuta hrana, uopšte moglo da naraste?... Nadam se, naša preduzimljiva Blis, da ovo što rekoh neće uticati na vaš apetit?"

"A zašto bi?" odvrati Blis. "Odakle mislite da potiču hrana i voda na Gei, ili na ovoj planeti, ili na samom Terminusu?"

"Na Gei", primeti Treviz, "otpadi su, naravno, isto toliko živi koliko i vi."

"Ne živi. Svesni. Postoji razlika između toga dvoga. Ali razume se, nivo svesti im je veoma nizak."

Treviz omalovažavajuće šmrknu, ali se ne potruđi da odgovori. Umesto toga reče: "Idem u komandnu prostoriju da pravim društvo kompjuteru. Mada, ne zbog toga što sam mu potreban."

"Možemo li poći s tobom i zajedno mu praviti društvo?" upita Pelorat. "Naravno, nikako ne mogu da se naviknem na pomisao da je u stanju da nas sasvim bezbedno spusti; da je u stanju da izbegne druge brodove, da se skloni od oluja - ili bilo čega drugog."

Treviz se široko nasmeši. "Navikni se, molim te. Jer, ovaj brod je pod kontrolom kompjutera daleko bezbedniji nego što bi to bio pod mojom... Ali razume se, dođite. Činiće vam dobro da posmatrate šta se događa."

Zašli su na sunčanu stranu planete budući da je, kako im je Treviz objasnio, na osvetljenoj strani bilo znatno lakše upoređivati ono što im se ukazivalo pred očima sa onim što je bilo ubeleženo na karti ubačenoj u kompjuter.

"Pa, to je očigledno", primeti Pelorat.

"Nije baš tako", odvrati Treviz. "Kompjuter će, istina, s istom brzinom donositi procene i na osnovu infracrvene svetlosti, koju planeta zrači čak i u tami. Ipak, znatno duži infracrveni zraci, za razliku od vidljive svetlosti, ne govore kompjuteru sa dovoljno

pouzdanosti. To će reći da, pri infracrvenom zračenju, kompjuter nije u stanju da uočava sa dovoljno oštine i dovoljno tananosti; a kada god nije neophodno da bude drugačije, uvek se trudim da što je moguće više olakšavam stvari kompjuteru."

"A šta ako se glavni grad nalazi na tamnoj strani planete?"

"Izgledi su za to pedeset prema pedeset. Međutim, čak i ako se nalazi na tamnoj strani, kada se jednom, pri dnevnoj svetlosti, usmerimo prema karti, lako ćemo ga i bez lutanja pronaći i tamo. Pored toga, znatno pre no što se uopšte približimo glavnom gradu presrešće nas mikrotalasni zrak, a zajedno s njim stići će i uputstva kako da prispemo u najbližu svemirsku luku... Nema, dakle, nikakvog razloga za zabrinutost."

"Jeste li sigurni u to?" upita Blis. "Spuštate me tamo a da ne raspoložem nikakvim ispravama; ne mogu, čak, ni da navedem nijedan svet za koji su tamo dole čuli, kao svet svog porekla; pri svenu tome, obavezna sam, i odlučna, da ni u kom slučaju ne pomenem Geu. Prema tome, šta ćemo uraditi ukoliko, kada se spustimo, budu ponovo zatražili moje isprave?"

"Malo je verovatno da će se to dogoditi", odgovori Treviz. "Svi će misliti da je to već bilo obavljeno na ulaznoj stanici."

"Ipak, ako budu pitali?"

"Pa, u tom slučaju, problem ćemo rešavati kada se sa njim suočimo. U međuvremenu, nemojmo sami sebi izmišljati probleme."

"Ali u trenutku kada se neki problem pojavi može biti suviše kasno da pokušamo da ga rešimo."

"Osloniću se na svoju sposobnost da ne zapadam u vremenski tesnac."

"Kada smo već kod vaših sposobnosti - kako vam je uspelo da nas provedete kroz ulaznu stanicu?"

Treviz brzo pogleda Blis, a onda usne stadoše lagano da mu se razvlače u osmeh primeren kakvom nestašnom đavolčetu. "Uz malo mozga."

"Stvarno, stari, šta si učinio?", upita Pelorat.

"Bilo je potrebno pronaći način da se čoveku ispravno pristupi", odgovori Treviz. "Pokušao sam najpre sa pretnjama i blagim nagoveštajima mita. Pozvao sam se, zatim, na njegov osećaj za

logiku, kao i na njegovu odanost prema Zadužbini. Ništa od toga nije upalio, te sam bio prinuđen da pribegnem poslednjem sredstvu. Rekao sam mu, Pelorate, da varaš svoju suprugu."

"Moju suprugu? Ali drago moje momče, ja trenutno nemam suprugu!"

"Ja to znam, ali on ne zna."

Blis se umeša. "Pod 'suprugom', pretpostavljam, imate u vidu ženu koja je stalna družbenica nekog muškarca?"

"Malo više od toga, Blis", odgovori Treviz, "Zakonita družbenica, koja iz te veze, po sili zakona, vuče izvesna prava."

Pomalo nervozan, Pelorat upade: "Blis, ja nemam nikakvu suprugu. Povremeno sam ih imao u prošlosti, ali već dugo sam bez supruge. Međutim, ukoliko bi ti bila spremna da pođemo kroz tu zakonsku ceremoniju..."

"Oh, Pele", uzviknu Blis, odmahnuvši rukom, "čemu to? Ima toliko toga što mi je blisko, baš koliko je jednoj tvojoj ruci bliska tvoja druga ruka. Jedino se Izdvojenici osećaju toliko samotnim da moraju da pribegavaju veštačkim konvencijama da bi osnažili nadomestak za istinsku bliskost."

"Ali Blis draga, i ja sam samo Izdvojenik."

"S vremenom, bićeš to sve manje, Pele. Možda nikada nećeš u potpunosti postati Gea, ali nećeš biti ni potpun Izdvojenik. A onda će te sa svih strana prožimati bliskost."

"Ono što jedino želim to si ti, Blis", prošapta Pel.

"To je stoga što još ništa ne znaš o onom drugom. Ali ima vremena."

Za sve to vreme Trevizov pogled bio je čvrsto vezan za ekran, dok mu je na licu lebdeo izraz napregnutog iščekivanja. Prekrivač od oblaka približavao im se sve brže, i u jednom trenutku oni se nađoše u gustoj sivkastoj magli.

Osmatrati putem mikrotalasa, pomisli on, i kompjuter se smesta prebaci na osmatranje pomoću radara. Oblaci se razidoše, i pod njima se, u veštačkim bojama, ukaza površina Komperelena; međe između pojedinih delova različitog sastava bile su pomalo zamagljene i treperave.

"Da li će ovako sve vreme izgledati?" upita Blis zapanjeno.

"Samo dok se ne spustimo ispod oblaka. A onda, ponovo će se javiti sunce." Nije to još ni izgovorio, i sunce se ponovo pojavi. Vidljivost je sada bila potpuna.

"Shvatam", reče Blis. A onda, ponovo mu se obrativši, upita: "Međutim, ono što još ne shvatam jeste zbog čega bi onog oficira na ulaznoj stanici trebalo da se tiče to što Pelorat vara svoju suprugu?"

"Da vas je taj momak, Kendraj, zadržao tamo na ulaznoj stanici, vest o tome, rekoh mu, brzo bi stigla i na Terminus, i samim tim i do ušiju Peloratove supruge. U tom slučaju, Pelorat bi se našao u neprilici. Nisam mu posebno navodio kakve bi vrste te neprilike bile, ali nastojao sam da mu nagovestim da bi bile vrlo ozbiljne... Među muškarcima postoji nešto nalik na prećutni sporazum", Treviz se blago isceri, "i kada su te stvari u pitanju, retko će kada jedan muškarac izdati drugoga. Čak će, ukoliko mu ona bude zatražena, biti spreman da svom muškom sabratu pruži svaku moguću pomoć. Razlog tome je, pretpostavljam, što onaj koji pomoć pruža, očekuje, makar nesvesno, da će, ako ustreba, i njemu samom biti pružena pomoć. Pretpostavljam, takođe", dodade on, ali sada nešto ozbiljnijeg izraza lica, "da sličan prećutni sporazum postoji i među ženama; ali budući da nisam žensko, nikada nisam bio u prilici da se u to pobliže uverim."

Izgledalo je kao da će iz Blisinih očiju svakog časa početi da sevuju munje. "Je li to neka šala?" upita ona.

"Nije, govorio sam savim ozbiljno", odgovori Treviz. "Neću, dakako, da tvrdim da nas je taj momak Kendraj propustio zato da bi pomogao Janovu da se ne uvali u neprilike kod svoje supruge. Taj osećaj muškog saosećanja možda je bio samo jezičak koji je, zajedno sa mojim drugim argumentima, konačno pretegao."

"Ali to je strašno. Pravila su ono što neko društvo čini temeljitim i što od njega čini jedinstvenu zajednicu. Mogu li se, onda, tek tako, iz nekih trivijalnih razloga, pravila kršiti?"

"Pa", započe Treviz, donekle ohrabrenim tonom, "pre svega, neka od tih pravila i sama su trivijalna. Sasvim mali broj svetova je, na primer, izričit u pogledu pravila kojima se određuje pristup do njih, čak i u vremenima mira i privrednog napretka - u kakvima, zahvaljujući Zadužbini, upravo danas živimo. Komporelen u tom

pogledu iskače - možda usled nekih mračnih razloga svoje unutrašnje politike. Međutim, zbog čega bismo mi zbog toga trpeli?"

"Nije u tome stvar. Ukoliko bismo i bili spremni da prihvatimo samo ona pravila za koja sami smatramo da su razumna i opravdana, u tom slučaju nijedno pravilo ne bi moglo opstati - budući da ne postoji pravilo koje bar neko ne smatra i nerazumnim i neopravdanim. A ukoliko težimo da stvari okrećemo isključivo u vlastitu korist, kakvom je mi sami vidimo, u tom slučaju uvek ćemo pronaći razlog da smatramo da je neko pravilo koje nas u tome ometa i narazumno i nepravilno. Ono što, dakle, započinje kao gruba obmana, konačno završava u pustoši i anarhiji; pri tom, i sam vinovnik obmane postane žrtva, budući da ni on ne može preživeti raspad čitave zajednice."

"Društvo, ipak, neće tek tako lako posrnuti", primeti Treviz. "Vi govorite kao Gea, a Gea, po svemu sudeći, nije u stanju da shvati suštinu udruživanja slobodnih pojedinaca. Pravila nametnuta prvobitno zato što su bila razumna i pravedna, lako mogu nastaviti da žive čak i kada ih izmenjene okolnosti prevaziđu, ostajući kao društvena prinuda zbog čiste inercije. U takvim slučajevima ne samo da je opravdano, već je i korisno, kršiti takva pravila, makar samo stoga da bi se obelodanilo da su postala beskorisna, i čak štetna."

"U tom slučaju bi svaki lopov ili ubica mogao tvrditi da, u jednom dubljem smislu, radi za dobrobit čovečanstva."

"Preterujete. U super-organizmu kakav je Gea postoji automatsko prihvatanje društvenih pravila i nikome ni na pamet ne pada da ih krši. Čovek bi, čak, mogao reći da Gea vegetira i da se fosilizuje. U oblicima udruživanja slobodnih pojedinaca postoji, međutim, opšte prihvaćena pojava građanske neposlušnosti; međutim, to je cena koja se mora platiti da u takvim društvima ne bi bila ugušena njihova sposobnost da vrše promene i uvode novine... Sve u svemu, čini se da je to razumna cena."

U Blisinom glasu javi se oštar ton. "Veoma grešite ako mislite da Gea vegetira i da se fosilizuje. Naša dela, naše odluke, naša gledišta, podvrgnuti su stalnom preispitivanju. Nikada ne opstaju uprkos razumu, čak ni po inerciji. Gea neprestalno uči, oslanjajući se na iskustvo i razmišljanje; sledstveno tome se i menja kada je to

neophodno."

"Čak i ako je tako kako kažete, samoispitivanje i učenje neminovno se moraju sporo odvijati, budući da na Gei postoji samo Gea. Međutim, u društvu slobodnih pojedinaca, čak i kada se gotovo svi u pogledu nečega slažu, uvek postoji makar malena manjina koja se sa njima razilazi, i u pojedinim slučajevima, sasvim je moguće da baš ta manjina bude u pravu. I ako su dovoljno umni, dovoljno oduševljeni za svoju stvar, dovoljno u pravu, moguće je da na koncu izbore pobedu i postanu junaci budućnosti - kao što je, na primer, bio slučaj sa Harijem Seldonom, koji je usavršio psihoistoriju, svoja gledišta suprostavio čitavom Galaktičkom carstvu i konačno odneo pobedu."

"Samo se u ovom trenutku čini da je odneo pobedu, Trevize. Drugo galaktičko carstvo, koje je on planirao, neće se nikada roditi. Umesto njega postojaće Galaktika."

"Ubeđeni ste u to?" upita Treviz namrštivši se.

"Bila je to vaša odluka, i ma koliko se sada sporili sa mnom zalažući se za Izdvojenike i za njihovu slobodu da budu luckasti i grešni, postoji nešto u dubinama vašeg uma što vas je nagnalo da se složite sa mnom/nama/Geom u trenutku kada ste svoju odluku donosili."

"Za onim što leži u dubinama mog uma upravo sada tragam", odvrati Treviz, još više se namrštivši. "I tamo dole ću započeti", dodade on pokazavši prstom na ekran na kome se, na obzorju, prostirao veliki grad, poput grozda niskih zdanja što su neravnomerno stremila uvis, okružen poljima mrkih boja pod nepokretnom svetlošću.

Pelorat zavrte glavom. "Baš šteta. Nameravao sam da posmatram kako mu se približavamo, ali me zanela vaša rasprava."

"Nije važno, Janove", odgovori Treviz. "Moći ćeš da posmatraš kad budemo odlazili. Obećavam da ću tada držati jezik za zubima, ukoliko tebi pođe za rukom da ubediš Blis da i ona slično postupi."

I Daleka zvezda nastavi da sledi mikrotalasni zrak koji je trebalo da je dovede do svemirske luke.

Vrativši se u ulaznu stanicu Kendraj je ozbiljna izraza lica posmatrao kako Daleka zvezda započinje svoj silazak na planetu. Pre isteka svoje duge smene raspoloženje mu se nije nimalo popravilo.

Upravo je dovršavao poslednji dnevni obed kad jedan od njegovih drugova na stanici - visoki, pomalo nezgrapan momak široko usađenih očiju, proređene plave kose i obrva toliko svetlih da se činilo kao da ih gotovo i nema, odjednom sede kraj njega.

"Šta nije u redu, Kene?" upita on.

Kendraj stisnu usne. "Brod koji je upravo prošao, Gatise, ima gravitacioni pogon", odgovori on.

"Onaj neobičnog izgleda, bez imalo radioaktivnog zračenja?"

"Upravo stoga nije ni bilo nikakvog zračenja. Ne koristi gorivo. Gravitacioni pogon."

Gatis klimnu. "Onaj na koji su nam rekli da obratimo pažnju, je li tako?"

"Tako je."

"I baš je tebi zapalo. Sretan si koliko si težak!"

"Ne baš toliko sretan. Na brodu se nalazi i neka žena bez isprava - i ja je nisam prijavio."

"Šta? Čuj, ne govori mi ništa. Neću da o tome čujem ni reči. Jesi mi drugar, ali ne želim da budem saučesnik u nečemu za šta sam doznao tek pošto se dogodilo."

"Nisam zabrinut zbog toga. Onima dole potreban je neki gravitacioni brod - bilo koji. Znaš i sam."

"Naravno, ali ipak si mogao da prijaviš tu ženu."

"Nisam želeo. Nije udata ni za jednog od njih. Usput su je negde pokupili - tek da se malo zabave."

"Koliko je ljudi bilo na brodu?"

"Samo dvojica."

"I tek tako su je negde pokupili - da se malo zabave? Mora biti da su sa Terminusa."

"Baš tako."

"Ne mare baš mnogo za svoje ponašanje, ti sa Terminusa."

"Aha."

"Odvratno. I niko im ništa ne može."

"Jedan od te dvojice je oženjen, i nije želeo da mu supruga išta dozna. Da sam prijavio ženu sa broda, supruga bi mu za to sigurno doznala."

"Zar mu supruga nije na Terminusu?"

"Naravno, ali bi ipak prokljuvila."

"Pa, momak je to i zaslužio."

"Slažem se - ali nisam mogao dozvoliti da ja budem odgovoran za to."

"Raščerečićete što je nisi prijavio. To što nisi želeo da momka uvališ u neprilike nije nikakvo opravdanje."

"A da li bi ih ti prijavio."

"Pretpostavljam da bih morao."

"Ne, ne bi. Naša vlada želi taj brod. Da sam uporno zahtevao da i žena uđe u moj izveštaj, ta dvojica sa broda mogla su se predomisлити i umesto da slete kod nas možda bi potražila neku drugu planetu. A to je nešto što naša vlada ne bi želela."

"Ipak, da li će ti poverovati?"

"Verujem da hoće... Znaš, vrlo je zgodna. Zamisli samo da jedna takva žena odluči da pođe sa dvojicom muškarca. A i taj oženjeni, baš ima petlju... U svakom slučaju, iskušenje je veliko."

"Ne verujem da bi voleo da tvoja bolja polovina čuje da si to rekao - da si uopšte pomislio?"

Kendraj odvrati, kao da se brani: "Ko će joj reći? Ti?"

"Ma, hajde. Toliko me valjda poznaješ." Izraz uvređenosti na Gatisovom licu, međutim, brzo iščeze, i on reče: "Znaš, mislim, ipak, da to što si ih propustio neće tim momcima doneti ništa dobro."

"Znam."

"Naši prašinari tamo dole brzo će im ući u trag, i čak i ako tebi pođe za rukom da se izvučeš, njima sigurno neće."

"Znam", odgovori Kendraj, "i žao mi ih je. U ma kakve neprilike da ih uvali ta žena, to još uvek neće biti ništa u poređenju s nevoljama koje će imati zbog broda. Njihov vođa je rekao nešto..."

Kendraj zastane, i Gatis radoznalo upita: "Šta je rekao?"

"Nije važno", odgovori Kendraj. "Ako bude neprilika, ja ću biti žrtveno jare."

"Ja neću reći ni reći."

"Ni ja. Pa ipak, žao mi je te dvojice sa Terminusa."

15.

Za svakoga ko je ikada boravio u svemiru i upoznao njegovu beskrajnu nepromenljivost pravo uzbuđenje kosmičkim letom javlja se tek kada nastupi trenutak sletanja na neku novu planetu. Brzina kojom promiče tle pod vama čini vam se beskrajno malom, dok pogledom obuhvatate kopna i vode, geometrijski pravilne šare i linije koje verovatno označavaju polja i drumove. Postajete svesni zelenila svakovrsnog rastinja, sivila betona, mrkoće gole zemlje i beline snega. Ali iznad svega, tu je uzbuđenje pri pogledu na ljudska staništa; na gradove koji, različiti na svakom od svetova, imaju svoje vlastite geometrijske i arhitektonske karakteristike.

Kada je običan svemirski brod u pitanju, tu je i uzbuđenje koje se javlja pri dodiru sa tlom i klizanjem duž sletne staze. Međutim, sa Dalekom zvezdom sve je bilo drugačije. Ona kao da je lebdela u vazduhu, usporavajući uz pomoć veštačkog uravnoteživanja otpora vazduha i gravitacione sile, da bi se konačno zaustavila tik iznad svemirske luke. Kako je vetar bio prilično snažan, to manevar pristajanja učini nešto složenijim. Kada je, jednom, bila podešena da sasvim slabašno odgovara na privlačnu silu planete, Daleka zvezda ne samo da je bila neprirodno male težine, nego i neprirodno malene mase. A kada bi joj se masa gotovo sasvim približila nuli, vetar je bio u stanju da je oduva kao kakvu slamčicu. Iz tog razloga antigravitacioni potisak broda trebalo je posebno podesiti, uz tananu upotrebu mlaznjaka kako bi se letelica oduprla ne samo sili gravitacije već i udarima vetra - vodeći, istovremeno, računa o njegovim iznenadnim promenama pravca. Bez odgovarajućeg kompjutera to gotovo da ne bi bilo moguće izvesti na pravi način.

Spuštajući se sve niže, s malim, neizbežnim skretanjima u ovom ili onom pravcu, brod je lagano klizio sve dok nije uronio u područje na kome se nalazilo mesto gde mu je određeno da se prizemi.

U trenutku kada se Daleka zvezda spustila nebo je bilo bledoplave boje, prošarano ravnim belim površinama. Vetar je i pri tlu bio snažan, i mada više nije bilo nikakve navigacione opasnosti Treviz za trenutak zadrhta od njegove hlanoće. Istog časa on shvati

da odeća kojom su raspolagali nikako nije odgovarala klimi na Komporelenu.

Pelorat se, pak, obazre s uvažavanjem oko sebe i duboko i sa zadovoljstvom uzdahnu vazduh, bar za trenutak uživajući u njegovoj hladnoći koja je štivala. On, čak, namerno raskopča kaputić, željan da oseti dodir vetra na grudima. Znao je i sam da će za koji trenutak biti prinuđen da se ponovo zakopča i čvršće omota šal oko vrata; ali ovog časa, želeo je da što bolje oseti ponovnu prisutnost atmosfere. Što, dakako, na brodu nikako nije bilo moguće.

Blis se čvršće umota u svoj kaput i, sa rukavicama na šakama, povuče kapu nadole da prekrije i uši. Izgledala je zaista jadno, i gotovo na ivici suza.

"Ovaj svet je zao", pomrlja ona. "Mrzi nas i zlostavlja nas."

"Nipošto, Blis, draga", odgovori joj Pelorat ozbiljnim glasom. "Siguran sam da njegovi žitelji vole svoj svet, kao i da, ovaj, da se tako izrazim, i on voli njih. Za nekoliko trenutaka naći ćemo se već u nekoj prostoriji, gde će nam biti toplije."

I gotovo ne razmišljajući, on odgrnu jedan kraj svog kaputića i obavi ga oko njezinih ramena, dok se ona čvršće pripi uz njegove grudi.

Treviz se potrudi da ni ne misli na temperaturu. Od lučkih vlasti primi magnetizovanu karticu, odmah proverivši pomoću svog džepnog računara da li sadrži sve potrebne pojedinosti - broj sektora i mesta gde je bio smešten brod, naziv broda i broj brodskih mašina, i tako dalje. Još jednom, potom, proveriti da li je brod potpuno obezbeđen, i osigura ga na najveći mogući iznos u slučaju kakvog oštećenja (bez stvarne potrebe, zapravo, budući da je Daleka zvezda bila u stanju da odoli svakom izazovu komorelenske tehnologije, i da je njena vrednost bila iznad svake mogućnosti nadoknade).

Treviz zatim pronađe taksi-stanicu upravo na mestu na kome je i očekivao da će je naći. (Sve što je čoveku moglo ustrebati u nekoj svemirskoj luci bilo je standardizovano - po položaju, izgledu i načinu upotrebe. Drugačije nije ni moglo biti, ako se ima u vidu nesagledivo raznovrsje putnika koji su prispevali sa svih mogućih svetova.)

On pozva taksi, kratko mahnuvši rukom u pravcu grada.

Jedan taksi, sa dijamagnetskim skijama, lagano dokliza do njih vrludajući pomalo pod udarcima vetra i podrhtavajući usled rada svog ne baš naročito tihog motora. Taksi je bio tamnosive, gotovo crne boje, i na zadnjm vratima nosio je, ispisano belim, obeležje javnog prevoznog sredstva. I taksista je nosio iste boje: dugačak tamni kaput i belu, krznenu kapu.

Uočivši to, Pelorat primeti: "Čini mi se da su crno i belo boje ove planete."

"U samom gradu mora da je ipak življe", odvrati Treviz.

Vozač im se obrati kroz maleni mikrofon, verovatno da bi se izbeglo otvaranje prozora. "Narode, idete li u grad?"

Glas mu je zvučao pevljivo i njegov galaktički dijalekt delovalo je privlačno; nije ga bilo teško razumeti - što, kada se čovek nađe na nekom novom svetu, uvek donosi olakšanje.

Pošto mu Treviz odgovori potvrdno, zadnja vrata se bešumno otvoriše.

Najpre uđe Blis, po Pelorat, i napokon Treviz. Vrata se zatvoriše i topao vazduh poteče svuda oko njih.

Blis protlja ruke i duboko, s olakšanjem, uzdahnu.

Pošto taksi lagano krenu, vozač im se obrati: "Brod kojim ste se spustili je na gravitacioni pogon, jel' tako?"

"Imajući u vidu način na koji se spustio, zar biste uopšte u to mogli posumnjati?" odvrati Treviz suvo.

"Znači da je sa Terminusa?" nastavi vozač.

"A da li vam je poznat ijedan drugi svet koji bi umeo da napravi gravitacioni brod?" upita Treviz.

Dok je taksi ubrzavao činio se kao da vozač nastoji da svari ono što je upravo čuo. A onda će ponovo: "Da li vi to uvek na pitanje odgovarate pitanjem?"

Treviz nije mogao da odoli. "A zašto da ne?"

"U tom slučaju, kako biste mi odgovorili ako bih vas upitao da li se zovete Golan Treviz?"

"Odgovorio bih: 'A zašto to pitate'?"

Taksi se odjednom zaustavi na obodu svemirske luke i vozač odgovori: "Iz radoznalosti. Pitam vas ponovo: zovete li se Golan Treviz?"

Trevizov glas postade krut i neprijateljski. "A šta se to vas tiče?"

"Dragi prijatelju", nastavi vozač, "nećemo se ni mrdnuti odavde dok mi ne odgovorite. I ukoliko mi ne odgovorite jednim jasnim da ili ne, isključiću grejanje u putničkom odeljku i nastavićemo da čekamo. Dakle, da li ste vi Golan Treviz, većnik sa Terminusa? Ukoliko mi date odrečan odgovor, moraću da zatražim vaše isprave."

Treviz odgovori: "Da, ja sam Golan Treviz, i kao većnik sa Terminusa zahtevam da se sa mnom postupa u skladu sa mojim položajem. Momče, ukoliko tako ne budeš postupao naći ćeš se do grla u neprilici. Dakle, šta sada?"

"Pa, sada možemo da nastavimo sa malo srdačnosti." Taksi ponovo krenu. "Ja veoma pažljivo biram svoje putnike, i ovom prilikom očekivao sam dvojicu putnika. Iznenadilo me je što je tu i jedna žena, te mi se učinilo da sam možda pogrešio. Međutim, kako stvari sada stoje, i pošto ste vi Golan Treviz, prepustiću vam da prisustvo žene objasnite tamo kuda ste krenuli."

"Međutim, vama nije poznato kuda sam ja to krenuo."

"Ipak, kako stvari sada stoje, poznato mi je. Vi ste krenuli u Ministarstvo saobraćaja."

"Ipak, nisam tamo krenuo."

"To nije ni od najmanje važnosti, većniče. Da sam zaista vozač taksija, odvezao bih vas tačno kuda biste mi rekli. Međutim, budući da nisam, odvešću vas tamo kuda ja želim da vas odvezem."

"Izvinite", umeša se Pelorat, nagnivši se napred, "vi svakako mora da ste taksi-vozač budući da vozite taksi."

"Bilo ko može da vozi taksi. Ali nema svako dozvolu za to. I nije taksi sve što liči na taksi."

"Hajde da prestanemo da se igramo", reče Treviz. "Ko ste vi i šta smerate? Ne zaboravite da biste zbog ovoga mogli imati posla sa Zadužbinom."

"Ne ja", odvrati vozač. "Moji pretpostavljeni, možda. Ja sam agent Komporelenskog obaveštajnog ureda. Imam nalog da sa vama postupam u punoj saglasnosti sa vašim položajem, ali morate poći tamo kuda vam naložim. I vodite računa o tome kako se ponašate, budući da je ovo vozilo pod oružjem i da imam nalog da se branim u slučaju napada."

16.

Vozilo se kretalo sasvim bešumno pošto je postiglo punu brzinu; Treviz je sedeo u potpunoj tišini, poput sante leda. Krajičkom oka, ne gledajući u njega, bio je svestan pogleda koje mu je Pelorat povremeno upućivao, kao da želi da upita: 'Šta ćemo sada? Molim te, odgovori mi'.

Blis je, otkri on, brzo je u jednom trenutku pogledavši, sedela mirno, naizgled nezainteresovana. Naravno, ona je, sama po sebi, činila čitav jedan svet. Čitava Gea, makar i na ovim galaktičkim razdaljinama, počivala je u njoj. Imala je, u slučaju stvarne opasnosti, na šta da se osloni.

Ali šta se, u stvari, dogodilo?

Očigledno, činovnik sa ulazne stanice, sledeći svoje rutinske obaveze, poslao je izveštaj ne pomenuvši Blis i privukavši na taj način pažnju Obaveštajnog ureda i, posebno, Ministarstva saobraćaja. Ali zbog čega?

Bilo je doba potpunog mira i nije mu bilo poznato da postoji ikakva zategnutost u odnosima između Komporelena i Zadužbine. On, sam, bio je visoki zadužbinski zvaničnik...

Trenutak! On sam rekao je onom činovniku na ulaznoj stanici - ime mu beše Kendraj - da dolazi da o nekom važnom poslu razgovara sa komporelenskom vladom. To je naročito naglasio prilikom svog nastojanja da izdejstvuje silazak na planetu. Mora biti da je Kendraj i o tome izvestio - i sigurno je to skrenulo na njih naročitu pažnju.

To nije predvideo, a trebalo je, u svakom slučaju.

Šta se, onda, dogodilo s tom njegovom navodnom sposobnošću da uvek ispravno rasuđuje? Nije li i sam počeo da veruje da jeste ona 'crna kutija', kako je Gea smatrala - ili se, bar, pretvara da smatra? Nije li, zahvaljujući sve jačoj samouverenosti utemeljenoj na praznoverju, počeo sve dublje da tone u živo blato?

Kako je, makar i za trenutak, mogao dozvoliti da upadne u zamku te gluposti? Nije li ikad u svom životu činio greške? Da li je znao kakvo će vreme biti sutra? Da li je ikad postizao velike dobitke u igrama na sreću? Odgovor na to uvek je bio ne... i ne.

Pa, možda je, u tom slučaju, samo u najširem, početnom smislu bio uvek u pravu? Kako je to mogao znati?

Zaboravi na sve to! Na kraju krajeva, već sama činjenica da je izjavio da dolazi po važnom državnom poslu - ne, rekao je, "iz razloga zadužbinske bezbednosti"...

Pa, u tom slučaju, već sama činjenica da je tu iz razloga zadužbinske bezbednosti, da dolazi, kao što je stvarno i bio slučaj, u tajnosti i nenajavljen, morala je bezuslovno privući njihovu pažnju... Tako je, ali sve dok ne doznaju o čemu je tu zapravo reč morali su se ponašati krajnje obazrivo. Morali bi se ponašati savršeno ceremonijalno i s njim postupati kao sa najvišim zvaničnikom. Svakako ga ne bi ovako ugrabili i otvoreno se služili pretnjama.

A upravo su se na taj način poneli. Zbog čega? Šta je bilo to što im je davalo osećaj tolike snage i tolike moći da sa jednim većnikom sa Terminusa postupaju na takav način?

Da nije u pitanju bila Zemlja? Nije li ista ona sila koja je toliko uspešno držala u tajnosti praroditeljski svet, čak i od velikih mentalista Druge Zaduzbine, sada ponovo bila na delu nastojeći da skrene tok njegove potrage za Zemljom već u najranijoj fazi? Da li je to Zemlja bila sveprisutna? I svemoćna?

Treviz odbahnu glavom. Bila je to čista paranoja. Da li će sada početi da za sve krivi Zemlju? Da li su, stvarno, svaki hir u ponašanju, svaki zavijutak na putu, svaki zaokret u okolnostima, mogli biti plod tajnih mahinacija Zemlje? Propao je, ako bude počeo da razmišlja na takav način.

Gotovo u istom času oseti kako vozilo počinje da usporava, i namah se vrati u stvarnost oko sebe.

Tek tada shvati da ni za trenutak, za sve vreme vožnje, nije bacio nijedan pogled na grad kroz koji su upravo prolazili. Pogleda ga sada, s primesom žestine. Zdanja su bila niska, ali budući da je ovo bila hladna planeta - mora biti da su se najvećim delom nalazila pod zemljom.

Nigde unakolo nije video ni tračak boje, što je, nekako, bilo protivno ljudskoj prirodi.

Povremeno bi ugledao nekog prolaznika, skroz umotanog u odeću. Međutim, kao i zdanja, žitelji grada mora da su najviše

boravili pod zemljom.

Taksi se konačno zaustavio pred jednom oniskom, širokom građevinom, smeštenom u jedno ulegnuće čije dno Treviz nije mogao da sagleda. Nekoliko trenutaka proteče; stajali su nepokretno - vozač nepokretan kao i sve ostalo. Njegova bela, visoka kapa gotovo je dodirivala krov taksija.

Treviz se pomalo odsutno upita kako je vozaču polazilo za rukom da uđe i iziđe iz taksija a da mu pri tom kapa ne spadne, a onda prozbori glasom uzdržanog gneva kakav bi se i očekivao od nekog nadmenog zvaničnika s kojim ne postupaju prema njegovim očekivanjima: "Pa, vozaču, šta sada?"

Komorelenska verzija svetlucavog okna koje je putnike delilo od vozača nije nipošto bila primitivna. Zvuci su se mogli probiti - mada, Treviz je nekako bio siguran u to, ne i čvrsta tela upućena uz uobičajnu količinu energije.

"Neko će se već pojaviti da vas pokupi", odgovori vozač. "Samo mirno sedite i opustite se."

Nije još ni dovršio rečenicu, kada se tri glave pojaviše lagano izranjajući iz udoline u koju je čitava zgrada bila smeštena. Posle glava, postepeno, pojaviše se i tela; stajali su, očigledno, na nekoj vrsti pokretnih stepenica, ali sa mesta na kome je sedeo Treviz nije bio u stanju da vidi pojedinosti.

Zadnja vrata taksija otvoriše se kad nepoznata trojka stiže do njih i hladan vazduh nagrnu unutra.

Treviz istupi, dublje se zavukavši u svoj kaput. Ostalo dvoje postupiše isto - Blis s očiglednim oklevanjem.

Trojica Komporelenaca delovali su bezoblično, sa dugim naduvanim ogrtačima koji su se, po svojoj prilici, zagrevali električnim putem. Trevizu se to učini nepriličnim. Na Terminusu je bilo malo prilike za takve stvari, i jednom, kada je jedne zime na obližnjem Anakreonu stavio na sebe takav samotplotni ogrtač, ustanovio je da se prekomerno zagreva i da ga je sveg oblio neprijatan znoj.

Kada se Komporelenci sasvim približiše Treviz, s osećanjem ogorčenosti, ustanovi da su sva trojica naoružani. Oni, uostalom, nisu ni pokušavali da to prikriju. Naprotiv. Sva trojica nosila su pištoje

u futrolama okačenim o ogrtače.

Jedan od Komporelenaca, zaustavivši se ispred Treviza, nabusito mu se obrati: "Trenutak, večniče", reče on i odsečnim pokretom široko razotkri svoj ogrtač. Zatim ispruži ruke i hitro stade opipavati Treviza po čitavom telu - grudima, leđima, bedrima, butinama. Ogrtač mu je pri toj pretrazi spao. Treviz je u toj meri bio zapanjen da je jedva i shvatio o čemu je reč pre nego što je pretraga bila stručno obavljena.

Pelorat, opuštene brade i stisnutih usana, prođe kroz sličan postupak u rukama drugog Komporelenca.

Treći je pristupio Blis koja, međutim, nije čekala da je dodirne. Ona je, uostalom, na neki način znala šta je očekuje, te je sama zbacila svoj kaput, i trenutak ostala da stoji u svojoj lakoj odeći, izložena zvižducima vetra.

Ona mu se obrati, ledenim glasom koji je bio u potpunom saglasju sa hladnoćom što ih je okruživala. "Kao što možete videti, nisam naoružana."

Zaista, svi su to mogli videti. Komporelenac samo protrese njenu kapu, kao da je samo na osnovu toga mogao - a možda i jeste? - ustanoviti da li se u njoj krije neko oružje, i odstupi.

Blis ponovo obuče svoj kaput i dublje se uvuče u njega; za trenutak, Treviz oseti divljenje prema njenom postupku. Bilo mu je poznato kako se oseća na hladnoći; međutim, nije dozvolila da ni drhtaj ni jeza prođu njenim telom, dok je tako stajala u tankoj bluzici i pantalonama. (A onda se odjednom upita nije li, možda, u slučaju nužde, bila u stanju da od Gee zazove malo toplote.)

Jedan od Komporelenaca dade im znak rukom, i troje došljaka pođoše za njim. Ostala dvojica postaviše se iza njih. Nekoliko prolaznika koji su se tu zatekli ni ne osvrnuše se, bez imalo radoznalosti u pogledu onoga što se dešavalo. Ili su bili naviknuti na slične prizore, ili su im, što je mnogo verovatnije, misli bile sasvim obuzete time da što pre stignu tamo gde su naumili.

Treviz sada ustanovi da su se trojica Komporelenaca uspela nekom vrstom pokretne rampe. Sada se svo šestoro spustiše istim putem, suočavajući se sa ulazno-izlaznim mehanizmima složenim poput onih na nekom svemirskom brodu - nema sumnje, da bi se

unutra zadržala toplota, a ne vazduh.

Trenutak potom, nađoše se unutar velikog zdanja.

ČARKE OKO BRODA

17.

Trevizov prvi utisak bio je da se nalazi na pozornici pripremljenoj za neku vrstu hiperdrame - jednu od onih istorijskih romansi omiljenih u danima Carstva. Za tu vrstu predstava postojao je prigodan dekor, sa manjim povremenim izmenama (koliko je on znao, postojao je samo jedan jedini i koristili su ga svi proizvođači hiperdrama), koji je prikazivao, u središtu svega, veliku planetu - grad Trantor sa brojnim svetovima što su ga okruživali sa svih strana.

Bilo je tu prostranih holova, skupina pešaka koje su žurile nekim poslom i malenih vozila što su jurila duž traka posebno za njih obeleženih.

Treviz pogleda nagore, kao da očekuje vazdušne taksije kako se dižu put visokih, sumračnih svodova; ali bar njih nije bilo. U stvari, kako je njegova zapanjenost počela da jenjava, on shvati da je zdanje bilo daleko manje nego što bi čovek očekivao od Trantora. Bila je to, ipak, samo jedna zgrada, a ne deo kompleksa što se, bez prekida, protezao hiljadama milja u svim smerovima.

I boje su ovde bile različite. Trantor je u hiperdramama uvek bio nepodnošljivo drečavih boja, i kostimi su bili, ukoliko bi se uzeli doslovno, sasvim nepraktični i neupotrebljivi. Ipak, sve te boje i ukrasi trebalo je da posluže u simboličke svrhe, sa ciljem da ukažu na dekadenciju (u to vreme bilo je to preovlađujuće, gotovo obavezno gledište) Carstva i, naročito, samog Trantora.

Ukoliko je takvo značenje trebalo pridavati bojama onda je Komporelen bio upravo suprotan dekadentnom, budući da su boje, koje je Pelorat zapazio u svemirskoj luci, i ovde bile posvuda prisutne.

Zidovi su bili zagasitosivkaste boje, tavanice bele, a odeća žitelja u crnim, belim i sivkastim tonovima. Povremeno bi uočili nekog odevenog od glave do pete u crno, a povremeno, još i češće, one koji su nosili potpuno sivu odeću; nigde, međutim, koliko je Treviz bio u stanju da uoči, nije video nikog svog u belom. Krojevi su, međutim,

bili različiti, kao da su žitelji Komporelena, lišeni boja, ipak tražili, i nalazili, načine kako da ispolje svoju individualnost.

Lica su, po pravilu, bila bezizražajna, ili ukoliko su uopšte imala neki izraz, bio je to izraz smrknutosti. Žene su nosile kratke kose; muškarci nešto duže, ali skupljene pozadi u kratak repić. U prolazu, niko nikoga nije gledao. Svi su delovali kao da odišu nekom svrhovitošću, kao da je u svim glavama bilo mesta samo za neki određen zadatak i ni za šta više. Muškarci i žene bili su odeveni slično, pri čemu ih je samo po dužini kose, izbočinama na grudima i po širini bedara bilo moguće razlikovati.

Njih troje bili su uvedeni u neki lift, koji ih odvede pet spratova naniže. Tu iziđoše i pristupiše jednim vratima na kojima je stajala malena i nenametljiva tablica; tu je, belim slovima na sivoj podlozi, bilo ispisano: Miza Lizalor, Minsao.

Komporelenac koji ih je predvodio dodirnu prstom tablicu; trenutak kasnije, tablica zasvetli, vrata se bešumno otvoriše i oni se nađoše unutra.

Bila je to prostrana i, sve u svemu, przna prostorija; siromaštvo njenog sadržaja trebalo je, po svoj prilici, da istakne rasipnost u prostoru kako bi se još više istakla moć njenog stanara.

Dvojica stražara stajala su pokraj zida na suprotnoj strani, bezizražajna lica i očiju čvrsto prikovanih za one što upravo uđoše. Jedan veliki sto ispunjavao je središte prostorije, možda tek malo pomeren u stranu. Iza stola nalazila se, po svojoj prilici, osoba čije je ime bilo ispisano na tablici, Miza Lizalor; krupna u telu, glatka lica i tamnih očiju. Dve čvrste i snažne šake, sa dugim, pomalo četvrtastim prstima, počivale su joj na stolu.

Minsao (ministar saobraćaja, pretpostavi Treviz) imala je revere na gornjem delu odeće zaslepjujuće bele boje, koji su se još više isticali na tamnosivoj pozadini ostatka odeće. Dve bele linije potezale su se dijagonalno ispod revera, ukrštajući se u središtu grudi. Treviz je mogao da sasvim jasno uoči - mada je odeća bila krojena tako da prikrije nabreklost ženskih grudi - da je znak koji su tvorile dve ukrštene linije ipak usmeravao pogled na njih.

Ministar je, van svake sumnje, bila žena. Čak i ako bi se zanemarile njene grudi, njena kratka kosa jasno je to posvedočila, i

mada nije imala nikakvu šminku, crte njenog lica takođe su nedvosmisleno o tome govorile.

Njen glas je, isto tako, bio neosporno ženski - govorila je punim kontraaltom.

"Dobar dan", oslovi ih ona. "Ne dešava se baš često da nas počastvuju građani Terminusa... i žena, o kojoj ne znamo ništa." Njene oči šetale su od jednog do drugog, konačno se zaustavivši na Trevizu, koji je stajao ukrućen i smrknuta izraza lica. "Povrh svega, jedan od dvojice došljaka je i većnik."

"Većnik Zadužbine", reče Treviz, nastojeći da mu glas zvuči zvonko. "Većnik Golan Treviz, u zadužbinskoj misiji."

"U misiji?" Ministarkine obrve se izviše.

"U misiji", potvrdi Treviz. "Zbog čega se, onda, s nama postupa kao s prestupnicima? Zbog čega su nas oružani stražari stavili u pritvor i sproveli ovamo kao zatvorenike? Zadužbinsko Veće, nadam se da shvatate, neće se baš obradovati kada čuje za to."

"I hoćemo li", javi se Blis, čiji je glas u poređenju sa glasom starije žene zazvuča piskavoo, "zauvek ostati ovako, stojeći?"

Ministarka se nekoliko dugih trenutaka hladno zagleda u Blis, a onda podiže ruku i naredi: "Tri stolice! Smesta!"

Vrata se otvoriše i trojica muškaraca, odevena po uobičajenoj turobnoj komporenskoj modi, unesoše tri stolice. Treviz, Blis i Pelorat sedoš, licem okrenuti prema ministarki.

"Tako", primeti ministarka sa ledenim osmehom, "nadam se da vam je udobno?"

Treviz pomisli kako baš i nije. Stolice su bile tvrde, hladne na dodir, i nimalo prilagođene oblicima tela. On upita: "Zbog čega smo ovde?"

Ministarka baci pogled na papire koji su ležali pred njom na stolu. "Objasniću vam odmah, čim proverim neke činjenice. Vaš brod se zove Daleka zvezda i potiče sa Terminusa. Jesam li u pravu, većniče?"

"Potpuno."

Ministarka podiže pogled. "Razgovarajući s vama, većniče, ja koristim vašu titulu. Da li biste, u znak učtivosti, i vi koristili moju?"

"Da li bi 'Madam ministarko' bilo dovoljno? Ili bi bilo potrebno

dodati još nešto, kao izraz posebne časti?"

"Ništa dodatno nije potrebno gospodine, i nema razloga da u svoje reči unosite dvosmislenost. Dovoljno je samo 'ministarko', ili, ako vam se ponavljanje čini zamornim, dostajate i 'Madam'."

"U tom slučaju, moj odgovor na vaše pitanje glasi: "U potpunosti, ministarko."

"Zapovednik broda je Golan Treviz, građanin Zadužbine i član Veća na Terminusu - pridošlica u veću, da budem precizna. Vi ste taj Golan Treviz. Da li sam u pravu, većniče?"

"U pravu ste, ministarko. I budući da sam građanin Zadužbine..."

"Nisam još završila, većniče. Sačekajte sa svojim primedbama dok ne završim. U vašoj pratnji nalazi se Janov Pelorat, naučnik, istoričar, takođe građanin Zadužbine. A to ste vi, je li tako, dr Pelorate?"

Pelorat nije uspeo da zatomi laki trzaj, u trenutku kada se ministarkine oštre oči zariše u njega. On zausti: "Tako je, dr..." Zastavši za časak, on reče: "Tako je, ministarko."

Ministarka čvrsto stisnu šake. "U izveštaju koji mi je upućen ne pominje se nikakva žena. Je li ova žena član brodske posade?"

"Jeste, ministarko", odgovori Treviz.

"Onda ću se obratiti njoj lično. Kako se zovete?"

"Zovu me Blis", odgovori Blis, sedeći uspravno i govoreći sa spokojnom jasnoćom, "mada mi je ime, Madam, znatno duže. Želite li da ga čujete celog?"

"Za trenutak ću se zadovoljiti sa Blis. Da li ste i vi, Blis, građanin Zadužbine?"

"Nisam, Madam."

"Kojeg ste sveta građanin, Blis?"

"Ne raspoložem ispravama koje bi potvrđivale da sam građanin bilo kog sveta, Madam."

"Bez ikakvih isprava, Blis?" Ona stavi neki znak na papirima koji stajahu pred njom. "Postoji već napomena o tome. A šta radite na brodu?"

"Ja sam putnik, Madam."

"Da li su, Blis, bilo većnik Treviz bilo dr Pelorat, zahtevali da vide vaše isprave pre no što ste se ukrkali?"

"Nisu, Madam."

"Da li ste ih, Blis, upozorili da ste bez isprava?"

"Nisam, Madam."

"Kakva je vaša uloga na brodu, Blis? Da li vaše ime odgovara vašoj ulozi?"

Blis odvrati ponosno: "Ja sam putnik i nemam nikakvu drugu ulogu na brodu."

"Zbog čega ste se okomili na nju, ministarko?" umeša se Treviz. "Da li je prekršila neki zakon?"

Ministarkine oči sklizniše sa Blis na Treviza. "Vi dolazite sa drugog sveta, većniče, i nisu vam poznati naši zakoni", reče ona. "Bez obzira na to, morate ih poštovati ukoliko ste već odlučili da posetite naš svet. Vi ne dovlačite svoje zakone sa sobom; to je, rekla bih, generalna postavka galaktičkog zakona."

"Prihvatam to, ministarko, ali to mi još uvek ne kaže koji je od vaših zakona Blis prekršila."

"Opšte galaktičko pravilo, većniče, da svaki posetilac mora pri sebi imati svoje isprave. Mnogi svetovi nisu kruti u tom pogledu, bilo stoga što im je stalo do turizma, bilo stoga što ne mare mnogo za red. Međutim, Komporelen je nešto drugo. Mi smo svet zakona i veoma tvrdi u pogledu njihove primene. Ona je ovde bez isprava, i sledstveno tome, krši naš zakon."

"Što se toga tiče, ona nije imala izbora", odgovori Treviz. "Ja sam upravljalo brodom, i ja sam je doveo na Komporelen. Morala je da dođe ovamo s nama, ministarko... ili, možda, mislite da je trebalo da je izbacimo u svemir?"

"To, većniče, ne znači ništa drugo do da ste i vi prekršili naše zakone."

"Ne, nije tako, ministarko. Ja ne potičem s bilo kog sveta. Ja sam građanin Zadužbine, a Komporelen i svetovi koji su mu podređeni čine Pridružene sile Zadužbine. Kao građanin Zadužbine, mogu da slobodno putujem ovuda."

"Razume se, većniče, pod uslovom da raspoložete ispravama koje će potvrditi da ste zaista građanin Zadužbine."

"Sa mnom je upravo to slučaj."

"Ipak, ni kao građanin Zadužbine nemate pravo da kršite naše

zakone, vodeći sa sobom neznanku bez isprava."

Treviz je za trenutak oklevao. Očigledno, oficir sa ulazne stanice, Kendraj, nije se držao svog dela dogovora, te više nije bilo nikakvog razloga da ga i dalje štiti. "Nisu nas zaustavili na ulaznoj stanici", reče Treviz, "i ja sam, ministarko, tu činjenicu shvatio kao prećutnu dozvolu da ovu ženu povedem sa sobom."

"Tačno je da vas nisu zaustavili, većniče. Tačno je i da su je na ulaznoj stanici propustili, kao i da nisu izvestili o njenom prisustvu. Međutim, pretpostavljam da su na ulaznoj stanici - sasvim ispravno - procenili da je važnije privesti vaš brod ovamo nego voditi računa o jednoj neznanki bez isprava. Doslovno uzeto, ono što su oni učinili zaista jeste kršenje pravila, i u vezi s tim postupiće se na odgovarajući način; međutim, uopšte ne sumnjam da će biti procenjeno da su valjano postupili. Mi smo, većniče, svet krutih zakona, ali ipak, naša krutost ne proteže se s one strane razuma."

Treviz naglo upade: "U tom slučaju, ministarko, pozivam vas da upravo u ime razuma ublažite svoju krutost. Ukoliko, zaista, sa ulazne stanice do vas nije dopro nikakav izveštaj o tome da se na našem brodu nalazi i jedna neznanka bez isprava, u tom slučaju niste nikako mogli znati, ne u trenutku našeg sletanja, da kršimo vaše zakone. Ipak, sasvim je očigledno da ste sve pripremili unapred, da ste nas spremno stavili u pritvor čim smo sleteli; u pogledu toga nema nikakve sumnje. Zbog čega ste tako postupili, kada nije bilo nikakvog razloga da makar pomislite da smo prekršili vaše zakone?"

Na ministarkinom licu pojavi se osmeh. "Shvatam zbrku koja vas je obuzela, većniče. Dozvolite mi da vam napomenem da bilo kakvo saznanje do koga smo došli - ili do koga nismo došli - u pogledu neznanke bez isprava na vašem brodu nema nikakve veze sa vašim stavljanjem u pritvor. Mi, u stvari, postupamo u ime Zadužbine, čija smo, kako sami maločas rekoste, Pridružena sila."

Treviz se netremice zagleda u nju. "Ali to je nemoguće, ministarko. Šta više, još i gore: to je smešno."

Ministarkin prigušeni smeh zvučao je kao lagano kapanje meda. "Čini mi se veoma zanimljivim, većniče, to što 'smešno' smatrate čak i gorim od 'nemogućeg'. U tom se pogledu potpuno slažem s vama.

Na nesreću po vas, u ovom slučaju nije reč ni o jednom od toga dvoga. A i zašto bi?"

"Zato što sam ja zvaničnik zadužbinske vlade, u misiji po njenom nalogu; potpuno je, stoga, nezamislivo da bi ona želela da budem uhapšen, ili čak, da raspolaže ovlašćenjem da to učini, budući da sam pod zakonskim imunitetom."

"Ah, ponovo ste propustili da me valjano oslovite; međutim, imajući u vidu da ste veoma uzbuđeni, neka vam bude oprošteno. Ipak, od mene nije bilo zatraženo da vas baš uhapsim. Stavila sam vas u pritvor, većniče, jedino stoga da bih mogla učiniti ono što od mene jeste zatraženo."

"A to je, ministarko?" upita Treviz, nastojeći da, pred licem ove izuzetne žene, što je moguće više obuzda svoja osećanja.

"Imam nalog, većniče, da zaplenim vaš brod i da ga vratim Zadužbini."

"Šta?"

"Ponovo, većniče, propuštate da me valjano oslovljavate. Pokazujete ozbiljnu nemarnost i nisam nimalo sigurna da bi to i malo moglo poboljšati vaš položaj. Dakle... Brod, pretpostavljam, ne pripada vama. Da li ste ga, možda, vi projektovali, ili izgradili, ili platili njegovu izradu?"

"Naravno da nisam, ministarko. Brod mi je poverila zadužbinska vlada."

"U tom slučaju, pretpostavljam, većniče, da zadužbinska vlada ima sva prava da povuče svoju odluku. Rekla bih da je to brod od veoma velike vrednosti."

Treviz ništa ne odgovori.

"Većniče, u pitanju je gravitacioni brodu", nastavi ministarka. "Po svojoj prilici nema ih baš mnogo, i verovatno čak i sama Zadužbina raspolaže samo sa nekoliko sličnih. Možda su, stoga, zažalili što su jedan od njih poverili vama. Možda biste ih, ipak, mogli ubediti da vam povere neki manje vredan brod, koji će, uprkos svemu, biti dostatan da obavite svoju misiju... Međutim, moraćete nam prepustiti brod kojim ste stigli ovamo."

"Ne, ministarko, ne mogu vam prepustiti brod. Jednostavno ne mogu da poverujem da je Zadužbina to od vas tražila."

Ministarka se ponovo nasmeši. "Ne samo od mene, većniče. Niti, samo, od Komporelena. Imamo razloga da verujemo da je takav zahtev upućen svakom od brojnih svetova ili sektora pod nadležnošću Zadužbine, kao i pridruženim članovima njene Federacije. Iz te činjenice izvlačim zaključak da Zadužbini nije poznata vaša putanja, i da se dala u potragu za vama s izvesnom merom ljutite energičnosti. Iz toga, dalje, izvlačim zaključak da se na Komporelenu ne nalazite ni u kakvoj misiji u ime Zadužbine - jer, u tom slučaju, bilo bi joj poznato gde se nalazite i s nama bi razgovarali na drugi način. Sve u svemu, većniče, pokušali ste da me obmanete."

Treviz odgovori, ne bez teškoća: "Voleo bih, ministarko, da vidim kopiju zahteva koji vam je uputila zadužbinska vlada. Verujem da imam pravo na to."

"Razume se, ukoliko bude proveden zakonski postupak. Veoma držimo do naše zakonske procedure, većniče, i vaša će prava u celosti biti poštovana. Budite u to sasvim sigurni. Ipak, čini se da bi bilo i bolje i lakše ukoliko bismo mogli doći do dogovora, bez prevelikog publiciteta i bez zakonskog postupka koji bi nam uzeo mnogo vremena. Nama se to čini uputnijim, a sigurna sam, tako bi se činilo i Zadužbini, budući da joj baš ne bi godilo da se na sva zvona, širom Galaksije, obelodanjuje slučaj odbeglog člana zadužbinske legistrature. To bi Zadužbinu prikazalo u pomalo smešnoj svetlosti - što je, i po vašem i po mom shvatanju, gore nego nemoguće."

Treviz ponovo ne reče ništa.

Počekavši nekoliko trenutaka ministarka nastavi, glasom u kome ne beše ni uzbuđenja ili žestine. "Shvatite, većniče, bilo putem privatnog dogovora bilo putem pravne akcije, mi nameravamo da preuzmemo vaš brod. Kazna zbog dovođenja putnika bez isprava zavisiće od toga za koju se od te dve mogućnosti opredelite. Ukoliko budete istrajavali na zakonskom postupku, ova žena predstavljaće dodatnu tačku u optužnici protiv vas, i za prestup bićete sve troje kažnjeni - uveravam vas, nimalo blago. Ukoliko se, pak, dogovorimo, vaša putnica moći će prvim trgovačkim brodom da krene u bilo kom pravcu želi - a vi, što se toga tiče, ukoliko budete želeli, možete poći

sa njom. Ili, ukoliko je Zadužbina voljna, možemo vam dati neki od naših brodova, koji će savršeno odgovarati vašim potrebama - pod uslovom, razume se, da nam Zadužbina ustupi jedan od svojih, koji bi nam u potpunosti nadoknadio onaj što bismo ga vama dali. Ili napokon, ukoliko iz bilo kog razloga ne želite da ponovo stupite na teritorije koje su pod neposrednom kontrolom Zadužbine, možda bismo se mogli saglasiti da vam pružimo utočište ovde, i potom, u dogledno vreme, da vam priznamo i naše državljanstvo. Vidite i sami da, ukoliko prihvatite prijateljski dogovor, pred vama stoje brojne mogućnosti - i istovremeno, samo jedna ukoliko budete istrajavali na svojim zakonskim pravima."

"Ministarko, idete predaleko", odvrati Treviz. "Nudite nam i ono što nikako ne biste mogli ispuniti. Ne možete mi obezbedite utočište ovde, ukoliko Zadužbina bude zahtevala da nas izručite."

"Većniče", odgovori ministarka, "ja nikada ne obećavam ništa što nisam u stanju da ispunim. Jedino što Zadužbina zahteva jeste brod. Nikakav drugi zahtev ne postavlja, niti u pogledu vas, niti u pogledu ikog drugog na brodu. Jedino što traži jeste letelica."

Treviz brzo pogleda u Blis, a onda reče: "Da li biste mi dozvolili, ministarko, da na kratko porazgovaram sa dr Peloratom i mis Blis?"

"Razume se, većniče. Imate petnaest minuta."

"Nasamo, ministarko."

"Odvešće vas u jednu drugu prostoriju, većniče, i nakon petnaest minuta vratiće vas ovamo. Dok budete razgovarali niko vas neće ometati, a nećemo ni prisluškivati vaš razgovor. Dajem vam svoju reč, a ja držim do svoje reči. Ipak, na vratima će stajati stražari, kako ne biste došli na šašavu pomisao da biste mogli pobeći."

"Razumeli smo vas, ministarko."

"A kada se vratite, očekujemo da ćete biti pripravnici za dogovor o ustupanju broda. U suprotnom, započeće zakonska procedura, i sve će biti mnogo gore po vas, većniče. Jesmo li se razumeli?"

"Potpuno, ministarko", prihvati Treviz, nastojeći da što bolje obuzda svoj bes, budući da u suprotnom ništa dobro ne bi mogao očekivati.

Bila je to malena, ali dobro osvetljena prostorija, sa jednim ležajem i dve stolice; moglo se čuti blago lepršanje ventilatorskih krila. U celini, delovala je mnogo ugodnije nego prostrana i sterilna ministarkina kancelarija.

Jedan stražar ih je dopratio do sobe, visok i ozbiljan, sa rukom koja je sve vreme lebdela u blizini pištolja. On ostade napolju, ali dok su ulazili, on im se obrati tvrdim glasom: "Imate petnaest minuta."

Nije još ni dovršio a vrata se zatvoriše, uz tup odjek.

"Nadam se samo da nas ne mogu čuti", progovori Treviz.

"Golane, dala nam je svoju reč", primeti Pelorat.

"Procenjuješ druge na osnovu sebe, Janove. Njena takozvana 'reč' nije mi dovoljna. Prekršiće je bez oklevanja ukoliko to bude smatrala potrebnim."

"Nije važno", umeša se Blis. "Mogu da postavim zaštitno polje svuda oko nas."

"Imaš spravu pri sebi?" upita Pelorat.

Blis se nasmeja, i za trenutak joj blesnuše blistavobeli zubi. "Gein um je zaštitna sprava. Pele, njen um je ogromne moći."

"Ovde smo sada", ljutito primeti Treviz, "zbog ograničenja kojima je ta ogromna moć podložna."

"Šta time mislite da kažete?" upita Blis.

"Kada se ona trostruka konfrontacija okončala, izbrisali ste me iz uma kako gradonačelnice, tako i onog Gendibala, zvaničnika Druge Zadužbine. Nijedno od njih dvoje nije više ni mislilo na mene, osim s ravnodušnošću i kao kroz maglu. Trebalo je budem prepušten samom sebi, svoj na svome."

"Morali smo to da učinimo", reče Blis. "Bili ste najvažniji naš izvor saznanja."

"Da, Golan Treviz, nepogrešivi. Ali iz njihovih glava niste izbrisali i moj brod, je li tako? Gradonačelnica Brano nije mene; ja nju više uopšte ne interesujem. Ali jeste tražila brod; brod nije zaboravila."

Blis se namršti.

"Razmislite o tome", nastavi Treviz. "Gea je bezrazložno pretpostavila da je brisanjem mene iz njihovih glava obrisala i moj brod; da smo ja i brod jedno. Ukoliko se Brano ne bude više sećala mene, neće se sećati ni broda. Nevolja je, međutim, u tome što Gea

ne shvata individualnost. Doživljavala je brod i mene kao jedan jedinstven organizam - skroz pogrešno."

"Moguće je da ste u pravu", složi se blago Blis.

"Pa, u tom slučaju", nastavi Treviz bez zazora, "na vama je da svoju pogrešku ispravite. Ja moram imati svoj brod i svoj kompjuter. Bez toga - sve je propalo. Prema tome, Blis, postarajte se da ponovo zadobijem svoj brod. U stanju ste da kontrolišete umove."

"Tako je, Trevize, ali tome ne pristupamo laka srca. Pristupili smo tome tokom trostruke konfrontacije, ali znate li koliko je unapred ona bila planirana? Koliko je dugo bila proračunavana? Odmeravana? Potrajalo je sve to - doslovno - mnogo godina. I ja ne mogu sada tek tako prići toj ženi i podesiti joj um da odgovara nečijim problemima."

"Je li ovo trenutak..."

Blis ga prekide, glasom ispunjenim žestinom. "Ukoliko krenem tim putem - gde ćemo se na kraju zaustaviti? Mogla sam zaći u um oficira na ulaznoj stanici i on bi nas, svakako, smesta propustio. Mogla sam prodreti i u um agenta u taksiju, i on bi nas sigurno pustio."

"Pa, kad smo već kod toga, zbog čega to niste i učinili?"

"Zbog toga što nam nije poznato kuda bi nas to odvelo. Nisu nam poznati propratni efekti, koji bi, konačno, naš položaj mogli učiniti čak i gorim nego što jeste. Ukoliko sada prilagodim ministarkin um našim potrebama, to može imati uticaja na njeno ponašanje i prema drugima s kojima bude došla u dodir; budući, pak, da je ona visoki zvaničnik u svojoj vladi, to bi se moglo odraziti i na međugalaktičke odnose. Sve dok sve moguće posledice ne budu najbrižljivije razmotrene, ne smemo ni taći njen um."

"Pa, u tom slučaju, zbog čega ste pošli sa nama?"

"Zbog toga što može doći do toga da vam i život bude ugrožen. Vaš život moram štiti po svaku cenu, čak i po cenu Pelovog i svog vlastitog. Na ulaznoj stanici život vam nije bio u opasnosti. Nije u pitanju ni u ovom času. Vi morate iz ovoga sami isplivati - učiniti sve što možete, barem, dok Gea ne proceni posledice svog uplitanja i ne odluči da se umeša."

Treviz se zamisli. "U tom slučaju", javi se on posle kraće stanke, "moram nešto pokušati. Mada, možda, neće uspeti."

Vrata se ponovo otvoriše, tupim odjekom se zavukavši u proreze sa leve i desne strane.

Stražar im se obrati: "Pođite."

Dok su izlazili, Pelorat prozbori šapatom: "Golane, šta nameravaš da učiniš?"

Treviz odmahnu glavom i odvrati šapatom: "Nisam sasvim siguran. Moraću da improvizujem."

19.

U kancelariji su zatekli ministarku Lizalor kako i dalje sedi za svojim stolom. Pogledavši ih, na njenom licu se javi sumoran osmeh.

"Ubeđena sam, većniče Trevize", reče ona, "da ste došli da mi saopštite da nam predajete zadužbinski brod."

"Došao sam, ministarko, da se dogovorimo o uslovima", odgovori mirno Treviz.

"Ne može biti nikakvog razgovora o uslovima, većniče. Suđenje, ukoliko na njemu istrajavate, može se veoma brzo upriličiti, i još brže okončati. Nema nikakve sumnje da ćete biti osuđeni, čak i pri savršeno zakonitom postupku, budući da je vaš prestup - dovođenje jedne neznanke bez isprava ovamo - očigledan i neporeciv. Nakon toga, raspolagaćemo potpunim zakonskim pravom da uzaptimo vaš brod, a vas troje bićete podvrgnuti strogim kaznama. Nemojte izazivati sudbinu, samo da biste makar malo odložili ono što je neminovno."

"Ipak, ministarko, postoje uslovi o kojima bi se moglo razgovarati, budući da, bez obzira na to koliko brza bila vaša presuda, brod ne možete preuzeti bez mog pristanka. Svaki vaš pokušaj da to učinite nasilnim putem značio bi uništenje broda, zajedno sa čitavom vašom svemirskom lukom, a smrt bi zadesila i sve živo u luci. To bi, bez sumnje, izazvalo gnev Zadužbine - što je nešto čemu se vi ne smete izložiti. Preteći nam, ili rđavo postupajući sa nama da biste me primorali da vam predam brod, činite nešto što se sigurno kosi sa vašim zakonima, a ako vi, nemajući drugog izlaza, budete prekršili vlastite zakone, ili nas podvrgli mučenju ili nas, bar neko vreme, držali u surovom i nepriličnom zatočeništvu, Zadužbina će za to saznati ranije ili kasnije, i njen gnev biće još veći. Ma koliko žarko

želeli da dobiju brod nazad, ipak ne mogu dozvoliti stvaranje presedana koji bi omogućio zlostavljanje i drugih građana Zadužbine... Dakle, hoćemo li razgovarati o uslovima?"

"Sve su to čiste besmislice", odvrati ministarka, mrko ga gledajući. "Ukoliko bude potrebno, pozvaćemo i samu Zadužbinu. Tamo će već znati kako da otvore brod koji su sami načinili ili kako da vas prinude da to učinite."

"Propustili ste da me valjano oslovite, ministarko", odvrati Treviz, "ali imajući u vidu da ste veoma uzbuđeni, pređimo

preko toga. I sami veoma dobro znate da je pozivanje Zadužbine poslednja stvar koju biste učinili, budući da uopšte nemate nameru da im brod predate."

Osmeh naglo iščeze sa ministarkinog lica. "Kakva je to sada besmislica, većniče?"

"Besmislica koja, ministarko, verovatno nije za svačije uši. Dozvolite, stoga, mom prijatelju i ovoj mladoj ženi da potraže neki udoban hotel i otpočinu; odmor im je zaista preko potreban. Neka nas napuste i vaši stražari; mogu ostati ispred vrata, ukoliko to želite, a vama ostaviti napunjen pištolj. Niste baš sitna žena, i sa pištoljem u ruci, nećete imati nakakvog razloga da od mene zazirete. Naime, ja sam nenaoružan."

Ministarka se nagnu preko stola prema njemu. "Ni u kom slučaju, nema nikakvog razloga da od vas zazirem."

Ni ne osvrnuvši se, ona dade znak jednom od stražara, koji joj smesta pristupi i stade pokraj nje zvonko kucnuvši petama. "Stražaru", obrati mu se ona, "odvedi ovo dvoje u apartman broj pet. Neka ostanu pod nadzorom, ali pobrinite se da im bude ugodno. Bićete mi lično odgovorni za bilo kakav neprikladan postupak prema njima, kao i za bilo kakav propust u obezbeđenju."

Ona se uspravi, i uprkos svom odlučnom nastojanju da zadrži punu meru pribranosti Treviz ne uspe da obuzda lagani drhtaj. Bila je visoka; u najmanju ruku visoka koliko i on sam, sa svojih metar i osamdeset i pet, a možda i koji centimetar viša. Imala je tanak struk; dve bele pruge sa njenih grudi protezale su se oko čitavih bedara, čineći je još tanjom u struku. Odisala je nekom vrstom masivne gracioznosti, i Treviz žalosno pomisli kako je njena malopredašnja

izjava da nema rašta od njega da zazire bila sasvim tačna. Kada bi se njih dvoje žestoko dohvatili, pomisli on, ne bi imala ni malo muke da ga položi na obe plećke.

"Pođite sa mnom, večniče", obrati mu se ona. "Ukoliko ste već radi da govorite besmislice, onda, što vas manje ušiju čuje to bolje za vas."

Ona krenu živahnim korakom i Treviz se uputi za njom, osećajući se nekako sićušnim u njenoj senci; bio je to osećaj što ga nikad nijedna žena nije u njemu izazvala.

Oni uđoše u jedan lift i, tek što se vrata zatvoriše za njima, ona mu se obrati: "Sada smo nasamo, ali večniče, ako gajite neku sumanutu pomisao da biste, pribegavajući sili, mogli da ostvarite neki svoj zamišljeni naum, molim vas da to smesta zaboravite." Penušavi ton njenog glasa postade još izraženiji, pošto odmah dodade, kao da je čitava situacija zabavlja: "Delujete kao prilično čvrst momak, ali uveravam vas, neće mi predstavljati nikakvu teškoću da vam polomim ruku, ili ako budem prinuđena, zavrnem šiju. Naoružana sam, ali mi nikakvo oružje neće biti potrebno."

Treviz se počea po bradi, obuhvativši je pogledom od glave do peta. "U rvanju, ministarko, mogu da se ponesem sa bilo kojim čovekom moje tržine, ali što se vas tiče, već sam odlučio da partiju predam bez igre. Jasno mi je kada nemam šanse."

"Vrlo dobro", reče ministarka, očigledno zadovoljna.

"Kuda smo se uputili, ministarko?" upita Treviz.

"Idemo dole! I to dosta duboko. Ali neka vas to ne uzbuđuje. U hiperdramama bi ovo izgledalo kao predigra za scenu u tamnici, pretpostavljam; ali na Komporelenu ne postoje tamnice - samo pristojne ćelije. Idemo u moje privatne odaje; nisu tako romantične kao tamnice u ružno doba starog Carstva, ali su svakako udobnije."

Treviz proceni da se nalaze pedesetak metara u utrobi planete, kada se lift zaustavi, vrata otvoriše i oni iziđoše.

20.

Treviz se obazre po sobi s neskrivenim iznenađenjem.

Ministarka ga pomalo namršteno upita: "Kao da imate nešto protiv izgleda mojih privatnih odaja, večniče?"

"Ne, nipošto, ministarko. Samo sam iznenađen. Jednostavno, ovako nešto nisam očekivao. Utisak koji sam imao o vašem svetu, na osnovu malo onoga što sam video i čuo nakon dolaska ovamo, jeste da je... pa, uzdržljiv, i da izbegava nepotreban luksuz."

"To i jeste slučaj, većniče. Naša prirodna bogatstva su ograničena, i prinuđeni smo da vodimo život surov koliko je to i naša klima."

"Ali ovo, ministarko", i Treviz raširi ruke kao da namerava da obuhvati čitavu sobu u kojoj je, prvi put otkako se obreo na ovom svetu, ugledao boje, ležajeve ugodno izvajane, blagu svetlost što je dopirala odnekud iza zidova i tepihe čvrsto priljubljene uz pod tako da su koraci po njima bili gipki i tihi. "Ovo je svakako luksuz."

"Kao što sami rekoste, većniče, mi izbegavamo nepotreban luksuz; razmetljiv luksuz; beskorisno preteran luksuz. Međutim, ovo je privatni luksuz, koji ima svoju svrhu. Ja veoma mnogo radim i nosim na svojim plećima veliku odgovornost. Potrebno mi je, stoga, mesto gde bar za trenutak mogu da zaboravim na sve teškoće koje mi donosi moj položaj."

"Da li i svi drugi Komporelenci, ministarko, žive ovako kada su daleko od očiju drugih?" upita Treviz.

"Zависи od posla koji obavljaju i stepena odgovornosti. Veoma mali broj može sebi ovo priuštiti; u stvari, veoma mali broj ovo zasluđuje, ili ponašajući se u skladu sa našim etičkim normama, upošte želi da sebi priušti."

"A vi, ministarko, možete ovo sebi priuštiti - zasluđujete i želite sve ovo?"

"Položaj koji zauzimate nosi sa sobom privilegije, baš kao i obaveze", odgovori ministarka. "A sada sedite, većniče, i upoznajte me s tim svojim šašavim idejama." Ona se spusti na jedan od ležajeva, koji se lagano ugnu pod njenom težinom, i pokaza na jednu naslonjaču u kojoj bi joj se Treviz našao licem u lice, ne na prevelikom odstojanju.

Treviz sede. "Šašavim idejama, ministarko?"

Ministarka se vidljivo opusti, oslonivši se svojim desnim laktom na jedan jastučić. "U privatnom opštenju, nema nikakve potrebe da se kruto držimo formalnosti. Možete me zvati Lizalor, a ja ću vas

Treviz... Upoznajte me s tim što imate na umu, Trevize, i porazgovarajmo o tome."

Treviz prekrsti noge i dublje se zavalj u svoju naslonjaču. "Pa, evo, Lizalor. Stavili ste me pred izbor: ili da se saglasim da vam dobrovoljno predam brod, ili da budem izveden pred sud. U oba slučaja, brod bi na koncu bio vaš... Pa ipak, ozbiljno ste nastojali da me ubedite da prihvatim prvu varijantu. Spremni ste da mi ponudite drugi brod, u zamenu za moj, i da mojim prijateljima i meni omogućite da odemo kuda god želimo. Ukoliko bismo se na to odlučili, slobodni smo, čak, da ostanemo na Komporelenu i zatražimo njegovo državljanstvo. Kada su sitne stvari u pitanju, bili ste spremni da mi date petnaest minuta da bih porazgovarao sa svojim prijateljima. Čak ste prihvatili da me dovedete ovamo, u svoje privatne odaje, omogućujući istovremeno, pretpostavljam, mojim prijateljima da se odmaraju u nesumnjivo udobnim prostorijama. Ukratko, Lizalor, činite sve što možete da me pridobijete da vam ustupim svoj brod bez izlaska pred sud."

"Ma hajdete, Trevize, zar baš ništa niste spremni da pripisete mojim ljudskim impulsima?"

"Baš ništa."

"Ne smatrate li, ipak, da bi dobrovoljno prihvatanje, s vaše strane, da nam prepustite brod dovelo do bržeg i uspešnijeg razrešenja slučaja - nego što bi to bilo pri izlasku pred sud?"

"Ne! Ali imam nešto drugo u vidu."

"Da? A šta je to?"

"Postoji nešto što snažno govori protiv suđenja: suđenje je javni događaj. U nekoliko navrata, već, ukazali ste na veoma krut pravni sistem ovog sveta, i stoga veoma sumnjam da bi bilo moguće upriličiti suđenje a da sve što se tokom procesa zbiva ne bude najpomnije zabeleženo. Dakle, ukoliko stvari tako stoje, Zadužbina bi bila u sve upućena i vi biste bili prinuđeni da joj, čim se suđenje privede kraju, predate brod."

"Razume se", odgovori Lizalor bez ikakva izraza na licu. "Najzad, brod i jeste vlasništvo Zadužbine."

"Međutim", nastavi Treviz, "o privatnoj nagodbi sa mnom ne bi postojala nikakva formalna zabeleška. Brod bi se našao u vašim

rukama, i budući da Zadužbina o svemu tome ne bi ništa saznala - ona, čak, nema ni pojma da se nalazimo na ovom svetu - Komporelen bi zadržao brod za sebe. To je, siguran sam, upravo ono što i nameravate da učinite."

"Ali zbog čega bismo to učinili?" Lice joj je i dalje bilo bez ikakva izraza. "Nismo li i sami deo Zadužbinske konfederacije?"

"Ne sasvim. Vaš status u Federaciji je status Pridružene sile. Na svim galaktičkim kartama na kojima su pripadnici Zadužbinske federacije prikazani u crvenom - Komporelen i svetovi koji mu pripadaju su u bledožutoj boji."

"Čak i u tom slučaju, kao Pridružena sila svakako bismo saradivali sa Zadužbinom."

"Da li biste, zaista? Ne sanjari li Komporelen, ipak, o posvemašnjoj nezavisnosti; čak i o preuzimanju vođstva? Vi ste poprilično star svet. Gotovo svi svetovi tvrde za sebe da su stari, ali Komporelen jeste star svet."

Ministarka Lizalor dopusti da joj hladan osmeh pređe licem. "Najstariji, ako je verovati našem zanesenjaciima."

"Nije li, u tom slučaju, postojalo doba kada je Komporelen bio vodeći svet jedne ne baš tako malene skupine svetova? Ne sanjarite li, možda, još o tome da povratite izgublenu moć?"

"Zar zaista verujete da sanjarimo o tako nedostižnom cilju? Nazvala sam to šašavom idejom čak i pre no što ste me upoznali sa svojim razmišljanjima; sada sam ubeđena da je zaista šašava."

"Snovi mogu biti neostvarljivi, ali čovek ipak može sanjariti. Terminus, smešten na samom rubu galaksije i sa petovekovnom istorijom - kraćom od istorije bilo kog drugog sveta - vlada, praktično, čitavom Galaksijom. Ima li ikakvog razloga da tu ulogu ne preuzme Komporelen? A?" Treviz se umilno smešio.

Lizalor ostade ozbiljna. "Terminus je taj svoj položaj stekao, kako je rečeno, zahvaljujući usmeravanjima Seldonovog Plana."

"Seldonov Plan je psihološka okosnica zadužbinske superiornosti i održaće se, najverovatnije, onoliko dugo koliko ljudi budu u njega verovali. Moguće je da komporelenska vlada u Seldonov Plan više ne veruje. Međutim, čak i u tom slučaju, Terminus zadržava svoju tehnološku nadmoć. Vlast Terminusa nad najvećim delom Galaksije

počiva, nesumljivo, na njegovoj nadmoćnoj tehnologiji - primer za to je upravo gravitacioni brod, koga toliko žudite da se dočepate. Nijedan drugi svet, osim Terminusa, ne raspolaže gravitacionim brodovima. Ukoliko bi Komporelenu pošlo za rukom da se domogne makar jednog od njih, i da se u svim pojedinostima upozna sa načinom na koji on funkcioniše, to bi mu omogućilo da načini džinovski skok unapred. Nisam nimalo ubeđen da bi to bilo dovoljno da od Terminusa preuzmete vođstvo u Galaksiji; međutim, moguće je da je vaša vlada u to uverena."

"Ni sami, verovatno, ne verujete u to što govorite", usprotivi se Lizalor. "Bilo koja vlada koja bi zadržala neki zadužbinski brod protivno volji Zaduzbine bila bi, van svake sumnje, izložena njenom gnevu - a istorija nam daje dovoljno primera koliko nezgodno može biti izlagati se gnevu Zaduzbine."

"Gnev Zaduzbine", odvrati Treviz, "može pasti na glavu samo onog za koga je Zaduzbini poznato da njen gnev zaslužuje."

"U tom slučaju, Trevize - prihvatimo li da vaša analiza situacije nije sasvim šašava - ne bi li bilo u vašu korist da prihvatite nagodbu sa nama i prepustite nam brod? Dobro bismo vam platili da ga dobijemo bez velike buke - ukoliko postupimo u skladu s vašim izlaganjem."

"Ipak, da li biste se mogli pouzdati u mene da neću o svemu izvestiti Zaduzbinu?"

"Svakako. Jer morali biste je izvestiti i o svojoj ulozi u svemu tome."

"Mogu im reći da sam postupao pod pritiskom."

"Naravno. Osim ukoliko vas vaš zdrav razum ne bi ubedio da vam gradonačelnica ne bi poverovala i jednu jedinu reč... Dakle, hoćemo li se nagoditi?"

Treviz odmahnu glavom. "Nećemo, madam Lizalor. Brod je moj i mora ostati moj. Kao što sam vam već rekao, biće raznesen u paramparčad ukoliko pokušate da silom uđete u njega. Budite sigurni da vam govorim suštu istinu. Ne pomišljajte ni za časak da blefiram."

"Vi možete otvoriti brod, i preinačiti uputstva data kompjuteru."

"Van svake sumnje, ali ja to neću učiniti."

Lizalor duboko uzdahnu. "Sigurna sam da vam je poznato da vas mogu navesti da promenite mišljenje - ako ne onim što možemo učiniti vama, onda onim što možemo učiniti vašem prijatelju, dr Peloratu, i onoj mladoj ženi."

"Imate u vidu mučenje, ministarko? Je li to vaš zakon?"

"Ne, večniče. Možda se nećemo morati poslužiti najgorim sredstvima. Tu je uvek i psihička sonda."

Po prvi put otkako se obreo u ministarkinim privatnim odajama Treviz oseti zebnju oko srca.

"Ne smete ni to učiniti. Upotreba psihičke sonde, osim u medicinske svrhe, zabranjena je širom Galaksije."

"Međutim, u stanju potpune beznadežnosti..."

"Spreman sam na takav rizik", odgovori Treviz mirno, "budući da od toga nećete imati nikakve koristi. Moja odlučnost da zadržim svoj brod toliko je snažna da bi psihička sonda razorila moj um pre no što bi popustio pod vašim pritiskom." (Ovo jeste bio blef, pomisli on, i još veća zebnja prože njegovo srce). "Pri svemu tome, čak i ako biste bili toliko vešti da me ubedite, ne razorivši moj um, čak i ako bih otvorio svoj brod, razoružao ga i predao vam ga, od toga, ipak, ne biste imali nikakve koristi. Brodski kompjuter je tehnološko čudo još i veće od samog broda, i podešen je - ne znam ni sam kako - da samo sa mnom razvije sve svoje mogućnosti. Ja bih to nazvao kompjuterom načinjenom po meri jednog jedinog čoveka."

"Uzmimo, onda, da zadržite svoj brod i da nastavite da upravljate njime. Da li biste bili spremni da razmotrite mogućnost da njime upravljate u naše ime - kao uvaženi komporelenski građanin? S odličnom platom. Životom u luksuzu. To bi važno i za vaše prijatelje, razume se."

"Ne bih."

"Dobro, šta onda imate u vidu? Da, jednostavno, dopustimo vama i vašim prijateljima da uzmete brod i otisnete se u svemir? Skrećem vam pažnju da bismo, na kraju krajeva, mogli obavestiti Zadužbinu da se, zajedno sa brodom, nalazite na Komporelenu, i potom čitavu stvar njima prepustiti."

"I sami, pri tom, izgubiti brod?"

"Ukoliko, već, moramo da ostanemo bez broda, radije bismo ga,

verovatno, prepustili Zadužbini nego ga ostavili u rukama neke bezobrazne svemirske lutalice."

"U tom slučaju, dozvolite da vam iznesem jedan predlog."

"Predlog? U redu, da čujem. Nastavite."

Treviz započne, pažljivo birajući reči. "Nalazim se u jednoj veoma važnoj misiji. Misija je bila započeta uz punu podršku Zadužbine - koja mi je sada, po svemu sudeći, uskraćena; uprkos svemu, u pogledu važnosti misije ništa se nije promenilo. Neka mi sada Komporelen pruži svoju podršku, i ukoliko misiju uspešno okončam, i Komporelen od toga može imati koristi."

Na Lizalorinom licu pojavi se izraz dvoumljenja. "I nećete vratiti brod Zadužbini?"

"Nikada to nisam ni imao u vidu. Međutim, Zadužbina ne bi sa toliko predanosti tragala za brodom kada bi oni tamo makar i za trenutak verovali da imam ikakvu nameru da im ga ikada vratim."

"To, međutim, još izdaleka ne znači da biste, na kraju, brod izručili nama."

"Kada, napokon, budem okončao svoju misiju, moguće je da više neću imati nikakve potrebe za brodom. U tom slučaju, ne bih imao ništa protiv ni da ga Komporelen dobije."

Nekoliko trenutaka njih dvoje posmatralo je jedno drugo u potpunoj tišini.

"Govorite koristeći pogodbeni način", reče Lizalor. "'Moguće je'; 'ne bih imao ništa protiv'. To vam ništa ne znači."

"Mogu vam bilo šta obećati, ali šta bi vam, opet, to moglo značiti? Činjenica da su mi obećanja obazriva i ograničena trebalo bi, u najmanju ruku, da posvedoči da sam iskren."

"Pametno", potvrdi Lizalor, klimnuvši glavom u znak odobravanja. "To mi se dopada. Pa, kakve je prirode ta vaša misija i kakva je korist koju bi Komporelen mogao imati od nje?"

"Ne, ne, najpre se vi izjasnite", zatraži Treviz. "Dakle, hoćete li me podržati ako vam dokažem da je moja misija od važnosti i za Komporelen?"

Ministarka Lizalor diže se sa ležaja, u potpunosti ističući svoju visoku i moćnu figuru. "Ogladnela sam, večniče Trevize, i nisam spremna da nastavim razgovor prazna stomaka. Ponudiću vam da

nešto pojedete i popijete - nešto umereno. Nakon toga, možemo okončati naš razgovor."

Trevizu se, za trenutak, učini da je u njenim očima ugledao sjaj ptice grabljivice, željne da nešto ključne, i on stisnu usne s nejasnim osećajem nelagodnosti.

21.

Jelo je možda bilo hranljivo, ali za čulo ukusa poslastica baš nije bilo. Glavni obrok sastojao se od kuvane govedine sa sosom od senfa, uz prilog od nekog lisnatog povrća koje Treviz nije uspeo da prepozna. Nije mu se, najzad, ni dopalo, budući da je imalo neki gorkokiselkasti ukus koji mu nije godio. Kasnije je ustanovio da je u pitanju bila neka vrsta algi.

Stiglo je, potom, neko voće sa ukusom jabuke preliveno sokom od breskve (sasvim ukusno, mora se priznati); tu je bilo i neko toplo, tamno piće, odveć gorko za Trevizov ukus i on stoga zamoli za čašu obične, hladne vode. Obroci baš nisu bili obilni, ali s obzirom na okolnosti, Treviz ne reče ni reči.

Obed je bio sasvim privatn; nikog od posluqe nije bilo na vidiku. Sama ministarka ga je zagrejala i poslužila, i sama je uklonila posuđe i pribor za jelo.

"Nadam se da vam je hrana prijala", primeti Lizalor dok su napuštali obedovaonicu.

"Veoma", odvrati Treviz, bez oduševljenja.

Ministarka se ponovo zaveli u svoj ležaj. "Vratimo se, sada", obrati mu se ona, "našoj malopredašnjoj temi. Rekoste da je moguće da Komporelenu baš ne godi premoć Zadužbine u tehnologiji, kao ni njeno vođstvo u Galaksiji. U izvesnom smislu, to jeste tačno; međutim, to može biti od interesa samo za one koji se bave međuzvezdanom politikom - a takvih je srazmerno malo. Ono što nas, u tom smislu, može znatno više približiti suštini stvari jeste činjenica da prosečnog Komporelencu naprosto užasava nemoralnost koja se ispoljava u Zadužbini. Nemoralnost, dakako, postoji na svim svetovima; međutim, čini se da je ona, naročito, obeležje Terminusa. Rekla bih, čak, da je svako antizadužbinsko raspoloženje koje bi se moglo uočiti na ovom svetu suštinski

utemeljeno upravo na tome, pre nego na nečem apstraktnom.

"Nemoralnost?" upita Treviz, zabezeknut. "Ali kakve god mogle biti mane Zadužbine, morate, ipak, priznati da svojim delom Galaksije upravlja sa sasvim prihvatljivom efikasnošću, kao i da vodi poštenu poresku politiku. Građanska se prava, sve u svemu, poštuju i..."

"Većniče Trevize, imam na umu polnu nemoralnost."

"U tom slučaju, zaista vas ne razumem. U pogledu odnosa među polovima mi smo izrazito moralna društvena zajednica. Žene su veoma dobro zastupljene u svim oblastima društvenog života. I na čelu našeg Veća stoji žena; pored toga, gotovo polovinu njegovih članova čine..."

Ministarkinim licem minu senka razdraženosti. "Većniče, da li me vi to zafrkavate? Uopšte ne sumnjam da vam je poznato šta se ima u vidu pod polnom moralnošću. Da li brak jeste - ili, možda, nije - svetinja na Terminusu?"

"Šta imate u vidu pod izrazom 'svetinja'?"

"Postoji li zakonska ceremonija kojom se muškarac i žena međusobno vezuju?"

"Dabome, ukoliko to oni žele. Najzad, takav čin pojednostavljuje pitanje poreza, kao i problem nasleđa."

"Ali moguć je razvod?"

"Razume se. Bilo bi u svakom pogledu nemoralno prisiljavati ljude da žive zajedno, dok..."

"I nema nikakvih religijskih ograničenja?"

"Religijskih? Pa, postoje ljudi koji grade svoju filosofiju na prastarim kultovima; ali kakve to veze ima sa brakom?"

"Većniče, ovde, na Komporelenu, svi vidovi odnosa među polovima pod potpunom su kontrolom. I brak je u to uključen. U stvari, pojam odnosa među polovima ograničen je na bračnu vezu. Veoma nas rastužuju oni svetovi, a Terminus posebno, na kojima se polni odnosi, po svemu sudeći, smatraju pukim zadovoljstvom bez neke veće važnosti - zadovoljstvom u koje se neko upušta kad god, kako god, i s kim želi, ne osvrćući se na dublje religijske vrednosti."

Treviz sleže ramenima. "Žao mi je, ali zaista ne mogu ništa da učinim na preobražaju Galaksije, ili makar samo Terminusa... Ali

kakve to veze ima sa mojim brodom?"

"Ima. Imam u vidu naše javno mnjenje u pitanju vašeg broda; ukazujem vam na to do koje su mere ograničene moje mogućnosti da u tom pogledu postignem s vama dogovor. Žitelji Komporelena bili bi užasnuti kada bi doznali da ste jednu mladu ženu doveli na brod da zadovoljava vašu požudu - vas i vašeg prijatelja. Imajući, upravo, u vidu vašu bezbednost, tražila sam od vas da prihvatite tihu predaju broda, umesto da idete na javni proces."

"Vidim da vam je brod poslužio da iznađete novu vrstu ubeđivanja, putem pretnji", primeti Treviz. "Znači, izlažemo se opasnosti da nas gomila linčuje?"

"Samo vam ukazujem na moguće opasnosti. Da li ste u mogućnosti da osporite da je žena koju ste povelili sa sobom išta drugo do objekat vaše seksualne požude?"

"Razume se da jesam. Blis je družbenica mog prijatelja, dr Pelorata. Ne postoji nijedna druga žena koja bi mogla polagati pravo na njeno mesto. Možda vi njihov odnos ne biste odredili kao bračni odnos, ali ubeđen sam, znajući kako na svoj odnos gledaju i Blis i Pelorat, da njih dvoje smatraju da su u braku."

"Želite li time da kažete da vi niste ni u kakvom odnosu sa njom?"

"Naravno da nisam", odvrati Treviz. "Kakvim me vi to čovekom smatrate?"

"Ne bih umela da vam kažem. Nisu mi, naime, poznata vaša shvatanja moralnosti."

"Dozvolite mi, u tom slučaju, da vam kažem da mi moje shvatanje moralnosti ne dozvoljava da varam svog prijatelja - pogotovo kada je u pitanju žena koju voli."

"Niste, čak, došli u iskušenje?"

"Nisam u stanju da sprečim da dođem u iskušenje, ali jesam u stanju da mu odolim."

"Zaista? Možda je razlog tome što vas žene uopšte ne interesuju?"

"Odbacite, odmah, tu pomisao. Još kako me interesuju."

"A koliko je vremena prošlo otkako ste bili s nekom ženom?"

"Više meseci. Zapravo, otkako smo napustili Terminus"

"Sigurna sam, u tom slučaju, da vam toliko dugo uzdržavanje nije

prijatno?"

"Nije", odvrati Treviz energično, "ali okolnosti su bile takve da nisam imao izbora."

"Pretpostavljam da je vaš prijatelj, dr Pelorat, uvidevši koliko se mučite, bio pripravan da svoju ženu podeli sa vama."

"Nisam mu dao na znanje da se mučim, ali čak i da jesam, siguran sam da ne bi bio spreman da podeli Blis sa mnom. Niti bi, siguran sam, Blis na to pristala. Ja joj se uopšte ne dopadam."

"Da li to tvrdite na osnovu toga što ste, bezuspešno, pokušavali da joj priđete?"

"Nisam pokušao. Svoje procene u stanju sam da donosim bez potrebe da ih poveravam. U svakom slučaju, ni ona se meni ne dopada naročito."

"Neverovatno! A čini se da je ona, upravo, ona vrste žene kakvu muškarci po pravilu smatraju veoma privlačnom."

"U fizičkom pogledu - ona jeste privlačna. Uprkos tome, ona me ne privlači. Pre svega, odveć je mlada - ima u njoj nečega gotovo detinjastog."

"Znači, više ste skloni starijim ženama?"

Treviz počuta nekoliko trenutaka. Da li ga je to uvlačila u neku zamku? A onda obazrivo odvrati: "Dovoljno sam star da bih znao da cenim vrednost zrelih žena. Ali kakve to veze ima sa mojim brodom?"

"Zaboravite, za trenutak, svoj brod", odgovori Lizalor. "Meni je četrdeset šest godina, i nisam udata. Nekako, uvek sam bila prezaposlena da bih imala vremena za brak."

"U tom slučaju, imajući u vidu pravila vašeg društva, moraćete se uzdržavati do kraja svog života... Da li ste me zbog toga pitali koliko je vremena proteklo otkako sam poslednji put bio sa nekom ženom? Očekujete li od mene neki savet? Pa, ukoliko vam je potrebno moje mišljenje, reći ću odmah da polni odnos nije što i hrana ili piće. Nije baš ugodno biti bez njega, ali nije ni neizdrživo."

Ministarka se nasmeja, i u očima joj se ponovo javi sjaj ptice grabljivice. "Nemojte me pogrešno razumeti, Trevize. S položajem dolaze i izvesne privilegije, a pored toga, postoji i diskrecija. Sve o svemu, nisam baš neko ko se uzdržava. Uprkos svemu tome,

ovdašnji muškarci jedva da su u stanju da vas zadovolje. Ja prihvatam činjenicu da moralnost predstavlja apsolutnu vrlinu, ali istovremeno, ona muškarce sa ovog sveta opterećuje osećanjem krivice; iz tog razloga oni su nepreduzumljivi, nemaštoviti, spori da započnu a brzi da završe - sve u svemu, krajnje nevešti."

Veoma obazrivo, Treviz primeti: "Pa, sumnjam da i u pogledu toga mogu nešto da učinim."

"Želite li time da nagovestite da je greška, možda, u meni? Naime, da ne nadahnjujem muškarce u dovoljnoj meri?"

Treviz hitro podiže ruku, u znak protivljenja. "Taman posla!"

"U tom slučaju, kako biste vi postupili, kada bi vam se ukazala prilika? Vi, čovek sa jednog normalnog sveta, koji je sigurno prošao kroz sve vrste seksualnih iskustava, i koji je pod pritiskom nekoliko meseci prinudnog uzdržavanja čak i u prisustvu jedne mlade i šarmantne žene. Kako biste se vi ponašali u prisustvu žene kao što sam ja, žene ovakve zrelosti kakva vam se inače dopada?"

"Ponašao bih se sa poštovanjem i pristojnošću kakvi pristoje vašem položaju i vašem ugledu", odgovori Treviz.

"Ne budite budala!" uzviknu ministarka, i ruka joj krenu prema desnoj strani njenog pojasa. Bela traka koja ju je obavijala popusti i spade sa njenih grudi i vrata. Crna haljina koju je imala na sebi sada je visila na njoj.

Treviz je sedeo kao skamenjen. Od kada joj se ova misao vrzmala po glavi? Ili je, samo, na ovaj način želela da postigne ono što nije uspela pretnjama?

Haljina skliznu sa nje, zajedno sa delom koji joj je podupirao grudi. Ministarka je sedela pravo preko puta, s izrazom ponosne samosvesti, naga od pojasa nagore. Njene grudi bile su umanjena verzija nje same - bile su masivne, čvrste, i neodoljivo izazovne.

"Pa?" upita ona.

"Veličanstveno!" uzviknu Treviz, nimalo ne preterujući.

"I šta nameravate da preduzmete?"

"Šta mi nalaže komporelenski moral, madam Lizalor?"

"A šta komporelenski moral znači čoveku sa Terminusa? Šta vam vaš moral nalaže? Pa, krenite. Hladno je, i telo mi žudi za toplotom."

Treviz ustade i počeo da se svlači.

PRIČA O ZEMLJI

22.

Treviz se osećao kao drogiran, pitajući se koliko je vremena proteklo.

Pokraj njega ležala je Miza Lizalor, ministarka saobraćaja. Ležala je potrbuške, glave iskrenute na jednu stranu, otvorenih usta i jedva primetno hrćući. Treviz za časak oseti zadovoljstvo što ona još spava. Kada se probudi, nadao se da će joj biti sasvim jasno da je ona usnula.

I Treviz je, takođe žudio za snom, ali je, nekako, osećao da je veoma važno da mu se ne prepusti. Nije ga nipošto, kada se probudi, smela zateći kako spava. Morala je da ustanovi da je on odoleo, dok je ona sama zapala u nesvesno stanje. Uostalom, tako nešto ona bi i očekivala od jednog zadužbinskog nemoralnog tipa, i stoga je smatrao uputnim da je u tom pogledu ne razočara.

Na neki način, dobro se pokazao. Pretpostavio je, sasvim umesno, da je Lizalor - s obzirom na svoju fizičku pojavu i snagu, svoju političku moć, na svoj prezir prema komporelenskim muškarcima s kojima je do tada održavala veze, na njenu (istovremeno) i užasnutost i opčinjenost pripovestima (Šta li je samo mogla čuti? upita se Treviz) o seksualnim pregnućima dekadentata sa Terminusa - mogla odistinski želeti da, kao muškarac, njome vlada. Mogla je to, čak, i otvoreno ispoljavati, a da istovremeno ni sama ne bude svesna svojih želja i očekivanja.

Postupio je u skladu sa takvom svojom pretpostavkom, i na njegovu sreću, ispostavilo se da je bio u pravu. (Treviz, onaj koji je uvek u pravu, naruga se samom sebi.) To je ovoj ženi donelo zadovoljstvo, a samom Trevizu omogućilo da ono što čini podesei tako da se žena do kraja iscrpi, a da on sam, srazmerno, sačuva snagu.

To baš nije bilo lako. Imala je predivno telo (četrdeset šest godina, reče, ali ga se nipošto ne bi postidela ni kakve dvadesetpetogodišnja sportiskinja) i beskrajno mnogo energije - čiju je količinu premašivala samo njena žudnja da je što više potroši.

Odista, ukoliko bi je bilo moguće ukoriti i naučiti umerenosti; ukoliko bi uz pomoć prakse (ali da li je on sam imao za to dovoljno snage?) uspela da se bolje koristi svojim mogućnostima, i, što je važnije, njegovim, pa moglo bi biti pravo uživanje da...

Hrkanje odjednom prestade i ona se promeškolji. On joj položi ruku na rame i blago je prodrma - i ona otvori oči. Treviz je ležao oslonjen na lakat, nastojeći da izgleda što svežije i pun života.

"Milo mi je što si uspela za zaspiš, draga", reče on. "Odmor ti je zaista bio potreban."

Ona mu se sanjivo osmehnu i on, za trenutak, sa nelagodnošću pomisli kako će mu predložiti da započnu iznova, ali se ona samo proteže i okrenu na leđa. A onda mu reče, blagim i zadovoljnim glasom: "Ispravno sam te procenila od samog početka. Ti si pravi kralj seksualnih zadovoljstava."

Treviz se potrudi da izigrava skromnost. "Bio sam sasvim prosečan."

"Koješta. Bio si izvanredan. Plašila sam se da se nisi uzdržavao i da te je ona žena iscrpla, ali si me uveravao u suprotno. I, rekla bih, govorio si istinu, zar ne?"

"Da li sam, da tako kažem, izgledao kao neko napola zasićen?"

"Ne, nisi", i ona prsnu u smeh.

"Da li još razmišljaš o psihičkoj sondi?"

Ona se ponovo nasmeja. "Jesi li pošasavio? Zar misliš da bih želela da te izgubim posle svega?"

"Pa ipak, možda bi bilo bolje kada bi, makar privremeno, ostala bez mene..."

"Šta?" Ona se namršti.

"Ukoliko bih ovde zauvek ostao, koliko bi, dr... draga moja, prošlo vremena pre nego što bi oči počele da motre, i usta da šapuću unakolo? Međutim, ukoliko nastavim sa svojom misijom, bilo bi prirodno da se povremeno vraćam da podnosim izveštaje, i u tom slučaju bilo bi, isto tako, sasvim prirodno da se zatvaram nasamo s tobom- s obzirom na važnost moje misije."

Ona se nekoliko trenutaka prepusti razmišljanju, odsutno se češkajući po bedrima. A onda reče: "Pa, rekla bih da si u pravu. Mrzim, dakako, i samu pomisao na to - ali rekla bih da si u pravu."

"I ne treba uopšte ni da pomišljaš da se neću vratiti", dodade Treviz. "Nisam tolika budala da smetnem s uma šta me ovde očekuje."

Ona mu se nasmeši, dodirnu mu blago šakom obraz, i upita, gledajući ga pravo u oči: "Je li i tebi prijalo, ljubavi?"

"Mnogo više nego samo prijalo, draga."

"Pa, ipak, ti si čovek iz Zadužbine. Čovek zrele mladosti, i to sa samog Terminusa. Mora biti da si se navikao na sve moguće vrste žena, sa svim mogućim tehnikama... "

"Još nikad nisam sreo nikog - nikog - nalik na tebe", odvrati Treviz sa uverljivošću koja kao da pokulja iz njega, jer na kraju krajeva, to i jeste bila istina.

"Pa, neka ti bude, kad tako kažeš", reče Lizalor zadovoljno. "Pa ipak, znaš, od starih navika teško se odustaje, i nisam sigurna da bih bila u stanju da reč jednog muškarca uzmem zdravo za gotovo, bez izvesnog zaloga. Kada me napokon budeš uputio u tu svoju misiju i ja se sa njom saglasim, ti i tvoj prijatelj, dr Pelorat, moći ćete da pođete, ali ću mladu ženu zadržati ovde. Ne strahuj, sa njom će se ovde dobro postupati; pretpostavljam, međutim, da će dr Peloratu nedostajati, i da će se on starati da što je češće moguće svraćate do Komporelena, čak i ako bi te oduševljenost za tu tvoju misiju mogla dovesti u iskušenje da predugo izbivaš odavde."

"Ali Lizalor to je nemoguće."

"Zar?" Sumnja ponovo zablista u njenim očima. "A zbog čega bi to bilo nemoguće? Zbog čega vam je ta žena toliko potrebna?"

"Nije seks u pitanju. Već sam ti to rekao, i ono što sam rekao puna je istina. Ona je Peloratova, i ja za nju nisam ni najmanje zainteresovan. Pored toga, ni ne sumnjam da bi se precepila nadvoje kada bi samo pokušala da se upusti u ono što je tebi tako nadmoćno pošlo za rukom."

Za časak, na Lizalorinom licu zaigra osmeh. Brzo ga potisnuvši, ona ozbiljno upita: "Šta, onda, tebi smeta ako ona ostane ovde na Komporelenu?"

"Ona je, znaš, od suštinske važnosti za našu misiju. Zbog toga je moramo imati na brodu."

"Pa, u tom slučaju, o kakvoj je misiji reč? Vreme je već da me sa

njom upoznaš."

Veoma kratko, Treviz oklevaše. Mora joj reći istinu. Nikakva laž koju bi mogao smisliti ne bi bila toliko delotvorna.

"Saslušaj me", započe on. "Komporelen je bez sumnje star svet, jedan od najstarijih, ali je malo verovatno da je i najstariji. Ljudska vrsta ne potiče sa ove planete. Ljudi su prispeli ovamo sa nekog drugog sveta; ali moguće je da njihova vrsta ne potiče ni sa tog sveta, već sa nekog još starijeg. Na kraju, to zalaženje u prošlost mora biti privedeno kraju, i mi moramo stići do tog prvog sveta na kome je ljudska vrsta zaista nastala. Ono za čim tragamo je Zemlja."

Promena koju ugleda na licu Lize Mizalor zaprepasti ga.

Njene oči se širom otvoriše, dah joj postade ubrzan, i svaki mišić na njenom telu, dok je tako ležala, činilo se da se zgrčio.

Onda naglo ispruži ruke, i prsti joj se ukrstiše.

"Ti si izgovorio to ime", prošapta ona promuklim glasom.

23.

Nakon toga, nije rekla ni reči; nije ga čak ni pogledala. Ona lagano spusti ruke, prevali noge preko ivice kreveta i ostade sedeći tako, okrenuvši mu leđa. Treviz ostade da leži, kao skamenjen.

Iz sećanja je lagano izvlačio reči Muna Lija Kompora, koje je ovaj izgovorio dok su stajali u praznom turističkom centru na Sejšelu. Čuo ga je kako govori o planeti predaka - onoj na kojoj se Treviz sada nalazio: "U pogledu Zemlje, ispunjeni su najgorim praznoverjem. Svaki put kada se pomene njeno ime podižu obe ruke i ukrštaju prste, kao da žele da odagnaju od sebe zlu kob."

Ali posle onoga što je upravo izrekao, bilo je savršeno beskorisno podsećati se na to.

"Šta sam to tako strašno rekao, Mizi?" promrmlja on.

Ona lagano odmahnu glavom, uspravi se i hitno zamače kroz vrata. Vrata se za njom zatvoriše i, trenutak kasnije, začu se šum tekuće vode.

Nije mu bilo druge do da čeka, nag, nedostojanstven, pitajući se da li da joj se pridruži pod tušem; gotovo istog časa bi mu jasno da je bolje da to ne učini. I upravo stoga što, na neki način, oseti da mu je tuš uskraćen, u njemu se javi još dublja potreba za njim.

Ona se konačno pojavi i u tišini započne da odabira odeću.

On je upita: "Ne zameraš li mi ako i ja..."

Ona ništa ne odgovori, i on njeno ćutanje protumači kao pristanak. On pokuša da pređe preko sobe snažnim i muževnim korakom, ali ga obuze nelagodnost kao u onim davnim danima kada ga je majka, povređena zbog nekog njegovog nestašluka, kažnjavala svojom ćutnjom, navodeći da ga uzdrhti od neprijatnosti.

U kupatilu se obazreo oko sebe razgledajući gole, popločane zidove. Zatim se još pažljivije zagledao u njih. Nije bilo ničega.

On ponovo otvori vrata i, proturivši glavu napolje, upita: "Čuj, kako se tuš stavlja u pokret?"

Ona odloži dezodorans (Treviz je, bar, mislio da je to bio dezodorans), približi se kupatilu i, ne pogledavši ga ni za trenutak, označi mu jedno mesto na zidu. Prateći njen prst Treviz napokon uoči jednu kružnu i ružičastu tačku na zidu, jedva obojenu, kao da je majstor i sam mrzeo što mora da naruši savršenu belinu zidova, makar i samo stoga što je trebalo nagovestiti kako se tuš stavlja u pokret.

Treviz gotovo neprimetno sleže ramenima, naže se prema zidu i dodirnu označeno mesto. Po svemu sudeći jedino je to trebalo i učiniti, jer se gotovo istog časa na njega iz svih pravaca sruči čitav potok najtananijih mlazeva vode. Duboko udahnuvši, on dodirnu označeno mesto i voda prestade da teče.

On ponovo otvori vrata, svestan toga da izgleda još manje dostojanstven dok je tako stajao, gotovo nesposoban da uobličiti reči: "Čuj, kako dobijate toplu vodu?"

Ovoga puta njen se pogled zaustavi na njemu i, po svemu sudeći, njegov izgled učini da u njoj mine gnev (ili strah, ili kakvo god da je bilo osećanje što se probudilo u njoj) i ona se zakokita i, ne susprežući se, prsnu u gromovit smeh.

"Kakvu toplu vodu?" upita ona. "Zar misliš da se toliko razbacujemo energijom, da ćemo je trošiti čak i na zagrevanje vode za kupanje? Imaš na raspolaganju prijatnu, svežu vodu, dobijenu iz tek otopljenog leda. Šta bi još mogao poželeti? Vi, mekušci Zadužbinci! Tornjaj se tamo i peri se!"

Treviz oklevaše, ali ne zadugo, budući da je bilo potpuno jasno da

nema nikakvog izbora.

Uočljivo oklevajući on ponovo dotače ružičastu tačku, napevši se čitavim telom u očekivanju ledenih mlazeva. Sveža voda? Odjednom oseti kako mu se na telu pojavljuje sapunica, i on se brzo stade trljati, prihvatajući to kao neizbežni deo kupanja i nadajući se, samo, da neće dugo potrajati.

Sad dođoše na red mlazevi čiste vode. Oh, topla... Pa, ne baš topla, ali ne ni sasvim hladna voda; u svakom slučaju, činila se toplom u poređenju sa njegovim naježenim telom. A onda, dok se premišljao da li da još jednom dodirne ružičastu tačku i zaustavi doticanje vode, pitajući se, istovremeno, kako je Lizalor izašla iz kupatila sasvim suva iako nigde na vidiku nije bilo ručnika, niti ičega što bi ga moglo zameniti - voda prestade da teče. A onda, odjednom, poteče snažna struja vazduha koja bi ga zacelo oborila da nije dolazila iz svih pravaca podjednako.

Vazduh je bio topao; čak, odveć topao. Bilo je potrebno - Trevizu je to bilo dobro poznato - znatno manje energije da bi se zagrejao vazduh nego da bi se zagrejala voda. Topao vazduh za nekoliko minuta sasuši vodene kapljice na njemu, i on iziđe iz kupatila suv kao da nikad u životu nije ni video vodu.

Činilo se kao da se Lizalor sasvim povratila. "Kako se osećaš?"

"Prilično dobro", odgovori Treviz. Zaista, osećao se gotovo neverovatno ugodno. "Trebalo je samo da budem pripravan na onu vodu... Nisi mi rekla da..."

"Mekušac", promrmlja Lizalor, sa umilnom porugom u glasu.

On se posluži njenim dezodoransom, a potom počne da se oblači, svestan da, za razliku od nje, nema čisto rublje. "Kako je trebalo da ga nazovem... taj svet?"

"Govoreći o njemu, mi uvek kažemo 'Najstarija'", odgovori ona.

"Otkud sam mogao znati da je naziv koji sam ja upotrebio pod zabranom?" upita on. "Nisi mi ništa rekla."

"Nisi ništa ni pitao."

"Kako sam mogao znati da treba da pitam?"

"Znaš sada."

"Ali ja sam sklon zaboravljanju."

"Ne bi bilo zgoreg da zapamtiš."

"U čemu je, u stvari, razlika?" On oseti kako ga obuzima bes. "U pitanju je samo jedna reč, zvuk."

Lizalor tmurno odgovori: "Postoje reči koje je bolje ne izgovarati. Da li ti izgovaraš svaku reč koju znaš, pod bilo kakvim okolnostima?"

"Neke su reči vulgarne, neke neodgovarajuće, a neke, pod posebnim okolnostima, mogu povrediti ljude. Šta je od toga... reč koju sam upotrebio?"

"To je sumorna, svečana reč", odgovori Lizalor. "Ona označava svet koji je bio predak svih nas, a koji danas ne postoji. Bila je to tragedija, koju doživljavamo utoliko dublje što se taj svet nalazio tako blizu nas. Ustručavamo se da ga uopšte pominjemo, ali ukoliko smo već prinuđeni, radije ne koristimo njegovo ime."

"A to što si podigla ruke i ukrstila prste? Kako to otklanja bol i tugu?"

Lizalorino lice buknu. "Bilo je to jače od mene, i nisam ti baš zahvalna što si me primorao da to učinim. Postoje ovde ljudi koji veruju da ta reč, čak i sama pomisao na nju, donose nesreću - i to je način na koji nastoje da je od sebe odagnaju."

"Da li i ti veruješ da ćeš odagnati nesreću pukim ukrštanjem prstiju?"

"Ne... Ipak, da, na izvestan način. Da nisam to učinila, osećala bih se krajnje nelagodno." Nije ga gledala. A onda, kao da želi da promeni temu razgovora, brzo dodade: "A na koji bi način ta vaša tamnokosa žena, za koju tvrdiš da je od suštinske važnosti za vašu misiju, trebalo da vas dovede do... do tog sveta čije si ime pomenuo?"

"Slobodno reci 'Najstarije'. Ili se, možda, bojiš da čak i to izgovoriš?"

"Radije o tome ne bih uopšte razgovarala; ipak, očekujem odgovor na svoje pitanje."

"Imam razloga da verujem da su njeni preci na svoj sadašnji svet prispeli sa Najstarije."

"Baš kao i mi", primeti Lizalor ponosno.

"Međutim, među njenim zemljacima postoji neka vrsta tradicije za koju ona kaže da predstavlja ključ za razumevanje Najstarije - pod uslovom da se dopre do tog sveta i prouče njegovi zapisi."

"Laže."

"Moguće je. Ipak, moramo proveriti."

"Ukoliko već imate tu ženu sa njenim problematičnim saznanjima, i ukoliko vam je ona neophodna da dospete do Najstarije - zbog čega ste, onda, uopšte dolazili na Komporelen?"

"Da bismo ustanovili položaj Najstarije. Imao sam, nekada, prijatelja koji je, kao i ja, bio građanin Zadužbine. Uveravao me je, međutim, da su njegovi preci sa Komporelena, i da je najviše iz istorije Najstarije sačuvano upravo na Komporelenu."

"Zaista, to je rekao? A da li ti je ispričao bar nešto iz njene istorije?"

"Jeste", odgovori Treviz, ponovo stupivši na čvrsto tle istine. "Rekao je da je Najstarija mrtav svet, u celosti zagađen radioaktivnošću. Nije znao da mi objasni zbog čega i kako, ali je verovao da su razlog tome bile atomske eksplozije. Tokom nekog rata, možda."

"Ne!" uzviknu Lizalor sa žestinom.

"Šta ti znači to 'Ne'? da nije bilo rata, ili da, možda, Najstarija nije zagađena radioaktivnošću?"

"Zagađena je, ali ne usled rata."

"U tom slučaju, kako je došlo do radioaktivnog zagađenja? Nije mogla biti radioaktivna od samog početka, budući da je iznedrila ljudsku rasu. Da je bila, ni ljudske rase ne bi bilo."

Činilo se kao da Lizalor pomalo okleva. Stajala je sasvim uspravno, dišući duboko, gotovo kao da se bori za vazduh. "Bila je to kazna", napokon odgovori. "Taj svet koristio je robote. Da li ti je poznato šta su roboti?"

"Jeste."

"Koristili su robote, i zbog toga su bili kažnjeni. Svi svetovi koji su koristili robote bili su kažnjeni, i više ne postoje."

"Lizalor, ko ih je to kaznio?"

"Onaj Koji Kažnjava. Sile istorije. Ne znam." Ona pogleda u stranu, kao da joj je neugodno, a onda dodade, osetno tišim glasom: "Pitaj druge."

"Svakako, ali koga da pitam? Postoje li na Komporelenu ljudi koji su proučavali pravadnu istoriju?"

"Postoje. Nisu ovde baš naročito omiljeni - naročito među običnim građanima - ali Zadužbina, ta tvoja Zadužbina, uporno nastoji na onom što naziva intelektualnim slobodama."

"Nema se šta prigovoriti tom nastojanju, prema mom mišljenju", primeti Treviz.

"Sve što dolazi pod prinudom podložno je prigovoru", odvrati Lizalor.

Treviz sleže ramenima. Nije imalo nikakvog smisla ulaziti u raspravu oko toga. "Moj prijatelj, dr Pelorat, i sam je neka vrsta proučavaoca prдавne istorije", reče on. "Pretpostavljam da bi se rado susreo sa nekim od svojih komporelenskih kolega. Lizalor, da li nam možeš upriličiti takav susret?"

Ona potvrdno klimnu. "Postoji jedan istoričar, Vasil Denijador, ovde na univerzitetu, u gradu. On, istina, ne drži predavanja, ali je moguće da će biti u stanju da vam pomogne da doznate ono što želite."

"Zbog čega ne drži predavanja?"

"Ne zato što mu to ne bi bilo dozvoljeno; jednostavno, studenti se ne opredeljuju za njegova predavanja."

"Pretpostavljam", primeti Treviz nastojeći da mu glas ne zvuči podrugljivo, "da se studenti ni ne ohrabruju da to čine?"

"A zbog čega bi bili ohrabrivani? Denijador je skeptik; i mi ih ovde imamo, znaš. Uvek postoje pojedinci koji se ustobočuju, okrećući se protiv preovlađujućih gledišta; koji su, čak, toliko drski da smatraju da su samo oni u pravu, i da svi drugi greše."

"Nije li moguće da, u izvesnim slučajevima, stvari upravo tako stoje?"

"Taman posla!" prasnu Lizalor, sa takvom čvrstinom uverenja da namah bi jasno da nikakav dalji razgovor u tom pravcu ne bi imao nikakvog smisla. "Međutim, uprkos svom skepticizmu neće mu biti druge do da vam kaže isto ono što bi vam rekao i svaki drugi Komporelanac."

"A to je?"

"Da, ma koliko tragali, Najstariju nikada nećete naći."

U privatnim odajama koje su im bile dodeljene Pelorat je zamišljeno slušao Treviza; njegovo dugo, svečano lice bilo je bez ikakvog izraza. "Vasil Denijador, kažeš?" upita on. "Ne sećam se da sam ikada sreo njegovo ime, mada je moguće da tamo, na brodu, u svojoj biblioteci, imam neko njegovo delo."

"Da li si siguran da nisi nikada čuo za njega? Razmisli!" podstiče ga Treviz.

"Ne sećam se, ovog trenutka, da sam ikada čuo za njega", oprezno odgovori Pelorat, "ali, na kraju krajeva, drago moje momče, mora da ima na stotine uglednih učenjaka za koje nikada nisam čuo; ili, ako jesam, da ne mogu da ih se setim."

"Ipak, mora biti da nije naučnik najvišeg ranga, jer bi u suprotnom sigurno čuo za njega."

"Proučavanje Zemlje..."

"Janove, počni da se privikavaš da koristiš naziv Najstarija. U suprotnom, biće neprilika."

"Proučavanje Najstarije", nastavi Pelorat, "ne predstavlja baš najisplativiji kutak u dvoranama saznanja, tako da naučnici najvišeg reda, čak i kada je u pitanju drevna istorija, nemaju neku naročitu želju da u njih zalaze. Ili da obrnemo stvar, oni koji su u njima već našli svoje mesto teško da vide kako bi im bavljenje nekim nezanimljivim svetom moglo doneti počasti najvišeg reda, čak i ako im je veoma stalo do njih. U svakom slučaju, ja nisam naučnik najvišeg reda, ni po čijem mišljenju; u to sam sasvim siguran."

"Jesi, po mom", nežno mu dobaci Blis.

"Da svakako, po tvome, draga", odvrati Pelorat nasmešivši se, "ali ti me ne procenjuješ na osnovu mojih naučničkih sposobnosti."

Bila je već skoro noć, sudeći, bar, po časovniku, i Treviz oseti kako nestrpljenje u njemu raste, kao i uvek kada bi Blis i Pelorat počeli da međusobno razmenjuju izraze nežnosti.

"Pokušaću da nam za sutra upriličim susret sa tim Denijadorom", reče on, "ali ako ni on o čitavoj stvari ne bude znao ništa više od ministarke, nećemo biti ništa dalje nego što smo to danas."

"Možda bi nas on mogao odvesti do nekog ko je znatno upućeniji u čitavu stvar", primeti Pelorat.

"Sumnjam. Odnos ovog sveta prema Zemlji... i ja bi trebalo da što

pre započnem da se privikavam da se, govoreći o njoj, izražavam neodređeno. Odnos ovog sveta prema Najstarijoj je šašav i sujeveran." On se okrenu. "Pa, bio je ovo težak dan, i trebalo bi da razmislimo o večernjem obedu - ukoliko smo u stanju da se uhvatimo ukoštac sa ovdašnjom neizazovnom kuhinjom - a potom i o tome da se dobro ispavamo. Da li ste vas dvoje već naučili kako se upotrebljava tuš?"

"Drago moje momče", reče Pelorat, "postupali su sa nama krajnje ljubazno. Dali su nam sva moguća uputstva, čak i takva za kojima nismo imali nikakve potrebe."

"Čujte Trevize", umeša se Blis. "Šta je sa brodom?"

"Kako mislite - šta je s brodom?"

"Hoće li ga komporelenska vlada uzaptiti?"

"Neće. Verujem, bar, da neće."

"Oh. Divno. A zbog čega su odustali."

"Zbog toga što sam ubedio ministarku da odustane od tog svog nauma."

"Zadivljujuće", primeti Pelorat. "A meni baš nije ličila na osobu koju bi bilo moguće ubediti."

"Ne znam", reče Blis. "Međutim, po stanju njenog uma bilo je jasno da je Treviz veoma privlačni."

Treviz uputi Blis pogled pun ogorčenosti. "Jeste li to, Blis, zaista učinili?"

"Učinila - šta, Trevize?"

"Vršljali po njenom umu... "

"Nisam vršljala. Međutim, kada sam uočila da je privlačite, nisam mogla odoleti a da je malo ne podstaknem. Tek malčice. Ionako bi do toga došlo samo po sebi; međutim, činilo mi se važnim da još malčice pojačam njenu naklonost prema vama."

"Naklonost? Bilo je mnogo više od toga. Da, omekšala je, ali tek posle tucanja."

Pelorat razrogači oči. "Ali ne misliš valjda da kažeš..."

"A što da ne?" upita Treviz izazovno. "Možda nije baš u prvom cvetu mladosti, ali je u ljubavne veštine sasvim dobro upućena. Uveravam vas, uopšte nije početnik. Niti ja sad imam nameru da izigram viteza i lažem da bih je zaštitio. Bila je to njena ideja -

zahvaljujući, možda, i Blisinom učinku - a ja nisam bio u položaju da je odbijem, čak i da mi je to palo na pamet, što se, priznajem, nije desilo... Hajde, Janove, ne gledaj me tako, kao kakav čistunac. Već je nekoliko meseci prošlo otkako nisam imao pravu priliku... A ti si..." On neodređeno izmahnu rukom prema Blis.

"Veruj mi, Golane", reče Pelorat pomalo zbunjen, "veoma grešiš ako moju reakciju tumačiš kao čistunstvo. Nemam baš ništa da ti prigovorim."

"Ali ona jeste čistunka", umeša se Blis. "Mislila sam samo da je još malo zagrejem za vas. Nisam imala na umu seksualni odnos."

"Međutim, upravo je to bilo ono do čega je vaše uplitanje dovelo, mala moja upletljiva Blis. Možda je ministarki neophodno da, javno, izigrava čistunku; međutim, čak i ako to jeste slučaj, čini se da je to samo stoga da još više raspiri plamen."

"I tako, pod pretpostavkom da ste je počesali gde treba, biće spremna da izneveri Zadužbinu..."

"Učinila bi to u svakom slučaju", odvrati Treviz. "Želela je da se dočepa broda..." On odjednom zastade, a onda upita šapatom: "Da li mogu da nas čuju?"

"Ne!" odgovori Blis.

"Jeste li sasvim sigurni u to?"

"Sasvim. Nemoguće je da neko nepozvan pokuša da se probije kroz Gein um a da to Gea istog časa ne primeti."

"U tom slučaju - stvari stoje ovako: Komporelen želi naš brod za sebe - kao naročito vrednu dopunu u svojoj floti."

"Zadužbina, van svake sumnje, neće biti spremna da to dozvoli?"

"Komporelen nema ni nameru da o tome obavesti Zadužbinu."

Blis uzdahnu. "Ah, vi, Izdvojenici! Najpre ministarka smera da izneveri Zadužbinu u korist Komporelena, a potom, u zamenu za seksualni užitak, i sam Komporelen... A što se Treviza tiče, on će sa zadovoljstvom izložiti prodaji svoje telesne usluge kako bi tu izdaju podstakao. Kakva samo anarhija vlada u toj vašoj Galaksiji! Kakav kaos!"

"Grešite, mlada gospo", hladno odvrati Treviz.

"Ono što upravo rekoh nisam rekla kao mlada žena, već kao Gea. Isključivo kao Gea."

"Ipak, grešite, Gea. Ja nisam prodavao svoje telesne usluge. Sa zadovoljstvom sam ih stavio na raspolaganje; uživao sam, i u tome nije bilo nikakvog zla, ni za koga. Kao posledica toga, stvari su se okrenule na dobro, i ja to tako prihvatam. A ako Komporelen želi brod za neke svoje svrhe, ko je taj koji će presuditi ko ima pravo u ovoj stvari? Brod jeste svojina Zadužbine, ali bio je predat meni, sa ciljem da pođem u potragu za Zemljom. Prema tome, brod je moj sve dok potragu ne privedem kraju, i po mom mišljenju Zadužbina nema nikakvog prava da naknadno dovodi u pitanje prvobitni dogovor. Što se Komporelena tiče, njemu se ne dopada da bude pod patronatom Zadužbine, i prirodno, teži nezavisnosti. Kako Komporelen gleda na stvari, takav njegov postupak potpuno je ispravan: obmanuti Zadužbinu za njega ne predstavlja izdaju, već patriotski čin. Dakle, ko zna šta je pravo?"

"Tačno. Ko zna šta je pravo? U jednoj anarhičnoj Galaksiji, kako je uopšte moguće razlikovati razumna od nerazumnih dela? Kako se opredeliti između onog što je pravo i onog što je pogrešno, između dobra i zla, između pravde i zločina, korisnog i nekorisnog? I kako tumačite ministarkino izneveravanje vlastite vlade, time što će vam omogućiti da zadržite brod? Teži li ona za ličnom nezavisnošću od jednog opresivnog sveta? Da li je ona izdajnik, ili pak, patriota koji se zalaže za svoju vlastitu stvar?"

"Istinu da kažem", odgovori Treviz, "nije mi poznato da je sklona da mi dozvoli da zadržim brod samo iz zahvalnosti zbog užitka koji sam joj pružio. Verujem da je takvu odluku donela tek pošto sam joj saopštio da tragam za Najstarijom. Za nju je to svet zlih znamenja, i stoga smo i mi, kao i brod koji nas nosi u toj potrazi, takođe obeleženi zlim znamenjima. Moj je utisak da ona smatra da bi, uzapćivanjem našeg broda, ta zla znamenja prenela i na sebe i na svoj svet; moguće je da ona, u ovom času, na takvu mogućnost gleda sa užasom. A možda, takođe, smatra, da će svojim pristankom da zadržimo brod i krenemo svojim poslom odvratiti nesreću od Komporelena, te da, na taj način, vrši patriotski čin."

"Čak i kada bi to bio slučaj, u šta ja, Trevize, veoma sumnjam, u temelju onoga što čini stajalo bi sujeverje. Da li vam se to dopada?"

"Ne mogu da kažem da mi se dopada; ali je ne mogu ni osuditi. U

nedostatku pravog saznanja, sujeverje uvek upravlja našim postupcima. Zadužbina veruje u Seldonov Plan, premda niko među nama nije u stanju da ga pojmi, da ga protumači u svim njegovim pojedinostima, ili da ga iskoristi za dalja predviđanja. Mi ga slepo sledimo, iz neznanja i vere; nije li to sujeverje?"

"Da, moguće je."

"I Gea, takođe. Vi smatrate da sam ja doneo ispravnu odluku, procenivši da Gea treba da u sebe upije svu Galaksiju, tvoreći jedan ogroman organizam; međutim, nije vam poznato da li sam zaista u pravu, i da li je za vas sasvim bezbedno da idete putem moje odluke. Spremni ste da me sledite samo iz neznanja i vere, i čak vam smeta to što nastojim da pronađem dokaze koji će poreći neznanje i, čak, i samu veru učiniti izlišnom. Nije li i to sujeverje?"

"Rekao bih da te je zaskočio, Blis", primeti Pelorat.

"Nije baš tako", odvrati Blis. "Tokom svog traganja ili neće naći ništa, ili će naći nešto što će potvrditi ispravnost njegove odluke."

"I da podržite takvo svoje sujeverje - imate samo neznanje i veru", primeti Treviz. "Međutim, na drugim svetovima to je sujeverje."

25.

Vasil Denijador bio je omalen čovek, neizrazitih crta lica, sa navikom da diže pogled podižući samo oči, ali ne i glavu. To, zajedno sa kratkim osmesima što su mu se povremeno javljali na licu, davalo mu je izgled osobe koja se istiha podruguje svetu oko sebe.

Radna soba bila mu je duga i uska, prepuna traka koje su stvarale utisak beskrajnog nereda - ne stoga što su, zaista, ležale u neredu, već stoga što nisu bile poravnate na svojim mestima u policama, delujući, na taj način, kao kakve krhotine. Tri naslonjače u koje svoje posetioce uputi da sednu takođe nisu bile bogzna šta; u svakom slučaju, bilo je očigledno da je tek nedavno, i to ne naročito brižljivo, sa njih pokupljena prašina.

"Janov Pelorat, Golan Treviz i Blis", obrati im se on. "Nisu mi saopštili vaše prezime, madam."

"Obično me zovu samo Blis", odvrati ona i sede.

"Pa, i to može biti dovoljno", primeti Denijador i zatrepta očima u njenom pravcu. "Dovoljno ste privlačni da bi vam se progledalo kroz

prste i kad biste bili bez ikakvog imena."

Pošto su se svi smestili u naslonjače, Denijador nastavi: "Slušao sam o vama, dr Pelorate, mada nikad nisam pokušao da stupim u vezu sa vama. Vi ste građanin Zadužbine, je li tako? Sa Terminusa?"

"Tako je, dr Denijadore."

"A vi ste većnik Treviz. Čini mi se kao da sam čuo da su vas nedavno izbacili iz Veća i poslali u progonstvo; nisam, međutim, nikako uspeo da shvatim zbog čega."

"Nisu me izbacili iz Veća, gospodine. I dalje sam njegov član, mada mi ni samom nije poznato kada ću ponovo biti u prilici da preuzmem svoje dužnosti. Što se progonstva tiče, ni to nije tačno. U stvari, poslat sam u jednu misiju, u vezi s kojom i želim da porazgovaram sa vama."

"Biću srećan ukoliko vam mogu biti od pomoći", prihvati Denijador. "A ova blažena gospa? Je li i ona sa Terminusa?"

Treviz se hitro umeša. "Ne, ona je sa drugog sveta, doktore."

"Ah, neobično mesto, taj Drugisvet. Najneobičnija zbirka ljudskih tipova potiče sa njega... Ali imajući u vidu da vas dvojica potičete sa Terminusa, kao i da je vaša pratilja veoma privlačna mlada žena - i iznad svega, imajući u vidu da Liza Mizalor baš nije znana po svojoj naklonosti prema ijednoj od tih dveju vrsta, kako je došlo do toga da mi vas upravo ona preporuči sa toliko topline?"

"Verovatno", odvrati Treviz, "da bi nas skinula s vrata. Znae, što nam pre budete pomogli, to ćemo pre nestati sa Komporelena."

Denijador se zainteresovano zagleda u Treviza (opet onaj njegov osmeh, praćen brzim treptanjem očiju) i primeti: "Dabome, jedan energičan mlad čovek, poput vas, lako je u stanju da zadobije njenu naklonost, bez obzira za svoje poreklo. Svoju ulogu hladne vestalke ona igra veoma dobro - mada ne i savršeno."

"Nije mi ništa poznato o tome", odvrati Treviz kruto.

"I bolje da nije. Bar ne javno. Ali ja sam skeptik, i po profesionalnoj deformaciji sklon da ne prihvatam stvari onako kako izgledaju na površini. Prema tome, većniče, u kakvoj ste to misiji? Morate me uputiti, ukoliko očekujete da vam pomognem."

"Kada je u pitanju naša misija, dr Pelorat će preuzeti ulogu vašeg sagovornika", reče Treviz.

"Razume se, nemam ništa protiv toga", složi se Denijator. "Dr Pelorate?"

"Da to objasnim na najjednostavniji način, doktore", započe Pelorat. "Čitav svoj profesionalni rad posvetio sam nastojanju da prodrem do same suštine saznanja o svetu na kojem je ponikla ljudska rasa; stoga i jesam odaslat sa svojim dobrim prijateljem, Golanom Trevizom - mada on, istinu za volju, u to vreme nije ništa znao - da pronademo, ako uzmognemo, pa... ovaj... Najstariju. Čini mi se da je vi tako nazivate."

"Najstariju?" upita Denijador. "Mislite, valjda, Zemlju?"

Peloratova usta se opustiše. A onda progovori, jedva primetno zamuckujući: "Imao sam utisak, ovaj... bilo mi je dato na znanje, ovaj... da nije uput..."

Pomalo bespomoćno, on se obazre prema Trevizu.

"Ministarka Lizalor mi je napomenula da naziv Zemlja nije uputno upotrebljavati na Komperelenu", objasni Treviz.

"Hoćete da kažete da je učinila - ovo?" Denijator opusti usta, podiže nos uvis, i energično ispruži ruke ukrštajući međusobno prste.

"Da", potvrdi Treviz. "Upravo to hoću da kažem."

Denijador se opusti i glasno nasmeja. "Besmislica, gospodo. Činimo to po navici, i sve u svemu, u zabitima ovde mogu to shvatiti sasvim ozbiljno, ali to nije važno. Gotovo da ne poznajem nijednog Komporelencu koji, u trenucima uzbuđenja ili nelagode, ne bi rekao 'Zemlja'? To vam je najprostačkiji izraz kojim raspolažemo."

"Najprostačkiji izraz?" upita Pelorat, jedva čujno.

"Ili psovka, ukoliko vam se to više dopada."

"Ipak", primeti Treviz, "ministarka je delovala krajnje uzbuđeno kada je od mene čula tu reč."

"Pa, znate, ona je gorštakinja."

"Šta to treba da znači, gospodine?"

"Upravo ono što znači. Miza Lizalor potiče sa Centralne visoravni. Decu tamo odgajaju na način koji biste mogli nazvati pristojnim, starovremenskim, što znači da, ma koliko visokoobrazovana kasnije postanu, to sujeverje zauvek ostaje duboko pokopano u njima."

"Znači li to, doktore, da izraz 'Zemlja' vas nimalo ne uznemiruje?" upita Blis.

"Baš nimalo, draga gospo. Ja sam skeptik."

Treviz se umeša. "Poznato mi je šta reč 'skeptik' znači na galaktičkom jeziku, ali u kom je značenju vi upotrebljavate, doktore?"

"U potpuno istom značenju, večniče. Spreman sam da prihvatim samo ono što sam usled u razumnoj meri ubedljivih dokaza, prinuđen da prihvatim. I takvo moje prihvatanje je, međutim, samo uslovno, dok ne iskrсну novi, čvršći dokazi. To, kao što možete shvatiti, skeptike ne čini naročito omiljenim."

"Zbog čega?" upita Treviz.

"Pa, zapravo nigde ne bismo bili omiljeni. Postoji li, naime, uopšte, svet čiji žitelji neće radije prihvatiti ugodna, bezbedna, dobro utemeljena verovanja - ma koliko bila u suprotnosti sa logikom - umesto da se suoče sa ledenim vihorima neizvesnosti? Razmislite malo: i vi sami, bez ikakvih dokaza, gajite veru u Seldonov Plan."

"Slažem se", primeti Treviz, zagledan u vrhove svojih prstiju. "I sam sam ga, koliko juče, naveo kao primer u tom smislu."

Pelorat se opet umeša: "Da se, ipak, stari družje, vratimo našoj temi? Koliko činjenica, doktore, ima o Zemlji koje bi i jedan skeptik bio spreman da prihvati?"

"Veoma malo", odgovori Denijador. "Možemo, dabome, sasvim lako zamisliti da postoji neka, jedna jedina planeta, na kojoj je nastao ljudski rod, budući da je veoma malo verovatno da bi se jedna vrsta, sa pripadnicima toliko sličnim da bi se međusobno mogli oplođavati, javila sasvim nezavisno na nekoliko, ili makar na samo dva sveta. Prema tome, tu planetu Zemlju, možemo sasvim slobodno smatrati svetom postanja. Preovlađujuće je uverenje, ovde, da se Zemlja nalazi negde u ovom kutku Galaksije, budući da su svi svetovi razasuti ovuda neuobičajeno stari; verovatno je, naime, da su došljaci sa Zemlje najpre naselili svetove koji su im bili najbliži, a ne one do kojih su morali putovati veoma dugo."

"A ima li Zemlja još neku naročitu posebnost, pored toga što je bila planeta postanja?" upita Pelorat žudno.

"Imate li štogod posebno u vidu?" odgovori pitanjem Denijador, kratko se nasmešivši.

"Mislim na njenog prirodnog pratioca, koga neki nazivaju Mesecom. Njegovo postojanje bilo bi krajnje neuobičajeno, zar ne?"

"To je sugestivno pitanje, dr Pelorate. Takvu pomisao mi upravo vi stavljate u glavu."

"Nisam napomenuo šta bi trebalo da bude to što bi postojanje Meseca činilo neuobičajenim."

"Njegova veličina, naravno. Jesam li u pravu?... Da, vidim da jesam. Sva predanja koja se odnose na Zemlju govore o beskrajnom raznovrsju života na njoj, kao i o njenom ogromnom prirodnom saputniku - prečnika između tri i tri i po hiljade kilometara. Beskrajno raznovrsje života na njoj lako je prihvatiti, budući da bi ono bilo ishod duge biološke evolucije - ukoliko je ono što o tome znamo zaista tačno. Međutim, ideju o džinovskom prirodnom pratiocu znatno je teže prihvatiti. Nijedan poznati, naseljeni svet u galaksiji nema ništa slično. Džinovski prirodni saputnici povezani su, bez iznimke, sa nenaseljenim i nenaseljivim gasovitim gorostasima. Sledstveno tome, kao skeptik, nisam spreman da prihvatim postojanje Meseca."

"Međutim", bio je uporan Pelorat, "ukoliko je Zemlja jedinstvena po beskrajnom raznovrsju života na njoj, nije li, onda, moguće da je jedinstvena i po svom džinovskom prirodnom saputniku? Jedna vrsta jedinstvenosti možda nagoveštava mogućnost postojanja i drugih."

Denijador se nasmeši. "Zaista nisam u stanju da shvatim kako bi beskrajno raznovrsje života na Zemji moglo ni iz čega stvoriti džinovskog prirodnog saputnika."

"Ali ako obrnemo stvar... Možda je postojanje džinovskog prirodnog pratioca moglo doprineti pojavi tog raznovrsja života."

"Ne shvatam ni kako bi to bilo moguće."

"A šta je sa pričom o radioaktivnoj zagađenosti Zemlje?" umeša se Treviz.

"Svi o tome govore; svi u to veruju."

"Ali", nastavi Treviz, "Zemlja nije mogla biti oduvek zagađena radiaktivnošću, budući da je iznedrila beskrajno raznovrsje životnih vrsta. Kako je, onda, došlo do njenog zagađenja? Tokom nuklearnog rata?"

"To je, većniče, najrasprostranjenije uverenje."

"S obzirom na način na koji ste to izgovorili, rekao bih da vi u to ne verujete?"

"Ne postoje nikakvi dokazi da je zaista došlo do jednog takvog

rata. Opšte uverenje, večniče, čak i kada je posvuda prihvaćeno, još uvek ne predstavlja dokaz."

"A šta se drugo moglo dogoditi?"

"Ne postoje dokazi da se bilo šta dogodilo. Radioaktivno zračenje Zemlje možda je samo pusta legenda, baš kao i priča o njenom džinovskom prirodnom saputniku."

Pelorat ponovo preuze reč. "Kakva je opšteprihvaćena priča o istoriji Zemlje? Tokom svoje profesionalne karijere sakupio sam popriličan broj predanja o svetu postanja; u mnogima među njima pominje se Zemlja, ili neki svet sličnog imena. Međutim, nijedna od njih ne potiče sa Komporelena, sem ukoliko se ne zanemari neodređeno pominjanje nekog Benbalija koji je, što se komporelanskih predanja tiče, mogao prispeti i niotkuda."

"Nema u tome ničeg iznenađujućeg. Mi, po pravilu, ne izvozimo svoja predanja, i čak me zapanjuje sama činjenica da ste uopšte natrapali na Benbalija. Opet sujeverje, rekao bih."

"Ali vi sami niste sujeverni, i svakako ne biste oklevali da o tome govorite, je li tako?"

"Tako je", odvrati oniski istoričar, podigavši pogled prema Peloratu. "Moje govorenje o tome bez sumnje bi u velikoj, možda i opasnoj meri doprinelo mojoj neomiljenosti, ali budući da vas troje uskoro odlazite sa Komperelena, sklon sam da se nadam da me ni u jednoj prilici nećete navesti kao izvor."

"Imate našu časnu reč", hitro upade Pelorat.

"U tom slučaju, evo sažete priče o onome što se smatra da se dogodilo, bez mog moralisanja ili sklonosti prema potpunim činjenicama. Tokom jednog neizrecivo dugog razdoblja Zemlja je postojala kao jedino stanište ljudske rase, a onda, pre otprilike dvadeset ili dvadeset pet hiljada godina, ljudi su razvili umeće međuzvezdanih putovanja pomoću hipersvemirskih skokova i naselili izvestan broj planeta.

Doseljenici na te planete koristili su robote koji su nastali na Zemlji pre nego što se započelo sa hipersvemirskim putovanjima, i - da li, uzgred rečno, znate šta su roboti."

"Znamo", potvrdi Treviz. "Pitali su nas to već nekoliko puta. Da, znamo šta su roboti."

"Doseljenicima, sa njihovim brižljivo izgrađenim robotskim društvom, pošlo je uskoro za rukom da razviju najvišu tehnologiju i da veoma produže svoj životni vek; nije trebalo mnogo, i uskoro su počeli da se sa prezirom odnose prema svom praroditeljskom svetu. Pri tom su i, sudeći prema nekim dramatičnijim verzijama njihove priče, pod svoju vlast stavili i svoj matični svet, upravljali njime bez imalo popustljivosti.

U to vreme, nekako, sa Zemlje se otisnuo novi talas Iseljenika, među kojima, međutim, nije bilo robota; oni su bili zabranjeni. Među svetovima koje su oni naselili Komporelen je bio jedan od prvih. Naši rodoljubi, naravno, svim silama nastoje da dokažu da je Komporelen bio baš prvi, mada za to nema dokaza koje bi i neki skeptik bio spreman da prihvati. Dakle, prvi talas Iseljenika vremenom je izumro, i..."

"Zbog čega je, dr Denijatore, prvi talas Iseljenika izumro?"

"Zbog čega? Pa, naši su romantičari skloni verovanju da ih je zbog njihovih grehova kaznio Onaj Koji Kažnjava, pri čemu se ni malo ne trude da objasne zbog čega je On toliko dugo oklevao da to učini. Nama, međutim, nije potrebno da pribegavamo maštarijama. Lako je, naime, dokazati da neko društvo koje se u celosti oslanja na robote ubrzo smekša i počinje da nazaduje, zamirući i nestajući iz čiste apatičnosti, ili tananije rečeno, usled gubitka volje za životom.

Drugi talas Iseljenika, onaj bez robota, preživeo je i vremenom ovladao čitavom Galaksijom; na Zemlji je, međutim, došlo do radioaktivnog zagađenja i ona je lagano sasvim utonula u tminu. Uobičajeno objašnjenje za to jeste da je i na Zemlji bilo robota, čije je postojanje ohrabrivao onaj prvi iseljenički talas."

Blis, koja je čitavu priču slušala sa vidljivom nestrpljivošću, odjednom se oglasi: "Pa, dr Denijadore, radioaktivna ili ne, i nezavisno od toga koliko je talasa Iseljenika moglo biti, ključno pitanje i dalje je pred nama. Gde se, tačno, nalazi Zemlja? Koje su njene koordinate?"

"Odgovor na to pitanje glasi: ne znam", odvrati Denijador. "Ali dođite, vreme je za ručak. Mogu, ukoliko želite, zatražiti da nas ovde posluže, po možemo o Zemlji pričati koliko god hoćete."

"Ne znate?", upita Treviz glasom koje postade gotovo piskav.

"U stvari, koliko je meni poznato, niko to ne zna."

"Ali to je nemoguće."

"Većniče", odgovori Denijador sa blagim uzdahom, "ukoliko želite da ono što je istina nazovete nemogućim, to je vaše pravo; ali to vas neće nikuda odvesti."

ODLAZAK SA KOMPORELENA

26.

Obed se sastojao od gomile mekih, zapečenih knedli različitih nijansi, različito punjenih.

Denijador dohvati jedan paketić koji se razvuče u par tankih, providnih rukavica, i navuče ih na ruke. Njegovi gosti postupiće isto, sledeći lokalni običaj.

"Šta se, molim vas, nalazi u ovim knedlama?" upita Blis.

"Ove ružičaste ispunjene su začinjenom mlevenom ribom", odgovori Denijador, dodavši: "Na Komporelenu ih smatraju pravom poslasticom. U ovim žućkastim nalazi se veoma blag sir. U zelenim je različito povrće. Morate ih jesti dok su još tople. Kasnije ćemo dobiti pitu od badema, i bićemo posluženi uobičajenim pićem. Preporučujem vam zagrejanu jabukovaču. Pri ovakvoj hladnoj klimi svu hranu zagrevamo, čak i dezert."

"Očigledno, dobro se hranite", primeti Pelorat.

"Ne baš naročito", odvrati Denijador. "Samo sam pažljiv prema svojim gostima. Što se mene samog tiče, sasvim sam zadovoljan i malim. Moje telo baš ne zahteva mnogo, kao što ste, verovatno, već i sami primetili."

Treviz stavi u usta komadić jedne od ružičastih i ustanovi da je zaista nadevena ribom sa mirisom nekog začina koji je nesumnjivo bio ukusan, ali za koji istog časa pomisli da će ga, zajedno sa mirisom ribe, pratiti čitao dana, i možda, dobrim delom noći.

Držeći ostatak knedle u ruci on ustanovi da se pokorica skinula, i da pred sobom ima samo ono što se nalazilo u njenoj unutrašnjosti. Sadržina knedle nije bila vlažna, ništa iz nje nije curilo, i on se za trenutak upita kakva je svrha rukavica koje su navukli. Ni po čemu nije izgledalo da će mu hrana ovlažiti i ulepiti prste, te konačno zaključiti da su se rukavice stavljale iz higijenskih razloga. Rukavice su, verovatno, nekada zamenjivale pranje ruku ukoliko za to nije bilo prilike; sada je, verovatno, običaj nalagao da se rukavice stavljaju čak i pošto su ruke bile oprane (juče, kada je ručao s njom, Lizalor nije navukla rukavice - ali razlog tome je, možda, bio taj što je ona

bila poreklom iz planinskih zabiti).

"Da li bi možda bilo neprikladno ako, dok ručamo, nastavimo naš malopredašnji razgovor?" upita on.

"Bilo bi, večniče, ako ćemo po komporelenskim običajima; međutim, budući da ste moji gosti, upravljaćemo se prema vašim. Ukoliko želite da razgovaramo ozbiljno, i ukoliko smatrate - ili ukoliko vam do toga nije stalo - da razgovor neće omesti vaše uživanje u jelu, izvolite. Ja sam spreman."

"Hvala vam", odvrati Treviz. "Ministarka Lizalor mi je nagovestila - ne, izjasnila se čak prilično otvoreno - da skeptici baš nisu naročito omiljeni na ovom svetu. Da li je to tačno?"

Denijadrovo dobro raspoloženje kao da se pojača. "U potpunosti. Da nije tako, bili bismo ozbiljno ožalošćeni. Komporelen je, znate, svet osujećenih ljudi. Iako nam nisu poznate nikakve pojedinosti, ovde postoji mitsko uverenje da je nekad, pre mnogo hiljada godina, dok je broj naseljenih svetova u Galaksiji bio još veoma mali, Komporelen bio vodeća planeta. Nikada to nismo zaboravili, i činjenica da smo u nama bližoj istoriji vođstvo morali prepustiti drugima razdražuje nas - to jest, stanovništvo uopšte - osećanjem nepravde.

Pa ipak, šta u pogledu toga možemo da učinimo? Nekada je naša vlada bila prinuđena da služi Caru, a danas je lojalni pridruženik Zadužbinske federacije. I što smo više svesni svog današnjeg podređenog položaja, to snažnija postaje vera u velike, tajanstvene dane prošlosti.

Šta, dakle, Komporelen može uopšte da učini? Nikad se, u onim minulim danima, nije usudio da uputi izazov Carstvu, kao što se ni danas ne usuđuje da se otvoreno usprotivi Zadužbini. Utehu, onda, nalazi u svojim napadima i mržnji prema nama, budući da mi ne verujemo u stara predanja i da se izrugujemo njihovom sujeverju.

Pri svemu tome, prilično smo bezbedni od težih oblika netrpeljivosti. Jer, mi kontrolišemo ovdašnju tehnologiju, i zauzimamo većinu mesta na univerzitetima. Pojedini među nama, pogotovo oni koji se ne ustručavaju da govore otvoreno, nailaze na teškoće pri svojim predavanjima. I ja se, na primer, suočavam sa takvim teškoćama, mada sam zadržao svoje studente i iz potiha se

sastajem s njima izvan univerzitetskog zdanja. Ipak, ukoliko bi zaista pokušali da nas sasvim isključe iz javnog života, to bi ozbiljno pogodilo našu tehnologiju - a pored toga, naši bi univerziteti izgubili gotovo sav ugled širom Galaksije. Moguće je, ipak, zamisliti - do takvih granica može ići ljudska ludost - da ih ni izgledi da počine intelektualno samuobistvo ne bi omeli da na nama ispolje najgori vid svoje mržnje; ali mi imamo podršku Zadužbine. Iz tog razloga nam neprestano zakeraju, omaložavajući nas i optužujući nas - ali nas ne diraju."

"Da li vas to sveopšte negodovanje, s kojim se susrećete, sada srečava da nam kažete gde se Zemlja nalazi?" upita Treviz. "Strahujete li, možda, da bi, uprkos svemu, to antiskeptičko raspoloženje, ukoliko odete predaleko, moglo poprimiti zaista gadne oblike?"

Denijador odmahnu glavom. "Ne. Položaj Zemlje zaista nam nije poznat. Ne skrivam ništa od vas, bilo iz straha, bilo iz nekog drugog razloga."

"Ali, pogledajte", nastavi Treviz gotovo žurno. "U ovom delu galaksije postoji ograničen broj planeta čije fizičke karakteristike obično povezuju sa mogućnošću opstanka, i gotovo sve među njima su ne samo nastanjive već i nastanjene; sledstveno tome, morale bi vam biti poznate. Kakvu bi, inače, teškoću predstavljalo traganje, u ovom delu Galaksije, za nekom nastanjivom planetom - osim ukoliko ne bi bila zagađena radioaktivnošću? Pored toga, tragali biste za planetom sa velikim prirodnim saputnikom. Radioaktivna planeta, i još sa ogromnim prirodnim pratiocem, bila bi van svake sumnje Zemlja, i bilo bi je nemoguće promašiti čak i pri nasumičnom pretraživanju. Bilo bi, dakako, potrebno nešto vremena, ali to je, ujedno, jedina teškoća koju mogu sagledati."

"Uverenje je skeptika", odvrati Denijador, "da su i radioaktivnost Zemlje i njen ogromni pratilac tek puka maštarija. Ukoliko bismo tragali za njima, bilo bi to kao da tragamo za ptičjim mlekom ili za pernatom zmijom."

"Možda i jeste tako, ali to, u svakom slučaju, ne mora značiti da Komporelen treba da odustane od svakog traganja. Kada bi se pronašao radioaktivan svet pogodan, inače, s obzirom na svoju

veličinu, da bude nastanjiv, zajedno sa ogromnim saputnikom - ne bi li to, u ozbiljnoj meri, doprinelo uverljivosti komporelenskih predanja uopšte?"

Denijador prsnu u smeh. "Moguće je da Komporelenci, upravo iz tog razloga, ni ne preduzimaju nikakvu potragu. Ukoliko ne bismo uspeli, ili ukoliko bismo pronašli neku Zemlju sasvim različitu od predstava u našim predanjima, dogodilo bi se upravo suprotno. Komporelenska predanja, u celosti, bila bi pretvorena u prah i postala predmet sveopšte poruge. A Komporelen se ne usuđuje da preuzme taj rizik."

Treviz pročuta nekoliko trenutaka, a onda, veoma ozbiljnim glasom, nastavi: "Ipak, čak i ako otpišemo ta dva jedinstvena svojstva - radioaktivnost i ogromnog prirodnog saputnika - preostaje nam još jedno, koje, po prirodi stvari, mora postojati, bez obzira na bilo kakvo predanje. Na Zemlji mora postojati ili rascvali život beskrajnog raznovrsja ili njegovi ostaci - a o njima, u najmanju ruku, mora postojati spomen, bar u vidu fosila."

"Većniče", odvrati Denijador, "mada Komporelen nije nikada preuzeo organizovano traganje za Zemljom, mi ipak jesmo u mogućnosti da putujemo svemirom, i povremeno dolazimo u posed izveštaja što nam ih upućuju brodovi koji su, iz ovog ili onog razloga, skrenuli sa svojih planiranih maršuta. Skokovi nisu uvek savršeni, kao što i sami možda znate. Pri svemu tome, nikada nije bilo nikakvog izveštaja o bilo kakvoj planeti sa osobenostima kakve se pripisuju legendarnoj Zemlji, ili planeti na kojoj buja život. S druge strane, malo je verovatno da bi se neki brod spustio na neku, po svoj prilici, nenastanjenu planetu, samo zato da bi njegova posada mogla poći u lov na fosile. Prema tome, ako se tokom hiljada godina nije pojavio nijedan izveštaj o nečemu sličnom, savršeno sam sklon da poverujem da položaj Zemlje nije ni moguće ustanoviti - i da nema šta da se ustanovljava."

Pomalo osujećeno, Treviz primeti: "Ipak, Zemlja mora postojati - negde. Negde mora da postoji planeta sa koje su potekli i ljudska rasa i svi oblici života koji se sa njom povezuju. Ukoliko se Zemlja ne nalazi u ovom delu Galaksije, mora biti negde drugde."

"Moguće je", prihvati Denijador užurbano, "ali za sve ovo vreme

nije dala ni glasa od sebe."

"Možda nije bilo pravog napora da se pronade."

"Pa, po svemu sudeći, vi ga upravo preduzimate. Želim vam svaku sreću, ali se nijednog trenutka ne bih kladio na vas."

"Da li je bilo ikakvih pokušaja da se mogući položaj Zemlje ustanovi posrednim putem?" upita Treviz. "Na neki drugi način, osim neposredne potrage?"

"Jeste", odgovoriše dva glasa istovremeno. Denijador, jedan od dvojice čiji se glas čuo, upita Pelorata: "Mislite li na Jarifov projekat?"

"Da", odgovori Pelorat.

"Pa, onda, želite li da ga izložite većniku? Verujem da će biti spreman da radije poveruje vama nego meni."

"Vidiš, Golane", započe Pelorat, "u poslednjim danima Carstva, u jednom trenutku veoma omiljena je bila, kako su je nazivali, igra Traganja-Za-Korenima - možda samo stoga da bi se odvratila pažnja od neprijatne svakodnevnice. Kao što ti je poznato, Carstvo se u to vreme nalazilo u stanju potpunog raspada.

U to vreme, nekako, jedan levijiski istoričar, Humbar Jarif, došao je na pomisao da je, ma gde da se nalazila, praroditeljska planeta morala najpre naseliti svetove koji su joj bili najbliži, a tek potom one dalje. Uopšte uzev, što se neki svet nalazio dalje od Planete Porekla, to je kasnije morao biti naseljen.

Pretpostavimo, u tom slučaju, da je neko pribeležio tačne datume naseljavanja svih nastanjivih planeta u Galaksiji, i na taj način uspostavio mreže stare više hiljada godina. Postojala bi mreža koja bi povezivala sve planete naseljene deset hiljada godina unazad; mreža planeta naseljenih dvanaest, kao i mreža planeta naseljenih petnaest hiljada godina unazad. Teorijski, svaka od njih trebalo je da bude približno kružnog oblika, kao i da, u osnovi, stoje jedna unutar druge. Starije mreže trebalo bi da čine sfere čiji bi prečnik bio manji nego kod onih mlađih, i ukoliko bi se potažilo središte svih njih došlo bi se do jednog srazmerno malog odsečka svemira u kome bi se nalazila i praroditeljska planeta - Zemlja."

Peloratovo lice bilo je krajnje ozbiljno, dok je obema rukama opisivao položaj sfera. "Shvataš li u čemu je stvar, Golane?"

Treviz potvrdno klimnu. "Shvatam. Ipak, rekao bih da je negde

omanulo."

"Teorijski, stari družje, izgledalo je da se sve poklapa. Jedna od nevolja, međutim, sastojala se u tome što dati datumi naseljavanja nisu ni izbliza bili tačni. Znaš, u većem ili manjem stepenu svaki je svet sklon preterivanju u pogledu svoje starosti, i nije bilo načina da se ona ustanovi nezavisno od predanja."

"Možda, ritmom raspadanja ugljenika-14 u prastarom drveću", nabaci Blis.

"Svakako, draga", odgovori Pelorat, "ali trebalo je imati punu saradnju dotičnih svetova, koja nikada nije bila ostvarena. Nijedan svet nije bio voljan da dopusti da mu se dovede u pitanje njegova časna starost, a samo Carstvo u to vreme nije bilo u moći da suzbije mesne otpore, pogotovo kada je u pitanju bila jedna tako nevažna stvar. Imalo je tada preča posla.

Sve što je Jarif bio u stanju da učini bilo je da prouči svetove naseljene tek jedva dve hiljade godina unazad, budući da su zabeleške o tome načinjene pod krajnje nepouzdanim okolnostima. Takvih je svetova, međutim, bilo samo nekoliko, i premda su bili raspoređeni u okvirima jedne prilično simetrične sfere, njihovo je središte padalo negde u neposrednu blizinu Trantora, carske prestonice; razlog tome, očigledno, bio je taj što su ekspedicije tokom kojih je naseljen taj srazmerno mali broj svetova krenule upravo sa Trantora.

To je, dakako, postavilo dodatni problem. Zemlja nije predstavljala jedinu polaznu tačku za naseljavanje drugih svetova. Kako je, naime, vreme polazilo, stariji svetovi i sami su počeli da odašilju naseljeničke ekspedicije, i u doba kada je Carstvo bilo na vrhuncu Trantor ih je slao u prilično velikom broju. Jarif je, krajnje nepravedno, bio izložen podsmehu i poruzi, i njegov ugled kao istoričara potpuno je bio srozan."

"Shvatam, Janove", reče Treviz. "Dr Denijadore, nema li baš ničega što biste mi mogli reći, a što bi mi pružilo makar najslabašnju nadu? Postoji li bilo koji drugi svet na kojem bih mogao da dođem do bilo kakvih obaveštenja u vezi sa Zemljom?"

Denijador za trenutak utonu u misli. "P-a-a-a", započe on najzad, kao da s oklevanjem izvlači reči iz sebe, "kao skeptik moram vam

reći da nisam siguran da Zemlja postoji, niti da je uopšte ikad postojala. Međutim..." I on ponovo zaroni u misli.

Konačno, Blis upita: "Čini mi se doktore, da ste za trenutak imali u vidu nešto što bi moglo biti od važnosti?"

"Od važnosti? Sumnjam", odgovori Denijador jedva čujnim glasom. "Ipak, možda može biti zanimljivo... Zemja, naime, nije jedini svet čiji položaj predstavlja zagonetku. Tu su i svetovi onog prvog talasa Iseljenika, Vasionaca, kako ih mi nazivamo u svojim predanjima. Jedni planete na kojima su se oni naselili nazivaju 'Svetovima Vasionaca'; drugi ih, pak, nazivaju 'Zabranjenim Svetovima'. Ovaj potonji naziv se danas najčešće upotrebljava.

U svojoj gordosti i svojoj ponesenosti, kaže dalje predanje, Vasioncima je pošlo za rukom da svoj životni vek protegnu na nekoliko stoleća, odbijajući da svojim kratkovekim precima dozvole pristup na svoje sveteve. Pošto smo ih, konačno, porazili, situacija se iz temelja preokrenula. Odbijali smo sve nagodbe sa njima i prepustili smo ih njima samima, zabranivši svojim brodovima i svojim trgovcima da imaju ikakve veze sa njima. Tako su njihove planete postale Zabranjeni Svetovi. Bili smo sigurni, kako tvrde predanja, da će ih Onaj Koji Kažnjava uništiti i bez našeg udela u tome, i kako se čini, to se i dogodilo. U svakom slučaju, koliko nam je znano, nijedan se Vasionac nije pojavio nigde u Galaksiji već više hiljada godina."

"Mislite li da bi ti Vasionci mogli nešto više znati o Zemlji?" upita Treviz.

"Sasvim je moguće, budući da su njihovi svetovi bili znatno stariji od ijednog od naših. To jest, ukoliko Vasionci još uopšte postoje. Što je krajnje malo verovatno."

"Čak i ako oni više ne postoje, postoje njihovi svetovi, a na njima možda ima nekih zapisa."

"Ukoliko ste u stanju da pronađete njihove svetove?"

Treviza kao da počne da obuzima očajanje. "Hoćete li da kažete da su ključ za Zemlju, o čijem položaju ništa ne znamo, možda nalazi na nekom od svetova Vasionaca, o čijem položaju takođe ništa ne znamo?"

Denijador sleže ramenima. "Nismo imali nikakvog dodira sa njima već dvadeset hiljada godina. Niti smo razmišljali o njima. I oni su,

poput Zemlje, obavijeni maglom."

"Na koliko su svetova Vasionci nekada živeli?"

"Predanja pominju pedeset takvih svetova - sumnjivo okrugao broj. Po svemu sudeći, bilo ih je osetno manje."

"I vama nije poznat položaj baš nijednog od tih pedeset svetova?"

"Pa, sad, pitam se..."

"Šta se to pitate?"

"Budući da je", odgovori Denijador, "kao i u slučaju dr Pelorata, pradáva istorija poseban predmet mog interesovanja, povremeno sam prelistavao stare zapise u traganju za bilo čim što se odnosi na prastara vremena; za nečim znatno opipljivijim nego što su puka predanja. Prošle godine, do ruku mi je dopao jedan veoma stari brodski dnevnik, sa zapisima koji su bili gotovo neodgonetljivi. Dnevnik seže u ono pradavno doba kada naš svet još nije dobio svoje sadašnje ime. Tu se pominje kao 'Balisvet', što, kako mi se čini, može predstavljati još stariji oblik 'Benbalijevog sveta' iz naših predanja."

"Jeste li objavili svoj nalaz?" upita Pelorat uzbuđeno.

"Nisam", odgovori Denijador. "Nisam spreman da skočim sve dok se ne uverim da u bazenu ima vode - kako to lepo kaže naša stara poslovice. Znate, u dnevniku stoji da je kapetan broda posetio jedan svet Vasionaca i da je pri odlasku poveo i jednu Vasionku sa sobom."

"Ali", umeša se Blis, "maločas ste rekli da Vasionci nisu dozvoljavali posetiocima pristup na svoje svetove?"

"Tačno, i to je, upravo, jedan od razloga zašto još nisam objavio svoj nalaz. Jednostavno, sve to deluje neverovatno. Postoje i neodređeni nagoveštaji koji bi mogli biti protumačeni kao svedočanstvo o Vasioncima i njihovom sukobu sa Došljacima - našim precima... Takve priče koje se razlikuju samo u pojedinostima, ne postoje samo na Komporelenu već i na brojnim drugim svetovima; sve se, međutim, u jednom potpuno slažu. Te dve grupacije, Vasionci i Došljaci, nisu se međusobno mešale. Među njima nije bilo nikakvih društvenih kontakata, a još manje seksualnih veza; pa ipak, po svemu sudeći, tog dođoškog kapetana i tu Vasionku uzajamno su povezivale duboke veze ljubavi. To mi izgleda

toliko neverovatno da ne vidim nikakvu mogućnost da priča bude prihvaćena osim kao, u najboljem slučaju, primer romantične istorijske pripovesti."

Treviz je izgledao razočaran. "Je li to sve?"

"Nije, većniče, postoji još nešto. U brodskom dnevniku naišao sam i na neke brojke koje bi mogle - mada ne moraju - predstavljati svemirske koordinate. Ukoliko je zaista reč o njima - a moguće je, kao skeptik to moram da kažem, da nije - svedočanstvo koje sam imao pred sobom navelo me je da zaključim da su u pitanju koordinate triju svetova Vasionaca. Jedan od njih mogao bi biti upravo onaj svet na koji se kapetan broda spustio i sa koga je poveo svoju ljubljenu Vasionku."

"Čak i ako je čitava pripovest izmišljena, zar ne bi bilo moguće da su koordinate tačne?" upita Treviz.

"Bilo bi moguće", prihvati Denijador. "Daću vam te brojke, i slobodni ste da ih upotrebite po svom nahođenju, ali sumnjam da će vas bilo kud odvesti... Pri svemu tome, pala mi je na um i jedna zabavna pomisao." Brzi osmeh ponovo pređe njegovim licem.

"O čemu je reč?" upita Treviz.

"Šta ako neke od tih koordinata ukazuju na položaj Zemlje?"

27.

Komporelensko sunce, upadljivo narandžaste boje, bilo je prividno veće od sunca Terminusa, ali nalazilo se nisko na obzorju i darivalo je malo od svoje toplote. Vetar, ma koliko umeren, dodirnu Trevizove obraze svojim ledenim prstima.

On zadrhta ispod svog električnim putem zagrejanog kaputa koji mu je poklonila Miza Lizalor; ministarka je sada stajala tik uz njega. On joj se obrati: "Moralo bi nas povremeno i zagrejati, Miza."

Ona se začas obazere prema suncu. Stajala je, tako, u praznini svemirske luke, ne ispoljavajući ni najmanji znak nelagodnosti - visoka i krupna, sa ogrtačem tanjim no što je bio kaput koji je Treviz imao na sebi, nemarna, ako ne i puna prezira prema hladnoći što ih je okruživala.

"Leta su nam tako divna", odgovori ona. "Ne traju baš dugo, ali su naši usevi prilagođeni takvim prilikama. Seme je brižljivo probrano,

tako da plodovi brzo sazrevaju na suncu i ne podležu mrazevima. Naše domaće životine imaju gusto krzno, a takođe, opšte je prihvaćena činjenica da je komporelenska vuna najbolja u čitavoj Galaksiji. Pored toga, u orbiti iznad Komporelena imamo i farme na kojima odgajamo tropsko voće. U stvari, čak i izvozimo ananas u konzervama, božanstvenog ukusa. Mnogi, u čijim smo predstavama hladan svet, nemaju pojma o tome."

"Zahvaljujem ti, Miza, što si došla da nas ispratiš, kao i za pomoć koju si nam pružila u pogledu naše misije. Ipak", dodade Treviz, "da bih umirio vlastitu savest, moram te upitati nećeš li zbog toga imati kakvih ozbiljnijih neprilika?"

"Neću!" Miza ponosno odmahnu glavom. "Nikakvih neprilika. Pre svega, niko me neće ispitivati. Saobraćaj je u mojoj nadležnosti, što znači da sam ja ta koja propisuje pravila ponašanja na svemirskim lukama, na ulaznim stanicama, za brodove koje dolaze i odlaze. Predsednik vlade u tom pogledu u potpunosti zavisi od mene, i upravo je očaran što ne mora da se upušta u pojedinosti... Pri svemu tome, čak i kada bi me ispitivali, rekla bih punu istinu. Vlada bi me, čak, nagradila što brod nisam predala Zadužbini, a i stanovništvo bi bilo oduševljeno samo kad bi bilo moguće upoznati ga s tom činjenicom. A ni Zadužbina neće imati pojma o svemu što se zbilo."

"Moguće je", primeti Treviz, "da te vlada pohvali što brod nisi predala Zadužbini, ali da li bi tako svesrdno prihvatila tvoju odluku da nas pustiš da odemo?"

Na Lizalorinom licu zaigra osmeh. "Ti si zaista pošten čovek, Trevize. Istrajno si se borio da sačuvaš svoj brod, i sada, kada ga imaš, ispoljavaš brigu za naše dobro." Ona pruži ruku prema njemu, kao da želi da mu dodirom da znak svoje naklonosti, ali gotovo istog časa, s očiglednom teškoćom, obuzda svoju nameru.

Zatim nastavi, glasom u kome se ponovo pojavi prizvuk osornosti: "Čak i kada bi se rešili da ospore moju odluku, bilo bi samo potrebno da im spomenem da si u potrazi za Najstarijom; istog časa pohvalili bi me što sam vas se tako brzo otarasila, broda i svega drugog. I smesta bi počeli da izgovaraju molitve pokajanja što vam je uopšte bilo dozvoljeno da pristupite na ovdašnje tle, mada, razume se, nije bilo nikakve mogućnosti da unapred saznamo kojim poslom ovamo

dolazite."

"Da li zaista strahuješ od nesreće koja bi mogla snaći tebe i tvoj svet zbog mog prisustva ovde?"

"Da", odvrati Lizalor tupo. A onda dodade, znatno blaže: "Meni si već doneo nesreću, jer, od sada, pošto sam tebe upoznala, komporelenski muškarci činiće mi se još drvenijim nego ranije. Ostavljaš me ovde u stanju neutoljive žudnje. Onaj Koji Kažnjava već se postarao da tako bude."

Treviz je trenutak oklevao, a onda reče: "Ne bih želeo da u pogledu toga promeniš mišljenje, ali isto tako, ne bih želeo da trpiš zbog bespotrebne zebnje. Treba da shvatiš da je svaka pomisao da sam ti doneo nesreću puko sujeverje."

"Pretpostavljam da ti je to onaj skeptik rekao."

"Znam to i bez potrebe da mi on kaže."

Lizalor pređe rukom preko lica, jer se tanak sloj inja uhvatio na njenim istaknutim obrvama, i reče: "Poznato mi je da postoje takvi koji to smatraju sujeverjem. Međutim, neosporna je činjenica da Najstarija donosi nesreću. Pokazalo se to već mnogo puta, i svi mudri razlozi koje navode skeptici ne mogu poništiti istinu."

Ona odjednom ispruži ruku. "Zbogom, Golane. Uđi u brod i pridruži se svojim prijateljima pre no što se tvoje mekušno zadužbinsko telo ne smrzne na ovom našem hladnom, ali neopakom vetru."

"Zbogom, Miza, i nadam se da ću te ponovo sresti kad se vratim."

"Da, obećao si da ćeš se vratiti, i ja pokušavam da u to poverujem. Čak sam rekla sebi da bi trebalo da i ja uzletim i susretnem sa s tobom na tvom brodu, u svemiru, kako bi se nesreća sručila samo na mene a ne i na moj svet - ali ti se nećeš vratiti."

"Ne govori tako! Vraćiću se! Neću te se odreći tako lako, posle svega što sam doživeo s tobom." U tom trenutku, Treviz je bio čvrsto ubeđen u ono što govori.

"Nimalo ne sumnjam u tvoje romantične porive, najdraži moj Zadužbinče, ali oni koji se usude da krenu u potragu za Najstarijom nikada se neće vratiti - ma gde želeli da se vrata. Osećam to u dubini svoje duše."

Treviz čvrsto uznastojda da mu zubi ne zacvokoću. Bilo je to usled

hladnoće, i nipošto nije želeo da ona pomisli da je strah posredi. I on samo reče: "I to je sujeverje."

"Pa ipak", odvrati ona, "to je i istina."

28.

Bilo je lepo ponovo se naći u komandnoj prostoriji Daleke zvezde. Možda je bila skućena. Možda deluje poput tamničkog mehura, sred svemirskog beskraj. Pa ipak, osećao ju je kao nešto prisno, pijateljsko i toplo.

"Milo mi je što ste najzad ušli", reče Blis. "Već sam počela da se pitam koliko dugo nameravate da se zadržite sa ministarkom."

"Ne preterano dugo", odvrati Treviz. "Prilično je hladno."

"Imala sam utisak", nastavi Blis, "da razmatrate mogućnost da još ostanete s njom i da odložite svoju potragu za Zemljom. Nemam nikakvu nameru da makar dotaknem vaš um; međutim, bila sam se zabrinula za vas, i to iskušenje pred kojim ste se našli činilo mi se kao da je i mene zaskočilo."

"Potpuno ste u pravu", prihvati Treviz. "Za trenutak, bar, zaista sam se našao pred iskušenjem. Ministarka je izvanredna žena; još nikada nisam sreo nikog poput nje... Ali Blis, niste li malo i vi pojačali moj napor da se oduprem iskušenju?"

"Rekla sam vam već nekoliko puta, Trevize, da nikada, ni pod kakvim uslovima, niti smem niti hoću da petljam po vašem umu. Uverena sam da ste odoleli iskušenju zahvaljujući, prvenstveno, svom snažnom osećanju za dužnost."

"Ne, ne verujem da ste u pravu." On se nevoljno nasmeja.

"Nije u pitanju bilo ništa tako dramatično, niti uzvišeno. Moj otpor, s jedne strane, podstakla je činjenica da je tamo napolju bilo veoma hladno, i s druge, tužna pomisao da ne bi proteklo mnogo vremena pre no što bi me konačno rastavila sa životom. Jer, njenim potrebama ne bih mogao da udovoljim: sasvim bi me isušila."

"Pa, u svakom slučaju, sada si na brodu i u bezbednosti", zaključio Pelorat. "Kakav će biti naš sledeći korak?"

"Tokom nekoliko narednih dana ubrzano ćemo se kretati prema rubu ovog planetarnog sistema, sve dok se ne budemo našli dovoljno daleko od Komporelena da bismo nesmetano mogli da

izvedemo skok."

"Misliš da će pokušati da nas zaustave, ili bar prate?"

"Ne... Zaista verujem da je ministarka bila iskrena u svojoj nestrpljivosti da sa Komporelena odemo što brže možemo i ostanemo na pristojnoj razdaljini od njega, kako se osveta Onog Koji Kažnjava ne bi sručila na njenu rodnu planetu. U stvari..."

"Da?"

"Ona, u stvari, veruje da će se ta osveta sručiti na nas. Čvrsto je, naime, ubeđena da se više nećemo vratiti. Takvo njeno ubeđenje, moram da napomenem, nije zasnovano na nekom njenom saznanju o mojoj nevernosti, budući da nije ni imala priliku da moju vernost iskuša. Ona, jednostavno, smatra da Zemlja neizostavno donosi nesreću, te da mora zaglaviti svako ko se uopšte usudi da krene u potragu za njom."

"Koliko ih je, uopšte, krenulo sa Komporelena u potragu za Zemljom kad je u stanju da iznese takav sud?" upita Blis.

"Veoma sumnjam da je ijedan Komporelenac ikada krenuo u jednu takvu potragu. Uostalom, i rekao sam joj da smatram da su takve njene bojazni puko praznoverje."

"Jeste li sasvim sigurni da tako mislite, ili ste, možda, dopustili da njeno praznoverje i vas uzdrma?"

"Jasno mi je da njene bojazni predstavljaju puko praznoverje, bar što se tiče načina na koji ih ona ispoljava; to, međutim, ne mora značiti da su sasvim bez osnova."

"Mislite - radioaktivnost će nam doći glave, ukoliko pokušamo da se spustimo na Zemlju?"

"Ne verujem da je Zemlja zagađena radioaktivnošću. Verujem, u stvari, da Zemlja tom pričom nastoji da se zaštiti. Imajte u vidu da je iz biblioteke na Trantoru uklonjeno sve što se odnosi na Zemlju. Imajte, takođe, u vidu činjenicu da čak i čudesna Geina sećanja, u kojima sva planeta učestvuje - od površinskih kamenih slojeva sve do užarenog metalnog jezgra - bivaju neopozivo zaustavljena pri svakom pokušaju da se vrate dovoljno unazad, kako bi nam bilo šta otkrila o Zemlji..."

Jasno je, dakle, da je Zemlja, ukoliko je dovoljno moćna da to učini, sasvim u stanju i da prilagođava umove, kako bi nametnula

verovanje da je zagađena radioaktivnošću; sve to da bi sprečila svaki pokušaj potrage za njom. Možda Komporelen predstavlja posebnu opasnost za Zemlju jer se nalazi u njenoj neposrednoj blizini; otud se, možda, na njemu ispoljava pojačano nastojanje da sve što se odnosi na Zemlju ostane u nekoj, nadasve zanimljivoj, praznini. Denijador, na primer, koji je skeptik i naučnik, smatra da nema ama baš nikakvog smisla tragati za Zemljom: kaže, jednostavno, da je nije moguće naći. A ako je Zemlja zaista do te mere uporna da sebe ne otkrije drugima, nije li, u tom slučaju, sasvim moguće i da nas ubije, ili da učini da poremetimo umom, samo da je ne bismo pronašli?"

Blis se namršti i zausti: "Gea..."

Treviz je hitro prekide. "Nemojte mi samo reći da nas Gea štiti. Budući da je Zemlja bila u stanju da izbriše i Geina najranija sećanja, sasvim je jasno ko bi iz sukoba između Gee i Zemlje izišao kao pobednik."

"Ali otkud znate da su Geina najranija sećanja zaista bila izbrisana?" hladno upita Blis. "Moguće je, jednostavno, da je Gei bilo potrebno podosta vremena da uspostavi sećanja na planetarnom nivou, te da je, sada, u stanju da se svojim sećanjima probije samo do trenutka kada su ona uspostavljena. Međutim, čak i ako Geina najranija sećanja jesu bila izbrisana, otkud znate da je baš Zemlja to učinila?"

"To ne znam", odgovori Treviz. "Samo nastojim da izvučem zaključke iz svojih pretpostavki."

Pomalo bojažljivo, Pelorat se umeša: "Ukoliko je, uistinu, Zemlja toliko moćna, i toliko čvrsta u svojim nastojanjima da ostane neotkrivena - kakva je, onda, da tako kažem, svrha našeg traganja? Čini mi se da smatraš da nam Zemlja neće dozvoliti da joj pristupimo, i da će, čak, biti spremna da nas pobije ukoliko se ispostavi da ima izgleda da uspemo u svom naumu. U tom slučaju, govori li išta protiv toga da od svega dignemo ruke?"

"Možda, zaista, izgleda da bi najbolje bilo da od svega dignemo ruke. Priznajem to. Međutim, u meni je čvrsto ukorenjeno uverenje da Zemlja postoji, i ja želim i moram da je pronađem. Uostalom, već ko zna koliko puta i sama Gea se složila da sam, kada god se u

meni javi čvrsto uverenje, uvek u pravu."

"Ali ima li načina da preživimo otkriće Zemlje?"

"Možda će i Zemlja", odvrati Treviz, nastojeći da u svoje reči unese prizvuk opuštenosti, "možda će i Zemlja umeti da ceni tu moju sposobnost da, u ključnim trenucima, uvek budem u pravu, i možda će odlučiti da mi ni na koji način ne naudi. Međutim - time, rekao bih, dolazimo do suštine onoga što bih želeo da kažem - nikako ne mogu biti siguran da ćete i vas dvoje uspeti da preživite, i to je ono što me odistinski zabrinjava. Tako je bilo od samog početka, ali taj se osećaj u meni sve više pojačava; čini mi se, stoga, da bi najuputnije bilo da vas vratim na Geu i da, potom, sam krenem u potragu. Ja sam bio taj, a ne vi, koji je u jednom trenutku odlučio da moram krenuti u potragu za Zemljom; ja sam taj, a ne vi, koga nešto nagoni da to učini. Pa, onda, neka budem ja taj, a ne vi, koji će snositi sve posledice. Dopustite mi da krenem sam... Janove?"

Peloratovo duguljasto lice kao da se još više izdužilo, a glavu je uvukao u ramena. "Ne sporim, Golane, da sam pomalo nervozan, ali bilo bi me sramota da te tek tako ostavim. Sam bih sebe prezreo kada bih to učinio."

"Blis?"

"Gea vas neće napustiti, Trevize, ma šta vi učinili. Ukoliko vam od Zemlje zaista preta opasnost, Gea će učiniti sve što je u njenoj moći da vas zaštiti. U svakom slučaju, što se mene tiče, kao Blis, ne nameravam da napustim Pela; i ukoliko on pođe sa vama, i ja ću poći sa njim."

Pomalo tmurno, Treviz odvrati: "Pa, dobro. Imali ste priliku. Nastavljamo naš put zajedno."

"Zajedno", potvrdi Blis.

Pelorat se blago nasmeši i stisnu Trevizovo rame. "Zajedno. Uvek, zajedno."

29.

"Pogledaj ovo, Pele", reče Blis.

Posmatrala je, gotovo odsutno, kroz brodski teleskop, tek koliko da malo predahne od zurenja u Peloratove spise ispunjene predanjima o Zemlji.

Pelorat joj priđe, obgrli je jednom rukom oko ramena i zagleda se u ekran. Na vidiku je bio jedan od gasovitih gorostasa komporelenskog planetarnog sistema, uvećan do te mere da je izgledao kao pravi džin - što i jeste bio.

Bio je narandžaste boje, prošaran nešto bleđim prugama. Posmatran iz planetarne ravni, znatno udaljeniji od sunca no što je to bio sam brod, imao je oblik svetlosnog diska.

"Divota", promrmlja Pel.

"Središnja pruga, Pele, proteže se izvan diska."

Pelorat za trenutak nabra obrve i odvrti: "U pravu si, Blis, tako je."

"Misliš li da je u pitanju optička iluzija?"

"Nisam siguran, Blis", odgovori on. "Ja sam u svemiru novajlija baš kao i ti... Golane!"

Treviz se odazva jednim slabašnim 'Šta je?' i uđe u komandnu prostoriju sav zgužvan, kao da je trenutak pre toga dremuckao na krevetu obučen - što je, upravo, i radio.

On im se gotovo zlovoljno obrati: "Molim vas! Ne čačkajte po instrumentima!"

"U pitanju je teleskop", objasni mu Pelorat. "Pogledaj tamo."

Treviz baci pogled na ekran. "Gasoviti džin. Sudeći na osnovu podataka koje smo dobili zovu ga Galija."

"Kako možeš biti tako siguran, jedva ga pogledavši?"

"Pre svega", odreza Treviz, "na rastojanju na kome se sada nalazimo od sunca, i na osnovu veličine planete i položaja njene orbite - koje sam proučio proračunavajući našu putanju - to je jedina planeta koju, u ovom času, možemo do te mere uvećati. Pored toga, tu je i prsten."

"Prsten?" upita Blis zgranuto.

"Sve što ovog časa od prstena možete videti jeste tanka, bleđa linija, budući da planetu posmatramo gotovo postrance. Možemo, međutim, iskositi objektiv u odnosu na planetarnu ravan, kako biste imali bolji pogled. Hoćete li?"

"Ne bismo želeli da ti, Golane, zadajemo posla - da posle ponovo moraš da proračunavaš naš položaj i putanju", primeti Pelorat.

"Nije važno, kompjuter će se potruditi da to učini umesto mene."

Ni ne dovršivši, on sede za kompjuter i stavi dlanove na označena mesta. Kompjuter, prilagodivši se njegovom umu, obavi ostalo.

Lišena problema goriva i inercionih teškoća Daleka zvezda naglo ubrza, i Treviz, još jednom, oseti kako ga preplavljuje ljubav prema kompjuteru - i brodu - koji su se tako spremno odazivali na njegove poticaje - kao da su ih same njegove misli pokretale i njima upravljale, kao da su bili tek moćni i poslušni instrument njegove volje.

Nimalo nije bilo začuđujuće što je Zadužbina nastojala da joj se brod vrati; nije bilo ni začuđujuće da ga je Komporelen želeo za sebe. Jedino je za čuđenje bilo to da je snaga praznoverja mogla navesti čak i Komporelen da od njega odustane.

Odgovarajuće naoružan, mogao je preteći ili nadvladati svaki drugi brod u Galaksiji, ili čak čitavu flotu - pod uslovom da mu se ne ispreči kakav sličan brod.

Međutim, Daleka zvezda nije bila odgovarajuće naoružana. Poverivši mu brod, gradonačelnica Brano bila je dovoljno obazriva da mu ga preda bez ikakvog oružja.

Pelorat i Blis pomno su zurili u Galiju, dok im se planeta lagano, veoma lagano približavala. Gornji pol (severni ili južni, svejedno) postao je sada sasvim vidljiv, sa burama što su na širokom prostoru vitlale iznad njega, dok donji isčeze ispod masivnog tela planete.

Na gornjem delu, tamna strana planete zadre u krug narandžaste svetlosti, i prelepi prsten, iskošen, ukaza se pred njihovim očima.

Ono što je, međutim, delovalo još uzbudljivije, bilo je to što bleđa središnja linija nije više izgledala prava, već zakrivljena, kao, uostalom, i druge pruge, na sever i na jug, mada ne u tolikoj meri.

Sada se sasvim lepo moglo videti kako se središnja pruga proteže izvan rubova planete, kao kakva omča s obe strane. Nije moglo biti ni govora o priviđenju; priroda prstena bila je sasvim raspoznatljiva. Prsten je bio sačinjen od čvrste materije i obgrljavao je čitavu planetu, mada skriven s njene druge strane.

"Nadam se", primeti Treviz, "da je dovoljno da vam pruži pravu predstavu o prstenu. Ukoliko bismo preleteli povrh planete, videli biste prsten u njegovom punom kružnom obliku, kako je obujmljuje nigde je ne dodirujući. Uočili ste, nadam se, da ne postoji samo

jedan, već nekoliko koncentričnih prstenova."

"Nikada ne bih poverovao da je to moguće", primeti Pelorat tupo. "Šta te prstenove vezuje za planetu?"

"Ista ona sila koja za planete vezuje njihove prirodne, ili veštačke, pratioce", odgovori Treviz. "Prstenovi su sačinjeni od tanušnih čestica, od kojih svaka za sebe kruži oko planete. Pri tome, toliko su blizu planete da im plimski efekti onemogućavaju da se stope u jedinstvenu masu."

Pelorat zavrte glavom. "Prosto je zastrašujuće kada čovek počne da razmišlja o tome. Ali stari družo, kako je uopšte bilo moguće da sav svoj život provedem kao nekakav vajni naučnik a da, ipak, toliko malo znam o astronomiji?"

"A ja, opet, ne znam ništa o mitovima čovečanstva. Nijedan pojedinac, međutim, nije u stanju da obuhvati sva znanja... Stvar je, ipak, u tome da ovakvi planetarni prstenovi ne predstavljaju ništa neobično. Gotovo svaki gasoviti džin ih ima, makar samo u obliku najsićušnijih zrnaca prašine. Budući, međutim, da u planetarnoj porodici Terminusovog sunca nema gasovitih džinova, te - osim ukoliko nije reč o svemirskim putnicima, ili ukoliko nisu pohađali neki univerzitetski tečaj iz astronomije - građani Zadužbine nisu nikad ni imali priliku da se susretnu sa planetarnim prstenovima. Ipak, ono što jeste nesvakidašnje, upravo je prsten dovoljno širok, svetao i raspoznatljiv, baš kao ovaj ovde. Prelep je. Mora biti da je širok bar nekoliko stotina kilometara."

Iznenada, Pelorat pucnu prstom. "To je, dakle, bilo značenje!"

Blis ga zbunjeno pogleda. "O čemu ti to, Pele?"

"Jednom, davno", odgovori on, "dopalo mi je ruku nekoliko stihova, nastalih ko zna kada, sročениh u nekoj arhaičnoj varijanti galaktičkog jezika, tako da sam imao muke da im razaberem smisao - mada je to, s druge strane, bila dobra potvrda njihove velike starosti... Po pravilu se, stari družo, ne tužim zbog arhaizama. Zahvaljujući svom radu postao sam priličan stručnjak za najveći broj varijanti starog galaktičkog jezika, iako mi to, izvan moje profesionalne delatnosti, nije donelo nikakve koristi... Ali o čemu sam počeo da govorim?"

"O nekim prastarim stihovima, Pele, dragi", odgovori Blis.

"Hvala ti, Blis", reče on, a potom, obraćajući se Trevizu, dodade: "Pažljivo prati sve o čemu govorim, kako bi me mogla vratiti pravom toku misli čim malo skrenem - što se, uistinu, događa prilično često."

"U tome je deo tvog šarma, Pele", primeti Blis, smešeći mu se.

"U svakom slučaju, tih nekoliko stihova nastojalo je da opiše planetarni sistem kojem je pripadala i sama Zemlja. Kakav je razlog bio tome nije mi poznato, budući da cela pesma nije sačuvana - ili u najmanju ruku, ja nisam uspeo da dođem do nje. Sačuvano je samo nekoliko tih stihova, možda baš zbog svoje sadržine koja se odnosila na astronomiju. U svakom slučaju, stihovi su govorili o blistavom trostrukom prstenu oko šeste planete - 'ispleten i moćan bje, te pred njim zatavni čitav svijet'. Još ih se sećam, kao što vidite. Tada pojava nisam imao šta je to planetarni sistem. Sećam se da sam pomišljao na tri prstena ispred planete, jedan za drugim u nizu. Kako mi je to tada zvučalo besmisleno, stihove nisam uneo u svoje spise. Sada mi je krivo što se nisam pobliže obavestio." On odmahnu glavom. "Baviti se mitovima danas pravi je samotnički posao, te čovek sasvim zaboravi na korist od daljeg propitivanja."

Treviz pokuša da ga uteši. "Najverovatnije je da si bio u pravu, Janove, što se nisi dublje zaglibljivao u to. Nema nikakvog smisla uzimati doslovno pesničke brbljarije."

"Ali ovo je bilo značenje stihova", usprotivi se Pelorat, pokazujući prstom prema ekranu. "O tome je pesma govorila. O tri široka prstena, smeštena jedan unutar drugog, veća i od same planete."

"Nikada još nisam čuo za tako nešto", primeti Treviz. "Ne verujem ni da prstenovi mogu biti tako veliki. U poređenju sa planetom koju okružuju, oni su uvek veoma uski."

"Nismo nikada čuli ni za jednu nastanjivu planetu sa ogromnim prirodnim pratiocem", podseti ga Pelorat. "Niti za planetu čija je površina zagađena radioaktivnošću. Sada nam se, međutim, javlja još jedna osobenost, treća po redu. Ukoliko bismo pronašli planetu zagađenu radioaktivnošću, ali inače, pogodnu da se na njoj razvije život, sa ogromnim prirodnim pratiocem, i još jednu planetu sa blistavim i moćnim prstenom, pa, u tom slučaju, ne bi bilo nikakve sumnje da smo konačno nabasali na Zemlju."

Treviz se nasmeja. "Slažem se, Janove. Ako se sve to troje složi,

znaćemo da pred sobom imamo Zemlju."

"Ako?" promrmlja Blis, uzdahnuvši.

30.

Za sobom su ostavili glavne sveteve komporelenskog planetarnog sistema, zaronivši, već, duboko izvan položaja dveju njegovih najudaljenijih planeta, tako da na rastojanju od jedne i po milijarde kilometara više nije bilo nikakvog nebeskog tela značajnije mase. Ispred njih se prostirao samo prostrani kometni oblak koji, međutim, sa stanovišta gravitacione sile, nije predstavljao nikakvu prepreku.

Daleka zvezda je ubrzala do 0.1 c - desetog dela brzine svetlosti. Trevizu je bilo dobro poznato da se brod, teorijski, mogao sasvim približiti brzini svetlosti; bilo mu je, međutim, isto tako dobro poznato da, u stvarnosti, 0.1 c takođe predstavlja pristojnu brzinu.

Pri takvoj brzini postojala je mogućnost da se izbegne svako telo iole veće mase; nije, međutim, bilo mogućnosti da se izbegnu bezbrojne čestice zvezdane prašine niti, pogotovo, pojedinačni atomi i molekuli. Pri velikim brzinama čak su i tako sićušne čestice mogle prouzročiti ozbiljnu štetu, tarući i grebući trup broda. Pri brzinama bliskim brzini svetlosti, svaki atom koji bi se zario u trup broda ponašao se poput čestica kosmičkog zračenja. A pri takvoj sveprodirućoj kosmičkoj radijaciji bilo ko u unutrašnjosti broda imao je male izgleda da preživi na duži rok.

Daleke zvezde, na ekranu, nisu odavale utisak nikakvog kretanja, i mada je brod plovio brzinom od trideset hiljada kilometara u sekundi, činilo se da je nepokretan.

Kompjuter je pretraživao svemirska prostranstva na velikim udaljenostima, tragajući za bilo čime, ma koliko malenim, što bi im se moglo naći na putu; u takvim slučajevima, ma koliko oni bili malo zamislivi, brod bi tek ovlaš skrenuo, da izbegne sudar. Imajući u vidu majušnost tela koje bi se moglo isprečiti, brzinu kojom bi minulo, kao i odsutnost inercionog efekta usled skretanja broda, gotovo da nije bilo nikakve mogućnosti da bilo šta posvedoči kako se u stvarnosti ikada dogodilo ono što bi se moglo nazvati 'izmicanjem za dlaku'.

Sledstveno tome, Treviza takve stvari nisu nimalo zabrinjavale; u

stvari, retko da se njima bavio čak i u mislima. Svu svoju pažnju posvetio je trima koordinatama koje je dobio od Denijadora, i to posebno onima koje su se odnosile na telo koje je trebalo da im bude najbliže.

"Zar nešto nije u redu sa brojkama?" upita Pelorat uznemireno.

"Nisam u stanju da ti na to odgovorim", odvrati Treviz. "Same po sebi koordinate najčešće nisu previše upotrebljive, osim ukoliko ti nisu poznati nulta tačka i način na koji su izvedene - pravac, da tako kažem, u kome treba označiti rastojanje, osnovni meridijan, i tako dalje."

"Kako dolaziš do svega toga?" upita Pelorat zabrinuto.

"Imam koordinate Terminusa, kao i još nekoliko utvrđenih tačaka, u odnosu na Komporelen. Ukoliko ih unesem u kompjuter, on će proračunati šta iz njih mora biti izvedeno da bi se ispravno utvrdili položaj Terminusa i tih drugih tačaka. Ja samo nastojim da u svojoj glavi pravilno postavim stvari, kako bih na ispravan način mogao programirati kompjuter. Onog trenutka kada ispravno postavimo stvari, koordinate koje smo dobili za Zabranjene Svetove, nadajmo se, dobiće neki smisao."

"Samo da se nadamo?" upita Blis.

"Samo da se nadamo, bojim se", odgovori Treviz. "Najzad, brojke koje smo dobili veoma su stare - možda potiču sa Komporelena, a možda i ne. Šta ako su sazdane na nekom drugačijem ustrojstvu?"

"U tom slučaju - šta?"

"Pa, u tom slučaju, ono čime raspolažemo samo su brojke bez ikakvog smisla. Međutim, to tek treba ustanoviti."

Njegovi prsti treperili su nad blago svetlucavim dirkama kompjutera, pohranjujući u njega neophodne podatke. Zatim postavi dlanove na označena mesta na komandnoj ploči. Sačekavši da kompjuter uobliči ustrojstvo znanih koordinata, on za trenutak zastade; zatim, služeći se istim ustrojstvom protumači koordinate najbližeg Zabranjenog Sveta; i konačano, utvrdi položaj tih koordinata na galaktičkoj karti u kompjuterovoj memoriji.

Nebo osuto zvezdama pojavi se na ekranu, brzo se krećući dok se slika automatski podešavala. Kada je kretanje najzad dostiglo vrhunac, polje je bilo ispunjeno zvezdama koje su se brzo rasipale

ekranom u svim pravcima, dok poslednja ne nestade iza njegovih rubova. Nijednog trenutka ljudskim očima nije bilo moguće da prate te brze promene; sve je delovalo kao istačkana izmaglica. Konačno, prostor od jedne desetine parseka s obe strane (tako su, bar, pokazivale indeksne cifre ispod ekrana) bilo je sve što je preostalo. Nije više bilo nikakvih promena, i samo je nekoliko magličastih čestica narušavalo tminu na ekranu.

"Koja je od tih tačkica Zabranjeni Svet?" upita Pelorat jedva čujnim glasom.

"Nijedna", odgovori Treviz. "Četiri od njih su crveni patuljci, peta će uskoro to postati, a poslednja je beli patuljak. Malo je verovatno da ijedna od tih zvezda ima u svojoj orbiti planetu pogodnu za život."

"Kako znaš da su crveni patuljci, tek tako, na prvi pogled?"

"Mi, zapravo, ne posmatramo zvezde", odvrati Treviz; "ono što vidimo je, u stvari, samo jedan isečak iz galaktičke karte smeštene u memoriji kompjutera. Svaka od tih zvezda je opisana. Ti to nisi u stanju da vidiš, niti bih to ja, u tvom položaju, bio u stanju; međutim, sve dok moje šake održavaju kontakt, baš kao u ovom trenutku, svestan sam izvanrednog obilja podataka o svakoj zvezdi na koju usmerim pogled."

"Znači, nikakve koristi od koordinata", zaključio Pelorat.

Treviz podiže pogled prema njemu. "Nije baš tako, Janove. Još nisam završio. Sve je pitanje vremena. Koordinate Zabranjenog Sveta stare su više od dvadeset hiljada godina. U to vreme i Zabranjeni Svet i Komporelen kružili su oko središta Galaksije; sasvim je moguće da su kružili različitim brzinama i sa orbitama različitih nagiba i ekscentričnosti. Sledstveno tome, protokom vremena ta dva sveta mogla su se međusobno približiti ili se međusobno udaljiti; za proteklih dvadeset hiljada godina Zabranjeni svet mogao je, od pola do pet parseka, skliznuti bilo kuda izvan područja koje vidimo na ekranu. U svakom slučaju, teško da bi se mogao nalaziti u kvadratu čije stranice zahvataju tek jednu desetinu parseka."

"Pa, onda, šta nameravaš da učiniš?"

"Izdaću nalog kompjuteru da pomeri Galaksiju za dvadeset hiljada godina unazad - razume se, u odnosu na Komporelen."

"Je li to zaista u stanju da učini?" upita Blis, sa prizvukom zadivljenosti u glasu.

"Pa, dakako, nije u stanju da pomeri samu Galaksiju unazad u vremenu; međutim, u stanju je da to učini sa kartom smeštenom u njegovu memoriju."

"Hoćemo li bilo šta od toga i mi videti?" upita Blis.

"Gledajte", dobaci im Treviz.

Veoma sporo, nekoliko zvezda uspuza na ekran. Jedna nova zvezda koje dotad nije bilo na ekranu, dobaulja s njegovog levog ruba, i Pelorat, gotovo izvan sebe, povika: "Eno je! Eno je!"

Međutim, Treviz odmahnu glavom. "Žao mi je, još jedan crveni patuljak. Svuda ih ima. Najmanje tri četvrtine svih zvezda u Galaksiji su crveni patuljci."

Ekran se konačno smiri i svako kretanje prestade.

"Dakle?" upita Blis.

"Eto, videli ste", odgovori Treviz. "Tako je ovo područje Galaksije izgledalo pre dvadeset hiljada godina. U samom središtu ekrana je tačka u kojoj je trebalo da se nalazi Zabranjeni Svet, pod pretpostavkom da se planeta kretala prosečnom brzinom."

"Trebalo, ali nije", oštro primeti Blis.

"Nije", složi se Treviz, gotovo bez imalo uzbuđenja.

Pelorat duboko uzdahnu. "Oh, baš šteta, Golane."

"Čekajte, nemojte očajavati", uzviknu Treviz. "Nisam ni očkivao da ugledam zvezdu na tom mestu."

"Nisi očekivao?" upita Pelorat, zapanjen.

"Nisam. Već sam vam rekao da ovo pred nama nije sama Galaksija, već kompjuterska karta Galaksije. Ukoliko neka zvezda, iako postoji u stvarnosti, nije unesena u kartu, ni mi je nećemo moći videti. Ukoliko, dakle, rečenu planetu nazivaju 'zabranjenom', i ukoliko su je tako nazivali tokom poslednjih dvadeset hiljada godina, svi su izgledi da nikad nije bila unesena u kartu. I očigledno, nije, jer bismo je inače ugledali."

"Možda nismo u stanju da je ugledamo zbog toga što uopšte ne postoji", primeti Blis. "Ili u komporelenskim predanjima nema ni trunke istine, ili su koordinate koje smo dobili pogrešne."

"Sasvim je moguće. Međutim, sada, kada smo pronašli tačku u

kojoj je trebalo da se planeta nalazi pre dvadeset hiljada godina, kompjuter će biti u stanju da odredi njene sadašnje koordinate. Služeći se, dakle, tako ispravljenim koordinatama - ispravkama, zapravo, koje sam mogao izvesti upotrebom zvezdane karte - možemo sada krenuti u pravo područje Galaksije, ono u kome bismo morali pronaći Zabranjeni Svet."

"Ipak, pošli ste samo od pretpostavke da se Zabranjeni Svet kretao prosečnom brzinom", primeti Blis. "Šta ako njena brzina nije bila prosečna? U tom slučaju, čini mi se, ne biste dobili ispravne koordinate."

"To je sasvim tačno, ali ipak, izvršena ispravka, zasnovana na pretpostavljenoj prosečnoj brzini, morala bi nas dovesti znatno bliže njenom stvarnom položaju nego što bi to bio slučaj kad ne bi bilo ispravke."

"Ipak, samo se nadate", primeti Blis sumnjičavo.

"Upravo tako", prihvati Treviz. "Nadam se... A sada, bacimo pogled na stvarnu Galaksiju."

Blis i Pelorat stadoše napregnuto da posmatraju, dok je Treviz (možda, da bi suzbio vlastitu napetost i odložio trenutak odluke) govorio odmerenim glasom, gotovo kao da se nalazi za katedrom.

"Znatno je teže osmatrati stvarnu Galaksiju", objasni on. "Karta smeštena u kompjuter, ipak, veštačka je tvorevina, sa nizom beznaznačajnih pojedinosti koje je moguće ukloniti. Na primer, ukoliko bi mi se isprečila kakva maglina, zastirući mi pogled, lako je se mogu otarasiti. Ako, s druge strane, ugao posmatranja nije odgovarajući za ono što imam na umu, lako ga mogu promeniti. I tako dalje. Međutim, kada je stvarna Galaksija u pitanju, moram je uzeti onakvu kakva zaista jeste; ukoliko želim da nešto promenim, moram promeniti i svoj fizički položaj u svemiru - što bi mi, dakako, oduzelo neuporedivo više vremena nego prosto prilagođavanje karte."

Kao da potvrđuje njegove reči, ekran se usmeri na jedan zvezdani roj toliko bogat pojedinačnim zvezdama da se činilo kao da su se nebom razasuli bezbrojni kristali šećernog praha.

"Posmatramo sada, malo postrance", objasni Treviz, "jedan pozamašan odsečak Mlečnog Puta. Međutim, ono što mi treba,

naravno, jeste njegov prednji deo - njegovo, da tako kažem, lice. S druge strane, što se više budem približavao njegovom prednjem delu, ono što je u njegovoj pozadini sve će više nestajati. Koordinate uočene tačke su, međutim, dovoljno blizu Komporelena, tako da bi trebalo da budem u stanju da naše sadašnje vidno polje proširim do onoga što smo maločas videli na našoj galaktičkoj karti. Dopustite mi, samo, da kompjuteru izdam potrebne naloge, ukoliko uzmognem da dotle sačuvam svoj zdrav razum. Sad!"

Zvezdano polje poče smesta da se širi takvom brzinom da hiljade zvezda stade nestajati iza svih rubova ekrana, dajući posmatračima utisak istinskog kretanja da sve troje mahinalno ustuknuše, kao da bi da se uklone pred tom nezamislivom provalom.

Konačno se pojavi poznati prizor, mada ne tako mračan kao na karti maločas. Ali sada, u blizini samog središta, ukaza se jedna nova zvezda, neuporedivo blistavija od svih drugih.

"Eno je", prošapta Pelorat ushićeno.

"Možda. Moram zatražiti od kompjutera da izradi i prouči njen spektar." Nekoliko trenutaka vladala je savršena tišina, a onda se Treviz ponovo oglasi: "Spektralni red G-4, što znači da je zvezda tek nešto malo manja i manje blistavija od Terminusovog, ali znatno sjajnija od Komporelenovog sunca. Međutim, nijedna zvezda G-reda ne bi smela da ostane neunesena na galaktičku kartu. Budući da je na galaktičkoj karti nema, postoji prilično ubedljiv nagoveštaj da je reč o suncu oko koga kruži Zabranjeni Svet."

"Može li se", upita Blis, "na kraju ispostaviti da ne postoji nikakva planeta na kojoj bi bio moguć život, koja oko te zvezde kruži?"

"Pretpostavljam da i takva mogućnost postoji. Međutim, u tom slučaju, moraćemo pronaći preostala dva Zabranjena Sveta."

Blis je bila uporna. "A ako se ispostavi da su i oni bili samo lažna uzbuna?"

"Pa, u tom slučaju, pokušaćemo nešto drugo."

"Šta, na primer?"

"I sam bih to voleo da znam", odvrati Treviz sumorno.

ZABRANJENI SVET

31.

"Golane", oglasi se Pelorat, "da li će ti smetati ako budem posmatrao?"

"Taman posla, Janove", odvrati Treviz.

"Čak ni ako ti budem dosađivao pitanjima?"

"Samo napred."

"Šta to sada radiš?" upita konačno Pelorat.

Treviz podiže pogled sa ekrana. "Moram izmeriti rastojanje do svake od zvezda koje na ekranu izgledaju kao da se nalaze u blizini Zabranjenog Sveta, kako bih mogao ustanoviti kolika je stvarno ta blizina. Moramo upoznati jačinu njihovog gravitacionog polja, a da bismo u tome uspeli potrebno je da im znamo masu i udaljenost. Bez toga, ne bismo nikako mogli izvesti 'čist' skok."

"A kako dolaziš do tih podataka?"

"Pa, za svaku zvezdu koju vidim raspolažem koordinatama u memoriji kompjutera, i te koordinate mogu biti pretočene u koordinate prema komparelenskom ustrojstvu. Ove se, pak, sa svoje strane, mogu delimično ispraviti, u skladu sa trenutnim položajem Daleke zvezde u svemiru, u odnosu na komparelensko sunce; to mi, najzad, otkriva rastojanje do svake od njih. Svi ovi crveni patuljci, na ekranu, izgledaju kao da se nalaze sasvim blizu Zabranjenog Sveta, ali u stvari, neki mogu biti znatno bliži a neki osetno udaljeniji. Ono što mi je potrebno, znaš, to je njihov položaj u sve tri dimenzije."

Pelorat s razumevanjem klimnu, a onda upita: "Ali ti već raspolažeš koordinatama Zabranjenog Sveta..."

"Tako je, ali to nije dovoljno. Potrebno mi je, takođe, da ustanovim udaljenost planete od svih obližnjih zvezda, sve do unutar jednog postotka, ili otprilike toliko. U neposrednoj blizini Zabranjenog Sveta njihova gravitaciona moć toliko je mala da neka nevelika grška u računu ne bi smela da izazove nikakvu osetnu razliku. Međutim, sunce oko koga Zabranjeni Svet kruži - to jest, ukoliko ovaj uopšte postoji - u neposrednoj blizini Zabranjenog Sveta tvori gravitaciono polje ogromne jačine, i stoga rastojanje između Zabranjenog Sveta i

njegovog sunca moram poznavati sa tačnošću možda i hiljadu puta većom nego kada su u pitanju druge obližnje zvezde. Koordinate, same po sebi, neće mi tu mnogo pomoći."

"Kako u tom slučaju postupaš?"

"Najpre izmerim prividnu udaljenost Zabranjenog Sveta - odnosno, tačnije, njegovog sunca - od triju najbližih zvezda, koje su, međutim, toliko bledunjave da je potrebno poprilično uvećanje da bi uopšte bile vidljive. Po svemu sudeći, one tri zvezde su veoma udaljene. Postavimo, onda, jednu od njih u samo središte ekrana, i potom načinimo skok od jedne desetine praseka u smeru koji zatvara prav ugao u odnosu na liniju posmatranja Zabranjenog Sveta. Moguće je da to učinimo sa priličnom bezbednošću čak i ako nam nije poznata udaljenost do srazmerno veoma dalekih zvezda.

Odabrana zvezda, koju smo postavili u središte, ostaće u središtu i posle skoka. Preostale dve bledunjave zvezde, pod uslovom da su sve tri zaista veoma udaljene, neće u osetnoj meri promeniti svoje položaje. Zabranjeni Svet je, međutim, dovoljno blizu da bi se mogao ustanoviti njegov novi prividni položaj u celom tom paragalaktičkom tumbanju. Na osnovu veličine tog tumbanja u stanju smo da odredimo njegovu udaljenost. Međutim, ukoliko želim da se dvostruko obezbedim, uzimam još jednu od triju zvezda i započinjem sve iznova."

"Koliko dugo sve to može potrajati?" upita Pelorat.

"Ne preterano dugo. Na kompjuteru je najveći deo posla, a ja mu samo kažem šta mu valja činiti. Ono što, međutim, odnosi najviše vremena, jeste proučavanje dobijenih podataka; provera da li su tačni i nije li, u mojim nalogima kompjuteru, negde možda došlo do greške. Kada bih kojim slučajem bio jedan od onih vražjih momaka, beskrajno samouverenih kad je reč o njima samima i o kompjuteru, sve bih to mogao obaviti za svega nekoliko minuta."

"Zaista zadivljujuće", primeti Pelorat. "Pomisli samo koliki deo posla kompjuter obavlja za nas."

"Mislim o tome sve ovo vreme."

"A šta bi radio bez kompjutera?"

"A šta bih radio bez gravitacionog broda? Šta bih radio bez svoje astronautičke obuke? Šta bih radio bez dvadeset hiljada godina

hipersvemirske tehnologije koja stoji iza mene? Činjenica je, međutim, da sam sada ovde - i ovakav. Zamisli, na primer, da se obremo dvadeset hiljada godina u budućnosti? Na kakva bismo samo trehnološka čudesa naišli? Ili, možda, kroz dvadeset hiljada godina čovečanstvo više neće postojati?"

"Malo verovatno", primeti Pelorat. "Mislim, malo je verovatno da će čovečanstvo nestati. Čak i ako svi ne postanemo deo Galaktike, i dalje ćemo imati psihoistoriju da nama upravlja."

Treviz se obrnu u svom sedištu, i ukloni šake sa kompjutera. "Pustimo ga neka izračuna rastojanje i proverí nekoliko puta. Nema potrebe za žurbom."

On se ispitivački zagleda u Pelorata, a onda reče: "Psihoistorija! Znaš li, Janove, da je ta tema bila dva puta pokrenuta na Komperelenu, i da je čitava stvar oba puta bila odbačena kao puko sujeverje. Jednom sam to učinio ja sam, a drugi put Denijador. Na kraju krajeva, kako drugačije možeš odrediti psihoistoriju nego kao zadužbinsku praznovericu? Nije li zapravo u pitanju puka vera bez ikakvih opipljivih dokaza? Janove, šta ti o tome misliš? Moglo bi se pre reći da je to tvoje nego moje područje."

"Na osnovu čega, Golane, tvrdiš da nema nikakvih opipljivih dokaza?" pobuni se Pelorat. "Prilika Harija Seldona pojavila se u Vremenskoj Kripti više puta, i o zbivanjima je pri tom govorio baš onako kako su se događaji zaista razvijali. U svoje doba, on, dakako, nikako nije mogao znati šta će se tek zbiti - osim ukoliko mu psihoistorija nije omogućila da događaje predvidi."

Treviz potvrdno klimnu. "Priznajem, sve to deluje veoma impresivno. Istina, načinio je grešku u pogledu Mazgova, ali čak i to imajući u vidu, sve zaista deluje veoma impresivno.

Pa ipak, izbija iz svega toga neki neprijatan volšebnički zadah. Svaki mađioničar u stanju je da izvede slične trikove."

"Nijedan mađioničar ne bi bio u stanju da predvidi zbivanja vekovima unapred."

"Nijedan mađioničar, isto tako, nije u stanju da izvede sve ono što te navodi da poveruješ da je u stanju da izvede."

"Ma hajde, Golane. Ne mogu ni da zamislim bilo kakav trik koji bi mi omogućio da predvidim šta će se sve dogoditi tokom narednih pet

stoleća."

"Međutim, isto tako, ne bi bio u stanju ni da zamisliš trik koji nekom mađioničaru omogućuje da pročita poruku smeštenu u pseudo-teseraktu postavljenom u satelit što samostalno, sledeći unapred zadatu orbitu, kruži oko planete. Pa ipak, imao sam prilike da vidim i takve mađioničare. Da li ti je ikada palo na um da je Vremensku Kriptu, baš kao i samu priliku Henrija Seldona, možda baš vlada podmetnula?"

Na Peloratomovom licu pojavi se izraz kao da je istinski povređen takvom mogućnošću. "Oni to nikada ne bi učinili."

Treviz samo prezrivo šmrknu.

"Čak i da su pokušali, brzo bi bili razotkriveni", dodade Pelorat.

"Nipošto nisam siguran u to. Stvar je, međutim, u tome da mi uopšte ne znamo da li psihoistorija deluje ili ne."

"Meni, na primer, nije poznato kako deluje kompjuter, ali uprkos tome, znam da deluje."

"Stvar je u tome što postoje oni kojima je to poznato. Međutim, kako bi izgledalo kada to baš nikome ne bi bilo poznato? U tom slučaju, očigledno, kada bi kompjuter iz bilo kog razloga prestao da deluje - zaista bismo se našli u nebranom grožđu. Isto tako, kad bi i psihoistorija iznenada prestala da deluje..."

"Drugoj Zadužbini savršeno je dobro poznato kako deluje psihoistorija."

"Odakle ti to, Janove?"

"Pa, svi to kažu."

"Svašta se može govoriti... Oh, čini mi se da smo dobili rastojanje do sunca Zabranjenog Sveta, i to, po svemu sudeći, tačno izmereno. Da pogledamo šta kažu brojke."

Dugo vremena Trevizov pogled počivao je na brojkama, pri čemu su mu se usne povremeno micale, kao da napamet obavlja neke sitne proračune. Konačno ponovo progovori, ne podigavši pogled: "Šta Blis sada radi?"

"Spava, stari družo", odgovori Pelorat, i odmah hitro dodade, opravdavajućim tonom: "Znaš Golane, san joj je potreban. Ostati, preko čitavog hipersvemira sve vreme u dodiru sa Geom, zahteva popriličan utrošak energije."

"Da, dabome", odvrati Treviz i ponovo se zagleda u kompjuter. Zatim, postavivši dlanove na označena mesta, promrlja: "Krenućemo sada u nekoliko uzastopnih skokova, s tim što ćemo posle svakog vršiti nove provere." On ukloni dlanove sa komandne ploče i ponovo se obrati Peloratu: "Mislím ozbiljno, Janove. Šta ti je stvarno poznato o psihoistoriji?"

Pelorat kao da je bio zatečen. "Zapravo, ništa. Poziv istoričara, što ja i jesam, beskrajno se razlikuje od poziva psihoistoričara... Razume se, poznate su mi dve suštinske postavke psihoistorije, ali, s druge strane, gotovo da nema čoveka kome one nisu poznate."

"Da, čak su i meni poznate. Prema prvoj postavci, broj ljudskih bića na osnovu kojih se proračuni vrše mora biti dovoljno velik da bi statistički postupak uopšte bio od neke vrednosti. Ali šta zapravo znači 'dovoljno velik'?"

"Prema poslednjim procenama", odgovori Pelorat, "ukupan broj duša u Galaksiji iznosi danas oko deset kvintiliona - mada ih je, po svoj prilici, osetno više. U svakom slučaju, dovoljno velik broj."

"Na osnovu čega izvodiš takav sud?"

"Na osnovu toga, Golane, što psihoistorija nesumnjivo deluje. Mada pokušavaš da cepaš dlaku na četvoro, ona deluje."

"A što se druge postavke tiče", nastavi Treviz, "ona kaže da ljudi ne smeju biti svesni postojanja psihoistorije, pošto bi svest o njoj mogla izazvati poremećaje u njihovom ponašanju... Međutim, mi smo svesni da psihoistorija postoji."

"Tako je, stari družé, ali to je, ujedno, sve. Međutim, to se ne računa. Druga postavka kaže, zapravo, da ljudi ne smeju biti svesni tokova zbivanja koje psihoistorija čini predvidljivim - a to i jeste slučaj. S izuzetkom Druge Zadužbine, naravno, koja mora imati punu predstavu o njima; međutim, ona je ionako poseban slučaj."

"I samo na te dve postavke utemeljena je čitava psihoistorijska nauka. Znaš, teško je u to poverovati."

"Ne samo na te dve postavke", odvrati Pelorat. "Postoje, takođe, viša matematika i veoma razrađeni statistički metodi. Istorija beleži - ukoliko te zanima ono o čemu govori naša tradicija - da je Hari Seldon razvio psihoistorijsku nauku uobličivši je prema kinetičkoj teoriji gasova. Svaki atom ili molekul u nekoj gasovitoj materiji kreće

se nasumice, i mi nismo u mogućnosti da utvrdimo ni položaj ni brzinu nijedne od tih čestica. Pri svemu tome, koristeći se statistikom u stanju smo da, sa priličnom izvesnošću, izvedemo opšta pravila njihovog ponašanja. Na sličan način, Hari Seldon je pokušao da odredi opšta pravila ponašanja čitavih ljudskih skupina, mada se, dakako, rešenja do kojih je došao nikako ne bi mogla primeniti na ponašanja pojedinačnih ljudskih bića."

"Naravno, jer ljudi nisu atomi."

"Sasvim tačno", prihvati Pelorat. "Svako ljudsko biće raspolaže svešću o sebi i o svemu oko sebe, i njegovo ponašanje odveć je složeno da bi se moglo protumačiti isključivo kao izraz slobodne volje. Nemam ni najmanjeg pojma kako se Seldon uhvatio ukoštac sa tim problemom, i čak sumnjam da bih, kada bi neko dobro upućen pokušao da mi objasni, uspeo da se u svemu tome razaberem; međutim, Seldon je ipak uspeo u svom naumu."

"Prema tome", nastavi Treviz, "sve zavisi od pretpostavke da su ljudi kojima se barata istovremeno i veoma brojni i sasvim nesvesni čitave stvari. Ne čini li ti se, ipak, da je jedno takvo ogromno matematičko zdanje sagrađeno na nekoj vrsti živog peska? Ukoliko polazne postavke nisu zadovoljene - sve pada."

"Ipak, budući da Plan ide svojim tokom..."

"Ili bi se moglo dogoditi - pod pretpostavkom da su polazne postavke u suštini ispravne i tačne, ali jednostavno nedovoljne - da psihoistorija nesmetano deluje vekovima, ali da onda, u nekom trenutku, dosegne kritičku tačku koju nije u stanju da savlada, što bi, nesumnjivo, izazvalo raspad čitavog zdanja - što se, bar privremeno, dogodilo u vreme Mazgova... Ili možda postoji i neka treća postavka?"

"Kakva treća postavka?" upita Pelorat, blago nabravši čelo.

"Nemam pojma", odgovori Treviz. "Nešto može izgledati savršeno logično i profinjeno a da ipak skriva u sebi neku neispoljenu pretpostavku od koje, međutim, sve zavisi. Možda je treća postavka sadržana u nekoj takvoj pretpostavci koja je, međutim, sama po sebi toliko prirodna i neizbežna da niko ne nalazi za shodno ni da je pomene."

"Pretpostavka koja je toliko prirodna i neizbežna da se uzima

zdravo za gotovo po pravilu je nesporna - jer, u suprotnom, niko je ne bi ni uzimao zdravo za gotovo."

Treviz šmrknu. "Kada bi ti, Janove, istorija nauke bila isto tako dobro poznata kao i istorijska predanja, shvatio bi koliko grešiš... Ali čini mi se da smo se već dobrano približili suncu Zabranjenog Sveta."

I zaista u središtu ekrana nalazila se sada jedna blistava zvezda - toliko blistava da je ekran automatski prigušio svetlost do te mere da sve druge zvezde namah iščezoše.

32.

Sve što je za pranje i ličnu higijenu bilo potrebno na Dalekoj zvezdi nalazilo se na jednom mestu, i upotreba vode uvek je bila svedena na najmanju meru kako bi se izbeglo preopterećivanje aparata za njeno ponovno prečišćavanje. Treviz nije propuštao nijednu priliku da na to najozbiljnije upozori i Blis i Pelorata.

Uprkos tome Blis je sve vreme odisala svežinom; duga, tamna kosa presijavala se, a nokti su joj se blistali.

Ona uđe u komandnu prostoriju i uzviknu: "Ah, tu ste!"

Treviz podiže pogled prema njoj i odvrat: "Jedva da ima razloga za iznenađenje... Teško da bismo mogli napustiti brod, a samo trideset sekundi bilo bi dovoljno da nas pronađete u nekoj od njegovih prostorija - čak i kad ne biste bili u mogućnosti da našu prisutnost otkrijete mentalnim putem."

"Moje reči", odvrat Blis, "izražavale su samo neku vrstu pozdrava, i kao što vam je i samom jasno, nije ih trebalo doslovno protumačiti. Pa, gde smo sada? I, oh, nemojte mi samo reći 'u komandnoj prostoriji!'"

"Blis draga", obrati joj se Pelorat, pozivajući je k sebi, "nalazimo se nadomak spoljnog ruba planetarnog sistema najbližeg od tri Zabranjena Sveta."

Ona mu se približi i stavi mu ovlaš ruku na rame, i on je obgrli oko pasa. "Nije to, valjda, Zabranjeni Svet? Niko nije ni pokušao da nas zaustavi."

"'Zabranjen' je samo stoga što su Komporelen i svetovi drugog iseljeničkog talasa svojevremeno, svojevolljno odlučili da zatvore

svoje granice prema svetovima prvog talasa - svetovima Vasionaca", odvrati Treviz. "Međutim, ukoliko se mi sami ne osećamo obaveznim da poštujemo takvu odluku - šta bi nas drugo moglo zaustaviti?"

"Moguće je da su Vasionci, ukoliko još postoje, takođe, sa svoje strane, zatvorili granice prema svetovima drugog iseljeničkog talasa. Činjenica da mi ne smatramo da im dolazimo kao uljezi nipošto ne mora značiti da nas oni neće smatrati uljezima."

"Tako je", složi se Treviz, "ukoliko još postoje. Međutim, za sada nam još nije poznato postoji li planeta na kojoj su nastavili da žive. U ovom trenutku, sve što vidimo su gasoviti džinovi - dva, i to ne naročito velika."

Pelorat, pomalo žurno, upade: "Ali to još ne znači da svet Vasionaca ne postoji. Svet pogodan za život morao bi se nalaziti mnogo bliže suncu i morao bi biti mnogo manji, te bi ga, shodno tome, u odblesku sunca bilo znatno teže razaznati sa ove udaljenosti. Morali bismo da učinimo jedan mikro-skok među unutrašnje planete, da bismo ga otkrili." U glasu mu se razabirao ponos što govori poput ovejanog svemirskog putnika.

"Pa u tom slučaju", upita Blis, "zbog čega tako i ne postupimo?"

"Ne još", odgovori Treviz. "Nastojim da od kompjutera dobijem što detaljnije podatke o bilo kakvoj veštačkoj tvorevini tamo dole. Zaći ćemo u sistem u fazama - možda čak u desetak - vršeci, posle svake, nove provere, ukoliko se za tim ukaže potreba. Ne želim da i ovog puta, kao kada smo se našli nadomak Gee, budem uhvaćen u zamku. Sećaš li se Janove?"

"Što se toga tiče, od takvih zamki ne zazirem. Zamka u koju nas je Gea upecala donela mi je Blis", Pelorat baci pogled na nju, pogled pun obožavanja.

Treviz se namršti: "Da se ti to ne nadaš da će ti svaki put u krilo pasti po neka Blis?"

Na Peloratomovom licu javi se izraz povređenosti, ali Blis odgovori, i sama sa prizvukom nelagode: "Stari naš družo - ili kako god Pel uobičava da vas oslovljava - slobodno možete krenuti i malo brže. Sve dok sam ja sa vama, ni u kakvu zamku nećete upasti."

"Opet moć Gee?"

"Da otkrije prisutnost drugih umova? Naravno."

"Da li ste, Blis, dovoljno sigurni u to? Čuo sam da tražite okrepu u snu, da biste imali dovoljno snage da održavate vezu sa glavnom Gee. Koliko se, uistinu, možemo osloniti na, možda, vaše nedovoljne mogućnosti na ovoj razdaljini od Gee?"

Blis buknu. "Snaga koja nas drži u vezi poprilična je."

"Nemojte se vređati", pomirljivo odvrati Treviz. "Samo sam pitao... Ali zar ne uočavate u tome Gein nedostatak? Ja nisam Gea. Potpun sam i celovit pojedinac. To znači da se, koliko god hoću, mogu udaljiti od svog sveta i svojih sunarodnika, i da ipak ostanem Golan Treviz. Kakve god moje moći bile, i kolike god bile, one ostaju takve, i u tom pogledu ništa se ne menja ma kuda se ja uputio. Čak i kada bih bio sasvim sam u svemiru, i iz bilo kog razloga, u nemogućnosti da bilo na koji način s nekim stupim u vezu ili, čak, da ugledam sjaj makar samo jedne jedine zvezde, i dalje bih bio, i ostao, Golan Treviz. Možda ne bih bio u stanju da preživim, i možda bih umro, ali bih umro kao Golan Treviz."

"Sami u svemiru i daleko od svih drugih", primeti Blis, "ne biste bili u mogućnosti da pozovete u pomoć svoje prijatelje i da se oslonite na njihova znanja i njihove sposobnosti. Sami, kao samotni pojedinac, značili biste tužno, neuporedivo manje nego kao deo jedne skladne društvene zajednice. To i sami znate."

"Pri svemu tome", napomenu Treviz, "to smanjivanje moje važnosti nema ničeg sličnog s vašim slučajem. Između vas i Gee postoji povezanost daleko snažnija nego što je ona između mene i zajednice kojoj pripadam; ta se povezanost, u vašem slučaju, proteže i kroz hipersvemir i zahteva veoma mnogo energije da bi se održala. Usled napora da je održite prinuđeni ste da se, u mentalnom smislu, borite za dah, i kao pojedinačno biće, osećate se mnogo više beznačajnom nego što je to sa mnom slučaj."

Blisnim licem pređe senka i ona, za trenutak, ne izgledaše više tako mlada; ili bolje rečeno, delovala je nekako bezvremeno - više kao Gea nego kao Blis, kao da i na taj način želi da pobije Trevizove tvrdnje. "Čak i ako je, Golane Trevize, baš sve tako kako kažete - da tako jeste, da je tako bilo i da će tako biti, da, zapravo, ni ne može biti drugačije, ni verovatno manje niti zasigurno više - čak i ako je, baš sve tako kako kažete, ne mislite li, ipak, da i treba da postoji

cena kojom će se platiti sve ono što se time dobija? Nije li, ipak, bolje biti stvorenje čijim žilama teče vruća krv, stvorenje poput vas, nego neko hladne krvi poput ribe, ili nečeg sličnog?"

"Kornjače su, takođe, hladne krvi", umeša se Pelorat. "Na Terminusu ih nema, ali postoje na drugim svetovima. Žive u svojim sopstvenim oklopima, veoma su spore, ali im je životni vek veoma dug."

"Pa, eto, nije li bolje biti čovek nego kornjača; kretati se brzo, ma kakvu to telesnu temperaturu iziskivalo, nego biti spor? Nije li, ipak, bolje biti opremljen za delatnosti što iziskuju više energije, za brži rad mišića, imati brzodejstvujuća nervna vlakna i moći duboko i dugotrajno razmišljati - nego lagano bauljati, osećati tek pomalo i posedovati krajnje zamagljenu predstavu o svetu što se pruža neposredno pred vama? Nije li tako?"

"Slažem se", odgovori Treviz. "Tako je. Pa, šta s tim?"

"Pa, zar vam nije poznato da morate i platiti neku cenu za tu vruću krv što teče vašim žilama. Da li biste održali telesnu temperaturu višom nego što je temperatura sveta što vas okružuje morate trošiti znatno više energije nego neka kornjača. Gotovo da ne smete prestati da jedete, kako biste svom telu mogli da nadoknadite energiju onom brzinom kojom je ono troši. Bez hrane, umrli biste od gladi znatno brže nego neka kornjača. Prema tome, da li biste radije bili kornjača, i živeli sporije i duže? Ili biste, ipak, radije platili potrebnu cenu i bili visokopokretljiv, brzorefleksan, misleći organizam?"

"Nalazite li, Blis, da je to prava analogija?"

"Ne, Trevize, budući da je položaj svih nas, kao Gee, znatno povoljniji. Kada smo zajedno, na okupu, nije neophodno da trošimo velike količine energije. Samo kada je, na hipersvemirskim rastojanjima, neki deo Gee odvojen od celine, taj utrošak energije brzo raste... I ne zaboravite da ono za šta ste se izjasnili nije tek jedna veća Gea, niti jedan veći pojedinačni svet. Vaša odluka glasila je u prilog Galaktike, bezmerno velike množine svetova. Bilo gde da se nađete u Galaksiji bili biste deo Galaktike, i bili biste prisno združeni sa svime što u njoj postoji - od svakog pojedinačnog međuzvezdanog atoma do same centralne crne jame. Na taj način,

bilo bi potrebno tek malo energije da bi se ostalo deo celine. Nijedan pojedinačni deo ne bi bio suviše udaljen od svih ostalih delova. Za sve to ste se bili izjasnili, Trevize. Kako, onda, uopšte i možete posumnjati da ste načinili dobar izbor?"

Za sve vreme Treviz je držao glavu pognutu, zadubljen u misli. Napokon, podigavši pogled, on odgovori: "Možda jesam načinio dobar izbor, ali u to moram biti i ubeđen. Odluka koju sam doneo je najvažnija u svekolikoj istoriji čovečanstva, i nije dovoljno da je samo dobra. Moram znati da je zaista dobra."

"Šta vam je još potrebno, osim onoga što sam vam već rekla?"

"Ne znam, ali očekujem da ću odgovor naći na Zemlji." Nije moglo biti nikakve sumnje da savršeno veruje u ono što govori.

Pelorat se ponovo umeša. "Golane, zvezda se pretvorila u disk."

I zaista. Kompjuter, obuzet primljenim nalozima i nezabrinut za bilo kakvu raspravu koja je mogla vitlati u njegovoj blizini, postepeno se približio zvezdi, zaustavivši se na udaljenosti za koju ga je Treviz podesio.

I dalje su se nalazili poprilično izvan planetarne ravni, i kompjuter razdvoji ekran na tri dela kako bi im što jasnije prikazao svaku od triju malih unutrašnjih planeta.

Upravo je ona najbliža suncu imala površinsku temperaturu na kojoj voda opstaje u tečnom stanju; u atmosferi je, takođe, sadržala kiseonik. Treviz počeka nekoliko trenutaka da dobije proračun njene orbite; njegova prva, gruba procena, pokaza se ispravnom. On, međutim, naloži da se sa proračunima nastavi, jer što se duže osmatralo kretanje neke planete, to su tačniji bili proračuni svojstava njezine orbitalne putanje.

"Pred sobom imamo planetu pogodnu za život", oglasi se najzad Treviz. "Možemo to uzeti sa visokim stepenom verovatnoće."

"Oh." Pelorat je izgledao oduševljen baš onoliko koliko mu je to njegovo svečano lice dopuštalo.

"Bojim se, međutim", dodade Treviz, "da planeta nema džinovskog pratioca. U stvari, nikakvog prirodnog saputnika planete do sada nismo uočili. Prema tome, ovo nije Zemlja. U najmanju ruku, ukoliko sledimo ono što kazuju predanja."

"Nemoj sada brinuti o tome, Golane", pokuša da ga smiri Pelorat.

"Odmah, čim sam video da se ni oko jednog od onih gasovitih džinova ne nalazi neuobičajeni prsten, pomislio sam da ovde nećemo ni pronaći Zemlju."

"Pa dobro, onda", odvrati Treviz, "sledeći naš zadatak biće da ustanovimo prirodu života što postoji na ovoj planeti. Naime, iz činjenice da u atmosferi planete ima kiseonika možemo sa potpunom sigurnošću izvući zaključak da na njenoj površini postoji biljni svet, mada..."

"Postoji i životinjski svet, takođe", prekide ga Blis odsečnim glasom. "I to vrlo bogat."

"Šta?" upita Treviz, okrećući se prema njoj.

"Mogu to da osetim. Samo nejasno, pri ovoj razdaljini, ali ne samo da nema nikakve sumnje da je planeta pogodna za život, već je, isto tako, nesumnjivo da život na njoj postoji."

33.

Daleka zvezda nalazila se u polarnoj orbiti oko Zabranjenog Sveta, na udaljenosti dovoljnoj da joj za jedan kružni obilazak oko planete bude potrebno nešto malo više od šest dana. Treviz nije video nikakav razlog da se spusti u nižu orbitu.

"Budući da je planeta naseljena", objasnio je on, "i da su je, prema onome što smo čuli od Denijadora, nekada nastanjivali ljudi čija je tehnologija bila daleko uznapredovala, i koji su predstavjali prvi iseljenički talas - takozvani Vasionci - moguće je da su u međuvremenu još više tehnološki napredovali i da ne gaje baš neku naročitu ljubav prema nama iz drugog iseljeničkog talasa, koji smo ih zamenili. Voleo bih kad bi nam se pokazali, da bar nešto doznamo o njima pre nego što odlučimo da preduzmemo rizik i spustimo se."

"Moguće je da ni ne znaju da smo ovde", primeti Pelorat.

"Mi bismo znali, kada bismo se nalazili u njihovom položaju. Sledstveno tome, moramo poći od pretpostavke da će, ukoliko postoje, biti voljni da stupe u vezu sa nama. Moguće je, čak, da izraze spremnost da dođu ovamo i pokupe nas."

"Ali ukoliko dođu ovamo po nas, i ukoliko su zaista toliko uznapredovali u tehnološkom pogledu, moguće je da se nađemo potpuno bespomoćni..."

"Ne verujem u to", odvrati Treviz. "Tehnološki napredak, po pravilu, nije nešto celovito. U nekim stvarima mogu biti veoma daleko ispred nas, ali u njih, po svemu sudeći, nisu uključeni i međuzvezdani letovi. Mi smo, a ne oni, naselili celu Galaksiju, i koliko poznajem istoriju Carstva, ne postoji ništa, čak ni najmanji nagoveštaj, da su se ikada otisnuli sa svojih svetova, kao ni da su, ikada, pustili najmanji glas o sebi. A ako već nisu preduzimali svemirske letove, kako bi uopšte mogli da načine ozbiljan napredak u astronautici? I dalje: ako ga nisu načinili, kako bi, onda, uopšte mogli imati nešto poput gravitacionog broda? Mi, u suštini, jesmo nenaoružani, ali u slučaju da uznastoje da se do nas dogegaju kakvim bojnim brodom - pa, sva je prilika da neće imati nikakvih izgleda da nas se dočepaju... Ne, nipošto ne bismo bili bespomoćni."

"Ali možda su ostvarili nezamisliv napredak na mentalnom planu? Možda je Mazgov bio jedan od Vasionaca..."

Treviz razdražljivo sleže ramenima. "Janove, Mazgovi se ne nalaze svuda po Galaksiji. Uostalom, na Gei su nam Mazgova opisali kao neku vrstu izopačenog Geanca. Takođe, smatra se da je postao mutant čistom igrom slučaja."

"Ipak, na zaboravimo", primeti Pelorat, "da je u ono vreme bilo govorkanja - niko ih, dakako, nije uzimao odveć ozbiljno - da je Mazgov bio stvorenje nastalo veštačkim putem. Robot, drugim rečima, mada sama ta reč nikada nije bila upotrebljena."

"Ukoliko zaista postoji nešto opasno, u mentalnom smislu, pa, moraćemo se osloniti na Blis, da nas od toga zaštiti. Ona je u stanju... Uzgred budi rečeno, da li je spavala?"

"Spavala je", odgovori Pelorat, "ali je baš počela da se meškolji kada sam je ostavio i došao ovamo."

"Meškolji, kažeš? Pa, ukoliko ovde počne da se nešto dešava, moraćemo je probuditi po kratkom postupku. Janove, moraćeš to da preuzmeš na sebe."

"U redu, Golane", složi se Pelorat tiho.

Treviz ponovo obrati pažnju na kompjuter. "Ono što me kopka jesu ulazne stanice. Po pravilu, ulazne stanice su najpouzdaniji znak da neku planetu nastanjuju ljudi sa visoko razvijenom tehnologijom. Ali ove ovde..."

"Šta nije u redu s njima?"

"Više stvari. Pre svega, deluju starovremenski. Moguće je da su stare hiljadama godina. Drugo, ne odaju nikakvo drugo zračenje osim toplotnog."

"Šta to treba da znači?"

"Toplotno zračenje odaje svako telo čija je temperatura viša nego temperatura njegove okolne sredine. U pitanju je lako prepoznatljivo svojstvo kome je sve drugo podređeno, i pretpostavlja najširi talas zračenja koje sledi jednu utvrđenu shemu, u zavisnosti od temperature. Upravo takvu vrstu zračenja odaju ove ulazne stanice. Ukoliko, međutim, na ovim stanicama postoje aparati koje je stvorila ljudska ruka, neizostavno bi se moarala javiti i druga, ne-toplotna i ne-nasumična zračenja. Budući, međutim, da ovde postoji samo toplotno zračenje, moramo pretpostaviti da su ili prazne sada, ili da su, možda, prazne već hiljadama godina; ili najzad ukoliko na njima ipak nekog ima, da su to ljudi čija je tehnologija, u tom pravcu, uznapredovala do te mere da je, osim toplotnog, uklonjeno svako drugo zračenje."

"Možda", natuknu Pelorat, "na planeti postoji visoko razvijena civilizacija, ali su ulazne stanice prazne zbog toga što naši iseljenici nisu ovamo navraćali tokom velikog broja godina, te tamošnji žitelji više ni ne pomišljaju da će se iko ovde obresti."

"Možda... A možda je reč i o nekoj vrsti mamca."

Blis uđe i Treviz, ugledavši je krajičkom oka, namćorasto dobaci: "Evo nas, tu smo."

"Vidim, vidim", odvrati Blis, " i još smo u istoj orbiti. Toliko i sama vidim."

Pelorat pohita da joj objasni. "Golan je samo oprezan, draga. Na ulaznim stanicama nema nikoga, i mi nismo sasvim sigurni šta bi to trebalo da znači."

"Neka vas to ne zabrinjava", dobaci im Blis ravnodušno. "Ne postoje nikakvi raspoznatljivi znaci da na planeti oko koje kružimo ima razumnog života."

Treviz se zapanjeno zagleda u nju. "Šta to pričate? Pa, ne rekoste li..."

"Rekla sam samo da na planeti postoji bogat životinjski svet; ali

gde ste ikada, bilo gde u Galaksiji, čuli da postojanje životinjskog sveta neizostavno za sobom povlači i prisustvo čoveka?"

"Zbog čega nam to niste odmah rekli, čim ste ustanovili da postoji životinjski svet?"

"Zbog toga što to, na ondašnjoj razdaljini, ni sama nisam mogla znati. Jedva da sam bila u stanju da razaznam nervnu aktivnost, nepogrešivo povezanu sa živim bićima; međutim, pri toliko slabašnom intenzitetu, nije bilo nikakvog načina da razaberem da li je reč o leptiru ili o čoveku."

"A sada?"

"Sada smo znatno bliže planeti, i premda ste možda mislili da spavam, nisam spavala - odnosno, u najmanju ruku, veoma kratko. Osluškivala sam - da upotrebim tu sasvim neodgovarajuću reč - onoliko napeto koliko sam uopšte mogla, neću li razabrati bilo kakav znak mentalne aktivnosti dovoljno složene da se može nepogrešivo protumačiti kao izraz prisutnosti razumnih bića."

"Znači, baš ništa niste uhvatili?"

"Pretpostavljam", odgovori Blis, odjednom postavši oprezna, "da ukoliko ni na ovoj razdaljini nisam ništa otkrila, na planeti ne može postojati više od nekoliko hiljada ljudskih bića. Međutim, ukoliko se još malo približimo, možda ću biti u stanju da to odredim sa većom pouzdanošću."

"Pa, to menja stvari", zaključio Treviz pomalo zbunjeno.

"Nadam se", dodade Blis, na kojoj se videlo da je pospana, i samim tim, krajnje razdražljiva. "Možete slobodno odbaciti sve svoje analize, razmišljanja i premišljanja - ili čime se već sve ne bavite. Moja geanska čula obavljaju posao mnogo sigurnije i delotvornije. Možda sada, konačno, uviđate šta sam imala na umu kada sam govorila o prednostima Gee i nedostacima Izdvojenika?"

Treviz počeka nekoliko trenutaka, očigledno se i te kako trudeći da se obuzda. A kada konačno progovori, bilo je to savršeno uglađenim i gotovo zvaničnim tonom: "Zahvaljujem vam na obaveštenjima koje ste mi dali. Pri svemu tome, morate shvatiti da bi - da se poslužim vašom analogijom - pomisao o prednostima koje ću steći time što će mi se beskrajno izoštriti njih ipak bila nedovoljna kao razlog da se odreknem svoje čovekolikosti i da, umesto toga,

postanem pas-tragač."

34.

Sada su već mogli da sasvim jasno sagledaju Zabranjeni Svet, dok su se spuštali ispod prekrivača od oblaka i klizili kroz atmosferu planete. Izgledao je neobično: kao da su ga izjeli moljci.

Polarne oblasti bile su, kao što se moglo i očekivati, prekrivene ledom; međutim, nisu zahvatale velika područja. Planinski predeli bili su goli, povremeno prošarani glečerima, ali ni oni nisu zahvatali velika područja. Bile su tu i malene pustinje, razbacane svuda unaokolo.

Kada se sve to zanemari, planeta je, sve u svemu, ipak ostavljala lep utisak. Njeni kontinentalni delovi bili su prostrani i vijugavo izvajani; mogle su se uočiti duge obale, kao i prostrane, bogate primorske ravnice. Bilo je i bujnih krajeva sa tropskim, kao i zimzelenim šumama, odasvud opervaženim pojasevima sa visokom i gustom travom. Pa ipak, sve je izgledalo kao da su moljci tu održali svoj rušilački pir.

Usred šuma mogle su se nazreti gole površine, a i delovi travnatih ravnica bili su mestimično stanjeni i proređeni.

"Neka vrsta biljne kuge?" oglasila se Pelorat zamišljeno.

"Ne", tiho odvratio Blis. "Nešto znatno gore, i trajnije."

"Bio sam na mnoštvu svetova", reče Treviz, "ali ovako nešto još nisam video."

"Ja nisam bila na mnogo svetova", odvratio Blis, "ali razmišljam sada mislim na Gee: ovo ste mogli i očekivati od jednog sveta na kome je ljudski soj izumro."

"Ali zbog čega?" upitala Treviz.

"Razmislite malo", podstaknu ga Blis zajedljivo. "Nijedan naseljeni svet ne poseduje istinsku ekološku ravnotežu. Mora biti da ju je Zemlja nekada imala; jer ako je Zemlja zaista svet sa koga potiče ljudska rasa, mora da su prohujali bezbrojni vekovi tokom kojih čoveka nije bilo, kao ni bilo kakve druge vrste sposobne da razvija najvišu tehnologiju i da menja svoju okolnu sredinu. U tom slučaju, prirodna ravnoteža - naravno, neprestano se menjajući - mora da je postojala... Potom, na svim svetovima koje su sebi podredili ljudi su

krotili zemlju i unapređivali biljni i životinjski svet; međutim, ekološki sistem koji su uvodili bio je bez stvarne ravnoteže. Na takvim svetovima postojao je, od tada, samo ograničen broj vrsta, onih koji su ljudima bile neophodne, ili čiji opstanak čovek nije uspeo da ugrozi..."

Pelorat je prekide: "Znaš li na šta me to podseća?... Izvini, Blis, što te prekidam, ali sve se do te mere slaže da jednostavno nisam u stanju da odolim a da ti ne kažem pre nego što zaboravim. Jednom, davno, naišao sam na neki prastari mit o stvaranju sveta; prema tom mitu, život je nastao na jednoj planeti i sastojao se od veoma ograničenog broja vrsta - onih koje su ljudima mogle biti od koristi, ili koje su im se dopadale. Ta prva ljudska bića učiniše onda nešto strašno glupo - nije važno šta, draga moja, budući da su ti stari mitovi tek simbolička kazivanja, i samo izazivaju zbrku ako se uzmu doslovce - i na tle planete bačeno je prokletstvo. 'Trnje i čkalj rađaće ti samo' - tako glasi kletva, mada znatno bolje zvuči na starogalaktičkom, na kome je izvorno i bila napisana. Vrhunac je, međutim, u sledećem: da li je to odista bila kletva? Stvari koje se ljudima ne dopadaju ili do kojih ne drže, poput trnja i čkalja, mogu se, na kraju krajeva, ispostaviti neophodnim za očuvanje ekološke ravnoteže."

Blis mu se nasmeši. "Prosto je zadivljujuće, Pele, kako te sve podseća na neko od tvojih predanja, i kako i ona sama, ponekad, mogu biti prosvetljujuća. Dakle, ljudska bića, pripitomjavajući neki svet, možda propuštaju da uklone trnje i čkalj (ma šta to moglo biti), ali se, pri tom, moraju dobro potruditi da bi ga uopšte održala u životu. Takav njihov svet ne predstavlja samodovoljni organizam, kao što je to u slučaju Gee; takav svet čini svaštarsku zbirku svega i svačega koju su načinili Izdvojenici; međutim, to svaštarstvo, ipak, nije potpuno da bi se do u beskraj mogla održati ekološka ravnoteža. Ukoliko ljudi iščeznu, to jest, ukoliko nestane njihove starateljske ruke, životno zdanje tog sveta neizbežno počinje da se ruši. I klice raspada sve više dejstvuju."

"Ukoliko se to što ste upravo opisali zaista događa, stvari se ipak, po svemu sudeći, ne odvijaju odveć brzo", primeti Treviz sa prizvukom skepse. "Na ovom svetu ljudskih bića nema već možda

dvadeset hiljada godina, pa ipak, mnogo toga na njemu ne čini se da bi trebalo da bude predmet ozbiljne zabrinutosti."

"Razume se", odvrati Blis, "da mnogo zavisi od toga kako je nova ekološka ravnoteža u samom početku bila postavljena. Ukoliko je sve to bilo postavljeno kako valja, ravnoteža se može, čak i bez ljudi, održati kroz veoma dugo razdoblje. Na kraju krajeva, dvadeset hiljada godina, mada prilično dug vremenski period po ljudskim merilima, u poređenju sa životnim vekom planete predstavlja tek jedan puki treptaj."

"Pretpostavljam", primeti Pelorat napeto zureći u prizor što se pružao pred njim, "da, ukoliko planeta propada, možemo biti sigurni da na njoj više nema ljudskih bića."

"I dalje", priznade Blis, "nisam u stanju da otkrijem nikakav trag aktivnosti koja bi se mogla pripisati jedino ljudima, i stoga sam sklona da prihvatim da je planeta konačno slobodna od preduzeća ljudskih ruku. I dalje su tu, razume se, zvuci što odaju prisutnost nižih oblika svesti, dovoljno raspoznatljivi da se mogu pripisati pticama i sisarima. Pri svemu tome, nisam sasvim sigurna da bi se proces raspadanja, koji je zahvatio planetu, mogao protumačiti kao sasvim pouzdan znak da tamo dole više nema ljudi. Takav se proces na nekoj planeti može javiti čak i ako ljudi na njoj žive, pogotovo ako oni, u svojoj nebrizi, nisu svesni važnosti očuvanja prirodne sredine."

"Siguran sam", ponovo primeti Pelorat, "da bi neko društvo, koje bi nešto takvo dozvolilo, i samo ubrzo doživelo propast. Međutim, nikako mi ne ulazi u glavu da bi uopšte bilo moguće da ljudi propuste da shvate važnost onoga što ih, zapravo, i održava u životu."

"Moram priznati, Pele, da baš ne delim tu tvoju prijatnu veru u ljudski razum", napomenu Blis. "Meni se, naprotiv, čini lako zamislivim da neka društvena zajednica, koju čine samo Izdvojenici, sasvim neobzirno može dopustiti da uži, pa i pojedinačni interesi, nadvladaju sveplanetarni interes."

"Kao ni Pelu, ni meni se to ne čini baš tako lako zamislivim", umeša se Treviz. "U stvari, budući da postoje milioni svetova na kojima žive ljudi, i da nijedan od njih nije ispoljio ovakve znake raspadanja, čini mi se, Blis, da je vaš strah od Izdvojeničtva pomalo preteran."

U tom trenutku brod stade da zalazi za noćnu stranu planete. Posledica je bila ta da je sumrak postajao sve gušći, sve dok ne zavlada potpuna tmina; samo su se na mestima gde je bilo vedro mogle videti zvezde.

Brod je neprestano održavao istu visinu, zahvaljujući brižljivom osmatranju atmosferskog pritiska i planetine privlačne sile. Nalazili su se na suviše velikoj visini da bi im se mogao isprečiti bilo kakav, ma koliko istaknut bio, planinski masiv; planeta se, naime, nalazila u razdoblju kada stvaranje planinskih venaca beše već odavno okončano. Pa ipak, za svaki slučaj, kompjuter je svojim ultratalasnim zracima brižljivo pretraživao okolinu.

Zagledan u baršunastu tamu što ih je odasvud okruživala, Treviz zamišljeno primeti: "Na neki način, ono što mi se čini najpouzdanijim znakom da je planeta pusta jeste nepostojanje bilo kakvih svetala na njenoj tamnoj strani. Nijedno tehnološki razvijeno društvo, po svoj prilici, ne bi moglo podneti boravak u dubokoj tami... Spustićemo se malo niže, čim se ponovo budemo našli na osvetljenoj strani planete."

"Kakva bi bila korist od toga? upita Pelorat. "Tamo dole nema ničega."

"Ko je rekao da tamo dole nema ničega?"

"Blis. Pa, i ti sam si to rekao."

"Ne, Janove. Ja sam samo rekao da nema nikakvog zračenja tehnološkog porekla, dok je Blis rekla da nema nikakvih znakova ljudske mentalne aktivnosti; međutim, to nipošto ne mora značiti da tamo dole nema ničega. Čak i ako na planeti nema ljudskih bića, moraju, po svoj prilici, postojati neki ostaci iz prošlosti. Ja tragam za informacijama, Janove, i u tom smislu od koristi mi mogu biti bilo kakvi tehnološki ostaci."

"Posle dvadeset hiljada godina?" Peloratov glas postade piskav. "Šta misliš da, uopšte, može preostati posle dvadeset hiljada godina? Nećeš pronaći nikakve filmove, nikakve papire, ništa štampano; predmeti od metala sigurno su se već raspali, oni od drveta istrulili, a oni od plastike pretvoreni su u sitna zrnca. Čak i oni od kamena sigurno su već nagriženi, ako su se uopšte održali."

"Možda nije prošlo baš dvadeset hiljada godina", odvrati Treviz

trpeljivo. "Uzeo sam to razdoblje samo kao moguće, kao najdužu vremensku granicu otkako su ljudska bića možda napustila ovu planetu, budući da komporelensko predanje tvrdi da je ovaj svet u to doba bio u punom cvatu. Možemo, isto tako, pretpostaviti da su poslednja ljudska bića ovde izumrla ili nestala ili jednostavno otišla pre samo hiljadu godina."

U tom trenutku iziđoše iza drugog ruba tamne strane planete, i zora puče i gotovo se istog časa preobrati u puno blistavilo dana.

Daleka zvezda zaroni dublje, postepeno usporavajući sve dok kopnena površina ne postade sasvim jasno vidljiva. Majušna ostrva što načičkana duž obala kontinenta sada su se sasvim dobro razaznavala. Većina među njima bila je zelene boje, sa bujnim rastinjem.

"Mislim da bi posebno pažljivo trebalo da proučimo oblasti zahvaćene propadanjem", predloži Treviz. "Rekao bih da je do poremećaja u ekološkoj ravnoteži došlo u najvećoj meri upravo na mestima gde su ljudi bili najgušće naseljeni. Ta bi područja, upravo, mogla biti žarišta razaranja koje se, zatim, počelo širiti i u drugim pravcima. Šta vi, Blis, mislite o tome?"

"Možda ste u pravu. U svakom slučaju, u nedostatku pouzdanijeg saznanja, mogli bismo odgovor potražiti tamo gde bi nam to bilo najlakše. Velike travnate ravnice i šume možda su već progutale svaki znak ljudskog obitavanja ovde, i stoga bi se pretraga tih područja mogla pokazati kao jalov posao."

"Upravo mi pade na um", umeša se Pelorat, "da neki svet može ponovo uspostaviti ekološku ravnotežu pomoću onoga sa čim raspolaže; da je moguće da se razviju nove vrste; i da se, na nekoj novoj osnovi, razorena područja osposobe za život."

"Moguće je, Pele", prihvati Blis. "Međutim, to zavisi od toga do koje je mere došlo do poremećaja u ekološkoj ravnoteži. Takvom svetu, da bi zalečio svoje rane, i putem evolucije uspostavio novu ekološku ravnotežu bilo bi, ipak, potrebno znatno više od dvadeset hiljada godina. Potrajalo bi to, možda, i milionima godina."

Daleka zvezda više nije kružila oko planete. Lagano je plovila iznad pet stotina kilometara širokog područja na kome su se smenjivala vresišta i grmovi štipavice, prošaranog usamljenim

skupinama drveća.

"Šta mislite o onome?" iznenada upita Treviz, ukazujući im na nešto. Brod se odjednom zaustavi, ostavši da lebdi u vazduhu. Čulo se tiho, ali uporno zujanje gravitacionih mašina koje su gotovo u potpunosti poništavale gravitaciono polje planete.

U pravcu u kome im je ukazivao Treviz nije imalo bogzna šta da se vidi. Porušeni nasipi, sačinjeni od zemlje i retke trave, bilo je sve što se moglo uočiti.

"Meni ne liči ni na šta određeno", primeti Pelorat.

"Čini se da na tom đubrištu postoji neki pravolinijski smer. I to u paralelnim linijama, pri čemu neke do njih, povrh svega, zahvataju i prave uglove. Vidite li? Evo! Teško da je moguće da je nešto takvo nastalo prirodnim putem, samo od sebe. To su ostaci ljudskog zdanja, temelji i zidovi, jasno uočljivi baš kao da stojimo tamo, pokraj njih."

"Pa, neka je i tako", saglasi se Pelorat. "Ipak, to su samo ruševine. Ukoliko nameravamo da preduzmemo arheološka istraživanja, moraćemo da kopamo i da kopamo. Stručnjacima bi bile potrebne godine da to obave na pravi način..."

"Da, ali mi nemamo dovoljno vremena da to obavimo na pravi način. Možda su u pitanju blede obrisi nekog prastarog grada, i moguće je da je od njega još nešto preostalo. Sledimo, dakle, ove linije i pogledajmo do čega će nas dovesti."

Odvele su ih do kraja tog područja sa vresištem, do mesta gde su skupine drveća bile gušće, i tu se susretoše sa još očuvanim zidovima - ili bar delimično očuvanim.

"Dovoljno za početak", ogłosi se Treviz. "Silazimo."

SUSRET SA ČOPOROM

35.

Daleka zvezda se zaustavila u podnožju jedne male uzvišice, usamljenog brežuljka sred inače sasvim ravnog predela. Gotovo ni ne razmišljajući, Treviz postavi svoj brod na to mesto smatrajući uputnim da ga ne učini suviše uočljivim iz bilo kog pravca, bar sa većih odstojanja.

"Spoljna temperatura iznosi dvadeset četiri stepena celzijusova", obavesti on svoje saputnike, "vetar duva iz pravca zapada brzinom od oko jedanaest kilometara na čas, i nebo je delimično prekriveno oblacima. Kompjuter ne raspolaže sa dovoljno podataka o vazдушnim strujanjima na planeti da bi mogao da predskaže kakvo će vreme dalje biti. Međutim, budući da vlažnost vazduha iznosi samo četrdeset odsto, jedva da ima izgleda za kišu. Sve u svemu, rekao bih da smo odabrali povoljnu geografsku širinu, ili prijatno godišnje doba što posle Komporelena predstavlja pravo uživanje."

"Pretpostavljam", primeti Pelorat, "da će vremenske prilike ovde, što se god planeta bude više izlagala propadanju, biti sve biže krajnostima."

"U to sam sasvim sigurna", složi se Blis.

"Budite u to sigurni koliko god želite", dobaci joj Treviz. "Za nas to neće predstavljati smetnju još hiljadama godina. Ovog časa, međutim, nalazimo se na jednoj prijatnoj planeti, i takva će ostati dokle god budemo živeli, kao i znatno posle toga."

Dok je govorio, stavljao je oko pasa jedan široki pojas i Blis ga, videvši to, oštro upita: "Šta vam je to, Trevize?"

"Moja stara svemiroplovačka navika", odgovori on. "Nemam ni najmanju nameru da na jedan potpuno nepoznat svet kročim nenaoružan."

"Da li, zaista, ozbiljno mislite da sa sobom ponesete oružje?"

"Dabome. Ovde, na desnom boku", on pljesnu šakom po futrolu u kojoj se nalazilo neko masivno oružje, sa širokom cevi, "imam automatski pištolj, a ovde, na levom", on pokaza na neko manje oružje na čijoj cevi, međutim, nije bilo nikakvog otvora, "držim

neuronski bič."

"Dve vrste sprava za ubijanje", reče Blis zgađeno.

"Samo jedna. Samo automatski pištolj ubija. Neuronski bič samo razdražuje reflekse bola u nervnom sistemu, mada je, priznajem, osećaj takav da poželite da ste zaista mrtvi. Bar, tako su mi rekli. Na svu sreću, još se nikada nisam našao na njegovom pogrešnom kraju."

"Zbog čega uzimate oružje?"

"Rekao sam vam već. Ovo je neprijateljski svet."

"Trevize, ovo je pust svet."

"Da li je baš tako? Po svemu sudeći, nema traga nekom tehnološkom društvu, ali je moguće da postoje neki njegovi preostaci, koji su ponovo zapali u divljaštvo. Malo je verovatno da bi raspolagali ičim osim močugama i kamenicama, ali i one ubijaju, znate."

Blis nije izgledala nimalo srećno, ali ipak spusti glas u očiglednom nastojanju da bude uverljiva. "Trevize, nisam otkrila nikakvu ljudsku mentalnu aktivnost ovde. To znači da nema ni divljaka, bilo kakve vrste; nikakve, zapravo, čak ni pripadnika nekog post-tehnološkog društva."

"U tom slučaju, neće biti ni razloga da upotrebim svoje oružje", odvrati Treviz. "Šta mari, dakle, ako ga ponesem sa sobom? Učiniće me samo malo težim, i budući da sila teže ove planete na njenoj površini iznosi tek nešto preko dvadeset odsto sile teže na Terminusu, čini mi se da me nošenje oružja neće suviše opteretiti... Čujte, brod kao brod je nenaoružan, ali sitnog oružja na njemu ima u pristojnim količinama. Predlažem da i vas dvoje..."

"Nipošto", smesta odvrati Blis. "Neću ni najmanji pokret učiniti u cilju ubijanja - niti, isto tako, da prouzrokujem bol."

"Nije ovde reč o ubijanju, već o tome da se sačuva vlastita koža - ukoliko shvatate šta hoću da kažem."

"Mogu sebe da zaštitim na svoj sopstveni način."

"Janove?"

Pelorat je oklevao. "Na Komporelenu nismo nosili oružje."

"Ma hajde, Janove. Na Komporelenu smo znali sa čime se susrećemo: sa svetom povezanim sa Zadužbinom. Pored toga,

strpali su nas u pritvor čim smo pomolili glave. I da smo nosili oružje, smesta bi nam ga oduzeli. Hoćeš li atomski pištolj?"

Pelorat odmahnu glavom. "Nikada nisam služio vojsku, stari družo. Ne bih znao ni kako da upotrebim ijednu od tih sprava niti bih, u slučaju opasnosti, uopšte imao vremena da na njih mislim. Jednostavno, nastojao bih da pobegnem - i bio ubijen."

"Pele, ne preti ti nikakva opasnost", napomenu Blis odlučnim glasom. "Gea te drži pod mojom/svojom zaštitom, baš kao i tu junačinu pored tebe."

"Dobro", složi se Treviz. "Nipošto se ne protivim da budem pod zaštitom, ali ja nisam nikakva junačina. Želim samo da se dvostruko obezbedim, i ukoliko ne bude bilo nikakvog razloga da se mašim i za jednu od ovih stvarčica - biću, obećavam vam, savršeno zadovoljan. Pa ipak, moram imati oružje uza se."

On sa ljubavlju potapša i pištolj i bič, i dodade: "A sada, stupimo na ovaj svet čijim tlom možda, ljudske noge nisu koračale već hiljadama godina."

36.

"Imam utisak", oglasi se Pelorat, "da bi već moralo biti kasno po podne, pa ipak sunce je još prilično visoko, kao da je, možda, tek blizu podneva."

"Pretpostavljam", odvrati Treviz, pogleda uprtog u spokojni predeo što ih je okruživao, "da takav utisak imaš zbog pretežno narandžaste boje ovdašnjeg sunca, kao kod nas u smiraj dana."

Međutim, ukoliko još budemo ovde kada stvarno bude zalazilo, i ukoliko ne bude oblaka, možda će biti znatno crvenije nego što smo navikli da bude neko sunce. Ne znam samo da li bi to u tebi izazvalo ushićenost ili potištenost... Što se toga tiče, na Komporelenu smo možda bili još bliži krajnostima, samo što to nismo primetili, jer smo skoro sve vreme proveli unutra."

Lagano se okretao oko sebe, pažljivo osmatrajući okolinu u svim pravcima. Pored gotovo neuočljive neobičnosti sunčeve svetlosti, bio je tu i jasno raspoznatljiv miris ovog sveta - ili bar dela u kome su se nalazili. Pomalo je podsećao na buđ, ali daleko od toga da je bio neprijatan.

Drveće unakolo bilo je osrednje visine, i izgledalo je staro, sa čvornovatom korom i stablima pomalo naherenim, mada nije bilo jasno da li je razlog tome bio vetar koji je postepeno duvao u jednom pravcu ili se, pak, razlog krio u tlu koje je na tom mestu bilo neke čudne boje. Da li je to ovakvo drveće davalo ovom svetu izgled nečeg sablasnog, ili je u pitanju bilo nešto drugo - manje opipljivo?

"Šta nameravate da preduzmete, Trevize?" upita Blis. "Sigurna sam da nismo prevalili sav ovaj put da bismo samo uživali u ovom prizoru."

"U stvari", odgovori Treviz, "to bi najverovatnije i trebalo, u ovom trenutku, da bude moj deo posla. Predlažem da Janov pođe da prouči ovo mesto. Tamo, u onom pravcu, nalaze se neke razvaline, i on je jedini koji će umeti da proceni vrednost nekih zapisa na koje bi možda mogao naići. Pretpostavljam da je u stanju da se razabere u pismenima ili filmovima na starogalaktičkom; ja, u svakom slučaju, nisam. A što se vas, Blis, tiče, zamišljam da biste radi da pođete s njim i da mu pružite svu potrebnu zaštitu. Ja ću, pak, ostati ovde i držati stražu nad spoljnim obodom šume."

"Držati stražu, očekujući - koga? Divljake sa močugama i kamenicama?"

"Možda." Osmeh koji mu je sve vreme lebdeo na usnama lagano izblede, i on izjavi: "Začudo, Blis, ovo me mesto čini pomalo uznemirenim. Ne znam tome razlog, ali je tako."

"Hajdemo, Blis", pozva je Pelorat. "Čitav svoj život proveo sam u naslonjači, kao sakupljač drevnih predanja, nikada zapravo ne držeći u rukama neki dokument do koga sam sam došao. Samo zamisli, kada bismo pronašli..."

Treviz ih je posmatrao kako se lagano udaljuju, svestan Peloratovog glasa koji se sve više gubio dok je naučnik željno hrlio prema ruševinama; Blis je ljupko koračala pokraj njega.

Odsutno osluškujući njihov razgovor, Treviz se konačno ponovo okrenu, s namerom da nastavi sa razgledanjem okoline. Čega bi tu, uopšte, moglo biti što bi izazivalo zebnju?

Iako je mnoge osmotrio iz svemira, Treviz, u stvari, još nikada nije zakoračio na neki svet na kome nije bilo ljudi. To su, po pravilu, bili mali svetovi, nedovoljno veliki da sačuvaju svoju vodu i vazduh, ali

korisni kao zadata mesta okupljanja ili sastajanja tokom vojnih manevara (tokom njegovog života, kao ni tokom čitavog prethodnog stoleća, nije bilo nikakvog rata - ali su se manevri i dalje održavali), ili kao mesta na kojima su vršene popravke na brodovima u slučajevima zamišljene opasnosti. Brodovi su zalazili u orbite takvih svetova, ili se čak i spuštali na njih, ali on sam nikada nije ulučio priliku i da stupi na njihovo tle.

Da li je, dakle, nemir u njemu izazivala činjenica da se po prvi put našao na nekom pustom svetu? Da li bi ga, sada, proživio isti osećaj i kada bi stajao na nekom od onih brojnih malenih, bezvazdušnih svetova na kakvima je boravio u svojim studentskim danima, pa i kasnije?

On odmahnu glavom. Ne, to u njemu ne bi pobuđivalo nikakav osećaj zebnje. U to je bio sasvim siguran. Imao bi na sebi svemirsku odeću, kao i bezbroj puta kada bi iz svog broda zakoračio u svemir. Takvo mu je stanje bilo veoma dobro poznato, i dodir sa nekom stenovitom gromadom ne bi u njemu proizveo nikakav poseban osećaj. Van svake sumnje!

Ali naravno... Sada na sebi nije imao svemirsku odeću.

Sada je stajao na jednom svetu na kome bi život bio moguć, na kome se čovek mogao osećati ugodno koliko i na samom Terminusu - i znatno ugodnije nego na Komporelenu. Osećao je kako ga vetrić miluje po obrazima, toplotu sunca koje mu je grejalo leđa, i slušao šumorenje rastinja oko sebe. Sve je izgledalo tako prisno, osim što ovde nije bilo ljudskih bića - ili ih bar više nije bilo.

Pa, u čemu je onda bila stvar? Da li je odsustvo ljudi bilo ono što je ovaj svet činilo tako sablasnim? Da li je razlog bio taj što ovde ne samo da nije bilo ljudi - već što su ljudi sa njega nestali?

Nikada se, još, nije našao na nekom napuštenom svetu; nikad, zapravo, nije ni čuo za neki napušteni svet; nikada, najzad, nije ni pomislio da bi, ikada, neki svet mogao opstati bez ljudi. Svi svetovi za koje je do ovoga časa znao ostajali su, pošto ih ljudi jednom nasele, naseljeni zauvek.

Treviz podiže pogled prema nebu. Po svemu sudeći, samo su ljudi iščezli. Povremeno bi neka ptica minula obzorjem u koje je stajao zagledan, delujući, na neki način, prirodnije i od samog

bledoplavog neba koje mu se ukazivalo između narandžastim prelivom prekrivenih oblaka. (Treviz je bio sasvim siguran da bi se, posle samo nekoliko dana provedenih na ovoj planeti, sasvim navikao na tu čudnovatu boju, i da bi i nebo i oblake prihvatio kao nešto sasvim uobičajeno.)

Sa drveća je dopirala pesma ptica i vazduh mu je donosio blago zujanje insekata. Blis je još na brodu pomenula leptirove, i evo, sada su bili tu - u iznenađujuće velikom broju i u više različitih, živopisnih boja.

Povremeno bi se začulo i šumorenje većih busenova trave što je rasla između drveća; međutim, nije bio sasvim siguran šta bi mogao biti razlog tom njihovom iznenadnom razgovoru.

Ni ta očigledna bujnost života u njegovoj blizini nije bilo ono što je iz dubina njegovog bića zazivalo strepnju. Kao što je Blis rekla, opasne zveri bile su prvo što je uklonjeno sa lica pripitomljene zemlje. Bajke iz njegovog detinjstva, kao i herojske fantazije iz njegovih dečaćkih dana, bez ostatka su vezivane za jedan legendarni svet koji mora da je izrastao na maglovitim mitovima Zemlje. Hiperdrame što su se mogle pratiti na holoeckranima bole su zakrčene čudovištima - lavovima, jednorozima, zmajevima, kitovima, brontosaurusima, medvedima. Bilo ih je na desetine čija imena nije uspeo da popamti; neka od njih bila su bez sumnje mitska, a možda i sva. Bilo je i životinjica što su grizle i bole, pa čak i biljaka koje je bilo veoma bolno dotaći - ali, razume se, samo u pripovestima. Čak je jednom čuo da su i nekadašnje pčele umele da ubodu; ali, dakako, stvarne pčele nisu mogle naneti zlo.

Veoma lagano, on krenu nadesno, idući obodom brežuljka. Trava je bila visoka i ravna, ali proređena; rasla je u busenovima. On zakorači među drveće, koje je takođe raslo u skupinama.

A onda ga spopade zevanje. Očigledno, ništa se uzbudljivo nije događalo, i on pomisli da bi se možda mogao povući na brod i malo dremnuti. Taman posla, bilo bi to nezamislivo. Očigledno, morao je ostati, spreman, na straži.

Možda bi trebalo i da se ponaša kao pravi stražar, da čvrstim korakom korača unakolo - jedan, dva, jedan, dva - i pri okretanju nalevo-krug lupka potpeticama, vitlajući, sve vreme, paradnim

elektro-štapom. (Bilo je to oružje koje nijedan ratnik nije upotrebio već više od tri stoleća, ali je bilo bespogovorno potrebno pri vojnoj obuci, iz razloga koje niko nikada nije uspeo da dokuči).

Pri pomisli na to on se namršti, a odmah potom prođe mu kroz glavu da bi možda trebalo da se pridruži Blis i Peloratu, tamo u ruševinama. Ali čemu? Šta bi on tamo radio?

Ipak, pretpostavimo da uoči nešto što je Pelorat, iz nekog razloga, prevideo? Pa, biće dovoljno vremena da to uradi pošto se Pelorat vrati. Ukoliko je uopšte bilo nečega što je bilo lako uočiti - neka Pelorat baš bude taj kome će pripasti zadovoljstvo prvog otkrića.

Ali da nisu to dvoje zapali u neku nevolju? Gluposti! Kakva bi ih, uopšte, nevolja mogla ovde snaći?

Pored toga, ukoliko bi zaista bili u nevolji, svakako bi ga pozvali.

On se zaustavi i poče osluškivati. Ništa se nije čulo.

I iznova, gonjen neodoljivim porivom stražarske dužnosti, on stade da korača - jedan, dva, jedan, dva - udarajući tvrdo nogama po tlu, skidajući zamišljeni elektro-štap sa ramena, vitlajući njime, postavljajući ga, uspravno, pravo ispred sebe, pa ponovo izmahujući, čas jednim čas drugim krajem, i ponovo ga vraćajući na rame. I potom, lukava izraza lica, obazre se još jednom prema (sada već prilično udaljenom) brodu.

I istog časa sav se sledi; u stvarnosti, a ne u igri stražara.

Više nije bio sam.

Sve do tog časa nije ugledao nijedno živo biće, osim rastinja, insekata i po koje ptice koja bi povremeno minula. Niti je video niti čuo da se neko približava - ali sada, neka je životinja stajala između njega i broda.

Puka iznenađenost zbog neočekivane pojave omete ga za trenutak, i njegov mozak ne bi odmah u stanju da protumači ono što su mu oči ugledale. Prođe nekoliko, ne baš kratkih trenutaka, dok njegov um nije počeo ponovo da dejstvuje, omogućivši mu da prepozna stvorenje što se našlo pred njim.

Bio je to samo neki pas.

Treviz se baš nije mogao smatrati poznavaoцем pasa. Nikada nije imao vlastitog psa, i nikada nije iskusio pravu provalu naklonosti

kada bi nekoga od njih sreo. Ni ovog časa ne oseti ništa slično tome. Šta više, gotovo nestrpljivo pomisli da nije bilo sveta na kome ova stvorenja nisu bili u ljubavi sa čovekom. Postojalo je bezbroj pasmina, i Treviz je već odavno nosio u sebi sumorni utisak da je na svakom svetu postojala bar jedna vrsta karakteristična za taj svet. Pri svemu tome, sve te različite pasmine bile su međusobno bliske u jednom: sve su bile gajene zbog zabave, prikazivanja ili neke vrste korisnog rada - bile su odgajene da vole i veruju ljudima.

Upravo je to - ljubav i poverenje - bilo ono što Treviz nikada nije cenio. Jednom davno živeo je sa nekom ženom koja je imala psa. Taj pas, koga je Treviz trpeo samo za ljubav ženinu, razvio je i čuvao u sebi duboko usađenu, beskrajnu priveženost prema njemu - pratio ga je svuda kuda god bi krenuo, nalegao na njega u tencima predaha (sa svih svojih dvadesetak kilograma), ostavljao na njemu svoje bale i dlake u najneočekivanijim trenucima, i urlikao i jadikovao pred vratima kada god su on i ta žena pokušavali da se predaju seksualnim zadovoljstvima.

Zahvaljujući, nesumnjivo, upravo tom iskustvu, u Trevizu se učvrstilo nepokolebljivo uverenje da je on, iz nekog razloga znanom samo psećem mozgu i psećoj sposobnosti da prepozna mirise, davno utvrđeni predmet psećeg obožavanja.

Sledstveno tome, kada je trenutak prvobitnog iznenađenja konačno minuo, on stade proučavati psa bez ikakve uzbuđenosti. Bio je to krupan pas, mršav i dugih nogu, vitak. Zagledao se u Treviza bez ikakvih vidljivih znakova naklonosti. Čekljusti su mu bile razjapljene, kao u nekoj vrsti iskežene dobrodošlice, ali su mu zubi, lako uočljivi, izgledali veliki i preteći, te Treviz priznade sebi istog časa da bi se osećao znatno ugodnije bez tog psa u svom vidnom polju.

A onda mu pade na um da pas, možda, nikada ranije nije ugledao neko ljudsko biće, kao ni da bezbrojni naraštaji njegovih predaka nisu imali prilike za to. Sasvim je bilo moguće da je iznenadna pojava jednog ljudskog bića u istoj onoj meri zapanjila i učinila neodlučnim psa, u kojoj je njegova pojava zaprepastila i preplašila čoveka. Pri svemu tome Treviz je, bar, brzo dokonao da je reč o psu, ali pas nije raspolagao takvom prednošću. I dalje je bio zbunjen, a

možda i uzbuđen.

Očigledno, ne bi bilo nimalo mudro ostaviti jednu tako veliku životinju, i sa tako velikim zubima, u stanju uzbuđenosti. Trevizu poče da sviće da bi bilo neophodno da sa psom smesta uspostavi prijateljski odnos.

Veoma lagano, on stade da se primiće psu (bez ikakvih naglih kretnji, dakako). Ispružio je šaku spreman da dozvoli psu da je onjuši, i poče ispuštati blage, pomirljive zvuke, nešto poput 'Kučence moje malo', što izaziva u njemu snažan osećaj nelagodnosti.

I dalje očiju prikovanih za Treviza pas odstupi korak ili dva, kao u nepovernju, a onda mu se gornji deo njuške nabra i negde iz dubine začu se ražanje koje je odmah preraslo u hrapav urlik. Mada Treviz još nikada nije video psa koji se tako ponaša, ono što je ovaj pas ispoljavao nije se nikako drukčije moglo protumačiti do li kao gola pretnja.

Iz tog razloga Treviz se zaustavi i ostade nepokretan. Krajičkom oka on uhvati neki pokret sa jedne svoje strane i lagano se obazre. Još dva psa približavala su mu se iz tog pravca. Delovali su kao vesnici smrti, baš kao i ovaj što je stajao pred njim.

Vesnici smrti? Značenje spoja tih dveju reči tek mu se u tom času probi do uma; savršeno je odgovaralo položaju u kome se našao.

Srce mu odjednom poče snažno da udara. Prilaz brodu bio mu je odsečen. A ni u bekstvo se nije mogao nadati, tek tako nasumce, jer bi ga te duge pseće noge sustigle pre no što bi uopšte krenuo. Ukoliko ostane gde jeste i potegne pištolj, i ubije jednog psa, druga dva će već biti na njemu. U daljini je mogao da uoči još pasa kako mu se približavaju. Da li je postojao neki način pomoću koga su međusobno bili u vezi? Ili su, možda, lovili u čoporu?

Sasvim lagano poče se okretati ulevo, u pravcu gde još nije bilo pasa - barem, ne još. Lagano. Sasvim lagano.

I psi lagano pođoše za njim. Osećao je, sa potpunom izvesnošću, da je jedini razlog što nije bio smesta napadnut ležao u činjenici da psi nikad ranije nisu ni sreli ni omirisali ništa poput njega. Nisu raspolagali ničim što bi im moglo reći kako da postupe u njegovom slučaju.

Ukoliko bi potrčao to bi, dabome, bilo nešto sa čime su psi bili

prismo upoznati. Sasvim su dobro znali šta im je činiti ako nešto, Trevizove veličine, ispolji strah i nagna se u trk. I oni bi, razume se, potrčali. Ali znatno brže.

Treviz nastavi da se postrance primiče jednom drvetu. Osećao je besomučnu želju da se ispne na njega, gde ga psi ne bi mogli slediti. I dalje su ga pratili, potmulo režeći, sve se više približavajući. Gotovo ne trepćući, držali su oči prikovane za njega. Još dva psa im se pridružiše a u daljini je mogao da ih nazre još nekoliko. U jednom trenutku, kada mu se dovoljno približe, moraće da iz sve snage jurne prema drvetu. Nije smeo da predugo čeka ili da jurne previše kasno. I jedno i drugo moglo je biti sudbonosno.

Sad!

Po svoj prilici je postavio lični rekord u brzini, pa ipak izmače samo za dlaku. Osetio je kako čeljusti škljocnuše potkačivši mu petu jedne noge, i kako ga za trenutak čvrsto drže dok zubi ne skliznuše niz glatku i tvrdu obuću.

Nije baš bio naročito vešt u pentranju po drveću. U stvari, nije se uspuzao ni na jedno drvo još od svoje desete godine. A i to je, koliko se sećao, bio krajnje nespretan pokušaj. Ovo drvo, međutim, nije bilo sasvim okomito, a osim toga, kora mu je bila čvorovata i imao je za šta da se uhvati. Ono što je, ipak, bilo najvažnije, jeste da ga je gonila nužda - a prosto je zadivljujuće za šta je sve čovek sposoban kad ga pritisne nevolja.

Treviz zateče sebe kako sedi među račvama, desetak metara iznad tla. Za trenutak, bio je savršeno nesvestan da je ogrebao šaku i da mu curi krv. Dole, u podnožju drveta, sedelo je sada pet pasa zagledani u krošnjju drveta, opuštenih jezika - svi tako odvratno ispunjeni iščekivanjem.

I šta sad?

37.

Treviz nije bio u prilici da o položaju u kome se našao razmišlja uzimajući u obzir sve logičke pojedinosti. Misli su mu, rojeći se u iskricama, tekle čudnim i zbrkanim sledom; i da je, kojim slučajem, bio u stanju da ih poveže - ono što bi dobio izgledalo bi ovako...

Blis je napomenula da bi ljudi, kroteći prirodu na novim

svetovima, uspostavljali jedno neuravnoteženo zdanje, čiji bi potpuni raspad bili u stanju da spreče samo stalnim i velikim trudom. Na primer, nikada nijedna skupina Iseljenika nije na neki novi svet dovela sa sobom i neku od većih grabljivih zveri. Što se malenih tiče - tu se nije moglo ništa. Insekti, paraziti - čak i prndelji, vodeni rovci i tako dalje; tu nije bilo pomoći.

Ali šta je s onim čudovišnim životinjama iz predanja i neodređenih literarnih kazivanja - tigrovima, grizlijima, krokodilima, morskim nemanima? Da li bi ih vukli za sobom od jednog do drugog, čak i ukoliko bi, u svemu tome, bilo ikakvog smisla? I gde je u svemu tome moglo biti ikakvog smisla?

To je značilo da su sami ljudi bili jedine velike grabljivice, i da je jedino na njima bilo da vrše odabir među biljnim i životinjskim svetom koji bi se, prepušten samom sebi, ugušio u vlastitim prekomernostima.

A ako bi ljudi iz nekog razloga nestali, u tom bi slučaju neke druge grabljivice morale zauzeti njihovo mesto. Ali koje grabljivice? Najveće koje su ljudi bili spremni da prihvate bile su mačke i psi, davno pripitomljeni koji su se u najvećoj meri oslanjali na ljudsku darežljivost.

Ipak, šta ako više ne bi bilo ljudi koji bi ih hranili? U tom bi se slučaju, dakako, morali sami pobrinuti za hranu - da bi sami opstali, i da bi opstali i oni koje bi lovili, jer morala je da se održi ravnoteža; njihova prekomerna razmnoženost, naime, mogla je prouzrokovati neuporedivo više štete nego grabljivice koje love samo da bi preživele.

Tako bi se psi razmnožili, u svom punom raznovrsju, pri čemu bi oni veći napadali veće, nezaštićene biljoždere, a oni manji lovili ptice i glodare. Mačke bi lovile noću, kao što bi psi lovili danju; one pojedinačno, a oni u čoporima.

I možda bi se, tokom evolucije, pojavio još veći broj pasmina, popunjavajući praznine koje su ostavljene u prirodi. Možda bi, konačno, neke vrste pasa dobile svojstva koja bi im omogućila da velikom brzinom plivaju, kako bi bili uspešniji u lovu na ribe; a možda bi, isto tako, neke među mačkama razvile sposobnost kraćih letova kroz vazduh kako bi mogle hvatati nespretnije ptice u letu, baš kao i

na tlu?

Poput iskrica, sve ove misli varničile su u Trevizovom umu dok se on bavio mnogo određenijim pitanjem - kako da se izvuče iz svog sadašnjeg položaja.

Broj pasa se sve više povećavao. Već ih je bilo dvadeset tri ispod samog drveta, i još ih je pridolazilo. Koliko je velik bio čopor? Ali zar je to uopšte bilo važno? Već ih je bilo previše.

On izvuče atomski pištolj iz futrole, ali dodir masivnog komada čelika ne izaziva u njemu osećaj sigurnosti kakav bi, inače, pozeleo. Kada je, ono, poslednji put stavio u njega novu energetsku patronu, i na koliko je hitaca mogao računati? U svakom slučaju, ne na dvadeset tri.

A Blis i Pelorat? Ako se sada pojave, neće li se psi okrenuti prema njima? I da li će biti bezbedni čak i ako se ne pojave? Ako psi osete prisutnost još dva ljudska bića, tamo među ruševinama, postoji li išta što bi ih moglo zaustaviti? Sigurno je da među tim ruševinama nema ni vrata ni prepreka koje bi ih mogle zadržati.

Da li bi ih možda Blis mogla zaustaviti, ili čak i oterati? Da li je mogla usmeriti svoje moći kroz hipersvemir, sve do neophodnog intenziteta? I koliko ih je dugo mogla tako održati?

Da li da je, onda, pozove u pomoć? Da li bi dotrčala na njegov povik, i da li bi se psi razbežali od Blisinog pogleda? (Da li bi to bio pogled, ili bi u pitanju bila kakva mentalna akcija koju posmatrači sa strane, koji ne raspolažu istim moćima, nisu mogli uočiti?) Ili bi, ukoliko bi se pojavili, doživeli to da budu raskomadani naočigled Treviza, koji bi bio prinuđen da sve to bepomoćno posmatra iz sigurnosti svog položaja na drvetu?

Ne, morao je, ipak, da se osloni na svoj pištolj. Ukoliko ubije jednog i zaplaši druge, bar za neko vreme, možda bi uspeo da se spusti sa drveta, pozove Blis i Pelorata, ubije još jednog psa ukoliko ispolje nameru da ponovo napadnu, i da se potom, konačno, svo troje uvuku u brod.

On podesi jačinu ultratalasnog zraka na tri četvrtine njegove snage. To je trebalo da bude dovoljno da, uz zaglušujući prasak, ubije jednog psa. Prasak je trebalo da posluži da rastera druge pse, a on bi na taj način prištedeo energiju.

Pažljivo je nanišanio u jednog psa koji se nalazio u sredini čopora, onog koji je (bar u njegovoj mašti) ispoljavao veću meru zloćudnosti nego drugi - možda samo stoga što je iz potiha sedeo i, na taj način, delovao hladnokrvnije u svojoj nameri da ubije. Pas je sada gledao tačno u otvor cevi pištolja, kao da se izruguje čak i onom najgorem što ga je od Treviza moglo snaći.

Treviz odjednom pomisli kako još nikada nije ispalio atomski hitac ni u jednog ljudskog stvora, i da čak nije još video nikog drugog da to čini. Razume se, tokom obuke pucalo se na one vodom ispunjene lutke od kože i plastike; pri pogotku, voda bi se smesta zagrejala do tačke ključanja i, eksplodirajući, razbacivala materiju od koje su lutke bile načinjene u paramparčad.

Ali ko bi, osim u ratu, uopšte bio spreman da puca u nekog ljudskog stvora? Ko bi bio u stanju da ponese atomski pištolj i naredi njegovu upotrebu? Međutim, ovde, na ovom svetu izopačenom usled iščeznuća ljudskih bića...

Zahvaljujući neobičnom svojstvu svog mozga da uočava i stvari koje su izvan njegovog vidnog polja, Treviz odjednom postade svestan da je oblak zaklonio sunce - i on opali.

Duž zamišljene linije koja je spajala usta cevi atomskog pištolja i psa pojavi se neko neobično svetlucanje; bleđa iskrica koja bi ostala neprimećena da oblak nije zaklonio sunce.

Pas mora da je osetio nadolazeći talas toplote, te načini jedva primetan pokret, kao da će da skoči. A onda istog časa protrese ga udar, i jedan deo njegovog tela pretvori se u paru.

Hitac proizvede razočavarajuće malu buku, budući da koža psa nije imala onu tvrdoću koju je imala materija od koje su bile načinjene lutke za obuku. Mišići, koža, krv i kosti, međutim, ležali su unakolo i Treviz oseti mučninu u stomaku.

Psi počеше da uzmiču, neki među njima zasuti neprijatno vrelin ostacima. Bilo je to, međutim, samo trenutno oklevanje; ponovo se okupiše u gomilu, stojeći jedni naspram drugih, u nameri da prožderu ono što im se odjednom ukaza kao hrana. Treviz je osećao sve jaču mučninu. Nije uspeo da ih zaplaši; samo im je pribavio malo hrane. Pri takvom stanju stvari, očigledno, nikada se neće razići. U stvari, sva je prilika da će miris sveže krvi i toplog mesa privući još

pasa, kao i, možda, neke manje mesoždere.

Do svesti mu, iznenada, dopre jedan glas. "Trevize! Šta..."

Treviz se obazre. Blis i Pelorat upravo su se pojavili između ruševina. Blis smesta zastade, ispruživši ruku da zadrži Pelorata iza sebe. Napeto je posmatrala pse. Situacija je bila očigledna i jasna. Nije bilo nikakve potrebe da postavlja pitanja.

Treviz joj doviknu: "Pokušao sam da ih oteram ne mešajući vas i Janova. Možete li da ih držite na odstojanju?"

"Teško", odvrati Blis jedva čujno, tako da je Treviz imao muke da je čuje iako je režanje pasa utihnulo, kao da je neko preko njih prebacio smirujući, zvukoupijajući prekrivač.

"Previše ih je", nastavi Blis, "a ni ja nisam dovoljno upoznata sa njihovom moždanom aktivnošću. Na Gei nemamo ništa slično njima."

"Ni mi na Terminusu. Čak mi nije poznato da išta slično njima postoji na nekom od civilizovanih svetova", doviknu joj Treviz. "Nastojacu da ih pobijem što više mogu, a vi se pobrinite za preostale. Manji broj će priciniti manje teškoća."

"Ne, Trevize. Pucnjava bi samo privukla ostale... Ostani iza mene, Pele. Ti me ne možeš zaštititi... Trevize, vaše drugo oružlje?"

"Neutronske bič?"

"Da. On prouzrokuje bol. Ali smanjite mu naboj. Smanjite!"

"Strahujete li da ću ih povrediti?" dobaci joj Treviz ljutito. "Je li baš ovo trenutak da vodite računa o svetinji života?"

"Vodim računa o svom životu. I Pelovom. Postupite kako sam vam rekla. Mali naboj, i ispalite hitac na jednog od pasa. Ne mogu još dugo da ih zadržavam."

Psi su napustili svoje mesto oko drveta, okruživši Blis i Pelorata, koji su stajali oslonjeni na trošne zidine iza sebe. Psi koji su im bili najbliži načiniše oklevajući pokušaj da im pristupe još bliže cvileći jedva čujno kao da pokušavaju da dokonaju šta je to što ih drži na odstojanju, dok, u stvari, ništa nisu uspevali da nanjuše. Neki među njima pokušavali su bezuspešno da se uspentraju na zid, kako bi napali otpozadi.

Treviz drhtavim rukama podesi neuronske bič na najmanji naboj. Za neuronske bič bilo je potrebno znatno manje energije nego za

atomski pištolj, i samo jedna patrona omogućavala je stotinak udaraca nalik udarcima biča; međutim, razmislivši za trenutak, nije se mogao setiti kada je poslednji put napunio i neuronski bič.

Nije baš bilo naročito važno brižljivo ciljati bičem. Budući da nije bilo bitno sažeti energetska talas u jedan tanak mlaz, mogao ga je razasuti na više pasa. Bio je to uobičajni način uspostavljanja kontrole nad gomilom koja bi počela da ispoljava znake da može postati opasna.

Pri svemu tome, on postupi po Blisinom nalogu. Usmerivši bič prema jednom od pasa, on opali. Pas se izvrnu na leđa, besomučno koprcajući nogama, i cvileći glasno i piskavo.

Ostali psi uzmaoše, opustivši uši. Zatim, počevši i sami da cvile, okrenuše se i počеше da se udaljavaju, u početku sporo, da bi uskoro prešli u besomučan trk. Pas koji je bio pogođen bolno se podiže na noge, i cvileći i teturajući se pođe za čoporom.

Pošto je topot njihovih nogu zamro u daljini, Blis progovori: "A sada, bilo bi dobro da se sklonimo u brod. Čopor će se vratiti. Ili će se, možda, pojaviti neki drugi."

Treviz pomisli kako još nikad dotad nije tako brzo uspeo da otvori složeni mehanizam ulaznih vrata broda. I da, možda, nikada više ni neće.

38.

Noć se već spustila kada je Treviz počeo da oseća da se napetost u njemu smiruje. Malena traka sinto - kože koju je stavio na ogrebotinu na ruci već mu je ublažila bol, ali ogrebotinu u njegovoj psihi nije bilo baš tako lako zalečiti.

Nije, dakako, u pitanju bila puka izloženost opasnosti. Na opasnost je bio u stanju da odgovori u meri u kojoj bi to bio bilo ko prosečne hrabrosti. U pitanju je, u stvari, bio neočekivani pravac iz koga je opasnost došla. U pitanju je bila komičnost čitave situacije. Kako bi izgledalo kada bi se raščulo da ga je u škripac saterao čopor režećih pasa? Od toga bi gore moglo biti samo kada bi se nadao u bekstvo pred jatom raspomamljenih kanarinaca.

Nekoliko časova potom, osluškivao je neće li se ponoviti napad pasa, nastojeći da razabere svaki zvuk nalik na njihove urlike ili

grebanje šapa po trupu broda.

U poređenju sa njim, Pelorat je izgledao krajnje smireno. "Nijednog trenutka, stari družo, nisam ni pomislio da Blis neće biti u stanju da iziđe na kraj sa njima, ali takođe moram priznati da si izvanredno ciljao."

Treviz sleže ramenima. Nije bio nimalo raspoložen da o tome razgovara.

Pelorat je držao u rukama čitavu svoju biblioteku - kutiju sa mikrofilmovima u koju je smestio sve što je, tokom svog životnog veka, sakupio od prastarih mitova i predanja; ne dobivši od Treviza nikakav odgovor, on se povuče u svoj sobičak gde je držao priručni čitač za mikrofilmovane dokumente.

Činilo se da je veoma zadovoljan sobom. Trevizu to nije promaklo, ali mu to nije popravilo raspoloženje. Biće za to vremena kasnije, kada mu misli više ne budu opsednute psima.

Ostavši nasamo s njim, Blis mu se obrati, prilično obazrivo: "Predpostavljam da su vas uhvatili na prepad?"

"Upravo tako", odvrati Treviz smrknuto. "Možete li samo zamisliti da me jedan pas - pas - natera u bekstvo, i da moram da spasavam goli život?"

"Dvadeset hiljada godina bez prisustva ljudi izmenilo ih je. Te zveri mora da su danas najveće grabljivice na ovoj planeti."

Treviz potvrdno klimnu. "Razmišljao sam o tome dok sam sedeo na drvetu, osećajući se kao najveća lovina do koje su mogli doći. U svakom slučaju, čini se da ste bili savršeno u pravu u pogledu poremećene ekološke ravnoteže."

"Poremećene, dakako, ali sa ljudskog stanovišta. Međutim, imajući u vidu sa kolikom su se delotvornošću psi nadali da će obaviti svoj posao, pitam se nije li Pelorat možda u pravu kada kaže da se ravnoteža može sama od sebe vaspostaviti, pri čemu bi se praznine u prirodi popunile daljom evolucijom srazmerno malog broja vrsta koje su nekada bile dovučene na ovaj svet."

"Čudno", primeti Treviz, "to je i meni palo na um."

"Pod uslovom, naravno, da poremećaji nisu bili toliko veliki, da bi procesu obnove bilo potrebno suviše mnogo vremena. Pre nego što bi proces samoobnove uopšte započeo, planeta je mogla biti

dovedena dotle da nikakav život nije više na njoj moguć."

Treviz nešto progundā.

Blis ga zamišljeno pogleda. "Kako to da ste odlučili da sa sobom ponesete oružje?"

"Nije mi baš bilo od neke velike pomoći", odgovori Treviz. "Zahvaljujući vašim sposobnostima."

"Ne baš sasvim. Bilo mi je neophodno vaše oružje. U tako kratkom roku, samo sa hipersvemirskim kontaktom sa celinom Gee, i imajući pred sobom toliki broj pojedinačnih stvorenja o čijoj prirodi ništa nisam znala, malo bih šta mogla učiniti bez vašeg neuronskog biča."

"Atomski pištolj nije mi bio ni od kakve koristi. Pokušao sam najpre s njim."

"Atomski pištolj, Trevize, može učiniti samo da ih bude jedan manje. Preostali su možda iznenađeni, ali ne i zaplašeni."

"I gore od toga", odvrati Treviz. "Ostali su smesta proždrali ostatke ubijenog psa. Time kao da sam ih samo pozivao da ostanu."

"Da, shvatam da je upravo to mogao biti ishod. Ali s neuronskim bičem, stvari stoje sasvim drukčije. On prouzrokuje bol, a pas koji oseti bol počinje da ispušta krike koje drugi psi odmah prepoznaju, i ako ni zbog čega drugog a onda usled uslovnog refleksa, i u njih počinje da se uvlači strah. A kada ih je već jednom zahvatio strah, sve što je trebalo da učinim bilo je da ga malo pojačam; i tako su se razbežali."

"Možda je tako, ali vi ste, za razliku od mene, odmah shvatili da neuronski bič u ovom slučaju predstavlja ubitačnije oružje od atomskog pištolja."

"Za razliku od vas, ja znam kako valja postupati sa nervnim tkivima. Zato sam od vas i tražila da ciljate na samo jednog psa, i da upotrebite najmanju količinu energije. Nisam želela da kod njega prouzrokuje takav bol da ga, bez ikakvog glasa, odmah usmrti. Nisam želela ni toliko razblažen bol, koji bi izazvao samo cvilenje. Želela sam snažan bol, usmeren na jednu jedinu tačku."

"I uspeli ste, Blis", složi se Treviz. "Delovalo je nepogrešivo. Dugujem vam najveću moguću zahvalnost."

"Kao da mi pomalo zavidite zbog toga, Trevize", nastavi Blis

zamišljeno, "možda, jer smatrate da ste u celoj stvari ispali smešni. Pa ipak, ponavljam, bez vašeg oružja ne bih bila u stanju ništa da učinim. Ono što me, međutim, najviše zbunjuje, jeste vaša odluka da ipak ponesete sa sobom oružje, uprkos svom mom uveravanju da na ovoj planeti nema ljudskih bića - u šta sam, uostalom, i dalje sigurna. Da li ste predvideli nailazak pasa?"

"Nisam", polako odgovori Treviz. "Nisam, nipošto. U svakom slučaju, bar ne svesno. Povrh svega, nemam običaj da redovno nosim oružje. Na Komporelenu, na primer, nisam ni pomislio na njega... Međutim, ne smem ni upasti u zamku utiska da je u tome bilo nečeg volšebnog. Jer, nije ga bilo. Pomišljam, stoga, da se u meni - pošto smo prethodno razgovarali o poremećajima u ekološkoj ravnoteži - javio sasvim neodređen osećaj da bi životinje, u odsustvu ljudi, mogle postati opasne. Možda je to sasvim vidljivo sada, posle svega; međutim, moguće je da se, od samog početka, u meni javila neka neodređena slutnja. Samo to, ništa više."

"Ne odbacujte, tek tako, taj svoj osećaj", primeti Blis. "I ja sam učestvovala u tom istom razgovoru o poremećajima u ekološkoj ravnoteži, ali ipak, u meni se nije javilo ništa slično. Opet je, verujem, u pitanju ta vaša sposobnost naslućivanja, do koje Gea toliko drži. Priznajem da sasvim dobro shvatam da vas razdražuje činjenica da raspolazete sposobnošću naslućivanja onoga što je pravo i onoga što će biti, čija vam priroda, međutim, nije znana. Da delate odlučno, ni sami ne shvatajući razloge."

"Uobičajeni izraz na Terminusu za to je - 'delati iz malog mozga'."

"A mi na Gei kažemo - 'saznanje bez razmišljanja'. Vi baš ne volite da vam se jave saznanja o nečemu na šta niste ni pomislili, je li tako?"

"Da, to mi smeta. Ne volim da mojim postupcima rukovode slutnje. Pomišljam da iza svake slutnje stoji neki razlog, ali činjenica da mi taj razlog nije poznat stvara u meni osećaj kao da, zapravo, ne vladam vlastitim umom - kao da sam usred neke vrste blagog ludila."

"I kada ste se, svojevremeno, opredelili za Geu i Galaktiku, postupili ste samo na osnovu slutnji - a sada tragate i za razlozima?"

"Rekao sam vam to već najmanje desetinu puta."

"A ja sam odbijala da vašu izjavu prihvatim kao punu istinu."

Veoma mi je žao zbog toga. Samo da znate, neću vam se više suprostavljati u takvom vašem stavu. Nadam se, ipak, da nećete imati ništa protiv ukoliko vam i dalje budem ukazivala na sve ono što bude govorilo Gei u prilog."

"Nipošto", odvrati Treviz, "ukoliko i vi, sa svoje strane, prihvatite moja objašnjenja zbog čega nešto što iznesete ne mogu uvažiti."

"Da li vam je, u tom slučaju, palo na pamet da se ovaj Zabranjeni Svet, zbog nestanka jedne jedine vrste sposobne da preuzme vođstvo u postupnom prevlađivanju razuma, preobraća u neku vrstu divljaštva, i možda, konačno, potpune pustinje u kojoj život više neće biti moguć? Međutim, ukoliko bi ovaj svet bio Gea, ili još bolje, deo Galaktike, to se nipošto ne bi moglo dogoditi. Razum bi i dalje bio prisutan u vidu Galaktike kao celine, i prirodna ravnoteža, ma koliko poremećena, i iz ma kog razloga, uvek bi imala velike izgleda da se vaspostavi."

"Da li to znači da psima hrana više ne bi bila potrebna?"

"Razume se da bi im bila potrebna, baš kao i ljudima. Međutim, u njihovoj potrazi za hranom bilo bi više svrhovitosti, tako da bi se ravnoteža vaspostavljala pod planskim vođstvom, a ne bi bila ishodište nasumičnih okolnosti."

"Gubitak individualne slobode možda i nije toliko od važnosti kada su psi u pitanju, ali jeste kada je reč o ljudskim bićima... Šta bi bilo kada bi sva ljudska bića nestala, ne samo sa jednog ili sa nekoliko, već sa svih svetova? Šta ako bi Galaktika nastala bez ijednog ljudskog stvora? Da li bi i u tom slučaju postojao razum koji bi na sebe preuzeo vođstvo? Da li bi drugi oblici života i neživa materija bili u stanju da, zajednički, izgrade vid i meru razuma dovoljne da zadovolje potrebnu svrhu?"

Blis je oklevala nekoliko trenutaka. "Što se toga tiče", odgovori ona, "u pogledu toga nemamo još nikakvih iskustava. Ipak, rekla bih da je veoma malo verovatno da ćemo i u budućnosti imati prilike za takva iskustva."

"Ne čini li vam se, ipak", uporno nastavi Treviz, "da je ljudski um sasvim različit od svega drugog, i da ga, u njegovom odsustvu, ne bi mogle zameniti ni sve druge svesti uzete zajedno. Ne proizilazi li iz toga, dakle, da se prema ljudskim bićima, ako već jesu nešto

posebno, kao prema nečem posebnom moramo i odnositi? Ne bismo ih smeli izjednačavati ni jedne sa drugima, a kamoli sa neživim tvarima."

"Pa ipak, izjasnili ste se u prilog Galaktike."

"Iz nekog sveprožimajućeg razloga čiju prirodu, međutim, nisam u stanju da ustanovim."

"Možda je taj sveprožimajući razlog bio zasnovan na slutnji o poremećivanju ekološke ravnoteže? Nije li bilo moguće da je u vašem stavu počivalo neko neodređeno saznanje da svi svetovi u Galaksiji žive na oštrici brijanja, sa izgledima na propast s obe strane sečiva, i da je samo Galaktika u stanju da spreči katastrofe poput ove kojoj je ovaj svet izložen - da i ne pominjemo katastrofe koje su delo ljudskih ruku; mislim na ratove i promašaje u upravljanju?"

"Nije. O poremećajima u ekološkoj ravnoteži nisam ni razmišljao u vreme kada sam donosio svoju odluku."

"Jeste li sasvim sigurni u to?"

"Moguće je da nisam znao šta je to što budi moje slutnje, ali ukoliko bi mi se neki razlog nabacio kasnije, siguran sam da bih smesta prepoznao njegovu osnovanost... Baš kao što mi se čini da sam naslutio da na ovom svetu ima opasnih životinja."

"Pa", dodade Blis smrknuto, "posledica je bila ta da smo u ovom trenutku mogli biti počivši - da nije došlo do udruživanja naših moći: vaših slutnji i mog mentalizma. Sve, dakle, govori u prilog tome da treba da budemo prijatelji."

Treviz potvrdno klimnu. "Slažem se, ukoliko je to i vaša želja."

Bilo je izvesne hladnoće u njegovom glasu, što Blis navede da uzdigne obrve; ali u tom času unutra upade Pelorat tresući glavom tako žestoko da se činilo kao da će mu spasti sa ramena.

"Mislim", uzviknu on, "da ga imamo!"

39.

U celini posmatramo Treviz nije verovao u lake pobede, pa ipak, u ljudskoj je prirodi da popušta pred nečijim boljim procenama. On oseti kako mu se mišići u grudima i grlu grče, ali ipak smognu snage da upita: "Položaj Zemlje? Jesi li, Janove, otkrio njen položaj?"

Pelorat se za trenutak zagleda u Treviza, a onda mu raspoloženje

splasnu. "Pa, ne baš", odgovori on, vidljivo zbunjen. "U stvari, Golane, nije reč o tome. Na to sam sasvim zaboravio... Imam nešto drugo, što sam otkrio u ruševinama. Ipak, mislim da nije naročito važno."

Duboko uzdahnuvši, Treviz reče: "Nije bitno, Janove. Svaki podatak može nam biti dragocen. Šta si to želeo da nam saopštiš?"

"Pa, znate", započe Pelorat, "samo to da gotovo ništa nije preostalo. Posle dvadeset hiljada godina bura i vetrova - to je i razumljivo. Povrh svega, biljni svet je sa svoje strane doprineo razaranju, a životinjski... Ali nije u tome stvar. Stvar je u tome da 'gotovo ništa', ne znači, istovremeno, 'baš ništa'.

Ruševine mora biti da predstavljaju ostatke neke javne zgrade, budući da na jednom komadu kamena, ili betona, još stoje urezana neka pismena. Jedva vidljiva, znaš, stari družje, ali ja sam načinio fotografije pomoću jednog od onih brodskih foto-aparata sa kompjuterizovanim mehanizmom za uveličavanje - nisam ti, Golane, nikada zatražio dozvolu da ga upotrebim, ali ovo je bilo važno i..."

Treviz nestrpljivo odmahnu rukom. "Nastavi, Janove!"

"Uspeo sam da razaberem neke reči, ispisane na starogalaktičkom. Ipak, uprkos kompjuterskom uvećanju i mom vlastitom, priličnom, snalaženju u starogalaktičkom, bilo je nemoguće izvući više od dve potpuno jasne reči. Bile su ispisane nešto krupnijim slovima, i čitkije nego ostatak pismena. Moguće je da su bile urezane nešto dublje, stoga što su označavale naziv ovog sveta. Te dve reči glase 'Planeta Aurora', pa stoga pretpostavljam da se svet na kome se nalazimo zove Aurora, ili da se bar tako zvao."

"Morao je imati neko ime", primeti Treviz.

"Tako je, ali imena se veoma retko nasumice odabiru. Upravo sam pažljivo pregledao svoje spise i pronašao dva stara predanja - sa dva sveta, po svemu sudeći, veoma udaljena jedan od drugog, tako da se sa dovoljno osnovanosti može pretpostaviti da su nastala nezavisno jedan od drugog... Ali to nije bitno. U oba ta predanja značenje reči 'Aurora' je 'Zora'. Možemo, stoga, pretpostaviti da je na nekom od pre-galaktičkih jezika 'aurora' zaista značilo 'zora'.

Ono, međutim, što je činjenica, jeste da su reči koje su označavale 'zoru', ili 'osvit' najčešće bile upotrebljavane kao nazivi

za svemirske stanice ili slična zdanja koja su, kao prva u svojoj vrsti, izgrađivana. Prema tome, ako je ime ovog sveta, na bilo kom jeziku, zaista moglo značiti Zora, ili Osvit, postoji velika verovatnoća da je on, takođe, mogao biti prvi u svojoj vrsti."

"Smeraš li ti to, možda, da kažeš da je ova planeta zapravo Zemlja, i da je 'Aurora' samo njeno drugo ime, koje treba da označi pojavu života i čoveka na njoj?" upita Treviz.

"Ne bih se usudio da idem tako daleko, Golane", odgovori Pelorat.

Sa prizvukom gorčine, Treviz primeti: "Na kraju krajeva, ova planeta nije zagađena radioaktivnošću, nema ogromnog prirodnog saputnika, a nismo naišli ni na gasovitog džina sa velikim prstenovima."

"Tako je. Ali po svemu sudeći, prilikom razgovora s njim na Komporelenu, Denijador je bio sklon da misli da je upravo ovo bio jedan od svetova koje je naselio prvi talas Iseljenika - Vasionci. Ukoliko bi to bilo tačno, to bi moglo značiti da njegovo ime, Aurora, potvrđuje da bi on mogao biti zaista prvi od tih svetova Vasionaca. Moguće je, dakle, da se ovog časa nalazimo, s izuzetkom same Zemlje, na najstarijem od svih ljudskih svetova u Galaksiji. Nije li to uzbudljivo?"

"Zanimljivo, Janove, u svakom slučaju; ali nije li pomalo suviše smelo izvoditi takav zaključak samo na osnovu njegovog imena?"

"Postoji još nešto", nastavi Pelorat zaneseno. "Koliko sam bio u stanju da ustanovim iz svojih spisa, danas u čitavoj Galaksiji ne postoji svet po imenu Aurora - i siguran sam da će i kompjuter to potvrditi. Kao što rekoh, postoji bezbroj svetova i zdanja čija imena i nazivi u raznim oblicima označavaju 'zoru', ali se sama reč 'Aurora' nige ne pojavljuje."

"A i zbog čega bi? Ukoliko je u pitanju pre-galaktička reč, malo je verovatno da bi ona još bila u upotrebi."

"Ali reči opstaju, čak i ako im se prvobitni smisao izgubi. Ukoliko je ovo, zaista, bio prvi naseljeni svet, bio bi nadasvud poznat; moguće je, čak, da je izvesno vreme bio i vodeći svet u Galaksiji. Pored toga, sigurno bi postojali i drugi svetovi, koji bi sebe nazivali 'Nova Aurora', ili 'Mala Aurora', ili nekako slično. I ti drugi..."

Treviz ga prekide. "Možda, ipak, ovo nije bio prvi naseljeni svet. Možda nikada nije ni bio od neke veće važnosti."

"Postoji, još nešto što govori u prilog mom mišljenju."

"A to je, Janove?"

"Ako je, kao što Denijador smatra, drugi iseljenički talas, kome sada pripada sva Galaksija, prevladao nad prvim - u tom slučaju veoma je verovatno da je, tokom jednog razdoblja, između ta dva talasa postojalo pravo neprijateljstvo. Drugi talas, izgrađujući svetove koji i danas postoje, najverovatnije ne bi bio spreman da zadrži nazive koje su im dali Iseljenici prvog talasa. S obzirom na to, iz činjenica da ime 'Aurora' nikada kasnije nije bilo ponovljeno možemo izvući zaključak da su zaista postojala dva iseljenička talasa, i da je ovaj svet bio svet prvog talasa."

Treviz se nasmeši: "Počinjem pomalo da shvatam, Janove, na koji način deluju umovi vas mitologa. Vi gradite izvanredno lepa zdanja, ali, možda, sa temeljima u vazduhu. Predanja nam kažu da su Iseljenike prvog talasa pratili roboti, i da su im oni, navodno, doneli nesreću. Pa, ukoliko bi nam pošlo za rukom da pronađemo nekog robota na ovom svetu bio bih spreman da prihvatim sva ta iseljenička nagađanja; ali posle dvadeset hiljada godina jedva da bismo mogli oče..."

Pelorat, čije su se usne sve vreme micale, jedva uspe da dođe do glasa: "Ali, Golane, zar ti nisam rekao? Nisam, naravno. Toliko sam uzbuđen da ne uspevam da se sredim. Ali pronašao sam robota."

40.

Treviz protrlja nadlanicom čelo, kao da je osetio iznenadnu poplavu bola. "Robota? Pronašao si robota?"

"Jesam", odgovori Pelorat, uzbuđeno klimajući glavom.

"Kako znaš da je to bio robot?"

"Pa, znam. Kako ga ne bih prepoznao kada bih ga ugledao?"

"Jesi li ikad ranije video nekog robota?"

"Nisam, naravno, ali robot je biće od metala sazdano po ljudskom liku. S glavom, rukama, nogama, trupom. U ovom slučaju, naravno, metal je bio pretvoren u rđu, i kada sam pokušao da mu priđem on se, usled podrhtavanja tla izazvanog mojim koracima, još više

oštetio; i kada sam ispružio ruku da ga dotaknem..."

"Zbog čega da ga dotakneš?"

"Pa, pretpostavljam da jednostavno nisam bio u stanju da poverujem vlastitim očima. Postupio sam potpuno nagoni. Dakle, čim sam ga dotakao - raspao se. Ali..."

"Da?"

"Pre nego što se raspao učinilo mi se da su mu oči slabašno zasvetlucale i da je ispustio neki zvuk, kao da pokušava da mi nešto kaže."

"Misliš - još je funkcionisao?"

"Tek malčice, Golane. A onda se raspao."

Treviz se okrenu prema Blis. "Blis, potvrđujete li ovo?"

"Bio je to robot, i mi smo ga videli", izjavi Blis.

"I još je funkcionisao?"

Blis potvrdi bezbojnim glasom: "Dok se raspadao, uspela sam da uočim slabašan znak neuronske aktivnosti."

"Kako, uopšte, kod robota može biti ikakve neuronske aktivnosti? Roboti nemaju organski mozak sazdan od ćelija."

"Pretpostavljam da je posredi bio kompjuterizovan mehanizam nalik na mozak, i to mi nije moglo promaći."

"Da li ste sigurni da ste otkrili robotsku, a ne neku ljudsku mentalnu aktivnost?"

Blis skupi usne i odgovori: "Bila je suviše slabašna da bih mogla da to odredim; ipak, nema sumnje da je postojala."

Treviz još jednom pogleda Blis, pa Pelorata, i najzad reče umornim glasom: "Onda, to sve menja."

ROBOTI

41.

Tokom večere, Treviz kao da je bio izgubljen u mislima, dok Blis kao da je svu svoju pažnju usmerila na jelo.

Pelorat, koji je jedini goreo od želje da govori, dokazivao je da ukoliko je svet na kome su se nalazili odista bio Aurora, i ukoliko je u pitanju zaista bio svet koji je prvi naseljen, ni Zemlja nije smela biti odveć daleko.

"Moglo bi se isplatiti da pročešljamo zvezdane sisteme u neposrednom susedstvu", predloži on. "To bi samo značilo da prosejemo tek nekoliko stotina zvezda, ne više."

Treviz progunđa da bi takvo opali-bez-nišanjenja mogao prihvatiti tek kao poslednje прибежиште, i napomenu da bi, čak i kada bi je pronašli, želeo da raspolaže sa što je moguće više obaveštenja o Zemlji pre no što bi se rešio da se na nju spusti. Nije rekao ništa više, i Pelorat, poražen tom primedbom, i sam utonu u ćutanje.

Pošto su završili obed, i kako Treviz ni dalje nije iznosio nikakav predlog, Pelorat mu se obazrivo obrati: "Hoćemo li ostati ovde, Golane?"

"Preko noći, svakako", odgovori Treviz. "Moram još malo da razmislim."

"Jesmo li bezbedni?"

"Ukoliko se ne pojavi ništa opasnije od pasa", odvrati Treviz, "ovde u brodu, potpuno smo bezbedni."

"Koliko bi nam vremena bilo potrebno da uzletimo, ukoliko se ipak pojavi nešto opasnije od pasa?"

"Kompjuter je svakog trenutka pripravan za uzletanje. Verujem da bismo bili u stanju da uzletimo za dva do tri minuta. U svakom slučaju, smesta će nas upozoriti ukoliko se nešto nepredviđeno dogodi, te stoga predlažem da pođemo na spavanje. Sutra ujutro nadam se da ću znati šta nam valja dalje činiti."

Lako je to tek tako reći, pomisli Treviz, zatekavši sebe kako zuri u tminu. Poluobučen se sklupčao na podu prostorije u kojoj se nalazio kompjuter. Bilo je prilično neudobno, ali bio je siguran da mu u

ovakav čas ni u krevetu ne bi usnio; s druge strane, ovde je smesta mogao stupiti u dejstvo, u slučaju da kompjuter podigne uzbunu.

A onda začu neke korake i u magnovenju se uspravi, udarivši pri tom glavom o rub komandne ploče - ne suviše snažno da bi se povredio, ali ipak dovoljno da iskrivi lice i počne trljati bolno mesto.

"Janove!" pozva on prigušeno, dok su mu oči suzile.

"To sam ja, Blis."

Trevis ispruži ruku preko ruba komandne ploče da uspostavi makar ovlaštan dodir sa kompjuterom, i blaga svetlost obasja Blis stvarajući oko nje ružičasti oreol.

"Šta se dogodilo?" upita Treviz.

"Pogledala sam u vašu sobu i videla da niste tamo. Međutim, nije bilo sumnje u pogledu aktivnosti vašeg mozga, te sam samo sledila njegove impulse. Budući da je bilo sasvim jasno da ste budni, ušla sam."

"Da, ali šta želite?"

Ona sede na pod leđima uza zid, savi kolena i stavi bradu na njih. "Ne brinite", reče ona. "Neću vam oduzeti ništa što je preostalo od vaše čednosti."

"Na to nisam ni pomislio", odvrati Treviz podsmešljivo. "Zbog čega ne spavate? San vam je potrebniji nego nama."

"Verujte mi", nastavi ona, "taj događaj sa psima sasvim me je iscrpeo."

"To vam verujem."

"Ali morala sam da razgovaram s vama dok Pel spava."

"O čemu?"

"Kada vam je ispričao o robotu", odgovori Blis, "rekli ste da to sve menja. Šta ste, zapravo, time mislili?"

"Zar i sami ne uviđate?" upita Treviz. "Imamo tri skupine koordinata; za tri Zabranjena Sveta. Želim da ih sve obiđem, i da o Zemlji saznam što je moguće više pre nego što konačno pokušam da doprem do nje."

On joj se tek ovlaš približi, kako bi mogao govoriti još tišim glasom, ali se odmah, hitro povuče. "Čujte", napomenu on, "ne bih želeo da Janov upadne ovamo, tragajući za nama. Ne znam šta bi on mogao pomisliti."

"Neće. On spava, a i ja sam mu u tome malo pripomogla. Znaću, čak i ako se samo protegne... Nastavite. Želite da obidete sva tri Zabranjena Sveta. Šta to menja na stvari?"

"Moja prvobitna namera nije bila da nepotrebno gubim vreme ni na jednom od svetova. Ukoliko je ovaj svet, Aurora, bez ljudi već dvadeset hiljada godina, veoma su mali izgledi da bismo mogli nabasati na neki podatak od iole veće vrednosti. Ne želim da utrošim nedelje i mesece beskorisno rujući po površini planete, držeći na odstojanju pse ili mačke ili krave, ili bilo šta što je u međuvremenu podivljalo i sada predstavlja pretnju, u mučnoj nadi da ću, sred prašine, rđe i truleži, naleteti na kakvo parčence nečega što bi moglo poslužiti kao putokaz. Moguće je da na preostala dva Zabranjena Sveta naiđemo na ljude i čitave, netaknute biblioteke... Stoga je moja prva namera bila da smesta napustimo ovaj svet. Da sam tako postupio već bismo bili daleko u svemiru, spavajući čvrstim snom."

"Međutim?"

"Međutim, ukoliko na ovom svetu još ima robota koji funkcionišu, možda bismo uz njihovu pomoć mogli doći do obaveštenja koja bismo mogli valjano iskoristiti. S robotima bismo bili bezbedniji nego sa ljudskim bićima, budući da oni, sudeći na osnovu onog što sam o njima čuo, imaju neka svoja pravila koja im zabranjuju da nanesu ikakvo zlo čoveku."

"Znači, odustali ste od svoje prvobitne namere, i sada ćete neko vreme provesti na ovom svetu, tragajući za robotima?"

"Nemam takvu nameru, Blis. Meni se čini da roboti bez održavanja nisu u stanju da potraju dvadeset hiljada godina...Ipak, budući da ste vi naišli na jednog, koji je još, ma koliko to bilo slabašno, odavao znake aktivnosti, sasvim je jasno da se ne mogu osloniti na svoje zdravorazumsko poimanje robota. Ne smem donositi sudove koji će počivati na neznanju. Roboti su, dakle, ili trajniji nego što sam ja to zamišljao, ili možda, raspolažu nekom merom sposobnosti za samoodržavanje."

"Saslušajte me, Trevize", zatraži Blis, "i molim vas, smatrajte ovo što ću vam reći nečim od najveće poverljivosti."

"Poverljivosti?" upita Treviz, povisivši glas usled zgranutosti. "A ko to ne sme da sazna?"

"Psst! Pel, naravno. Vidite, ne morate da menjate svoje planove. Bili ste u pravu od samog početka. Na ovom svetu nema aktivnih robota. Bar, ja nisam uspela da otkrijem nijednog."

"Ali otkrili ste onog jadnog, a jedan je dovoljan baš kao..."

"Nisam otkrila ništa. Onaj robot nije bio aktivan; već veoma dugo, dugo vremena."

"Ali rekoste..."

"Znam šta sam rekla. Pel je mislio da je uočio neki pokret i čuo neki zvuk. Ali Pel je romantik. Čitav svoj radni vek proveo je sakupljajući podatke, ali to je krajnje nezahvalan način da neko stekne ugled u naučnom svetu. On naprosto žudi da dođe do nekog svog, vlastitog okrića. On zaista jeste otkrio reč 'Aurora', i ne možete ni zamisliti koliko je bio srećan zbog toga. Očajnički je žudio da otkrije još nešto, veće od toga."

"Želite li time da kažete", upita Treviz, "da je toliko žudeo za nekim otkrićem da je, naletivši na jednog, samog sebe ubedio da je u pitanju aktivan robot, iako ovaj to, u stvari, nije bio?"

"Ono na šta je naišao bila je tek gomila rđe, u kojoj nije bilo više svesti nego u steni na koju je bila naslonjena."

"Ali vi ste podržali njegovu priču?"

"Nisam mogla dozvoliti sebi da mu uskratim radost zbog tog njegovog otkrića. Toliko mi mnogo znači."

Treviz ostade zureći u nju čitav minut; a onda je upita: "Možete li mi objasniti zbog čega vam toliko znači? Voleo bih da saznam. Stvarno bih to voleo da saznam. Vama on mora delovati kao čovek u godinama, koji nema baš ničeg romantičnog u sebi. Pored toga, Izdvojenik je, a vi Izdvojenike prezirete. Vi ste mladi i lepi, i na Gei, predstavljajući i sami njezin deo, moraju postojati veoma muževni i privlačni mladi ljudi. Sa njima biste mogli uspostaviti fizički odnos koji bi odzvanjao čitavom Geom, dovodeći obe strane do vrhunca uživanja. Prema tome, šta nalazite u Janovu?"

Blis pogleda u Trevisa svečana izraza lica. "Zar ga vi ne volite?"

Treviz sleže ramenima i odgovori: "Veoma mi je drag. Mislim da bi se moglo reći da ga - dakako, bez ikakve seksualne primese - zaista volim."

"Ne poznajete ga odveć dugo, Trevize. Šta je onda razlog da ga

volite - bez te, dabome, seksualne primese?"

Treviz stade da se smeška a da toga uopšte nije bio svestan. "Tako je neobičan momak. Najiskrenije mislim da čitavog svog života nijednu misao nije uputio samom sebi. Bilo mu je naloženo da pođe sa mnom, i on je pošao. Bez pogovora. Želeo je da pođemo na Trantor, ali kada sam mu rekao da nameravam da idem na Geu, nije se protivio. I sada, evo ga ovde sa mnom u potrazi za Zemljom, mada bez sumnje zna da to može biti krajnje opasno. Savršeno sam uveren da bi, ukoliko bi bilo potrebno da žrtvuje svoj život zbog mene - ili zbog bilo koga drugog - on to učinio bez ikakvog roptanja."

"A da li biste vi, Trevize, žrtvovalil svoj život za njega?"

"Moguće je, ukoliko ne bih imao vremena da razmislim. Ukoliko bih, međutim, imao vremena za razmišljanje, oklevao bih i, verovatno, ustuknuo. Znao, ja nisam ni izdaleka tako dobar kao on. I upravo stoga, imam neodoljivu potrebu da ga zaštitim i sačuvam tu njegovu dobrotu. Ne želim da ga Galaksija nauči da ne bude dobar. Shvatate li me? I moram ga naročito od vas štititi. Ne mogu da podnesem pomisao da ćete ga se ratosiljati kada vas bude prošla te besmislica - ma šta to bilo - usled koje vam je još uvek zabavno da budete s njim."

"Da, pomišljala sam da vam se tako nešto vrzma po glavi. Ali zar ne možete zamisliti da ja u Pelu vidim isto ono što i vi vidite - pa, možda, još i više, jer sam u stanju da stupim u neposredni dodir s njegovim umom? Da li se ponašam kao da želim da ga povredim? Da li bih podržala njegovu maštariju o aktivnom robotu kad ne bih osećala da, jednostavno, nisam u stanju da ga ičim povredim? Trevize, meni je blisko to što nazivate dobrotom, budući da je svaki deo Gee spreman da se žrtvuje za dobro celine. Mi niti poznajemo, niti razumemo bilo kakvu drugačiju vrstu ponašanja. Ali postupajući na taj način mi se ničega ne odričemo, jer svaki deo jeste celina - mada ne očekujem da vi to možete shvatiti. Pel je, međutim, nešto drugo."

Blis više nije gledala u Treviza; činilo se kao da se obraća samoj sebi. "Pel je Izdvojenik. On nije nesebičan zato što je deo neke veće celine. On je nesebičan jer je nesebičan. Shvatate li me? On može sve da izgubi a ništa da dobije, pa ipak je ono što jeste. Posramljuje

me time što ja jesam ono što sam jer nemam čega da se plašim ili šta da izgubim, dok je on ono što jeste bez ikakve nade na neki dobitak."

Ona ponovo pogleda Treviza, sa istim svečanim izrazom na licu. "Da li uopšte možete da zamislite šta sve znam o njemu, šta vama ni na pamet ne pada? I zar možete i pomisliti da bih bila u stanju da ga na bilo koji način povredim?"

Treviz počuta nekoliko trenutaka, a onda odgovori: "Blis, koliko danas, rekli ste: 'Budimo prijatelji', i ja sam odgovorio: 'Ako je to i vaša želja'. To sam, međutim, samo progundao, imajući na umu šta biste mogli prirediti Janovu. Sada je, pak, na mene red. Hajde, Blis, budimo prijatelji. Možete, razume se, nastaviti da mi ukazujete na prednosti Galaktike, i ja ću, sa svoje strane, najverovatnije nastaviti da odbijam vaše razloge; ali čak i tako, i uprkos tome, budimo prijatelji." I on joj pruži ruku.

"Naravno, Trevize", složi se ona, i čvrsto stisnu ponuđenu joj ruku.

42.

Treviz se ćutke isceri, ali to ostade duboko u njemu, jer mu se usne ni ne pomeriše.

Dok je uz pomoć kompjutera pokušavao da pronađe zvezdu (ukoliko je, uopšte, postojala) iz prve skupine dobijenih koordinata, oboje, i Blis i Pelorat, napeto su posmatrali, postavljajući bezbroj pitanja. Sada su bili u svojoj sobi, spavali su ili su se barem odmarali, prepuštajući sav posao Trevizu.

U izvesnom smislu to je bilo laskavo, jer su kako se Trevizu činilo, jednostavno prihvatili kao činjenicu da on zna šta radi, i da stoga nije bilo nikakve potrebe da ga ohrabruju ili nadgledaju. Što se ovog poslednjeg tiče, na osnovu nedavnog iskustva Treviz je shvatio da se još više može osloniti na kompjuter, i da ovome, ako ne nikakvo, nije baš bilo potrebno ozbiljnije nadziranje.

Još jedna zvezda - blistava, ali takođe neunesena na galaktičku kartu - ukaza se pred njim. Ova je bila još blistavija od one oko koje je kružila Aurora, i to je još više pojačavalo značaj činjenice da joj u memoriji kompjutera nije bilo ni traga.

Treviz se iskreno čudio tim neobičnostima drevnih vremena. Čitava stolecća mogla su biti pomno proučavana, ali i izbrisana iz svesti. Čitave civilizacije mogle su biti osuđene na zaborav. Pa ipak, iz dubina tih stolecća, kao otrgnuta od tih civilizacija, izronila bi poneka činjenica sačuvana u neizmenjenom obliku - poput ovih koordinata.

Pre izvesnog vremena skrenuo je Peloratu pažnju na to, i ovaj kao da je jedva dočekao da mu objasni kako je upravo to bilo ono što je proučavaocu drevnih mitova i predanja donosilo toliko zadovoljstva. "Sva je mudrost u tome", objašnjavao mu je Pelorat, "uočiti i odrediti koji pojedinačni sačinitelj nekog predanja najbolje izražava istinu koja se krije ispod. To baš nije lako, i svaki je proučavalac sklon da odabere neki drugi deo najčešće u zavisnosti od toga koliko se uklapa u njegovo individualno tumačenje predanja."

U svakom slučaju, zvezdu je ugledao tačno na mestu na kome je, prema Denijadorovim koordinatama, uz izvršene vremenske ispravke, i trebalo da se nalazi. U tom trenutku Treviz oseti spremnost da uloži veliku sumu, u zamišljenoj opkladi da će i treća zvezda biti tamo gde je trebalo da bude. I ukoliko bi to zaista bio slučaj, Treviz bi bio spreman da prihvati punu osnovanost navoda iz predanja, prema kojima je, sve u svemu, bilo čak pedeset Zabranjenih Svetova (premda je strogo zaokružen broj i dalje pobuđivao sumnju), pitajući se, istovremeno, gde se moglo nalaziti preostalih četrdeset sedam.

Napokon, pojavio se i jedan svet pogodan za život - Zabranjeni Svet - koji je kružio oko dotične zvezde; njegova pojava, ovog puta, ne izazva u Trevizu ni najmanje iznenađenje. Bio je toliko siguran da će biti tu. I on lagano usmeri Daleku zvezdu u orbitu novopronađene planete.

Prekrivač od oblaka bio je dovoljno proređen da bi se sa te visine mogla razabrati površina planete. Na njoj je bilo u izobilju vode, kao i na svim planetama koje su proglašavane pogodnim za nastajanje i održavanje života. Bilo je lako uočiti jedan tropski i dva polarna okeana, međusobno povezana. Na jednoj od središnjih geografskih širina protezao se jedan manje-više vijugav kontinent, opasujući

kopnenu masu, s obe strane, zalivima koji su, tu i tamo, bili zatvoreni uzanim zemljouzima. Na drugom, takođe smeštenom na središnjim geografskim širinama, kopnena masa bila je izdeljena u tri dela, i svaki od njih bio je, u smeru sever-jug, prostraniji od onoga kome je stajao nasuprot.

Treviz požele da se nešto više razume u klimatologiju kako bi bio u stanju da, na osnovu onoga što je uspevao da sagleda, odredi kakva bi temperatura i koje godišnje doba mogli tamo dole biti. Za trenutak, on se poigra mišlju da zaduži kompjuter da poradi na tome, ali odmah odustade. Očigledno, klima planete nije predstavljala pitanje od prvorazredne važnosti.

Ono što je bilo neuporedivo važnije bila je činjenica da kompjuter, ni ovog puta, nije uspevao da otkrije nikakvo zračenje tehnološkog porekla. Međutim, teleskop mu je jasno kazivao da ova planeta nije izgledala kao da su je moljci izjeli, i da na njoj nije bilo ni traga nekoj pustinji. Tle je pod njima promicalo obojeno različitim prelivima zelenog, ali niti je bilo znakova urbanih područja na dnevnoj, niti svetala na noćnoj strani.

Da li je i ona bila krcata svim oblicima života, svim životnim vrstama osim čovekove?

On pokuca na vrata Blisine i Peloratove sobe.

"Blis?" pozva on, i pokuca još jednom.

Iznutra do njega dopre šuškanje, a potom Blisin glas: "Da?"

"Možete li da dođete na trenutak? Potrebna mi je vaša pomoć."

"Pričekajte malo, samo da se doteram."

Trevizu je, kada se konačno pojavila, izgledala doterana kao i uvek kada bi je ugledao. On pomalo uzdrhta zbog nelagodnosti izazvane potrebom da je čeka, budući da mu je bilo sasvim svejedno hoće li biti doterana ili neće. Ali sada su bili prijatelji i on odagna od sebe osećaj nelagode.

Osmehujući mu se ona ga upita krajnje ljubaznim glasom: "Šta mogu da učinim za vas, Trevize?"

Treviz joj pokaza rukom na ekran. "Kao što možete i sami videti, nadlećemo jedan po svemu sudeći zdrav svet, sa prilično bujnom vegetacijom na njegovom kopnenom delu. Međutim, niti ima svetala na njegovoj noćnoj strani, niti ikakvog zračenja koje bi bilo proizvod

napredne tehnologije. Molim vas, stoga, da oslušnete i kažete mi ima li ikakvih nagoveštaja postojanja životinjskih vrsta. U jednom trenutku, pomislio sam da sam ugledao krda nekih životinja kako pasu - ali, dakako, nisam siguran. Možda, samo, ponovo pred sobom imate slučaj čoveka koji vidi upravo ono što očajnički želi da vidi."

Blis 'oslušnu'. Konačno, neobično rečit izraz pojavi se na njenom licu, i ona saopšti: "Oh, da! Bogat životinjski svet."

"Ima li sisara?"

"Vrlo verovatno."

"A ljudi?"

Činilo se da je Blis sada još jače usredsredila svoju pažnju. Prođe jedan minut, pa još jedan, i ona se konačno opusti. "Nisam sasvim sigurna. Povremeno mi se učini da nazirem blesak razuma, dovoljno moćan da bi se mogao pripisati ljudskim bićima. Ali s druge strane, javlja se tek povremeno i nedovoljno raspoznatljivo, tako da i ja sama, možda, osećam upravo ono što očajnički želim da osetim. Vidite..."

Ona za trenutak zastade, kao da razmišlja, i Treviz je postače jednim: "Pa?"

"Stvar je u tome", odgovori ona, "što mi se čini da sam otkrila nešto drugo. Ništa, što bih bila u stanju da smesta prepoznam; ali teško da bi moglo biti išta drugo, do li..."

Lice joj se ponovo zateže i ona nastavi da 'osluškuje' sa još većom usredsređenošću.

"Pa?" ponovo upita Treviz.

Ona se opusti. "Teško da bi moglo biti išta drugo, do li roboti."

"Roboti?!"

"Tako je, i ako mi je pošlo za rukom da otkrijem njihovo prisustvo, morala bih biti u stanju da otkrijem i prisustvo ljudi. Ali ljudi kao da dole nema."

"Roboti!" ponovo Treviz, namrštivši se.

"Da", odvrati Blis, "I koliko sam u stanju da procenim, ima ih u popriličnom broju."

Pelorat, kada su ga upoznali sa novošću, uzviknu 'Roboti!' gotovo istim tonom kao i Treviz. A onda se, jedva primetno nasmeši: "Bio si u pravu, Golane, a ja sam grešio što sam u tebe sumnjao."

"Ne sećam da si ikada izražavao sumnju u mene."

"Oh, pa dobro, stari, nisam mislio da kažem da sam je izražavao. Samo sam, u dubini duše, smatrao da grešimo što odlazimo s Aurore, tek tako odustavši od izgleda da porazgovaramo s nekim preživelim robotom. Ali sada je očigledno da si znao da ćemo i ovde sresti robote, i to u mnogo većem broju."

"Taman posla, Janove. Nisam znao; samo sam igrao na sreću... U svakom slučaju, Blis kaže da mentalna polja ovih robota dole nagoveštavaju da su još aktivni; meni se, pak, čini da roboti ne mogu u potpunosti funkcionisati bez stalne ljudske brige i održavanja. Kako, međutim, Blis nije u stanju da otkrije ljude, to i dalje tragamo."

Pelorat se zamišljeno zagleda u ekran. "Kao da je sve načičkano šumama, a?"

"Najvećim delom. Ali postoje i čistine, najverovatnije stepe ili savane. Stvar je, međutim, u tome što nisam uspeo da uočim nijedan grad, niti bilo kakva svetla na noćnoj strani planete, niti išta osim postojanog toplotnog zračenja."

"Znači - dole nema ljudi?"

"I sam se to pitam. Blis je u kuhinji, pokušava da se usredsredi. Postavio sam, sa svoje strane, približan osnovni meridijan za ovu planetu, tako da je sada imamo u kompjuteru sa potpunom mrežom podnevaka i uporednika; na osnovu toga, u stanju smo da odredimo geografsku visinu i širinu svake tačke na njoj. Blis raspolaže i nekom spravicom kojom se služi kada god joj se učini da je u nekoj tački uočila neuobičajeno snažnu mentalnu aktivnost robota - ili, možda, odblesak ljudske aktivnosti. Ta njena spravica povezana je sa kompjuterom, koji onda, sa svoje strane, beleži geografske širine i visine svih tačaka. Na kraju, naložićemo mu da odabere najpogodniju među njima, i odredi najpovoljnije mesto za spuštanje."

Pelorat je izgledao uznemiren. "Da li je, Trevize, mudro prepustiti kompjuteru da o tome odluči?"

"A zašto da ne, Janove? To je veoma pouzdan kompjuter. Pored toga, kada ne postoji ništa određeno na osnovu čega bi sam doneo

odluku, nema ničeg rđavog u oslanjanju na procenu kompjutera - s tim, razume se, što je ne moraš prihvatiti."

Pelorat se razvedri. "Ima nečeg u tome, Golane. U nekim od najstarijih predanja pominju se upravo ljudi koji su donosili odluke na taj način što su bacali kockice i uvažavali ono što su im one pokazivale."

"Zar? Kako su to izvodili?"

"Na svakoj stranici kockice stajala je jedna jedina mogućnost izbora - da, ne, možda, odložiti, i tako dalje. Na kojoj god od tih mogućnosti da se zaustavila bačena kockica - uzimala se u obzir, naravno, samo njena gornja stranica - smatralo se to savetom koji je valjalo poslušati. Takođe su se koristili i lopticom stavljenom u neku vrstu činije, na čijim su rubovima bile ispisane različite mogućnosti. Činiju bi zavrteli i loptica bi velikom brzinom kružila po njoj; konačno, trebalo je slediti savet ispisan na mestu na kome bi se loptica konačno zaustavila. Neki proučavaoci mitova smatraju da su to pre bile igre na sreću nego lutrija; međutim, prema mom mišljenju, između te dve stvari jedva da je bilo neke razlike."

"Na izvestan način", složi se Treviz, "naše biranje mesta gde ćemo se spustiti i nije ništa drugo do igra na sreću."

Blis stiže iz kuhinje baš na vreme da čuje poslednje Trevizove reči, i pohita da ga ispravi: "Ne na sreću, Trevize. Proverila sam nekoliko 'možda' i jedno 'da' mesto; spuštamo se na 'da'."

"A šta označava to 'da'?" upita Treviz.

"Uhvatila sam tanani odblesak ljudske misli. Nepogrešivo. Nema više nikakve sumnje."

44.

Bilo je očigledno da je padala kiša: trava je još bila vlažna. Iznad njihovih glava oblaci su brzo promicali, lagano se proređujući.

Daleka zvezda meko se spustila i zaustavila u neposrednoj blizini jednog omanjeg šumarka (u slučaju da se ponovo pojave divlji psi, pomisli Treviz, napola u šali). Ono što im se ukaza pred očima delovalo je poput nekog pašnjaka; dolazeći, međutim, sa veće visine, sa koje je pogled bio bolji i potpuniji, Trevizu se ono što je ugledao činilo kao žitno polje, prošarano voćnjacima - i ovog puta, u

to više nije bilo nikakve sumnje, tu su pasle i neke životinje.

Ipak, nije bilo nikakvih zgrada. Ničeg veštačkog - osim što su pravilna raspoređenost voćnjaka i oštra odeljenost žitnih polja sami po sebi, nepogrešivo, delovali kao delo ljudskih ruku - baš kao da se tu nalazila i neka kratkotalasna prijemna stanica.

Nije li sve to, ipak, moglo biti delo robota, a ne ljudi?

Treviz stade da ćutke opasuje oružje. Ovog puta, postarao se da mu i atomski pištolj i neuronski bič budu krcati energijom. Za trenutak, on uhvati Blisin pogled i zastade.

"Samo napred", reče ona. "Ne verujem da će vam biti potrebno, ali zar ne, tako sam i prošli put mislila."

"Janove, želiš li i ti da se naoružaš?" upita Treviz.

Pelorat sleže ramenima. "He, hvala ti. Zahvaljujući tvojoj fizičkoj, kao i Blisinoj mentalnoj odbrani, ne osećam da mi preti ikakva opasnost. Možda izgleda kukavički s moje strane da se skrivam u vašoj zajedničkoj senci, ali nekako stid ustupa mesto zahvalnosti što kraj vas neću ni dospeti u položaj da moram upotrebiti silu."

"Shvatam te", složi se Treviz. "Ipak, nemoj se udaljavati od nas. Ukoliko se Blis i ja razdvojimo, ostani ili s njom ili sa mnom; nemoj da te tvoja radoznalost odvuče nekuda."

"Ne treba da brinete, Trevize", prihvati Blis. "Ja ću se pobrinuti za Pela."

Treviz prvi zakorači iz broda. Vetar je bio oštar i pomalo hladnjikav posle kiše, ali Trevizu je to, na neki način, godilo. Po svoj prilici, bilo je neugodno toplo i vlažno pre no što je pala kiša.

Prvi dah na novoj planeti ispuni ga osećajem iznenađenosti. Miris kojim je ovaj svet odisao bio je čaroban. Znao je da svaka planeta ima svoj vlastiti vonj, po pravilu neobičan i najčešće neprijatan - možda, upravo, stoga što je bio neobičan. Ali nije li nešto neobično moglo, istovremeno, biti i prijatno? Ili je, možda, bila čista slučajnost što su na ovu planetu prispeli baš posle kiše, i u pogodno doba godine? Ma šta bilo posredi..."

"Dodite", pozva on Blis i Pelorata. "Ovde napolju baš je prijatno."

Pelorat se pojavi i, trenutak potom, zaključí: "Zaista je prijatno. Da li uvek ovako miriše?"

"Ne znam. Međutim, nije ni važno. Kroz nekoliko časova sasvim

ćemo se navići na ovaj miris: naša čula biće do te mere zasićena, da nikakav miris više nećemo osećati."

"Baš šteta", zaključio Pelorat.

"Trava je vlažna", oglašio se Blis, sa prizvukom neraspoloženja u glasu.

"Zar na Gei ne pada kiša?" upitao on, i tek što to izgovori, mlaz žute sunčeve svetlosti dopre do njih iz jedne poderotine u oblacima. "Uskoro će se potpuno razvedriti", dodade on.

"Pada", sa zakašnjenjem odgovorio Blis. "Ali mi to uvek unapred znamo, i imamo vremena da se pripremimo."

"Šteta", primetio Treviz, "na taj način gubite svu čar iznenađenja."

"U pravu ste", složio se Blis. "Nastojću da se ubuduće ne ponašam kao kakva provincijalka."

Pelorat se obazre oko sebe i primetio, pomalo razočarano: "Čini se da ovde nema ničega."

"Samo ti se tako čini", ispravi ga Blis. "Približavaju nam se iza one uzvišice." Ona uputi pogled prema Trevizu. "Smatrate li da bi trebalo da im pođemo u susret?"

Treviz odmahnu glavom. "Ne. Prispeli smo ovamo preivalivši popriličan broj parseka. Neka oni prevale ostatak puta. Sačekaćemo ih ovde."

Samo je Blis bila svesna da se neko približava, sve dok se iz pravca koji im je naznačila, s druge strane kosine pojavi najpre jedna, pa potom druga i treća prilika.

"To je, čini mi se, za sada sve", prošapta Blis.

Treviz je radoznalo posmatrao došljake. Mada nikada do tada nije video nijednog robota, u njemu nije bilo ni tračka sumnje da upravo robote ima pred sobom. Sve u svemu, imali su uobičajena ljudska obličja, i taj utisak pojačavala je činjenica da, makar naizgled, nisu bili sazđani od metala. Tela robota bila su bezbojna i odavala su privid mekoće, kao da su načinjeni od pliša.

Ali kako je mogao biti siguran da je taj utisak o mekoći tek privid? Treviza odjednom obuze neodoljiva želja da dodirne ta stvorenja koja su mu se približavala sa toliko samopouzdanja. Ukoliko je ovo zaista bio Zabranjeni Svet i ukoliko se još ni jedan svemirski brod nije ovde spustio - u tom su slučaju i Daleka zvezda i njena posada

morali predstavljati nešto što roboti nikada ranije nisu iskusili. Pa ipak, u njihovom stavu bilo je puno postojane izvesnosti, kao da upravo prolaze kroz nešto na šta su već odavno navikli.

Treviz se obrati svojim saputnicima tihim glasom. "Možda ćemo ovde doći do obaveštenja do kojih ne bismo mogli doći nigde drugde u čitavoj Galaksiji. Možemo ih priupitati za položaj Zemlje u odnosu na ovaj svet, i ukoliko im je to uopšte poznato, zacemento će nam i saopštiti. Ko zna koliko su već ova stvorenja stara, i šta su sve preturila preko glave? Moguće je, čak, da izvuku obaveštenja iz svojih vlastitih sećanja. Imajte to u vidu."

"S druge strane", primeti Blis, "moguće je, isto tako, da su načinjeni tek nedavno, i da nemaju pojma ni o čemu."

"Ili", dodade Pelorat, "možda i znaju, ali nisu spremni da nam prenesu to što znaju."

"Sumnjam da bi nas odbili", usprotivi se Treviz, "osim ukoliko im to nije bilo naloženo. Međutim, zbog čega bi im, uopšte, takav nalog bio dat kada niko nije ni slutio da ćemo doći ovamo?"

Na udaljenosti od oko tri metra od njih, roboti se konačno zaustaviše. Nisu progovorili ni reč, niti su načinili ikakav dalji pokret.

Držeći ruku na svom atomskom pištolju i ne skidajući oči sa robota, Treviz upita Blis: "Možete li odrediti imaju li neprijateljski stav prema nama?"

"Dozvolite mi, Trevize, da nemam nikakvih iskustava u pogledu njihovog mentalnog ustrojstva; ali u svakom slučaju, ne uspevam da otkrijem ništa neprijateljsko u njima."

Treviz skloni svoju desnu šaku s oružja, ali ostade na oprezu. Potom podiže levu ruku, dlanom prema robotima; nadajući se da će oni u tome prepoznati znak miroljubivih namera, on im se obrati: "Pozdravljam vas. Dolazimo na vaš svet kao prijatelji."

Robot koji je stajao u sredini lako klimnu glavom, izražavajući nešto što bi optimisti mogli uzeti i kao izraz dobrodošlice, i odgovori na pozdrav.

Trevizu zinu od zaprepašćenja. U posvemašnjem međugalaktičkom opštenju čovek nije mogao ni zamisliti da bi se u nečem toliko važnom moglo omanuti. Pa ipak, robot nije progovorio standardnim galaktičkim jezikom, niti bilo kojim njemu bliskim. U

stvari, Treviz nije razumeo ni jednu jedinu reč.

45.

Peloratovo iznenađenje nije bilo ništa manje nego Trevizovo, ali u njegovom glasu nalazio se i sasvim raspoznatljiv prizvuk ushićenosti.

"Nije li to neobično?" upita on.

Treviz se okrete prema njemu i odvrati, više nego jetko: "Nema tu ničeg neobičnog. Čisto brbljanje."

"Ni slučajno", usprotivi se Pelorat. "To je galaktički jezik, mada veoma star. Uspeo sam da razaznam tek nekoliko reči. Možda ne bih, uopšte, imao poteškoća da ga razumem, kada bi to što je rekao bilo napisano. Ono što zbunjuje jeste njegov izgovor."

"Pa, šta je rekao?"

"Rekao je da nije uspeo da razume ono što si ti rekao."

"Nisam u stanju da razaberem šta je rekao", umeša se Blis, "ali mogu da osetim da je zbunjen, što se sasvim slaže. To jest, ukoliko smem da se oslonim na svoja tumačenja robotskih osećanja - i ukoliko uopšte postoji nešto kao što su robotska osećanja."

Govoreći veoma sporo, i ne bez teškoća, Pelorat reče nešto, i sva tri robota namah, istovremeno klimnuše.

"Šta je sad bilo?" upita Treviz.

"Rekao sam im da se ne snalazim najbolje u njihovom jeziku, ali da ću dati sve od sebe", odgovori Pelorat. "Tražio sam samo malo strpljenja. Zaboga, stari druže, ovo je fantastično zanimljivo!"

"Fantastično razočaravajuće", progundā Treviz.

"Znaš", nastavi Pelorat, ne obazirući se, "svaka naseljena planeta, širom Galaksije, razvila je svoj vlastiti oblik galaktičkog jezika, tako da postoji milion dijalekata, međusobno tek slabo razumljivih; svi su oni, međutim, dobili zajedničko jezgro uspostavljanjem standardnog galaktičkog jezika. Pod pretpostavkom da je ovaj svet ostao potpuno po strani čitavih dvadeset hiljada godina, bilo je prirodno da se njegov jezik do te mere odvoji od govora ostatka Galaksije da postane, gotovo, neki sasvim drugi jezik. Razlog da se to ne dogodi može biti samo jedan: da društveni sistem ovog sveta u celosti zavisi od robota, koji su u stanju da razumeju samo onaj jezik koji je bio u upotrebi kada su oni nastali.

Budući da se, po svoj prilici, u robotima od tada nije ništa promenilo, ni jezik kojim se služe nije doživeo nikakve promene. I tako, ono što sada imamo pred sobom samo je jedan, iako veoma, veoma star, oblik galaktičkog jezika."

"Dobar primer", primeti Treviz, "kako jedno robotizovano društvo prestaje da se razvija, i kako konačno, po svemu sudeći, počinje da propada."

"Ali drago moje momče", ponovo se usprotivi Pelorat, "to što svoj jezik zadržava srazmerno nepromenjenim još nije pouzdan znak da je neko društvo na putu propasti. Postoje u svemu tome i neke prednosti. Dokumenti koji se čuvaju stolicima i milenijumima zadržavaju svoje puno značenje i doprinose dugovečnosti i većoj važnosti istorijskih zapisa. Širom Galaksije, jezik carskih edikata već počinje da zvuči nepodesno."

"A da li ti poznaješ ovaj prastarogalaktički?"

"Ne mogu reći, Golane, da ga baš poznajem. Zahvaljujući, međutim, svom proučavanju prastarih mitova i predanja, uspeo sam da ponešto pohvatam. Rečnik nije potpuno drugačiji, ali je drugačije modelovan; tu su i idiomatski izrazi koje mi više ne koristimo, a i izgovor je, kako već rekoh, osetno drugačiji. Mogu da na sebe preuzmem ulogu tumača, ali daleko od pouzdanog."

Treviz zvučno uzdahnu. "Čak i maleni osmeh sreće još je bolji nego nikakav. Nastavi, Janove."

Pelorat se okrenu prema robotima, zastade za trenutak, a onda se ponovo obrati Trevizu. "Šta bi trebalo da ih upitam?"

"Gađaj po sred srede. Pitaj ih gde se nalazi Zemlja."

Pelorat se ponovo obrati robotima, govoreći sporo i pažljivo, i obilno se, pri tom, služeći rukama.

Roboti se međusobno zгледаše i ispustiše nekoliko zvukova. Onaj u sredini reče potom nešto Peloratu, koji mu odgovori, šireći ruke kao da rasteže nekakvu gumu. Robot potom ponovo uze reč, govoreći sporo i pažljivo, baš kao i Pelorat maločas.

Pelorat se, najzad, ponovo okrenu prema Trevizu. "Nisam sasvim siguran da sam uspeo da im prenesem značenje reči 'Zemlja'. Imam utisak da misle da se raspitujem za neku oblast na njihovoj planeti, i kažu mi da takva oblast ovde ne postoji."

"Da li su, Janove, pomenuli kako se zove njihova planeta?"

"Najviše do čega sam mogao da doprem jeste utisak da koriste naziv 'Solarija'."

"Da li si ikada u svojim predanjima naišao na to ime?"

"Nisam... Ali nisam bio naišao ni na Auroru."

"Dobro, upitaj ih onda da li postoji negde na nebu, među zvezdama, mesto koje oni nazivaju 'Zemljom' - i pokaži im prstom nagore."

Još jedna razmena reči, i konačno se Pelorat opet okrete i saopšti: "Sve što od njih mogu da izvučem, Golane, jeste da nema nikakvih mesta gore, na nebu."

"Upitaj ih", predloži Blis, "koliko su stari; ili bolje, koliko dugo obavljaju svoje funkcije."

"Ne znam kako da im prenesem značenje reči 'funkcija'", odgovori Pelorat odmahujući glavom. "U stvari, nisam siguran ni kako se kaže 'koliko star'. Kao što vidite, prava sam beda od tumača."

"Učini najviše što možeš, Pele, dragi", obodri ga Blis.

Još nekoliko razmena reči, i Pel saopšti: "Kažu da svoje funkcije obavljaju dvadeset šest godina."

"Dvadeset šest godina?" Treviz promrmlja zgađeno. "Jedva da su stariji od vas, Blis."

Blis odvrati, s iznenadnim prizvukom ponosa u glasu: "Pa, ako se uzme..."

"Znam, znam. Vi ste Gea, koja je hiljadama godina stara... U svakom slučaju, ovi roboti ne mogu govoriti o Zemlji iz ličnih sećanja, i podaci smešteni u njihove memorije, očigledno se ne odnose ni na šta što im ne bi bilo neophodno da bi mogli funkcionisati. Iz tog razloga ni ne znaju ništa o astronomiji."

"Možda", natuknu Pelorat, "negde na planeti postoje i neki drugi roboti, iz najdaljih vremena?"

"Sumnjam", primeti Treviz, "ali ipak ih pitaj Janove, ukoliko si u stanju da im tačno preneseš šta želiš."

Ovog puta razgovor sa robotima potraja znatno duže. Pelorat ga najzad prekide, zacrvenjenog lica i neraspoložen.

"Golane", reče on, "deo onoga što kažu nisam sasvim u stanju da

razaberem, ali koliko sam uspeo da shvatim, stariji roboti koriste se za fizičke poslove i ne znaju, zapravo, ništa. Da pred nama, umesto ovih stvorenja, stoje ljudska bića, na osnovu onoga što govore, i kako govore, zaključio bih da se prema starijim robotima odnose sa prezirom. Ova trojica su kućni roboti, kako sami kažu, i nije im dozvoljeno da ostare pre nego što im se obezbedi zamena. Oni su ti koji znaju sve što je potrebno - to su njihove reči, ne moje."

"Ne znaju baš mnogo", promumla Treviz, "Ili bar ne znaju ništa o onome što nas zanima."

"Sada mi je zaista žao", uzdahnu Pelorat, "što smo sa toliko žurbe otišli s Aurore. Da smo pronašli nekog preživelog robota tamo, a sigurno bismo ga pronašli, budući da je onaj na koga sam naišao još odavao znake života, mogli smo nešto saznati o Zemlji iz njegovih ličnih sećanja."

"Pod uslovom, Janove, da su mu sećanja ostala netaknuta", dopuni ga Treviz. "U svakom slučaju, možemo, ukoliko ureba, ponovo da odemo tamo, bez obzira na onaj čopor podivljalih pasa... Ali ako su ovi roboti ovde stari tek nepune tri decenije, moraju još postojati oni koji su ih načinili - a to bi, da se tako izrazim, mogla biti jedino ljudska bića." On se okrenu prema Blis. "Jeste li sigurni da ste..."

Ona mu, međutim, naglim pokretom ruke naloži da zaćuti. Na licu joj je stajao napet i zamišljen izraz. "Upravo dolazi", saopšti im ona najzad, gotovo šapatom.

Treviz se okrenu licem prema kosini, i tamo se zaista, najpre se lagano uspinjući a potom zapućujući prema njima, ukaza jedna, nedvosmisleno ljudska prilika. Čovekovo lice bilo je blede, kosa svetla i dugačka, sa blagim uvojcima koji su se spuštali prema ramenima. Izraz lica bio mu je ozbiljan, ali istovremeno, mladalački. Obnažene ruke i noge nisu izgledale previše mišićave.

Roboti se malo razmakoše, i on stade između njih.

Potom progovori zvonkim, prijatnim glasom, i njegove reči, mada pomalo arhaične, bile su izgovorene na standardnom galaktičkom, i stoga sasvim razumljive.

"Pozdravljam vas, litalice iz svemira", obrati im se on. "Šta želite od mojih robota?"

46.

U ovom trenutku, Treviz se baš ne proslavi. Sve što je uspeo da promuca - bilo je: "Govorite galaktičkim?"

"A što da ne, s obzirom da nisam mrtav?" odvrati Solarijanac, smrknuto se osmehnuvši.

"Ali - ovi?" Treviz pokaza prema robotima.

"Oni su roboti. I oni, dakle, kao i ja, govore našim jezikom. Međutim, ja sam Solarijanac, i kako do mene dopiru odlomci hipersvemirskih veza između svetova veoma udaljenih odavde, to sam, kao i moji prethodnici, naučio vaš način govora. Moji prethodnici ostavili su mi opise vašeg jezika, ali do mene i dalje dopiru nove reči i izrazi, koji se tokom vremena menjaju kao da vi, Iseljenici, mada umete da krotite svetove, ne umete da ukrotite vlastiti govor. Ali zbog čega ste, uopšte, iznenađeni što razumem vaš jezik?"

"Naravno, ne bi trebalo da budem", odgovori Treviz. "Izvinjavam se zbog toga. Prosto, razgovarajući sa robotima, nisam očekivao da ću na ovom svetu čuti i standardni galaktički."

Dok je govorio, sve vreme je pručavao Solarijanca. Čovek je na sebi imao tanku, belu tuniku, koja mu je slobodno padala sa ramena, sa širokim prorezima za ruke. Tunika je spreda bila otvorena, otkrivajući obnažene grudi i pregaču oko bedara. S izuzetkom para lakih sandala, na sebi nije imao ništa više.

Trevizu odjednom prođe glavom da nije u stanju da odredi Solarijančev pol - da li pred sobom ima muškarca ili ženu. Grudi su, istina, bile muške, ali prsa su mu bila bez malja, i ispod pregače nije se nazirao nikakav istaknutiji deo tela.

Treviz se okrete prema Blis i obrati joj se tihim glasom: "I ovo je možda robot, mada veoma nalik ljudskom biću, i..."

Blis odvrati, jedva pokrećući usne: "Um mu je ljudski, ne robotski."

Solarijanac se ponovo obrati Trevizu. "Niste mi odgovorili na moje prvobitno pitanje. Izvinuću vas zbog tog propusta, i pripisaću ga vašoj iznenađenosti. Pitam vas stoga ponovo, i ovog puta očekujem da mi odgovorite. Šta ste želeli od mojih robota?"

"Mi smo putnici", odgovori Treviz, "kojima su potrebna obaveštenja u pogledu pravca našeg daljeg puta. Zatražili smo od vaših robota obaveštenja koja bi nam mogla biti od pomoći, ali oni nisu znali ništa da nam kažu."

"Kakva su vam to obaveštenja potrebna? Možda bih vam ja mogao biti od pomoći."

"Pokušavamo da ustanovimo gde se nalazi Zemlja. Da li to, možda, vi znate?"

Solarijanac izvi obrve. "Pomislio sam da ću prvi predmet vaše radoznalosti biti ja sam. Pružiću vam to obaveštenje, premda ga niste tražili. Ja sam Sarton Bander, i vi se sada, trenutno, nalazite na Banderovom imanju, koje se proteže u svim pravcima odavde, dokle god vam pogled seže, pa i dalje. Ne mogu da kažem da ste dobrodošli ovde, jer ste dolazeći ovamo narušili jedno stoletno pravilo. Vi ste prvi Iseljenici koji su stupili na tle Solarije posle mnogo hiljada godina, i kako se ispostavlja, došli ste ovamo da biste se obavestili koji je najbolji put do jednog drugog sveta. Nekada, u starim danima, Došljaci, bili biste uništeni čim biste se pojavili na vidiku."

"Bio bi to varvarski način postupanja sa ljudima koji ne misle, niti donose, ikakvo zlo", odvrati Treviz obazrivo.

"Slažem se, ali kada god pripadnici nekog sveta koji nastoji da se što više proširi stupe na neki miroljubiv i sređen svet, uvek su moguće nevolje. Dok smo od takvih nevolja zazirali, bili smo spremni da uništimo one koji dolaze čim se pomole. Međutim, kako više nemamo razloga da strahujemo, spremni smo, kao što vidite, da razgovaramo."

"Veoma cenim obaveštenje koje ste nam dali od svoje volje", odgovori Treviz, "ali propustili ste da mi pružite odgovor na pitanje koje sam vam postavio. Stoga ću ga ponoviti. Možete li nam reći gde se nalazi Zemlja?"

"Pod 'Zemljom', pretpostavljam, imate u vidu svet na kome su ponikli ljudi i veliki broj različitih biljnih i životinjskih vrsta." I on graciozno izmahnu rukom, kao da želi da obuhvati sve što ih okruživaše.

"Tako je, upravo to imam u vidu, gospodine."

Neobičan izraz odbojenosti javi se na Solarijančevom licu, i on zatraži: "Molim vas, ukoliko vam je već neophodna neka forma obraćanja, obraćajte mi se, jednostavno, sa 'Banderu'. I nemojte mi se obraćati nikakvom rečju koja bi trebalo da sadrži naznaku mog pola. Ja nisam ni muškarac, ni žena. Ja sam celost."

Treviz potvrdno klimnu (ipak je bio u pravu). "Kako god vi želite, Banderu. Gde se, dakle, nalazi Zemlja, planeta sa koje smo svi mi potekli?"

"Ne znam", odgovori Bander. "U stvari, ni ne želim da znam. Čak i kada bih znao, ili bio u stanju da ustanovim, to vam, ipak, ne bi ništa značilo, jer Zemlja, kao svet, više ne postoji... Ah", nastavi on, šireši ruke, "sunce je tako prijatno. Ne izlazim baš često na površinu, a pogotovo ne izlazim kada nema sunca. Poslao sam robote da vas pozdrave, jer je u tom času sunce bilo za oblacima. Izišao sam pošto su se oblaci razišli."

"Zbog čega Zemlja više ne postoji kao svet?" Treviz nije odustajao, mada je očekivao da još jednom čuje priču o radioaktivnom zagađenju.

Bander, međutim, kao da preču pitanje, ili u stvari, kao da ga ravnodušno odloži na stranu. "Duga je to priča", odgovori on. "Rekoste, maločas, da dolazite ovamo bez ikakvih rđavih namera?"

"Tako je."

"Zbog čega, onda, dolazite naoružani?"

"Puka predostrožnost. Nismo znali na šta smo mogli naići."

"Nije ni važno. Te vaše spravice ne predstavljaju nikakvu opasnost za mene. Ipak, radoznao sam. Dosta sam, razume se, slušao o vašem oružju, i o vašoj neobičnoj istoriji koja se u tolikoj meri oslanja na oružje. Pri svemu tome, nikada još nisam video neko oružje. Mogu li da pogledam vaše?"

Treviz odstupi, korak ili dva. "Bojim se da ne možete."

Izgledalo je kao da se Bander zabavlja. "Zamolio sam vas, samo iz učtivosti. Nisam ni morao da vam zatražim dozvolu."

On ispruži ruku i iz futrole koja se nalazila na Trevizovom desnom boku izlete atomski pištolj; za njim, odmah potom, pođe i neuronski bič, izmigoljivši iz futrole na Trevizovom levom boku. Treviz učini pokušaj da ih zadrži, ali mu ruke ostadoše nepokretne, kao da su

vezane čvrstim, elastičnim trakama. I Blis i Pelorat krenuše da mu pomognu, ali zastadoše kao ukopani: bilo je jasno da ih je nešto sprečavalo da se pomere.

Bander im dobaci: "Ne pokušavajte da se umešate. Nećete uspeti." Oba oružja sleteše mu u ruke i on ih stade pažljivo zagledati. "Ovo ovde", reče on, pokazujući na pištolj, "po svemu sudeći je mikrotalasni odašiljač koji izaziva veoma veliku toplotu, razarajući pri tom svako tkivo koje u sebi sadrži vodu. Drugo je nešto tananije izrade, i moram priznati da nisam u stanju već na prvi pogled da ustanovim na koji se način njime valja služiti. Međutim, budući da niti mislite, niti donosite neko zlo, oružje vam neće biti ni potrebno. U stanju sam, i to ću i učiniti, da ispraznim energetske punjenje iz oba vaša oružja, što će ih učiniti sasvim neškodljivim - osim ukoliko ne naumite da ih upotrebite kao močuge, a za tu svrhu, međutim, bila bi krajnje nezgrapna."

Solarijanac raširi prste i oba oružja ponovo zaploviše kroz vazduh, ovog puta natrag prema Trevizu, konačno se glatko, zaustavivši u svojim futrolama.

Treviz, osetivši da su mu i samom ruke slobodne, poteže pištolj; nije, međutim, imalo nikakve svrhe da pokuša da ga upotrebi. Obarač je mlitavo visio, a energetska patrona je, očigledno, bila sasvim ispražnjena. Potpuno isto bilo je i sa neuronskim bičem.

On podiže pogled prema Banderu, koji mu osmehujući se klimnu. "Savršeno ste bespomoćni, Došljače. Isto ovako lako, ukoliko bih to poželeo, mogao bih uništiti i vaš brod, i naravno, sve vas."

POD ZEMLJOM

47.

Treviz je stajao kao skamenjen. Nastojeći da diše prirodno, on se okrenu prema Blis.

Blis je stajala nepomično, zaštitnički objumivši Pelorata oko pasa, i po svemu sudeći, bila je savršeno spokojna. Ona mu se jedva primetno nasmeši, i još manje primetno klimnu.

Treviz se ponovo okrenu prema Banderu. Protumačivši Blisin znak kao izraz samouverenosti, i svesrdno se nadajući da je nije pogrešno razumeo, on mrgodno upita: "Kako ste to izveli, Banderu?"

Bander se nasmeši, očigledno veoma dobro raspoložen. "Recite mi, Došljačići, verujete li u čarolije? U magiju?"

"Ne, ne verujemo, Solarijančiću", prasnu Treviz.

Blis blago povuče Treviza za rukav i prošapta: "Nemojte ga izazivati. Opasan je."

"To i sam vidim", odvrati Treviz, s mukom nastojeći da govori tihim glasom. "Pa, u tom slučaju preduzmite nešto."

Jedva čujnim glasom, Blis mu odgovori: "Ne još. Biće manje opasan ukoliko se bude osećao bezbednim."

Bander ne obrati nikakvu pažnju na šaputanja među Došljacima. On se nehajno okrete, kao da namerava da se udalji, i roboti se smesta razmakoše, da mu oslobode put.

Trenutak kasnije se osvrnu i pozva ih mlitavim pokretom prstiju. "Hajde. Pođite sa mnom. Sve troje. Ispričaću vam jednu priču koja vas možda neće zanimati, ali koja mene i te kako zanima." I on krenu, pomalo opuštenim koracima.

Treviz za trenutak ostade nepomičan, kao da se premišlja šta mu valja preduzeti. Blis se, međutim, pokrenu, i pritisak njene ruke nagna Pelorata da i on pođe. Najzad, i Treviz se pokrenu; jedini drugi izbor bio mu je da ostane gde je, u društvu sa robotima.

"Ukoliko bi Bander bio voljan da nam ispriča tu priču koja nas možda neće zanimati..." započe Blis usrdno.

Bander se naglo okrete i pomno zagleda u Blis, kao da je po prvi put zaista svestan njene prisutnosti. "Vi ste ženska polovina čoveka",

upita on, "je li tako? Manja polovina?"

"Slabija polovina, Banderu. U pravu ste."

"Onda su, znači, ova dvojica muška polovina čoveka?"

"Da, tako je."

"Jeste li već imali dece, ženo?"

"Zovem se Blis, Banderu. Još nisam imala dece. A ovo je Treviz. I ovo je Pel."

"Koji će od ove dvojice muškaraca deliti s vama, kada vam dođe vreme? Možda obojica? Ili nijedan?"

"Pel, on će sa mnom deliti, Banderu."

Bander usmeri svoju pažnju na Pelorata. "Kako vidim, imate belu kosu?"

"Tako je", prihvati Pelorat.

"Je li oduvek bila takve boje?"

"Nije, Banderu, takva postaje s godinama."

"A koliko vam je godina?"

"Pedeset dve, Banderu", odgovori Pelorat, i odmah žurno dodade: "Računajući po Standardnom Galaktičkom Kalendaru."

Bander nastavi da hoda (prema nekom usamljenom majuru, pomisli Treviz), ali sada znatno sporije. "Ne znam koliko traje jedna Standardna Galaktička Godina", reče on, "ali pretpostavljam da joj se dužina ne razlikuje suviše od naše. A koliko ćete godina imati, Pel, kada vam dođe vreme da umrete?"

"Ne bih to umeo da vam kažem. Možda ću poživeti još jedno trideset godina."

"Znači, osamdeset dve godine. Kratak vek, i podeljen na odsečke. Prosto neverovatno, pa ipak, i moji davni preci bili su poput vas, i živeli su na Zemlji... Međutim, neki među njima napustili su Zemlju da bi oko drugih zvezda zasnovali nove svetove, brojne i dobro organizovane."

Treviz mu doviknu: "Ne brojne. Samo pedeset."

Bander usmeri svoj oholi pogled prema Trevizu. Činilo se kao da mu raspoloženje je splasnulo. "Treviz. Ime vam je Treviz."

"Golan Treviz mi je puno ime. Rekoh da je bilo samo pedeset svetova Vasionaca. Naši se, međutim, broje u milionima."

"Znači, poznata vam je priča koju sam želeo da vam ispričam?"

upita Bander blago.

"Ukoliko priča govori o tome da je, nekad, bilo pedeset svetova Vasionaca - poznata nam je."

"Mi ne računamo samo u brojkama, mali polu-čoveče", odvrati Bander. "Uzimamo, takođe, u obzir njihova svojstva. Bilo ih je pedeset, zaista, ali takvih pedeset da se ni svi vaši milioni svetova, uzeti zajedno, ne bi mogli meriti ni sa jednim jedinim među njima. A Solarija je bila baš pedeseta, i sledstveno tome, najveća od svih. Solarija je bila u tolikoj meri ispred svih ostalih svetova Vasionaca - koliko je i svaki od njih isprednjačio u odnosu na Zemlju.

Samo smo mi na Solariji naučili kakvim životom valja živeti. Mi se nismo okupljali u gomile i krda poput životinja, kao što su to ljudi činili na Zemlji, ili na drugim svetovima, pa čak i na drugim svetovima Vasionaca. Živeli smo svaki zasebno, sa robotima koji su nam služili, stupajući elektronskim putem u međusobni dodir onoliko često koliko bismo to sami poželeli, samo veoma retko izlazeći fizički jedan pred drugog. Prošlo je već mnogo godina otkako nisam, kao sada sa vama, bio u neposrednoj blizini ljudskih bića; ali na kraju krajeva, vi ste samo polu-ljudi i vaša prisutnost, sledstveno tome, ničim ne ograničava moju slobodu, ništa više nego što bi je ograničavala neka krava, ili recimo, neki robot.

Pa ipak, i mi sami smo nekad bili polu-ljudi. Nije važno na koji smo način postigli punu slobodu; nije važno kako smo postali jedini gospodari bezbrojnih robota; sloboda nikada nije potpuna. Da bi se obezbedio podmladak, bila je potrebna saradnja dva pojedinačna bića. Bilo je, dakako, moguće staviti na raspolaganje spermatozoidne i jajne ćelije, nakon čega bi proces oplođavanja i daljeg embrionskog rasta gotovo automatski usledio. Bilo je, takođe, moguće da se novorođenče dalje razvija pod brižnom negom robota. Sve je to moglo biti učinjeno, ali polu-ljudi nisu bili voljni da se odreknu uživanja koje je pratilo prirodno oplođavanje. Posledica toga bile su izopačene emocionalne veze, i sloboda je zamenjivana ropstvom. Shvatate li, sada, zbog čega smo to morali promeniti?"

"Ne, Banderu", odgovori Treviz, "budući da mi ne merimo slobodu vašim merilima."

"To je zbog toga što ne shvatate šta je stvarno sloboda. Oduvek

ste živeli u krdima, i poznajete samo način života koji vas je sve vreme nagonio da, čak i u najsitnijim stvarima, podredite svoju volju volji drugih, ili što je podjednako zlo, trošeći se u borbi da tuđu volju podredite svojoj. Kako je, uopšte, pri tome, moguće biti slobodan? Sloboda ne postoji, ukoliko niste u mogućnosti da živite onako kako želite! Baš onako kako želite!

A onda je ponovo nastupilo doba kada su ljudi, u rojevima, počeli da napuštaju prvobitnu planetu, da u gomilama tumaraju svemirom. Neki među Vasioncima, koji nisu živeli u krdima poput Zemljana, ali koji su, ipak, živeli u manjim skupinama, pokušavali su da se s njima nadmeću.

Mi, Solarijanci, nismo. Odmah smo uočili da življenje u krdima vodi u neizbežan ćorsokak. Sišli smo, stoga, pod zemlju i prekinuli sve veze sa ostatkom Galaksije. Bili smo odlučni u tome da po sveku cenu ostanemo ono što jesmo. Usavršili smo robote i oružja kako bismo bili u mogućnosti da zaštitimo naizgled pustu površinu naše planete, i u tome na zadivljujući način uspeh. Brodovi su pristizali, ali bi smesta bili uništeni, i uskoro ih više nije ni bilo. Preovladalo je uverenje da je planeta pusta, i ubrzo je bila sasvim zaboravljena - kao što smo se i nadali da će biti.

U međuvremenu, pod zemljom, uznastojali smo da rešimo svoje probleme. Oprezno smo, beskraino pažljivo, radili na prilagođavanju svojih gena. Imali smo promašaja, ali i uspeha, i svoja dalja nastojanja gradili smo upravo na tim uspesima. To nam je uzelo mnoga stoleća, ali smo konačno postali celovita ljudska bića, sadržeći u jednom istom telu i muško i žensko načelo, po vlastitoj volji donoseći sami sebi potpun užitek, i kada bismo to poželeli, stvarajući već oplodena jajašca i prepuštajući dalji razvoj embriona brižljivoj nezi robota."

"Hermafroditi", oglasi se Pelorat.

"Tako to nazivate u svom jeziku?" upita Bander ravnodušno. "Nisam nikad čuo tu reč."

"Hermafroditizam dovodi evoluciju u ćorsokak", reče Treviz. "Svako dete je genetska kopija svog hermafroditiskog roditelja."

"Ma hajdete", usprotivi se Bander. "Vi, očigledno, evoluciju smatrate nekim nasumičnim procesom. Međutim, mi smo u stanju da

svoju decu uobličavamo prema vlastitim željama. U stanju smo, ipak, da menjamo i prilagođavamo gene - što povremeno i činimo... Ali evo, već smo u blizini mog staništa. Uđimo, dan je već prilično odmakao. Sunce više ne greje dovoljno i tamo dole biće nam mnogo ugodnije."

Oni prođuše kroz jedna vrata na kojima nije bilo nikakve brave, ali koja se otvoriše čim su naišli i ponovo zatvoriše po njihovom ulasku. Nije bilo nikakvih prozora, ali tek što se nađuše u prostoriji nalik na neku pećinu zidovi počеше da svetlucaju i ubrzo stadoše lučiti blistavu svetlost. Pod je bio nezastrt, ali je bio mek i ugibao se pod nogama. U sva četiri ugla prostorije stajao je po jedan robot, bez ikakvog pokreta.

"Ovaj zid", objasni Bander pokazujući na zid nasuprot vratima, koji se baš ni po čemu nije razlikovao od ostalih zidova, "predstavlja moj vizioekran. Preko njega uspostavljam vidni kontakt s ovim svetom, ali to ni na koji način ne ograničava moju slobodu, jer me ništa, protivno mojoj volji, ne može nagnati da se njime poslužim."

"Isto tako", primeti Treviz, "ne možete nagnati nikog drugog da se posluži svojim, ukoliko želite da ga vidite a on to ne želi."

"Nagnati?" odvrati Bender oholo. "Neka svako postupa onako kako mu se sviđa, ukoliko to znači da i ja mogu postupati kako mi se dopada. Molim vas, ipak, imajte u vidu da mi ne upotrebljavamo oznake pola kada govorimo jedan o drugom."

U prostoriji se nalazila samo jedna stolica, okrenuta prema vizioekranu, i Bander sede na nju.

Treviz se obazre oko sebe, kao da očekuje da će još neka stolica izniknuti iz poda. "Možemo li i mi da sednemo?" upita on.

"Naravno, samo izvolite", odgovori Bander.

Smešeci se, Blis sede na pod. Pelorat joj se pridruži, ali Treviz tvrdoglavo ostade da stoji.

"Recite mi, Banderu", upita Blis, "koliko ljudskih bića živi na ovoj planeti?"

"Recite Solarijanaca, Blis, polu-ženo. Izraz 'ljudsko biće' postao je nečist zahvaljujući činjenici da polu-ljudi sebe tako nazivaju. Mogli bismo da sebe nazivamo sve-ljudima, ali je to pomalo nezgrapno izraz. Prema tome, izraz, 'Solarijanci', sasvim odgovora."

"Pa, onda, koliko Solarijanaca živi na ovoj planeti"

"Nisam sasvim siguran. Mi sebe ne prebrojavamo. Ipak, možda, dvanaest stotina."

"Samo dvanaest stotina na čitavoj planeti"

"Punih dvanaest stotina. Opet merite samo brojkama, dok mi imamo u vidu svojstva... Ni značenje slobode ne shvatate. Kada bi samo jedan jedini među postojećim Solarijancima osporio moju potpunu vlast nad mojom zemljom, ili nad ijednim od mojih robota, ili živih stvorova ili predmeta u mom posedu, on bi, istovremeno, ugrozio i samu moju slobodu. Budući, dakle, da i drugi Solarijanci postoje, i najmanji izgledi za ugrožavanje nečije slobode moraju biti otklonjeni - a to se čini na taj način što se do te mere međusobno udaljujemo da nikakav kontakt, praktično, nije ni moguć. Solarija, otud, dvanaest stotina Solarijanaca smatra merom veoma bliskoj idealnoj. Jer ukoliko bi nas bilo više - naša sloboda bila bi osetno ograničena, a to bi bilo nepodnošljivo."

"To, pretpostavljam, znači da se vodi računa o svakom novorođenčetu i o svakom umirućem?" iznenada se umeša Pelorat.

"Razume se. Tako bi moralo biti na svakom svetu s uravnoteženom populacijom - možda čak i na vašem."

"I kako je, po svemu sudeći, smrt ovde retkost - retkost, sledstveno tome, mora biti i pojava novorođenčadi?"

"Upravo tako."

Pelorat klimnu i začuta.

"Ono što me zanima", preuze reč Treviz, "jeste kako ste izveli da moje oružje leti kroz vazduh. To mi niste objasnili."

"Pa, kao objašnjenje sam vam ponudio čarolije, odnosno magiju. Odbijate li da prihvatite takvo objašnjenje?"

"Naravno da odbijam. Za šta me vi to smatrate?"

"Da li biste, u tom slučaju, kao objašnjenje mogli prihvatiti načelo o očuvanju energije, i neophodnoj meri, entropiju?"

"To, svakako. Mada, duboko sumnjam da ste, čak i tokom svih dvadeset hiljada godina koje ste imali na raspolaganju, bili u stanju da u pogledu i jednog i drugog bilo šta izmenite."

"Nismo ni morali, polu-čoveče. Ali razmislite. Tamo napolju je sunce." On načini onaj isti, neobično graciozan pokret rukom, kao da

ukazuje na sunčevu svetlost svuda oko njih. "Postoje, međutim, i senke. Na suncu je toplije nego u senci, ali zagrejani vazduh sa osunčanih delova slobodno zalazi u senovite delove."

"Govorite mi ono što i sam znam", progundā Treviz.

"Ali možda baš iz tog razloga, budući da to dobro znate, više o tome ni ne razmišljate. Dakle, tokom noći površina Solarije toplija je od bilo čega što se nalazi s one strane njene atmosfere, te se na taj način njena toplota sa površine nesmetano izliva u svemir."

"To mi je, takođe, poznato."

"Pored toga, bilo danju bilo noću, u unutrašnjosti planete toplije je nego na njenoj površini. Toplota se, shodno tome, nesmetano, iz unutrašnjosti kreće prema površini. Pretpostavljam da vam je i to poznato."

"I, šta sa svim tim, Banderu?"

"Strujanje toplote od toplijeg prema hladnijem, shodno drugom zakonu termodinamike, može se iskoristiti."

"Teorijski, to je tačno; međutim, sunčeva svetlost je veoma rastresita, toplota na površini planete to je još i više, a stepen kojim se toplota iz unutrašnjosti planete oslobađa i pristiže na njenu površinu gotovo je zanemarljiv. Količina tog toplotnog strujanja, koju bi bilo moguće zauzdati ne bi, najverovatnije, bila dovoljna ni da pokrene kamičak."

"To, ipak, zavisi od toga čime se služite da biste to postigli", primeti Bander. "Sredstvo koje smo u te svrhe razvijali tokom više hiljada godina veoma je dejstveno, i ne predstavlja ništa drugo do jedan određeni deo našeg mozga."

Bander zadiže kosu s obe strane ramena, pokazujući delove lobanje iza ušiju. On okrenu glavu ulevo, pa udesno; iza svakog uveta stajala je izbočina veličine i oblika kokošijeg jajeta.

"Taj deo mog mozga, i njegovo odsustvo u vas, upravo je ono što čini razliku između vas i jednog Solarijanca."

48.

Treviz bi tu i tamo uputio po koji pogled prema Blis, ali se činilo da je ona u celosti bila usredsređena na Bandera. Treviz postade gotovo sasvim siguran da shvata šta se upravo događa.

Činilo se, naime, da Bander, uprkos svoj svojoj odanosti slobodi, jednostavno nije uspevao da odoli prilici koja mu se ukazala. Nije mu nikako bilo moguće da vodi razgovor sa robotima, pretvarajući se da ih, u intelektualnom smislu, drži sebi ravnima; još manje je to mogao sa pripadnicima životinjskog sveta. Da razgovor vodi sa svojom sabraćom, drugim Solarijancima, ne bi mu pričinjavalo nikakvo zadovoljstvo - uostalom, bilo kakvo opštenje sa njima ove vrste delovalo bi uvek iznuđeno, nikad prirodno.

Što se Treviza, Blis i Pelorata tiče, moguće je da su se oni Banderu činili polu-ljudima, i moguće je da u njima nije video nikoga ko u većoj meri nego što bi to bio slučaj s nekim robotom ili nekim jarcem narušava njegovu slobodu; međutim, oni su mu u intelektualnom smislu bili ravni (ili, bar, gotovo ravni), i mogućnost da sa njima razgovara predstavljala je za njega luksuz kakav nikada ranije nije bio u prilici da sebi priušti.

Nije otud, mislio je Treviz, bilo nimalo čudno što se tako dobrostivo ponašao. A Blis ga je (Treviz je u to bio više nego siguran) u tome sve vreme ohrabivala, tek pomalo podstičući njegov um da čini upravo ono što bi on, sam od sebe, i inače želeo da učini.

Blis je po svemu sudeći, delala na osnovu pretpostavke da bi im Bander, ukoliko bi dovoljno govorio, konačno mogao reći i nešto korisno u vezi sa Zemljom. To se Trevizu činilo prilično smislenim, tako da je i sam, čak i ako ga predmet razgovora nije osobito zanimao, bio savršeno spreman da učini sve da razgovor potraje.

"Kakva je svrha tih vaših moždanih režnjeva?" upita Treviz.

"Deluju kao transduktori", odgovori Bander. "Stupaju u dejstvo pri navali toplote, i toplotna strujanja pretvaraju u mehaničku energiju."

"Ne mogu da poverujem u to. Dotok toplote nije za to dovoljan."

"Mali polu-čoveče, ne razmišljate. Kada bi se oklupio veći broj Solarijanaca, i svi među njima nastojali da se posluže istim dotokom toplote, u tom bi slučaju taj dotok izvan svake sumnje bio nedovoljan. Ja, međutim, raspolazem sa četrdeset hiljada kvadratnih metara površine, koji su samo moji. Mogu da sa svojih četrdeset hiljada kvadratnih kilometara sakupim koliki god hoću dotok toplote, i niko mi to, nijednom rečju, ne može osporiti. Na taj način, toplote imam dovoljno. Shvatate li?"

"Da li je baš tako jednostavno obezbediti potreban dotok toplote sa tako prostranog područja? Već sama usredsređenost na to zahteva podosta energije."

"Moguće je, ali ja toga nisam svestan. Moji transduktori sve vreme sakupljaju toplotu, tako da kad mi ustreba, sve što je potrebno već je tu. Kada sam učinio da vaša oružja polete kroz vazduh, deo osunčane površine već je prelio svoj višak toplote delu površine u senci, tako da sam se okoristio sunčevom energijom da to izvedem. Umesto da u tu svrhu upotrebim neku mehaničku ili elektronsku spravu, poslužio sam se ovim neuronskim sredstvom". On nežno dodirnu jedan od transudktora. "Ono čemu treba da posluži obavlja brzo, delatno, trajno - i neprimetno."

"Neverovatno", promuca Pelorat.

"Ni u kom slučaju", prihvati Bander. "Prisetite se samo sa koliko tananosti funkcionišu čula vida i sluha, i kako su u stanju da i najmanje količine fotona i jedva primetne vazdušne vibracije pretvore u odgovarajuće informacije. Da niste s tim već od ranije upoznati, i to bi vam se činilo neverovatnim. Ni u moždanim transduktorima nema ničeg neverovatnog; vama se samo takvima čine, jer se još nikada niste s njima susreli."

"Čemu vam, zapravo, služe ti moždani transduktori koji su, kako rekoste, u neprestanom dejstvu?" upita Treviz.

"Služe nam da upravljamo ovim svetom", spremno odgovori Bander. "Svaki robot na ovom prostranom imanju dobija potrebnu energiju mojim posredstvom; ili bolje rečeno, posredstvom prirodnih toplotnih strujanja. Bilo šta da neki robot čini - uspostavlja neku vezu ili opipava neko drvo - energija koja mu je za to potrebna proizilazi iz mentalne transdukcije; moje mentalne transdukcije."

"A šta se događa kada zaspate?"

"Proces transdukcije, mali polu-čoveče, teče kako u budnom tako i u usnulom stanju", odgovori Bander. "Da li vi, pošto zaspate, prestajete da dišete? Da li srce prestaje da vam kuca? Tokom noći, moji roboti nastavljaju da obavljaju svoje poslove, na račun tek majušnog hlađenja Solarijine unutrašnjosti. Posmatrano na sveukupnoj, planetarnoj ravni, taj utrošak nerazpoznatljivo je malen, i kako nas ima samo dvanaest stotina, sva energija koju ovim putem

dobijamo ne smanjuje unutrašnju toplotu planete u nekoj vidljivijoj meri, baš kao što ni ne skraćuje životni vek našeg sunca."

"Da li vam je, kojim slučajem, palo na pamet da biste to mogli iskoristiti i kao oružje?"

Bander se zagleda u Treviza, kao da pred sobom ima nešto krajnje neshvatljivo. "Pretpostavljam", progovori on konačno, "da pod tim imate u vidu mogućnost da se Solarija postavi naspram drugih svetova sa energetskim oružjima utemeljenim na transdukciji? Međutim, kakav bismo razlog imali za to? Čak i kada bismo bili u stanju da nadvladamo njihova energetska oružja utemeljena na nekim drugim načelima - u pogledu čega ne može biti ama baš nikakve sumnje - šta bismo na kraju time dobili? Uspostavili prevlast nad drugim svetovima? Međutim, šta bismo radili sa drugim svetovima kad imamo svoj vlastiti, idealan svet? Da uspostavimo svoje gospodstvo nad polu-ljudima i koristimo ih, pod prinudom, kao radnu snagu? Ali mi imamo robote koje koristimo u te svrhe i koji su neuporedivo bolji od polu-ljudi. Imamo, zapravo, sve. Ne želimo, u stvari, ništa - osim da nam niko ne dosađuje. Ali čujte - ispričaću vam jednu drugu priču."

"Samo izvolite", ohrabri ga Treviz.

"Pre dvadeset hiljada godina, kada su polu-bića sa Zemlje ponovo, u krdima, krenula u svemir, i kada smo mi odlučili da se povučemo pod zemlju, drugi svetovi Vasionaca rešili su da se suprotstave tom novom iseljeničkom talasu. I - napali su Zemlju."

"Zemlju?" ponovi Treviz, nastojeći da prikrije zadovoljstvo zbog činjenice da je, najzad, i ta tema došla na red.

"Tako je - udarac posred srede. U izvesnom smislu, bio je to osetljiv potez. Ukoliko želite da nekog ubijete, ne gađate ga u prst ili petu, već pravo u srce. I naša sabrača Vasionci, u pogledu zaslepljenosti ni sami se mnogo ne razlikujući od ljudskih polu-bića, uspeali su da atomskim ognjem sažežu gotovo svu Zemlju, tako da je ona, nakon toga, ostala najvećim delom bez ikakvih uslova za život."

"Ah, to se znači dogodilo", uzmuva se Pelorat, stisnuvši čvrsto pesnicu i mlatarajući brzo njome, kao da prikucava za zid neko saopštenje. "Bio sam siguran da se to nije moglo dogoditi usled neke prirodne katastrofe. Ali kako se to stvarno dogodilo?"

"Ne znam sasvim pouzdano", ravnodušno odvrati Bander; u svakom slučaju, ni Vasionicima, to nije donelo ništa dobro. U tome i jeste sva poenta priče. Iseljenici su nastavili da se roje, i Vasionci su konačno - izumrli. Pokušali su da se nadmeću, i sada ih više nema. Mi, Solarijanci, povukli smo se, odbivši da se nadmećemo - i evo nas, još smo tu."

"Baš kao i Iseljenici", dobaci Treviz mrgodno.

"Tako je, ali ne zauvek. Krda se moraju boriti, moraju se nadmetati, i konačno izumreti. Možda će, da se to dogodi, biti potrebno na desetine hiljada godina, ali mi imamo dovoljno vremena i možemo da čekamo. I kada se to, konačno, bude dogodilo - nama, Solarijancima, samo nama, jedinima i potpuno slobodnima, pripašće čitava Galaksija. Možda ćemo tada zaposesti, a možda i nećemo, svaki svet koji budemo poželeli, i pridružiti ga svome."

"Ali da se vratimo Zemlji", ponovo se javi Pelorat, nestrpljivo pucketajući prstima. "Da li je to što nam upravo ispričaste istorijska zbilja ili tek puko predanje?"

"A kako bilo ko može praviti razliku između jednog i drugog, polu-Pelorate?" odvrati Bander. "Sva je istorija samo predanje, u manjoj ili većoj meri."

"Ali šta kažu vaši zapisi? Da li biste mi, Banderu, dozvolili da pogledam vaše zapise o tome? Molim vas da me razumete - mitovi, predanja i drevna istorija čine predmet mojih proučavanja. Ja sam naučnik koji se bavi tom materijom, naročito onim njenim delom vezanim za Zemlju."

"Ja samo ponavljam ono što sam i sam čuo", odgovori Bander. "O tome ne postoje nikakvi zapisi. Naši zapisi u celosti se odnose na Solariju, i drugi svetovi pominju se u njima samo u onoj meri u kojoj imaju veze sa nama."

"Dabome", prihvati Pelorat spremno. "Ni Zemlja u tom pogledu ne predstavlja izuzetak."

"Možda i jeste tako, ali to je bilo davno, veoma davno, i od svih svetova Zemlja nam je bila najogavnija. Ako smo i imali neke zapise o Zemlji, siguran sam da su uništeni; ako ni zbog čega drugog, onda, u najmanju ruku, iz čistog osećanja odvratnosti."

Treviz stisnu zube, osetivši kako ga preplavljuje osećaj

razočaranja. "Sami ste ih uništili?" upita Treviz.

Bander skrenu pogled na Treviza. "Ne postoji niko drugi ko bi ih mogao uništiti."

Pelorat nije ispoljavao ni najmanju želju da ispusti iz ruku priliku koja mu se tako neočekivano ukazala. "Šta ste još čuli, što se odnosi na Zemlju?"

Bander se za trenutak zamisli, a onda odgovori: "Kada sam bio sasvim mlad, od nekog robota čuo sam priču o jednom Zemljaninu koji je, nekad davno došao na Solariju, i o jednoj Solarijanki koja je potom pošla s njim, da bi na kraju postala važna ličnost u Galaksiji. Međutim, prema mom mišljenju to je priča bez ikakvog osnova."

Peloratovi zubi stisnuše se oko njegove donje usne. "Jeste li baš sasvim sigurni u to?"

"Kako bih mogao biti siguran u bilo šta, kada je reč o tim stvarima?" začudi se Bander. "Pa ipak, s one strane svakog razuma jeste i sama pomisao da bi se ikakav Zemljanin čak i usudio da kroči na tle Solarije, kao i da bi Solarija mogla dozvoliti njegov upad. Još je manje verovatno da bi neka Solarijanka - tada smo i sami bili poluljudi, ali bez obzira na to - mogla od svoje volje napustiti ovaj svet... Ali dođite, želim da vam pokažem svoj dom."

"Vaš dom?" upita Blis, osvrćući se oko sebe. "Zar sada nismo u vašem domu?"

"Ni slučajno", odvrati Bander. "Ovo je samo predvorje, prostorija za kontakte. Ovde se - kad moram - viđam sa svojim sunarodnicima, Solarijancima. Njihove se prikaze pojavljuju tu, na zidu, ili ako su u trodimenzionalnoj ravni, tu, ispred zida. Shodno tome, ova soba je javna prostorija, i nije deo mog doma. Ali pođimo."

On pođe napred, ni ne osvrnuvši se da pogleda da li ga slede; međutim, sva četiri robota smesta se pokrenuše sa svojih mesta i Trevizu bi odmah jasno da bi ih oni, da nisu krenuli za njihovim gospodarem, blago ali odlučno prinudili da tako postupe.

Blis i Pelorat podigoše se na noge, i Treviz ugrabi priliku da šapatom upita devojkicu: "Da li ste ga vi podstakli da se toliko raspriča?"

Blis mu samo stisnu ruku i potvrdno klimnu. "Pri svemu tome, volela bih da znam kakve su mu namere", dodade ona, sa

prizvukom nespokojstva u glasu.

49.

Svo troje pođoše za Banderom. Roboti ostadoše na pristojnom odstojanju, ali je ipak njihovo prisustvo delovalo kao stalna pretnja.

Koračali su kroz neki hodnik, i Treviz obeshrabreno promrlja: "Nema ovde ničega što bi nam moglo pomoći u vezi sa Zemljom. Sasvim sam siguran u to. Samo ista ona pesma na temu radioaktivnog zagađenja". On sleže ramenima. "Moraćemo da se potrudimo i oko treće skupine koordinata."

Jedna vrata otvoriše se pred njima, i oni ugledaše neku omanju prostoriju. "Uđite, polu-ljudi", obrati im se Bander. "Želim da vam pokažem kako mi ovde živimo."

"Postaje gotovo detinjast u tom svom razmetanju", prošapta Treviz. "Tako bih ga rado opalio po njušci."

"Ne nadmećite se u detinjastosti sa njim", upozori ga Blis.

Bander sve troje propusti da uđu u sobu. Jedan od robota takođe uđe, dok se ostali udaljiše, pošto im Bander dade neki znak. Zatim i sam uđe, i vrata se zatvoriše za njim.

"Pa to je lift", uzviknu Pelorat, očigledno zadovoljan vlastitom pronicljivošću.

"Tako je", prihvati Bander. "Pošto smo, jednom, sišli pod zemlju, više zapravo nismo ni pomislili da se vratimo na površinu. U osnovi, za to nismo ni imali nekog naročitog razloga - premda ja, lično, smatram prijatnim povremeno osetiti kako vam telo zapljuskuju sunčevi zraci. Međutim, ne volim ni noć, ni oblačno nebo napolju. Imate utisak da se nalazite pod zemljom, a da stvarno niste pod njom - nadam se da shvatate šta hoću da kažem. Na izvestan način, kao da vas čula varaju; vrlo neprijatan osećaj."

"Zemlja je takođe sišla pod zemlju", primeti Pelorat. "Svoje gradove tamo nazivali su Čeličnim Pećinama. U drevna carska vremena i Trantor je, u još većoj meri, bio zašao pod zemlju... I Komporelen, danas, sve više sledi taj put. Kad malo bolje o svemu razmislimo, čini se kao da je u pitanju neminovnost."

"Život pod zemljom polu-ljudi u krdima i naš život pod zemljom u divotnoj izdvojenosti dve su savršeno različite stvari", primeti Bander.

"Na Terminusu, ljudska staništa nalaze se na površini", umeša se Treviz.

"Izložena svim ćudima vremena", odvrati Bander. "Krajnje primitivno."

Posle prvobitnog utiska smanjene gravitacije, na osnovu ćega je Pelorat ustanovio gde se zapravo nalaze, lift više nije odavao nikakav znak da se uopšte kreće. Treviz se za trenutak upita do koje će se dubine spustiti; gotovo istog ćasa, međutim, javi se osećaj povišene gravitacije, i vrata se otvoriše.

Pred njima se ukaza jedna poveća i brižljivo nameštena prostorija. Osvetljenje u njoj bilo je prigušeno, mada se nije moglo videti odakle svetlost dopire. Gotovo kao da je sam vazduh blago svetlucao.

Bander usmeri prst u jednom pravcu, i na mestu na koje ga beše usmerio svetlost se donekle pojaća. Zatim ga usmeri u drugom pravcu, i dogodi se isto. Najzad, stavivši levu šaku na jedan zdepasti stub kraj vrata, on desnom opisa široki krug i ćitava soba namah zablista, kao da je Sunce prodrlo u nju. Međutim, nije bilo nikakvog osećaja toplote.

Treviz se namršti i primeti poluglasno: "Ovaj ćovek je šarlatan."

Bander oštro primeti: "Ne 'ćovek', već 'Solarijanac'. Nisam siguran šta treba da znaći reć 'šarlatan', ali imajući u vidu ton vašeg glasa, rekao bih da je u pitanju nešto sramotno."

"Izraz oznaćava ćoveka koji teži efektima", objasni Treviz, "ćoveka koji onim što ćini nastoji da stvori utisak da je reć o nećem vaćnijem nego što u stvari jeste."

"Priznajem da volim dramske efekte", prihvati Bander, "ali u onome što sam vam prikazao nema nikakvih efekata. Sve je stvarno."

On kucnu nekoliko puta po stubu na kome mu je poćivala leva šaka. "Ovaj stub je toplotni provodnik koji seže nekoliko kilometara u dubinu, i slični stubovi rasporećeni su, na odgovarajućim mestima, širom mog imanja. Poznato mi je da slični stubovi postoje i na drugim imanjima. Oni pospešuju dotok toplote iz dubljih slojeva Solarije i omogućuju njeno pretvaranje u mehanićku energiju. Nije, razume se, bilo potrebno da drugom rukom zazivam svetlost, ali to, u

svakom slučaju, stvara malu dramu, ili kako vi kažete, deluje pomalo šarlatanski. Ipak, ja uživam u tome."

"Da li često imate priliku da takvim sitnim dramskim efektima stvarate sebi uživanje?" upita Blis.

"Nemam", odgovori Bander, vrteći glavom. "Na moje robote takve stvari ne ostavljaju nikakav utisak. Ni na druge Solarijance. Ova izvanredna prilika da se susretnem sa polu-ljudima i da im prikažem šta ovde imam - pravo je uživanje."

"Kada smo kročili u ovu prostoriju", upita Pelorat, "svetlost je u njoj bila prigušena. Da li je sve vreme tako?"

"Da, uz najmanju upotrebu energije i koliko je potrebno da bi roboti funkcionisali. Čitavo moje imanje je sve vreme u pokretu - a oni njegovi delovi koji trenutno nisu ničim zauzeti, imaju predah."

"I upravo vi čitavo svoje imanje, sve vreme, snabdevate potrebnom energijom?"

"Ne ja; energija dolazi od sunca i iz unutrašnjosti planete. Ja je samo raspoređujem tamo gde je to potrebno. Pri svemu tome, ne obrađujem čitavo svoje imanje. Dobar njegov deo držim u prirodnom stanju, sa velikim brojem životinjskih vrsta; prvo, zbog toga što na taj način obezbeđujem njegove granice, i drugo, što u tome nalazim estetsko zadovoljstvo. U stvari, i moja polja i moje tvornice su malog obima; sve što od njih očekujem jeste da zadovolje moje vlastite potrebe, uz izvesnu količinu viškova neophodnih za razmenu s drugima. Ja, na primer, raspolažem robotima koji umeju da izrade i da, po želji, postavе stubove-provodnike toplote. U pogledu toga, većina Solarijanaca zavisi od mene."

"A vaše prebivalište?" upita Treviz. "Koliko je ono veliko?"

Mora biti da je Treviz postavio pravo pitanje, jer Banderovo lice smesta zablista. "Prilično veliko", odgovori on. "Jedno od najvećih na čitavoj planeti. Pruža se kilometrima u svim pravcima. Robota koji se staraju o održavanju mog prebivališta pod zemljom imam gotovo isto onoliko koliko i robota na onih nekoliko desetina hiljada kilometara imanja na površini."

"Ipak, mora biti da ne koristite sav taj prostor, ovde dole", primeti Pelorat.

"Po svemu sudeći, postoje prostorije u koje još nijednom nisam

kročio, ali šta s tim", odgovori Bander. "Sve njih roboti drže čistim, dobro provetrenim i savršeno urednim. Ali pođimo dalje."

Pošto iziđoše kroz jedna druga vrata, ponovo se nađoše u nekom hodniku, gde ugledaše jedno omanje, nepokriveno vozilo koje se kretalo po šinama.

Bander im dade znak da uđu u vozilo, i oni se, jedno za drugim, uvukoše u njega. S obzirom na robota nije baš bilo mesta za sve, ali se Blis i Pelorat stisnuše jedno uz drugo, omogućujući tako Trevizu da se smesti pored njih dvoje. Bander se udobno zavalio na prednje sedište, sa robotom pokraj sebe, i vozilo krenu, iako, ukoliko se izuzme Banderovo otmeno mlataranje rukama, nije bilo nikakvog znaka da se njime upravlja.

"Ovo je, u stvari, robot načinjen u obliku vozila", objasni Bander, sa izrazom savršene ravnodušnosti.

Ispred, kao i iza njih, hodnik je bio sumračan. Međutim, na bilo kom mestu da su se upravo zatekli, odmah bi ih obasjala ista, sunčeva svetlost. Povremeno bi se, usput, otvarala vrata i oni bi zalazili u pojedinačne prostorije koje su se, takođe, smesta obasjavale istom svetlošću. Bander bi, u svakoj takvoj prilici, uvek otmeno i lagano izmahnuo rukom.

Činilo se kao da se vožnja neće nikad završiti. Povremeno bi vozilo sledilo krivine koje su jasno ukazivale da se ovo podzemno prebivalište proteže u dve dimenzije. (Ne, tri, pomisli Treviz u jednom trenutku, dok su se, duže vremena, spuštali niz jednu kosinu).

Gde god da su zašli nailazili su na desetine - ne, stotine robota koji su bez žurbe obavljali poslove čiju prirodu Treviz nije bio u stanju da lako razabere. U jednom trenutku prođoše kroz neku veću prostoriju, u kojoj su čitavi redovi robota stajali ćutke nagnuti nad nekom vrstom pisaćih stolova.

"Šta to rade, Banderu?" upita Pelorat.

"Beleže", odgovori Bander. "Vode statistike, vrše finansijske obračune i staraju se o stotinama sličnih stvari kojima ja, moram to da sa zadovoljstvom priznam, nemam potrebe da se zamaram. Znaite, ovo baš nije mesto na kome se živi u lenčarenju. Otprilike jednu četvrtinu imanja čine voćnjaci. Jednu desetinu, otprilike, predstavlja obradiva površina; međutim, voćnjaci su moj istinski

ponos. Ovde uzgajamo najbolje voće na čitavoj planeti, i to svih mogućih vrsta. Banderova breskva je, ovde na Solariji, zaista breskva. Gotovo da niko drugi ovde ni ne gaji breskve. Imamo i dvadeset sedam vrsta jabuka, i... i tako dalje. Sva dalja, željena objašnjenja, možete dobiti od robota."

"A šta radite sa svim tim voćem?" upita Treviz. "Ne možete ga, razume se, sami pojesti."

"Na tako nešto ne bih ni u snu pomislio... Ja čak nisam ni neki naročiti ljubitelj voća. Koristimo ga kao sredstvo razmene sa drugim imanjima."

"Za šta ga razmenjujete?"

"Većinom za razne vrste ruda. Na svom imaju nemam rudnika vrednih pomena. Pored toga, voće razmenjujem i za sve ono što mi je potrebno da na svom imanju održim zdravu ekološku ravnotežu. Imamo ovde i veoma veliki broj biljnih i životinjskih vrsta."

"I o svemu tome stvaraju se roboti?" upita Treviz.

"Tako je. I rekao bih da to čine veoma dobro."

"I sve to za samo jednog jedinog Solarijanca?"

"Sve za ovo imanje i održavanje njegove ekološke ravnoteže. Sticajem okolnosti ja sam jedini Solarijanac koji, kada to poželi, može da kroči na bilo koji njegov deo; međutim, to takođe predstavlja vid moje potpune slobode."

"Pretpostavljam", primeti Pelorat, "da i drugi, mislim, drugi Solarijanci, takođe održavaju lokalnu ekološku ravnotežu, i da na njihovim imanjima ima močvarnih, planinskih, pa i primorskih delova."

"Verovatno", prihvati Bander. "O takvim stvarima čujemo na sastancima koje vođenje ukupnih poslova ovog sveta povremeno čini neophodnim."

"Koliko često se tako sakupljate?" upita Treviz. Upravo su se vozili jednim prilično uskim i dugim prolazom, bez ikakvih dodatnih prostorija sa bilo koje strane. Treviz pomisli da se nalaze u nekom području koje nije omogućavalo gradnju ičeg prostranijeg od uskog prolaza, koji je stoga verovatno služio samo kao veza između dva veća kompleksa koji su se, možda, dalje slobodno širili.

"Previše često. Retko da prođe neki mesec da ne moram da

trošim vreme na sastanku nekog od odbora čiji sam član. Ipak, premda na svom imanju nemam ni močvaru ni planinu, moji voćnjaci, ribnjaci i botaničke bašte bez premca su na čitavoj planeti."

"Ali drago moje momče", zausti Pelorat, "ovaj, Banderu, pretpostavljam da nikad niste kročili sa svog imanja i da niste posetili druge..."

"Dabome da nisam", preseče ga Bander, dok mu se u glasu jasno osećala uvređenost.

"Rekao sam da samo pretpostavljam", odvrati Pelorat mirno. "Ali u tom slučaju, kako možete biti sigurni da je vaše imanje najbolje, budući da niste ni videli druga, niti utvrdili kako na njima stoje stvari?"

"Jednostavno", odgovori Bander. "Sudim na osnovu potražnje mojih proizvoda u međutrgovinskoj razmeni."

"A šta je s ostalim vrstama proizvodnje?" upita Treviz.

"Postoje imanja na kojima se proizvode alati i mašine. Kao što rekoh maločas, ovde proizvodimo stubove-provodnike toplote; međutim, to je srazmerno lak zahvat."

"A roboti?"

"Roboti se proizvode na gotovo svim mestima pomalo. Tokom čitave svoje istorije Solarija je, kada su u pitanju domišljatost i tananost u izradi robota, prednjačila nad čitavom galaksijom."

"I danas je to, pretpostavljam, još slučaj", primeti Treviz, nastojeći, tonom glasa, da mu reči ne zvuče kao pitanje, već kao prihvatanje jedne nesumnjive činjenice.

"Danas?" odvrati Bander. "Ali s kim bismo se danas uopšte mogli nadmetati? Danas još samo Solarija pravi robote. Vaši svetovi ih ne proizvode, ukoliko sam valjano protumačio ono što se može čuti preko vaših hipersvemirskih veza."

"A drugi svetovi Vasionaca?"

"Rekao sam vam već. Ne postoje više."

"Ni jedan jedini?"

"Ne verujem da, osim na Solariji, igde još postoji neki Vasionac."

"U tom slučaju, ne postoji niko ko bi znao gde se Zemlja nalazi?"

"A zbog čega bi to ikome moglo biti od važnosti?"

"Za mene je to od najveće važnosti", upade Pelorat. "Reč je o

području mojih istraživanja."

"U tom slučaju", odvrati Bander, "moraćete da potražite neko novo područje. Nije mi poznato gde se Zemlja nalazi, niti sam ikada čuo za nekog kome je to poznato; u svakom slučaju, ne marim za to koliko ni za jednu jedinu trulu breskvu."

Vozilo se iznenada zaustavi i Treviz za trenutak pomisli da se Bander uvredio. Vozilo se, međutim, zaustavilo bez ikakvog potresa, i izraz Banderovog lica, dok je silazio, dajući svojim gostima znak da ga slede, odavao je nekoga ko se veoma lepo zabavlja.

Svetlo u prostoriji u koju kročiše osta prigušeno, uprkos tome što ga je Bander pojačao uobičajenim pokretom ruke. Prostorija je vodila u jedan pokrajni hodnik sa čije su se obe strane nalazile manje sobe. U svakoj od njih nalazilo se po nekoliko ukrašenih vaza; pored pojedinih od njih stajalo je nešto nalik na filmske projektore.

"Gde smo to sada?" upita Treviz.

"U posmrtnim odajima naših predaka, Trevize", odgovori Bander.

50.

Pelorat se sa zanimanjem obazre oko sebe. "Pretpostavljam da ste u ove urne pohranili prah svojih predaka?"

"Ako pod izrazom 'pohraniti' mislite 'sahraniti' onda niste sasvim u pravu", odgovori Bander. "Mi se, istina, nalazimo pod zemljom, ali ovo je moj dom, i prah mojih predaka je tu, baš kao što smo to i mi. U našem jeziku izraz za to je 'ukućiti'..." On zastade za trenutak, a onda objasni: "'Kuća' je starovremenski izraz za 'prebivalište'.

Treviz ga ovlaš pogleda. "I sve su to, kažete, vaši preci? Koliko ih je?"

"Pa, oko stotinu", odgovori Bander, ni ne pokušavši da prikrije prizvuk ponosa u svom glasu. "Devedeset četvoro, da budem sasvim tačan. Razume se, najstariji među njima nisu bili Solarijanci, u punom smislu te reči - mislim, u sadašnjem smislu. Bili su poluljudi, muškarci i žene. Njihovi neposredni potomci smestili su ih u urne u pokrajnim sobama, u koje ja, dakako, ne zalazim, jer je 'stidno'. To je, u stvari, izraz koji koristimo u našem rečniku; ne znam da li nešto srodno tome postoji u galaktičkom jeziku. Moguće je da ne postoji."

"A filmovi?" upita Blis. "Držim da su ono filmski projektori."

"To su dnevници", ispravi je Bander, "prikazi njihovog života. Tu se oni mogu videti na različitim, najčešće njima omiljenim delovima imanja. To, dakako, znači da nisu nestali bez traga. Deo njih je preostao, i jedan od vidova moje slobode sastoji se i u tome što im se, kada god to poželim, mogu pridružiti; dovoljno je samo da pogledam parče ovog ili onog filma, kad god mi se prohte."

"Ali to se, dakako, ne odnosi i na one... 'stidne'?"

Bander skrenu pogled. "Ne", priznade on, "ali najzad, niko od nas nije bez te vrste predaka. To je nešto uobičajeno za sve."

"Uobičajeno? Znači, i drugi Solarijanci imaju posmrtnu odaju poput ovih?" upita Treviz.

"Oh, svakako, svi ih imamo, ali moje su najbolje, najlepše i najbolje očuvane."

"Da li već imate posmrtnu odaju koju ste za sebe pripremili?" upita Treviz.

"Razume se. Već je potpuno dovršena i pripremljena. Bilo je to prvo što sam uradio, pošto sam nasledio imanje. I kada moji ostaci - da se poetski izrazim - budu pretvoreni u prah, prvi zadatak mog naslednika biće da pripremi odaju za sebe."

"Imate li već naslednika?"

"Imaću, kada dođe vreme za to. Međutim, preostalo mi je još dosta života. Kad budem morao da krenem imaću već odraslog naslednika, dovoljno zrelog da uživa u imanju i opremljenog moždanim režnjevima za transdukciju energije."

"Biće to, pretpostavljam, vaš prvi potomak?"

"Oh, da."

"Ali", nastavi Treviz, "šta ako se dogodi nešto nepredviđeno? Nezgode i nesrećni slučajevi, pretpostavljam, događaju se čak i na Solariji. Šta se događa ukoliko neki Solarijanac premine pre vremena, bez naslednika koji bi zauzeo njegovo mesto, ili u najmanju ruku, nekog dovoljno zrelog da bi mogao uživati u blagodetima imanja?"

"To se veoma retko dešava. Među mojim precima to se dogodilo samo jednom. Kada se, međutim, to i dogodi, treba samo imati u vidu da na drugim imanjima postoje naslednici zreli da ih preuzmu,

ali čiji su roditelji dovoljno mladi da mogu imati i drugog nasljednika, i poživeti koliko je potrebno dok taj drugi nasljednik ne sazre. U tom slučaju, jedan od tih staromladih nasljednika, kako ih nazivamo, preuzeo bi moje imanje."

"Ko o tome odlučuje?"

"Imamo ovde jedno upravno telo čija je, upravo to, jedna od funkcija - određivanje nasljednika u slučaju nečijeg prevremenog preminuća. Sve se to, razume se, obavlja putem holovizije."

"Ali ne razumem nešto", umeša se Pelorat. "Ako već Solarijanci nikada ne sreću jedni druge, kako u tom slučaju dolazite do saznanja da je neki Solarijanac, negde, neočekivano - ili uostalom, možda i očekivano - preminuo?"

"Kada neko od nas premine", odgovori Bander, "sve se na njegovom imanju zaustavlja. Ukoliko ne postoji nasljednik koji bi upravljanje smesta preuzeo u svoje ruke, tako nastala, neprirodna situacija konačno se uočava i preduzimaju se mere da se stvari ponovo dovedu u red. Uveravam vas da naš društveni sistem savršeno funkcioniše."

"Da li bi bilo moguće da vidimo neki od filmova koje ovde imate?" upita Treviz.

Bander se skameni. "Samo vas neznanje opravdava", reče on konačno. "To što ste rekli prosto je i uvredljivo."

"Izvinjavam se", prihvati Treviz. "Ne bismo želeli da se namećemo, ali već smo vam objasnili da nam je veoma stalo do obaveštenja o Zemlji. Pomislih da možda najstariji filmovi koje tu imate sežu u daleku prošlost, u vreme pre no što je atomska katastrofa opustošila Zemlju. Moguće je, drugim rečima, da ima pomena o Zemlji u nekim od tih filmova. Možda čak neka vredna pojedinost. Ne bismo nipošto, kako već rekoh, želeli da nasrnemo na vašu slobodu; pa ipak, ne bi li postojala mogućnost da vi sami pregledate te filmove, ili da dopustite nekom od robota da to učini, i da nam potom prenesete ono što bi nas moglo zanimati? Razume se, ukoliko ste voljni da poštujuete naše razloge, prihvatajući da ćemo mi, za uzvrat, učiniti sve što je moguće da u punoj meri poštujuemo vaša osećanja, možda biste nam, ipak, mogli dozvoliti da ih i sami pogledamo?"

"Pretpostavljam da ni ne shvatate da postajete sve nasrtljiviji", odgovori Bander hladno. "Pri svemu tome, možemo ovog časa okončati razgovor na tu temu... Mogu vam, naime, reći da ne postoje nikakvi filmovi o životu mojih polu-ljudskih predaka."

"Baš nikakvi?" Trevizovo razočaranje bilo je iskreno.

"Postojali su - nekada. Ali i sami možete zamisliti šta je bilo na njima. Dva polu-ljudska bića kako ispoljavaju zanimanje jedno za drugo, ili čak..." Bander pročisti grlo i nastavi, s očiglednim naporom: "Čak, kako se sparuju. Sasvim prirodno, svi filmovi o polu-ljudima uništeni su pre mnogo generacija."

"A filmovi drugih Solarijanaca?"

"Svi su uništeni."

"Jeste li baš sigurni u to?"

"Bilo bi ludo ne uništiti ih."

"Moglo se dogoditi da je neki Solarijanac bio lud, ili sentimentaln, ili naprosto, zaboravan. Pretpostavljam da ne biste imali ništa protiv da nam pokažete put do nekog drugog imanja?"

Bander se iznenađeno zagleda u Treviza. "Mislite li da bi drugi bili voljni da vas podnose, kao što sam ja to bio?"

"A zbog čega ne bi, Banderu?"

"Pa, ustanovićete to i sami."

"To je rizik, koji smo spremni da preduzmemo."

"Ne, Trevize. Ne, i vama dvoma. Saslušajte me."

U pozadini su stajali roboti, i Banderovo lice poprimilo je mrgodan izraz.

"O čemu je reč, Banderu?" upita Treviz, osećajući kako ga iznenada prožima nelagoda.

"Uživao sam", odgovori Bander, "razgovarajući s vama, i posmatrajući vas u svoj toj vašoj... neobičnosti. Bio je to jedinstven doživljaj, i zaista sam uživao, ali od svega toga ništa ne mogu uneti u svoj dnevnik, niti ovekovečiti putem filma."

"Zbog čega?"

"Ono što sam vam govorio; ono što ste vi meni rekli; to što sam vas doveo u svoje prebivalište; to što sam vas, čak, doveo u posmrtnu odaju svojih predaka - sve to predstavlja sramotno delo."

"Mi nismo Solarijanci. Značimo vam veoma malo, možda čak

manje i od ovih robota. Je li tako?"

"To što niste Solarijanci može biti izvinjenje za mene. Bojim se, međutim, da to neće biti opravdanje i za druge."

"Ali šta vas se to sve tiče? Zar niste sasvim slobodni da postupate kako vam je volja?"

"Jesam slobodan, ali savršena sloboda ne postoji. Kada bih bio jedini Solarijanac na ovoj planeti, mogao bih činiti sramotne stvari baš po svojoj želji. Ali budući da na ovoj planeti postoje i drugi Solarijanci, to naša sloboda, mada je sasvim blizu toga, nije i potpuna. Na ovoj planeti nalazi se još dvanaest stotina Solarijanaca, i svi bi me oni prezreli onog časa kada bi saznali šta sam učinio."

"Nema nikakvog razloga da oni išta saznaju o onome što se ovde dogodilo."

"Potpuno tačno. Bio sam svestan toga od prvog trenutka kada sam vas ugledao. Bio sam svestan toga sve vreme dok sam se zabavljao sa vama. U pravu ste: drugi ne smeju ništa saznati."

"Ukoliko to znači", umeša se Pelorat, "da strahujete od neprilika kojima biste mogli biti izloženi zbog naših nastojanja da na drugim imanjima ovde pribavimo obaveštenja o Zemlji, u tom slučaju, razume se, nikome ne bismo ni pomenuli da smo se najpre s vama sreli. Oko toga nema nikakvog spora."

Bander odmahnu glavom. "Već sam i previše rizikovao. Ja, razume se, o svemu ovome neću reći ni reči. I moji roboti će ćutati; šta više, naložiću im da zaborave da su vas ikad ugledali. Vaš brod odvući ćemo pod zemlju i proučiti ga; možda bismo mogli doći do nekog korisnog saznanja..."

"Trenutak", prekide ga Treviz, "koliko dugo mislite da bismo ovde mogli čekati, dok vi proučavate naš brod? Tako nešto ne dolazi u obzir."

"Grešite, Trevize, jer sve što biste u pogledu toga mogli da kažete, jednostavno, nema nikakve važnosti. Žao mi je. Želeo bih da još razgovaram s vama, i da razmotrim još mnogo stvari; ali kao što i sami vidite, opasnost postaje sve veća."

"Ne, ne vidim", uzjoguni se Treviz.

"Ipak je tako, mali polučoveče. Bojim se da je došao trenutak da

moram učiniti ono što bi moji preci odmah učinili. Moram vas pobiti, sve troje."

PONOVO NA POVRŠINI

51.

Istog trena Treviz okrete glavu prema Blis. Lice joj je bilo bez ikakvog izraza, ali napeto, a oči usredsređene na Banderu da se činilo da ničega drugoga ne beše svesna.

Peloratove oči, u neverici, behu širom otvorene.

Ne znajući šta je Blis bila spremna, ili mogla da učini, Treviz je svim silama nastojao da se odupre sveprožimajućem osećanju gubitka (ne toliko zbog pomisli da treba da umre, koliko zbog toga što je trebalo da umre ne saznajući prethodno gde se Zemlja nalazi, niti zbog čega je odabrao Geu kao budućnost čovečanstva). Morao je pokušati da dobije u vremenu.

Nastojeći da mu glas ne uzdrhti i da mu reči budu jasne, Treviz se obrati Banderu: "Prikazali ste se kao uglađen i prijatan Solarijanac, Banderu. Niste se razbesnili zbog našeg upada u vaš svet. Bili ste savršeno ljubazni i proveli nas kroz svoje imanje i svoj dom, i koliko ste mogli, odgovorili na naša pitanja. Prema tome, vašem karakteru više bi priličilo kada biste nam dopustili da odemo odavde. Niko nikada neće saznati ni da smo kročili na ovu planetu, niti ćemo mi sami imati razloga da ovamo ponovo navratimo. Stigli smo na Solariju otvorena srca, ne tražeći ništa drugo do nekoliko objašnjenja."

"Ono što kažete potpuno je tačno", odvrati Bander nehajno, "i sve do ovog časa, poštedeo sam vam život. Međutim, glavu ste stavili u torbu onog trenutka kada je vaš brod zašao u atmosferu ove planete. Ono što sam mogao učiniti - i što je, možda, trebalo da učinim - jeste da vas odmah, pri prvom bliskom susretu sa vama, lišim života. Potom sam mogao izdati nalog odgovarajućem robotu da izvrši obdukciju i da mi dostavi sve podatke o Došljacima koji bi mi mogli biti od kristi.

Ipak, nisam to učinio. Prepustio sam se svojoj radoznalosti, popuštajući pred svojom pomalo lakoumnom prirodom; ali sada je dosta. Moram tome učiniti kraj. U stvari, već sam se preko svake mere poigrao sa bezbednošću Solarije; jer ukoliko bih vam,

ustupajući pred nekom svojom slabošću, ipak dopustio da odavde odete, drugi od vašeg soja sigurno bi došli za vama, ma koliko čvrsta bila vaša obećanja da do toga neće doći.

Pri svemu tome, postoji još nešto. Vaša smrt biće savršeno bezbolna. Tek ću, jedva primetno, povišiti temperaturu vaših mozgova i učiniti ih neaktivnim. Nećete, pri tom, ništa osetiti. Život će se sam od sebe ugasi. Najzad, pošto obdukcija i proučavanje vaših tela budu okončani, pretvoriće vas u pepeo jednim snažnim toplotnim mlazom i sve će biti gotovo."

"Ukoliko već moramo da umremo", primeti Treviz, nemam, dabome, ništa protiv brze i bezbolne smrti; ali zbog čega bismo, uopšte, morali da umremo kada nikome nismo naneli nikakvo zlo?"

"Već sam vaš dolazak ovamo, predstavlja zlo."

"Ta se tvrdnja ne zasniva ni na čemu razumnom, budući da nismo znali da sam naš dolazak ovamo predstavlja zlo."

"Svaki svet sam za sebe određuje šta za njega predstavlja zlo. Vama to može izgledati kao nešto proizvoljno, ili čak besmisleno, ali ne i nama; ovo je naš svet, i mi imamo sva prava da kažemo da ste u ovom ili onom počinili grešku, i da stoga zaslužujete da umrete."

Bander se nasmeši, kao da samo učestvuje u nekom prijatnom razgovoru, i nastavi: "Pored toga, nemate nikakvog prava da se pozivate na neku svoju uzvišenu mroljubivost. Imate pištolj čijim snažnim mikrotalasnim mlazom koji sve sažiže i sami ubijate. Taj pištolj čini isto ono što i ja nameravam da učinim, ali siguran sam da to čini mnogo grublje i bolnije. Ne biste, znam, nimalo oklevali da ga sada na meni upotrebite, samo da ga nisam lišio potrebne energije - ili kada bih bio toliko lud da vam omogućim slobodu kretanja koja bi vas mogla dovesti u iskušenje da ga potrgnete."

Glumeći očajanje i nastojaćei da ne pogleda Blis, kako Banderovu pažnju ne bi skrenuo na nju, Treviz zavapi: "Preklinjem vas, budite milostivi i ne činite to."

Odjednom se namrštvši, Bander odvrati: "Moram pre svega biti milostiv prema sebi samome i svom svetu, i stoga morate umreti."

On podiže ruku i ostog časa Treviza obavi tmina.

Osetivši u magnovenju kako ga proždire tmina, Trevizove se misli pokrenuše: je li ovo smrt?

I kao da njegove misli proizvedoše odjek, on začu šapat: "Je li ovo smrt?" Bio je to Peloratorov glas.

Treviz pokuša da pomeri usne i ustanovi da ga ništa ne ometa u tome. "Zbog čega to pitaš?" prošapta on, namah osetivši ogromno olakšanje. "Već sama činjenica da si u stanju to da pitaš kaže ti da nisi mrtav."

"Postoje drevna predanja koja govore o životu posle smrti"

"Gluposti", promrmlja Treviz. "Blis? Blis, jeste li tu?"

Nije bilo odgovora.

Kao odjek, začu se Peloratorov glas: "Blis? Blis? Golane, šta se to dogodilo?"

"Mora biti da je Bander mrtav", odgovori Treviz. "U tom slučaju, nije više u stanju da snabdeva energijom imanje. Zato je svuda mrak."

"Ali kako...? Misliš, Blis ga je ubila?"

"Najverovatnije. Nadam se samo da i sama nije povređena." On se podiže na kolema i, oslanjajući se na ruke, stade bauljati u savršenoj tmuni podzemlja (ukoliko se zanemari jedva raspoznatljivo svetlucanje radioaktivnih atoma koji su se raspadali u zidovima).

A onda njegove ruke napipaše nešto meko i toplo. Nastavivši da opipava on razazna jednu nogu i smesta je ščepa. Bila je suviše mala da bi mogla biti Banderova. "Blis?"

Noga se pomeri i udari ga, i Treviz se smesta povuče.

"Blis?" ponovo on. "Recite nešto."

"Živa sam", začu se Blisin glas, čudno izmenjen.

"Jeste li dobro?" upita Treviz.

"Nisam." Gotovo istog časa prostorija se ponovo osvetli - jedva. Zidovi su slabašno svetlucali, zračeci svetlost nasumično - čas jače, čas slabije.

Bander je ležao zgrčen - nejasna sivkasta masa. Pokraj njega, pridržavajući mu glavu, klečala je Blis.

Ona podiže pogled prema Trevizu i Peloratoru. "Solarijanac je mrtav", reče ona, i pri bleđoj svetlosti na obrazima joj zablistaše suze.

Treviz se zapanji. "Zbog čega plačete?"

"Kako ne bih plakala? Ubila sam jedno živo biće, obdareno razumom i inteligencijom. A nisam to nameravala."

Treviz se saže da joj pomogne da ustane, ali ga ona odgurnu.

Pelorat zatim kleče kraj nje i obrati joj se nežnim glasom: "Molim te, Blis, čak ni ti nisi u stanju da ga vratiš u život. Ispričaj nam šta se dogodilo."

Dopustivši im ipak da je usprave, ona tupo odgovori: "I Gea je u moći da učini ono što je Bander nameravao. I Gea je u moći da upotrebi nejednako raspoređenu energiju Vaseljene i da je, isključivo mentalnim putem, usmeri da postigne željeni cilj."

"Poznato mi je to", reče Treviz, pokušavajući da je uteši, ali nisam ne znajući kako da to postigne. "Sećam se našeg prvog susreta u svemiru kada ste vi - ili bolje reći, Gea - šćepali naš brod. Palo mi je to na um onog trenutka kada me je Bander, oduzevši mi oružje, učinio nepokretnim. I vas je stavio pod svoju kontrolu, ali sam bio siguran da ste u stanju da, čim to ushtednete, razbijete njegovu blokadu."

"Niste u pravu. Da sam tada pokušala - ne bih uspela. Kada se", nastavi ona žalosno, "vaš brod onda našao u mom /našem/Geinom zagrljaju, Gea i ja smo bili odistinski jedno. Sada je, međutim, ovde hipersvemirski prostor, koji moju/našu/Geinu delotvornost znatno ograničava. Gea, kao što vam je poznato, ono što čini - čini čistom moći udruženih mozgova. Ipak, svim tim udruženim mozgovima nedostaju transduktorski režnjevi - koje je ovaj Solarijanac imao. Mi nismo u stanju da se tako tanano, tako delatno i tako neumorno služimo energijom - kao što je on to bio u stanju... Vidite i sami da nisam u mogućnosti da jače osvetlim ovu prostoriju, a ne znam ni koliko ću dugo biti u stanju da svetlost održim pre nego što se umorim. A on je bio u stanju da obezbeđuje energiju za čitavo ogromno imanje - čak i u snu."

"Pa ipak, zaustavili ste ga", primeti Treviz.

"Samo stoga što nije ni podozrevao kakvim moćima raspolazem", odvrati Blis, "i što nisam baš ništa učinila da mu ih makar nagovestim. Shodno tome, uopšte nije sumnjao u mene, niti je na mene obraćao pažnju. Sav se usredsredio na vas, Trevize,

prvenstveno zbog toga što ste vi jedini nosili oružje - vidite, opet nam je bilo od velike koristi; sve što je trebalo da ja uradim bilo je da uvrebam priliku da ga zaustavim jednim brzim i neočekivanim udarcem. I kada je samo jedna pomisao obuzela njegov um - da nas ubije - i kada je svu pažnju usredsredio na to, i na vas, dobila sam priliku za udar."

"I sve se lepo završilo."

"Kako, Trevize, možete i da izgovorite nešto tako okrutno? Moja je samo namera bila da ga zaustavim; želela sam da ga onemogućim da koristi svoje transduktore. U trenutku iznenađenosti, kada je pokušao da nas ubije i kada je ustanovio da to nije u stanju - utvrdivši, umesto toga, da više ne kontroliše dotok energije i da se, čak, svetla gase i da nas obavija tama - ja sam još više pojačala svoj zahvat i poslala ga u stanje dubokog, ali normalnog sna, oslobađajući, istovremeno, njegove transduktore. Energija bi na taj način nastavila da dotiče, i mi bismo se mogli izvući odavde, dokopati se našeg broda i napustiti planetu. Očekivala sam da ću uspeti da stvari sredim tako da on, kada se konačno probudi, ne bude svestan ničega što se dogodilo od prvog trenutka kada nas je ugledao. Gea uvek nastoji da izbegne ubijanje kada god se nešto može postići bez oduzimanja života."

"Nešto je, očito, krenulo naopako. Šta to, Blis?" upita Pelorat nežno.

"Nikad se još nisam susrela ni sa čim sličnim tim transduktorskim režnjevima, i nisam imala dovoljno vremena da ih proučim i nešto više saznam o njima. Jednostavno sam izvršila silovit prepad, nastojeći da ga blokiram; međutim, po svemu sudeći, načinila sam grešku. Nisam, naime, sprečila dotok energije do njegovih transduktora, već njeno isticanje. Energija, kao što vam je poznato, neprestano i u velikim količinama dotiče u njegove transduktore, ali mozak se obezbeđuje tako što je istovremeno, i u istim količinama, istiskuje, prenoseći je dalje. Međutim, kada sam postavila blokadu i zaustavila njeno oticaje, ona se istog časa stala gomilati u transduktorskim režnjevima i, tokom samo jedne sekunde, dostigla kritičnu tačku; nagli porast temperature razorio je moždane proteine i kod njega je nastupila trenutna smrt. Svetla su se pogasila i ja sam,

pokušala da uklonim blokadu; bilo je, međutim, prekasno."

"Ne vidim, draga, da si mogla učiniti išta drugo, osim onoga što si učinila", primeti Pelorat.

"Imajući u vidu da sam oduzela nekome život - to nije nikakva uteha."

"Ali Bander se spremao da nas ubije", podseti je Treviz.

"To jeste bio razlog da ga zaustavim, ali ne i da ga ubijem."

Treviz za trenutak oklevaše. Nije želeo da ispolji nestrpljenje koje ga je obuzimalo; nije imao nameru da povredi ili još više uznemiri Blis, koja je, na kraju krajeva, predstavljala njihovu jedinu odbranu na ovom neprijateljskom svetu.

"Blis", obrati joj se on, "vreme je da se pozabavimo posledicama Banderovog nestanka. Budući da ga više nema, došlo je do poremećaja u dotoku energije na ovom imanju. Ostali Solarijanci će to primetiti ranije ili kasnije - verovatno ranije - i to će ih navesti da pokušaju da ustanove u čemu je stvar. Ne verujem da biste bili u stanju da se oduprete eventualnom zajedničkom napadu nekolicine. S druge strane, kao što maločas sami rekoste, nećete biti u stanju da još dugo održavate ograničeni dotok energije. Stoga je od najveće važnosti da što hitnije iziđemo na površinu, i da se bez ikakvog oklevanja domognemo našeg broda."

"Ali Golane", upita Pelorat, "kako da to izvedemo? Ovde, pod zemljom, prevalili smo ko zna koliko kilometara, neprestano krividajući. Mislim da je ovo ovde pravi lavirint, i što se mene tiče, nemam ni najmanjeg pojma kuda da krenemo da bismo izišli na površinu. Oduvek sam se krajnje loše orijentisao."

Obazrevši se oko sebe, Treviz je morao da prizna da je Pelorat savršeno u pravu. "Ipak", reče on, "pretpostavljam da postoji veći broj prolaza do površine, i možda nema potrebe da tragamo za onim kojim smo došli ovamo."

"Ali ne znamo gde se nalazi nijedan od tih, eventualnih, drugih prolaza. Kako onda da ih pronađemo?"

Treviz se okrenu prema Blis. "Možete li vi, mentalnim putem, ustanoviti položaj nekog od njih, kako bismo se izvukli odavde?"

"Svi roboti, na čitavom imanju, prestali su da funkcionišu. U stanju sam, istina, da otkrijem blede tragove života, osetno ispod praga

razuma, ali jedino obaveštenje koje sam u prilici da na taj način dobijem jeste da se površina nalazi 'gore', što i sami znamo."

"Pa, u tom slučaju", prihvati Treviz, "moraćemo da sami potražimo prolaz ka površini."

"Tek tako, nasumice", užasnu se Pelorat. "Nikada nećemo uspeti."

"Možda hoćemo, Janove", usprotivi se Treviz. "Ukoliko krenemo u potragu možda ćemo, na kraju, naći izlaz, ma koliko izgledi za to bili maleni. Druga mogućnost je da, jednostavno, ostanemo gde smo, a ukoliko tako postupimo izgledi za uspeh su nam zaista nikakvi. Hajdemo, i najmanji izgledi bolji su nego nikakvi."

"Trenutak", smiri ih Blis. "Čini mi se da sam osetila nešto."

"Šta to?" upita Treviz.

"Nečiji mozak."

"Nekog razumnog bića?"

"Da, ali čini mi se, nerazvijenog. Međutim, ono što sam u stanju da sasvim jasno razaberem jeste nešto drugo."

"Šta?" upita Treviz, nastojeći da i ovog puta suzbije nestrpljivost.

"Strah! Nepodnošljiv strah", odgovori Blis šapatom.

53.

Treviz se žalosno obazre oko sebe. Bilo mu je, razume se, poznato gde su ušli, ali nije gajio ni najmanju iluziju u pogledu svojih mogućnosti da ponovo pronađe put kojim su dođe došli. Najzad, jedva da je obratio pažnju na sve te krivine i zavoje. Ko bi, uopšte, mogao i pretpostaviti da će se naći u položaju da tragaju za izlaskom odavde, bez ičije pomoći i pri prigušenoj, treperavoj svetlosti?

"Blis", upita on, "verujete li da možete da pokrenete vozilo?"

"Sigurna sam, Trevize, da bih mogla, ali to ne znači da bih bila u stanju da njime upravljam", odgovori Blis.

"Rekao bih", primeti Pelorat, "da je Bander vozilom upravljao mentalnim putem. Nisam primetio da je, tokom vožnje, išta dotakao."

"Naravno, upravljao je vozilom mentalnim putem", prihvati Blis blago. "Ali, Pele, na koji način? Mogao si, isto tako, reći da se služio komandama, ali ako ne znam kako se komandama upravlja, to mi je od male koristi. Je li tako?"

"Ipak, mogli biste pokušati", reče Treviz.

"Ukoliko bih pokušala, morala bih na to usredsrediti čitav svoj um, bez ostataka; a u tom slučaju, bojim se da bismo ostali bez svetla. U tmini u kojoj bismo se našli vozilo nam ne bi bilo od neke pomoći, čak i kada bih znala kako da njime upravljam."

"U tom slučaju, pretpostavljam da ćemo morati da pešice lutamo unaokolo?"

"Bojim se da je upravo tako."

Treviz se zagleda u gustu, neprozirnu tminu što se prostirala neposredno iza ruba svetlosti koju je pružala tinjava svetiljka. Niti je išta video, niti šta čuo.

"Blis", upita on, "da li još osećate prisustvo onog preplašenog uma?"

"Da, osećam."

"Možete li nam reći gde se nalazi? Možete li nas odvesti do njega,"

"Mentalni osećaj prostire se u pravoj liniji. Obična materija ne prelama ga u vidljivijoj meri, te stoga mogu da kažem da dopire iz onog pravca."

Ona ukaza prstom na jedno mesto na jedva osvetljenom delu zida, i dodade: "Ali, dabome, ne možemo se probiti kroz zid da bismo doprli do njega. Najbolje bi bilo slediti hodnike, i nastojati da se probijemo sledeći pravac u kome se prisutnost nepoznatog sve više ispoljava. Ukratko, moraćemo da pribegnemo igri toplo-hladno."

"Pa, u tom slučaju, krenimo odmah."

Pelorat ih zaustavi. "Čekaj, Golane; jesi li zaista siguran da bi trebalo da tragamo za tim nepoznatim, ma ko bio u pitanju? Ukoliko je ono toliko zaplašeno, možda postoje razlozi i za naš, poražavajući strah?"

Pomalo nestrpljivo, Treviz odmahnu glavom. "Janove, nemamo nikakvog izbora. U pitanju je neki živi stvor koji bi, preplašen na smrt ili ne, možda bio voljan - a možda i ne bi - da nas uputi kako ćemo stići do površine."

"I Bandera ćemo ostaviti tek tako, da leži ovde?" upita nevoljno Pelorat.

Treviz nabra obrve. "Ma hajde, Janove. Ni u pogledu toga

nemamo nikakvog izbora. Posle svega, ovde će se ipak pojaviti neki Solarijanac, ponovo pokrenuti robote, i neki od njih pronaći će Bandera i pobrinuti se za njega - nadam se, samo, ne pre no što mi budemo već daleko odavde, savršeno bezbedni."

Prepustivši Blis čelno mesto, oni konačno krenuše. Osvetljenje je, u njenoj neposrednoj blizini, uvek bivalo nešto jače. Ona se zaustavljala kod svakih vrata, na svakoj raskrsnici u hodniku, nastojeći da ustanovi iz kog pravca je pristizao osećaj besomučnog straha. Povremeno bi ušla kroz neka vrata, kretala nekim zavijutkom, i ponovo se vraćala da proveri neki drugi mogući put; za sve to vreme Treviz ju je bespomoćno posmatrao.

Svaki put kada se činilo da je Blis imala na umu nešto sasvim određeno, odlučno se uputivši u nekom pravcu, svetla su se, u tom smeru, palila pre no što je uopšte stigla do njih. Trevizu se činilo da je osvetljenje sada, uopšte, bilo bolje, - možda stoga što su mu se oči već sasvim privikle na polutamu, a možda i stoga što je Blis postepeno uspevala da sa više efikasnosti kontroliše dotok energije. U jednom trenutku, dok su prolazili pored jednog od onih metalnih stubova pobodenih u zemlju, ona ga je dodirnula i osvetljenje se istog časa pojačalo. Blis je samo klimnula, kao da je veoma zadovoljna sama sobom.

Ništa im se, dokle god im je pogled sezao, nije činilo makar prepoznatljivim. Izgledalo im je kao da nasumice tumaraju delovima ogromnog podzemnog prebivališta kroz koje, pri dolasku, uopšte nisu prošli.

Treviz je sve vreme pokušavao da uoči neki hodnik koji bi se, pod ošrim uglom, pružao naviše; takođe, pomno je osmatrao tavanicu, neće li na njoj zapaziti neki nagoveštaj otvora. Ništa, međutim, nije bio u stanju da primeti, i činilo se da im je onaj preplašeni stvor jedina prilika da ponovo iziđu na površinu.

Hodali su u potpunoj tišini, osim šumova koje su pričinjavali njihovi vlastiti koraci; u potpunoj tami, osim svetiljki koje su im osvetljivale put u njihovoj neposrednoj blizini; kroz potpuno mrtvilo, osim znakova života koje su oni sami odavali. Povremeno bi naišli na obris nekog robota koji bi sedeo, ili stajao, u polutami, bez ikakvog pokreta. U jednom trenutku naišli su na nekog robota koji je

ležao postrance, sablasno zgrčenih udova. Mora biti, pomislio je Treviz, da ga je nagli prekid u dotoku qenergije zatekao u raskoraku, te se jednostavno sručio tamo gde se zatekao. Živ ili mrtav, Bander nije bio u stanju da vlada silom gravitacije. Možda su, u tom trenutku, svi roboti, na čitavom Banderovom posedu, ležali ili stajali savršeno nepokretni; neće, bez sumnje, proteći mnogo vremena pre no što to bude zapaženo izvan Banderovog imanja.

A možda i neće, odjednom pomisli Treviz. Solarijancima je sigurno bilo poznato kada je neko od njihovih trebalo da umre - usled starosti ili fizičke oronulosti. Svi oni bili bi unapred upozoreni i spremni za taj trenutak. Bandera je, međutim, smrt zadesila iznenada, bez ikakvog prethodnog nagoveštaja, u najboljim godinama. Ko bi, dakle, to mogao i pretpostaviti? Ko bi to, uopšte, mogao očekivati? I ko bi, uostalom, uopšte pažljivo motrio na to šta se događa na njegovom imanju?

Ali ne (Treviz smesta odagna od sebe ohrabrujuće i utešne misli kao opasne, kao nešto što bi ga moglo zavarati ispunjavajući ga prekomernim samopouzdanjem). Solarjinci će, nema sumnje, zapaziti da je sve na Banderovom imanju odjednom stalo, i sigurno će nešto preduzeti. Malo ko među njima, po svoj prilici, ne bi bio zainteresovan da ga nasledi, i stoga jedva da je bilo verovatno da na Banderovu smrt ne obrate nikakvu pažnju.

"Aparati za prečišćavanje vazduha su stali", progovori Pelorat, ne zvučeći nimalo sretno. "Na ovakvom mestu, u podzemlju, prečistači vazduha moraju sve vreme da rade, i Bander ih je snabdevao energijom. Sada, međutim, više ne rade."

"Ne mari, Janove", odgovori mu Treviz. "U ovom praznom prebivalištu imamo dovoljno vazduha, čak i za više godina."

"Pa ipak. Psihološki, to ne deluje nimalo prijatno."

"Molim te, Janove, ne paniči... Blis, jeste li nešto pronašli?"

"Na pravom smo putu, Trevize", odgovori ona. "Osećaj straha postaje sve jači, i čini mi se sve jasnijim odakle dolazi."

Sada je koračala znatno sigurnije, sve manje oklevajući kada bi se našla na nekoj raskrsnici.

"Tamo! Tamo!" odjednom uzviknu ona. "Sada ga sasvim dobro razaznajem."

"Čak i ja sada mogu da ga čujem", odvrati Treviz suvo.

Sve troje smesta se zaustaviše, zadržavši dah. Mogli su da čuju tiho ječanje, povremeno prekidano glasnim jecajima.

Oni kročiše u jednu prostranu sobu, i kada se svetla upališe, videše da je, za razliku od svih drugih u kojima su do tada boravili, bila živopisno i bogato nameštena.

U sredini sobe nalazio se jedan blago pognut robot; ruke su mu bile ispružene u pokretu koji se gotovo mogao protumačiti kao izraz beskrajne nežnosti. Bio je, naravno, potpuno nepokretan.

Na nekome ko se nalazio iza robota lepršala je odeća. Jedno okruglo, preplašeno oko izvirivalo je iz tkanine; i dalje se moglo čuti srceparajuće jecanje.

Treviz zaobiđe robota i s druge strane mu se ukaza jedna malena prilika koja odmah stade da vrišti. Stvorenje se saplete, pade na pod i osta ležeći, pokrivši oči, mlatarajući nogama u svim pravcima kao da želi da od sebe odagna opasnost ma iz kog pravca mogla doći, vrišteći, vrišteći...

Blis uzviknu, iako je svima bilo jasno: "Pa to je dete!"

54.

Treviz odstupi korak ili dva, zapanjen. Šta je ovo dete radilo ovde? Bander je bio toliko ponosan na svoj usamljениčki život, toliko je držao do njega.

Manje sposoban da, suočivši se sa nekom nerazumljivom pojavom, razmišlja u skladu sa gvozdenom logikom, Pelorat istog časa razabra o čemu je reč i naglas primeti: "Rekao bih da je ovo dete Banderov naslednik."

"Banderovo dete", složi se Blis, "ali odviše ne jako, čini mi se, da bi ga moglo naslediti. Solarijanci će morati da potraže nekog drugog."

Blis nije skidala pogled sa deteta; nije ga, međutim, posmatrala napregnuto, već na neki pitom, opčinjavajući način, i detinji vrisak ponovo polako pređe u tihe jecaje, da bi konačno i jecaji sasvim utihnuli. Dete napokon otvori oči i zagleda se u Blis. Telo su mu još potresali samo povremeni uzdasi.

Blis stade nešto utešiteljski da govori - isprekidanim rečima koje

su malo šta značile same po sebi, ali čija je svrha bila da pojačaju smirujuće dejstvo njenih misli. Izgledalo je kao da, mentalnim putem, petlja po detinjem umu, nastojeći da dovede u red njegova uzburkana osećanja.

Lagano, ne skidajući pogled sa Blis, dete se uspravi, još nesigurno na nogama, a onda se maši rukom za zanemelog, nepokretnog robota. Potom obujmi rukama masivnu robotovu nogu, kao da traži osećaj sigurnosti u samom tom dodiru.

"Pretpostavljam", reče Treviz, "da mu je robot staratelj, ili možda vaspitač. Rekao bih da Solarijanci jednostavno nisu u stanju da se staraju jedni o drugima, čak ni roditelji o vlastitoj deci."

"A ja pretpostavljam da je i dete hermafrodit", javi se Pelorat.

"Moralo bi tako biti", saglasi se Treviz.

I dalje u potpunosti obuzeta detetom Blis mu se stade lagano približavati, ispruženih ruku ali dlanova okrenutih k sebi, kao da želi da naglasi da mu ne smera nikakvo zlo. Dete je ćutke stajalo, posmatrajući Blis kako mu prilazi; samo se još čvršće pripivši uz robota.

Blis se obraćala detetu: "Hajde, dete, toplo... blago... toplo, prijatno, bezbedno... dete... bezbedno... bezbedno..."

Ona zastade i, ne osvrćući se, reče jedva čujno: "Pele, obrati mu se na njegovom jeziku. Reci mu da smo roboti koji treba da se pobrinu za njega, jer je sve na imanju stalo."

"Roboti!" uzviknu Pelorat, iskreno zaprepašćen.

"Moramo mu se predstaviti kao roboti, jer ih se ne plaši. Moguće je da još nikada nije ugledalo neko ljudsko biće, čak ni da ima ikakvu predstavu o njima."

"Nisam siguran da se mogu setiti pravih reči", kolebao se Pelorat. "Ne znam ni starovremensku, reč za 'robota'."

"Reci, onda, jednostavno 'robot', Pele. Ako ne uspe, pokušaj sa nečim poput 'metalno biće'. Pokušaj sa bilo čim što ti padne na pamet."

Lagano, izgovarajući reč po reč, Pelorat se obrati detetu arhaičnim govorom. Dete ga pogleda, lagano se namršti, kao da nastoji da ga što bolje shvati.

"Kad već s njim razgovaraš", dobaci mu Treviz, "mogao bi ga

upitati i kako da se izvučemo odavde."

"Ne, ne još", reče Blis. "Najpre da pridobijemo njegovo poverenje. Za izlaz ćemo ga pitati kasnije."

I dalje netremice posmatrajući Pelorata, dete opusti svoj stisak oko robota i progovori tankim ali melodičnim glasom.

"Govori odveć brzo da bih ga mogao razumeti", primeti Pelorat s nelagodnošću.

"Zatraži mu da ponovi što je rekao, ali sporije", posavetova ga Blis. "Činim sve što mogu da ga smirim i uklonim osećaj straha iz njega."

Saslušavši detinje reči, Pelorat im prevede: "Čini mi se da pita šta je sa Džembijem. To je, po svemu sudeći, njegov robot."

"Proveri i uveri se, Pele."

Pelorat se ponovo obrati detetu, i saslušavši njegov odgovor, potvrdi: "Tako je, Džembi je njegov robot. A detetu je ime, kako samo kaže, Falom."

"Vrlo dobro!" zadovoljno reče Blis. A onda, smešeći se blistavim, srećnim osmehom, i upirući prstom na njega, ponovo se obrati detetu: "Falom. Dobar Falom. Hrabar Falom." Pritisnuvši potom rukom vlastite grudi, ona dodade: "Blis."

Dete se nasmeši. Dok se smešilo izgledalo je veoma lepo. "Blis", odvrati ono, izgovarajući slovo 's' pomalo trapavo.

Treviz se umeša. "Blis, ako biste mogli da ponovo pokrenete robota, možda bi umeo da kaže ono što nas zanima. Pelorat bi mogao s njim da razgovara, baš kao i sa detetom."

"Ne", odvrati Blis. "Pogrešili bismo. Prva dužnost robota je da pruži detetu svu moguću zaštitu. Ukoliko bismo ga pokrenuli, istog časa bi postao svestan našeg prisustva, prisustva stranih ljudskih bića, i mogao bi nas napasti bez razmišljanja. Nikakvom stranom ljudskom biću nije ovde mesto. A ako bih ga ponovo isključila - ništa od njega ne bismo mogli da izvučemo. Pored toga ako bi dete ponovo suočilo sa isključenjem možda jedinog roditelja za koga uopšte zna, moglo bi... Ne, nikako; to ne bi valjalo."

"Ali", obrati joj se Pelorat bago, "slušali smo da robot ni po koju cenu ne sme naneti zlo nijednom ljudskom biću..."

"Tako je", odvrati Blis, "ali nije nam poznato šta su Solarijanci,

praveći svoje robote, u njih ugradili. Ipak, pri svemu tome, čak i ako je u robota ugrađena zapovest da ne sme povrediti nijedno ljudsko biće, on bi se mogao naći u situaciji da bira između deteta i troje nepoznatih koje možda ne bi ni prepoznao kao ljudska bića, te bi stoga bio prinuđen da ih smatra pukim uljezima. Nema, čini mi se, nikakve sumnje da bi odabrao dete i da bi nas napao."

Ona se ponovo okrete prema detetu. "Falom", obrati mu se ona, i pokazujući prstom, reče: "Blis... Pel... Trev."

"Pel... Trev", poslušno ponovi dete.

Blis se lagano približi detetu, šireći ruke, ali ono, netremice je posmatrajući, koraknu unazad.

"Mirno, Falome", reče Blis. "Dobar, Falom. Dodirnuti, Falom. Dodirnuti, Falom. Lep, Falom."

Dete zakorači prema njoj i Blis uzdahnu. "Dobar, Falom."

Blis dodirnu detetovu obnaženu ruku, jer je i ono, kao i njegov roditelj, na sebi imalo samo tuniku, otvorenu spreda, i pregaču oko bedara. Njen dodir bio je nežan i blag. Zatim skloni ruku, počeka nekoliko trenutaka, pa ga ponovo dodirnu, blago ga tapšući po mišici.

Detinje oči se napola zatvoriše, pod snažnim, smirujućim dejstvom Blisinog uma.

Blisine ruke lagano krenuše nagore, blago, jedva ih dotičući, prema detinjim ramenima, nastavljajući uz vrat, pa preko ušiju, zavlazeći se ispod njegove smeđe kose, da bi se, konačno, zaustavile iza detetovih ušiju.

Trenutak potom, ona spusti ruke i reče: "Transduktorski režnjevi još su maleni. Kost lobanje na tom mestu nije sasvim očvrsla. Tu se, za sada, nalazi samo deblji sloj kože; kada režnjevi izrastu do svoje pune mere kožnati deo će se izbočiti, a kost će sasvim očvrnuti... To, drugim rečima, znači da dete u ovom trenutku nije u stanju da upravlja imanjem; čak ni da pokrene svog robota... Pele, upitaj ga koliko mu je godina."

Pelorat se obrati detetu, i saslušavši odgovor, saopšti: "Ako sam ga dobro razumeo, kaže da mu je četrnaest godina."

"Jedva da bih mu dao jedanaest", primeti Treviz.

"Dužina godine na ovom svetu možda se ne podudara sasvim sa

Standardnom Galaktičkom Godinom. Pored toga, poznato je da su Vasionci imali duži životni vek, te stoga, ukoliko su im Solarijanci u tom pogledu nalik, moguće je da imaju duži razvojni period. Na kraju krajeva, njegove nam godine malo znače."

Nestrpljivo pucnuvši jezikom, Treviz reče: "Dosta antropologije. Moramo se što pre domoći površine, i s obzirom na to da pred sobom imamo dete, samo uzaludno gubimo vreme. Ono, najverovatnije, ni ne zna put do površine. Možda čak nije ni čulo da tako nešto uopšte postoji."

Blis pozva: "Pele!"

Pelorat je, dakako, znao šta od njega očekuje, i ponovo stupa u razgovor sa Falomom. Razmena reči, međutim, ovog puta potraja osetno duže.

Najzad, on im saopšti: "Dete zna šta je sunce. Kaže da ga je čak i videlo. Ja, međutim, mislim da je, zapravo, videlo drveće. Nekako mi nije izgledalo kao da sasvim tačno zna šta ta reč znači - ili bar šta znači reč koju sam ja upotrebio..."

"Dobro, Janove", požuri ga Treviz, "pređi na stvar."

"Rekao sam Falomu da bismo možda bili u stanju, ukoliko nas izvede na površinu, da ponovo pokrenemo robota. U stvari, rekao sam mu da ćemo ga pokrenuti. Mislite li da bismo zaista to mogli?"

"Razmišljaćemo o tome kasnije", prihvati Treviz. "Da li ti je rekao da je spreman da nas povede?"

"Jeste. Mislio sam, znate, da bi dete bilo spremnije da to učini ukoliko mu obećam da ćemo ponovo pokrenuti robota. Bojim se, ipak, da bismo ga mogli razočarati..."

"Ma hajde", prekinu ga Treviz, "počni već jednom. "Sve to biće bez ikakvog značaja ukoliko ostanemo ovde zatočeni."

Pelorat reče nešto detetu i ono krene, ali se gotovo odmah zaustavi tražeći pogledom Blis.

Blis ispruži ruku i pristupi mu, i njih dvoje pođoše dalje držeći se za ruke.

"Ja sam tvoj novi robot", obrati mu se ona, umilno se smešeći.

"Čini mi se da ga to prilično usređuje", progundā Treviz.

Pelorat i Treviz krenuše za njima i Treviz se, za trenutak, upita da li je osećaj sreće prožeo dete jer ga je Blis u njemu izazvala, ili što

će se naći na površini, ili što je steklo tri nova robota, ili možda, što će dobiti nazad Džembija, jedinog roditelja za koga je znalo. Na kraju krajeva, to uopšte nije bilo važno - sve dok je dete bilo voljno da ih vodi ka površini.

Činilo se, dok su odmicali, da se dete nijednog trenutka ne koleba. Koračalo je bez zastajkivanja, čak i kada bi naišli na raskrnicu. Da li je, odista, dobro znalo kuda ide, ili mu je, pak, bilo svejedno? Da li se, možda, samo zabavljalo, savršeno ravnodušno prema konačnom ishodu?

Osećajući, međutim, da se kreću sa nešto većim naporom, Trevizu je bilo jasno da se hodnik blago uspinje; sve vreme podskakujući, sa nesumnjivim osećajem važnosti, dete je pokazivalo u smeru ispred njih, neprestano čavrljajući.

Treviz pogleda Pelorata i ovaj, nakašljavši se, objasni: "Čini mi se da spominje 'izlaz'..."

"Nadam se da si ga ispravno razumeo", prihvati Treviz.

Dete se, u tom trenutku, odvoji od Blis i stade da trči. Pokazivalo je na jedno mesto na podu, nešto tamnije od njegovih drugih delova. Dete stade na to mesto, poskoči na njemu nekoliko puta, a onda se okrete prema njima s izrazom iskrene zbunjenosti i poče nešto ubrzano govoriti.

Blis odmah shvati u čemu je stvar i reče, mršteći se: "Potrebno je više energije... Ovo me zaista iscrpljuje."

Lice joj se malo zacrvene i svetla se prigušiše, ali vrata tik ispred Faloma se otvoriše i on oduševljeno uzviknu.

Dete jurnu kroz otvorena vrata, i Pelorat i Treviz pohitaše za njim. Blis krenu poslednja, i okrenuvši se pre no što su se vrata ponovo zatvorila, vide da su se svetla iza nje sasvim ugasila. Ona počeka još nekoliko trenutaka, da povрати dah; izgledala je prilično iznureno.

"Pa", obazre se Pelorat, "napolju smo. Ali gde je naš brod?"

Svi su stajali nepomično, okupani zracima zalazaćeg sunca.

"Čini mi se", promrmlja Treviz, "da se nalazi negde u onom pravcu."

"I meni se tako čini", potvrdi Blis. "Pođimo", dodade ona, i ponovo uze Faloma za ruku.

Izuzev šuma njihovih vlastitih koraka i povremenog glasanja

životinja, vladala je savršena tišina. U jednom trenutku prodoše pored nekog robota koji je, nepokretan i još uvek držeći u rukama predmet čija im svrha nije bila poznata, stajao kraj jednog drveta.

Iz puke radoznalosti, Pelorat načini pokret kao da želi da mu se približi, ali ga Treviz opomenu: "Ostavi ga, Janove. Moramo da žurimo."

U daljini ugledaše još jednog robota, čudno iskrivljenog.

"Pretpostavljam da ih ima posvuda, na čitavom imanju, kilometrima unaokolo." A onda pobedonosno uzviknu: "Ah, evo broda!"

Oni ubrzaše korake, a onda, gotovo istog časa, zastadoše. Falom ispusti piskav krik.

Pored broda nalazilo se nešto nalik na letelicu krajnje primitivne izrade, krhke građe i sa elisom koja je, očigledno, neštedimice rasipala energiju. Između letelice i grupice Došljaka stajale su četiri ljudske prilike.

"Prekasno", uzviknu Treviz. "Izgubili smo previše vremena. Šta ćemo sada?"

Pelorat se naglas upita: "Četiri Solarijanaca? Ali to je nemoguće. Solarijanci se nikada ne bi toliko približili jedan drugom. Da nisu, možda, u pitanju njihove holografske projekcije?"

"Ne", odgovori Blis, "više su nego stvarni. Sigurna sam u to. Sigurna sam, međutim, da nisu ni Solarijanci. Nema nikakve sumnje u pogledu njihovih mozgova. Pred sobom imamo robote."

55.

"Pa", obrati se Treviz svojim pratiocima sa prizvukom umora u glasu, "krenimo!" I on nastavi da lagano, kao da broji korake, korača prema brodu. Ostali krenuše za njim.

Gotovo bez daha, Pelorat mu doviknu: "Trevize, šta nameravaš da učiniš?"

"Ukoliko su zaista roboti, moraće da se povinuju naređenjima."

Roboti su i dalje mirno stajali, i Treviz ih je, dok su im se približavali, kradomice pogledavao.

Da, mora da su bili roboti. Njihova lica, iako nalik na ljudska - čak im je i koža izgledala kao ljudska - bila su začuđujuće bezizražajna.

Na sebi su imali nešto nalik na uniforme, i odeća im je pokrivala i najmanji delić tela, osim lica. Čak su i na rukama imali tanke, ali neprozirne rukavice.

Treviz im nehajno mahnu, na način koji je nedvosmisleno označavao poziv da odstupe u stranu.

Roboti se ni ne pomeriše.

Treviz se šapatom obrati Peloratu. "Janove, naredi im da se sklone. Nastoj da budeš krajnje ubedljiv."

Pelorat pročisti grlo i, iznenada progovorivši punim baritonom, obrati se robotima sporim glasom, obilno se pri tom služeći rukama, nastojeći da kretnjama da isto značenje kao i Treviz maločas. Jedan od robota, koji je možda bio tek nešto malo viši od ostalih, odvrati mu na to hladnim i oštrim glasom.

Pelorat se okrete prema Trevizu. "Čini mi se da je rekao da nas smatra Došljacima."

"Reci im da smo ljudska bića i da moraju poslušati naša naređenja."

Robot, međutim, ponovo progovori, galaktičkim jezikom koji je, ma koliko zvučao neobično, bio prilično razumljiv. "Razumeo sam vaše reči, Došljače. Ja govorim galaktički jezik. Mi smo Roboti Čuvari."

"U tom slučaju, shvatili ste da smo ljudska bića i da nas, shodno tome, morate poslušati."

"Imamo nalog, Došljače, da slušamo samo Upravljače. Vi niste Upravljač, čak ni Solarijanac. Upravljač Bander nije se odazvao u trenutku redovnog kontakta, pa smo došli ovamo da na licu mesta ustanovimo u čemu je stvar. To nam je dužnost. Zatekli smo ovde svemirski brod tuđinske izrade, nekoliko Došljaka, i ustanovili da su svi Banderovi roboti isključeni. Gde je Upravljač Bander?"

Treviz odmahnu glavom i odgovori lagano i razgovetno: "Nemamo pojma o čemu govorite. Kompjuter na našem brodu se pokvario, i protivno našim namerama, našli smo se u blizini ove čudne planete. Spustili smo se jedino da bismo ustanovili gde se nalazimo. Roboti su već bili isključeni. Nemamo ni najmanju predstavu o tome šta se ovde moglo dogoditi."

"To što govorite malo je verovatno. Ukoliko svi roboti na ovom

imanju miruju, i ako je dotok energije obustavljen, to bi moralo značiti da Upravljač Bander više nije u životu. Ne čini se, međutim, ni malo logičnom pretpostavka da je on umro baš u trenutku kada ste se vi spustili na ovu planetu. Između te dve stvari mora da postoji uzajamna veza."

Treviz odgovori, bez ikakve druge namere do da još više zapetlja stvar i da, budući stranac, svojim potpunim nerazumevanjem, potkrepi vlastitu bezazlenost: "Ali dotok energije nije obustavljen. Vi i vaši pratioci niste isključeni."

"Mi smo Roboti Čuvari", odgovori robot. "Mi ne pripadamo nijednom pojedinačnom Upravljaču. Mi pripadamo ovom svetu. Nama energija ne dotiče ni od jednog Upravljača; služimo se vlastitom, atomskom energijom. Ponovo vas pitam - gde je Upravljač Bander?"

Treviz se obazre oko sebe. Pelorat se ušeprtljao; Blis je stajala stisnutih usana, ali potpuno mirna. Falom uzdrhta, ali Blis mu stavi ruku na rame i dete se ukruti, dok mu lice izgubi svaki izraz. (Da li je to Blis delovala na njega?)

Robot ponovo upita: "Još jednom, i poslednji put, gde je Upravljač Bander?"

"Ne znam", odgovori Treviz, mršteći se.

Robot klimnu i dvojica njegovih pratilaca istog se časa udaljiše. "Moji drugovi Čuvari pretražiće Banderovo prebivalište. U međuvremenu, bićete zadržani radi saslušavanja. Predajte mi to što nosite okačeno na bokovima", zatraži robot.

Treviz odstupi za korak. "Ove stvari potpuno su bezopasne."

"Nijedan pokret, više. Ne zanima me njihova svrha, niti da li su opasne ili bezopasne. Zahtevam da mi ih predate."

"Ne dolazi u obzir."

Robot mu se približi jednim korakom, i pre no što je Treviz bio u stanju da razabere šta se događa, njegova ruka sunu. Robotova šaka nađe se na Trevizovom ramenu; stisak se pojača, potiskujući ga ka tlu. Treviz pade na kolena.

"Predajte mi te stvari", zatraži robot. On ispruži drugu ruku.

"Ne dolazi u obzir", zastenja Treviz.

Blis hitro pristupi i pre nego što je Treviz, čvrsto u robotovom

stisku, mogao bilo šta učiniti da je u tome spreči, izvuče atomski pištolj iz futrole i pruži ga robotu. "Čekaj, Čuvaru", mahnu mu ona, "samo trenutak i dobićeš i drugo. Tako... A sada, oslobodi mog prijatelja."

Držeći oba oružja u ruci robot odstupi, i Treviz se lagano pridiže, žestoko trljajući levo rame, lica zgrčenog od bola.

(Falom poče tiho da ječi, i Pelorat ga, pomalo zbunjeno, podiže i čvrsto prigrli).

Obraćajući se Trevizu, Blis besno prošapta: "Zbog čega mu se odupirete? Može vas smlaviti malim prstom."

Treviz zastenja i odgovori stisnutih usana: "Zbog čega ga onda vi ne sredite?"

"To i pokušavam. Ali treba mi vremena. Mozak mu je gotovo neprobojan, potpuno obuzet ispunjavanjem naloga, i teško ga je pomeriti. Moram ga malo bolje proučiti. Nastojte da dobijemo u vremenu."

"Nemojte ga proučavati. Jednostavno, uništite ga", odvrati Treviz, takođe šapatom.

Blis uputi brz pogled prema robotu. Usredsređeno je proučavao oružje, dok drugi, koji je ostao s njim, nije skidao oči sa Došljaka. Činilo se, međutim, da ni jedan ni drugi ne mare za šapate koje su međusobno razmenjivali Blis i Treviz.

"Ne", odgovori Blis. "Ne želim više nikakvo uništavanje. Na prethodnoj planeti ubili smo jednog i ozledili drugog psa. A i sami znate šta se ovde dogodilo." (Ona ponovo, kradomice, pogleda Robote Čuvaru). "Gea nije spremna da, bez velike nevolje, nekome oduzima život ili razum. Potrebno mi je vremena da ovo mirno okončam."

Ona se odmaknu od Treviza i netremice se zagleda u robota.

"Ovo su oružja", napokon se oglasi robot.

"Nisu", dočeka ga Treviz.

"Jesu", umeša se Blis, "ali više nisu upotrebljiva. Ostali su bez energetske naboje."

"Zaista? A zbog čega vučete sa sobom oružja koja su ostala bez energetske naboje? Ili, možda, ipak, nisu?" Robot je držao jedno od oružja u stisnutoj šaci, pri čemu mu se palac našao na pravo mesto.

"Da li se ovde aktivira?"

"Da", odgovori Blis. "Ukoliko biste sada pritisli palcem oružje bi se aktiviralo, pod uslovom da sadrži energetski naboj - što u ovom času nije slučaj."

"Jeste li baš sigurni?" Robot uperi oružje u Treviza. "I dalje tvrdite da se, ukoliko ga aktiviram, ništa neće dogoditi?"

"Ništa se neće dogoditi", potvrdi Blis.

Treviz je stajao kao skamenjen, nesposoban da izgovori ijednu reč. On jeste proverio atomski pištolj, pošto je Bander uklonio energetski naboj iz njega, i zaista je bio prazan; međutim, robot je držao u ruci neuronski bič. A to oružje Treviz nije proveravao.

Ukoliko se u biču nalazila i najmanja količina energije, bilo bi to sasvim dovoljno da se nadraže nervi bola - i malopredašnji zahvat robotove ruke izgledao bi kao prijateljski stisak u poređenju s onim što bi Treviz tek imao priliku da iskusi.

Jednom prilikom, dok je još bio u Svemiroplivačkoj akademiji, Treviz je, kao i svi kadeti, bio obavezan da iskusi veoma blagi udar neutronskog biča. Tek toliko da bi shvatio čemu je udar biča nalik. Nikada, posle toga, Trevizu ni na pamet nije palo da se u to pobliže upućuje.

Robot pritisnu palcem, aktivirajući bič, i za trenutak, Treviz se zguri očekujući bolni udarac - i odmah se, lagano, opusti. Ni u biču nije bilo ni truke energije.

Robot se zagleda u Treviza, odloživši bič i pištolj u stranu. "Kako su ova oružja ostala bez energije?" upita on. "I ukoliko vam nisu ni od kakve koristi, zbog čega ih vučete sa sobom?"

"Navikao sam se na njih", odgovori Treviz, "pa ih nosim sa sobom čak i kada su prazna."

"Ne vidim nikakav smisao u tome", odvrati robot. "U svakom slučaju, svi ste uhapšeni. Zadržaćemo vas radi daljeg ispitivanja, i ako Upravljači tako odluče, bićete isključeni... Kako se otvara ovaj brod? Moramo i njega pretražiti."

"Neće vam to ništa koristiti", upozori ga Treviz. "Ionako nećete ništa razumeti."

"Možda mi nećemo, ali Upravljači hoće."

"To se odnosi i na njih."

"U tom slučaju, vi ćete im objasniti."

"Nemam ni najmanju nameru da to učinim."

"U tom slučaju, bićete isključeni."

"Mojim isključenjem ostali biste bez ikakvog objašnjenja; pored toga, verujem da bih bio isključen čak i ako pružim željeno objašnjenje."

"Samo nastavite", promrmlja Blis. "Počinjem da otkrivam kako mu mozak funkcioniše."

Robot nije obraćao ni najmanju pažnju na Blis. (Da li je već počela da ga obrađuje, upita se Treviz u sebi, iskreno se prepuštajući nadi da je upravo to slučaj.)

I dalje usredsređujući svu svoju pažnju na Treviza, robot ga upozori: "Ukoliko nam budete stvarali neprilike, možemo vas samo delimično isključiti. To će vam, razume se, naneti bol, ali bićete prinuđeni da nam saopštite ono što želimo da saznamo."

Iznenada, Pelorat uzviknu hrapavim glasom: "Čekajte, ne smete to učiniti... Čuvaru, ne smete to učiniti."

"Imam krajnje podrobna ovlašćenja", odvrati robot mirno, " i smem da to učinim. Razume se, naneću vam bol tek onoliko koliko je potrebno da pribavim traženo objašnjenje."

"Ne, ne smete. Nipošto ne smete. Ja jesam Došljak, kao i ovo dvoje mojih prijatelja. Ali ovo dete", i Pelorat pokaza glavom na Faloma, koga je i dalje držao u naručju, "ovo dete je Solarijanac. Ono će vam reći šta treba da učinite, i vi ćete morati da ga poslušate."

Falom pogleda Pelorata širom otvorenih očiju, ali mu je pogled, nekako, bio prazan.

Blis žestoko zavrte glavom, ali Pelorat je pogleda ne odajući nikakav znak da je razumeo.

Robotove oči nakratko se zadržase na Falomu, a onda odvrati: "Dete nije ni od kakve važnosti. Ono ne poseduje transduktorske režnjeve."

"Transduktorski režnjevi još mu se nisu razvili", pobuni se Pelorat, dahćući, "ali dobiće ih vremenom. Dete je Solarijanac."

"To jeste dete, ali bez potpuno razvijenih transduktorskih režnjeva nije pravi Solarijanac. Nisam obavezan da sledim njegove naloge, ili

da mu pružim bilo kakvu zaštitu."

"Ali ovo dete je naslednik Upravljača Bandera."

"Zar? A kako vi to znate?"

Pelorat stade da muca, što mu se povremeno dešavalo kada je neku stvar uzimao veoma ozbiljno. "Kak... Kakvo bi se drugo dete moglo nalaziti na ovom imanju?"

"Otkud znate da ih ovde, možda, nema čitavo tuce?"

"A da li ste vi videli još neko?"

"Ja sam taj koji ovde postavlja pitanja."

U tom trenutku pažnja robota skrenu sa Pelorata: robot koji je stajao kraj njega lako ga je kucnuo po ramenu. Dva robota koja su odaslata da pretraže Banderovo prebivalište vraćala su se trkom, koji je, uprkos svemu, delovao nekako nezgrapno.

Tišina potraja sve dok im se roboti ne približiše, dovikujući nešto na solarijanskom jeziku - na šta sva četiri kao da namah izgubiše svu pokretljivost. Za trenutak, činilo se kao da venu, gotovo kao da se ispumpavaju.

"Pronašli su Bandera", zaključio Pelorat, pre no što je Treviz uspeo da mu da znak da ćuti.

Robot se okrenu prema njima i polako, kao da guta slogove, reče: "Upravljač Bander je mrtav. Svojom malopredašnjom primedbom jasno ste nam stavili na znanje da vam je to bilo poznato. Kako je to bilo moguće?"

"A otkud bih ja to znao?" odvrati Treviz izazovno.

"Znali ste da je mrtav. Znali ste, takođe, da se nalazi tamo unutra. Otkud ste to mogli znati, osim ukoliko i sami niste bili tamo - ukoliko niste baš vi okončali njegov život?" Robot je sada već gotovo sasvim pravilno izgovarao reči. Podneo je udarac, i prisebnost mu se stala vraćati.

"A na koji smo mi to način mogli da ubijemo Bandera?" upita Treviz. "Zahvaljujući svojim transduktorima mogao nas je u trenutku zbrisati."

"Odakle vi znate šta transduktori mogu - ili ne mogu - da učine?"

"Pa, sami ste maločas pomenuli transduktorske režnjeve."

"Tačno, samo sam ih pomenuo. Međutim, nisam ništa rekao o njihovim svojstvima ili mogućnostima kojima raspolažu."

"Saznanje o tome stekli smo u snu."

"To nije nimalo verovatan odgovor."

"Nije verovatna ni pretpostavka da smo mi prouzrokovali Banderovu smrt."

"U svakom slučaju", umeša se Pelorat, "ako je Upravljač Bander mrtav, Upravljač Falom je sada vlasnik ovog imanja. Dakle, evo Upravljača, i vi morate postupati prema njegovim nalogima."

"Već sam vam objasnio", odvrati robot, "da dete sa nerazvijenim transduktorskim režnjevima nije pravi Solarijanac. Shodno tome, ne može biti ni naslednik poseda. Neki drugi Naslednik, odgovarajućih godina, uputiće se ovamo čim dojavimo tužnu vest.

"A šta će biti s Upravljačem Falomom?"

"Ne postoji Upravljač Falom. Postoji samo jedno dete, a mi dece imamo i više nego što je potrebno. Biće isključeno."

Blis ljutito dobaci: "Samo se usudite. Pa, to je dete!"

"Nisam ja taj", odvrati robot, "kome će možda biti poveren taj zadatak; u svakom slučaju, nisam ni taj koji će o tome doneti odluku. Za to je potrebna saglasnost svih Upravljača. Međutim, u vreme kada postoji višak dece lako mi je da predvidim kakva će odluka biti doneta."

"Ne! Kažem - ne!"

"Isključenje će se obaviti savršeno bezbolno... Ali evo dolazi još jedan brod. Neophodno je da sada siđemo u Banderovo bivše prebivalište i putem holovizije sazovemo Savet koji će odlučiti šta ćemo sa vama... Dajte mi to dete."

Blis zgrabi polunesvesno dete iz Peloratovog naručja. Čvrsto ga privijajući uz sebe i nastojeći da se održi u ravnoteži, ona uzviknu: "Da niste ni takli ovo dete!"

Još jednom, robot munjevito ispruži ruku i koraknu napred, nastojeći da se domogne Faloma. Blis, međutim, brzo odskoči u stranu, započevši kretnju čak i pre no što je robot krenuo. Robot nastavi da se kreće u prvobitnom smeru, kao da se Blis još uvek nalazi ispred njega. Kruto se povivši napred, sa nožnim prstima kao stožernom tačkom, on se sruči licem prema zemlji. Ostala tri robota ostadoše nepokretna, neodređeno nekud zureći.

Blis je šmrkala, delimično usled gneva koji ju je obuzeo. "Gotovo

da sam uspela da pronađem pravi način da ih zaustavim, ali nisam imala dovoljno vremena. Nisam imala drugog izbora do da odmah napadnem, i sada su sva četiri robota isključeni... Požurimo na brod pre no što dođe nova skupina. Trenutno sam suviše iscrpljena da bih bila u stanju da se suočim sa još robota."

ODLAZAK SA SOLARIJE

56.

Odlazak sa Solarije protekao je kao u nekom bunilu. Treviz je na brzinu pokupio svoja neupotrebljiva oružja, otvorio hermetička vrata na brodu, i za tili čas, svi su se našli unutra. Tako se dogodilo da Treviz nije ni primetio, pre no što su se već dobrano udaljili od površine planete, da je i Falom pošao s njima.

Pri svemu tome, vrlo je verovatno da ipak ne bi uspeli da se na vreme sklone, samo da su Solarijanci bili osposobljeni za vazdušne letove. Solarijanskom brodu, čiji je dolazak bio najavljen, trebalo je nezamislivo mnogo vremena da doleti i da se spusti, dok je, s druge strane, kompjuter Daleke zvezde bio u stanju da, za samo nekoliko minuta, gravitacioni brod podigne okomito uvis.

Zahvaljujući ustrojstvu broda, gravitacioni potisak i sasmim tim, sila inercije, uopšte se nisu osećali; premda su, dakle, jedva podnošljive posledice ubrzanja pri takvom naglom poletanju bile unapred otklonjene - nije bilo mogućnosti da se spreče i posledice snažnog vazdušnog trenja. Temperatura na spoljnoj površini broda podigla se znatno brže i znatno više nego što su to pravila svemiroplovstva (ili čak i uputstva koja su se odnosila na sam brod) smatrala uputnim.

Dok su se još peli mogli su videti kako se drugi solarijanski brod spušta; njih još nekoliko ukaza se na vidiku. Treviz se u sebi upita sa kolikim se brojem robota Blis mogla uspešno poneti; konačno, on zaključi da bi, da su još samo petnaestak minuta ostali na površini planete, sigurno bili nadvladani.

Kada su se, konačno, našli u svemiru (odnosno, dovoljno daleko, sa jedva uočljivim pramenovima planetine eksosfere oko njih), Treviz uputi brod prema noćnoj strani Solarije. Bio je to pravi vremenski skok unapred, budući da su se sa površine digli u trenutku prvog sunčevog smiraja. Na noćnoj strani, Daleka zvezda trebalo je da bude u mogućnosti da se znatno brže ohladi, i na taj način, da počne da se od planete udaljuje osetno sporije, spiralnom putanjom.

Pelorat se pojavi iz sobe koju je delio sa Blis i reče: "Dete sada

mirno spava. Pokazali smo mu kako treba da koristi toalet; veoma brzo je shvatilo."

"To me nimalo ne začuđuje. Nešto slično mora da je imalo i u Banderovom prebivalištu."

"Nisam tamo video nikakav toalet, mada sam ga tražio", primeti Pelorat saosećajno. "Što se mene tiče, nismo se ni za trenutak prerano vratili na brod."

"Pa, ni za kog od nas se to ne bi moglo reći... Ali zbog čega smo povelili i dete sa sobom?"

Pelorat, kao da se izvinjava, sleže ramenima. "Blis nije želela da ga tamo ostavi. Kao da je htela da spase jedan život, u zamenu za onaj koji je oduzela. Znaš, ne može da podnese..."

"Znam", odgovori Treviz.

"Znaš, dete je krajnje neobično", nastavi Pelorat.

"Nije ni čudo, reč je o hermafroditu", odvrati Treviz.

"Ali ima testise."

"Pa, prirodno je da ih ima."

"Ali vagina mu je veoma mala."

Treviz se namršti. "Odvratno."

"Nije baš tako, Golane", usprotivi se Pelorat. "Ono je samo prilagođeno datim potrebama. Zadatak mu je da proizvede oplodeno jajašce-ćeliju, koje se potom dalje razvija u laboratorijskim uslovima - pod, rekao bih, brižnom pažnjom robota."

"A šta se događa ako njihov robotski sistem zakaže? Ukoliko bi se to dogodilo, više ne bi bili u mogućnosti da stvaraju podmladak."

"Bilo koji svet našao bi se u nevolji ukoliko bi došlo do raspada njihovog socijalnog ustrojstva."

"Ne bih baš morao reći da bih grcao u suzama ukoliko bi se to dogodilo Solarijancima."

"Pa", složi se Pelorat, "priznajem da im svet baš ne izgleda naročito privlačno - mislim, nama. Ali dragi moj, u pitanju su jedini ljudi i jedino socijalno ustrojstvo koji se bitno razlikuju od naših predstava o tome. Ali zanemariš li ljude i robote, imaš svet koji bi, inače..."

"Koji bi, inače, mogao da krene putem kojim je Aurora već zabrazdila", preseče ga Treviz. "Janove, kako je Blis?"

"Bojim se da je strašno iscrpljena. Spava. Sve ovo nije joj nimalo godilo, Golane."

"Pa, iskreno rečeno, ni ja nisam uživao."

Treviz zatvori oči, pomislivši da bi i sam mogao malo da odspava. Zatim odluči da priušti sebi malo predaha, čim postane siguran da Solarijanci nisu osposobljeni i za svemirske letove. U svakom slučaju, kompjuter mu do tog trenutka nije ni nagovestio prisutnost neke druge letelice u njihovoj neposrednoj blizini.

On sa gorčinom pomisli na dve planete Vasionaca koje su do ovog časa posetili - na neprijateljske, divlje pse na jednoj, i na neprijateljske, hermafroditске samotjake na drugoj - i na činjenicu da ni na jednoj od njih nisu naišli ni na najmanji nagoveštaj o mogućem položaju Zemlje. Sve što je proisteklo iz te dve posete bio je ovaj dečak, Falom.

On ponovo otvori oči. Pelorat je još sedeo s druge strane kompjutera, svečanog izraza lica.

"Trebalo je da to dete ostavimo na Solariji", reče odjednom Treviz, sa prizvukom čvrstog ubeđenja u glasu.

"Jadno dete. Ubili bi ga, tamo dole", odvrati Pelorat.

"Svejedno", usprotivi se Treviz. "Njemu je tamo mesto. Ono je, nema zbora, deo te zajednice. Da bude uklonjeno samo zato što je višak sudbina je s kojom je bio rođen."

"Ali drago moje momče, prilično je bezosećajno posmatrati tako stvari."

"Razumno je tako posmatrati stvari. Mi ne znamo kako se treba starati o njemu, i možda će još više trpiti s nama i na kraju ipak umreti. Čime se, uopšte, ono hrani?"

"Pa, pretpostavljam onim čime i mi, stari družе. U stvari, problem može biti šta ćemo mi jesti? Imamo li dovoljno zaliha?"

"Imamo, ne brini. Biće čak i više nego što treba, uključujući i našeg novog putnika."

Pelorat, međutim, kao da nije bio preterano zadovoljan. "Hrana nam postaje pomalo jednolična", reče on. "Možda je trebalo da ponesemo nešto sa Komporelena - mada, naravno, nisu imali ništa što bi zaista usrećilo čoveka."

"Nismo mogli. Otišli smo, kao što se sećaš, u priličnoj žurbi, kao i

sa Aurore, i posebno sa Solarije... Ali malo jednoličnosti može se podneti. Čovek, možda, gubi dobro raspoloženje, ali ipak, preživljava se, nekako."

"Da li bi, ipak, u slučaju potrebe, bilo moguće pribaviti negde sveže zalihe?"

"Naravno, Janove. U svako doba. Zahvaljujući gravitacionom brodu i hipersvemirskim mašinama sva Galaksija nam je na dohvat ruku. Za samo nekoliko dana možemo stići na bilo koje mesto. Problem je, međutim, u tome što je zbog nas pola Galaksije u stanju uzbune; stoga bih rado izvesno vreme ostao po strani."

"Pa, sigurno je tako... Čuj, čini mi se da Bander nije ispoljio nikakvo zanimanje za naš brod?"

"Verovatno mu nije doprlo do svesti o čemu je reč. Pretpostavljam, naime, da su Solarijanci još davno potpuno digli ruke od svemirskih letova. Njihova prvenstvena želja bila je da budu ostavljeni na miru; stoga je malo verovatno da bi mogli uživati u bezbednosti svoje povučенosti od ostalog sveta da su, istovremeno, sve vreme tamarali unaokolo, objavljujući svima svoje postojanje."

"Pa, Golane, kakav će biti naš sledeći korak?"

"Postoji i treći svet koji treba posetiti" odgovori Treviz.

Pelorat zavrte glavom. "Ako je suditi po prva dva, ne očekujem previše ni od trećeg."

"U ovom trenutku ne očekujem ni ja. Ipak, čim se malo naspavam izdaću nalog kompjuteru da nam izračuna putanju do tog trećeg sveta."

57.

Treviz je spavao znatno duže nego što je nameravao, ali to jedva da je bilo od neke važnosti. Na brodu, u uobičajenom smislu reči, nije bilo ni dana ni noći, i dvadesetčetvoročasovni životni ciklus nikada nije bio do kraja poštovan. Sate su koristili po vlastitim željama i potrebama, i što se Treviza i Pelorata, a naročito Blis tiče, nije bilo nimalo neobično da odstupaju od prirodnog toka stvari kako u obedovanju, tako i u spavanju.

Dok je sa sebe skidao sapunicu (zbog štednje vode bilo je uputnije sapunicu otrti za sebe, nego je spirati) Treviz za trenutak

pomisli da bi mogao odspavati još sat ili dva; ali, okrenuvši se, ugleda pred sobom Faloma, potpuno nagog, baš kao što je i on sam bio.

Zbunjen, on naglo koraknu unazad, što naravno, s obzirom na skučenost prostora za ličnu higijenu, izazva da telom udari u nešto tvrdo iza sebe. Treviz opsova. Falom je stajao zablenuvši se u njega, pokazujući prstom prema Trevizovom penisu. Ono što je pri tom govorio bilo je, dakako, sasvim nerazumljivo, ali sve u detetovom ponašanju jasno je ukazivalo da, jednostavno, nije u stanju da poveruje sopstvenim očima. Vlastitog spokojsva radi, Trevizu ne ostade ništa drugo do da rukama prekrije penis.

"Pozdrav", oslovi ga dete svojim visokim, piskavim glasićem.

Treviz se lako trže na detetovu neočekivanu upotrebu galaktičkog, ali mu odmah bi jasno da samo ponavlja tuđu reč.

Falom dodade, mučno se boreći sa rečima i izgovarajući svaku ponaosob: "Blis... kaže... vi... okupati... me."

"Ma nemoj?" odvrati Treviz. Stavivši obe ruke na detinja ramena, on dodade: "Ti... stani... ovde."

On pokaza na jedno određeno mesto na podu i Falom, naravno, smesta pogleda u pravcu Trevizovog prsta. Očigledno, nije razumeo ni jednu jedinu reč.

"Ne mrdaj odavde", dodade Treviz, i obema rukama uhvati dete, čvrsto ga pritiskajući kao da želi da mu objasni da treba da ostane nepokretno. Zatim se na brzinu osuši, navuče gačice, a potom i pantalone.

Zatim iziđe i grmnu: "Blis!"

Na brodu je, zaista, bilo veoma teško biti od nekog udaljen više od nekoliko metara, i Blis se, gotovo istog časa, pojavi na vratima svoje sobe. Ona mu se nasmeši i upita: "Jeste li me to pozvali, Trevize, ili sam samo čula da povetarac ćarlija preko bujne trave?"

"Ne trudite se da budete duhoviti, Blis. Šta je ono tamo?" Treviz pokaza palcem preko svog ramena.

Blis pogleda preko njega i odvrati: "Pa, rekla bih da je u pitanju mali Solarijanac koga smo juče doveli na brod."

"Vi ste ga doveli. Zbog čega mislite da ja treba da ga kupam?"

"Pomislila sam, samo, da biste to mogli poželeti. Dete je veoma

pametno. Brzo uči galaktički i lako pamti sve što mu objasnim. Prirodno, i ja ga u tome pomalo podstičem."

"Prirodno."

"Tako je. Nastojim da ga sasvim smirim. Tokom svih ovih neprijatnih zbivanja, dole na planeti, držala sam ga u stanju ošamućenosti. Pobrinula sam se, u međuvremenu, da mirno i duže odspava ovde na brodu, i sada nastojim da mu bar malo odvratim misli od izgubljenog robota, Džembija, koga je, po svemu sudeći, veoma voleo."

"I sve će se, pretpostavljam, završiti tako što će on zavoleti ovo mesto."

"Nadam se. Veoma je prilagodljiv jer je još dete, i ja ga u tome ohrabrujem - u meri u kojoj se usuđujem da utičem na njegov mozak. Ubrzo ću početi da ga učim galaktički."

"Pa, onda, vi ga kupajte. Jesmo li se razumeli?"

Blis sleže ramenima. "I hoću, ako vam je baš toliko stalo, ali želela sam da se sprijatelji sa svima nama. Bilo bi veoma korisno kada bi svako od nas preuzeo na sebe deo roditeljskih obaveza. Sigurna sam da ste i vi spremni da tome date svoj doprinos."

"Ne baš u tolikoj meri. A sada, kada ga okupate, gledajte da ga se otarasite. Želim da razgovaram s vama."

"Kako to mislite - da ga se otarasim?" upita Blis, sa jedva приметnim prizvukom neprijateljstva u glasu.

"Nisam, naravno, mislio da ga izbacite kroz prozor. Mislio sam da ga smestite kod sebe u sobu. Neka mirno sedi u nekom uglu. Želim da razgovaram s vama."

"Biću vam na usluzi", odvrati Blis hladno.

Treviz se zagleda za njom, za trenutak potharanjujući svoj gnev, a onda uđe u komandnu prostoriju i uključi ekran.

Solarija je sada predstavljala taman krug, sa svetlećim polusrpom pri svom levom rubu. Treviz postavi dlanove na komandnu tablu, tražeći vezu sa kompjuterom; gotovo istog časa, on oseti kako gnev popušta. Čovek je trebalo da bude savršeno spokojan da bi se uspostavila delatna veza između mozga i kompjutera; i konačno, zahvaljujući uslovnom refleksu, njime zavlada spokoj.

U bilo kom smeru oko broda nije bilo ni najmanjeg nagoveštaja

tuđih letelica; sve je bilo nemo, do same površine planete. Solarijanci (ili, verovatnije, njihovi roboti) ili nisu mogli, ili nisu nameravali da ih slede.

Baš dobro. To mu je pružalo mogućnost da, napokon, iziđe iza noćne strane planete. To bi se, uostalom, ionako dogodilo: što se brod bude više udaljavao od Solarije planetin disk postajaće sve manji, i sve će se više otkrivati, iako znatno udaljeniji, osetno veći disk sunca oko koga je ona kružila.

On podesi kompjuter da izvede brod izvan planetarne ravni, budući da je to trebalo da im omogući da, sa znatno više bezbednosti, postignu veće ubrzanje. Nakon toga, posle nekog vremena, u svakom slučaju brže, trebalo je da zađu u područje gde bi zakrivljenost svemira bila dovoljno mala da bi savršeno bezbedno mogli da izvedu hipersvemirski skok.

Sada je, kao što je često imao običaj, počeo da proučava obližnje zvezde. Tihe i nepromenljive, sadržale su u sebi neku opčinjujuću moć. Beskrajna udaljenost izbrisala je sve njihove grčeve i svu njihovu mahnitost, pretvorivši ih u sićušne grudve svetlosti.

Neka od tih grudvica mogla je, sasvim lako, biti sunce oko koje se Zemlja obrtala - matično Sunce (sa velikim S) pod čijim je zracima bio začel sav život, i zahvaljujući čijoj blagodarnosti se i samo čovečanstvo razvilo.

Očigledno, ako su svetovi Vasionaca kružili oko zvezda koje su bile blistave i predstavljale ugledne članove zvezdane porodice, i ako pored svega ipak nisu bile unete u velike galaktičke karte pohranjene u memoriju kompjutera - zbog čega, onda, to ne bi mogao biti slučaj i sa samim Suncem?

Ali možda su samo sunca Vasionaca bila ispuštena, zahvaljujući nekom pradavnom mirovnom ugovoru na osnovu koga im je bilo omogućeno da se izgube u tami vekova i prostora? Da li bi sunce Zemlje bilo uneto u veliku galaktičku kartu - ali ne i posebno obeleženo, kako bi se razlikovalo od milijardi sličnih sunaca - da nije u svom okrilju imalo i planetu gde je život mogao nastati i razvijati se?

Najzad, širom Galaksije bilo je oko trideset milijardi zvezda nalik na Sunce; ali samo je svaka hiljadita među njima imala planete na

kojima je bio moguć život. Takvih je planeta, podesnih za život, u području od samo nekoliko stotina parseka u odnosu na njihov trenutni položaj - moglo biti i čitavu hiljadu. Znači li to, onda, da je trebalo da skakuće od jedne do druge zvezde nalik na Sunce, u traganju za njima?

S druge strane opet, možda se matično Sunce nije ni nalazilo u ovom području Galaksije. Koliko je još bilo područja gde su ljudi bili ubeđeni da se Sunce nalazi negde u njihovom susedstvu, i koliko je bilo onih koji su čvrsto verovali da su upravo oni potomci drevnih Iseljenika...?

Bila su mu potrebna obaveštenja, ali njih nije bilo niotkud.

Veoma je sumnjao da bi čak i najtemeljitiya pretraga hiljadugodišnjih ruševina na Aurori pružila neko obaveštenje u pogledu položaja Zemlje. A još je više sumnjao da bi bilo moguće nagnati Solarijance da mu, dragovoljno, neko takvo obaveštenje ustupe.

Pored toga - ako su već sva obaveštenja o Zemlji bila uklonjena iz velike biblioteke na Trantoru, i ako nikakvog traga o Zemlji nije bilo ni u svesećanju Gee - činilo se malo verovatnim da bi bilo kakvo obaveštenje o Zemlji, koje je nekad moglo i postojati na nekom od izgubljenih svetova Vasionaca, ostalo netaknuto.

Najzad, ukoliko bi i pronašao Zemljinu sunce, pa i samu Zemlju - makar pukom srećom - nije li se moglo dogoditi da ga neka sila učini nesvesnim tog otkrića? Nije li, možda, Zemljina samo-odbrana bila neprobojna? Možda se njena odlučnost da ostane sakrivena zaista ničim nije mogla pokolebati?

Za čim je on to, uopšte, tragao?

Da li je Zemlja postojala? Ili ga je, možda, neki propust u Seldonovom Planu naveo da pomisli (bez pravog razloga) da Zemlja postoji i da će je on pronaći?

Već proteklo pet stoleća kako je Seldonov Plan bio delatan, vodeći ljudski soj (tako bar tvrdi verovanje) ka bezbednoj luci, u okrilje Drugog carstva, većeg, plemenitijeg i slobodnijeg od Prvog - pa ipak je on, Treviz, glasao protiv njega, izjasnivši se za Galaktiku.

Galaktika je trebalo da bude ogroman, živi organizam, dok bi Drugo galaktičko carstvo, ma koliko veliko po svom obimu i

raznovrsju, bilo tek puka zajednica individualnih bića, ništavnih u poređenju sa njim samim. Drugo galaktičko carstvo trebalo je da bude samo još jedan izraz one vrste udruživanja pojedinačnih bića kakvo je čovečanstvo nastojalo da uspostavi, i održi, od svojih najranijih dana. Drugo galaktičko carstvo moglo bi biti i najbolje i najveće u svojoj vrsti - pa ipak, bilo bi tek samo još jedan primer u toj vrsti.

A ako je Galaktika, kao izraz sasvim drugačije vrste zajedništva, trebalo da bude bolja od svega što bi Drugo galaktičko carstvo ikada moglo biti - znači da je morao postojati neki propust u Planu, nešto što je i sam veliki Hari Seldon prevideo.

S druge strane, ukoliko je zaista postojalo nešto što je Hari Seldon prevideo - kako je to on, Treviz, mogao da ispravi? On nije bio matematičar; nije znao ništa, baš ništa, o pojedinostima Plana; šta više, ne bi umeo ni da se razabere u njemu, čak i kad bi neko uznastojao da mu ga objasni.

Poznate su mu bile, zapravo, samo dve osnovne pretpostavke - da Plan barata ogromnim ljudskim masama, i da ljudi ne smeju biti svesni pravca i tokova koji vode do ostvarivanja Plana. Prva pretpostavka bila je sama po sebi jasna, imajući u vidu ogromno stanovništvo Galaksije; što se, pak, druge tiče, ni ona nije predstavljala obmanu, budući da su jedino pripadnici Druge zadužbine znali pojedinosti Plana, a oni su se, dakako, pobrinuli da tajnu zadrže za sebe.

Postojala je i treća pretpostavka - koja se, međutim, morala uzeti zdravo za gotovo; u tolikoj meri zdravo za gotovo da je niko nikad nije ni pomenuo, a možda, čak ni pomislio na nju - pa ipak, mogla je biti i skroz pogrešna. Pretpostavka koja je, ukoliko jeste bila pogrešna, mogla ugroziti i sam veliki cilj Plana, i doprineti da se Galaktika pretpostavi Carstvu.

Ali ako je ta treća pretpostavka bila toliko očigledna, i do te mere uzimana zdravo za gotovo da se niko nije čak ni potrudio da je javno saopšti - kako je, u tom slučaju, mogla biti pogrešna? I ako je nikad niko nije ni pomenuo, ili čak nije ni pomislio na nju, kako je onda Treviz mogao znati da ona uopšte postoji, ili ako je samo naslućivao da postoji, kako je mogao imati i najmanjeg pojma o tome u čemu se

ona sastoji?

Da li je on zaista bio onaj Treviz, čovek bespogovorne intuicije - kako je to Gea od samog početka tvrdila? Da li je, zaista, bio u stanju da postupi ispravno, čak ni sam ne znajući zbog čega nešto čini?

Upravo nastoji da poseti svaki od svetova Vasionaca za koji je znao... Da li postupa ispravno? Da li su svetovi Vasionaca sadržali odgovor? Ili bar zametak odgovora?

Čega je još bilo na Aurori, osim ruševina i divljih pasa? (I možda drugih divljih stvorova. Pobesnelih bikova? Džinovskih pacova? Zelenookih, podmuklih mačaka?) Na Solariji je bilo razumnog života - ali čega zapravo, osim robota i ljudi, transduktora energije? Kakve je veze bilo koji od ta dva sveta mogao imati sa Seldonovim Planom - osim ukoliko nisu čuvali tajnu o položaju Zemlje?

Pa, ako i jesu, kakve je veze mogla Zemlja imati sa Seldonovim Planom? Nije li u pitanju možda bila čista mahnitost? Nije li, možda, suviše dugo i sa previše ozbiljnosti slušao, prepuštajući im se, maštarije o vlastitoj nepogrešivosti?

Sveprožimajući teret postidečnosti sruči se odjednom na njega i stade ga pritiskati, jedva mu dozvoljavajući da diše. On još jednom baci pogled put zvezda - dalekih, neosetljivih - i pomisli: Golane Trevize, ti si kralj svih galaktičkih budala!

58.

Blisin glas trže ga iz razmišljanja. "Pa, Trevize, zbog čega ste želeli da me vidite... Nešto nije u redu?" Usta joj se skupiše odajući iznenadnu zabrinutost.

Treviz podiže pogled i na trenutak ne uspe da odagna rđavo raspoloženje. Zagledavši se u Blis, on odgovori: "Ne, ne. Sve je u redu. Ja... samo sam se bio izgubio u mislima. Povremeno, tako, prepuštam se razmišljanju."

Pomalo nevoljno, on se seti da je Blis u stanju da mu čita misli. Šta je imao kao zalog da ona to neće činiti? Samo njenu reč.

Ipak, činilo se da bez ikakvih zadnjih misli prihvata njegovu reči: "Pelorat je sa Falomom, uči ga sklapanju rečenica na galaktičkom", reče ona. "Dete je, po svemu sudeći, spremno da jede što i mi, bez

ikakvog izvoljevanja... Ali o čemu ste želeli da razgovaramo?"

"Pa, pođimo negde drugde", predloži Treviz. "Kompjuteru trenutno nisam potreban. Ukoliko nemate ništa protiv, pođimo u moju sobu. Krevet je namešten, i možete sesti na njega, a ja ću u naslonjaču. Ili obrnuto, ukoliko vam to više odgovara."

"Svejedno mi je." U nekoliko koraka stigoše do Trevizove sobe. Blis ga je pažljivo posmatrala. "Čini se da više niste besni."

"Zagledate u moje misli?"

"Ni slučajno. Zagledam vam lice."

"Ne, nisam više ljut. Povremeno, istina, na trenutak planem, ali to nije isto... A sada, ne zamerite mi, moram vam postaviti nekoliko pitanja."

Blis sede na Trevizov krevet, držeći se pomalo ukrućeno; na njenom širokom, lepo izvajanom licu lebdeo je izraz svečanog iščekivanja, baš kao i u njenim dubokim, smeđim očima. Gavranastocrna kosa koja joj je padala na ramena, bila je brižljivo doterana, a tanke, vitke ruke mirno su joj počivale na krilu. Oko nje širio se jedva raspoznatljiv miris parfema.

Treviz se nasmeši. "Udesili ste se kao kakva lutkica. Imam utisak da ste to namerno učinili, misleći da neću biti sposoban da se istresam na jedno mlado i lepo devojče."

"Ukoliko smatrate da će vam to činiti dobro - možete se istresati koliko god vam je volja. Jedino što ne želim to je da praskate i istresate se na Faloma."

"Nemam nikakvu nameru, ni sada ni u buduće. U stvari, nemam nikakvu nameru ni da praskam ni da se istresam ni na vas. Zar se nismo dogovorili da ćemo biti prijatelji?"

"Gea nikada nije ni gajila ništa drugo prema vama osim prijateljstva, Trevize."

"Ne govorim sada o Gei. Poznato mi je da ste deo Gee, i šta više, da jeste Gea. Pa ipak, jedan deo vas je i individualno biće, bar u izvesnom pogledu. Želim, ovog časa, da razgovaram sa tim individualnim bićem. Želim da razgovaram s nekim ko se zove Blis, ne obazirući se - ili obazirući se što je manje moguće - na Geu. Blis, zar nismo rekli da ćemo biti prijatelji?"

"Jesmo, Trevize."

"Dakle, zbog čega ste onda oklevali da sredite one robote na Solariji, na koje smo naišli pošto smo napustili Banderovo prebivalište? Ponizili su me, čak i fizički ozledili, pa ipak ništa niste preduzeli. Čak i ako se svakog trenutka moglo pojaviti još robota, i uprkos opasnosti da budete nadvladani - ništa niste preduzimali."

Blis se ozbiljno zagleda u njega, i odgovori kao da želi da objasni, a ne da opravda svoje ponašanje. "Niste u pravu, Trevize. Nije tačno da nisam ništa preduzela. Proučavala sam mozgove Robota Čuvara, nastojeći da ustanovim kako da ih zaustavim."

"Znam da ste to činili. Tako ste mi bar sami tada rekli. Ja, međutim, ne vidim nikakav smisao u tome. Čemu ih proučavati, budući da ste bili savršeno sposobni da ih uništite - što ste, konačno, i učinili?"

"Smatrate li da je lako uništiti neko razumno stvorenje?"

Treviz stisnu usne, s očiglednim izrazom prezira. "Ali Blis... Razumno stvorenje? Pa, u pitanju su bili samo roboti!"

"Samo roboti!" U glasu joj se pojavi neobična živost. "Uvek ista priča. Samo. Samo! A zbog čega je onaj Solarijanac, Bander, oklevao da nas ubije? Mi smo samo ljudska bića, bez transduktora. Zbog čega bismo uopšte oklevali da Faloma prepustimo njegovoj sudbini? Ta, on je samo Solarijanac, i to neodrasli Solarijanac. Ukoliko biste, služeći se tim 'samo' kao razlogom, nastavili da otpisujete sve i svašta, konačno neće ostati baš niko ili ništa, čije uništenje ne biste bili u stanju da opravdate. Uvek postoji neka kategorija u koju ih možete svrstati."

"Ne, Blis", odvrati Treviz, "nemojte jedan savršeno ispravan stav vući u krajnost, samo da biste ga načinili smešnim. Roboti jesu bili samo roboti. Tu činjenicu ne možete osporiti. Oni nisu ljudska bića. Niti razumna stvorenja, u našem smislu reči. Oni su samo mašine, koje se služe prividom razuma."

"Kako vam je lako da govorite o nečemu što, u stvari, ne poznajete", odvrati Blis. "Ja sam Gea. Razume se, ja sam i Blis, ali nisam manje Gea. Ja sam svet koji svaki svoj atom smatra i dragocenim i ispunjenim smislom. Ja/mi/Gea nismo tek tako voljni da razorimo neki organizam, mada uvek jesmo spremni da mu pomognemo da se razvije u nešto još složenije, pod uslovom da to ni

na koji način ne bude na štetu celine.

Razum je ishodište najvišeg oblika organizovanosti za koji znamo, i potreba da se neki razum uništi izraz je, uvek, veoma bolne nužde. Pri tom, jedva da ima neke važnosti da li je u pitanju biohemijska ili mehanička vrsta razuma. U stvari, Roboti Čuvari predstavljali su vrstu razuma s kojom se ja/mi/Gea još nikada nismo sreli. Proučavati ga - prava je divota; uništiti ga - nezamislivo je. Osim, dabome, u slučaju krajnje nužde."

Treviz hladno odvrati: "Na kocki su bila tri, neuporedivo viša i važnija razuma: vaš vlasititi, zatim Pelaratov, ljudskog bića za koje vas veže duboka privrženost ljubavi, i najzad, ukoliko nemate ništa protiv što ga uopšte pominjem, moj."

"Četiri! Stalno zaboravljate da priključite i Faloma... Pa ipak, nisu bili na kocki, ne stvarno. Takva je bar bila moja procena. Saslušajte me... Zamislite da ste se našli pred nekom slikom, istinskim umetničkim remek-delom, ali čije samo postojanje može značiti smrt za vas. Sve što bi bilo potrebno da uradite jeste da uzmete poveću četku i nasumice prevučete njome preko platna; ono bi bilo zauvek izgubljeno, i vi biste bili bezbedni. Pretpostavimo, međutim, da ste umesto toga pomno proučili sliku, i naneli nešto boje ovde, stavili neku tačkicu onde, uklonili neku pojedinost na nekom trećem mestu, i tako dalje; izmenili biste na taj način platno u dovoljnoj meri tako da vam ono više ne bi ugrožavalo život, a ipak bi remek-delo bilo sačuvano. Prirodno, vaše izmene morale bi se izvesti sa beskrajnom, čak bolnom pažnjom. Bilo bi vam za to potrebno vremena, naravno; ali ne sumnjam da biste, ako biste vremena imali dovoljno, pokušali da, istovremeno, spasete i platno i svoj život."

"Možda ste u pravu", prihvati Treviz. "Ali vi ste na kraju, uništili platno a ništa niste dobili za uzvrat. Dohvatili ste tu svoju četku i stali ga premazivati, brišući sve one divotne nanose boja i uništavajući sve tananosti poteza i nadahnuća. A učinili ste to onog trenutka kada je sudbina onog malog hermafrodita bila na kocki, dok pred opasnošću koja se nadvila na Pelorata i mene, pa i vas samu, niste ni mrdnuli."

"Nama, Došljacima, nije u tom trenutku pretila nikakva neposredna opasnost, dok Falomu, čini mi se, jeste. Morala sam da

biram između Robota Čuvara i Faloma, i kako nisam smela gubiti vreme, odabrala sam Faloma."

"Da li je, Blis, baš tako bilo? Brzi proračun u odmeravanju jednog uma naspram drugog, i još brža procena o većoj složenosti i većoj vrednosti jednog od njih?"

"Tako je."

"Pretpostavimo, međutim", nastavi Treviz, "da ja sada ustvrdim da je kraj vas stajalo samo jedno obično dete, dete kome je zapretila smrt. I da ste stupili u dejstvo iznenada podstaknuti materinskim nagonom, dok ste se, sve vreme pre toga, kad su na kocki bili životi tri odrasla bića, bavili proračunima raznih mogućnosti."

Blis lako pocrvene. "Možda je, u svemu tome, bilo i nečega od toga što ste upravo opisali; ali nema nikakvog razloga da se prema mom postupku odnosite sa porugom. Pored toga, moj postupak predstavljao je i izraz racionalnog ponašanja."

"Pitam se da li je baš tako. Da je u vašem postupku zaista bilo nečeg racionalnog, prirodno bi bilo da delate na osnovu saznanja da će dete, neminovno, doživeti sudbinu kakvu mu je propisalo njegovo društvo. Ko zna koliko je hiljada dece do sada bilo prepušteno svojoj zlehudoj sudbini, samo da bi se održala mera naseljenosti koju Solarijanci smatraju najpogodnijom za svoj svet?"

"Postoji još jedan važan razlog, Trevize. Dete je trebalo da nestane jer je bilo premaleno da postane Naslednik, a razlog tome bila je smrt njegovog roditelja - koju sam ja prouzrokovala."

"Tako je... Ali pitanje je bilo: ubiti ili biti ubijen."

"To je sporedno. Ja mu jesam ubila roditelja. Nisam mogla, tek tako, ostati po strani i dopustiti da dete snađe smrt zbog onoga što sam ja učinila... Pored toga, zahvaljujući detetu u prilici smo da proučimo um kakav Gea do sada još nikada nije srela."

"Um jednog deteta."

"Ali neće to zauvek ostati. Tokom vremena, na njegovom mozgu razviće se dva transudktorska režnja. Ti režnjevi daju jednom Solarijancu svojstva s kojima se sve ono čime Gea raspolaže ne može meriti. Samo to što sam održavala svetlost u nekoliko svetiljki i pokrenula mehanizam koji otvara vrata, bilo je dovoljno da me svu iscrpi. Bander je, međutim, bio u stanju da energijom snabdeva

imanje isto toliko složeno, a i veće po prostranstvu, nego što je grad koji smo pohodili na Komporelenu; štaviše, bio je to u stanju da čini čak i u snu."

"Znači, u detetu vidite važnu kariku u fundamentalnom izučavanju mozga."

"Da, u izvesnom pogledu."

"To, međutim, nije i moj pogled. Meni se, u stvari, čini da Falomov dolazak na brod znači pretnju po sve nas. I to veoma veliku."

"Pretnju - u kom smislu? Uz moju pomoć, dete će se savršeno prilagoditi. Izuzetno je inteligentno, i već ispoljava znake naklonosti prema svima nama. Ješće ono što i mi jedemo, ići kuda i mi budemo pošli, i zahvaljujući njegovom mozgu, ja/mi/Gea, doći ćemo do neprocenjivo važnih saznanja."

"A šta ako bude imao poroda? Kao što znate, nije potrebno da bude u paru s nekim svoje vrste. Sam je sebi dovoljan."

"Za porod neće biti sposoban još mnogo godina. Životni vek Vasionaca merio se stolicima, a Solarijanci nisu ispoljavali ni najmanju želju da se množe. Ograničena reprodukcija verovatno je u samoj osnovi njihovog biološkog i socijalnog usrojstva. Falom neće imati poroda još dugo vremena."

"Kako to možete znati?"

"Ja to ne znam. Samo se služim logikom."

"A ja vam kažem da će se na kraju ispostaviti da Falom predstavlja pretnju za nas."

"Vi to ne možete znati. Pored toga, ne razmišljate logično."

"Osećam to, Blis, iako bez nekog čvršćeg povoda... Za sada, u najmanju ruku. I ne zaboravite, Blis, vi ste ta, ne ja, koja preko svake mere veruje u moju nepogrešivost."

Blis se namršti, i licem joj pređe osećaj nelagodnosti.

59.

Pelorat zastade na vratima komandne prostorije i, kolebajući se, pogleda unutra. Izgledalo je kao da pokušava da odgonetne da li je Treviz - ili možda nije - bio u poslu do guše.

Treviz je postavio dlanove na komandnu ploču, kao i uvek kada je pokušavao da postane deo kompjutera; očiju prikovanih za ekran.

Pelorat na osnovu toga zaključi da je Treviz obuzet poslom, te ostade da strpljivo čeka, nastojeći da se ni ne pokrene, niti da, na bilo koji drugi način, poremeti svog prijatelja.

Konačno, Treviz podiže pogled prema Peloratu. Međutim, kao da baš nije bio sasvim svestan njegovog prisustva. Uvek, kada god je stupao u dvojstvo sa kompjuterom, Trevizove oči dobijale su neki ustakljen i neusredsređen izgled - kao da je gledao, mislio i živeo na neki drugi način, različit od neobičajenog.

Ipak, on lagano klimnu Peloratu, kao da se njegovo prisustvo, s mukom se probijajući, konačno i lenjo otisnulo na njegovoj mrežnjači. Posle nekoliko trenutaka podigao je šake sa komandne ploče i nasmešio se; ponovo je to bio stari Treviz.

"Bojim se, Golane, da te svaki čas ometam", reče Pelorat, s izvinjavajućim prizvukom u glasu.

"Ne, Janove. Ne radim trenutno ništa ozbiljno. Samo sam želeo da proverim da li ćemo uskoro biti spremni za skok. Čini mi se da smo mu blizu; pa ipak, odložiću ga za nekoliko časova, tek toliko da nam donese sreću."

"Da li sreća - ili bilo kakav drugi slučajni činilac - imaju sa tim ikakve veze?"

"To sam tek onako rekao", odgovori Treviz smešeći se. "Međutim, slučajni činoci mogu katkad odigrati ozbiljnu ulogu - bar u teoriji... Ali šta ti se to vrzma po glavi?"

"Mogu li da sednem?"

"Dabome. Biće ipak, bolje da pođemo u moju sobu. Kako je Blis?"

"Sasvim dobro." On se nakašlja. "Spava, sada. Mora dosta da spava, shvataš i sam."

"Dabome da shvatam. Hipersvemirska odvojenost od Gee."

"Upravo tako, stari druže."

"A Falom?" Treviz se zavalio na svoj krevet, prepustivši naslonjaču Peloratu.

"Znaš one spise iz moje zbirke koje mi je tvoj kompjuter lepo prešampao? Ona drevna predanja? Pa, Falom ih sada čita. Dabome, on se tek malo razabira u galaktičkom, ali po svemu sudeći, dopada mu se sam zvuk reči dok ih izgovara. On je... Sve vreme, kad govorim o njemu, koristim ličnu zamenicu koja označava

muški rod. Šta misliš, stari družo, zbog čega je to tako?"

Treviz sleže ramenima. "Možda samo zbog toga što si i ti mušakarac."

"Možda. Znaš, neverovatno je inteligentan."

"Siguran sam da je tako."

Za trenutak, Pelorat oklevaše. "Imam utisak da baš nisi naročito sklon Falomu."

"Janove, nemam protiv njega ništa lično. Nikada nisam imao dece, niti sam im ikad, uopšte uzev, bio sklon. Koliko se sećam, ti si imao dece."

"Samo jednog sina... Sećam se, pričinjavalo mi je veliko zadovoljstvo da se poigram s njim, dok je još bio dete. Možda je to razlog što sve vreme, govoreći o Falomu, upotrebljavam muški rod. Sve me to vraća unazad za dvadeset i više godine."

"Nemam ništa protiv tvoje naklonosti prema Falomu, Janove."

"I tebi bi se sigurno dopao, samo kad bi sebi pružio priliku da ga zavoliš."

"Siguran sam, Janove, da bih, i možda ću, zaista, jednog dana i pružiti sebi takvu priliku."

Pelorat ponovo zastade, oklevajući. "Svestan sam i toga da mora da si se već umorio od neprestanih rasprava sa Blis."

"U stvari, Janove, ja ni ne mislim da se baš preterano raspravljamo. U stvari, u poslednje vreme ona i ja se sasvim dobro slažemo. Čak smo, pre neki dan, imali i jedan zanimljiv razgovor - bez dreke, bez međusobnog optuživanja - o tome zbog čega je oklevala da nešto preduzme protiv Robota Čuvara. Na kraju krajeva, u poslednje vreme nam je nekoliko puta spasla život, te joj, čini mi se, ne mogu ponuditi ništa manje od prijateljstva. Je li tako?"

"Tako je. Shvatam to, ali pod 'raspravljati' nisam mislio 'svađati se'. Imao sam u vidu tu vašu stalnu prepirku o suprostavljanju pojedinačne svesti svesti Galaktike."

"Ah, to! Pa, verujem da će se ta rasprava između nas nastaviti - sa puno obzira na obe strane."

"Da li bi imao nešto protiv, Golane, ukoliko bih ti predočio nešto što govori u prilog njenom stanovištu?"

"Naravno da ne bih. Ipak, da li ti ideju o Galaktici prihvataš sam

od sebe, ili te jednostavno čini srećnim da deliš isto mišljenje sa Blis?"

"Najiskrenije, sam od sebe. Duboko verujem da Galaktika treba da se ostvari. I ti si se, sam, opredelio za to, i postajem sve ubeđeniji da si ispravno postupio."

"Samo zato što sam se tako opredelio? Ali to nije dovoljno. Ma šta Gea tvrdila, moguće je da sam se prevario. Stoga, nemoj dozvoliti Blis da te ubedi, pozivajući se na moje opredeljenje."

"Mislim da nisi pogrešio. I nije me Blis u to uverila, već Solarija."

"Kako to misliš?"

"Pa, da počnemo od početka. Mi smo Izdvojenici, ti i ja."

"To je Blisin izraz, Janove. Više volim da o nama mislim kao o individualistima."

"To je semantičko pitanje, stari druže. Zovi ti to kako god hoćeš, ali uvek ostaje činjenica da iz ove kože ne možemo i da smo zatočnici vlastitih misli: mi, pre svega, mislimo na sebe same. Nagon samoodržanja je prvi zakon naše prirode, čak i ukoliko bi to išlo na uštrb svega živog."

"Ipak, poznati su brojni primeri žrtvovanja za druge."

"Veoma je mali broj takvih primera. Mnogo su brojniji primeri ljudi koji su, zarad svojih šašavih hirova, žrtvovali i ono što je drugima bilo najdraže."

"Dobro... I kakve to veze ima sa Solarijom?"

"Pa, eto, na Solariji smo imali priliku da vidimo šta se sa Izdvojenicima - ili, individualistima, ako ti se taj izraz više dopada - može dogoditi. Solarijanci jedva da bi mogli podneti i samu pomisao da međusobno dele čitav jedan svet. Da bi postigli punu ličnu slobodu, više im se dopada da žive u potpunoj izdvojenosti. Ne gaje nikakvu ljubav čak ni prema svom vlastitom potomstvu; na protiv, ubijaju ih ukoliko ih je, po njihovom mišljenju, prevelik broj. Okružuju se robotima-robotima, koje sami snabdevaju energijom, tako da kada oni umru, čitavo njihovo imanje, takođe, simbolično, zamire. Golane, ima li kakvog smisla diviti se tome? Možeš li to, uopšte, porediti sa obzirnošću, dobrotom i uzajamnim razumevanjem - onim što krase Geu? Blis nijednog trenutka nije o ovome razgovarala sa mnom. To su, isključivo, moja lična osećanja."

"I priliči ti, Janove, da tako osećaš. Budi uveren da delim tvoja osećanja. I ja smatram da je solarijansko društvo užasavajuće - ali ono nije oduvek bilo takvo. Oni potiču od Zemljana, odnosno, neposredno, od Vasionaca koji su nekada i sami vodili normalan život. Solarijanci su, iz ovog ili onog razloga, odabrali put koji ih je odveo u jednu krajnost; ali ne možeš suditi o nečemu na osnovu krajnosti. Postoji li u čitavoj Galaksiji, sa bezbroj miliona naseljenih planeta, ijedan svet za koji pouzdano znaš da je izgradio društvo poput onog na Solariji, ili društvo koje bi, makar izdaleka, bilo nalik na solarijansko? Da li bi i sama Solarija izgradila takvo društvo - da nije preplavljena robotima? Meni se čini nezamislivim da bi se neka zajednica individualista - bez robota - uopšte mogla razviti u nešto što predstavlja sam vrhunac užasa."

Peloratovo lice malo otvrdnu. "Nalaziš rupe u svemu, Golane - ili u najmanju ruku, imam utisak da ti je dobrodošao i najbeznačajniji razlog kada treba da braniš vrstu Galaksije protiv koje si se izjasnio."

"Ne tražim rupe u svemu. Mora postojati razumno opravdanje za Galaktiku, i kada ga pronađem - znaću; i povući ću se. Ili možda, da se tačnije izrazim - ako ga pronađem."

"Zar i pomišljaš da bi se moglo dogoditi da ga ne nađeš?"

Treviz sleže ramenima. "Kako da ti kažem... Da li znaš zbog čega sam rad sa sačekam još nekoliko časova pre nego što načinim skok; šta više, da sam u opasnosti da ubedim sebe da pričekam još nekoliko dana?"

"Rekao si maločas da će biti bezbednije ukoliko još malo pričekamo."

"Da, jesam to rekao, ali dovoljno smo bezbedni i ovog časa. Ono od čega zapravo zazirem jeste mogućnost da nas ti svetovi Vasionaca, čijim koordinatama raspoložemo, na kraju svi iznevere. Znamo za samo tri, i na dva smo već bili, oba puta za dlaku izbegavši smrt. Pri svemu tome, sve do ovog trenutka nismo dobili ni najmanji nagoveštaj gde bi se Zemlja mogla nalaziti, a kamoli verodostojan podatak da Zemlja uopšte postoji. Sada treba da se susretnemo sa trećom i poslednjom prilikom... Šta će se dogoditi ako naše nade još jednom budu izneverene?"

Pelorat uzdahnu. "Znaš da postoje drevne priče - jedna od njih,

zapravo, nalazi se među onima koje sam zadao Falomu kao vežbu - u kojima je čoveku omogućeno da iskaže tri želje; ali samo tri. U tim stvarima čini se da je broj tri posebno značajan, možda i zbog toga što je tri prvi neparan broj i, sledstveno tome, onaj koji presuđuje. Znaš, kada se dvoje razilaze, treći odlučuje... Međutim, ono što je u tim pričama bitno jeste da želje ništa ne donose onome ko ih izriče. Niko, nikada, ne izrakne neku odistinski vrednu želju. Oduvek sam, stoga, mislio da je u pitanju izraz drevne mudrosti, kojim se htelo da kaže da ono što želiš moraš i zaslužiti, a ne..."

Pelorat naglo, zbunjeno začuta. "Izvini, stari druže, što ti traćim vreme. Čim se dohvatim svoje najdraže teme počinjem da klepećem..."

"Ne, ne, Janove. Uvek me zanimaju tvoje priče. Pokušavam samo da pronađem analogiju. Omogućeno nam je da izreknemo tri želje - dve smo već iskoristili, i ništa dobro nisu nam donele. Preostala nam je još samo jedna. Iz nekog razloga, imam utisak da ni ovog puta neće biti ništa, i stoga sam nameravao da što je moguće duže odložim skok."

"I šta nameravaš da učiniš ako ni ovog puta ne uspemo? Da se vratiš na Geu? Ili, možda, na Terminus?"

"Oh, ne", odgovori Treviz šapatom, odmahujući glavom. "Potraga se mora nastaviti... Mada, ni sam ne znam kako."

MRTVA PLANETA

60.

Treviza obuze potištenost. Nijedna od nekoliko pobeda koje su izvojevali otkako su započeli traganje nije bila konačna; šta više, činilo se da su jedino, i to privremeno, uspevali da izmaknu potpunom porazu.

Čak je odložio i trenutak skoka prema trećem od svetova Vasionaca; posledica je bila da se njegov osećaj nelagodnosti preneo i na ostale. I baš kada je doneo odluku da, konačno, izda nalog kompjuteru da uvede brod u hipersvemir, ugleda Pelorata kako svečana izraza lica stoji na vratima komandne prostorije. Blis je bila pokraj njega, a pored nje i Falom, držeći je čvrsto za ruku i zagledavši se u Treviza, poput neke male sovuljage.

Treviz podiže pogled sa kompjutera i dočeka ih, pomalo grubo: "Baš prava porodica!" Ali bilo je očigledno da iz njega govori nemir.

Upravo je izdao nalog kompjuteru da izvede skok tako da iz hipersvemira ponovo iziđu na odstojanju od tražene zvezde znatno većem no što bi to bilo neophodno. Treviz je ubedio samog sebe da to čini iz puke predostrožnosti, s obzirom na ono što im se dogodilo na prethodna dva sveta Vasionaca - ali ni sam nije u to sasvim poverovao. U dubini duše, osećao je, nadao se da će iz hipersvemira izići na dovoljno velikom odstojanju od tražene zvezde, kako ne bi bio u stanju da, istog časa, odredi da li oko nje kruži - ili ne kruži - neka planeta pogodna za život. To bi mu donelo još nekoliko dana i za to vreme mogao bi plutati svemirom, pre no što konačno pođe da se uveri i možda bude prinuđen da se suoči sa konačnim porazom.

Pod budnim okom 'porodice', on duboko udahnu vazduh, zadrža ga za trenutak, i ponovo ispusti, uz laki zvižduk, kroz stisnute usne. Nalog izdat kompjuteru bio je sada potpun.

...Zvezdano tkanje što se ukaza pred njima bilo je tiho i nepovezano, a ekran poluprazan: nalazili su se u području tek mestimično prošaranom zvezdama. I tu, gotovo u središtu ekrana, stajala je jedna blistava, svetlucava zvezda.

Treviz se široko isceri: najzad, i to je bila neka pobeda. Na kraju krajeva, moglo se dogoditi da koordinate budu tačne, i da ovde ne nađu nikakvu odgovarajuću zvezdu G-tipa. On baci pogled prema svojim saputnicima i reče: "Evo je. Zvezda broj tri."

"Jeste li sigurni?" upita Blis blago.

"Gledajte!" ovrati Treviz. "Podesiću kompjuter da isti prizor prikaže i na galaktičkoj karti, i ukoliko zvezda nestane to će značiti da nije unesena u kartu; drugim rečima, da je ona koju tražimo."

On izdade kratak nalog kompjuteru, i zvezda namah nestade, bez prethodnog laganog gašenja. Činilo se kao da je nikada nije ni bilo; sve ostalo bilo je na svom mestu, i zvezde su nastavljale da sjaje svojom uzvišenom ravnodušnošću.

"Imamo je", zaključi Treviz.

Pa ipak, on uputi Daleku zvezdu prema njoj upola manjom brzinom od one koju je bez poteškoća mogao sebi priuštiti. Još uvek nije bilo jasno da li oko zvezde kruži - ili ne kruži - neka planeta pogodna za život, ali se Trevizu nije nimalo žurilo da to ustanovi. Čak i posle tri dana ovakvog leta prema zvezdi pitanje će ostati otvoreno - u oba smisla.

Ili možda, ipak, ne sasvim otvoreno. Već se moglo razabrati da oko zvezde kruži jedan gasoviti džin. Nalazio se veoma daleko od svoje matične zvezde, i na svojoj dnevnoj strani svetlucao je bledom žućkastom svetlošću; iz položaja u kome su se trenutno nalazili videli su samo njegov debeli polusrp.

Trevizu se baš nije dopao njegov izgled; nastojao je, međutim, da to prikrije, te stoga reče suvo, kao da čita iz nekog vodiča: "Eno, tamo, velikog gasovitog džina. Prilično je upečatljiv. Ima i dva tanka prstena i još dva pozamašna saputnika, koja se već sada mogu razabrati."

"Najveći broj sunčevih sistema ima i gasovite džinove, je li tako?" upita Blis.

"Tako je, ali ovaj je izuzetno velik. Procenjujući na osnovu udaljenosti njegovih saputnika, kao i perioda njihovog kruženja oko njega, čini se da je ovaj gasoviti džin gotovo dve hiljade puta veći od naseljive planete koja, eventualno, postoji u ovom sistemu."

"U čemu je razlika?" upita Blis. "Gasoviti džin ostaje gasoviti džin,

i nema nikakve važnosti, je li tako, koliko je stvarno velik. Uvek se nalaze na veoma velikoj razdaljini od svog sunca, i zahvaljujući svojoj udaljenosti i svojoj veličini nijedan od njih nije pogodan za život. Treba samo da se još malo više približimo suncu i ustanovimo da li postoji naseljiva planeta."

Treviz je trenutak oklevao, a onda odluči da položi karte na sto. "Stvar je u tome", započe on, "što gasoviti džinovi, po pravilu, ispoljavaju težnju da očiste dobar deo postora oko sebe. Materijal koji oni ne uključe u svoje vlastito zdanje stapa se, sa svoje strane, u zamašna nebeska tela, sa kojima posle tvore vlastiti satelitski sistem. Pri svemu tome, čak i na priličnom odstojanju od sebe, oni sprečavaju dalje međusobno stapanje međuzvezdanog materijala; posledica toga je da što je neki gasoviti džin veći, to je veća i verovatnoća da će biti jedini takav član neke sunčeve porodice. Postojeće samo gasoviti džin i asteroidi."

"Hoćete li da kažete da ovde nećemo naići na planetu pogodnu za život?"

"Što je gasoviti džin veći, to su manji izgledi za postojanje naseljive planete - a ovaj je toliko velik da, gotovo, predstavlja zvezdanog patuljka."

"Možemo li da ga pogledamo?" upita Pelorat.

Sve troje zagledaše se u ekran (Falom se nalazio u Blisinoj sobi, zabavljen Peloratomim knjigama).

Prizor je bio uveličan do te mere da je polusrp ispunjavao gotovo čitav ekran. Presecajući polusrp preko središta, stajala je jedna tanka tamna linija - senka sistema prstenova koja se, na malom rastojanju od površine planete, i sama mogla videti kao svetlucavi poluluk koji se protezao prema noćnoj strani, gubeći se, malo potom, u svemirskoj tmini.

Treviz im objasni: "Osa planete nagnuta je za oko trideset pet stepeni u odnosu na ravan obrtanja; prstenovi joj, naravno, leže u ekvatorijalnoj ravni, tako da svetlost sa zvezde, u ovoj tački njene orbite, dopire odozgo, bacajući senku prstenova daleko iznad ekvatora."

Pelorat je zadivljeno posmatrao. "Prstenovi su mu tanki."

"Ipak, prilično iznad uobičajene mere", reče Treviz.

"Prema predanju, prstenovi koji su se nalazili oko gasovitog džina u Zemljinom planetarnom sistemu bili su mnogo veći, svetliji i brojniji od ovih. U stvari, u odnosu na svoje prstenove taj gasoviti džin i sam je delovao kao patuljak."

"Nisam nimalo uzbuđen", odvrati Treviz. "Kada neka priča, hiljadama godina, ide od usta do usta, mislite li da će ono o čemu govori rasti ili se smanjivati?"

"Divan je", reče Blis. "Dok posmatrate polusrp čini vam se kao da se sve vreme, pred vašim očima, meškolji i grči."

"Zbog atmosferskih bura", objasni joj Treviz. "U načelu, možete ih veoma jasno videti ukoliko odaberete pravu talasnu dužinu svetlosti. Čekajte, dozvolite mi da pokušam." On postavi dlanove na komandnu ploču i zatraži od kompjutera da prođe kroz spektar i pronađe odgovarajuću talasnu dužinu.

Blago osvetljeni polusrp gotovo podivlja od boja, koje su se smenjivale tolikom brzinom da su gotovo izazivale omamljenost kod onih koji su pokušavali da ih prate. Konačno, kompjuter se zaustavi na narandžastocrvenom delu spektra; u polusrpu se pojaviše jasno raspoznatljive spirale, neprestano se odmatajući i ponovo namatajući.

"Neverovatno", promrmlja Pelorat.

"Predivno", prošapta Blis.

Sasvim verovatno, pomisli Treviz sa gorčinom, i daleko od predivnog. Ni Pelorat ni Blis, zaneseni lepotom prizora, ni za trenutak nisu pomislili da je planeta, kojoj su se toliko divili, ozbiljno smanjivala izgleda da se razmrsi zagonetka koju je Treviz nastojao da odgonetne. Ali na kraju krajeva, i zašto bi? Oboje su bili veoma zadovoljni činjenicom da je Treviz doneo ispravnu odluku, i sada, tokom njegovog traganja za punom izvesnoću, pratili su ga bez istinskog emocionalnog podsticaja. Bilo bi, zaista, nepravedno koriti ih zbog toga.

"Noćna strana džina izgleda tamna", uputi ih on, "ali kad bi naše oči bile osetljive i na deo spektra samo malo ispod uobičajene granice dugotalasnog zračenja, ugledali bismo mutnu, duboku, gotovo ljutito crvenu boju. Planeta zrači infracrvene zrake duboko u svemir u velikim količinama, budući da je toliko masivna da je gotovo

u stanju crvenog usijanja. Planeta je i više od gasovitog džina; ona je poluzvezda."

Počekavši, zatim, nekoliko trenutaka, on dodade: "A sada, istisnimo ga iz naših misli i potražimo naseljivu planetu koja, možda, postoji."

"Možda, zaista, postoji", nasmeši se Pelorat. "Nemoj se predavati, stari družo."

"Ne predajem se", odvrati Treviz, bez istinske ubeđenosti. "Nastajanje planeta suviše je složena stvar da bi se mogla postaviti čvrsta i neoboriva pravila. Možemo govoriti samo o mogućnostima. Imajući u vidu to čudovište tamo u svemiru, mogućnosti se ozbiljno smanjuju, ali na sreću, ne padaju na nulu."

"Zbog čega o tome razmišljate na takav način?" upita Blis. "Budući da su vas prve dve skupine koordinata dovele do dveju planeta Vasionaca, bilo bi prirodno očekivati da će vas i ova treća skupina, koja vas je već približila odgovarajućoj zvezdi, dovesti i do treće. Čemu onda govoriti samo o mogućnostima?"

"Nadam se da ste u pravu", odvrati Treviz kome, međutim, ove reči nisu zvučale nimalo utešno. "A sada, napustićemo planetarnu ravan i uputiti se ka samoj zvezdi."

Kompjuter preuze na sebe svu brigu, gotovo istog onog časa kada mu Treviz izdade nalog. On se zavalio dublje u naslonjaču i pomisli, po ko zna koji put, da se prava nevolja upravljanja gravitacionim brodom, sa ovako moćnim kompjuterom, sastojala u tome što čovek nikad - nikad - više ne bi mogao ni poželeti da upravlja nekim drugim tipom broda.

Da li bi, uopšte, mogao podneti i samu pomisao na to da ponovo sam obavlja proračune? Da mora da ima u vidu i ubrzanje, i da mora da ga svodi na razumnu meru?... Vrlo je verovatno da bi na to zaboravio i dao 'pun gas', usled čega bi se svi oni koji su se nalazili na brodu našli slupani na nekom od njegovih zidova.

Pa, u tom slučaju, potrudice se da zauvek ostane za komandama ovog broda, ili nekog sličnog - ukoliko bi bio u stanju da podnese čak i takvu beznačajnu promenu.

I upravo stoga što je želeo da svoj mozak drži podalje od pitanja postojanja naseljive planete (da ili ne?), on stade razmišljati o

razlozima koji su ga naveli da brod usmeri iznad, a ne ispod planetarne ravni. Osim ukoliko nisu imali neki određen razlog da krenu ispod, svemiroplovci su uvek birali da krenu iznad planetarne ravni. Zbog čega?

Pa, što se toga tiče, nije bilo nikakvog razloga da čovek razmišlja kojim će smerom krenuti - nagore, ili nadole? U simetriji svemira, to se postavljalo tek kao akademsko pitanje.

Pa ipak, pri svemu tome, uvek je bio svestan smera u kome se neka osmatrana planeta obrtala oko svoje ose i kružila oko svoje zvezde. Ukoliko je smer i jednog i drugog bio suprotan kretanju kazaljki na časovniku, u tom je slučaju pravac nečije ruke podignute okomito uvis označavao sever, dok je u pravcu nečijih nogu stajao jug. Širom čitave Galaksije sever je uvek bio označavan kao gore, a jug kao dole.

Bila je to, dakako, puka konvencija, koja je izranjala iz neke pradavne, u zaborav utonule prošlosti; međutim, bila je gotovo ropski poštovana. Čak ni pri pogledu na inače poznatu geografsku kartu, ali okrenutu naopačke, da jug bude gore, čovek je ne bi prepoznao. Trebalo je vratiti je u njen 'normalni' položaj, da bi imala ikakvog smisla. I budući da su te dve stvari bile jedno te isto - 'normalni' položaj značio je, istovremeno, i 'gore' i 'sever'.

Treviz se priseti jedne bitke koju je svojevremeno vodio Bel Rioz, carski general od pre tri veka. On je u odlučujućem trenutku poveo svoju flotu ispod planetarne ravni, i tamo zatekao, sasvim nepripremljenu, opuštenu, protivničku flotu. Bilo je posle pritužbi da je mladi general izveo nepošten manevar - naravno, žalili su se oni koji su izgubili.

Jedna tako moćna i tako beskrajna stara konvencija mora da se začela na Zemlji - i to, u magnovenju, vrati Trevizov mozak na pitanje planete pogodne za život ljudi.

Pelorat i Blis i dalje su posmatrali gasovitog džina kako se lagano, veoma lagano obrće oko svoje ose, kao da se, beskrajno sporo, premeće preko glave unazad. Sunčevim zracima obasjani deo poveća se, i kako je Treviz i dalje držao spektar na narandžastocrvenom, kovitlaci što ih izazivahu bure na površini planete postadoše još mahnitiji i još čarobniji.

A onda u komandnu prostoriju, tumarajući unaokolo, uđe Falom, i Blis smesta odluči da dete mora poći na spavanje - i ona sama, zajedno s njim.

Treviz se onda obrati Peloratu, koji je ostao s njim. "Janove, moraćemo da se lišimo posmatranja gasovitog džina. Moram omogućiti kompjuteru da se sav usredsredi na traganje za gravitacionim signalom prave jačine."

"Razume se, stari druže", spremno prihvati Pelorat.

Međutim, stvari nisu bile tako jednostavne. Kompjuter nije trebalo da se upusti u traganje samo za signalom prave jačine, već za signalom prave jačine i prave udaljenosti. Pa ipak, proteći će još nekoliko dana pre no što bude sasvim siguran.

61.

Treviz uđe u svoju sobu, ozbiljna, svečana, u stvari natmurena izraza na licu - i vidljivo se trže.

Blis ga je tu iščekivala, a odmah pokraj nje stajao je i Falom, odeven u tuniku i sa pregačom koji su odavali nesumnjiv, svež miris vakumskog čišćenja i glačanja. Dete je u toj svojoj odeći izgledalo neuporedivo bolje nego u jednoj od onih, kratkih, Blisinih spavaćica.

"Nisam želela da vam smetam dok ste bili za kompjuterom", obrati mu se Blis, "ali sada poslušajte... Hajde, Falome."

Falom progovori svojim uobičajenim, piskavim ali melodičnim glasom: "Pozdravljam vas, Zaštitniče Trevize. Sa izvanrednim zadovoljstvom pra... pratim vas na vašem putu kroz svemir. Srećan sam, isto tako, i zbog ljubaznosti koji mi iskazuju moji prijatelji, Blis i Pel."

Falom završi i usta mu se izviše u lep osmejak, i Treviz još jednom pomisli u sebi: da li u tom detetu vidim dečaka ili devojčicu ili oboje istovremeno ili ni jedno ni drugo?

On klimnu. "Lepo naučeno. I gotovo savršeno izgovoreno."

"Nije naučeno, ni slučajno", reče Blis s toplinom u glasu. "Falom je sam, lično, sastavio tih nekoliko rečenica, i upitao da li bi mogao da vam se njima obrati. Ni sama nisam znala šta namerava da vam kaže; i ja sam ovo prvi put čula."

Treviz prinudi sebe da se osmehne. "U tom slučaju, zaista

izvanredno." Trevizu ne promače da je i Blis, kada god je to mogla, izbegavala da upotrebi zamenicu kojom bi morala da odredi detinji pol.

Blis se okrenu prema Falomu i reče: "Vidiš, rekla sam ti da će se Trevizu dopasti... A sada, potraži Pela i uzmi od njega nešto za čitanje."

Falom otrča, i Blis se obrati Trevizu: "Zaista je zadržavajuće koliko brzo Falom uči galaktički. Mora biti da Solarijanci imaju poseban dar za jezike. Setite se samo da je i Bander naučio galaktički, samo hvatajući odlomke iz hipersvemirskih poruka i razgovora. Ti njihovi mozgovi, osim sposobnosti da transdukuju energiju, mora da poseduju i druga izvanredna svojstva."

Treviz samo nešto progundā.

"Nemojte mi reći da vam Falom i dalje nije drag?" upita ga Blis.

"Ne mogu reći ni da mi jeste ni da mi nije drag. To dete, jednostavno, izaziva u meni neki nemir. Pre svega, već je samo po sebi neprijatno opštiti sa jednim hermafroditom."

"Ma, hajdete, Trevize", odvrati Blis, "nemojte biti smešni. Falom je savršeno prirodno stvorenje. Zamislite kako bismo nas dvoje izgledali nekom društvu sačinjenom od hermafrodita - mislim, uopšte, muškarci i žene. Svako od njih čini tek polovinu jedne celine, i da bi izrodili potomstvo, moraju prethodno stupati u privremenu i ne baš savršenu vezu."

"Imate li nešto protiv te veze, Blis?"

"Nemojte se pretvarati da ne razumete. Pokušavam samo da nas sagledam sa hermafroditkog stanovišta. Njima to mora izgledati do krajnosti odvratno; nama je to, razume se, sasvim prirodno. Tako i vama Falom deluje odbojno; međutim, u pitanju je samo kratkovida, parohijalna predrasuda."

"Iskreno da vam kažem", primeti Treviz, "čoveku je neprijatno da ne zna koju ličnu zamenicu da upotrebi u odnosu na to stvorenje. To vam opterećuje i misli i razgovor, i čini da se stalno spotičete o nešto."

"U pitanju su nesavršenosti našeg jezika", uskliknu Blis, "a ne neki Falomov nedostatak. Nijedan od ljudskih jezika nije bio izgrađivan a da se, pri tom, i hermafroditizam imao na umu. Milo mi

je što ste načeli to pitanje, budući da i sama već neko vreme razmišljam o njemu... Upotrebljavati izraz 'ono', kao što je to Bander sve vreme, uporno činio, ne predstavlja nikakvo rešenje. U pitanju je zamenica predodređena za stvari kod kojih je polno određenje savršeno nevažno; s druge strane, ne postoji nikakva zamenica posebno određena za nešto što je polno aktivno u oba smisla. Imajući to u vidu, šta smeta ako čovek dohvati bilo koju zamenicu koja mu dođe pod ruku? Ja, na primer, o Falomu razmišljam kao o devojčici. Pre svega, ima visok, piskav glas i pored toga, sposoban je da ima porod, što se po pravilu smatra osnovnim obeležjem ženskog roda. Pelorat se slaže sa mnom; ima li bilo kakvog razloga da vi to ne prihvatite? Dakle, neka bude 'ona' i 'njen'."

Treviz sleže ramenima. "Vrlo dobro. Zvučaće malo neobično kada se kaže da ona ima testise, ali šta da se radi."

Blis uzdahnu. "Imate nezgodnu naviku da na račun svega pravite viceve, ali budući da znam da ste napeti, daću vam ovog puta popust. U svakom slučaju, molim vas, upotrebljavajte za Falom ženski rod."

"Slažem se", odvrati Treviz, ali istog časa, ne mogavši da odoli, dodade: "Svaki put, kada vas ugledam zajedno, Falom mi sve više izgleda kao vaša ćerkica. Da li je to stoga što zaita čeznete za detetom, a niste sigurni da vam ga Janov može podariti?"

Blis širom otvori oči. "On nije tu da bi mi pravio decu! Zar zaista mislite da nameravam da ga upotrebim kao priručno sredstvo da bih imala dete? U svakom slučaju, još mi nije vreme da imam dete. Ali kada taj trenutak dođe, to će morati da bude geansko dete; za taj čin, međutim, Pel nije osposobljen."

"Želite li da kažete da će Janov morati da bude odbačen?"

"Ni sličajno. Možda samo privremeni rastanak. A možda će se, ne znam ni sama, dete začeti veštačkim putem."

"Pretpostavljam da će vam biti dozvoljeno da imate dete tek kada Gea odluči da jedno dete nedostaje; kada se stvori manjak, nastao usled smrti nekog do tada postojećeg ljudskog delića Gee."

"Uglavnom tačno, mada način na koji ste to izrekli zvuči pomalo tvrdo. Gea, naime, mora održati savršenu ravnotežu svih svojih delova i odnosa među njima."

"Baš kao što je slučaj i sa Solarijancima."

Blisine usne se stisnuše i lice joj dobi bledu boju. "Ni u kom slučaju. Solarijanci stvaraju više dece nego što im je potrebno, i uništavaju višak. Mi, međutim, stvaramo samo onoliko koliko nam je potrebno, i nikada se ni ne postavlja pitanje uništavanja viška - baš kao što i vi izumrle ćelije na svojoj koži zamenjujete novima, u istoj meri, i ne dodajući ni jednu jedinu ćeliju viška."

"Shvatam šta hoćete da kažete", odvrati Treviz. "Ipak, nadam se da ste uzeli u obzir i Janovljeva osećanja?"

"Mislite, u vezi sa mogućnošću da imam dete? Ne, o tome nikad nismo razgovarali; ne verujem, čak, da će se to pitanje ikad među nama postaviti."

"Ne, nisam na to mislio... Učinilo mi se, u stvari, da ispoljavate sve veće i veće zanimanje za Falom. Janov bi se mogao osetiti zapostavljenim."

"Ne zapostavljam ga, a pored toga, i njega Falom zanima, baš koliko i mene. Ona je, u stvari, još jedan izraz našeg obostranog učešća u nečemu što nas još više zbližava. Da se možda vi, ne osećate zapostavljenim?"

"Ja?" Treviz je bio iskreno iznenađen.

"Da, vi. Ne mogu, istina, reći da bolje shvatam Izdvojenike nego što oni shvataju Geu, pa ipak, imam utisak da uživate u tome da budete predmet sveopšte pažnje na ovom brodu; moguće je, dakle, da osećate da vas je Falom potisnula."

"To je baš šašavo!"

"Ništa više šašavo nego tvrdnja da ja zapostavljam Pela."

"Pa, u tom slučaju, proglasimo primirje i obustavimo paljbu. Ja ću o Falom misliti kao o devojčici, i neću se previše brinuti o tome da li ste, možda, neobzirni prema Janovljevim osećanjima."

Blis se nasmeši. "Hvala vam. U tom slučaju, sve je u redu."

Treviz se okrenu da pođe, ali ga Blis ponovo pozva: "Trenutak!"

Treviz se ponovo okrenu prema Blis i pomalo umorno upita: "Da?"

"Savršeno mi je jasno, Trevize, da ste neraspoloženi i potišteni. Ne želim da petljam po vašem umu, ali možda biste i sami želeli da mi kažete šta nije u redu. Juče ste nam saopštili da se u ovom

sistemu nalazi jedna odgovarajuća planeta, i izgledalo je da vas to čini zadovoljnim... Nadam se da je još tako. Naime, da se nije ispostavilo da je vaš prvobitan zaključak bio pogrešan."

"Da, postoji odgovarajuća planeta u ovom sistemu, i još je tu", odgovori Treviz.

"I odgovarajuće je veličine?"

Treviz potvrdno klimnu. "Pošto je odgovarajuća, odgovarajuće je i veličine. I šta više, na odgovarajućem odstojanju od svog sunca."

"Pa, u tom slučaju, šta nije u redu?"

"Sada smo već dovoljno blizu da joj možemo ispitati atmosferu. Međutim, ispostavilo se da joj je atmosfera takva da je nije vredno ni pominjati.

"Uopšte nema atmosfere?"

"Ima, ali jedva vredne pomena. Planeta nije pogodna za život, a nijedna druga u ovom sistemu ni izbliza ne raspolaže uslovima za nastanak i razvoj života. U svom trećem pokušaju, sve što smo dobili jeste - nula."

62.

Pelorat, ozbiljna izraza na licu, očigledno nije bio voljan da poremeti Trevizovu neraspoloženu povučenu u samog sebe. Stajao je na vratima komandne prostorije, nadajući se, po svemu sudeći, da će sam Treviz započeti razgovor.

Ali to se nije dogodilo. Ako je u ičijoj ćutnji bilo i tvrdoglavosti, bilo je u Trevizovoj.

Konačno, ne mogavši više da izdrži, Pelorat mu se, premda pomalo bojažljivo, obrati: "Šta ćemo sada?"

Treviz podiže pogled, zagleda se u Pelorata za trenutak, okrenu se i konačno odgovori: "Usmerio sam brod prema planeti."

"Ali, budući da nema atmosfere..."

"Kompjuter kaže da nema. sve do ovog časa, uvek mi je govorio ono što sam želeo da čujem, i ja sam to prihvatao. Sada mi je, međutim, rekao nešto što ne želim da čujem, i stoga sam rešio da proverim kako zaista stoje stvari. Ukoliko je kompjuteru dosuđeno da ikada omane, voleo bih da je upravo sada to učinio."

"Misliš li stvarno, da je posredi neka greška?"

"Ne, ne mislim."

"Možeš li smisliti bilo kakav razlog koji bi naveo kompjuter da načini grešku?"

"Ne, ne mogu."

"Pa, onda, Golane, što se uopšte time zamaraš?"

Konačno, Treviz okrete naslonjaču da bi se našao licem u lice sa Peloratom. Lice mu se gotovo grčilo od očajanja, i on reče: "Zar ti nije jasno, Janove, da baš ništa drugo nisam u stanju da smislim? Što se položaja Zemlje tiče, na prethodna dva sveta naišli smo samo na ćorke; a sada je, po svemu sudeći, ćorak i ovaj treći. Šta sada da preduzmem? Da tumaram od sveta do sveta, da tek tako upadam i pitam: 'Izvinite, molim vas, da li znate gde se nalazi Zemlja?' Zemlja je suviše dobro zametnula svoje tragove, ne ostavivši za sobom ni najmanji nagoveštaj. Počinjem čak da mislim da će se postarati da nas onesposobi da takav neki nagoveštaj prepoznamo, pod uslovom da postoji i da na njega natrapamo."

Pelorat, u znak saglasnosti, klimnu i reče: "I sam o tome razmišljam već duže vremena. Nećeš imati ništa protiv ako malo porazgovaramo o tome? Znam da nisi nimalo sretan, stari druže, i da možda ne želiš da razgovaramo. Stoga, ukoliko nisi raspoložen za razgovor i smatraš da je bolje da te ostavim nasamo, učiniću tako."

"Samo napred, izloži stvar", odvrati Treviz glasom koji je više ličio na gundanje. "Šta mi drugo preostaje, nego da slušam?"

"To mi baš ne zvuči kao poziv na razgovor", primeti Pelora, "ali ko zna, možda će se nešto dobro ispiliti iz njega. Ali molim te, reci mi da stanem čim budeš osetio da ti više nije do razgovora... Evo, Golane, sve mi se nekako čini da Zemlji nije dovoljno da preduzima samo pasivne i negativne mere da bi prikrla svoje postojanje. Nije joj, naime, dovoljno da samo ukloni sve činjenice koje se na nju odnose. Zar se ne bi moglo dogoditi, na primer, da tu i tamo postavi lažne podatke o sebi, i da, na taj način, aktivno prikrije svoje postojanje?"

"Kako to misliš?"

"Pa, eto, na nekoliko različitih mesta slušali smo o njenoj radioaktivnoj zagađenosti; ta priča, međutim, mogla je biti smišljena da svakog odvrati od pokušaja da ustanovi položaj Zemlje. Ukoliko je zaista zagađena, bio bi joj, jednostavno, nemoguć svaki pristup. Sva

je verovatnoća da se ne bismo usudili ni da kročimo na nju. Čak ni roboti-tragači, ukoliko bismo ih imali, najverovatnije ne bi preživeli zračenje. Prema tome, čemu uopšte tragati? A ako, u stvari, nije zagađena, ostaje i dalje nepristupačna, osim ukoliko neko, slučajno, na nju ne nabasa; pa, čak i u tom slučaju, najverovatnije da raspolaže i drugim sredstvima da se uspešno prikrije."

Trevizu, nekako, pođe za rukom da na lice navuče osmeh. "Za divno čudo, Janove, takva pomisao pala je i meni na pamet. Šta više, pomislio sam da je i onaj nezamislivi, džinovski saputnik jednostavno izmišljen, i namerno podmetnut u predanje tog sveta. Što se, pak, tiče gasovitog džina i njegovih isto toliko nezamislivih čudovišnih prstenova, može biti da je i on je, isto tako, podmetnut. Sve je to, možda, smišljeno sa namerom da se iscrpimo tragajući za nečim što, zapravo, ni ne postoji, tako da bismo, čak i ako bismo nabasali na pravi sistem i ugledali i samu Zemlju, jednostavno i jedno i drugo otpisali, samo stoga što ne bismo ugledali ni džinovskog planetinog saputnika, ni gasovitog džina sa višestrukim prstenovima, ni radioaktivnu krestu oko planete... Ali mogu da zamislim i nešto gore od toga."

Pelorat je delovao krajnje utučeno. "Šta bi moglo biti gore od toga?"

"Vrlo jednostavno... Kao kad se usred noći probudiš, poremećenog uma, i počneš da u beskrajnim prostorima mašte tragaš za nečim što će još više produbiti tvoj očaj. Šta ako je sposobnost Zemlje da se skriva bez ikakve pukotine? Šta ako je u stanju da potpuno zastre naše umove? Šta ako mi čak budemo u prilici da prođemo pored same Zemlje, sa njenim džinovskim pratiocem i sa gasovitim džinom okruženim prstenovima u daljini - a da ipak ne budemo u mogućnosti da razaznamo ni jedno ni drugo? Šta ako nam se to već dogodilo?"

"Ali, ako stvarno veruješ u to, zbog čega onda..."

"Ne kažem da verujem u to. Govorim samo o šašavim primislima. Ali nastavićemo da tragamo."

Pelorat za trenutak oklevaše, a onda upita: "Ali Golane, koliko ćemo još vremena tragati? U nekom trenutku, nema sumnje, moraćemo da odustanemo."

"Nikada", odvrati Treviz sa žestinom u glasu. "Ukoliko bude neophodno da ostatak života provedem tumarajući od jednog sveta do drugog, da tek tako upadam i govorim 'Izvinite, gospodine, možete li mi reći gde se nalazi Zemlja?' pa, neka tako bude. U bilo kom trenutku, ukoliko to budete poželeti, mogu tebe i Blis, pa čak i Falom, vratiti na Geu, a potom sam nastaviti potragu."

"Ne, ne, Golane. Dobro ti je poznato da te neću napustiti, a neće ni Blis. Ukoliko budemo morali, pa skakutaćemo s jedne planete na drugu, zajedno s tobom. Ali čemu sve to?"

"Zbog toga što moram pronaći Zemlju, i zbog toga što ću je, konačno, i pronaći... A sada, molim te, ostavi me samog za trenutak: moram pokušati da dovedem brod u položaj iz koga ću moći da nesmetano proučim osvetljenu stranu planete - a da se, istovremeno, ne približim previše njenom suncu."

Pelorat ućuta, ali ne iziđe iz komandne prostorije. Nastavio je da posmatra kako Treviz proučava sliku planete na ekranu, sada već dopola osvetljenu sunčevim zracima. Peloratu se ona činila bezobličnom; međutim, znao je da je Treviz, povezan sa kompjuterom, posmatra pod sasvim drugačijim okolnostima, osetno uvećanu.

"Vidim nešto kao izmaglicu", prošapta Treviz.

"U tom slučaju, mora biti i atmosfere", izvali Pelorat.

"Ne mora je, neminovno, biti mnogo. Možda je nema dovoljno da omogući održanje života - ali, s druge strane, možda je ima dovoljno da se stvori slabašan vetar, toliko da ovaj uzmogne da podigne malo prašine. To je poznata karakteristika planeta sa veoma razređenom atmosferom. Moguće je da čak postoje i malene polarne kape. Znaš, nešto vode na polovima, pretvorene u led. Ovaj svet je odviše topao da bi imao ugljenikov dioksid u čvrstom stanju... Moraću da se prebacim na radarsko osmatranje. A takvo osmatranje moći ću bolje da obavljam na noćnoj strani planete."

"Stvarno?"

"Aha. Trebalo je da to odmah pokušam, ali budući da je planeta gotovo bez vazduha, i samim tim, bez oblaka, pokušaj osmatranja u okviru vidljivog dela spektra činio mi se, jednostavno, prirodnim."

Treviz dugo nije progovorio ni reč, dok je ekran postajao sve

mutniji usled radarskih refleksija, tako da planeta postade nešto nalik na apstraktnu mazariju na kakvu bi, nesumnjivo, bio veoma ponosan neki umetnik iz kleonskog razdoblja. Odjednom Treviz, gotovo oduševljeno, uzviknu: "Pa..." ali odmah zadrža dah i ponovo utonu u ćutanje.

Pelorat, ne mogavši da odoli, konačno upita: "Šta je trebalo da ti znači to ,Pa...'?"

Treviz ga brzo pogleda. "Ne uspevam da uočim kraterere."

"Kratere? Je li to dobar znak?"

"To nikako nisam očekivao", odvrati Treviz, široko se iscerivši. "U stvari, veoma dobar znak. Možda, čak, izvanredno dobar."

63.

Falom je stajala nosa priljubljenog uz brodski prozor, kroz koji je mogla videti krajičak svemira kakav se ukazivao golom oku, bez ikakvih kompjuterskih uvećanja ili poboljšanja.

Blis, koja je pokušavala da joj ponešto objasni, uzdahnu i obrati se Peloratu tihim glasom: "Ne znam, Pel dragi, koliko uspeva da shvati od svega ovoga. Za nju, prebivalište njenog oca i mali odeljak njegovog imanja predstavljali su, verovatno, čitav svet. Ne verujem čak da je ikada noću izišla na površinu, niti da je ikad ugledala zvezde."

"Stvarno misliš tako?"

"Da. Nisam se usuđivala da joj do sada pokažem svemir, sve dok nije ovladala sa dovoljno reči da bi me mogla makar malo razumeti... Baš je sreća što si mogao da razgovaraš sa njom na njenom jeziku."

"Nevolja je u tome što ga ne govorim dobro", odvrati Pelorat izvinjavajući se. "Svemir baš nije lako pojmiti, naročito kada te tak tako, iznenada, zavitlaju u njega. Rekla mi je, znaš, da ako su te svetle tačkice zaista džinovski svetovi, poput Solarije - a u stvari, razume se, neuporedivo su veći - u tom slučaju ne mogu tek tako visiti u praznini. Morali bi da padnu - tako je rekla."

"I potpuno je u pravu, s obzirom na domet svog saznanja. Postavlja mi, znaš, veoma umesna pitanja, i malo po malo, počinje da razume svet oko sebe. U svakom slučaju, radoznala je i, izgleda, nimalo zaplašena."

"Stvar je, Blis, međutim, u tome što sam i ja sam radoznao. Pogledaj samo kako se Golan promenio, čim je ustanovio da na svetu ka kome smo se uputili nema kratera. Međutim, nemam ni najmanje pojma kakvu bi razliku to trebalo da predstavlja. A ti?"

"Ni ja. Međutim, Treviz se u planetologiji snalazi neuporedivo bolje nego nas dvoje. Moramo prihvatiti da zna šta radi."

"Naravno. Ali tako bih voleo da i ja znam."

"Pa, u tom slučaju, upitaj ga."

Pelorat napravi grimasu. "Uvek strahujem da ću mu dosađivati. Siguran sam da misli da bi trebalo da sve to odavno znam."

"Gluposti, Pele", odvrati Blis. "On ni trenutka ne okleva da se kod tebe raspita za bilo šta što se tiče mitova i predanja, čim pomisli da bi mu to moglo biti od koristi. I budući da si ti uvek voljan da mu odgovoriš i objasniš, zbog čega, onda, on ne bi bio voljan da postupi na isti način? Pitaj ga. Možda mu to smeta; ali tvoja pitanja omogućiće mu da se malo vežba u društvenosti - što će mu, nesumnjivo, koristiti."

"Da li bi i ti pošla sa mnom?"

"Ne, naravno da ne. Želim da ostanem sa Falon i da nastavim sa pokušajima da joj ponešto od saznanja o svemiru ulijem u glavu. Ima uvek vremena da mi ispričaš šta je bilo - pošto Treviz tebi objasni o čemu je zapravo reč."

64.

Pelorat snebivljivo uđe u komandnu prostoriju, ali ga namah očara činjenica da je Treviz nešto veselo zviždukao, očigledno u veoma dobrom raspoloženju.

"Golane", pozva ga on, što je mogao veselijim glasom.

Treviz podiže pogled. "Oh, Janove! Uvek se tako šunjaš na prstima, kao da misliš da kršiš neki zakon ako me prekidaš. Zatvori ta vrata i sedi. Sedi! Pogledaj ovo."

On pokaza na planetu koja se mogla videti na ekranu i dodade: "Sve što sam uspeo da pronađem jesu samo dva ili tri kratera, i to veoma mala."

"Ali, Golane, u čemu je razlika? Mislim, stvarno?"

"Razlika? Naravno da postoji razlika. Kako to, uopšte, možeš i da

pitaš?"

Pelorat bespomoćno raširi ruke. "To za mene uvek predstavlja zagonetku. U koledžu mi je glavni predmet bila istorija. Pored istorije, slušao sam i predavanja iz sociologije i psihologije, kao i iz književnosti i jezika, uglavnom najstarijih vremena, i diplomirao specijalizujući se za temu iz mitologije. Nikad se nisam ni očešao o planetologiju, kao uostalom, ni o jednu od egzaktnih nauka."

"To, Janove, nije nikakav zločin. I ja bih, vidiš, veoma voleo da znam ono što ti znaš. Tvoje vladanje drevnim jezicima, kao i tvoje poznavanje mitologije, do sada su nam već strašno mnogo koristili. Znaš to i sam... A kada je planetologija u pitanju, pa, onda je na mene red."

On nastavi: "Vidiš, Janove, planete se, pored ostalog, stvaraju i tako što sakupljaju mala tela s kojima se tokom vremena sudaraju. Poslednja takva tela, koja udaraju u površinu planete, ostavljaju za sobom kraterne. U osnovi, uvek je tako. Ukoliko je, međutim, planeta dovoljno velika da bi mogla izrasti u gasovitog džina, pa, u tom slučaju, ona je u osnovi u tečnom stanju, sa gasovitom atmosferom oko sebe; sudari do kojih dolazi predstavljaju tek ovlašni pljusak po njenoj površini i iza njih ne ostaju nikakvi ožiljci.

Na manjim, čvrstim planetama - svejedno da li ih prekrivaju led ili stene - ožiljci u obliku kratera ostaju; i to, ostaju za večita vremena, osim, razume se, ukoliko ne postoji neki agens koji će ih ukloniti. Postoje, u osnovi, tri vrste takvih agenasa.

Pre svega, izvestan svet može imati ledeni prekrivač, koji ga celog pokriva, ali se ispod njega nalazi vodeni okean. U tom slučaju, svako telo koje se sa planetom sudari probiće ledeni prekrivač i zariće se u vodu. Posle nekog vremena pukotina na ledu ponovo se zamrzava i, da tako kažem, planetina rana se zaceljuje. Takva planeta ili njen prirodni saputnik, morali bi biti vrlo hladni, i mi ih po pravilu ne smatramo mestima pogodnim za održavanje života.

Zatim, izvesna planeta može biti još izuzetno aktivna, sa velikim i brojnim vulkanima; u tom slučaju, lava se izliva i padavine pepela i kamenja neprestano zatrpavaju ili poravnavaju kraterne nastale sudarima sa drugim nebeskim telima. Ni takve planete ili njene prirodne saputnike ne smatramo naročito pogodnim za održavanje

života.

Najzad, to nas dovodi do planeta pogodnih za održavanje života: to je treća vrsta. Na takvim svetovima, istina, mogu postojati ledene polarne kape, ali su njihovi okeani sastavljeni od slobodne vode, u tečnom stanju. Moguće je da i na njima postoje vulkani, ali ne u velikom broju i, u svakom slučaju, razbacani su svuda unaokolo. Takvi svetovi nisu u stanju da zacele svoje kraterske rane - niti erupcijama, niti vulkanskim padavinama. Postoji, međutim, ono što se naziva erozijom. Vetrovi i tekuće vode postepeno će izravnati kratere; pri tom, ukoliko na planeti postoji život, delatnošću živih bića efekti erozije biće još mnogo veći. Razumeš li?"

Pelorat se za trenutak zamisli, a onda reče: "Ali Golane, ne razumem te sasvim. Ova planeta ka kojoj smo se uputili..."

"Sutra ćemo se spustiti na nju", prekide ga Treviz, ne skrivajući razdraganost.

"Na planeti ka kojoj smo se uputili nema okeana."

"Samo malene polarne kape od leda."

"Nema ni atmosferu."

"Veoma slabu: stotinak puta razređeniju od atmosfere Terminusa."

"Nema ni znakova života."

"Nema, koliko sam uspeo da ustanovim."

"Pa, u tom slučaju, šta je moglo poravnati njene kratere?"

"Okean, atmosfera, život", potvrdi Treviz. "Vidi, Janove, da je ova planeta bila bez vazduha i bez vode od samog početka, otkako je nastala, bilo koji krater koji bi se pojavio na njenoj površini morao bi i danas postojati; u stvari, bila bi sva u kraterskim ožiljcima. Nepostojanje kratera, međutim, potvrđuje da u trenutku kada je nastala nije bila bez vazduha ili bez vode; šta više, moguće je da je i vazduha i vode, i to u priličnim količinama, mogla imati još u nedavnoj prošlosti. Pored toga, na planeti postoje ogromna udubljenja, sasvim vidljiva i sada, koja su nekada morala predstavljati mora i okeane - da i ne pominjem, takođe vidljiva, sasušena korita reka. Prema tome, kao što vidiš, postojalo je delovanje erozije, i to verovatno sve do najnovijeg doba, pošto očigledno, nije bilo dovoljno vremena da se pojave novi kratere."

Pelorat je, međutim, i dalje bio sumnjičav. "Ja nisam nikakav planetolog... Pa ipak, ukoliko je neka planeta bila dovoljno velika da, možda i milijardama godina, zadržava gustu atmosferu, čini mi se malo verovatnim da ju je mogla, tek tako, iznenada izgubiti. Jesam li u pravu?"

"Ne baš sasvim", odgovori Treviz. "Na ovoj planeti, pre nego što je izgubila svoju atmosferu, nesumnjivo je postojao život; možda je bilo čak i ljudi. Moja je pretpostavka da je i na ovom svetu, kao i na svim svetovima širom Galaksije na kojima žive ljudi, došlo do promene ekološke ravnoteže. Problem je, međutim, u tome što nam nije poznato kakvi su uslovi na ovom svetu postojali pre no što su na njega prispela ljudska bića, odnosno, pod kojim je uslovima život na ovoj planeti ugašen. Moglo je, na primer, doći do neke neslućene katastrofe koja je uništila svu atmosferu i, razume se, ljudski život na planeti. Ili na primer, moguće je da se planeta sve vreme nalazila u nekom neobičnom stanju neravnoteže, ali da su ljudi, dok su bili ovde, uspevali da je drže pod kontrolom; međutim, čim su odavde otišli, moguće je da je započeo razarajući proces razređivanja planetarne atmosfere. Možda ćemo, kad se spustimo, naći odgovor na to pitanje, a možda i nećemo. Mada, to i nije od nekog većeg značaja."

"Razumem da nema značaja ukoliko je život na njoj nekada postojao, ukoliko ne postoji danas. Međutim, kakva je razlika ako planeta nikada nije bila pogodna za održavanje života, i ako to nije samo danas?"

"Ukoliko je tek u naše doba nepogodna za život, možda bismo na njoj mogli naići na ruševine zdanja koja su izgradili nekadašnji njeni žitelji."

"Ali ruševina je bilo i na Aurori..."

"Tako je, ali Aurora je imala za sobom dvadeset hiljada godina neprestanog delovanja kiše i snega, zamrzavanja i otopljanja, snažnih vetrova i promena u temperaturi. Pored toga, na njoj je postojao i život - ne zaboravi to. Možda nije bilo ljudskih bića, ali je drugih vrsta života bilo u izobilju. I ruševine nestaju, baš kao i krateri. Štaviše, i brže. I posle dvadeset hiljada godina, jedva da je bilo nečeg što nam je moglo biti od koristi... Međutim, na ovoj planeti,

vreme je proticalo - možda dvadeset hiljada godina je prošlo, a možda i manje - bez vetrova, oluja, ili života. Bilo je promena u temperaturi, priznajem, ali to je ujedno sve. Ruševine bi, stoga, trebalo da budu u dobrom stanju."

"Ukoliko uopšte postoje", promrlja Pelorat sumnjičavo. "Moguće je da na ovoj planeti nikada nije ni bilo nikakvog života, ili u najmanju ruku, ljudi, i da je do gubitka atmosfere došlo iz nekog razloga koji sa ljudskim bićima nema nikakve veze?"

"Ne, ne", odvrati Treviz. "Nemoj ni pokušavati da me pokolebaš, jer ti neće uspjeti. Čak i odavde, uočio sam ostatke nečega što je, siguran sam, nekad mogao biti samo neki grad... Prema tome, sutra se spuštamo."

65.

Pomalo zabrinutim glasom, Blis im saopšti: "Falom je ubeđena da je vraćamo njenom robotu, Džembiju."

"Hm", progunđa Treviz, zagledan u površinu sveta koji je promicao pod njima, dok ih je brod nosio nadole. A onda podiže pogled, kao da je s izvesnim zakašnjenjem čuo Blisine reči. "Pa, taj robot bio je jedini roditelj za koga je znala, je li tako?"

"Naravno. Ali ona misli da smo se vratili na Solariju."

"Zar ovo dole liči na Solariju?"

"Otkud bi ona to mogla znati?"

"Recite joj onda da ovo nije Solarija. Evo, daću vam jednu ili dve knjige sa ilustracijama. Pokažite joj uvećane slike nekoliko različitih naseljenih svetova i objasnite joj da postoje milioni poput njih. Imaćete dovoljno vremena za to. Ne znam koliko dugo ćemo Janov i ja morati da tumaramo unaokolo, pošto, konačno, pronađemo pogodno mesto i spustimo se."

"Vi i Janov?"

"Tako je. Falom ne može da pođe s nama, čak i kad ne bih imao ništa protiv - a bio bih najveća budala kada se ne bih protivio. Blis, na ovom svetu biće nam potrebni skafandri. Na njemu nema vazduha. A mi nemamo skafander koji bi pristajao Falom. Prema tome, vi i ona ostajete na brodu."

"Zbog čega i ja?"

Trevizove usne stisnuše se u osmeh bez osmeha. "Priznajem", odgovori on, "da bih se sa vama, tamo napolju, osećao bezbednijim, ali ne možemo ostaviti Falom samu na brodu. Može, čak i ne želeći to, pričiniti neku štetu. Janov mora poći sa mnom, budući da bi jedini bio u stanju da odgonetne neki drevni zapis, ukoliko na nešto slično nabasamo. A to znači da vi morate ostati sa Falom. Pomislio sam, u stvari, da nećete imati ništa protiv."

Blis kao da je oklevala.

"Vidite", nastavi Treviz. "Želeli ste Falom na brodu, dok sam ja bio protiv. Bio sam, naime, uveren da ćemo zbog nje imati samo neprilike. Njeno prisustvo ovde, prema tome, nagoni nas na nova pravila ponašanja kojima se i vi morate prilagoditi. Ona ostaje na brodu, pa ćete i vi morati da ostanete s njom. Tako vam je to."

Blis uzdahnu. "Pa, izgleda da ste u pravu."

"Lepo. Gde je Janov?"

"Sa Falom."

"Dobro. Idite sada i preuzmite Falom. Želim da porazgovaram sa njim."

Treviz je još proučavao površinu kad Pelorat uđe, nakašljavši se, da obznani svoje prisustvo. "Golane, zar nešto nije u redu", upita on.

"Ne bih baš tako rekao, Janove. Samo sam nesiguran. Ovo je krajnje neobičan svet, i ne znam šta se tamo dole dogodilo. Sudeći po udubljenjima koja su ostala za njima - mora su, iako velika, bila prilično plitka. Koliko sam u stanju da procenim po preostalim tragovima - ovo je bio svet desalinizacije i kanala - ili, možda, u morima nije ni bilo mnogo soli. Budući da na dnu udolina nema većih količina soli - to bi, zaista, moglo značiti da mora ovde, nekad, nisu bila naročito slana. S druge strane, moguće je da je, kada su nestala mora, nestala i sva so - što, u svakom slučaju, navodi na pomisao da je to ljudskih ruku delo."

Pomalo oklevajući, Pelorat upita: "Izvini me, Golane, zbog mog neznanja kada su takve stvari u pitanju - ali da li je to uopšte važno, s obzirom na ono što tamo dole nameravamo da potražimo?"

"Po svoj prilici nije, ali jednostavno ne mogu da obuzdam svoju radoznalost. Kada bih samo znao kako je ova planeta bila prilagođena ljudskim potrebama, i kako je izgledala pre toga, možda

bih bio u stanju da shvatim šta se s njom dogodilo pošto su je ljudi napustili, ili možda, i pre toga. A ako bismo to znali, mogli bismo se unapred obezbediti od mogućih neprijatnih iznenađenja."

"Kakvih mogućih iznenađenja? Pa, to je mrtav svet, zar ne?"

"Dovoljno mrtav, u najmanju ruku. Sa veoma malo vode; sa tek malo vazduha, nedovoljnog za disanje; najzad, ni Blis nije otkrila nikakav znak mentalne aktivnosti."

"Pa u tom slučaju, rekao bih, sve je u redu."

"Nepostojanje mentalne aktivnosti ne znači, istovremeno, da nema nikakvog oblika života."

"Ali ne i oblika života koji bi se mogao ispoljiti kao opasan."

"Ne znam... ali nije to ono o čemu sam želeo da porazgovaram s tobom. Postoje, naime, tamo dole, dva grada koja mi se čine pogodnim za naša istraživanja. Čini se da su u prilično dobrom stanju - kao, uostalom, i svi gradovi. Kakva god pustošenja da su mogli izazvati vazduh i okeani - po svemu sudeći, ovi gradovi nisu pretrpeli veća razaranja. U svakom slučaju, po svemu sudeći, ta su dva grada prilično velika. Čini se, međutim, da u većem ima manje praznog prostora. Daleko izvan grada, dakako, postoje svemirske luke, ali ništa slično i u samom gradu. U onom manjem ima dovoljno praznog prostora, tako da bi bilo lako spustiti se blizu samog njegovog centra, iako nije u pitanju prava svemirska luka. Mada, na kraju krajeva, ko bi za to i mario?"

Pelorat načini grimasu. "Želiš li, Golane, da ja donesem odluku o tome?"

"Ne, ja ću doneti odluku. Zanima me samo šta ti misliš?"

"Ukoliko bi ti ono što ja mislim uopšte moglo biti od koristi - evo: veći, rastresit grad, vrlo verovatno je trgovinski ili proizvodni centar. Manji grad, sa dosta slobodnih površina, naverovatnije predstavlja administrativni centar - a administrativni centar je upravo ono što nam je potrebno. Ima li u tom manjem gradu monumentalnih građevina?"

"Šta imaš u vidu pod 'monumentalnim građevinama'?"

Pelorat se osmehnu, stisnutih usana. "Jedva da to i sam znam. Shvatanja o tome različita su od jednog sveta do drugog, i sve vreme se menjaju. Pa ipak, pretpostavljam da su uvek velike,

beskorisne i skupe... Poput one građevine, tamo na Komporelenu."

Treviz mu uzvratí smeškom. "Teško je to reći kada gledaš okomito, sa ove visine; a kada ih gledam postrance, bilo kad nailazimo na njih ili ih ostavljamo za sobom, deluju nekako zbunjujuće. Ali zbog čega misliš da bi nam više odgovarao administrativni centar?"

"Mnogo je verovatnije da ćemo u njemu naći na planetarni muzej, biblioteku, arhive, univerzitet, i tako dalje."

"Odlično. U tom slučaju, tamo ćemo i krenuti - u manji grad. I možda ćemo nešto i pronaći. Dva puta smo već omanuli; ali ovog puta možda ćemo nabasati na nešto."

"Možda, ako uistinu važi ono: treća sreća."

Treviz uzdiže obrve. "Gde si to pokupio?"

"To je neka stara izreka", odgovori Pelorat. "Našao sam je u jednom starom predanju. Rekao bih da znači - uspeh pri trećem pokušaju."

"Lepo zvuči", složi se Treviz. "Pa, onda, Janove, neka bude: treća sreća."

MAHOVINA

66.

Treviz je u svemirskom skafandru delovao zaista groteskno. Jedino što se na njemu moglo uočiti bile su futrole za oružja - ne one koje je obično opasivao, već druge, izrazitije, koje su bile deo zaštitne svemirske odeće. Treviz pažljivo stavi atomski pištolj u desnu, i neuronski bič u levu futrolu. Sada su i pištolj i bič bili do kraja nabijeni energijom; ovog puta, pomisli Treviz namrgodivši se, ništa mu ih neće oduzeti.

Blis se nasmeja. "Nameravate li to da nosite oružje čak i na svetu bez vazd... Ali nije važno! Ne želim da se uplićem u vaše stvari!"

"Odlično", odvrati Treviz i okrenu se prema Peloratu da mu pomogne da pričvrsti kacigu, pa isto učini i sa svojom.

Pelorat, koji nikada do tada nije obukao svemirsku odeću, pomalo žalosno upita: "Golane, da li ću stvarno moći da dišem u ovom?"

"Možeš biti potpuno siguran u to", odgovori Treviz.

Zagrlivši Falom, koja je stajala pokraj nje, Blis je posmatrala kako dvojica muškaraca obavljaju poslednje pripreme. Mala Solarijanka zurila je u dve ljudske prilike obučene u skafandre sa vidljivom uzbuđenošću. Podrhtavala je, i Blis je nežno i smirujuće privinu uz sebe.

Hermetička vrata na brodu otvoriše se i Treviz i Pelorat stupiše u vakuumsku komoru, mahnuvši još jednom čudno nezgrapnim rukama u znak pozdrava. Tek što se vrata za njima zatvoriše - otvori se glavni izlaz na brodu i njih dvojica, pomalo nespretno, stupiše na tle mrtve planete.

Beše tek svanulo. Nebo je, razume se, bilo čisto, bledoružičaste boje, ali se sunce još nije bilo pojavilo. Duž onog dela obzorja iza koga je sunce trebalo svakog časa da se pojavi lebdela je blaga izmaglica.

"Hladno je ovde", javi se Pelorat.

"Stvarno ti je hladno?" upita Treviz iznenađeno. Skafanderi su, po pravilu, bili dobro izolovani, i ukoliko bi se uopšte tu i tamo, pojavio neki problem, on se u stvari sastojao u oslobađanju od viška toplote.

"Ne, ne, ali pogledaj..." odgovori Pelorat. Zvuk njegovog glasa dopirao je sasvim jasno do Trevizovih slušalica, i on pogleda u pravcu u kome je Pelorat pokazivao prstom.

Pri bledoružičastoj svetlosti praskozorja, trošni čeonci zidovi zgrade prema kojoj su se uputili bili su prekriveni injem.

"Pri ovakvoj, razređenoj atmosferi", primeti Treviz, "noći su znatno hladnije nego što bi se očekivalo, a dani osetno topliji. Upravo ovaj čas predstavlja najhladniji trenutak dana, i sigurno će proći još nekoliko časova pre no što postane previše toplo da bismo ostali na suncu."

Kao da je poslednja reč koju je Treviz izgovorio predstavljala vrhunac nekog ritualnog napeva - sunčev blistavi luk pomoli se iza obzorja.

"Ne gledaj u njega", kao uzgred upozori Treviz Pelorata. "Okno na tvojoj kacigi odbija sunčeve zrake, i ne propušta ultraljubičaste čestice; ipak, može biti opasno."

On okrenu leđa izlazećem suncu, i njegova duga senka pade na zgradu pred njima. Inje je počelo da nestaje već pod prvim zracima sunca; posmatrali su ga kako se otapa. Nekoliko trenutaka, prekriven vlagom, zid je izgledao gotovo crn; ali ubrzo i vlage nestade.

"Odavde gledano zgrade ne izgledaju baš tako očuvano kao kad ih gledaš odozgo", primeti Treviz. "Pune su pukotine i trošne su. Pretpostavljam da je to posledica temperaturnih promena, kao i činjenice da se vlaga na njima naizmenično zamrzava i suši već, možda, dvadeset hiljada godina."

"Vidim neka slova ispisana na dovratku", reče Pelorat, i odmah dodade: "Međutim, usled trošnosti fasade veoma je teško razabrati šta znače."

"Ipak, pokušaj."

"Čini mi se da je u pitanju neka finansijska institucija. Čini mi se, ipak, da sam uspeo da razaberem reč 'banka'."

"Šta to znači?"

"Ta reč označava instituciju u kojoj su držali novac - čuvajući ga, menjajući ga, dajući ga na zajam, ulažući ga u nešto, i tako dalje; razume se, ukoliko je ova zgrada ono što mislim da jeste?"

"Čitava zgrada namenjena samo tome? Bez kompjutera?"

"Kompjuteri su, možda, služili samo kao pomagala."

Treviz sleže ramenima. Pojediniosti života u drevnim vremenima nikada ga nisu posebno uzbuđivale.

Oni krenuše dalje, bez naročite žurbe, provodeći sve manje vremena pored svake sledeće zgrade. Tišina - mrtvilo - izazivala je sveprožimajući osećaj potištenosti. Lagano, milenijumima dugo propadanje, usred koga su se obreli učinilo je da im grad liči na skelet; kao da je sve, osim kostiju, netragom nestalo.

Nalazili su se u području umerene temperature, pa ipak, Trevizu se učini da sve više oseća toplotu sunca naleđima.

Udaljen od Treviza jedva stotinak metara, s njegove desne strane, Pelorat odjednom oštro uzviknu: "Hej! Pogledaj ovo!"

U Trevizovim ušima sve zazvoni. "Janove, ne viči toliko", upozori ga on. "Mogu te sasvim lepo puti i kada šapućeš, ma koliko daleko se nalazio. Šta je to?"

Smesta prigušivši glas, Pelorat odgovori: "Ova zgrada je 'Kuća Svetova'. Tako bar, ukoliko sam dobro razumeo, glasi natpis urezan na njoj."

Treviz mu se pridruži. Pred njima se nalazilo neko trospratno zdanje; linija njegovog krova bila je isprekidana, sa mestimičnim, ogromnim kamenim postoljima, na kojima su, verovatno - odavno srušene i pretvorene u prah - stajale neke izvajane figure.

"Jesi li siguran?" upita Treviz.

"Pa, da uđemo, da proverimo."

Popeše se uz pet niskih, širokih stepenika, i zađoše u vestibil kod koga se, očigledno, nije štedelo na prostoru. U razređenom vazduhu njihovi koraci, usled metalnih potplata na obući, odavali su više neku vrstu vibracionog šuškanja nego zvuka.

"Sad shvatam šta si mislio kada si rekao 'velike, neskorisne i skupe'", progundā Treviz.

Uđoše potom u jednu prostranu i visoku dvoranu; sunce je u nju dopiralo kroz visoke prozore, oštro je osvetljavajući na mestima gde su zraci padali, i ostavljajući u nekoj vrsti polutame sve što se nalazilo u senci. U proređenoj atmosferi svetlost se tek pomalo rasipala.

U središtu prostorije nalazila se jedna ljudska figura izrađena, po svemu sudeći, od sintetičkog kamena; osetno je premašivala čovekovu prirodnu veličinu. Jedna ruka joj beše otpala, dok je druga bila napukla u predelu ramena; Treviz pomisli kako bi i ona lako otpala, da makar samo blago kucne po njoj. On odstupi za korak, kao da bi sam boravak u njenoj blizini mogao predstavljati iskušenje za neki takav vandalski postupak.

"Pitam se ko li je ovo mogao biti?" reče Treviz. "Nigde ništa ne piše. Pretpostavljam da su oni koji su figuru ovde postavili smatrali da svako treba da zna o kome je reč, ali sada..." On zastade, osećajući da zapada u opasnost da previše filosofira, i skrenu pažnju na drugu stranu.

Pelorat se zagledao u nešto iznad svoje glave, te i Treviz upravi pogled u istom smeru. Tu, na zidu, bile su ispisane - ne, urezane - neke reči koje Treviz nije bio u stanju da pročita.

"Zadivljujuće", reče Pelorat. "Pismena su stara možda i svih dvadeset hiljada godina, ali zaštićena od sunca i vlage, ovde unutra, sasvim su čitljiva."

"Ne i za mene", promrlja Treviz.

"Reč je o drevnom pismu, odveć kitnjastom čak i za svoje doba. Da vidimo... sedam... jedan... dva..." Njegov glas za trenutak se pretvori u mrmljanje, a onda se opet razbistri. "Tu je nabrojano pedeset imena, a pretpostavlja se da je bilo pedeset svetova Vasionaca, i ovo je 'Kuća Svetova'. Pretpostavljam, stoga da su ovo nazivi tih pedeset svetova Vasionaca, najverovatnije po redu nastanka. Aurora je navedena kao prva, a Solarija kao poslednja. Kao što možeš da vidiš, ima ukupno sedam kolona, sa sedam imena u prvih šest kolona i sa osam u poslednjoj. Kao da su prvobitno planirali da ih u svakoj koloni bude po sedam, i da su potom, stavljeni pred svršen čin, pridodali i Solariju. Moja pretpostavka, stari družbe, glasi da je ova lista bila načinjena pre osnivanja ljudske naseobine na Solariji."

"A na kojoj se od tih planeta ovog časa nalazimo? Možeš li to da ustanoviš?"

"Možda možeš i sam da primetiš", odgovori Pelorat, "da je peta po redu u trećoj koloni, inače devetnaesta po ukupnom redosledu,

označena nešto krupnijim slovima nego druge. Slova, nekako, deluju prilično samoljubivo, kao da se ponose svojim mestom. Pored toga..."

"Kako glasi njeno ime?"

"Koliko mogu da razaberem, ime joj je Melpomenija. Međutim, nikada do sada nisam naišao na to ime."

"Da li, kojim slučajem, to ime može označavati Zemlju?"

Pelorat žestoko odmahnu glavom, ali to, ispod kacige, ostade, naravno, neprimećeno. "Postoji na desetine reči koje su se u drevnim legendama koristile da bi se označila Zemlja. Jedna od njih je, kao što već znaš, Gea. Tu su zatim Tera, pa Erad, i tako dalje. Sve su te reči kratke. Ne znam ni za jednu dužu reč koja se upotrebljavala da se imenuje Zemlja; nije mi, takođe, poznato ništa što bi zvučalo kao skraćenica od naziva Melpomenija."

"U tom slučaju, znači, nalazimo se na Melpomeniji, i Melpomenija nije - Zemlja."

"Tako je. Ali pored toga - kao što maločas htedoh da kažem - postoji još nešto što, bolje no nešto veća slova, naznačuje da je ovo Melpomenija; naime, njene su koordinate označene sa 0-0-0. A šta bi se drugo moglo i očekivati, kada su u pitanju kooridnate vlastite planete?"

"Koordinate?" upita Treviz sumnjičavo. "Na toj listi su, takođe, naznačene i koordinate?"

"Uz svaku od planeta stoje i po tri cifre, i ja sam pretpostavio da je reč o njihovim koordinata. Šta bi drugo, uostalom, te cifre mogle označavati?"

Treviz ništa ne odgovori. On otvori maleni pregradak na delu svog skafandra koji mu je pokrivaio butinu i izvuče neku kutiju koja je kablom bila vezana za pregradak. Zatim kutiju diže u visinu očiju i pažljivo je usmeri prema zapisu na zidu, dugo petljajući zbog rukavica narukama i utrošivši nekoliko minuta na posao za koji je, inače, bilo dovoljno nekoliko sekundi.

"Kamera?" upita Pelorat neumesno.

"Uneću kasnije snimke u brodski kompjuter", odvrati Treviz.

On načini nekoliko snimaka iz različitih uglova, a onda reče: "Čekaj malo! Moram se malo popeti. Pomozi mi, Janove."

Pelorat ukrsti šake, kao da pravi 'lopovske merdevine', ali Treviz odmahnu glavom. "Nećeš tako moći da izdržiš moju težinu. Klekni, i podboči se rukama."

Pelorat, brižljivo, postupi kako mu je rečeno, i Treviz, isto tako pažljivo, pope mu se na leđa i odatle kroči na postolje na kome se nalazila statua. On blago prodrma figuru da proceni koliko je stabilna, a onda stavi stopala na izvijeno koleno statue, služeći se njime kao osloncem da se još više podigne i dohvati se ramena sa koga je otpala ruka. Zakačivši se prstima za neku neravninu na njenim prsima, Treviz se ponovo odupre, i posle malo propinjanja, najzad mu pođe za rukom da sedne na rame statue. Onima, davno pokojnim, koji su duboko poštovali i statuu i osobu koju je ona predstavljala, ovo što je Treviz učinio moralo bi izgledati kao huljenje; činilo se da je i sam Treviz bio u dovoljnoj meri opsednut tom mišlju da, ako ništa drugo, pokuša bar da sedne što je pažljivije mogao.

"Pašćeš i povredićeš se", doviknu mu Pelorat krajnje zabrinut.

"Niti ću pasti niti ću se povrediti", odvrati mu Treviz, "ali ću sigurno ogluveni od tebe." Zatim ponovo izvuče kameru i podesi joj objektiv. Načinivši još nekoliko snimaka, on vrati kameru u pregradak i poče se lagano spuštati, sve dok mu noge ponovo ne dodirnuše postolje na kome je stajala statua. Potom skoči na pod, ali po svemu sudeći, potres koji proizvedoše njegova stopala pri dodiru sa tлом posluži kao završni udarac: istog časa, naime, i druga ruka otpade sa statue, načinivši omanju gomilu krša neposredno ispod postolja. To, međutim, gotovo da nije proizvelo nikakav zvuk.

Treviz se skameni, i prvo što mu sevnu kroz glavu bilo je da se negde sakrije pre no što naiđe čuvar i uhvati ga. Neverovatno je, razmišljao je on kasnije, kako se brzo čovek vraća u dane svog detinjstva u ovakvim situacijama - naime, kada nehotice polomite nešto što vam se čini važnim ili skupocenim. To, možda, traje samo neki trenutak, ali se urezuje veoma duboko.

Peloratorov glas zazvuča šuplje, kao što i priliči nekome ko je bio svedok, ili čak saučesnik u jednom vandalskom činu; pa ipak, nekako mu pođe za rukom da pronade reči utehe: "Nema... Nije važno, Golane, ionako bi uskoro sama otpala."

On se približi kršu što je stajao na postolju i bio rasut po podu, i

kao da želi da potkrepi reči utehe, podiže jedan veći komad; ali gotovo istog časa uzviknu: "Golane, dođi ovamo?"

Treviz se zagledao u kamen. Na njemu se nalazio pramen nečeg peperjastog, jarkozelene boje. Rukom, na kojoj je i dalje bila rukavica, Treviz blago protrlja kamen. Pramen se skinu bez ikakvih poteškoća.

"Izgleda kao mahovina", zaključa on.

"Oblik života bez razuma, o kome si govorio?"

"Nisam sasvim siguran, bar što se tiče razuma. Blis bi, pretpostavljam bila veoma uporna u dokazivanju kako i ovo poseduje svest - ali što se toga tiče, ona isto tvrdi i kada je kamen u pitanju."

"Misliš li", upita Pelorat, "da je mahovina to što nagriža kamen?"

"Ne bih bio iznenađen kada bih čuo da procesu raspadanja pruža svoju svesrdnu pomoć. Ovaj svet ima puno sunca, i nešto malo vode. Polovinu njegove atmosfere čini vodena para. Ostatak čine azot i inertni gasovi. Ugljendioksida ima samo u tragovima, što bi navodilo na zaključak kako ovde ne postoji biljni svet; međutim, moguće je da se čini da ga je malo samo zato što je sav u stenovitoj kori planete. Prema tome, ukoliko u ovom kamenu ima ugljenika, moguće je da ga ova mahovina izvlači lučenjem kakve kiseline, koristeći se, potom, ugljen-dioksidom dobijenim na taj način. Ovo bi čak mogao biti preovlađujući oblik života koji je još preostao na ovoj planeti."

"Fantastično", oduševi se Pelorat.

"Van svake sumnje", odvrati Treviz, "ali ipak, za nas je to od manje važnosti. Koordinate svetova Vasionaca su nesravljivo važnije; pa ipak, ono što nas najviše zanima, jesu koordinate Zemlje. Ako se ne nalaze među ovima, možda ćemo ih naći drugde u ovoj zgradi - ili nekoj drugoj. Hajdemo, Janove."

"Ali, znaš..." zausti Pelorat.

"Ne sada", nestrpljivo ga prekide Treviz, "razgovaraćemo o tome kasnije. Moramo pogledati šta nam ova zgrada još može pružiti - ukoliko, uopšte, još nečega ima u njoj. Pored toga, postaje sve toplije i toplije." On baci pogled na maleni termometar ugrađen na spoljašnjoj, nadlaničnoj strani njegove leve rukavice. "Hajdemo, Janove."

Nastaviše, konačno, da kaskaju iz jedne sobe u drugu, nastojeći da koračaju što su mogli mekše - ne stoga da ne bi stvarali buku u uobičajenom smislu, niti stoga što bi u blizini moglo biti nekog ko bi ih čuo, već stoga što bi ih bilo stid ako bi svojim koracima ponovo pričinili nekakvu štetu.

U prolazu bi, tu i tamo, šutnuli poneku gomilicu prašine, koja bi se tek malo uzvitlala i ponovo, zahvaljujući proređenom vazduhu, brzo slegla; stopala su im, potom, ostajala jasno utisnuta u njoj.

Povremeno, opet, u nekom mračnijem uglu, jedan drugom su čutke obraćali pažnju na nove pregršti mahovine koja se, po svemu sudeći, nezadrživo širila posvuda unaokolo. Činilo se da im ta prisutnost života - ma koliko, u stvari, ništavan bio - donosi i pomalo utehe; ipak, bilo je to nešto što je obuzdavalo samrtnički, zagušujući osećaj da koračaju po jednom mrtvom svetu, posebno ako se imalo u vidu to da je sve što se unaokolo nalazilo jasno ukazivalo na činjenicu da je nekad davno bio živ i napredan.

A onda, odjednom, Pelorat reče: "Mislim da ovo mora biti Biblioteka."

Treviz se radoznalo obazre oko sebe. Posvuda oko njih nalazile su se police, i sada, kad je поближе pogledao, ono što je ugledao samo krajičkom oka i otpisao kao puki ornament učini mu se da, zaista, jesu videoknjige. Krajnje oprezno, on ispruži ruku da dohvati neku, ma koju. Delovale su, nekako, suviše debelo i nezgrapno; pogledavši, međutim, malo pažljivije, shvati da su sve smeštene u posebne kutije. Ne skidajući rukavice on nespretno pokuša da otvori jednu od njih; kada je konačno uspeo ugleda u kutiji nekoliko rolni filma. I one su bile debele, i izgledale su nekako krte; ali, dabome, ne učini ništa da taj svoj utisak proveri.

"Neverovatno primitivno", procedi on.

"Ne zaboravi da su stare dvadeset hiljada godina", odgovori Pelorat, gotovo se izvinjavajući, kao da se stavlja u odbranu drevnih Melpomenijanaca zbog njihove zaostale tehnologije.

Treviz pokaza na jednu rolnu, na kojoj su se mogla, iako jedva, razabrati kitnjasta slova kakva su ovde bila u upotrebi. "Je li to naslov? Šta znači?"

Pelorat se za trenutak zagleda u film. "Stari, nisam baš sasvim

siguran. Čini mi se da se jedna od ovih reči odnosi na mikroskopski život. Rekao bih da reč znači mikroorganizam'. Bojim se da su u pitanju stručni izrazi iz mikrobiologije koje nisam u stanju da razumem ni u našem vlastitom jeziku."

"Najverovatnije", progundā Treviz mrzvoljno. "I najverovatnije nam ništa ne bi značilo čak i kada bismo bili u stanju da je pročitamo. Bakterije nas ne zanimaju... Janove, učini mi nešto. Baci pogled na neku od ovih knjiga i pokušaj da ustanoviš da li postoji neki zanimljiv naslov. Dok ti to budeš radio, ja ću pogledati nešto pomoću ovog očitāča."

"Je li to stvarno očitāč?" upita Pelorat, čudeći se. Bila je to zdepasta, kutijasta naprava, na čijem se vrhu nalazio izvijen ekran; sa strane se nalazio zakrivljen dodatak koji je mogao služiti kao oslonac za lakat, odnosno, ukoliko su tako nešto uopšte imali na Melpomeniji, elektroregistrator.

"Ukoliko je ovo zaista Biblioteka", odvrati Treviz, "morali su imati i ovakve ili onakve očitāče - a ovo ovde, čini mi se, baš kao da je bilo namenjeno toj svrsi."

On veoma pažljivo ukloni prašinu sa ekrana i smesta odahnu, videći da se ekran, od čega god da je načinjen, nije raspao pri njegovom dodiru. Pomerajući, veoma lagano, točkiće i polugice, on pokuša da mehanizam stavi u pokret. Ništa se, međutim, nije zbililo. On pokuša sa još jednim očitāčem, pa još jednim, ali s istim ishodom.

Treviza to nimalo ne iznenadi. Čak i ako se naprava, posle dvadeset hiljada godina u proređenoj atmosferi i otporna na vodenu paru, održala u ispravnom stanju, postavljalo se pitanje izvora energije koja je trebalo da je stavi u pokret. Bez obzira na mere koje su mogle biti preduzete da se ona sačuva, energija - ukoliko joj je izvor bio u samoj napravi - posle toliko vremena mora da je već odavno istekla. Ponovo, još jedan primer sveprožimajućeg, neizbežnog drugog zakona termodinamike.

Pelorat mu priđe s leđa. "Golane?"

"Da?"

"Imam ovde jednu video-knjigu..."

"O čemu je reč u njoj?"

"Mislim da predstavlja istoriju svemirskih letova."

"Odlično... ali neće nam ništa vredeti ako ne budemo mogli da očitac stavimo u pokret." On stisnu ruke u pesnice, istinski ojađen.

"Mogli bismo da odnesemo knjigu na brod."

"Ne bih znao kako da je prilagodim našem očitacu. Ne bi mu odgovarala, a verujem i da je naš način očitavanja sasvim drugačiji."

"Ali, Golane, da li je sve to odista neophodno?"

"Naravno da jeste, Janove. A sada, ne prekidaj me. Pokušavam da odlučim šta da uradimo. Mogao bih, na primer, da sprovedem energetski vod do ovog očitaca ovde. Možda mu je, da bi se pokrenuo, samo potrebna energija."

"Ali odakle ćeš dobiti energiju?"

"Pa..." Treviz izvuče iz futrole pištolj i bič, zadrži za trenutak pogled na njima, a onda vrati pištolj u futrolu. Potom otvori pregradak na neuronskom biču i proverio nivo njegovog energetskog punjenja. Bilo je na maksimumu.

Treviz se prući na pod i obema rukama obuhvati očitac (i dalje je bio ubeđen da je upravo očitac u pitanju) i pokuša da ga pomeri unapred. Očitac se, zaista, malo pomeri, i Treviz se zagleda u ono što se ukaza pred njegovim očima.

Jedan od kablova koje je ugledao bez sumnje je obezbeđivao energetski napoj; bio je to upravo onaj koji je dolazio iz zida. Nije, međutim, bio u stanju da ugleda nikakav utikač, niti priključak (kako da se čovek snađe u nekoj tuđoj ili drevnoj kulturi, kada su mu čak i stvari koje uvek uzima zdravo za gotovo sasvim neprepoznatljive)?

On najpre blago, a zatim jače, povuče kabl. Zatim ga pogleda s jedne, pa s druge strane. Potom pritisnu mesto na zidu gde stajaše kabl, pa kabl u blizini mesta gde je ulazio u zid. Najzad, on usmeri pažnju prema, napola skrivenom, zadnjem delu očitaca, ali ni tu ništa ne pronađe.

Treviz se osloni jednom rukom o pod da bi se pridigao, i uspravivši se, vide da se i kabl odigao zajedno sa njim. Nije imao ni najmanju predstavu o tome šta je, zapravo, učinio da se kabl izvuče iz zida.

Nije izgledalo da je igde napukao, niti da je prekinut. Deo kabla koji se izvukao iz zida bio je gladak, a ni rupa u zidu na mestu gde je

kabl do maločas stajao utaknut nije, činilo se, pretrpela ikakvo oštećenje.

"Golane, mogu li..." obrati mu se tiho Pelorat.

Treviz ga smesta, zapovedničkim pokretom ruke, zaustavi u pola rečenice: "Ne sada, Janove. Molim te!"

Teviz je, iznenada, postao svestan zelene tvari koja se počela stvrdnjavati u naborima njegove leve rukavice. Mora biti da je, prilikom pretrage zadnjeg dela očitavača, napipao mahovinu i odlomio parčence. Ruka mu je na tom delu malo vlažila; ali dok ju je posmatrao sasuši se i mahovina iz zelene pređe u mrku boju.

On se, zatim, zagleda u kabl, pažljivo proučavajući deo koji se izvukao iz zida. Tek sada uoči dva malena proreza u njemu. Očito, dovoljno da u njih udene žicu.

On se ponovo spusti na pod i otvori energetski pregradak na svom neuronskom biču. Pažljivo je depolarizovao jednu od žica i oslobodio je. Zatim, veoma lagano i beskrajno pažljivo, udenu žicu u prorez na kabl i stade je potiskivati sve dok ne naiđe na otpor. Kada je, blago, povuče da bi je ponovo izvukao, žica se ni ne pokrenu, kao da se unutra, u kabl, za nešto čvrsto zakačila. Treviz se jedva obuzda da je ne povuče jače, i na silu izvuče. Zatim depolarizova i drugu žicu i udenu je u drugi prorez. Činilo se posve razumnim očekivati da će se kolo zatvoriti i da će u očitavač poteći dovoljno energije.

"Janove", obrati se on Peloratu, "bio si u prilici da držiš u rukama sve moguće vrste video-knjiga. Pogledaj da li možeš tu knjigu da udeneš u očitavač."

"Da li je stvarno neop...."

"Molim te, Janove, ne postavljaljaj suvišna pitanja. Nemamo baš mnogo vremena. Ne bih želeo da nas ovde noć zatekne, i da se ova zgrada ohladi do te mere da budemo prinuđeni da se vratimo na brod."

"Mora biti da se ovako stavlja", reče Janov, "ali..."

"Odlično", prihvati Treviz. "Ukoliko knjiga zaista govori o svemirskim letovima, morala bi da počne sa Zemljom, budući da je Zemlja prva počela sa svemirskim letovima. A sada da pogledamo da li ova sprava funkcioniše."

Donekle bojažljivo Pelorat udenu video-knjigu u očitač, a onda stade da razgleda oznake na različitim točkićima i polugicama, nastojeći da ustanovi kako se naprava stavlja u pokret.

Dok je čekao, Treviz mu se obrati tihim glasom, delimično i stoga da obuzda vlastitu napetost. "Pretpostavljam da bi i na ovom svetu, tu i tamo, moralo biti robota, i to po svoj prilici, s obzirom na krajnje razređenu atmosferu, u dobrom stanju. Problem je, međutim, u tome što su i oni, bez sumnje, ostali bez truni energije. Možda bi bilo moguće ponovo ih snabeti energijom - ali, šta je s njihovim mozgovima? Polugice i točkići mogli su ostati netaknuti hiljadama godina, ali šta se dogodilo sa mikro-mehanizmom i subatomske česticama u njihovim mozgovima? Teško da bi ih bilo moguće reaktivirati... Pa, čak i u slučaju da bi bilo moguće - šta bi nam oni mogli reći o Zemlji? Šta bi nam..."

"Očitač je proradio", prekide ga Pelorat. "Pogledaj."

U polutami Biblioteke ekran očitava počeo da svetluca. U početku veoma slabo, ali čim Treviz pojača energijsko napajanje iz svog neuronskog bića, ekran se osvetli. Usled razređenog vazduha deo prostorije do koga nisu neposredno dopirali sunčevi zraci ostade u polutami, te je izgledalo da ekran još jače blista.

Ekran je sada bio sasvim osvetljen, i tek se, povremeno, po koja tamnija pruga ukazivala na njemu i odmah nestajala.

"Trebalo bi da ga izoštrimo", reče Treviz.

"Znam", odvrati Pelorat, "ali nisam u stanju da išta više postignem. Možda je i sam film ozbiljno oštećen."

Tamne pruge sada su sve brže promicale ekranom, i povremeno se činilo kao da se može razbrati nešto nalik na slova. U jednom trenutku slika se sasvim jasno izoštri, ali gotovo istog časa, ponovo se zamuti.

"Vrati film i pokušaj da ga zaustaviš na tom mestu", reče Treviz.

Pelorat, međutim, nije čekao da mu se to kaže. Već beše vratio film, malo previše, te ga ponovo pomeri unapred; uhvativši čitko mesto, on ga zaustavi.

Treviz se žudno nađe, pokušavajući da pročita šta je na filmu bilo upisano, ali uzdahnuvši, istog časa odustade. "Možeš li, Janove, da razabereš šta kaže?"

"Ne baš sasvim", odvrati Pelorat, čkiljeći u ekran. "Nešto u vezi s Aurorom. Toliko sam siguran. Rekao bih da se odnosi na prvu hipersvemirsku ekspediciju... govori, naime, o 'prvom odlivu'."

On ponovo pokrenu film, ali se ekran, posle kratkog vremena, ponovo zamuti. Konačno, Pelorat saopšti: "Golane, sve što sam uspeo da razaberem odnosi se na svetove Vasionica. Zemlja se ni ne spominje."

Treviz gorko odvrati: "Čudilo bi me da se spominje. I na ovom svetu, kao i na Trantoru, uklonjen je svaki spomen na Zemlju. Isključi očitlač, Janove."

"Ali nije uopšte važno..." zausti Pelorat, isključivši očitlač.

"Misliš, zato što možemo pokušati u nekoj drugoj Biblioteci? Ne verujem da bi imalo ikakvog smisla - sve je izbrisano, svuda. Znaš li ti..." Dok je govorio on skrenu pogled prema Peloratu, i istog časa, zablenu se u njega sa mešavinom užasa i odbojenosti. "Pele, šta to nije u redu sa tvojom kacigom?" upita on.

67.

Pelorat mahinalno podiže ruku prema kacigi, opipa je i, stavivši ruku pred oči, zagleda se u nju.

"Šta je ovo?" upita on, očito zbunjen. A onda, pogledavši Treviza, dodade gotovo piskavim glasom: "Nešto čudno, Golane, nalazi se i na tvojoj kacigi!"

Treviz se mahinalno obazre, tražeći neko ogledalo. Nije ga bilo; ali, čak i da jeste, ne bi mu ništa značilo u polutama. On promrmlja: "Janove, hajdemo na sunce."

Napola ga vodeći i napola gurajući, Treviz povede Pelorata ka najbližem prozoru kroz koji su dopirali sunčevi zraci. Uprkos izolaciji svemirske odeće, mogao je sasvim dobro da oseti njegovu toplotu na leđima.

"Pogledaj prema suncu, Janove, i zatvori oči", naloži on Peloratu.

Istog časa bi mu jasno šta nije u redu sa Pelovom kacigom. Na mestu gde se okno kacige spajalo sa metalizovanim materijalom od koga beše načinjen skafander - sakupila se pozamašna količina mahovine. Svuda oko okna na Peloratovoj kacigi prostirala se svetlozelena materija, i Trevizu namah bi jasno da je isti slučaj i sa

njegovom kacigom.

On protrlja prstom po mahovini na Peloratoj kacigi i jedan deo otpade, ostavljajući zelene grumenčice na njegovoj rukavici. Međutim, još dok ju je posmatrao pri sunčevoj svetlosti, oni se stegoše i sasušiše. On sad malo grublje ota Peloratovu kacigu, i mahovina se skinu, postepeno poprimajući zagasitomrku boju. Snažno trljajući, on sasvim oslobodi Peloratovu kacigu od mahovine.

"Janove, učini isto i sa mojom kacigom", reče on. Malo kasnije, on upita. "Jesi li sve skinuo? Dobro. Nema je više ni na tvojoj... Hajdemo, sada. Rekao bih da ovde više nemamo nikakvog posla."

U pustom, bezvazdušnom gradu sunčeva toplota delovala je krajnje neprijatno. Kamene zgrade blistale su gotovo ih bolno zaslepljujući. Treviz ih, žmirkajući, pažljivo osmotri i nastavi da korača pločnikom, brižljivo vodeći računa da ne iziđe iz senke. U jednom trenutku zaustavi se ispred jedne zgrade, i stavi mali prst u jednu od pukotina na njemu. Zatim, promrmljavši: "Mahovina", namerno iziđe iz senke i neko vreme držao je prst izložen sunčevim zracima.

"Ugljen-dioksid je ovde usko grlo", reče on. "Mahovina će rasti gde god može doći do ugljen-dioksida, posvuda... izvlačeći ga čak i iz kamena. Mi smo, znaš, izvanredan izvor ugljen-dioksida, možda najbogatiji na čitavoj ovoj mrtvoj planeti; pretpostavljam da pomalo ističe iz naših kaciga, kod samog okna."

"Zato se, znači, tu i sakupljala."

"Najverovatnije."

Sada im se činilo da treba poprilično da hodaju, natrag do broda; put im je izgledao znatno duži nego kada su ga prevaljivali u praskozorje, jer je sunčeva žega baš bila neprijatna. Brod je, međutim, kada su napokon stigli do njega, još uvek stajao u senci; Treviz je očigledno dobro proračunao.

Odjednom, Pelorat uzviknu: "Pogledaj!"

Treviz pogleda u naznačenom pravcu. Oko glavnog ulaza u brod zelenila sa mahovina.

"Ugljen-dioksid? Ističe?" upita Pelorat.

"Dabome. Ipak, siguran sam, u veoma malim količinama. Međutim, čini se da je ova mahovina bolji regulator prisutnosti

ugljen-dioksida, makar u najbeznačajnijim količinama, od svega za šta sam do sada čuo. Njene spore mora da su posvuda unaokolo, i čim naiđu makar na samo nekoliko molekula ugljendioksida - cap!" On podesi svoj radio na talasnu dužinu broda i pozva: "Blis, da li me čujete"

Blisin glas zazvuča u obema slušalicama. "Čujem vas. Da li se vraćate? Jeste li bilo šta pronašli."

"Tu smo", odgovori Treviz, "pored samog broda. "ali ne otvarajte vrata na ulazu. Otvorićemo ih spolja. Ponavljam: ne otvarajte vrata iznutra!"

"Zbog čega?"

"Blis, učinite samo kako vam kažem, hoćete li? Kasnije će biti prilike za razgovor."

Treviz izvuče pištolj i pažljivo ga podesi na minimum, a onda se nesigurno zagleda u njega. Nikada ga još nije koristio pri minimalnom naboju. Zatim se obazre oko sebe. U blizini nije bilo ničeg dovoljno krhkog na čemu bi ga mogao isprobati.

U potpunom beznađu on se okrenu prema stenovitom brežuljku u čijoj je senci Daleka zvezda stajala... Mesto u koje je ispalio hitac nije se zacrvenelo. Ali učinilo mu se da je osetio zračenje. Toplotni zraci? Nije bio sasvim siguran, s obzirom na izolaciona vlakna u svom skafandru.

Oklevajući za trenutak, on pomisli da bi trup broda morao imati istu - ili približnu - otpornost kao i stena u koju je maločas opalio hitac. On usmeri pištolj prema okviru vrata na ulazu i, zadržavajući dah, tek malčice pritisnu obarač.

Nekoliko centimetara mahovinaste tvari smesta dobi mrku boju. On izmahnu rukom u blizini tog dela i čak i to blago talasanje razređenog vazduha učini da sasušeni mrki ostaci istog časa otpadnu.

"Uspevaš li?" upita Pelorat zabrinuto.

"Da", odvrati Treviz. "Smanjio sam toplotni znak na minimum."

Zatim toplotnim zracima zasu ivice čitavih vrata i zelena boja namah se premetnu u mrku. Na vratima su stajali još samo sasušeni ostaci. Treviz kucnu nekoliko puta po vratima da izazove vibracije, kako bi otpali i ti sasušeni ostaci, i mrki prah stade se taložiti na tle -

toliko tanan da se, u toj razređenoj atmosferi, činilo da lebdi u vazduhu i da ga čak jedva primetni pramenovi gasa, bacaju u kotlac.

"Mislim da sada možemo da otvorimo vrata", reče Treviz, i mašivši se kontrolnog mehanizma koji mu je, poput kakvog časnika, stajao na nadlanici, podesi radio-talasnu kombinaciju koja je trebalo da aktivira mehanizam za otvaranje vrata iznutra. Vrata se otvoriše, ali samo dopola, i on doviknu Peloratu: "Janove, ne dangubi, uvuci se unutra... Ne čekaj na stepenice. Popni se!"

Treviz se uvuče za njim, i ponovo toplotnom energijom zasu ivicu vrata. Zatim zasu i stepenice, koje su se u međuvremenu spustile, i dade znak da se vrata zatvore. Za sve to vreme, dok se vrata nisu sasvim zatvorila, nije prestajao da ih zasipa toplotnom energijom.

"Sada smo u komori, Blis", javi se on. "Ostaćemo u njoj još neko vreme. Nemojte ni dalje ništa činiti!"

"Recite mi bar o čemu je reč", odvrati Blis. "Jeste li dobro? Kako je Pel?"

"Tu sam, Blis", odazva se Pel, "i sve je u najboljem redu. Nemaš nikakvog razloga za brigu."

"Kako želiš, Pele, ali se kasnije moramo razjasniti. Nadam se da ti je to jasno."

"Imate našu reč", odvrati Treviz i stavi u pokret mehanizam u komori. Svetla se upališe.

Treviz i Pelorat stadoše licem jedan prema drugom.

"Nastojimo da što bolje ispumpamo spoljni vazduh", objasni Treviz. "Sačekajmo malo da se i to obavi."

"A šta je sa brodskim vazduhom? Hoćemo li ga upumpati u komoru?"

"Sačekaj još malo, Janove. I ja sam, kao i ti, nestrpljiv da se što pre otarasim skafandera, ali želim da budem siguran da smo se otarasili i poslednje spore koja je ušla sa nama - ili možda na nama."

Pri ne baš zadovoljavajućem osvetljenju u komori, Treviz ponovo zasu unutrašnje rubove ulaza, a potom, krajnje brižljivo, pod, zidove, i ponovo pod"

"Sada si ti na redu, Janove."

Pelorat se nevoljno promeškolji, i Treviz mu dobaci: "Možda će ti samo biti nešto toplije nego inače - ništa gore od toga. Ali reci mi

ukoliko se budeš osetio neprijatno."

On usmeri nevidljive zrake prema oknu na kacigi, posebno pažljivo čisteći njegove rubove, i potom, lagano, deo po deo, i čitav skafander.

"Podignu ruke, Janove", promrmlja on, i malo kasnije: "Osloni se rukama na moja ramena i podigni nogu - moram očistiti i stopala - tako, a sad drugu... Je li ti prevruće?"

"Pa, Golane, ne bih baš mogao reći da me zaliva svež povetarac", odgovori Pelorat.

"U redu, a sada isprobaj na meni moju medicinu."

"Nikada još nisam rukovao pištoljem."

"Moraš, sada. Prihvati ga čvrsto, i palcem pritisni to malo ispupčenje... pazi, čvrsto drži pištolj. Tako... A sada, usmeri ga prema oknu na mojoj kacigi. Pokreći ga sve vreme, Janove, nemoj se previše zadržavati na jednom mestu. Hajde, sada, po čitavoj kacigi, pa niz vrat i svuda po čitavom telu."

Treviz nastavi da Peloratu daje uputstva, i kada oseti da mu je čitavo telo zagrejano, do te mere da je već počeo da ima teškoća sa disanjem, on uze pištolj natrag i proveri stanje energetskog naboja.

"Otišlo je više od polovine", reče on, i ponovo postupno zasu toplotnom energijom unutrašnjost komore, redom - vrata, zidove, pod; najzad, kad se pištolj do kraja ispraznio, i sam se podosta zagrevajući, on ga vrati u futrolu.

Tek tada Treviz dade znak da se može ući u brod, i u sebi blagoslovi šištavi zvuk vazduha koji je, čim se unutrašnja vrata otvoriše, počeo da ispunjava komoru. Njegova svežina i strujanje trebalo je da rashlade skafandre znatno brže no što bi to bio u stanju samo mlaz hladnog vazduha usmeren na njih. Možda mu se to samo pričinjavalo - ali Treviz se istog časa oseti ugodnije. Bez obzira nato da li je u pitanju bila samo njegova mašta, Treviz sa zadovoljstvom prihvati novi osećaj.

"Janove", obrati se on Peloratu, "skini sada taj skafander i ostavi ga ovde u komori."

"Nemoj mi zamerati", odvrati Pelorat, "ali pre svega drugog voleo bih da se dobro istuširam."

"Ne pre svega drugog", odvrati Treviz. "U stvari, pre svega

drugog, i rekao bih, čak i pre no što budeš u stanju da isprazniš bešiku, moraćeš da podneseš jedan mali razgovor sa Blis."

Blis ih je, razume se, čekala sa izrazom zabrinutosti na licu. Iza nje, izvirujući, stajala je Falom, čvrsto se obema rukama držeći za Blis.

"Šta se dogodilo?" oštro upita Blis. "Šta se to dešava?"

"Predostrožnost zbog moguće zaraze", odvrati Treviz suvo, "te ću uključiti ultraljubičasto zračenje. Uzmite molim vas, tamne naočare. Molim vas, požurite."

Uključivši ultraljubačaste zrake Treviz skide sa sebe, deo po deo, odeću natopljenju znojem i protrese je, izlažući je zračenju najpre s jedne, pa potom s druge strane.

"Puka predostrožnost", objasni on. "A sada, i ti, Janove... Čujte, Blis, moraću da sve sa sebe skinem. Ukoliko vam je neprijatno, molim vas, pređite u drugu sobu."

"Niti mi je neprijatno, niti mi smeta", odvrati Blis. "Imam sasvim dobru predstavu o tome kako izgledate, i sasvim sam sigurna da me nećete iznenaditi ničim novim... Ali o kakvoj to zarazi govorite?"

Treviz namerno nehajno odgovori: "Reč je o nečem maleckom što bi, verujem, samo kad bi se za to ukazala prilika, moglo čovečanstvu pričiniti najveću moguću štetu."

68.

Konačno je sve bilo obavljeno - ultraljubičasto zračenje obavilo je ostatak posla. Zvanično, sudeći prema pisanim i filmovanim uputstvima koja su se nalazila na Dalekoj zvezdi još otkako se Treviz na Terminusu ukrcao na nju, ultraljubičasti zraci trebalo je da posluže kao predohrana protiv zaraze. Treviz je, međutim, smatrao da je uvek bilo prisutno iskušenje - katkad mu je i sam popuštao - da se oni upotrebe da bi se dobila preplanula boja kože; naročito kada su bili u pitanju oni koji su poticali sa svetova gde se preplanula boja kože smatrala izrazom otmenosti. Međutim, bez obzira na svrhu u koju su se koristili, zraci jesu bili efikasno sredstvo predohrane protiv zaraze.

Konačno, Treviz uzlete sa planete i načini manevar koji je trebalo da ih, ne izlažući ih nikakvim neprijatnostima, dovede u što je

moguće veću blizinu Melpomenijinog sunca; tu više puta obrnu i okrenu brod, nastojeći da bude siguran da ga je celog okupao sunčevim ultraljubičastim zracima.

Posle toga, pokupiše dva skafandra iz vazdušne komore i pomno ih ispitaše, sve dok Treviz nije bio sasvim zadovoljan.

"I sve to", konačno primeti Blis, "samo zbog mahovine. Rekoste li, Trevize, da je to bilo u pitanju? Mahovima?"

"Tako sam ja nazvao", odvrati Treviz, "jer me je podsetila na mahovinu. Ipak, kao što znate, ja nisam botaničar. Sve što mogu da kažem jeste da je jarkozelene boje i da se, najverovatnije, razvija na mestima na kojima ima tek malo svetlosti."

"Zbog čega samo na mestima sa tek veoma malo svetlosti?"

"Mahovina je osetljiva na ultraljubičasto zračenje i nije u stanju da se razvija, a verovatno ni da opstane, ukoliko se izloži neposrednim sunčevim zracima, pa čak možda ni svetlosti kao takvoj. Njene spore nalaze se svuda unaokolo i razvijaju se u zaturenim uglovima - u naprslinama statua, u podnožjima zgrada - hraneći se rasutim fotonima svetlosti kada god postoji ma kakav trag ugljen-dioksida."

"U našoj atmosferi ima ga samo 0,03 postotka", primeti Blis.

"I to im je više nego dovoljno - da i ne omiljem četiri postotka koje sadrži vazduh koji izdišemo. Šta ako bi se spore razvile u našim nozdrvama? Ili na našoj koži? Šta ako bi rastočile i uništile našu hranu? Šta ako proizvode neke otrovne tvari, po nas smrtonosne? Čak i ako bi, posle naših nastojanja da ih uništimo, preostalo samo nekoliko spora, i to bi bilo dovoljno, ukoliko bismo ih preneli na neki svet, da ga celog zaraze, i da nastave svoj ubilački pohod i na druge svetove. Možemo li i zamisliti posledice koje bi mogle prouzrokovati?"

Blis odmahnu glavom. "Činjenica da je različit ne mora, neminovno, značiti i da je neki oblik života i opasan. Ali mi smo uvek spremni da ubijemo."

"To iz vas govori Gea", primeti Treviz.

"Naravno, ali nadam se da u tome, bez obzira na sve, ima smisla. Mahovina je prilagođena uslovima koji vladaju na ovom svetu. Na primer, razvija se pri malenim, ali izumire pri većim količinama svetlosti; ili se koristi malim količinama ugljen-dioksida, ali možda ne

bi bila u stanju da ga podnese u većim količinama. Možda, jednostavno, ne bi bila u stanju da opstane na ijednom drugom svetu osim Melpomenije."

"Da li biste želeli da preuzmem takav rizik?" upita Treviz.

Blis sleže ramenima. "U redu, nema potrebe da se branite. Shvatam vaš stav. S obzirom na to da ste Izdvojenik, možda ne možete ni da postupite drugačije nego što ste postupili."

Treviz taman zausti da joj odgovori, kad se u razgovor umeša Falom svojim visokim, piskavim glasom, govoreći nešto na svom jeziku.

Treviz se obrati Peloratu. "Šta kaže?"

"Falom je pitala..." poče Pelorat.

Falom, međutim, kao da je trenutak prekasno shvatila da ono što govori na svom jeziku nije svima razumljivo, te ponovo progovori: "Da li je i Džembi bio tamo dole, gde ste vi bili?"

Reči su bile izgovorene sporo, ali razgovetno i Blisino lice sinu. "Zar ne govori galaktički sasvim dobro? I to posle tako malo vremena."

Treviz se tihim glasom obrati Blis: "Ukoliko pokušam, verovatno ću još više zamesiti stvari... Objasnite joj, Blis, molim vas, da tamo dole nismo sreli nijenog robota."

"Ja ću joj objasniti", javi se Pelorat. "Dođi, Falom." On nežno spusti ruku na detinja ramena. "Hajdemo u našu sobu, i tamo ću ti pokazati još jednu knjigu koju dosad nisi videla."

"Knjigu? O Džembiju?"

"Ne baš sasvim..." I vrata se zatvoriše za njima.

"Znate", reče Treviz, pomalo nestrpljivo gledajući za njima, "mislim da traćimo vreme izigravajući dadilje ovom detetu."

"Traćimo vreme? Ali u kom pogledu se to sudara sa vašom potragom za Zemljom, Trevize? Da, odmah, sama odgovorim: ni u kakvom. Igrati ulogu dadilje znači, međutim, uspostavljati odnos razumevanja; uklanjati strah, i usađivati ljubav. Zar to baš ništa ne znači?"

"Opet Gea govori iz vas."

"Tako je", potvrdi Blis. "Ali budimo praktični. Do sada smo posetili tri drevna sveta Vasionaca - i nismo ništa postigli."

Treviz potvrdno klimnu. "Savršeno tačno."

"U stvari, na svakom od njih suočili smo se sa nekom opasnošću, je li tako? Na Aurori, sa onim divljim psima; na Solariji, sa neobičnom i opasnom vrstom ljudi; najzad, na Melpomeniji, sa tom pretećom mahovinom. Dakle, po svemu sudeći, kad god je neki svet prepušten sam sebi - bez obzira na to da li na njemu ima ljudi ili nema - on se javlja i u vidu opasnosti po čitavu međuzvezdanu zajednicu."

"Nema sumnje; možete to smatrati opštim pravilom."

"Tri potvrde u samo tri slučaja, nema sumnje, ostavljaju utisak."

"A kakav utisak, Blis, ostavljaju na vas?"

"Odmah ću vam odgovoriti, ali molim vas da me saslušate otvorena srca. Ukoliko, dakle, imate milione svetova u Galaksiji koji se - kao što, uostalom, i jeste slučaj - međusobno prožimaju, i ukoliko na svima njima - kao što, uostalom, i jeste slučaj - žive isključivo Izdvojenici, onda je na svakom od njih čovekova prevlast potpuna: on je u stanju da svoju volju nametne svima drugima - ne-ljudskim oblicima života, ne-živim geološkim tvarima, pa i svojoj sabraći, drugim ljudima. Galaksija, u tom slučaju, predstavlja tek neku veoma primitivnu, nezgrapnu i suštinski nedelatnu Galaktiku. Neku vrstu početka stvaranja celine. Shvatate li šta želim da kažem?"

"Shvatam šta pokušavate da kažete, ali to nipošto ne znači da ću se složiti s vama, pošto istresete to što ste naumili."

"Samo me vi saslušajte. Složili se ili ne, to je vaša stvar; ali molim vas, saslušajte me. Jedini način, uopšte, na koji Galaksija može početi da funkcioniše, to je da se zametne u proto-Galaktiku; i što manje 'proto' a što više Galaktiku - to bolje. Galaktičko carstvo predstavljalo je pokušaj da se stvori jedna snažna proto-Galaktika; i kada je Carstvo propalo i kada su vremena postala gora nego ikad, ponovo se javio snažana podsticaj da se osveži i učvrsti ideja o proto-Galaktici. Zadužbinska federacija je izraz toga, kao što je to prethodno bilo i Mazgovljevo carstvo. Najzad, slično je i sa carstvom koje namerava da vaspostavi Druga Zadužbina. Međutim, čak ni kada ne bi bilo ni konfederacija ni carstava; čak i kada bi se čitava Galaksija našla u sveopštem metežu - bio bi to metež međusobno povezanih; svaki svet bio bi u nekom - makar i krajnje

neprijateljskom - odnosu prema svima drugima. I to bi, samo po sebi, predstavljalo neku vrstu zajedništva, možda ne ni najgore vrste."

"Koja bi to, onda, bila najgora vrsta?"

"Trevize, znate i sami odgovor na to pitanje. Štaviše, odgovor ste imali prilike i da vidite. Ako neki svet koji je naseljavala ljudska rasa, doživi potpun slom, i ako izgubi svaku vezu sa drugim ljudskim svetovima, on neminovno postaje - zloćudan."

"Rak, znači?"

"Baš tako. Nije li Solarija upravo to? Ona sama protiv svih svetova. I na njoj samoj, svaki pojedinac protiv svih drugih. Videli ste to i sami. A ako ljudska bića potpuno iščeznu, i poslednji trag reda i poretka se gubi. Svi protiv svih, sve protiv svega, to je znamenje nerazuma - kao što govori slučaj sa podivljanim psima ili slučaj sa mahovinom. Nadam se da i sami uviđate da je neko društvo to bolje što se više približava Galaktici. Čemu se, prema tome, zaustavljati na bilo čemu manjem od same Galaktike?"

Nekoliko trenutaka, Treviz je ćutke posmatrao Blis. "Razmišljam o vašim rečima. Nije mi, ipak, jasno na čemu se zasniva ta pretpostavka - što više, to bolje? Naime, da je nešto malo - dobro; da je to isto, ali veće - odlično; i kada se sve pretvori u to što je kao malo dobro, kao nešto veće odlično - ishod: fantastično! Niste li i sami ukazali na mogućnost da previše ugljen-dioksida možda može mahovinu koštati opstanka, dok joj male količine savršeno odgovaraju? Neki čovek visok dva metra nesumnjivo predstavlja poboljšanje u odnosu na čoveka visokog samo metar; ali da li bi isti slučaj bio sa čovekom visokim tri, u odnosu na čoveka visokog samo dva metra? A miš koji bi poprimio razmere slona? Ne bi preživeo. Kao uostalom ni slon koji bi se sveo na razmere miša.

Postoji, dakle, prirodna mera, prirodno ustrojstvo, neki vrednosni optimum za sve, bilo da je reč o nekom atomu ili o nekoj zvezdi. To naročito važi kada su u pitanju živa bića i žive zajednice. Neću da kažem da je staro Galaktičko carstvo predstavljalo ideal, a isto je tako izvesno da sam u stanju da uočim mnoge od mana Zadužbinske federacije; međutim, nisam istovremeno spreman da kažem kako je potpuna Objedinjenost nešto dobro, samo zato što je potpuna Izdvojenost loša. Obe krajnosti mogle bi se pokazati

podjednako užasavajućim, i možda je stoga neko starovremensko galaktičko carstvo, ma koliko nesavršeno, ipak nešto najbolje što možemo da ostvarimo."

Blis odmahnu glavom. "Pitam se, Trevize, da li i sami verujete u to što govorite. Želite li, u stvari, da kažete da su jedan virus i jedno ljudsko biće podjednako nezadovoljavajući kao živa bića, te tražite nešto između - kao, na primer, močvarnu buđ?"

"Ne. Nipošto. Ali mogao bih želeti da kažem, na primer, da su jedan virus i jedan nadčovek podjednako nezadovoljavajući kao životni oblici, i da tragam za nečim između - na primer, za običnim ljudskim bićem... Međutim, nema nikakvog smisla dalje se raspravljati. Do rešenja ću doći kada budem pronašao Zemlju. Znate, na Melpomeniji smo pronašli koordinate i preostalih četrdeset sedam svetova Vasionaca."

"I nameravate da im svima redom krenete u pohode?"

"Jednom po jednom, ukoliko budem morao."

"Izlažući se možda opasnosti na svakom od njih?"

"Naravno, ukoliko je to neophodno da bih pronašao Zemlju."

Pelorat se pojavio iz sobe u kojoj je ostavio Falom, zaustivši, po svemu sudeći, da nešto kaže, ali odmah odustade, zatečen brzom paljbom koju su međusobno izmenjivali Blis i Treviz. Stajao je i netremice posmatrao čas jedno čas drugo, slušajući ih šta naizmenično dobacuju jedno drugom.

"I koliko dugo će to potrajati?" upita Blis.

"Koliko god bude potrebno", odgovori Treviz. "Ali ono što nam je potrebno mogli bismo pronaći već na sledećem svetu na koji pođemo."

"Ili ni na jednom od njih."

"To ne možemo znati sve dok potragu ne privedemo kraju."

I u tom času Pelorat konačno ugrabi priliku da se umeša. "Ali Golane, čemu dalje traganje? Mi već imamo odgovor."

Treviz nestrpljivo odmahnu rukom prema Peloratu, a onda zastade, okrenu se i pomalo tupavo upita: "Šta?"

"Rekoh da imamo odgovor. Pokušao sam najmanje pet puta da ti to kažem još na Melpomeniji, ali bio si toliko obuzet onim što si radio, da ja..."

"Kakav odgovor imamo? O čemu to pričaš?"

"O Zemlji. Mislim da znam gde se Zemlja nalazi."

SREDIŠTE SVETOVA

69.

Treviz je nekoliko dugih trenutaka stajao zagledan u Pelorata s izrazom posvemašnjeg nezadovoljstva. A onda ga upita: "Postoji li nešto što si ti tamo video a ja nisam, i o čemu mi sve dosad ništa nisi rekao?"

"Ne", odgovori Pelorat blago. "I ti si to video, i kao što rekoh, pokušavao sam nekoliko puta da ti objasnim, ali ti nisi nimalo mario da me saslušáš."

"Pa, dobro, pokušaj još jednom."

"Ne kinjite ga, Trevize", dobaci mu Blis.

"Ne kinjim ga. Tražim samo da mi objasni šta je tamo dole video. I, ne izgravajte mu mamicu, Blis."

"Molim vas", obrati im se Pelorat, "dopustite meni da nešto kažem, umesto što samo režete jedno na drugo... Sećaš li se, Golane, da smo već vodili jedan razgovor o najranijim pokušajima da se utvrdi poreklo ljudske vrste? O Jarifovom projektu? Sećaš se, bio je to pokušaj da se ustanove vremena naseljavanja različitih planeta, pri pretpostavci da su planete bile naseljavane postupno i ravnomerno u svim pravcima, polazeći od matičnog sveta? Na taj način, kada bismo krenuli suprotnim smerom, od kasnije prema ranije naseljenim planetama, konačno bismo se, iz ma kog pravca krenuli, približili praroditeljskoj planeti."

Treviz nestrpljivo potvrdno klimnu glavom. "Sećam se, međutim, i toga da projekat nije uspeo, jer vreme naseljavanja planeta nije moglo biti dovoljno pouzdano utvrđeno."

"Tačno, stari družé. Međutim, svetovi sa kojima je Jarif baratao predstavljali su deo drugog iseljeničkog talasa ljudske rase. U to vreme, sa hipersvemirskim letovima već se dobrano odmaklo, i nova naselja mora da su nicala preko noći poput pustinjaških cvetova. Skokovi na velika odstojanja bili su srazmerno jednostavna stvar, i naseljavanje se otud nije neminovno moralo nastavljati zrakasto, podjednako u svim pravcima. To je, bez sumnje, još više doprinelo nepouzdanosti podataka o naseljavanju pojedinih svetova.

Ali Golane, priseti se na trenutak svetova Vasionaca. Svi oni pripadali su prvom talasu iseljavanja. U to doba, međutim, hipersvemirski letovi nisu bili još toliko uznapredovali, i skokova na veća odstojanja možda nije ni bilo, osim možda samo izuzetno. Dok su, tokom drugog iseljeničkog talasa - možda bez ikakvog reda - naseljeni milioni svetova, dotle je tokom prvog, naseljeno samo pedeset, i to možda izvesnim, dobro utvrđenim redom. Pored toga, dok su milioni svetova drugog iseljeničkog talasa bili naseljavani tokom razdoblja od čak dvadesetak hiljada godina, pedeset svetova iz prvog talasa naseljeni su tokom razdoblja od samo nekoliko vekova - praktično trenutno, u poređenju sa razdobljem naseljevanja drugog talasa. Tih pedeset svetova, uzeti zajedno, trebalo bi da tvore simetričnu sferu oko matične planete.

Mi sada raspolažemo koordinatama pedeset svetova Vasionaca. Seti se, Golane, fotografisao si ih kada si se popeo na onu statuu. Dakle, ma šta ili ma ko bio taj koji se trudi da uništi svaki podatak koji bi se odnosio na Zemlju - ili je te koordinate prevideo, ili jednostavno nije ni pomislio da bi nam one mogle poslužiti kao neophodna obaveštenja. Prema tome, Golane, sve što bi bilo potrebno da učiniš jeste da izvršiš novi proračun tih koordinata, uzimajući u obzir kretanja zvezda tokom poslednjih dvadesetak hiljada godina, i da posle toga potražiš središte tako dobijene sfere. Mislim da ćeš se, konačno, naći sasvim blizu Zemljinog sunca, ili u najmanju ruku, na mestu na kome se ono nalazilo pre dvadesetak hiljada godina."

Dok je Pelorat izgovarao ovu svoju tiradu Trevizu su se, u sve većoj zabezекnutosti, usta sasvim opustila; pošto Pelorat završi, bilo mu je potrebno nekoliko trenutaka da ih vrati u pređašnji, normalan položaj. Najzad, on uspe da promuca: "Samo jedna stvar: kako se ja nisam toga setio?"

"Pokušavao sam da ti to kažem još dok smo bili tamo dole, na Melpomeniji."

"Siguran sam da jesi, Janove, i izvinjavam ti se što te nisam saslušao. Činjenica je, međutim, da mi nije palo na pamet..." On zastade, očigledno pometen.

Pelorat se prigušeno nasmeja. "Da sam mogao imati bilo šta od važnosti da ti saopštim? Pa, pretpostavljam kada su obične stvari u

pitanju, da zaista ne bih, ali znaš, ovo je bilo nešto iz mog područja. Siguran sam da, uopšte uzev, imaš savršene razloge da ne uzimaš preozbiljno ono što ja imam da kažem."

"Taman posla", odvrati Treviz. "Što se toga tiče, Janove, uopšte nisi u pravu. Jednostavno, u ovom trenutku osećam se kao budala, i čini mi se da sam i zaslužio da se tako osećam. Još jednom, izvini... A sada, moram do kompjutera."

On i Pelorat predoše u komandnu prostoriju, i Pelorat se kao i uvek sa zadivljenošću i nevericom zagleda kako Treviz, spustivši dlanove na komandnu ploču, postaje gotovo sjedinjen sa kompjuterom.

"Moraću, Janove, da pođem od nekih pretpostavki", objasni Treviz, gotovo bezizražajnog izraza lica usled obuzetosti kompjuterom. "Moraću da pođem od pretpostavke da prva cifra označava rastojanje mereno u parsecima, a druge dve uglove radijana - prva od njih, da tako kažem, odnosiće se na pravac gore-dole, a druga na pravac levo-desno. Moraću, takođe, da pođem od još dve pretpostavke - naime, da plus ili minus u slučaju uglova odgovaraju galaktičkim standardima, kao i da oznaka 0-0-0 predstavlja koordinatne Melpomenijanskog sunca."

"Sve to čini mi se veoma umesnim."

"Misliš? Postoji šest različitih kombinacija u koje se cifre mogu svrstati, četiri različite kombinacije za znakove, rastojanja mogu biti izražena umesto u parsecima u svetlosnim godinama, a uglovi, umesto u radijanima u stepenima. Povrh toga, ukoliko su rastojanja izražena u svetlosnim godinama, nisam siguran koja se dužina godine ima u vidu. Konačno, ne znam ni kakav su postupak primenjivali za merenje uglova - najverovatnije, ipak, polazeći od melpomenijanskog ekvatora, mada je to, u stvari, samo njezin osnovni meridijan."

Pelorat se namršti. "Kada te slušam da tako govoriš - ponovo stičem utisak da je čitava stvar beznadežna."

"Ne beznadežna. I Aurora i Solarija nalaze se na tom spisku, i meni je poznat njihov položaj u svemiru. Uzeću, dakle, njihove koordinate, kako su navedene na spisku, i pokušati da im ustanovim položaj. Ukoliko me te koordinate dovedu na pogrešno mesto,

prilagođavaću ih sve dok me ne dovedu na pravo mesto. I to će mi, nadam se, pomoći da ustanovim gde sam, u pogledu svojih pretpostavki bio u zabludi, pogotovo u pogledu svojih pretpostavki u pogledu opšte primene koordinata. Kada na taj način ispravim greške u svom polazištu, nadam se da ću moći da pođem u potragu za središtem sfere."

"Ali s obzirom na sve potencijalno neophodne promene, neće li posle svega, biti poprilično teško odlučiti šta da se zapravo učini?"

"Molim?" upita Treviz donekle odsutno, sve više obuzet praćenjem kompjutera. Pošto mu je Pelorat odmah ponovio svoje pitanje, on odgovori: "Pa, znaš, svi su izgledi da će biti moguće uskladiti koordinate sa galaktičkim standardima; pri tom, ne bi trebalo da predstavlja neku naročitu teškoću ni njihovo usklađivanja sa nekim nepoznatim osnovnim meridijanom. Postupci za iznalaženje pojedinih tačaka u svemiru razvijeni su još veoma davno, i većina astronoma smatra da je čak u stanju da sa prilično tačnosti predvidi putanje kojima se zvezde kreću. U izvesnim stvarima ljudska bića su nepopravljivo konzervativna, i po pravilu, kada jednom uspostave merne konvencije, i naviknu se na njih, više ih ne menjaju. Rekao bih da su čak skloni da se prema njima odnose kao prema prirodnim zakonima... Na kraju krajeva, moglo bi se reći - sa dosta opravdanosti; jer ako bi svaki pojedinačni svet iznalazio vlastite merne konvencije, i recimo menjao ih svakog stoleća, to bi obezvređilo svaki naučni napor i na kraju dovelo do potpunog zastoja."

Očigledno je za sve vreme dok je govorio nastavljao da opšti sa kompjuterom: između pojedinih rečenica pravio je duže zastoje. A onda, odjednom, promrmlja: "Tišina, sada, Janove."

Čelo mu se nabra, u potpunoj usredsređenosti; prođe, tako, nekoliko minuta i on se, konačno, opusti, dublje zavalu u naslonjaču i duboko udahnu vazduh. "Sve je u redu", reče on tiho. "Pronašao sam Auroru. Nema nikakve sumnje... Vidiš?"

Pelorat se zagleda u zvezdano polje; u neposrednoj blizini središta ekrana stajala je jedna blistava zvezda. "Golane, jesi li siguran?" upita on.

"Da li sam ja siguran - uopšte nije važno", odgovori on.

"Kompjuter je siguran. Najzad, bili smo na Aurori; poznate su nam njene karakteristike - njen prečnik, njena masa, količina njenog isijavanja, temperatura, spektralna svojstva, da i ne pominjem raspored obližnjih zvezda. Kompjuter potvrđuje da je to Aurora."

"Pa, u tom slučaju, po svemu sudeći, moramo se osloniti na njegovu reč."

"Moramo, u svakom slučaju. Dopusti mi da sada podesim ekran, i da izdam nove naloge kompjuteru. Imaće dosta posla: treba da proveriti pedeset grupa koordinata, i moraće da ih obrađuje jednu po jednu."

Treviz nastavi da podešava ekran. Kompjuter je, po pravilu, vreme-prostor obrađivao u četiri dimenzije, ali za ljudske potrebe, bilo je dovoljno da slika na ekranu bude samo u dve. Ekranom se osu gotovo potpuna tama, zahvativši čitavu njegovu površinu. Treviz sasvim priguši osvetljenje u prostoriji kako bi mogli što bolje da osmotre zvezde koje je trebalo da se svakog časa pojave.

"Evo, počinje", prošapta Treviz.

Trenutak potom, pojavi se jedna zvezda... pa još jedna... pa još jedna. Slika na ekranu stade da se širi sa pojavom svake nove zvezde, kao da bi da za svaku nađe mesta. Činilo se kao da se, u odnosu na ljudsko oko, svemir pomera unazad, kako bi se mogla sagledati čitava panorama. Uz širenje slike nagore i nadole, nalevo i nadesno...

Konačno se svih pedeset svetlih tačkica pojavilo na ekranu, kao da lebde u trodimenzionalnom svemiru.

"Više bih voleo", primeti Treviz, "da ovo imamo u lepom, sferičnom ustrojstvu... Ovo mi izgleda kao skelet kakve snežne grudve načinjene u žurbi, od odveć tvrdog i vlažnog snega."

"Da li to znači da se sve, ponovo, dovodi u pitanje?"

"Stvara nam izvesne poteškoće, to je tačno; ali bojim se da drugo nismo ni mogli očekivati... Zvezde nisu ravnomerno raspoređene, niti su to, pogotovo, planete pogodne za život; stoga, bilo je neminovno da pri uspostavljanju novih svetova dođe do neravnomernosti. Kompjuter će, međutim, sve te tačkice prilagoditi njihovim sadašnjim položajima, imajući u vidu njihovo verovatno kretanje tokom proteklih dvadeset hiljada godina - možda, s obzirom na srazmernu kratkoću

vremena, sasvim beznačajno - i potom će ih sve zajedno smestiti u poredak koji bismo mogli nazvati 'idealnom sferom'. Na taj će se način uspostaviti sferična površina - drugim rečima, mreža prosečne udaljenosti svih tih tačkica uzetih zajedno. Potom ćemo potražiti središte te sfere - i Zemlja bi trebalo da bude u njemu ili u njegovoj neposrednoj blizini. Bar se nadam... Neće dugo potrajati."

70.

I nije. Treviz koji je već navikao da od kompjutera očekuje svakojaka čuda, i sam se zapanjio koliko mu je malo vremena bilo potrebno.

Treviz je kompjuteru dao nalog da se, po konačnom uspostavljanju idealnog središta sfere dobijenom na osnovu mreže koordinata, oglasi blagim, ali zvonkim zvukom. Nije bilo nikakvog posebno razloga za to, osim možda zadovoljstva da ga čuje, uz saznanje da je potrazi možda došao kraj.

Samo je nekoliko minuta bilo potrebno kompjuteru da se oglasi; činilo se kao da je neka nežna ruka udarila u milozvučni gong. Zvon stade da narasta tako da su njegove treptaje gotovo mogli i fizički da oseću, a onda poče da zamire.

Gotovo istog časa, Blis se pojavi na vratima. "Šta je to?" upita ona, širom otvorivši oči. "Uzbuna?"

"Ni slučajno", odvrati Treviz.

Pelorat žurno dodade: "Blis, moguće je da smo ustanovili položaj Zemlje. Kompjuter nam je to upravo saopštio na ovaj način."

Blis uđe u komandnu prostoriju. "Mogli ste me upozoriti."

"Izvinite, Blis", prihvati Treviz. "Nisam očekivao da će biti tako glasan."

Falom uđe u komandnu prostoriju iza Blis i upita: "Blis, kakav je to zvuk?"

"Vidim da vas oslovljava po imenu", primeti Treviz. Sedeo je ne pokrećući se, osećajući se nekako ispražnjenim. Sledeći potez trebalo je da bude pronalaženje tog mesta u stvarnoj Galaksiji, usmeravanje prema koordinatama središta svetova Vasionaca i provera da li tu, zaista, postoji zvezda G-tipa. Još jednom, on zateče sebe kako okleva da preduzme ono što je očigledno trebalo

preduzeti, nesposoban da prinudi sebe da podvrgne konačnoj proverbi ono što je, za sada, još predstavljalo tek moguće rešenje.

"Tako je", odvrati Blis, "oslovljava me po imenu. I Pela i vas. A što da ne? I mi tako postupamo u odnosu na nju."

"Nije važno", odvrati Treviz kratko. "Samo brinem zbog tog deteta. Imaćemo samo nevolje zbog nje."

"Imate li u vidu nešto određeno?" upita Blis.

Treviz raširi ruke. "Ne. Čisto predosećanje."

Blis ga s negodovanjem odmeri, a onda se okrenu prema Falom. "Falom, pokušavamo da ustanovimo gde se nalazi Zemlja."

"Šta je to Zemlja?"

"Jedan svet, ali sasvim posebne vrste. Svet sa koga potiču naši preci. Da li si, Falom, negde u knjigama koje čitaš, naišla na reč 'preci'?"

"Da li to znači..." Ali poslednju reč nije izgovorila na galaktičkom.

"Blis", umeša se Pelorat, "to je stara reč za 'pretke'. Naša reč 'praroditelj' bliža joj je po značenju."

"Vrlo dobro", prihvati Blis, i lice joj iznenada obasja osmeh. "Dakle, Falom, Zemlja je svet odakle su došli naši praroditelji. I tvoji i moji, i Pelovi i Trevizovi."

"Tvoji, Blis - i moji." Falom kao da je bila u nedoumici. "I jedni i drugi?"

"Postojali su samo jedni", odgovori Blis. "Svi smo mi imali iste praroditelje."

"Sve mi se čini", umeša se Treviz, "da ovo dete veoma dobro zna da se razlikuje od nas."

Blis se obrati Trevizu tihim glasom: "Ne pominjite to. Moramo je uveriti da je poput nas. Mislim, suštinski."

"Pa, rekao bih, hermafroditizam jeste suštinska stvar."

"Ja govorim o njenom mozgu."

"Pa, ni transudktorski režnjevi ne čine baš malu razliku."

"Oh, Trevize, ne jogunite se. Ona je pametno, ljudsko stvorenje, bez obzira na neke pojednosti."

Blis se ponovo okrenu prema Falom, nastavivši da govori glasno i razgovetno. "Razmisli malo o tome, Falom, i vidi šta ti to znači. I ti i ja imali smo iste praroditelje. Svi ljudi, na svim svetovima - na

mного, mnogo svetova - imali su iste praroditelje, i ti praroditelji prvobitno su živeli na planeti čije je ime Zemlja. To drugim rečima znači da smo svi mi rod... je li tako? A sada, pođi u našu sobu i razmisli o tome."

Dobacivši zamišljen pogled prema Trevizu, Falom se okrete i potrča, ispraćena Blisinim nežnim udarcem u stražnjicu.

Blis se okrenu prema Trevizu i reče: "Molim vas, Trevize, obećajte mi da u njenom prisustvu nećete govoriti ništa što bi je moglo navesti na pomisao da se razlikuje od nas."

"Obećavam", odvrati Treviz. "Nemam ni najmanju nameru da je uplićem ili da remetim proces njenog vaspitavanja, ali znate, ona jeste različita od nas."

"U izvesnom smislu, jeste. Kao što se ja razlikujem od vas, kao i Pel što se razlikuje."

"Ne budite naivni, Blis. U slučaju Falom razlike su veće."

"Malo veće. Sličnosti su neuporedivo značajnije. I ona i njen narod, sigurna sam, biće jednog dana, takođe, deo Galaktike, i to veoma važan deo."

"U redu. Nećemo se raspravljati." On se okrenu prema kompjuteru, i dalje vidljivo oklevajući. "Bojim se da ću u međuvremenu morati da proverim da li se, u stvarnom svemiru, tražena zvezda nalazi na mestu na kome pretpostavljamo da se nalazi."

"Je li vas strah?"

"Pa", odvrati Treviz slegnuvši ramenima, nadajući se da će taj njegov gest delovati šaljivo, "šta ako na pretpostavljenom mestu ne ugledamo nijednu odgovarajuću zvezdu?"

"Pa, u tom slučaju, značice da je tamo nema", odvrati Blis.

"Pitam se ima li, uopšte, nekog smisla vršiti proveru već sada. Nećemo moći još nekoliko dana da načinimo skok."

"I tih nekoliko dana provešćete mučeći se pitanjem šta ćete tamo zateći? Ustanovite to odmah. Odlaganje neće ništa izmeniti."

Stisnutih usana, Treviz je sedeo nekoliko trenutaka, a onda odgovori: "U pravu ste. Pa dobro, onda - evo nas."

On se okrenu prema kompjuteru, stavi dlanove na označena mesta na komandnoj ploči, i ekran se gotovo istog časa zamrača.

"Ostaviću vas nasamo", dobaci mu Blis "Znam da bi vam moje prisustvo samo smetalo." I ona se udalji, mahnuvši mu rukom u znak pozdrava.

"Stvar je u tome", promrmlja on, "što ću najpre proveriti galaktičku kartu u kompjuteru; čak i ako je Zemljino sunce na pretpostavljenom mestu, ne bi trebalo da se pokaže na karti. Ali onda ćemo..."

Glas mu zamre, usled zapanjenosti koja ga sveg prože: na ekranu je, naime, zablistalo mnoštvo zvezda. Tvorile su bledu i nerazgovetnu koprenu, i tek bi se, tu i tamo, izdvojile neke svetlije pravilno razasute širom čitavog ekrana. Ali u središtu ekrana stajala je jedna zvezda, blistavija od svih drugih.

"Imamo je", uzviknu pobednički Pelorat. "Imamo je, stari druže. Pogledaj samo kako blista."

"Bilo koja zvezda koja bi se našla na preseku koordinata blistala bi", odvrati Treviz, očigledno nastojeći da suzbije svaki osećaj trijumfa koji bi se kasnije mogao ispostaviti kao neosnovan. "Najzad, prizor nam se ukazuje sa odstojanja od jednog parseka od položaja te zvezde. Međutim, sasvim je izvesno da ta zvezda nije crveni patuljak, ili crveni džin, ili usijan plavobeli srednjak. Sačekajmo, kompjuter obrađuje njene podatke."

Tišina potraja nekoliko sekundi, a onda Treviz saopšti: "Spektralni red - G-2." Ponovo tišina, a onda: "Prečnik - milion i četiri stotine hiljada kilometara; masa - jedan, plus dva stota, puta veća od mase Terminusovog sunca; temperatura na površini - šest hiljada apsoluta; rotacija - spora, ispod trideset dana; bez neuobičajenih aktivnosti i bez uočljivih nepravilnosti."

Pelorat upita: "Nije li reč o tipičnoj vrsti zvezde oko koje bi trebalo da kruže planete pogodne za život?"

"Upravo tako", potvrdi Treviz klimnuvši pri tom glavom - gest jedva uočljiv u polutami prostorije. "I sledstveno tome, baš onakva kakvo smo zamišljali da bi trebalo da bude Zemljino sunce. Ukoliko se tu, zaista, život začeo, Zemljino sunce trebalo je da posluži kao standard prema kome bi se sve druge zvezde ravnale."

"Prema tome, trebalo bi da postoje razumni izgledi da oko nje kruži bar jedna planeta pogodna za život?"

"Nema nikakve potrebe da nagađamo", odvrati Treviz, i sam

obuzet nedoumicom. "U galaktičkoj karti navodi se da oko zvezde kruži planeta na kojoj žive ljudska bića - mada pored stoji jedan znak pitanja."

Pelorat se oduševi. "Golane, pa to je upravo ono što je trebalo da očekujemo. Imamo planetu sa ljudskim bićima, ali pokušaj da se ta činjenica prikrije čini podatke o njoj donekle nesigurnim te, na taj način, čine i kompjuter kolebljivim."

"Ne - upravo je to ono što me kopka", odvrati Treviz. "To je upravo ono što nije trebalo da očekujemo. Trebalo je, naime, da očekujemo neuporedivo više od toga. Imajući u vidu brižljivost sa kojom su svuda uklonjeni podaci koji se odnose na Zemlju, ni tvorci ove karte nije trebalo da znaju da život postoji u tom sunčevom sistemu - a o ljudima da i ne govorimo. U stvari, tvorci ove karte nije trebalo da znaju ni da postoji Zemljino sunce. Svetovi Vasionaca, na primer, nisu uneseni u kartu. Zbog čega bi Zemljino sunce predstavljalo izuzetak?"

"Pa, u svakom slučaju, tu je. Kakvog smisla ima sporiti tu činjenicu? Kakvo još obaveštenje imaš o toj zvezdi?"

"Imam njeno ime."

"Ah! Kako se zove?"

"Alfa."

Za trenutak zavlada tišina, a onda Pelorat uzviknu: "To je, stari družo. Konačni dokaz. Pomisli šta njeno ime znači."

"Zar uopšte nešto znači?" upita Treviz. "Meni je to, naprosto, samo jedno ime, mada zaista pomalo neobično. Ne zvuči mi kao da je iz galaktičkog jezika."

"I nije. Ime joj potiče iz pradrevnog zemaljskog jezika, istog onog iz koga poreklo vuče i ime Blisine planete, Gea."

"Pa, onda, šta znači Alfa?"

"Alfa je bilo prvo slovo azbuke tog pradrevnog jezika. Ujedno, to je jedna od najpomnije proverenih činjenica u vezi sa tim jezikom. U ta drevna vremena reč 'alfa' upotrebljavala se da označi nešto što dolazi ispred svega, prvo. Nazvati neko sunce 'Alfa' znači, jednostavno, da je ono prvo među svim suncima. Prema tome, ne bi li prvo sunce trebalo da bude upravo ono oko koga kruži prva planeta ljudske rase, na kojoj se ona začela - Zemlja?"

"Jesi li siguran u to?"

"Savršeno siguran", odgovori Pelorat.

"Postoji li bilo šta u tim ranim predanjima - na kraju krajeva, ti si proučavalac mitova - što bi ukazivalo na neka posebna svojstva Zemljinog sunca?"

"Ne, a kakva bi posebna svojstva, uopšte, trebalo da ima? Ono, prema definiciji, treba da ustrojava standard, i čini mi se da su karakteristike koje ti je dao kompjuter po svemu standardne. Je li tako?"

"Janove, da li je Zemljino sunce jedna jedina zvezda?"

"Razume se!" odgovori Pelorat. "Koliko mi je poznato, svi naseljeni svetovi kruže oko jedne jedine zvezde."

"Do ovog trenutka - i ja bih delio to mišljenje", odvrati Treviz. "Nevolja je, međutim, u tome što zvezda koju vidimo u središtu ekrana nije sama; u pitanju je binarna zvezda. Svetlija od dve zvezde koje čine binarni spoj jeste po svemu standardna, i podaci koje nam je pružio kompjuter odnose se na nju. Međutim, oko te zvezde, u periodu od oko osamdeset godina, kruži druga zvezda, sa masom koja, otprilike, iznosi četiri petine mase svetlije zvezde. Golim okom ne možemo ih odavde videti kao dve odvojene zvezde, ali uz odgovarajuće uvećanje, siguran sam da bismo mogli."

"Jesi li, Golane, siguran u to?" upita Pelorat, iskreno zatečen.

"To je ono što mi kompjuter saopštava. Prema tome, ako je sada pred nama binarna zvezda, pred sobom nemamo Zemljino sunce. Drukčije ne može biti."

71.

Treviz prekide kontakt sa kompjuterom, i prostorija se istog časa osvetli.

Bio je to, po svemu sudeći, signal za Blis da se vrati zajedno sa Falom koja je tupkala iza nje. "Pa, kakav je ishod?" upita ona.

Treviz odgovori ravni glasom. "Ponešto razočaravajući. Na mestu na kome sam očekivao da ću naći Zemljino sunce - našao sam binarnu zvezdu. Zemljino sunce čini samo jedna zvezda, te, prema tome, ona koju smo izdvojili nije ona prava."

"I šta sad, Golane?" upita Pelorat.

Treviz sleže ramenima. "Istini za volju, nisam ni očekivao da će nam poći za rukom da izdvojimo Zemljino sunce. Čak ni Vasionci nisu naseljavali sveteve na takav način - mislim, tvoreći savršenu sferu. Aurora, najstariji od svetova Vasionaca, možda je i sama odašiljala iseljenike, pa je i to moglo poremetiti ravnomernost sfere. Najzad, moguće je da se ni Zemljino sunce nije kretalo istom prosečnom brzinom kao svetovi Vasionaca."

"Drugim rečima, Zemlja se može nalaziti bilo gde?" upita Pelorat. "Je li to ono što želiš da kažeš?"

"Nije... Ne, baš 'bilo gde'. Znaš, sve navedene mogućnosti grešaka, ipak ne mogu mnogo izmeniti stvari. Zemljino sunce mora biti negde u blizini datih koordinata. Zvezda koju smo ugledali tačno na mestu na koje su nam koordinate ukazivale mora da se nalazi negde u susedstvu Zemljinog sunca. Zapanjujuće je, samo, što dva neposredna suseda toliko liče jedan na drugog - osim što je jedan od njih binarna zvezda; ali čini se da nema druge."

"Ali u tom slučaju, zar ne, na karti bi se moralo nalaziti i Zemljino sunce? Mislim, u blizini Alfe?"

"Ne... Naime, gotovo sam siguran da se Zemljino sunce uopšte ne nalazi na galaktičkoj karti. Kada smo ono, na karti, ugledali Alfú, moje poverenje bilo je ozbiljno uzdrmano. Jer bez obzira na to koliko Alfa mogla ličiti na Zemljino sunce - već sama činjenica da se nalazila na karti navela me je da posumnjam da je reč o onoj pravoj."

"Pa, u tom slučaju", umeša se Blis, "zbog čega ne biste s istim koordinatama pokušali i u stvarnom svemiru? Na taj način, ukoliko se u blizini središta zatekne ijedna dovoljno blistava zvezda - zvezda koja inače nije unesena u galaktičku kartu - i ukoliko je, osim što nije binarna, po svojim karakteristikama veoma nalik na Alfú, zar ne bi bilo moguće da je, u tom slučaju, reč o Zemljinom suncu?"

Treviz uzdahnu. "Ukoliko bi to bio slučaj, bio bih spreman da dam polovinu svega što imam - ma koliko to iznosilo - da je planeta koja kruži oko takve zvezde, zaista, Zemlja koju tražimo... Pa ipak, oklevam da to proverim."

"Zbog čega? Plašite se neuspeha?"

Treviz potvrdno klimnu. "Ipak", reče on, "dajte mi koji trenutak da dođem do daha, pa ću možda biti u stanju da sebe prinudim da to

učinim."

I dok je troje odraslih međusobno izmenjivalo poglede, Falom se približi komandnoj ploči i radoznalo se zagleda u mesta predviđena za postavljanje dlanova radi uspostavljanja kontakta sa kompjuterom. Pomalo oklevajući, ona ispruži ruku da dodirne obeležno mesto, ali je Treviz spreči ispruživši vlastitu, oštro je upozorivši: "Falom, ne smeš to dirati."

Mala Solarijanka smesta se zbunjeno povuče u bezbedno Blisino okrilje.

"Golane, moramo se s tim suočiti", reče Pelorat. "Šta ako ništa ne pronađemo u stvarnom svemiru?"

"Pa, u tom slučaju bićemo prinuđeni da se vratimo prvobitnom planu", odgovori Treviz, "i da redom posetimo svih četrdeset sedam svetova Vasionaca."

"A ako ni na njima ništa ne pronađemo?"

Treviz nelagodno odmahnu glavom, kao da želi da tu misao odagna od sebe. Zatim, spustivši glavu i zagledavši se u svoja kolena, naglo reče: "Pa, onda, moraću da smislim nešto drugo."

"Ali šta ako praroditeljski svet uopšte ne postoji?"

Na taj visok, piskav glas, Treviz naglo podiže glavu. "Ko je to rekao?" upita on.

Pitanje je, razume se, bilo besmisleno. Istog trenutka, čim ga minu prvi osećaj neverice, postade mu jasno ko je postavio pitanja.

"Ja", odgovori Falom.

Treviz je pogleda, lako se namrštivši. "U stanju si da pratiš naš razgovor?"

"Tragajte za svetom praroditelja", odgovori ona, "ali još niste uspeli da ga pronađete. Možda zbog toga što neki takav svet ni ne postoji."

"Bilo kakav takav svet", primeti Blis blago.

"Ne, Falom", odgovori Treviz ozbiljno. "Preduzeto je mnogo toga da se postojanje takvog sveta prikrije. A nastojati toliko uporno da se nešto prikrije, može samo značiti da postoji nešto što treba sakriti. Da li shvataš šta hoću da kažem?"

"Shvatam", odgovori Falom. "Ne dozvoljavate mi da stavim ruke na ploču. To što mi to ne dozvoljavate, može samo značiti da bi bilo

zanimljivo to učiniti."

"Mmm, da, Falom, ali ne za tebe... Blis, vi ovde odgajate čudovište koje će nas sve uništiti. Ni slučajno je nemojte puštati ovamo, osim ukoliko i ja nisam ovde. Pa čak i tada, molim vas, dvaput razmislite."

Ova malena međuigra, međutim, kao da ga je ponovo učinila odlučnim. "Očigledno", reče on, "najbolje bi bilo da prilegnem na posao. Ukoliko samo budem sedeo, kolebajući se šta da uradim, ovaj mali monstrum preduzeće u svoje ruke upravljanje brodom."

Prostorija ponovo utonu u polutamu, i Blis mu se obrati tihim glasom: "Obećali ste mi, Trevize. Nemojte je, u njenom prisustvu, nazivati ni čudovištem ni monstrumom."

"Pa, u tom slučaju, držite je na oku i naučite je malo pristojnom ponašanju. Recite joj da deca moraju biti tiha i neprimetna."

Blis se namršti. "Vaš odnos prema deci, Trevize, naprosto je zapanjujući."

"Moguće je, ali sada nije trenutak da o tome raspravljamo."

A potom dodade glasom u kome su se jasno mogli razabrati i zadovoljstvo i olakšanje: "Evo Alfe, ponovo, u stvarnom svemiru... A tu je, levo i malo poviše nje, još jedna sjajna zvezda, koje nema na galaktičkoj karti u kompjuteru. To je Zemljino sunce. Sve što imam stavljam na to."

72.

"Pa, u tom slučaju", reče Blis, "budući da ne nameravamo da prisvojimo ni delić vašeg bogatstva ukoliko izgubite, zbog čega ne bismo sredili stvar na najneposredniji mogući način? Pođimo u pohode toj zvezdi čim budete spremni za skok."

Treviz zavrte glavom. "Ne. Ovog puta nisu u pitanju ni neodlučnost ni strah. Ovog puta u pitanju je oprez. Tri puta smo do sada boravili na nepoznatim svetovima, i sva tri puta smo se suočili sa nečim neočekivano opasnim. Šta više, sva tri puta smo te svetove morali da napustimo u priličnoj žurbi. Ovog puta, stvar je od izuzetne, ključne važnosti, i ja nemam nameru da ponovo odigram svoje karte bez ikakvih prethodnih saznanja - odnosno, želim da ih odigram bar sa onoliko prethodnih saznanja koliko sam u stanju da

unapred prikupim. U ovom času, sve sa čime raspolažemo jesu neodređene priče o radioaktivnosti - i to, naravno, nije dovoljno. Čudnim sticajem okolnosti, koje niko nije bio u stanju da predvidi, na samo jedan parsek udaljenosti od Zemlje postoji jedna planeta na kojoj ima ljudi..."

"Da li zaista možemo biti sigurni da oko Alfe kruži planeta sa ljudima koji na njoj žive?" umeša se Pelorat. "Rekao si da je iza tog podatka kompjuter stavio znak pitanja."

"Čak i ako je tako", odvrati Treviz, "vredi pokušati. Zbog čega je ne bismo izbliza osmotrili? Ukoliko na njoj zaista ima ljudi, pokušajmo da ustanovimo šta oni znaju o Zemlji. Na kraju krajeva, Zemlja za njih nije neko daleko mesto iz predanja; za njih je to svet iz komšiluka, jasno vidljiv na njihovom nebu."

"To nije nimalo rđava ideja", primeti Blis zamišljeno. "Ukoliko je Alfina planeta odista naseljena, i ukoliko njeni žitelji nisu baš sasvim tipični Izdvojenici, čini mi se da bi nas mogli prijateljski dočekati; možda bismo čak za promenu mogli od njih dobiti i nešto malo pristojne hrane."

"I možda sresti kakvu prijatnu osobu", dodade Treviz. "Nemoje ni na to zaboraviti. Dakle, Janove, slažeš li se da krenemo?"

"Ti donosiš odluke, stari družo", odgovori Pelorat. "Kuda god da odlučiš da kreneš - idem s tobom."

Falom odjednom upita: "Da li ćemo tamo naći Džembija?"

Blis odgovori žurno, nastojeći da preduhitri Trevizov odgovor: "Potražićemo ga, Falom."

A onda se i Treviz oglasi. "Znači, dogovorili smo se. A sad - pravac Alfa."

73.

"Dve velike zvezde", reče Falom, pokazujući na ekran.

"Tako je", prihvati Treviz. "Dve velike zvezde... Blis držite je na oku. Ne želim da mi se ni u šta petlja."

"Zadivljena je prizorom", reče Blis.

"Da, znam da jeste", odvrati Treviz, "ali ja nisam zadivljen njenom zadivljenošću... Mada, iskreno da vam kažem, i ja sam kao i ona zadivljen što na ekranu, jednu kraj druge, istovremeno vidim dve

tako sjajne zvezde."

Dve zvezde bile su sada dovoljno sjajne, da je i kod jedne i kod druge bilo moguće nazreti njihov pun kružni oblik. Ekran automatski uključi filtere, kako bi smanjio intenzitet zračenja i prigušio blistavu svetlost dveju zvezda - u protivnom, moglo bi doći do oštećenja mrežnjače kod posmatrača. Neposredna posledica toga bila je da se sada moglo videti tek samo nekoliko zvezda; među njima, dve su se isticale svojom ponositom uzvišenošću.

"Problem je u tome", reče Treviz, "što još nikad dosad nisam bio u ovolikoj blizini nekog binarnog sistema."

"Nikad?" upita Pelorat, iskreno zapanjen. "Ali kako je to moguće?"

Treviz se nasmeši. "Muvao sam se unaokolo, Janove, ali ipak nisam baš takav galaktički vuk kakvim me, očigledno, smatraš."

"Nikada, Golane, nisam bio u svemiru pre no što sam tebe sreo, ali uvek sam mislio da ako neko već ima prilike da krene u svemir..."

"Da je bio u svakom kutku Galaksije. Znam. To je prirodno. Problem sa ljudima koji čitav svoj vek provode vezani za površinu planete u tome je što, ma koliko im razum govorio nešto drugo, njihova mašta nije u stanju da do kraja pojmi svu veličinu Galaksije. Znaš, Janove, možeš čitav život provesti u tumananju svemirom, a ipak da nikad ne dospeš, čak ni u blizinu, najvećeg dela Galaksije. Pored toga, malo ko baš posebno traga za binarnim zvezdama."

"Kako to?" upita Blis, namrgodivši se. "Mi na Gei, u poređenju sa Izdvojenicima što šaraju Galaksijom, veoma malo znamo o astronomiji, pa ipak, imam utisak da binarni sistemi nisu baš tako retki."

"I nisu", odvrati Treviz. "U stvari, postoji osetno veći broj binarnih nego pojedinačnih zvezda. Pri svemu tome, stvaranje sistema dvojnih zvezda remeti prirodne procese stvaranja planeta. Binarne zvezde raspolažu sa manje planetnog materijala nego pojedinačne zvezde. Planete koje se oko njih stvaraju često imaju srazmerno nestabilne orbite i veoma su retko pogodne za nastanak i održavanje života.

Rani istraživači su, pretpostavljam, izbliza proučili veliki broj binarnih sistema, ali su tragajući za planetama pogodnim za život,

posle nekog vremena usmerili pažnju isključivo prema pojedinačnim zvezdama. I razume se, pošto u jednom trenutku sva Galaksija bude gusto naseljena, gotovo sva putovanja preduzimaju se u svrhu trgovine i održavanja veza, te se i obavljaju gotovo isključivo između planeta što kruže oko pojedinačnih zvezda. U razdobljima vojnih aktivnosti, pretpostavljam da se, ponekad, uspostavljaju baze na malim, inače nenaseljenim svetovima koji kruže oko dvojnih zvezda, pod uslovom da im je položaj strateški povoljan; međutim, sa usavršavanjem hipersvemirskih letova, takve baze više nisu neophodne."

Pelorat bojažljivo primeti: "Zapanjujuće je koliko malo toga znam."

Treviz se tek malčice osmehnu: "Nije to, Janove, ništa značajno. Dok sam bio na Akademiji bio sam prinuđen da slušam bezbroj predavanja o prevaziđenim vojnim taktikama kojima više nikome ni na pamet nije padalo da se posluži; pa ipak, nastavljali su da nam ih tumače iz čiste inercije. U glavi mi se zadržalo tek ponešto od svega toga... Ali priseti se samo šta sve ti znaš o mitologiji, folkoru i drevnim jezicima, o čemu ja pojma nemam; o stvarima u koje ste upućeni samo ti, i još možda tek nekolicina."

"Da", umeša se Blis, "ali ove dve zvezde ipak čine binarni spoj, i jedna od njih ima čak i planetu na kojoj žive ljudi."

"Nadajmo se da je tako, Blis", odvrati Treviz. "Svako pravilo ima izuzetak. A u ovom slučaju postoji čak i zvanični znak pitanja, što čitavu stvar čini još zagonetnijom... Ne, Falom, ove ručke nisu igračke... Blis, ili joj stavite lisice ili je izvedite odavde."

"Neće pričiniti nikakvu štetu", odvrati Blis zaštitički, ali ipak privuče malu Solarijanku bliže sebi. "Ukoliko ste toliko zainteresovani za tu planetu, zbog čega već nismo na njoj?"

"Pre svega", odgovori Treviz, "ja sam ipak samo ljudsko biće, i želim da još malo, izbliza, posmatram ovaj binarni spoj. Pored toga, ipak sam samo ljudsko biće, i želim da što je moguće više budem oprezan. Kao što sam vam već rekao, otkako smo otišli sa Gee dogodile su nam se stvari koje me samo podstiču da budem što oprezniji."

"Golane, koja je od ovih dveju zvezda Alfa?" upita Pelorat.

"Ne brini se, Janove, nećemo se izgubiti. Kompjuter tačno zna

koja je od njih Alfa, te shodno tome, i mi to znamo. Jedna od njih je toplija i žuća, zato što je veća. Ona druga, na desnoj strani, jasno je raspoznatljive narandžaste boje. Baš kao, ako se sećaš, i Aurorino sunce. Vidiš li?"

"Da, sada vidim, pošto si mi skrenuo pažnju."

"Vrlo dobro. To je manja zvezda... Kako glasi drugo slovo one drevne azbuke o kojoj si govorio?"

Pelorat se za trenutak zamisli, pa odgovori: "Beta."

"Pa, eto, ona narandžasta je u tom slučaju Beta, a ona bledožuta je Alfa - i prema Alfi ovog trenutka krećemo."

NOVA ZEMLJA

74.

"Četiri planete", promrmlja Treviz. "Sve su male, uz pratnju asteroida. Nigde gasovitog džina."

"Da li te je to razočaralo?" upita Pelorat.

"Pa, ne sasvim. To se moglo očekivati. Dvojne zvezde koje kruže jedna oko druge ne mogu imati planete koje bi kružile samo oko jedne od njih. Planete, po pravilu, kruže oko gravitacionog središta obeju zvezda, ali je veoma malo verovatno da bi bile pogodne za život. Suviše su daleko.

S druge strane, ukoliko su binarne zvezde u razumnoj meri udaljene jedna od druge, moguće je da oko svake od njih kruže planete u stabilnim orbitama, pod uslovom da su im dovoljno blizu. Prema podacima koje nam pruža memorija kompjutera, prosečna udaljenost između ove dve zvezde iznosi oko tri i po milijarde kilometara, i čak i u periastronu, kada su najbliže jedna drugoj, još ih razdvaja oko milijardu i sedam stotina kilometara. Neka planeta, u orbiti manjoj od dve stotine miliona kilometara u odnosu na bilo koju od dveju zvezda, bila bi u prilično stabilnom položaju; u većoj orbiti od te, međutim, ne može se održati nijedna planeta. To znači da nema uslova za gasovitog džina, budući da bi se on morao nalaziti znatno dalje od zvezde, ali šta to mari? Na gasovitim džinovima ionako nema uslova za život."

"Neka od one četiri planete mogla bi biti naseljena."

"U stvari, samo druga dolazi u obzir. Između ostalog, samo je ona dovoljno velika da bi mogla imati atmosferu."

Sada su se velikom brzinom približavali drugoj planeti, i tokom dva dana slika se osetno uvećala; u početku, dostojanstveno i odmereno, a onda kako ni dalje nije bilo nikakvog znaka da neki brod kreće da ih presretne, sa sve većom i gotovo zastrašujućom brzinom.

Daleka zvezda sada se postepeno kretala duž orbite na visini od, otprilike, hiljadu kilometara iznad prekrivača od oblaka iznad planete, kad Treviz smrknuto saopšti: "Sada shvatam zbog čega je u

memoriji kompjutera iza podatka da je planeta naseljena, stavljen upitnik. Ne postoji, naime, nikakav jasan znak bilo kakvog zračenja; nema nikakvih radio-talasa, kao ni raspoznatljivih svetala na noćnoj strani planete."

"Rekao bih da je prekrivač od oblaka prilično debeo", primeti Pelorat.

"To ne bi trebalo da zaustavi radio-talase."

Posmatrali su planetu kako se lagano obrće pod njima - bila je to prava simfonija kovitlajućih belih oblaka, kroz čije se mestimične pukotine ukazivala plavkasta površina, nagoveštavajući postojanje okeana.

"Pokrivač od oblaka poprilično je gust za jednu naseljenu planetu", primeti Treviz. "Tamo dole mora da je dosta sumorno... Ono, međutim, što me iznenađuje", dodade on, pošto su ponovo zašli za tamnu stranu planete, "jeste činjenica da nam se nije javila nikakva ulazna stanica."

"Misliš, kao što je bio slučaj kada smo se približili Komporelenu?" upita Pelorat.

"Kao što bi bio slučaj sa svakim naseljenim svetom. Zaustavili bi nas radi uobičajene provere dokumenata, tovara, dužine boravka, i tako dalje."

"Možda iz nekog razloga nismo uhvatili njihovu poruku", reče Blis.

"Na bilo kojoj talasnoj dužini da su se javili, naš bi kompjuter, bezuslovno, uhvatio njihovu poruku. S druge strane, u više navrata odaslali smo vlastite signale, ali nismo dobili nikakav odgovor. Zalaženje ispod prekrivača od oblaka, bez prethodnog kontakta sa osobljem ulazne stanice, predstavlja, u najmanju ruku, povredu dobrih običaja; ali nemamo drugog izbora."

Daleka zvezda uspori, podesivši istovremeno rad antigravitacionog mehanizma kako bi zadržala željenu visinu. Ubrzo se ponovo nađe iznad osvetljene površine planete, i još više uspori. U saradnji sa kompjuterom, Trevizu pođe za rukom da pronade odgovarajuću pukotinu u oblacima, i brod zaroni kroz nju. Pod njima se prostirao okean, mreškajući se usled blagog povetarca. Leteli su tek nekoliko kilometara iznad njegove površine, blago prošarane penušavim krestama.

Ostavivši za sobom pukotinu kroz koju se probijalo sunce, oni ponovo zađoše pod prekrivač od oblaka. Vodena površina ispod njih namah dobi svetlosivkastu boju, a i temperatura vidljivo opade.

Zureći u ekran, Falom nešto reče na svom, suglasnicima bogatom jeziku, a onda se prebaci na galaktički. Glas joj je podrhtavao. "Šta je to tamo dole?"

"To je okean", odgovori joj Blis, smirujućim glasom. "Okean je mesto gde se nalaze velike količine vode."

"A zbog čega ta voda nije isparila?"

Blis pogleda Treviza, koji odgovori: "Suviše je vode, da bi mogla tek tako ispariti."

Falom odvrati, napola grcajući: "Ne dopada mi se ta voda. Hajdemo odavde." I ona piskavo kriknu, videvši kako Daleka zvezda zalazi u jedan olujni oblak, usled čega prizor poprimi mlečnu boju i osu se tankim brazdama kišnih kapi.

Osvetljenje u komandnoj prostoriji priguši se, i brod stade blago da podrhtava.

Treviz iznenađeno diše pogled i viknu: "Blis, Vaša Falom već je dovoljno velika da može da koristi svoje transduktore. Pokušava da iskoristi električnu energiju da poremeti brodske komande. Sprečite je!"

Blis prigrlji Falom i čvrsto je privinu uz sebe. "Sve je u redu, Falom, sve je u redu. Ne treba ničega da se plašiš. To je samo još jedan svet, ništa više. Ima još mnogo takvih."

Falom se donekle opusti, ali je i dalje drhtala.

Blis se obrati Trevizu. "Dete još nikada nije videlo okean, kao ni koliko mi je poznato, maglu ili kišu. Ne možete li biti malo ljubazniji prema njemu?"

"Ne, ukoliko mi bude petljala po brodu. U tom slučaju, predstavlja opasnost za sve nas. Odvedite je u svoju sobu i smirite je."

Blis kruto klimnu.

"Poći ću s tobom, Blis", reče Pelorat.

"Ne, ne, Pele", odvrati ona. "Ostani ovde. Ja ću smiriti Falom, a ti smiri Treviza." I Blis se okrete i iziđe iz sobe.

"Nema potrebe da me smiruješ", progundā Treviz obraćajući se Peloratu. "Žao mi je ako sam bio prek, ali ne možemo dopustiti

jednom detetu da se igra komandama."

"Naravno da ne možemo dopustiti", odvrati Pelorat, "ali i Blis je bila zatečena. Ona je, dakako, u stanju da obuzda Falom, koja se, mora se reći, izvanredno dobro ponaša, imajući u vidu činjenicu da je odvojena od svoje kuće i svog, ovaj robota, i htela-ne htela, prinuđena da živi životom koji još ne shvata."

"Jasno mi je. Samo, ne zaboravi, nisam ja bio taj koji je hteo da ona pođe s nama. Bila je to Blisina ideja."

"Tako je, ali da ga nismo povelili, dete bi tamo ubili."

"Pa, dobro, izviniću se Blis kasnije. I tom detetu."

Ali Treviz je i dalje bio namršten, i Pelorat mu se obrati blagim glasom. "Golane, stari druže, ima li još nešto što te uznemirava?"

"Okean", odvrati Treviz. Davno su već ostavili oluju iza sebe, ali iznad glava im je i dalje visio gust prekrivač od oblaka.

"Ima ga suviše, to je sve."

Pelorat ga tupo pogleda, i Treviz reče gotovo prasnuvši: "Nige kopna. Još nismo videli kopno. Atmosfera je savršeno normalna, kiseonika i azota ima u odgovarajućoj srazmeri, što znači da je planeta morala biti dovedena u red; pored toga, morao bi postojati biljni svet, kako bi se stvarale dovoljne količine kiseonika. Pod prirodnim okolnostima, takve atmosfere ne javljaju se same od sebe - osim, možda, na Zemlji, gde je u takvom obliku nastala iz ko zna kakvih razloga. S druge strane, na svetovima na kojima se vrše atmosferske i druge promene uvek ima, u razumnoj meri kopnenih površina, čak do jedne trećine, i nikad manje od jedne petine. Prema tome, kako je bilo moguće vršiti promene na nekoj planeti, a da na njoj nema kopnenih delova?"

"Možda je", odgovori Pelorat, "budući da čini deo binarnog sistema, ova planeta po svemu netipična. Možda na njoj nisu ni vršene nikakve promene; možda je atmosfera na njoj nastala na način koji nikada ne prevladava na planetarnim sistemima jedne jedine zvezde. Možda se život ovde razvio potpuno samostalno, kao nekad na Zemlji, ali samo u moru."

"Čak i kada bi to bio slučaj", primeti Treviz, "to nam ne bi ništa donelo. Ne postoji nijedan oblik života u moru koji bi bio u stanju da razvije tehnologiju. Sve tehnologije zasnovane su na vatri, a u moru

je tako nešto nemoguće. A planeta sa životnim oblicima koji nemaju tehnologiju - nije ono za čim mi tragamo."

"Shvatam to, ali ja samo razmatram date mogućnosti. Na kraju krajeva, koliko nam je poznato tehnologija se razvila samo u jednom slučaju - na Zemlji. Što se svih drugih svetova tiče - Iseljenici su je dovukli sa sobom. Ne možeš reći 'sve' tehnologije, budući da postoji samo jedan primer koji se može proučavati."

"Kretanje kroz morsku vodu pretpostavlja odgovarajući aerodinamični oblik. Živa bića u moru ne mogu biti nepravilnog oblika, a pogotovo ne mogu imati dodatna pomagala poput ruku."

"Ali lignje imaju pipke."

"Prihvatam da je moguće da nagađamo do u beskraj", odvrati Treviz. "Ali ukoliko imaš u vidu razumna bića nalik na lignje, koja su se potpuno samostalno razvila negde u Galaksiji, i ukoliko smatraš da su svoju tehnologiju utemeljila na nečem drugom, a ne na vatri - pa, onda po meni ideš suviše daleko u svojim pretpostavkama."

"Po tebi", blago primeti Pelorat.

Treviz se odjednom nasmeja. "Vrlo dobro, Janove. Vidim da nastojiš da se sa mnom nadmećeš u logici, kako bi mi uzvratio zbog toga što sam bio grub prema Blis; moram ti priznati da si sasvim dobar u tome. Pa, evo, obećavam ti da ćemo, ukoliko ne pronađemo kopno, najpomnije pretražiti okean, kako bismo ustanovili postoje li te tvoje civilizovane lignje."

Istog časa, brod ponovo zađe za tamnu stranu planete, i ekran se iznova zamračí.

Pelorat se trže. "Pitam se da li je ovo bezbedno?"

"Bezbedno - šta, Janove?"

"Pa, ova jurnjava kroz pomrčinu. Moguće je da skrenemo, i zabijemo se u okean; to bi bio naš trenutni kraj."

"Savršeno nemoguće, Janove. Zaista! Kompjuter nas sve vreme održava na liniji gravitacione sile. Drugim rečima, sve vreme budno motri na jačinu gravitacione sile i nastoji da je održi ravnomernom; to, opet, znači da nas sve vreme drži na istoj visini iznad morske površine."

"I koliko to iznosi?"

"Okolo pet kilometara."

"To mi, Golane, baš ne zvuči utešno. Zar, na primer, ne bi bilo moguće da naiđemo na kopno i da se razmrskamo o kakvu planinu koju ni ne vidimo?"

"Mi je ne vidimo, ali bi je video brodski radar; u takvom slučaju kompjuter bi smesta stupio u dejstvo i proveo brod oko ili iznad planine."

"A šta ako naiđemo na ravno kopno? U mraku bismo ga sigurno promašili."

"Ne bismo, Janove. U odrazu na radaru morska površina ne prikazuje se na isti način kao kopnena. Vodena je površina, u osnovi, glatka; kopnena je površina, međutim, gruba i neravna. Iz tog razloga, odraz kopnene površine izgleda neuporedivo haotičniji nego odraz morske površine. Kompjuter je bespogovorno u stanju da uoči razliku, i smesta bi me obavestio ukoliko se kopno pojavi na vidiku. Čak i kada je dan, i kada bi se planeta kupala u sunčevoj svetlosti - kompjuter bi pre mene uočio pojavu kopna."

Posle toga utonuše u ćutanje, i posle nekoliko časova brod se ponovo nađe na svetlosti dana. Pod njima se, ponovo, prostirao prazan okean, jednolično se talasajući i povremeno im se gubeći iz vida, pri prolasku kroz neku od brojnih oluja. Tokom prolaska kroz jednu od takvih oluja, vihor skrenu Daleku zvezdu sa njene putanje. Kompjuter ne preduze ništa, kako se ne bi - prema Trevizovom objašnjenju - nepotrebno traćila energija, i kako bi se na najmanju meru sveli izgledi za fizičko oštećenje. Čim vihor prođe, kompjuter bez poteškoća vrati brod na prvobitnu putanju.

"Po svemu sudeći, prošli smo rubom orkana", reče Treviz.

"Čuj, stari druže", primeti Pelorat, "mi se sve vreme krećemo s istoka na zapad - ili sa zapada na istok, svejedno. U svakom slučaju, sve vreme nadlećemo ekvator."

"Bilo bi to šašavo, zar ne?" odvrati Treviz. "Ne, Janove, mi sledimo veliku kružnu putanju u smeru severozapad-jugoistok. To nas vodi i kroz obe umerene zone; međutim, svaki put kada započinjemo novi krug, budući da se planeta ispod nas okreće oko svoje ose, naša se putanja pomalo pomera prema zapadu. U stvari, mi metodično brazdamo planetu. U ovom času, budući da još nismo naišli ni na kakvo kopno, izgledi da ugledamo neki veći kontinent su

manji nego jedan prema deset; takođe, prema kompjuteru izgledi da pronađemo neko veće ostrvo manji su od jedan prema četiri. Pored toga, sa svakim novim krugom izgledi nam se još više smanjuju."

"Znaš li šta bih ja pokušao?" upita Pelorat, pošto ih je ponovo obujmila tama strane planete. "Ja bih se povukao na neko prikladno mesto, daleko od planete, i radarom pažljivo pretražio onu njenu hemisferu koja bi bila licem izložena prema nama. Oblaci nam, je li tako, ne bi predstavljali nikakvu smetnju?"

"A potom", nadoveza se Treviz, "da se uputimo prema njenoj drugoj strani, i postupimo na isti način. Ili jednostavno da ostanemo da stojimo na mestu i sačekamo da načini pun krug oko svoje ose... Sada je, Janove, suviše kasno za to. Ko bi, uopšte, očekivao da ga, pri dolasku u blizinu neke naseljene planete, neće zaustaviti na nekoj ulaznoj stanici, i odrediti mu putanju za silazak - ili mu uskratiti dozvolu za spuštanje? Pa, čak i ako neko zađe pod oblake a da ga prethodno ne zaustave na ulaznoj stanici - ko bi mogao i pomisliti da neće biti u stanju da gotovo istog časa ugleda kopno? Naseljene planete su - kopno!"

"Ipak, sigurno nisu u celosti sačinjene od kopna", usprotivi se Pelorat.

"Ama, ne govorim o tome", odvrati Treviz, glasom odjednom prožetim izlivom oduševljenja. "Govorim ti da smo, konačno, nabasali na kopno! Mir!"

Gotovo istog časa, sa uzdržanošću koja, međutim, ni slučajno nije bila u stanju da prikrije njegovo uzbuđenje, Treviz položi oba dlana na komandnu ploču i posta deo kompjutera. Posle nekog vremena, on saopšti: "U pitanju je neko ostrvo dugo oko dve stotine pdeset i široko oko šezdeset pet kilometara - manje ili više. Sve u svemu, otprilike petnaest hiljada kvadratnih metara površine. Ne preterano, ali dovoljno veliko. U svakom slučaju, više od puke tačkice na geografskoj karti. Trenutak..."

Osvetljenje u komandnoj prostoriji ponovo se priguši, a potom sasvim nestade.

"Šta ćemo sada?" upita Pelorat šapatom, kao da je tama nešto krhko što se moglo oštetiti pri samo malo jačem zvuku.

"Sačekaćemo da nam se oči priviknu na mrak", odvrati Treviz.

"Brod ovog časa lebdi nad ostrvom. Samo posmatraj. Vidiš li štogod?"

"Ne... Možda samo malene svetle tačke. Ali nisam siguran."

"I ja ih vidim. A sada, upraviću prema njima brodski teleskop."

Zaista, bila su to svetla. Neravnomerno raspoređena, ali sasvim jasno uočljiva.

"Ostrvo je naseljeno", zaključio Treviz. "Možda je ono jedini naseljeni deo ove planete."

"Šta ćemo sada?"

"Čekaćemo dok ne svane. Kako do svanuća preostaje još nekoliko časova, imaćemo priliku da malo otpočinem."

"Da li bi bilo moguće da pokušaju da nas napadnu?"

"Čime? Nisam otkrio nikakvo zračenje, osim zračenja vidljivog dela spektra, plus infracrvenog dela. Ostrvo je naseljeno, i nema nikakve sumnje da su njegovi žitelji inteligentna bića. Imaju tehnologiju, ali očigledno, tehnologiju preelektronskog doba; stoga, ne verujem da nam ovde gore išta pretili. Ukoliko, ipak, grešim, ima dovoljno vremena da me kompjuter upozori na opasnost."

"A kada svane?"

"Razume se, spuštamo se."

75.

Spustili su se u trenutku kada su se prvi zraci jutarnjeg sunca probili kroz jednu poderotinu u oblacima, otkrivši deo ostrva - preovlađivala je svežzelena boja, a prema unutrašnjosti se isticala linija niskih, stepenastih brežuljaka, što su se protezali prema rumenom obzorju.

Pri spuštanju bliže tlu, mogli su da uoče usamljene čestare sa drvećem, i povremeno, voćnjake; međutim, najvećim delom mogle su se videti lepo održavane farme. Odmah ispod njih, na jugoistočnoj obali ostrva, nalazila se srebrnasta plaža, od širokih travnjaka odvojena isprekidanom linijom stenja. Povremeno bi im za oko zapala poneka usamljena kuća; međutim, ničega nije bilo što bi makar izdaleka podsećalo na veće ljudsko naselje.

Konačno, ugledaše i nejasnu mrežu puteva i povremeno kraj njih, raštrkana ljudska staništa; uskoro potom, u daljini, u svežem

jutarnjem zraku, primetiše i neko vazdušno vozilo. Jedino su po načinju na koji je manevrisalo bili u stanju da ga odrede kao vazdušno vozilo, a ne kao neku veću pticu. Bio je to, nesumnjivo, prvi znak razumnog života u pokretu koji su uočili na planeti.

"Možda je u pitanju automatizovana letilica", reče Treviz, "pod uslovom da su to u stanju da ostvare bez razvijenije elektronike."

"Sasvim je moguće", složi se Blis. "Da se neki ljudski stvor nalazi za njenim komandama, čini mi se da nema nikakve sumnje da bi se uputio prema nama. Mora biti da predstavljamo čudesan prizor - letelica koja klizi nadole ne kočeći, bez traga ognja iz raketnih motora."

"Bio bi to neobičan prizor za svaku planetu", primeti Treviz zamišljeno. "Sumnjam da ima mnogo svetova čiji su žitelji bili u prilici da posmatraju silazak antigravitacione letelice... Plaža bi predstavljala veoma pogodno mesto za sletanje; ali ako dole ima vetrova, ne bih baš voleo da nam voda preplavi brod. Ipak, spustiću se na onu travnatu površinu, s druge strane onog stenja."

"Najzad", primeti Pelorat, "gravitacioni brod pri spuštanju neće naneti nikakvu štetu; možemo biti mirni i ako je reč o privatnom posedu."

Spustili su se meko, na četiri široka postolja koja su izbacili još tokom poslednje faze leta. Pod težinom broda, četiri postolja na koja nalegoše načiniše blaga udubljenja na tlu.

"Bojim se da ćemo ipak ostaviti tragove", primeti Pelorat.

"U najmanju ruku", oglasi se Blis, i u njenom glasu bilo je nečega što je zvučalo kao neodobravanje, "klima je očigledno neujednačena... Rekla bih, čak, da je napolju dosta toplo."

Neka, po svemu sudeći ženska prilika, stajala je napolju na travi, posmatrajući silazak broda, ali ne odajući ni strah ni iznenađenje. Na ženinom licu očitavala se samo duboka zainteresovanost.

Na sebi je imala veoma malo odeće, što je potvrđivalo Blisinu procenu u pogledu klime. Sandale su joj, po svemu sudeći, bile od platna, a oko bedara nosila je pregaču raskošno cvetnog dezena. Ništa joj nije pokrivalo noge; takođe, ništa nije imala iznad struka.

Kosa joj je bila crna, duga i veoma sjajna, i spuštala se gotovo do samog struka. Put joj je bila tamnosmeđa, a oči u obliku dva uska

proreza.

Treviz pažljivo pretraži pogledom okolinu; međutim, na vidiku nije bilo nijednog drugog ljudskog stvora. On sleže ramenima i zaključiti: "Pa, tek je rano jutro, i ovdašnji stanovnici mora da su još u kućama; možda još i spavaju. Pri svemu tome, nemam baš utisak da je ovaj kraj gusto naseljen."

Potom, obrativši se Blis i Pelorat, reče: "Izići ću napolje, i pokušati da porazgovaram s onom ženom, pod uslovom da uspemo da se sporazumemo. Vi ćete..."

"Mislim", prekide ga Blis odlučnim glasom, "da bismo i mi mogli da iziđemo. Ona žena ne izgleda preteći, a u svakom slučaju, želela bih da malo protegnem noge i nadišem se svežeg vazduha; možda, čak, i da pribavim nešto ovdašnje hrane. Želim, takođe, i da Falom ponovo oseti čvrsto tle pod nogama; najzad, verujem da bi i Pel želeo da onu ženu osmotri izbliza."

"Ko? Ja?" upita Pelorat, blago porumenevši. "Nipošto, Blis; ali s druge strane, ja sam zvanični lingvista naše male skupine."

Treviz sleže ramenima. "U redu, pođimo svi. Ipak, premda obnažena ne deluje preteće, nameravam da ponesem oružje sa sobom."

"Sumnjam", podbode ga Blis, "da ćete doći u priliku da ga isprobate na onoj mladoj ženi."

Treviz se isceri. "Zgodna je, a?"

Treviz prvi iziđe iz broda, zatim Blis, ispruživši jednu ruku da obgrli oko ramena Falom, koja pažljivo siđe niz stepenice. Konačno, za njima izidje i Pelorat.

Tamnokosa mlada žena i dalje ih je posmatrala sa zanimanjem. Nije učinila ni najmanji nagoveštaj da se povuče.

"Pa, da pokušamo", promrmlja Treviz.

Držeći ruke podalje od oružja, Treviz izgovori: "Moj pozdrav."

Mlada žena počeka trenutak-dva, kao da razmatra Trevizove reči, a onda odgovori: "Moj pozdrav tebi, i moj pozdrav tvojim pratiocima."

Pelorat zadovoljno uskliknu: "Divota! Govori klasičnim galaktičkim, i to sa ispravnim naglaskom."

"I ja je razumem", dobaci mu Treviz, protresavši jednom rukom da bi dao do znanja da mu razujmevanje, ipak, nije savršeno. "Nadam

se da i ona mene razume."

On se ponovo obrati mladoj ženi, smešeci se, kao da bi da potvrdi da su mu namere prijateljske. "Dolazimo s druge strane svemira. Dolazimo sa jednog drugog sveta."

"Baš lepo", odgovori mlada žena svojim zvonkim sopranom. "Tvoj brod dolazi iz Carstva?"

"Moj brod potiče sa jedne daleke plante, a zove se Daleka zvezda."

Mlada žena baci pogled na slova koja behu ispisana na brodu. "To je, znači, ono što kazuju. Ako jeste tako, i ako prvo slovo jeste D, onda, znači, ispisano je naopako."

Taman je Treviz hteo da se usprotivi, kad Pelorat, i dalje blistajući od zadovoljstva, uzviknu: "U pravu je. Slovo D izokrenulo se pre, otprilike, dve hiljade godina. Kakva izvanredna prilika za proučavanje klasičnog galaktičkog, i to kao živog jezika!"

Treviz je pažljivo promatrao mladu ženu. Nije imala više od sto pedeset centimetara, i grudi su joj, premda lepo izvajane, bile male. Pa ipak, bile su to grudi zrele žene. Bradavice na dojkaama bile su krupne i tamne, mada je to moglo biti i usled boje njene kože.

Treviz joj se obrati: "Zovem se Golan Treviz; moj prijatelj je Janov Pelorat; ženino ime je Blis, a ovo dete je Falom."

"Da li je, znači, na toj dalekoj planeti gde život provodite, običaj da muškarci dva imena imaju? Ja sam Hiroko, kćer Hiroko."

"A ime vašeg oca?" odjednom se umeša Pelorat.

Na to pitanje Hiroko odgovori ravnodušnim sleganjem ramenima. "Ime njegovo, reče mi mater, jeste Smul, ali ni od kakve to nije važnosti. Nikada ga ne upoznaoh."

"A gde su drugi?" upita Treviz. "Čini se da ste jedini vi ovde, da nas pozdravite."

"Mnogi muškarci su u lovu na ribe; mnoge žene u poljima. Ova dva poslednja dana praznovah, i stoga imadoh sreću da ugledam ovu čudesnu stvar. Ali naš narod je veoma radoznao, a vaš brod se mogao izdaleka ugledati, kako se spušta. I drugi iz našeg roda ubrzo će stići."

"Ima li mnogo ljudi na ovom ostrvu?"

"Ima mnogo više nego dvadeset, i još pet hiljada", odgovori

Hiroko s vidljivim ponosom.

"A ima li i drugih ostrva?"

"Drugih ostrva, najpoštovaniji gospodine?" Očigledno je bilo da ju je pitanje zbunilo.

Treviz prihvati njeno pitanje kao konačan odgovor. Ovo je očigledno bilo jedino mesto na čitavoj planeti naseljeno ljudima.

"Kako glasi ime vašeg sveta?" upita on.

"Ime je Alfa, gospodine dobri. Učili su nas da mu je dolično ime Alfa Kentaura, ukoliko ti to neki smisao otkriva, ali mi ga zovemo samo Alfa, i, pogledaj, zar nije to svet plemenita lika?"

"Kakav svet?" upita Treviz, tupo se zagledavši u Pelorata.

"Želi da kaže - lep svet", objasni mu Pelorat.

"U pravu je", složi se Treviz, "bar što se tiče ovog mesta, i u ovom trenutku." On pogleda uvis, put prozračnog, plavog jutarnjeg neba, sa samo ponekim pramenom oblaka. "Danas je lep, sunčan dan, Hiroko, ali sumnjam da na Alfi imate mnogo takvih."

Hiroko se ukruti. "Onoliko koliko poželimo, gospodine. Oblaci mogu doći kad kišu poželimo, ali za većinu dana, naše je mišljenje, najlepše je kad imamo sjajno nebo iznad nas. Sumnje nema, sjajno nebo i blag vetar najbolje je poželeti za one dane kada su ribarski činovi na sinjem moru."

"Znači, Hiroko, da vaš narod može da upravlja vremenom po želji?"

"Kad ne bismo mogli, Golane Trevize, gospodine, od kiše se nikad ne bismo osušili."

"Ali kako vam to polazi za rukom?"

"Ja nisam obučena za to, najpoštovaniji gospodine, i ne znam ti reći."

"A kako glasi ime ovog ostrva, na kojem vi i vaš narod živite?" upita Treviz, uhvativši sebe kako i sam počinje da se izražava koristeći kitnjaste sklopove klasičnog galaktičkog (pitajući se, usput, da li vremena slaže kako treba).

"Ime mu znači", odgovori Hiroko, "nebesko ostrvo sred beskraja morske vode. I kažemo još: Nova Zemlja."

Istog časa Treviz i Pelorat zgledaše se, podjednako iznenađeni i uzbuđeni.

76.

Nije, međutim, bilo vremena da se razgovor sa Hiroko nastavi. I drugi žitelji ostrva već su počeli da pristižu. Na desetine njih. Mora da su to oni, pomisli Treviz, koji nisu bili ni na moru ni na poljima; oni koji su se zatekli u blizini. Mahom su pristizali pešice, mada su se mogla nazreti i dva vozila - prilično stara i dosta nezgrapna.

Očevidno, ovo je bila zajednica na dosta niskom tehnološkom stupnju; pa ipak, bili su stanju da preuređuju klimu prema vlastitoj volji.

Dobro je poznata činjenica da tehnologija nije, neminovno, nešto jedinstveno; da manjak u napretku u jednom smislu nije, neminovno, onemogućavao znatan napredak u drugim pravcima. Međutim, sasvim je sigurno da je ovaj primer neujednačenog razvoja predstavljao nešto neuobičajeno.

Od onih koji su se u međuvremenu okupili i posmatrali brod, najmanje polovinu su činili stariji muškarci i žene; bilo je tu i troje ili četvoro dece. Među ostalima, preovladavale su žene. Niko od njih nije ispoljavao ni najmanji znak nesigurnosti ili straha.

Treviz se tihim glasom obrati Blis. "Da li pomalo petljate po njima? Izgledaju mi nekako - spokojni."

"Ni ne pokušavam", odvrati Blis. "Nikada ne petljam po umovima, osim ako na to nisam prisiljena. Sada se samo brinem o Falom."

Za sve one koji su imali prilike da se susretnu sa radozalcima, uobičajenim na svakom svetu širom Galaksije, pridošlice su predstavljale tek malenu skupinu; za Falom, kojoj je trebalo vremena da se navikne na troje odraslih na Dalekoj zvezdi, oni su predstavljali ogromnu gomilu. Dete je disalo ubrzano i nekako plitko, napola zatvorivši oči. Gotovo se činilo kao da se nalazi u stanju šoka.

Blis ju je blago i ritmično tapšala po ramenu, ispuštajući istovremeno smirujuće zvuke. Treviz je bio siguran da je sve to pratila i tananom obradom detinjeg moždanog tkiva.

Falom odjednom duboko udahnu vazduh, gotovo se zagrcnuvši, i strese se, kao da joj je telom prošla jeza. Zatim podiže glavu i zagleda se u prisutne pogledom koji je bio gotovo uravnotežan; časak potom, zagnjuri lice među Blisine grudi.

Blis je ostavi da miruje u tom položaju, dok je i dalje, obgrlivši dete oko ramena, nastavljala da je povremeno stiska, kao da nastoji da je, stalno iznova, uverava u svoju zaštitničku prisutnost.

Pelorat je, po svemu sudeći, i dalje bio obuzet osećanjem zadivljenosti, dok mu je pogled šetao od jednog Alfanca do drugog. "Golane" reče on najzad, "vidiš li koliko se međusobno razlikuju?"

Treviz je to već i sam zapazio. Put im je bila različitih, zagasitih nijansi, kao i kosa - osim jedne žene plamenoriđe kose, plavih očiju i tela prošaranog pegama. najmanje tri, po svemu sudeći odrasle osobe, bile su niska stasa kao i Hiroko, dok su jedna ili dve nadvisivale i samog Treviza. Izvestan broj prisutnih, oba pola, imao je oči kao i Hiroko, i Treviz se priseti da je slušao - nikada sam nije bio tamo - da su takve oči bile karakteristične za stanovnike prenakrcanih trgovačkih svetova u sektoru Fili.

Niko od Alfanaca nije imao ništa iznad pojasa, i činilo se da sve žene imaju male grudi. Koliko je bio u stanju da vidi, bar kada su žene bile u pitanju, to gotovo da je bila jedina telesna karakteristika po kojoj su međusobno bile slične.

"Gospođice Hiroko", iznenada se oglasi Blis, "moje dete nije se još naviklo na putovanja svemirom, i ovog časa je suočeno sa mnogo više novih stvari no što je u stanju da bez poteškoća prihvati. Da li biste mu dozvolili da sedne, i da li bi bilo moguće da mu ponudite malo jela i pića?"

Hiroko se u nedoumici zagleda u Blis, i Pelorat joj priskoči u pomoć, ponovivši sve što je Blis rekla, ali probranim, kitnjastim frazama karakterističnim za način izražavanja u srednjem razdoblju Carstva.

Hiroko u magnovenju prinese ruku ustima, i ljupko se spusti na kolena. "Beskrajno vas molim za oprostaj, najpoštovanija gospo", reče ona. "Sasvim sam smela s uma potrebe detinje, kao i tvoje. Velika neobičnost ovog događaja svu me je pomela. Da li bi ti - da li biste svi vi - voljni bili da, kao namernici i gosti, svratite u trepezariju na jutarnji obrok? I možemo li vam se pridružiti, da odigramo ulogu domaćina?"

"Veoma ste ljubazni", odvrati Blis. Govorila je sporo i reči izgovarala pažljivo, nadajući se da će im tako omogućiti da je dobro

razumeju. "Ali možda bi ipak bilo bolje ukoliko nam samo vi budete domaćica, detinjeg spokojstva radi, budući da nije navikla da se nalazi u društvu mnoštva ljudi."

Hiroko ustade. "Biće kako si izvolela reći, gospo."

Ona ih, lako i ljupko hodajući, povede preko travnjaka. Ostali Alfanci priđuše im još bliže; činilo se da ih posebno zanima odeća došljaka. Treviz skide svoj letnji kaputić, i ponudi ga muškarcu koji je koračao pored njega i prstom upitno pokazivao na ovaj deo Trevizove odeće.

"Evo", reče Treviz, "pogledaj ga, ali mi ga vrati." A onda se obrati Hiroko. "Postarajte se, molim vas, gospođice Hiroko, da ga dobijem natrag."

"Nemojte sumnjati ni za tren, najpoštovaniji gospodine, biće vam vraćen." Svoje reči ona proprati ozbiljnim klimanjem glave.

Treviz joj se nasmeši i krenu dalje. Ionako se bez kaputića osećao ugodnije na blagom, svežem povetarcu.

Za sada, nije mu pošlo za rukom da otkrije ikakav znak da neko od ljudi oko njega nosi oružje; ne manje zanimljivo mu je bilo što niko, kako se činilo, nije ispoljavao ni uznemirenost ni strah zbog činjenice da ga je on nosio. Čak kao da ih oružje uopšte nije zanimalo. Moguće je, dakako, da je razlog tome bio što još nikad nisu ugledali ništa poput Trevizovog oružja; sudeći po onome što je Treviz do ovog časa uspeo da vidi, Alfa je sasvim lako mogla biti svet koji nije poznavao nasilje.

Jedna od žena, požurivši napred da bi pretekla Blis, okrenu se u jednom trenutku i zagledavši se pomno u njenu bluzu, upita: "Imaš li ti grudi, najpoštovanija gospo?"

I kao da ne beše u stanju da se obuzda i sačeka odgovor, ispruži ruku i lako dotače Blisina prsa.

Blis joj se nasmeši i odgovori: "Kao što beše u stanju da i sam ustanoviš - imam. Možda mi nisu tako divotno izvajane, kao tvoje; ali nisam to uzela kao razlog da ih krijem. Na mom svetu, znaš, običaj nije da žene otkrivaju grudi."

Tek malčice okrenuvši glavu, ona se šapatom obrati Peloratu, koji je koračao pokraj nje: "Kako ti se dopada moj klasični galaktički?"

"Odlično se snalaziš, draga", odvrati Pelorat.

Trpezariju je činila povećá prostorija, sa dugim stolovima za koje su, sa svake strane, bile pričvršćene dugačke klupe. Bilo je očevidno da Alfanci obeduju kao u nekoj vrsti komune.

Treviz oseti kako ga peče savest. Blisina molba da budu ostavljeni nasamo učinila je da čitavu trpezariju zauzmu samo njih petoro, prinudivši Alfance da ostanu napolju. Izvestan broj, ipak, zauze položaj na pristojnoj udaljenosti od prozora - koji su predstavljali tek rupe u zidu bez stakla - po svoj prilici da bi mogli posmatrati strance dok jedu.

I protiv svoje volje, Treviz pomisli šta bi bilo kada bi padala kiša. Razume se, kiša je padala samo kada je za njom bilo potrebe, blaga i laka, i čak je ni vetrić ne bi uznemirio dok ne napada dovoljno. Pri svemu tome, pomisli Treviz dalje, kiša je padala samo u označeno vreme, i Alfanci su uvek bili spremni da je dočekaju.

Prozor prema kome je bio okrenut gledao je daleko prema moru, i tamo daleko na obzorju, Trevizu se učini da vidi mehurove oblaka nalik na one koji su gotovo svuda prekrivali nebo, osim ovde, u ovom malom Raju.

Bilo je, očigledno, i nekih prednosti u kontrolisanoj klimi.

Konačno, poslužila ih je neka mlada devojka, koja je sve vreme hodala na prstima. Nije im bilo postavljeno pitanje šta žele; jednostavno, poslužili su ih. Pred svakim se našla mala čaša mleka, nešto veća ispunjena sokom od grožđa, i najzad, jedna još veća, puna sveže vode. Obed se sastojao od omleta od dva povećá jajeta, pored koga se nalazilo nekoliko kriški belog sira. Pred svakim se, takođe, nalazio još jedan veći tanjir sa prženom ribom i pečenim krompirićima posluženim na svežim, zelenim listovima salate.

Blis je preneraženo posmatrala svu tu količinu hrane pred sobom, očevidno u nedoumici odakle da počne. Falom, međutim, nisu morale takve brige. Ona najpre žedno ispi sok od grožđa koji joj je očito prijao, a zatim se baci na ribu i kumpiriće. Bila je spremna da se, u tu svrhu, posluži prstima, ali je Blis zadrža i dodade joj jednu kašiku koja je na suprotnom kraju bila zašiljena, tako da se mogla koristiti kao viljuška.

Pelorat smeškom dade izraza svom zadovoljstvu, i istog časa lati se omleta. Treviz, rekavši najpre: "A sada da se podsetimo ukusa

pravih jaja", pohita da sledi prijateljev primer.

Hiroko, zaboravivši na svoj doručak, očarano posmatrajući s kolikim su se apetitom njeni gosti bacili na jelo (čak je i Blis počela da jede s očiglednim uživanjem), konačno ih upita: "Je li ukusno?"

"Odlično je", odvrati Treviz pomalo prigušenim glasom. "Ovo ostrvo, po svemu sudeći, ima hrane u izobilju... Ili ste nas obilnije poslužili, iz puke učtivosti?"

Hiroko ga je slušala netremice ga posmatrajući; činilo se da je uspela da se razabere u Trevizovim rečima, jer odmah odgovori: "Ne, ne, najpoštovaniji gospodine. Naša zemlja je preobilna, a naše more još i više od zemlje. Naše patke daju nam jaja, a naše koze i mleko i sir. A izobilni su i plodovi naše zemlje. Preko svega toga, naše more ima bezbroj ribljih vrsta, u neizmernim količinama. Čitavo Carstvo moglo bi da guta hranu za našim stolom, i da ne potroši ribe iz našeg mora."

Treviz se nasmeši u sebi. Očigledno, mlada Alfanka nije imala ni najmanju predstavu o stvarnoj ogromnosti Galaksije.

"Hiroko", obrati joj se on, "rekoste maločas da ovo svoje ostrvo nazivate Novom Zemljom. Znate li, možda, gde bi se mogla nalaziti Stara Zemlja?"

Ona ga zbunjeno pogleda. "Stara Zemlja, kažeš? Beskrajno molim za oprostaj, najpoštovaniji gospodine. Ne razabiram značenje tvojih reči."

"Pre nego što je nastala Nova Zemlja", objasni joj Treviz, "vaš narod mora da je živeo negde drugde. To 'drugde', to 'negde drugde' odakle ste došli, znaš li gde se nalazi?"

"O tome mi duša ne zna ništa, najpoštovaniji gospodine", odgovori ona, još više zbunjena. "Ova zemlja beše moja čitavog mog veka, i moje matere i matere moje matere pre toga; i ne sumnjam nimalo, matere matere moje matere, i njene matere. O nekoj drugoj zemlji, duša mi ne zna ništa."

"Ali", nastavi Treviz, nastojeći da u svoje reči unese što više topline, "vi ovu zemlju nazivate Novom Zemljom. Zbog čega je tako zovete?"

"Zato što, najpoštovaniji gospodine", odvrati ona sa isto toliko topline, "to beše ime koje joj je dato, i kojim će je svi nazivati sve dok

um ženin ne naloži suprotno."

"Ali ovo je Nova Zemlja, i sledstveno tome, dolazi posle. Mora, dakle, postojati i Stara Zemlja, koja joj je prethodila, i po kojoj je i Nova Zemlja dobila ime. Svakog jutra, evo, sviće novi dan, što znači da je pre toga morao postojati stari dan. Zar ne uvidate da mora biti tako?"

"Ne, najpoštovaniji gospodine. Ja samo znam kako se ova zemlja zove. Duša mi ne zna ni za šta drugo, i ne mogu da pratim tvoje reči koje mi veoma zvuče kao ono što ovde nazivamo 'cepanjem dlake načetvoro'. Bez ikakve uvrede, najpoštovaniji gospodine."

I Treviz odmahnu glavom priznavši da je pobeđen.

77.

Treviz se naže prema Peloratu i šapatom mu se obrati: "Kuda god da pođemo, šta god da učinimo - ostajemo bez ikakvih obaveštenja."

"Budući da znamo gde se Zemlja nalazi, zar je to važno?" odvrati Pelorat jedva pokrećući usne.

"Želeo bih da saznam nešto o njoj."

"Vidiš i sam da je vrlo mlada - teško da bi se mogla smatrati skladištem podataka."

Treviz se za trenutak zamisli, a onda klimnu u znak potvrde. "U pravu si, Janove."

Okrenuvši se, potom, prema Hiroko, on je upita: "Gospođice Hiroko, još nas niste pitali zbog čega smo došli ovamo, na vaš svet?"

Hiroko obori oči i odgovori: "To, najpoštovaniji gospodine, sve dok vas obed ne okrepi, ne bi bilo učtivo sa moje strane."

"Ali kako smo završili s obedom, ili smo, bar, pri kraju, i kako smo istovremeno malo predahnuli, reći ću vam zbog čega smo ovde. Moj prijatelj, dr Pelorat, naučnik je na našem svetu, veoma uman čovek. On je mitolog. Da li vam je poznato šta to znači?"

"Ne, najpoštovaniji gospodine, nije mi poznato."

"On proučava drevne priče, u obliku u kome još žive na različitim svetovima. Te drevne priče zovu se mitovi i predanja, i dr Pelorat se za njih veoma zanima. Da li ovde, na Novoj Zemlji, postoje ljudi koji

poznaju drevne priče ovog sveta?"

Hirokino čelo prošaraše bore, dok se upinjala da razmisli o Trevizovom pitanju. "To nisu stvari kojima sam ja vična", odgovori ona napokon. "Međutim, imamo ovde jednu starinu koji je zaljubljen u razgovore o predavnim vremenima. Kako je on do tih stvari došao ja vam ne bih umela reći; ali moje mi misli kazuju da je on svoja znanja uzeo iz vazduha, ili ih je čuo od drugih koji nisu mirovali na jednom mestu. Možda naša starina ima nešto što bi tvoj pratilac voleo da čuje; ali ja ipak ne želim da vas pogrešno upućujem. Moja mi pamet kazuje", i ona se obazre levo i desno, kao da ne želi da je neko čuje, "da je taj čovek samo staro torokalo, mada su mnogi ovde voljni da slušaju njegov zbor."

Treviz klimnu glavom. "Takvo torokalo je upravo ono što nam treba. Da li bi bilo moguće da mog prijatelja odvedete do tog starca, i..."

"Ime kojim sebe zove je Monoli."

"Dakle, do Manolija. Mislite li da bi bio spreman da porazgovara sa mojim prijateljem?"

"On? Spreman da porazgovara?" odvrati Hiroko prezrivo. "Moraš, radije, pitati da li je spreman da ikad prestane sa svojim zborom. On je samo čovek, i prema tome, ukoliko bi mu dozvola bila data, govorio bi danima i noćima, bez prestanka. Bez ikakve uvrede, najpoštovaniji gospodine."

"Bez ikakve uvrede, Hiroko. Da li vam ne bi smetalo da sada odvedete mog prijatelja do Monolija?"

"To može svako učiniti, bilo kada. Starina je uvek kod kuće, i prosto čezne za svaki svežim uvetom."

"A možda bi", upita Treviz, "neka starija žena bila voljna da dođe i posedi sa gospođom Blis. Ona mora da se stara o ovom detetu i nije u mogućnosti da se mnogo kreće unaokolo. Činilo bi joj zadovoljstvo da ima društvo, jer žene su, kao što i sami znate, uvek spremne za..."

"Torokanje", prekide ga Hiroko, sa veselim prizvukom u glasu. "Da, muškarci to uvek govore, mada su oni, kao što sam приметila, mnogo veći brbljivci. Pričekajte samo da se vrate iz ribarenja, i videćete kako se jedan s drugim nadmeću u pričama o svojim

ulovima. Niko im, dabome, ništa neće reći, niti dati imalo vere onome što zbore, ali ipak, to ih neće nimalo omesti. Ali evo, i ja toročem... Pozvaću jednu prijateljicu moje majke, koju sada mogu da vidim kroz prozor, i zamoliću je da ostane sa gospođom Blis i detetom, ali pre toga ona će odvesti tvog prijatelja, najpoštovanijeg doktora, do staroste Monolije. Ukoliko tvoj prijatelj bude toliko žudno slušao koliko će Monoli žudno govoriti, verujem da ih ništa, dok su živi, neće rastaviti... A sada, dozvoljavate li mi da se za trenutak udaljim?"

Pošto ih Hiroko napusti, Treviz se okrete prema Peloratu i reče: "Čuj, izvuci od matorog što god više budeš mogao, a i vi, Blis, nastojte da što više saznate od one žene. Sve što se tiče Zemlje dobrodošlo nam je."

"A vi?" upita Blis. "Šta vi nameravate?"

"Ja ću ostati sa Hiroko, i nastojati da pronađem još neki izvor obaveštenja."

Blis se nasmeja. "Pa naravno. Pel će biti sa tim starcem, a ja sa onom starom ženom. Vi ćete, međutim, primorati sebe da ostanete sa ovom privlačnom, poluobnaženom devojkom. Čini se da je to sasvim razumna podela zaduženja."

"Kako stvari stoje, to jeste razumna podela zaduženja."

"Pretpostavljam, ipak, da tu razumnu podelu zaduženja ne smatrate pomalo iznuđenom?"

"Ne, ne smatram. A i zbog čega bih?"

"Tako je. Zbog čega biste?"

Hiroko se vrati, i ponovo sede kraj njih. "Sve je sređeno. Najpoštovanijeg dr Pelorata odvešće do Monolija; i najpoštovanija gospođa Blis, zajedno sa detetom, dobiće društvo. Da li bi mi, onda, najpoštovaniji gospodine Trevize, podario svoju ljubaznost i omogućio da nastavim razgovor s tobom, ukoliko želiš i o toj Staroj Zemlji o kojoj sve vreme..."

"Toročem?" prekide je Treviz.

"Ne", odvrati Hiroko, nasmejavši se. "Ali lepo si se pošalio sa mnom. U toj stvari, sve do ovog časa, nisam ispoljila ništa drugo osim neučtivosti. Pečem se da to popravim."

Treviz se okrenu prema Peloratu. "Pečem se?"

"Gorim", objasni Pelorat uviđavno.

"Gospođice Hiroko", reče Treviz, "nisam uočio nikakvu neučtivost s vaše strane. Ali ukoliko će to doprineti da vam se raspoloženje popravi, veoma ću rado razgovarati sa vama."

"Ljubazne reči. Zahvaljujem ti", odvrati Hiroko i ustade.

I Treviz se podiže. "Blis", napomenu on, "učinite sve da Janov bude bezbedan."

"Preпустите to meni. Što se, pak, vas tiče, vi imate svoje..." Ona klimnu glavom prema Trevizovom oružju.

"Sumnjam da će mi ovde biti potrebno", odvrati Treviz sa nelagodnošću.

On pođe za Hiroko, i oboje iziđoše iz trepezarije. Sunce je dobro odskočilo, i napolju je bilo još toplije. U vazduhu se, kao i uvek, mogao razabrati karakterističan miris tuđe planete. Treviz se priseti da je na Komporelenu bio jedva raspoznatljiv, da je na Aurori pomalo odisao na ustajalost, a da je na Solariji bio upravo očaravajući (na Melpomeniji bili su u svemirskoj odeći, i sve što su mogli osetiti bio je miris njihovih vlastitih tela). U svakom slučaju, posle nekoliko časova miris se više nije osećao, budući da su nosni nervi postali već njime sasvim zasićeni.

Ovde, na Alfi, miris je imao prijatnu aromu sveže trave što buja pod dobročiniteljskom toplotom sunca, i Treviz se oseti pomalo nelagodno, svestan da će uskoro, i ovde, miris postati neraspoznatljiv.

Približavali su se nekom omanjem zdanju načinjenom, po svemu sudeći, od bledoružičaste žbuke.

"Ovo je", reče Hiroko, "moj dom. Nekada je pripadao mlađoj sestri moje matere."

Ona uđe u kuću, davši Trevizu znak da pođe za njom. Vrata su bila otvorena, ili bolje rečeno - kao što Treviz primeti prolazeći kroz njih - nikakvih vrata nije ni bilo.

"Šta radite kada počne kiša?" upita Treviz.

"Pripremimo se. Dva dana, od ovog časa, kiša će pasti, i padaće tri sata u cik zore, kada je najsvežije i kada je najpogodnije da se zemlja obdari vodom. Ništa drugo tada neće biti potrebno, osim da samo ovaj zastor, istovremeno i neproziran i nepromočiv, navučem preko vrata."

I ona navuče zastor. Činilo se da je načinjen od neke vrste nepoderivog platna.

"Neka ostane ovako", dodade ona. "Svima će biti znano da sam u kući, ali da nisam na raspolaganju; bilo zbog toga što spavam, bilo zbog toga što me važni poslovi čine zauzetom."

"Ipak, taj zastor nije baš neka velika prepreka."

"Kako da nije? Zar ne vidiš da je ulaz pokriven?"

"Ali bilo ko bi mogao zastor pomaći u stranu."

"Ne obazirući se na želje stanara?" upita Hiroko preneraženo. "Zar se takve stvari čine na tvom svetu? To samo varvarima priliči."

Treviz se isceri. "Samo sam pitao."

Ona ga povede u drugu od dve sobe, i ponudi ga da sedne u jednu udobnu naslonjaču, što on i učini. Bilo je nečeg pomalo neprijatnog u tom sobičku: možda stoga što je bio malen i gotovo prazan. Čitava kuća, uostalom, kao da je bila sagrađena samo s jednim ciljem: da se čovek za trenutak povuče u samoću i predahne. Prozori su takođe bili maleni, i postavljeni više prema tavanici, ali su duž zidova, brižljivo raspoređene, stajale uglačane trake nalik na ogledala, rasipajući svetlost po celoj prostoriji. Na podu je bilo više proreza, kroz koje je strujao prijatan, svež vazduh. Budući da nije primetio nikakav nagoveštaj veštačkog osvetljenja, Treviz se upita nisu li Alfanci bili prinuđeni da odlaze na počinak sa zalaskom, i da ustaju sa izlaskom sunca.

Upravo se spremao da se o tome raspita kod Hiroko, kada ga mlada žena preduhitri pitanjem: "Da li je gospođa Blis tvoja saputnica?"

Treviz, oprezno, odgovori pitanjem: "Da li time mislite - da smo par u seksualnom smislu?"

Hiroko porumene. "Molim te, neka te vode obziri i neka nam razgovor bude pristojan... Da, mislila sam na uživanje nasamo."

"Ne, ona je saputnica mog učenog prijatelja."

"Ali ti si mlađi, i plemenitija lika."

"Pa, hvala vam na lepom mišljenju - ali moram reći da ga Blis ne deli. Mnogo više nego ja, njoj se dopada dr Pelorat."

"Iznenaduje me to, veoma. I nije spreman da je deli?"

"Nisam ga to nikada pitao, ali sam siguran da nije. Međutim, ni ja

to od njega ne bih tražio."

Hiroko s razumevanjem klimnu. "Shvatam. U pitanju je njena zadnjica."

"Njena zadnjica?"

"Znaš. Ovo." I ona se pljesnu po svojim bokovima.

"Ah, to! Shvatam, sada. Tako je, Blis zaista ima raskošna bedra." On načini vijugav pokret obema rukama, nagoveštavajući skladne ženske oblike, i namignu. Hiroko se nasmeja.

"Naravno, pri svemu tome, najveći broj muškaraca uživa, upravo, u takvim raskošnim bedrima", dodade on.

"Teško mi je da u to poverujem. Takva potreba - potreba za mnogo više onoga što je isto tako prijatno u umerenim količinama - nalik mi je na neku vrstu proždrljivosti. Da li bih ti se još više dopadala kada bi mi dojke bile velike i kada bi se praćakale, i bradavice bile okrenute nadole? Videla sam, vaistinu, i takve, ali ne i muškarce koji bi im hrlili u susret. Jadne žene, tako unakažene, zaista moraju da skrivaju svoju čudovišnost - kao što to i gospođa Blis čini."

"Prevelike grudi ni mene naročito ne privlače, ali siguran sam da Blis svoje grudi ne pokriva zbog njihovog nesavršenstva."

"Ti, znači, nemaš ništa protiv mojih telesnih oblika?"

"Bio bih zaista lud kada bih imao. Veoma si lepa." Treviz, konačno, prihvati da se mladoj ženi obrati na ti.

"A kakav užitak možeš sebi priuštiti, na tom tvom brodu, dok ploviš; od jednog sveta do drugog - jer koliko shvatam, gospođa Blis ti ga uskraćuje?"

"Nikakav, Hiroko. I tu se ništa ne može. Povremeno, zaista, mislim na užitke, i to u meni izaziva nelagodu; međutim, mi koji putujemo svemirom dobro znamo da postoje trenuci koje moramo preživeti i bez užitaka. Ali zato ih nadoknađujemo u drugim prilikama."

"Kada si već spomenuo nelagodu - šta činiš da je od sebe otkloniš?"

"U stvari, upravo se ovog časa osećam veoma nelagodno; bolje rečeno, otkako si započela razgovor o tome. Pri svemu tome, rekao bih da baš ne bi bilo odveć učtivo ukoliko bih pokušao da ti objasnim

na koji bi način moja nelagoda mogla biti otklonjena."

"A da li bi, po tvojim mislima, bilo neučtivo ukoliko bih ja to učinila?"

"To u celosti zavisi od prirode onoga što bi predložila."

"Ja predlažem da ti i ja delimo užitak."

"Da li si me, Hiroko, ovamo dovela samo zato da bismo mogli deliti užitak?"

Hiroko odvrati, zadovoljno se osmehujući. "Jesam. To je bila moja dužnost domaćice, ali isto tako, i moja vruća želja."

"Pa, u tom slučaju, priznajem da je to i moja želja. Veoma bih želeo da delim sa tobom. Hiroko. Prosto... pečem se pri pomisli na užitak!"

MUZIČKO VEČE

78.

Ručak je bio poslužen u istoj prostoriji u kojoj su i doručkovali. Ovog puta trpezarija je bila puna Alfanaca, i među njima su, dočekani dobrodošlicom, sedeli Treviz i Pelorat. Blis i Falom jeli su odvojeno, manje ili više nasamo, u jednom pokrajnom sobičku.

Pred njima je bilo nekoliko vrsta riba, zajedno sa čorbom u kojoj su se nalazili rezanci, po svemu sudeći, od kuvane jaretine. Vekne hleba stajale su na stolu, dopola isečene u kriške; pokraj njih džem i buter. Tu je bila i neka porozna salata velikih listova, ali je upadljiv bio nedostatak bilo kakve poslastice; voćni sokovi šetali su unaokolo u naizgled neiscrpnim vrčevima. Posle onako obilnog doručka i Treviz i Pelorat bili su prinuđeni da uzmu tek po koji zalogaj, ali svi drugi, kako se činilo, jeli su s uživanjem.

"Kako im samo uspeva da se ne ugoje?" upita se Pelorat tihim glasom.

Treviz sleže ramenima. "Najverovatnije, zahvaljujući fizičkim radovima."

Bila je to, po svemu sudeći, društvena zajednica u kojoj se nije prevelika pažnja obraćala ambijentu u kojem se jelo. Za stolom je vladao pravi metež - vikalo se, smejalalo, i udaralo po stolu debelim, očigledno nesalomivim peharima. Žene su bile isto toliko bučne kao i muškarci, mada su im glasovi bili kreštaviji.

Pelorat se trzao, ali Treviz, koji sada (privremeno, bar) nije osećao ništa od one nelagode o kojoj je govorio Hiroko, istovremeno je delovao i opušteno i veoma raspoloženo.

"U stvari", započe on, "život ovde ima i svoje dobre strane. Čini se da žitelji ostrva uživaju u životu i da ih ne more nikakve brige. Klimu su prilagodili svojim potrebama, a i hrane imaju u izobilju. Za njih je ovo 'zlatno doba', koje se, jednostavno, proteže u beskraj."

Gotovo je morao da viče da bi ga Pelorat mogao čuti, i ovaj, takođe vičući, odvrati: "Tako je bučno ovde."

"Navikli su na to."

"Ne shvatam kako uspevaju da razumeju jedni druge, u čitavom

ovom metežu."

Dvojica prijatelja jedva da su uspevala da se razaberu u razgovoru koji se vodio za stolom. Tuđinski izgovor, arhaična gramatika i redosled reči i alfanskom jeziku - sve je to činilo da se, pri povišenom razgovoru, ama baš ništa nije moglo razumeti. Za Treviza i Pelorata bilo je to kao da su osluškivali zvuke što su dopirali iz nekog zoološkog vrta obuzetog panikom.

Tek posle obeda pridružiše se Blis u jednom omanjem staništu, za koje Treviz odmah ustanovi da se tek u ponekoj pojedinosti razlikovalo od Hirokine kuće; zdanje im je dodeljeno da im posluži kao privremeno prebivalište. Falom se nalazila u drugoj sobi, prema Blisinom tvrđenju beskrajno zadovoljna što je mogla biti sama, spremajući se da malo odspava.

Pelorat pogleda vrata-otvor u zidu i primeti, očigledno u nedoumici: "Ovde kao da veoma malo drže do potrebe za samoćom. Kako da slobodno razgovaramo?"

"Budi siguran", objasni mu Treviz, "da onog časa kada navučemo zastor na vrata niko više neće ni pokušati da nas uznemiri. Sva sila ovdašnje društvene konvencije čini zastor, praktično, nepovredivim."

Pelorat uputi brz pogled prema visokim, otvorenim prozorima. "Mogu nas prislušivati."

"Nema potrebe da vičemo, a ni Alfanci neće prislušivati. Čak i kada su nas, stojeći napolju, posmatrali za vreme doručka, nastojali su da ostanu na pristojnoj udaljenosti."

Blis se nasmeši. "Toliko ste mnogo naučili o afanskim običajima, za ono malo vremena što ste proveli nasamo sa onom ljupkom, malom Hiroko, i tako ste odjednom postali puni poverenja u njihovu obzirnost. Šta se to dogodilo?"

"Ukoliko ste", odvrati Treviz, "uočili da se u mojim moždanim vijugama nešto promenilo, i to nabolje, i ukoliko ste u stanju da dokonate razlog tome, jedino što od vas mogu da zatražim jeste da mi mozak ostavite na miru."

"Savršeno vam je dobro poznato da Gea, ni pod kakvim okolnostima - osim ako vam je život ugrožen - neće ni dotaći vaš um, a poznato vam je i zbog čega. Pa ipak, ja nisam, u mentalnom smislu, slepa: mogu da osetim šta se događa i na kilometar odavde.

Je li to vaš uobičajeni, neodoljivi poriv, koji u vama bude svemirska putovanja, moj erotomanski prijatelju?"

"Erotomanski? Ma nemojte, Blis. Samo dva puta, tokom čitavog putovanja. Samo dva puta!"

"Ali bili smo samo na dva mesta na kojima ste bili u prilici da se sretnete sa primercima ženskog roda. Dva puta - u samo dve prilike. A i na jednom i na drugom posle samo nekoliko časova boravka."

"Savršeno vam je jasno da na Komporelenu nisam imao izbora."

"Što se toga tiče, u pravu ste. Veoma se dobro sećam kako je izgledala." Blis prsnu u nezadrživ smeh. A onda dodade: "Ipak, teško mi je da poverujem da ste nemoćno pali u Hirokin čvrst zagrljaj, ili da se vaše telo povilo pred njenom neodoljivom voljom."

"Razume se da to nije bio slučaj. Učinio sam to od svoje volje. Pa ipak, moram reći da se to dogodilo na njen predlog."

Sa blagim prizvukom zavisti u glasu, Pelorat upita: "Golane, da li ti se to uvek dešava?"

"Kako bi drukčije i moglo biti, Pele?" prihvati Blis. "Žene mu uvek, bespomoćno, padaju u naručje."

"Voleo bih da je tako", odvrati Treviz, "ali nije. I zadovoljan sam što nije - jer, u životu ima i drugih stvari kojima bih želeo da se bavim. Bez obzira na sve to, u ovom slučaju sam, zaista, bio neodoljiv. Na kraju krajeva, bili smo prvi ljudi s nekog drugog sveta koje je Hiroko ugledala - u stvari, možda je to slučaj i sa svim žiteljima Alfe. Na osnovu onoga što je tu i tamo rekla - znate, usputna opažanja - zaključio sam da je čak zapravo gajila uzbudljivu predstavu o meni; naime, da bih se mogao razlikovati od Alfanaca, bilo u pogledu anatomije, bilo u pogledu ljubavne tehnike. Jadanica. Bojim se da se razočarala."

"Ah!" primeti Blis. "A vi?"

"Nisam", odvrati Treviz. "Međutim, boravio sam na većem broju svetova i imao svakojaka iskustva, i ono što sam ustanovio jeste da su ljudi uvek ljudi, i da je seks uvek seks - gde god da se uputite. Ukoliko, uopšte, postoje neke razlike, one su po pravilu i beznačajne i neprijatne. Na kakve sve miomirise nisam svojevremeno nailazio! Sećam se neke mlade žene kojoj, jednostavno, nije išlo ukoliko se nije čula neka gromoglasna muzika, i to muzika koja se sastojala od

beznadežno kreštavih tonova. I tako, kada bi pustila tu muziku, meni više nije išlo. Uveravam vas, pravo je uživanje ukoliko sve teče na - miran, starovremenski način."

"Kada smo već kod muzike", priseti se Blis, "posle večere pozvani smo na jedno muzičko veče. Po svemu sudeći, vrlo svečana priredba: nama u čast. Koliko sam uspela da shvatim, Alfanci su izgleda veoma ponosni na svoju muziku."

"To što su na nju ponosni", iskrevelji se Treviz, "nipošto ne mora značiti da će im muzika biti milozvučna za naše uši."

"Bolje bi bilo da me saslušate", prekori ga Blis. "Koliko sam uspela da shvatim, njihov ponos proističe iz činjenice da su u stanju da znalački sviraju na starim instrumentima. Veoma starim instrumentima. Moguće je da dođemo u priliku da i na ovaj način prikupimo neka obaveštenja o Zemlji."

Treviz podiže obrve. "Zanimljiva pomisao. Ali to me je podsetilo na mogućnost da ste oboje, i vi Blis, i ti Pelorate, već došli do nekih obaveštenja. Janove, da li si se sreo s onim Monolijem, o kojem nam je Hiroko govorila?"

"Jesam, kako da ne", odgovori Pelorat. "Proveo sam s njim tri sata, i mogu vam reći da Hiroko nije nimalo preterivala. Bio je to, s njegove strane, u pravom smislu reči monolog, i kada sam mu napomenuo da moram da pođem na ručak okačio se o mene i nije hteo da me pusti sve dok mu nisam obećao da ću, kada god uzmognem, svraćati do njega, da mi još štošta ispriča."

"A da li ti je rekao išta zanimljivo?"

"Pa, znate, i on je - kao i svi drugi - sve vreme tvrdio da je Zemlja do te mere zagađena radioaktivnošću, da niko živ ne može na njoj opstati; kaže, čak, da su preci Alfanaca bili poslednji koji su je napustili, i da bi i oni, da to nisu učinili, izumrli kao i drugi... I, Trevize, bio je toliko nedvomisen u tom svom tvrđenju, da jednostavno nisam mogao da mu ne poverujem. Sada sam ubeđen da Zemlja jeste mrtav svet, i da će se ispostaviti da je čitava vaša potraga ipak bila beskorisna."

79.

Treviz se dublje zavalj u naslonjaču, zagledavši se u Pelorata,

koji je sedeo na uskom poljskom krevetu. Blis, ustavši sa svog mesta, sedela je pokraj Pelorata, gledala je čas jednog, čas drugog.

Konačno, Treviz prozbori: "Prepusti meni, Janove, da procenim da li nam je potraga bila beskorisna ili ne. Reci mi, radije, šta ti je taj govorljivi starčić ispričao - ukratko, razume se."

"Dok je Monoli govorio, pravio sam beleške", započe Pelorat. "To je doprinelo da bolje odigram ulogu naučnika, ali u stvari, nema nikakve potrebe da se na njih oslanjam. Govor mu je bio izrazito nepovezan; bilo šta da je rekao, podsetilo bi ga na još nešto. Budući da sam čitav svoj život proveo u nastojanjima da prikupljena obaveštenja sredim i povežem u nešto bitno i značajno, u mojoj je drugoj prorodi da iznalazim puteve da sažimam duge i nepovezane govore, i..."

"...U nešto isto tako dugo i nepovezano?" prekide ga Treviz. "Dragi Janove, molim te, pređi na stvar."

Pomalo nelagodno, Pelorat pročisti grlo. "Naravno, naravno, stari družo. Nastojaću da sve povežem, prema pravom redosledu, u jasnu priču. Zemlja je, dakle, bila prapostojbina sveg čovečanstva, kao i miliona biljnih i životinjskih vrsta. Tako je ostalo tokom bezbrojnih vekova, dok, konačno, ljudima nije pošlo za rukom da osvoje i hipersvemirske letove. U to vreme nekako uspostavljeni su i prvi svetovi Vasionaca. Najpre su prekinuli veze sa Zemljom, zatim razvili svoju vlastitu kulturu, i konačno poželevi da prezru i tlače svoju matičnu planetu.

Ipak, posle nekoliko stoleća takve vladavine, Zemlja je uspela da ponovo zadobije svoju slobodu, mada mi Monoli, nije objasnio kako joj je to pošlo za rukom; a ja se nisam usudio da mu postavljam pitanja, čak i da sam imao priliku da ga prekinem - a nisam - jer bi to tok njegovih prisećanja moglo odvesti u ko zna kom pravcu. Monoli jeste pomenuo nekog kult-junaka, izvesnog Eliju Bejljija, ali ono što je pri tom naveo toliko je karakteristično za običaj pripisivanja junačkih dela čitavih naraštaja jednoj jedinoj ličnosti, da je imalo malo smisla pokušavati da..."

Blis ga prekide: "Pele, dragi, to nam je poznato."

Ponovo, Pelorat zastade usred svojih objašnjenja, i za trenutak se zamisli. "Dabome. Izvinjavam se. Dakle, Zemlja je nakon toga

započela sa slanjem novog iseljeničkog talasa, uspostavljajući mnoštvo novih svetova na sasvim drugoj osnovi. Ova nova skupina Iseljenika pokaza se mnogo energičnijom od Vasionaca; najpre ih nadmašiše, potom poraziše, i konačno, prognaše, da bi posle svega sami uspostavili Galaktičko carstvo. Tokom ratova koji su bili vođeni između Došljaka i Vasionaca - ne, ne ratova; Monoli je, zapravo, sve vreme upotrebljavao izraz 'sukob', naročito ga naglašavajući - Zemlja je postala zagađena radioaktivnošću."

"Ali, Janove, pa to je smešno!" primeti Treviz, čak s prizvukom ljutnje u glasu. "Kako neki svet može postati radioaktivno zagađen? Svaki svet je, od prvog trenutka svog nastanka, pomalo radioaktivan, do ove ili one mere, i vremenom, ta radioaktivnost opada. Ne može se postati radioaktivan."

Pelorat sleže ramenima. "Ja vam samo prenosim ono što mi je Monoli ispričao. A i on je, samo, meni prepričavao ono što je čuo od nekog drugog, koji je to i sam od nekoga čuo - i tako dalje. To su narodna predanja, koja se prenose s kolena na koleno, sa ko zna koliko ispuštanja i umetanja pri svakom prepričavanju."

"Shvatam to", prihvati Treviz, "ali zar ne postoje neke knjige, dokumenti, drevni zapisi, bilo šta u čemu je priča sačuvana u svom prvobitnom obliku koji bi nam omogućio da se oslonimo na nešto čvršće nego što su to davnašnje priče?"

"Ugrabio sam priliku da mu postavim to pitanje, ali odgovor je bio odrečan. Odgovorio je, nekako neodređeno, da su u drevna vremena postojale knjige koje su o tome govorile, ali da su već odavno izgubljene; ipak, dodao je da se upravo ono o čemu mi govori nalazilo zabeleženo u tim knjigama."

"Da, s tim što nam sad sve prenosi u iskrivljenom obliku. Uvek ista priča. Na bilo kom svetu da se nađemo, sudaramo se sa činjenicom da su zapisi o Zemlji, na ovaj ili na onaj način, iščezli... Ali dobro. Šta ti reče, kako je došlo do radioaktivnog zagađenja Zemlje?"

"Ništa mi nije rekao; u svakom slučaju, nije se upuštao u pojedinosti. Jedina pojednost na koju je, zapravo, ukazao, bila je ta da su Vasionci za to bili odgovorni: s druge strane, s obzirom na ono što sam uspeo da saznam, Zemljani su Vasionce smatrali zlodusima,

i krivili ih za sve svoje nevolje. Radioaktivnost..."

Neki zvonki glas, odjednom, prekide Pelorata. "Blis, da li sam ja Vasionka?"

Falom je stajala kraj tesnog dovratka koji je spajao - ili razdvajao - dve prostorije; kosa joj je bila razbarušena, a spavaćica (namenjena znatno raskošnijim Blisnim oblicima) joj je skliznula s jednog ramena, otkrivajući jednu još nerazvijenu dojku.

"Brinemo da nas ne prislušuju spolja, a potpuno zaboravljamo da ima nekog ko bi to mogao činiti iznutra", primeti Blis. "Ali Falom, zbog čega si to rekla?" Blis ustade i pođe prema devojčici.

"Ja nemam ono što oni imaju", odvrati Falom, pokazujući na dvojicu muškaraca, "a nemam ni ono što ti imaš, Blis. Različita sam. Da li je to zato što sam Vasionka?"

"Jesi, Falom", odvrati Blis utešiteljski, "ali sićušne razlike uopšte nisu važne. Hajde, vrati se u krevet."

Falom se smesta potčini, kao i uvek kada bi Blis poželela da je podvrgne svojoj volji. Ipak, ona se okrenu i upita: "Da li sam ja zloduh? Šta je to zloduh?"

Blis se, preko ramena, obrati Trevizu i Peloratu. "Sačekajte me za trenutak. Odmah se vraćam."

Pet minuta docnije, ponovo se nađe među njima. Odmahivala je glavom. "Spavaće sve dok je ja ne probudim. Pretpostavljam da je trebalo da to i ranije učinim, ali svako petljanje po mozgu mora proisteći iz zaista neophodne potrebe." Kao da se pravda, ona dodade: "Ne mogu joj dopustiti da previše razmišlja o razlikama između svojih i naših genitalija."

"Ipak", primeti Pelorat, "jednog dana moraće da sazna da je hermafodit."

"Jednog dana", odvrati Blis, "ali ne sada. Nastavi sa svojom pričom, Pele."

"Da", prihvati Treviz, "pre nego što nas opet nešto ne prekine."

"Pa, eto, Zemlja je postala radioaktivna, ili je bar radioaktivnošću bila zagađena njena kora. U svakom slučaju, na Zemlji je živeo veoma veliki broj ljudi, mahom u ogromnim gradovima koji su najvećim delom bili smešteni ispod zemlje..."

"To sigurno nije tačno", prekide ga Treviz. "Mora biti da je u

pitanju lokalni rodoljub koji slavi 'zlatno doba' svoje planete, dok su, u stvari, pojediniosti jednostavno preuzete od Trantora i predstavljaju pozajmljenu sliku njegovog 'zlatnog doba', u vreme kada je bio carska prestonica sistema svetova koji je obuhvatao čitavu Galaksiju."

Pelorat zastade, pa reče: "Zaista, Golane, ne bi trebalo da me podučavaš u mojoj vlastitoj struci. Nama, mitolozima, dobro je poznato da mitovi i predanja uvek sadrže pozajmice, moralne pouke, odraze cikličnih kretanja u prirodi, kao i stotine drugih elemenata koji stvari prikazuju u iskrivljenom obliku; naš posao se upravo i sastoji u tome da ih odstranimo i izvučemo ono što bi moglo biti zrnce istine. U stvari, ovakav postupak morao bi se primeniti i na najveći broj trezvenih istorija, budući da niko ne opisuje čistu i jedinovlasnu istinu - ukoliko takva stvar, uopšte, negde postoji. Za sada, manje ili više, prepričavam vam ono što je Monoli rekao meni, mada možda i sam, tu i tamo, iskrivljujem njegovu priču, iako to, naravno, nipošto ne bih želeo."

"Dobro, dobro, Janove", reče Treviz, "samo nastavi. Molim te, bez uvrede."

"Nisam se, uopšte, uvredio. Dakle, ti se ogromni gradovi - pod pretpostavkom da su uopšte postojali - stadoše kruniti i smanjivati sve brže što je radioaktivno zračenje postajalo sve jače, sve dok se stanovništvo ne pretvori u bedne ostatke onoga što je nekad bilo, mahom se usredsređujući oko područja koja su bila srazmerno manje ozračena. Stanovništvo je postalo malobrojno zahvaljujući, s jedne strane, izrazito strogoj kontroli rađanja, i s druge, činjenici da su svi koji navršše šezdeset godina podvrgavani eutanaziji."

"Užasno", primeti Blis, iskreno zgađena.

"Van svake sumnje", prihvati Pelorat, "ali sudeći prema Monolivijim pričama, upravo se to zbilo; sklon sam da poverujem da je, u tom svom delu, priča sasvim istinita, budući da Zemljane ne predstavlja u nimalo lepoj svetlosti, odnosno, budući da je malo verovatno da bi, sami od sebe, smislili neku sličnu, ogavnu laž. Zemljane, koje su najpre prezirali i tlačili Vasionci, sada je preziralo i tlačilo Carstvo - mada, što se ovog poslednjeg tiče, možda pred sobom imamo slučaj preterivanja iz samosažaljenja, a tom osećanju

se uvek lako pribegava. Postoji slučaj..."

"Da, da, Janove, drugi put. Molim te nastavi sa pričom o Zemlji."

"Molim vas, izvinite oboje. Dakle, u jednom trenutku dobročiniteljstva, Carstvo je dalo pristanak da se sa Zemljine površine ukloni radioaktivnošću zagađeni sloj, i da se umesto njega na Zemlju prebace hiljade i hiljade tovara zdrave zemlje. Nije, razume se, uopšte potrebno pominjati koliko je to bio težak zadatak koji je uskoro zamorio Carstvo, naročito u onom razdoblju (ukoliko su moje pretpostavke tačne) koji se podudara sa padom Kandara V, posle čega je Carstvo moralo da počne da se brine o važnijim stvarima nego što je bila Zemlja.

Radioaktivno zagađenje postalo je u međuvremenu još veće, broj stanovnika je sve više opadao i Carstvo je konačno, u još jednom nastupu dobročinstva, ponudilo da preostalo stanovništvo prebaci na jedan novi svet koji će samo njima pripadati - drugim rečima, na ovo ostrvo.

Po svemu sudeći, u nekom ranijem razdoblju neka ekspedicija je ovde postavila temelje za život, tako da kada su napravljeni planovi za prebacivanje ostataka Zemljana ovamo, u atmosferi ove planete već je bilo dovoljno kiseonika, a u okeanu hrane u izobilju. S druge strane, nijedan od svetova Galaktičkog carstva nije žudeo za ovom planetom, zahvaljujući urođenoj odbojnosti prema svetovima koji pripadaju sistemima dvojnih zvezda. Pretpostavljam da je toliko mali broj prihvatljivih planeta u takvim sistemima, da se čak i prihvatljive među njima odbacuju pod pretpostavkom da ni sa njima nešto nije u redu. Takav način razmišljanja, uostalom, dobro je poznat. Na primer, postoji jedan krajnje dobro proučen slučaj..."

"Kasnije ćemo, Janove, te krajnje dobro proučene slučajeve", prekide ga Treviz. "Da vidimo šta je dalje bilo sa tom seobom na Alfu."

"Oni što su ostali", nastavi Pelorat, pomalo ubrzano, "trebalo je da stvore pogodno mesto za život. Na okeanu koji prekriva celu planetu, pronađeno je konačno najpliće mesto; tako su napravili na kraju ovo ostrvo. Zasejali su različite biljke čije je korenje trebalo da pomogne zaista ogroman poduhvat; u početku je postojala namera da se na sličan način obrazuju čitavi kontinenti, ali kada je ovo ostrvo konačno

stvoreno, dobročiniteljski poriv Carstva već je minuo.

Preostalo stanovništvo Zemlje preseljeno je ovamo. Carska flotila prebacila je ljude i mašine i više se nikada nije pojavila. Obrevši se na Novoj Zemlji, Zemljani su počeli da žive u najvećoj mogućoj izdvojenosti."

"Najvećoj mogućoj?" upita Treviz. "Je li ti to Monoli rekao da niko iz čitave galaksije pre nas nije kročio na ovu planetu?"

"Pa, gotovo najvećoj mogućoj", ispravi se Pelorat. "pretpostavljam da ovde nema šta da se traži, čak i ukoliko ostavimo po strani praznovernu nenaklonost prema binarnim sistemima. Ponovo, posle dužih prekida, naišao bi po neki brod, kao što je bilo i u našem slučaju, ali bi otišao i niko se više ne bi pojavio. I to je sve."

"Da li si ga pitao gde se nalazi Zemlja?" upita Treviz.

"Razume se da sam ga pitao. Ne zna."

"Kako je moguće da toliko zna o istoriji Zemlje, a da ne zna gde se ona nalazi?"

"Golane, sasvim sam ga određeno pitao da li bi zvezda koja se nalazi samo jedan parsek, ili otprilike toliko, udaljena od Alfe, mogla biti sunce oko koga se obrće Zemlja. Nije, razume se, znao šta je to parsek, ali kada sam mu objasnio da je to, gledano u astronomskim razmerama, prilično kratka razdaljina, odgovorio je da, bilo ona kratka ili dugačka, on ne zna gde se Zemlja nalazi niti poznaje ikoga ko bi to mogao znati; još je dodao da je prema njegovom mišljenju pogrešno nastojati da se ona pronađe. Trebalo bi je, rekao je, ostaviti na miru, na njenom beskonačnom i bezvrednom putu kroz svemir."

"Slažeš li se s njim?" upitata Treviz.

Pelorat čemerno odmahnu glavom. "U stvari, ne. Ali ukoliko je stepen radioaktivnog zagađenja nastavio da se povećava tadašnjom brzinom, morala je postati sasvim nepogodna za život po obavljenoj seobi; kako on reče, mora da sada izgara u radioaktivnom plamenu, tako da joj se niko ne može ni približiti."

"Gluposti", otresito sreza Treviz. "Nemoguće je da neka planeta postane radioaktivna; ali čak i da je to bio slučaj, njena radioaktivnost se nije mogla nikako povećavati, već samo smanjivati."

"Ali Monoli je bio tako siguran u ono što je govorio. Toliki ljudi, sa raznih svetova, s kojima smo o tome razgovarali, savršeno su saglasni u tome da je Zemlja zagađena radioaktivnošću. Nema nikakve sumnje - beskorisno je poći tamo."

80.

Treviz duboko udahnu vazduh, a onda reče trudeći se da što bolje vlada svojim glasom: "Gluposti, Janove. To jednostavno nije istina."

"Znaš šta, stari družo", odvrati Pelorat, "ne bi smeo da veruješ u nešto samo zato što želiš u to da veruješ."

"Moje želje nemaju s tim nikakve veze. Idući od jednog sveta do drugog, sve vreme nailazimo na činjenicu da je sve što se odnosi na Zemlju - uklonjeno. Zbog čega bi to bilo tako ako nema šta da se krije, ako je Zemlja mrtav, radioaktivnošću zagađen svet kome se niko ni ne usuđuje da se približi?"

"Ne znam, Golane."

"Ipak, znaš. Kada smo se približavali Melpomeniji, rekao si da bi priča o radioaktivnosti mogla predstavljati samo drugu stranu novčića. Uništi sve zapise, kako bi uklonio precizna obaveštenja; ubaci u priču radioaktivnost, kako bi obaveštenja učinio nepouzdanim. I jedno i drugo imalo bi kao posledicu obeshrabrenost da se makar i započne potraga za Zemljom - a to je upravo ono čemu ne smemo podleći."

"U stvari", umeša se Blis, "vi, po svemu sudeći, smatrate da je ona obližnja zvezda Zemljino sunce. Čemu onda nastavljati raspravu o pitanju radioaktivnosti? Zar je to uopšte važno? Zbog čega jednostavno ne odemo do te obližnje zvezde, i ustanovimo da li je zaista reč o Zemlji; i ako jeste, pogledamo na šta ona liči?"

"Zbog toga što", odgovori Treviz, "oni na Zemlji, na svoj način, moraju posedovati izuzetne moći; stoga bih voleo da se Zemlji približavam sa što je moguće više prethodnih saznanja o tom svetu i o njegovim stanovnicima. Kako stvari u ovom trenutku stoje, budući da sam i dalje u potpunom neznanju u pogledu Zemlje, smatram i dalje da je opasna. S tim u vezi: čak mi se vrzma po glavi da vas ostavim ovde na Alfi, a sam nastavim do Zemlje. Dovoljno je i samo

jedan život izlagati rizicima."

"Ne dolazi u obzir, Golane", odvrati Pelorat ozbiljno. "Blis i dete mogu da ostanu ovde i čekaju, ali ja moram poći s tobom. Počeo sam da tragam za Zemljom u vreme kada ti nisi ni bio rođen, i ne smem ostati po strani sada kad je cilj na dohvat ruku - ma kakva bila opasnost koja bi nam mogla zapretiti."

"Blis i dete neće ostati ovde", javi se Blis. "Ja sam Gea, a Gea nam može pružiti zaštitu čak i protiv Zemlje."

"Nadam se da ste u pravu", odvrati Treviz sumorno. "Međutim, Gea nije bila u stanju da spreči uklanjanje svih najdavnijih sećanja na ulogu Zemlje u njenom stvaranju."

"To je bilo učinjeno u davno doba, kada Gea još nije bila potpuno ustrojena, dok se još nije sasvim razvila. Stvari danas stoje sasvim drugačije."

"Nadam se da je tako... Ili ste, možda, jutros došli do kakvih obaveštenja o Zemlji, koje nam još niste saopštili. Tražio sam da porazgovarate s nekom starijom ženom, koja bi vam se ovde stavila na uslugu."

"Upravo to sam i učinila."

"I šta ste ustanovili?" upita Treviz.

"Ništa, što se tiče Zemlje. U tom pogledu, njen um je sasvim prazan."

"Hmm."

"Međutim, ustanovila sam da su spretni biotehnolozi."

"Ha?"

"Na ovom malenom ostrvu odgajili su i podvrgli proveru bezbroj genetskih ustrojstava biljnog i životinjskog sveta, i uspostavili odgovarajuću ekološku ravnotežu, stabilnu i samodovoljnu uprkos tome što su sve započeli sa samo nekoliko raspoloživih vrsta. U značajnoj su meri poboljšali životne oblike koje su našli u okeanu kada su ovamo prispeli pre nekoliko hiljada godina; učinili su ih hranljivijim, i neuporedivo ukusnijim. Zahvaljujući, upravo, svojoj biotehnologiji, uspeali su da od ovog sveta načine rog izobilja. Povrh toga, imaju i planove što se tiče njih samih."

"Kakvu vrstu planova?"

"Savršeno im je dobro poznato", odgovori Blis, "da pod sadašnjim

okolnostima, budući da su ograničeni na ovo parčence kopna, ne mogu razumno očekivati da brojčano narastu; stoga, sanjare o tome da se preobrate u amfibijska bića."

"Da se preobrate u - šta?"

"U amfibijska bića. Imaju nameru da pokušaju da, pored pluća, razviju i škrge. Sanjare o tome da se osposobe da vrlo velika vremenska razdoblja provode pod vodom; o tome da pronađu još plitkih područja, i da tu, na dnu okeana, izgrade nova prebivališta. Dok mi je o tome govorila, ona žena je sva blistala; međutim, morala je da prizna da je veoma malo, gotovo ništa, u tom pogledu urađeno, premda se Alfanci tim snovima zanose već nekoliko vekova."

"Očigledno", zamisli se Treviz, "na dva su nam područja izmakli: u biotehnologiji, kao i u klimatskoj kontroli. Pitam se kakvim tehnikama raspolažu."

"Morali bismo da se obratimo njihovim stručnjacima", reče Blis, "ali s druge strane, moguće je da oni ne bi želeli da o tome govore."

"Nije to naša prva briga ovde", prihvati Treviz, "međutim, Zadužbini bi nesumnjivo dosta značilo da primi neka znanja od ovog minijaturnog sveta."

"Ali kako stvari za sada stoje, klimatska kontrola sasvim je uspešna i na Terminusu", primeti Pelorat.

"Klimatska kontrola uspešna je na mnogim svetovima", odvrati Treviz, "ali uvek je u pitanju svet kao celina. Ovde, međutim, Alfancima polazi za rukom da klimatsku kontrolu ostvaruju na jednom deliću planete, i u tom smislu, verovatno raspolažu tehnikama koje su nama savršeno nepoznate... Još nešto, Blis?"

"Okupljanja i proslave. Ovi ljudi, po svemu sudeći, koriste svaku priliku za slavlja, čim uzmognu da se odvoje od ribarenja ili poslova u poljima. Večeras posle obeda imaćemo muzičko veče - to sam vam već rekla - a sutra, tokom dana, održaće se još jedno slavlje na obali. Koliko sam uspela da shvatim, duž čitavog ostrva - u stvari, čitavom dužinom oko njega - okupće se svi oni koji budu mogli da napuste svoje poljske radove, kako bi uživali u vodi i slavili sunce, budući da će posle toga, dan ili dva, padati kiša. Zatim, sledećeg dana, treba da se vrate ribarski čamci, probijajući se kroz kišu; predveče, međutim, biće održana svečanost hrane, tokom koje će se

kušati ulov."

Pelorat stade da gundā. "Obroci su, ovde, ionako preobilni. Na šta bi trebalo da liči ta parada ždranja?"

"Koliko sam shvatila, naglasak neće biti na količinama, već na raznovrsnosti. U svakom slučaju, svo četvoro pozvani smo da im se pridružimo na tim proslavama. Očekuju nas, posebno, na muzičkom soareu večeras."

"I sviraće se na starim instrumentima?" upita Treviz.

"Aha."

"Šta ih, u stvari, čini tako starim? Primitivni kompjuteri?"

"Ne, ne. U tome i jeste stvar. Uopšte nisu u pitanju elektronski, već mehanički instrumenti. Opisali su mi ih: struže se po žicama, duva u cevi, i lupa po koži ili metalu."

"Nadam se da ne izmišljate", odvrati Treviz, zapanjen.

"Ne, nimalo. Koliko sam uspela da razaberem, i vaša mala Hiroko duvaće u neku od tih cevi - zaboravila sam joj ime - i pripremite se da to izdržite."

"Što se mene tiče", za trenutak se umeša Pelorat, "zaista bih voleo da odem na taj soare. Znam veoma malo o staroj muzici, i veoma bih voleo da je čujem"

"Ona nije 'moja mala Hiroko'", napomenu Treviz hladno. "Ali šta mislite, da li su to instrumenti kakve su nekad koristili na Zemlji?"

"Po svemu sudeći", odgovori Blis. "U svakom slučaju, kako ta žena reče, instrumenti su načinjeni mnogo pre no što su preci današnjih Alfanaca prispeli ovamo."

"U tom slučaju", zaključio Treviz, "možda bi imalo svrhe saslušati sve što škripanje, piskanje i treštanje, s ozbirom na poruku koju bi ono moglo sadržati o Zemlji."

81.

Za divno čudo, između svih njih najviše je Falom bila oduševljena pri pomisli na predstojeće muzičko veče. Blis i ona su se okupale u malenom kupatilu koje se nalazilo u posebnoj zgradici, u blizini njihovih odaja. U sobičku se nalazila jedna kada, sa tekućom vrelom i mrzlom (umesto, toplom i hladnom) vodom, jedan lavor i jedna polica. Sve je to delovalo i čisto i privlačno, i pod kasnim

popodnevnim suncem, koje je sobičak bojilo u rumeno, u kupatilu je bilo i ugodno i prisno.

Kao i u ranijim prilikama, Falom je i ovog puta bila obuzeta Blisinim grudima, i ova se samo ograniči na to da joj saopšti (sada, kada je Falom razumela galaktički) da je tako sa svim ženama na njenom svetu. Na to je, dakako, sledilo Falomino neizbežno 'A zašto?' na šta je Blis, pošto je malo razmislila i nije našla nikakav smislen odgovor, pribegla sveobuhvatnom 'Zato.'

Pošto su se okupale Blis pomože Falom da stavi na sebe odeću koju su dobile od Alfanki - prvenstveno suknju, koja se poput pregače omotavala oko tela. Činilo se sasvim prirodnim ostaviti Falom obnaženu od struka naviše. Što se nje same tiče, dok je oblačila alfansku suknju (bila joj je nešto tesna u bedrima), Blis odluči da navuče i svoju bluzu. Činilo joj se glupim da oponaša druge žene i da slobodno izloži svoje grudi, iako je to u ovdašnjoj zajednici bilo sasvim odomaćeno; bez obzira na to što joj grudi nisu bile prevelike i što su bile toliko lepo izvajane kao i bilo čije ovde - ona ostade pri svojoj odluci.

Zatim dvojica muškaraca zauzeše kupatilo, i Treviz, kao i obično kada su muškarci u pitanju, ne prestade da gundža zbog količine vremena koje su žene na sebe utrošile.

Blis se okrenu prema Falom da proveri da li će suknja dobro stajati na njenim još nerazvijenim bedrima i bokovima, i reče: "Baš je to lepa suknja, Falom. Da li ti se dopada?"

Falom se nekoliko trenutaka zagleda u ogledalo, i odvrati: "Da, dopada mi se. Ipak, da mi ne bude hladno bez ičega gore?" I ona pogleda svoje obnažene grudi.

"Ne verujem, Falom. Na ovom svetu prilično je toplo."

"Ti si, ipak, obukla bluzu."

"Jesam. Ali takav je običaj na mom svetu. A sad, Falom, moram da ti kažem: tokom večere i posle, bićemo u društvu velikog broja ovdašnjih ljudi. Misliš li da si u stanju da to podneseš?"

Falom se snuždi, i Blis pohita da doda: "Sedeću sa tvoje desne strane, i obgrliču te oko ramena. Pel će sedeti s tvoje suprotne strane, a Treviz preko puta tebe. Nećemo dozvoliti nikome da ti se obrati, a ni ti nećeš morati ni sa kim da razgovaraš."

"Pokušaću, Blis." Falomin glas beše dostigao najveću moguću visinu.

"Posle večere", nastavi Blis, "nekoliko Alfanaca sviraće za nas svoju muziku, na način na koji se nekada kod njih sviralo. Da li ti, uopšte, znaš šta je to muzika?" Blis, najbolje što je mogla, pokuša da oponaša zvuk elektronskih instrumenata.

Falomino lice preplavi osećaj razdraganosti. "Misliš..." Sledeću reč izgovori na svom jeziku, i istog časa poče da peva.

Blis raširi oči. Bila je to prelepa pesmica, iako pomalo neobuzdana i bogata žestokim osećanjima. "Tako je. To je muzika", potvrdi ona.

Falom joj uzbuđeno objasni: "Džembi je sve vreme svirao muziku", (ona oklevaše za trenutak, ali ipak izgovori reč na galaktičkom). "Svirao je muziku na..." I ponovo izgovori nešto na svom jeziku."

Blis sumnjičavo ponovi izgovorenu reč: "Fiful?"

Falom se nasmeja. "Ma, ne fiful, već..."

Sada, kad su obe reči stajale jedna kraj druge, Blisi nije bilo teško da uoči razliku, ali istog časa odustade od namere da ponovi drugi izraz. Ona se, samo, zadovolji da upita: "Na šta liči taj instrument?"

Falomin oskudni galaktički rečnik nije joj dostajao da ga u potpunosti opiše, a ono što pokuša da objasni rukama nije ostavilo na Blis nikakav utisak.

"Objasnio mi je i kako se upotrebljava..." objasni Falom ponosno. "Koristila sam svoje prste baš kao i Džembi, ali mi je on objasnio da uskoro neću morati."

"Pa to je divno, draga", prihvati Blis. "Videćemo, posle večere, da li su i Alfanci toliko dobri, koliko je to bio Džembi."

Falomine oči zablistaše i prijatne misli o onome što je trebalo da usledi pomogoše joj da podnese raskošnu večeru, uprkos gomili i smehu i buci svuda oko nje. Samo jednom, kada je neko slučajno prosuo neko jelo - što izazva buru usklika u njihovoj neposrednoj blizini - Falom poče da se trese; ali Blis je istog časa privuče k sebi, u svoje zaštitničko okrilje.

"Pitam se", došapnu ona Peloratu, "da li bismo mogli nekako da udesimo da obedujemo nasamo. Inače, moraćemo da veoma brzo

napustimo ovaj svet. Dovoljno je što moram da trpam u sebe sav ovaj životinjski protein kojim se hrane Izdvojenici; međutim, moram to da činim na miru."

"U pitanju je samo veoma dobro raspoloženje ovih ljudi", odvrati Pelorat, koji bi bio spreman da, u razumnim granicama, podnese bilo šta što mu se činilo da se uklapa u obrasce primitivnih ponašanja i verovanja.

...I večera uskoro bi privedena kraju, i prisutnim skupom prođe objava da će za koji trenutak započeti muzičko veče.

82.

Prostorija u kojoj je trebalo da se održi muzičko veče bila je velika koliko i trpezarija, i bilo je tu preklopnih stolica (prilično neudobnih, pomisli Treviz) za oko stotinu pedeset ljudi. Kao počasni gosti, posetioци su smešteni u prvi red, i mnogi Alfanci su im se obratili, učtivo i sa pohvalama se izrazivši o njihovoj odeći.

Oba muškarca bila su obnažena iznad pojasa, i Treviz je, kad god bi se setio, zatezao trbušne mišiće i povremeno s neskrivenim samozadovoljstvom bacao pogled na svoje tamnomaljive grudi. Pelorat, međutim, obuzet razgledanjem svega oko sebe, bio je savršeno ravnodušan u odnosu na svoju vlastitu pojavu. Blisina bluza privuče neskrivene poglede pune iznenađenja, ali niko ništa naglas ne reče.

Treviz zapazi da je prostorija bila tek napola ispunjena, i da su ogromnu većinu prisutnih činile žene - možda i zbog toga što je najveći broj muškaraca bio u ribarenju, na otvorenom moru.

Pelorat gurnu blago Treviza i šapatom mu reče: "Imaju električno osvetljenje."

Treviz baci pogled prema okomitim cevima što su stajale na zidovima, kao i na one što su visile sa tavanice. Sve su ispuštale blagu svetlost.

"Fluorescentno svetlo", reče on. "Prilično primitivno."

"Da, ali ipak obavlja posao. Tih cevi ima i u našim sobama, kao i u kupatilu. Mislio sam da su u pitanju samo dekorativni ukrasi. Ukoliko bih uspeo da ustanovim kako se njima barata, ne bismo morali da sedimo u mraku."

Pomalo razdražljivo, Blis primeti: "Mogli su baš i da nas upute."

"Možda su mislili da znamo; možda ni ne pomišljaju da postoji neko ko ne zna", reče Pelorat.

Četiri žene pojaviše se iza zastora, i posedaše na stolice što su stajale ispred prvog reda gledalaca. Svaka od njih držala je u ruci neki instrument od lakovanog drveta; instrumenti su bili u osnovi međusobno slični, ali ih nije bilo lako opisati. Razlikovali su se, pre svega, u veličini; jedan je bio malen, druga dva nešto veća, a četvrti, u poređenju s njima prilično velik. Sve žene su, takođe, u drugoj ruci držale neku palicu.

Kada se pojaviše gledalište umereno zazvižda, na šta se sve četiri žene nakloniše. Svaka od njih imala je preko grudi povezan komad belog providnog platna, kao da su želele da izbegnu neposredni dodir instrumenata i svojih obnaženih prsa.

Protumačivši zvižduke kao izraz odobravanja, ili kao nagoveštaj uživanja koje je trebalo da usledi, Treviz im se, nastojeći da bude učtiv, i sam pridruži. Na to i Falom ispusti zvuk koji beše znatno više od običnog zvižduka; sva se pažnja namah usmeri na njih, i Blis oseti potrebu da je čvrsto stisne, budući da je devojčica u zviždanju pronašla izvor velike zabave.

Bez ikakve prethodne pripreme tri žene podigoše svoje instrumente i staviše ih pod bradu, dok četvrti, onaj najveći, ostade između nogu četvrte žene, oslanjen o pod. Duge palice koje su sve četiri držale u desnoj ruci kliznuše preko žica instrumenata, dok prstima leve ruke, na gornjem kraju žica, stadoše po njima brzo da prebiraju.

Ovo je, pomisli Treviz, ono 'škripanje' koje im je bilo nagovešteno; međutim, zvuk koji su proizvodile nipošto nije bio nalik na škripu. Iz svakog instrumenta poteče nežan i melodičan sled tonova; svaki instrument je ispuštao zvuke posebne boje, i svi zajedno zvučali su veoma ugodno.

Nedostajala im je tanana složenost elektronske muzike ('prave muzike', po Trevizovom mišljenju); u njihovom spoju preovladavala je lako raspoznatljiva istovetnost. Uprkos tome, kako je vreme prolazilo i kako mu se uši stadoše navikavati na ovaj neobičan sistem zvukova, Treviz u sve većoj meri počeo da razabira njihovu

finoću. Bilo je naporno pratiti ih, i pomalo odsutno, on se priseti bučnosti i matematičkog ustrojstva i čistoće 'prave muzike'; međutim, istovremeno, učini mu se da bi, kada bi dovoljno dugo slušao zvuke koje su proizvodile ove drevne naprave, u njima mogao i uživati.

Posle otprilike četrdeset pet minuta muziciranja, pojavi se Hiroko. Ona namah spazi Treviza u prvom redu slušalaca; sa cvetom u kosi, izgledala je veoma lepo; grudi nije ničim prekrila budući da, po svemu sudeći, njen instrument nije trebalo da dođe ni u kakav dodir sa njenim telom.

Njen instrument predstavljao je tamnu, drvenu cev, dugačku otprilike šezdeset, i debelu dva centimetra. Ona prinese cev usnama i dunu u otvor što se nalazio blizu jednog njenog kraja; začu se tanan, umilan zvuk, čija se visina menjala dok je ona prevlačila prstima duž metalnih dirki raspoređenih čitavom dužinom cevi.

Na prvi zvuk instrumenta Falom steže Blisinu ruku i uzviknu: "Blis, to je..." Reč koju je izgovorila zvučala je Blis kao "fiful."

Blis pokretom glave zapovedi Falom da učuti, ali devojčica ponovi, ovog puta tišim glasom: "Ali to je taj instrument!"

Neki među prisutnima počеше se osvrutati u njihovom pravcu, i Blis čvrsto pritisnu Falomina usta i privuče je bliže sebi i energično, zapovednički, šapnu joj na uvo: "Tišina!"

Nakon toga Falom nastavi da ćutke prati Hirokino sviranje, ali su joj se prsti sve vreme grčili, kao da i sami proizvode zvuke na tom neobičnom instrumentu.

Poslednji izvođač na koncertu bio je neki stariji čovek koji je svirao na nekom instrumentu sa cevima koje je držao zabačene iza ramena. Pritiskao ga je i ponovo otpuštao, dok su mu prsti klizili preko niza belih i crnih dirki na jednoj od cevi, povremeno pritiskajući, istovremeno, po nekoliko među njima.

Trevizu se zvuci ovog instrumenta učiniše iscrpljujućim, pomalo varvarskim i neprijatnim, dozvavši mu u sećanje lavež divljih pasa s Aurore - ne stoga što su ga ti zvuci podsećali na lavež, već stoga što su slična osećanja pobuđivali u njemu. Blis je izgledala kao da će svakog trenutka pokriti uši šakama, a i na Peloratomovom licu bio je mrgodan izraz. Činilo se da jedino Falom uživa, jer je sve vreme tiho trupkala nogom; primetivši to, Treviz tek tada, na vlastito

iznenađenje, shvati da je muziku izvođača pratio ritam koji se savršeno slagao sa tupkanjem Falominih nožica.

Koncert napokon bi priveden kraju i istog časa odjeknu prava bura zvižduka, u kojoj se uzbuđeni Falomin glasić sasvim jasno mogao razabrati.

Prisutni u gledalištu okupše se ubrzo u manje grupice, zapodevajući bučne i zaglušujuće razgovore kakvima su, po svemu sudeći, Alfanci bili skloni u svim javnim prilikama. Neki od izvođača došli su u predvorje ispred koncertne prostorije, i upustili se u razgovore sa pojedincima iz publike koji su prišli da im čestitaju.

Falom se otrgnu od Blis i otrča do Hiroko.

"Hiroko", uzviknu ona, boreći se za dah, "daj mi da pogledam..."

"Šta da pogledaš, draga?" upita Hiroko.

"To na čemu si svirala."

"Ah, to", nasmeja se Hiroko. "To je flauta, draga moja."

"Mogu li da je pogledam?"

"Naravno, draga." Hiroko otvori kutiju i izvuče instrument. Sastojao se iz tri dela, ali ga ona brzo složi i pruži Falom, podmetnuvši joj usnik pod usne rekavši: "Evo, duni svoj dah na ovo mesto."

"Znam, znam", odvrati Falom žudno, i maši se flaute.

Istog časa, međutim, Hiroko povuče instrument i podiže ga iznad glave. "Duni, dete, ali nemoj dodirivati."

Falom je izgledala razočarana. "Mogu li, onda, da je pogledam? Neću je dodirivati."

"Naravno, draga moja."

Ona ponovo ispruži flautu i Falom se pažljivo zagleda u instrument.

Trenutak potom, fluorescentno osvetljenje u prostoriji blago se i gotovo neosetno pruguši, i tanan, pomalo nesiguran i podrhtavajući ton, iznenada se oglasi iz flaute.

Hiroko, duboko iznenađena, gotovo da ispusti instrument, ali Falom uzviknu: "Uspela sam! Uspela sam! Džembi mi je rekao da ću jednog dana biti u stanju da to učinim."

"Jesi li to ti proizvela zvuk?" upita Hiroko.

"Jesam, ja sam. Jesam."

"Ali, dete, kako ti je to pošlo za rukom?"

Zarumenjena usled zbunjenosti, Blis se umeša: "Izvinite, Hiroko. Odmah ću je ukloniti."

"Nemojte", odvrati Hiroko. "Želela bih da ponovo pokuša."

Nekoliko prisutnih Alfanaca približiše im se, vođeni radoznalošću. Falom se namršti, kao da će svu raspoloživu snagu uneti u svoj pokušaj. Fluorescentna svetla još se više prigušiše nego maločas, i trenutak potom, iz flaute ponovo odjeknu zvuk, ali ovog puta, jasan i postojan. Još nekoliko tonova se probi, čim metalne dirke na instrumentu stadoše da se same od sebe pokreću.

"Malo se razlikuju od..." reče Falom, pomalo bez daha, kao da je vazduh koji je pokrenuo instrument poticao iz njenih pluća - kao da se flauta nije oglasila čistom voljom njenog uma.

Pelorat dobaci Trevizu: "Mora biti da energiju uzima iz električnog napona, koji hrani električno osvetljenje."

"Pokušaj još jednom", zatraži Hiroko, drhtavim glasom.

Falom zatvori oči. Zvuk je sada bio još pitomiji, očigledno, pod čvršćom kontrolom. Flauta je sada svirala sama od sebe, pokretana, umesto prstima, energijom izvana, transdukovanom putem još nesazrelih režnjeva Falominog mozga. Isprava nesređeni tonovi postepeno se uobličiše u muzičku frazu i svi koji su još bili prisutni u prostoriji pristupiše Falom i Hiroko, netremice posmatrajući kako Hiroko, palcem i kažiprstom pridržava jedan kraj instrumenta, poturivši njegov drugi kraj ispred Falominog lica, dok je devojčica, i dalje zatvorenih očiju, ne dodirujući je, upravljala flautinim dirkama.

"Komad koji sam maločas odsvirala", prošapšta Hiroko.

"Zapamtila sam ga", odvrati Falom, blago klimnuvši, nastojeći da i dalje ostane usredsređena na instrument.

"Nisi ispustila nijednu notu", primeti Hiroko, kad Falom konačno završi.

"Ali, Hiroko, ne treba tako! Nisi to dobro odsvirala!"

Blis se umeša. "Falom! Nije nimalo lepo od tebe da tako govoriš! Moraš se..."

"Molim vas", prekide je Hiroko, gotovo zapovednički, "nemojte se mešati. Zbog čega, dete, tvoje misli kažu da sam pogrešila?"

"Zbog toga što bih ja to drugačije svirala."

"Pa, pokaži mi."

Iz flaute ponovo potekoše zvuci, ali ovog puta znatno složeniji, jer je moć koja je pokretala dirke činila to mnogo brže, u gotovo vrtoglavom sledu, i sa vidljivo tananijim ustrojstvom nego maločas. Muzika je sada bila neuporedivo razućenija, znatno osećajnija i dirljivija. Hiroko je stajala sva ukočena, i čitava prostorija kao da se naprosto skamenila.

Čak i pošto je, konačno, Falom završila, dugo se vremena ne začu ni najmanji šum. A onda Hiroko, duboko udahnuvši vazduh, upita: "Malena moja, da li si ikada ranije bila u prilici da to sviraš?"

"Nisam", odgovori Falom, "ranije sam mogla samo da to činim pomoću prstiju, ali ne i da sviram ovako." A onda dodade bez imalo samohvalisanja: "Niko to nije u stanju."

"A da li umeš da odsviraš nešto drugo?"

"Mogu da izmislim nešto svoje."

"Hoćeš li reći - da improvizuješ?"

Falom se namršti, budući da joj ta reč nije bila poznata, i pogleda prema Blis. Blis potvrdno klimnu, i Falom odgovori: "Da."

"Najlepše te molim, onda, učini to", zatraži Hiroko.

Nekoliko trenutaka Falom ka da se izgubi u mislima, a onda započe lagano, jednostavnim sledom tonova, kao kod kakve uspavanke. Fluroscentna svetla su, naizmenično, gubila i dobijala na sjaju, u skladu sa smanjenim ili povećanim dotokom energije; nije se, međutim, činilo da to iko primećuje, verovatno videći u tome posledicu a ne uzrok nastajanja muzike, kao da je neki poslušni električni duh postupao po nalogima električnih talasa.

Ustrojstvo tonova ponovi se još jednom, ovog puta glasnije; zatim postade složenije, rasu se u niz varijacija i, ni za časak ne odstupajući od osnovne sheme, uskomeša se i uzvihori do te mere da slušaocima, gotovo, zastade dah. Konačno, tonovi se stadoše spuštati još brže no što su se uspeli, kao da se silovito obrušavaju, i slušaoci se spustiše na tle, još uvek sa osećanjem da lebde, negde u nepreglednim visinama.

Zaglušna buka ispuni vazduh, i čak i Treviz, koji je bio naviknut na posve drugačiju vrstu muzike, žalosno pomisli kako nikada više neće čuti ništa slično.

Kada se žagor, konačno, stiša, Hiroko ispruži flautu. "Uzmi je, Falom, ona ne može pripadati nikome drugom do tebi!"

Falom se maši rukom da je uzme, ali je Blis zaustavi i reče: "Ne možemo je primiti, Hiroko. To je suviše dragocen instrument."

"Imam još jedan, Blis. Ne tako dobar, ali pravedno je tako. Ovaj instrument treba da služi onom ko ga je najdostojniji. Još nikada ne čuh da ovako neko svira, i greh bi bio da zadržim za sebe instrument iz koga ne mogu da izvučem sve što je on u stanju da pruži. Mada bih veoma volela kada bih umela da na njemu sviram, ne dotičući ga rukama."

Falom prihvati flautu i, sa izrazom najdublje sreće u očima, čvrsto je privinu uz grudi.

83.

Obe prostorije u njihovom prebivalištu bile su osvetljene fluorescentnom svetlošću, a bila je osvetljena i pokrajna zgrada, ona sa kupatilom. Svetlost je bila prigušena, i ne baš pogodna za čitanje; ali bar nisu morali da sede u tmuni.

Ipak, godilo im je da borave napolju. Nebo je bilo posuto zvezdama, što je uvek palilo maštu onih koji su rođeni na Terminusu; na njihovoj rodnoj planeti nebo je bilo gotovo bez zvezda, i samo se blede krak galaktičke spirale mogao tek nejasno nazreti.

Strahujući da bi mogli zalutati, ili se povrediti negde u mraku, Hiroko ih je dopratila do njihovog privremenog prebivališta. Sve vreme, dok su se vraćali, držala je Falom za ruku, a i posle, pošto je upalila svetla u njihovoj kućici, ostade s njima napolju, nijednog trenutka ne ispuštajući devojčicu.

Blis joj se ponovo obrati, shvatajući da mlada žena i dalje vodi žestoku bitku, izložena dvojakim, međusobno suprotstavljenim osećanjima. "Zaista, Hiroko, ne možemo uzeti tu flautu od tebe."

"Ne, ona mora pripasti Falom." Uprkos tome, bura je i dalje vitlala u njoj.

Treviz nije skidao pogled sa zvezdanog neba. Okruživala ih je gotovo potpuna tmina, koju jedva da su narušavali pramenovi svetlosti što su dopirali iznutra, iz njihovih soba; još manje su je narušavale blede tačkice svetlosti što su dopirale iz drugih,

poprilično udaljenih kuća.

"Hiroko", pozva on mladu ženu, "da li vidiš onu veoma sjajnu zvezdu? Kako je ovde zovete?"

Hiroko nemarno pogleda u označenom pravcu i odgovori, po svemu sudeći bez nekog većeg zanimanja: "To je Sadrug."

"Zbog čega je tako nazivate?"

"Zbog toga što oko našeg sunca načini pun krug svakih osamdeset standardnih godina. U ovo doba godine, javlja se uvek kao večernja zvezda. Ali, takođe, tvoje se oči mogu za njom obazreti i preko dana, dok lebdi iznad obzorja."

Vrlo dobro, pomisli Treviz. Nije baš da ništa ne zna o astronomiji. A onda je ponovo upita: "A da li ti je poznato da Alfa ima još jednog sadruga, malenog i ne tako blistavog, koji se nalazi mnogo, mnogo dalje od ove blistave zvezde. Nije ga moguće videti bez teleskopa." (Ni on sam je nije video, nije mu bilo stalo do toga da traga za njom; podaci o njoj, međutim, bili su uneti u memoriju broskog kompjutera.)

I ovog puta savršeno ravnodušno, ona odgovori: "Učili smo o tome u školi."

"A kako stoji stvar s onom tamo? Vidiš li onih šest zvezda, spojenih međusobno izlomljenom linijom?"

"Da. To je Kasiopeja."

"Stvarno?" upita Treviz, očigledno pometen. "A koju od njih nazivate Kasiopejom?"

"Sve njih zajedno. Sve koje povezuje izlomljena linija. Sve su one Kasiopeja."

"A zbog čega ih tako nazivate?"

"Saznanje o tome mi nedostaje. Ja ništa ne znam o astronomiji, najpoštovaniji Trevize."

"A vidiš li onu najnižu zvezdu u toj grupi, onu koja blista jače od drugih? Šta je to?"

"Zvezda. Ime joj ne znam."

"Ali, izuzimajući dve zvezde-sadruga, ona je od svih drugih zvezda najbliža Alfi. Udaljena je odavde samo jedan parsek."

"Prihvatam tvoje reči", odvrati Hiroko. "Ali, meni nije znano."

"Da li je to, možda, zvezda oko koje se Zemlja okreće?"

Hiroko pogleda prema zvezdi sa blagim zanimanjem. "Meni nije znano. Nikada još ne čuh da je neko o tome zborio."

"Ali šta ti misliš, da li bi to bilo moguće?"

"Kako bih mogla reći? Meni ništa nije znano o tome gde bi Zemlja mogla biti... A sada - moram te ostaviti. Sutra, rano izjutra, pre neg' započne proslava na obali, moram odraditi svoj posao u poljima. Ugledaću vas sve tamo, ponovo, odmah posle ručka. Da? Da?"

"Razume se, Hiroko."

Ona ih potom ostavi, gotovo otrčavši u mraku. Treviz neko vreme gledaše za njom, a onda se pridruži ostalima, u prigušeno osvetljenoj kolibi.

"Šta mislite, Blis" upita on, "da li nas je lagala u pogledu Zemlje?"

Blis odmahnu glavom. "Ne verujem. Međutim, nalazi se u stanju ogromne napetosti; postala sam toga svesna tek posle koncerta. Bila je napeta i pre no što ste je počeli propitivati o zvezdama."

"Možda zbog toga što se rastala od flaute?"

"Možda. Nisam sigurna." Blis se okrenu prema Falom. "A sada, Falom, želim da odeš u našu sobu. Kada budeš spremna za spavanje, otiđi u kupatilo, upotrebi nokširić, a potom operi ruke, lice i zube."

"Želela bih, Blis, da malo sviram na flautu."

"Dobro, ali samo malo, i veoma tiho. Jesi li me razumela, Falom? I, moraš smesta prestati, čim ti budem rekla."

"Da, Blis."

Troje odraslih, napokon, ostadoše nasamo; Blis je sedela u naslonjači, a dvojica muškaraca na krevetiću.

"Ima li kakvog razloga da se i dalje zadržavamo na ovoj planeti?" upita Blis.

Treviz sleže ramenima. "Nismo još razmotrili pitanje Zemlje u vezi sa tim drevnim instrumentima; možda bi se tu moglo štogod iščačkati. Možda bi se, takođe, isplatilo da sačekamo da se muškarci vrate iz ribarenja. Možda oni znaju nešto što ne znaju oni što povazdan sede kod kuća."

"Mislim da je to veoma malo verovatno", reče Blis. "Jeste li sigurni da vas ovde ne zadržavaju Hirokine tamne oči?"

Pomalo nestrpljivo, Treviz odvrati: "Ne razumem vas, Blis. Kakve

veze ima sa vama ono što ja radim? Zbog čega sve vreme uzimate pravo da se u odnosu na mene postavljate kao moralni presuditelj?"

"Mene se vaš moral nimalo ne tiče, sve dok to ne pogađa i našu ekspediciju. Vi želite da pronađete Zemlju, kako biste, konačno, odlučili da li ste u pravu ako Galaktiku pretpostavite svetovima Izdvojenika. I ja to želim. Tvrдите da je neophodno da posetite Zemlju kako biste, konačno, mogli da donesete odluku, i istovremeno, po svemu sudeći, ubeđeni ste da Zemlja kruži oko one blistave zvezde. Pa, onda, da pođemo. Priznajem da bi bilo korisno da, pre nego što pođemo, dođemo do nekih obaveštenja o Zemlji, ali čini mi se savršeno jasnim da ih ovde nećemo naći. Ne želim da se ovde zadržavamo samo zato što vi uživete u Hiroko."

"Možda ćemo i krenuti", odgovori Treviz. "Dozvolite mi da malo o tome razmislim. Uveravam vas, međutim, da Hiroko neće igrati nikakvu ulogu u donošenju moje odluke."

"Smatram da bi trebalo da odemo do Zemlje", umeša se Pelorat, "u najmanju ruku da ustanovimo da li je zagađena ili nije. Zaista, ne vidim razlog da se ovde još zadržavamo."

"Jesi li siguran, Janove, da te na takav zaključak ne podstiču Blisine tamne oči?" upita Treviz, pomalo podrugljivo ali, istog časa, on dodade: "Ne, izvini, Janove, povlačim reč. Bilo je to detinjasto s moje strane. Pa ipak, ovo je, nezavisno od Hiroko, zaista krajnje prijatan svet, i moram reći da bih, pod nekim drugim okolnostima, bio u ozbiljnom iskušenju da trajno na njemu ostanem... Nemate li utisak, Blis, da Alfa dovodi ozbiljno u pitanje vaše teorije o Izdvojenicima?"

"U kom pogledu?" upita Blis.

"Sve vreme tvrdite da svaki zaista izdvojeni svet vremenom neminovno postaje neprijateljski nastrojen, i opasan."

"Čak i Komporelen", odvrati Blis ravnim glasom, "koji je poprilično van glavnih tokova galaktičkog zbivanja - mada je, bar u teoriji, Pridružena sila Zadužbinske federacije."

"Ali, ne i Alfa. Ovaj svet je, još potpunije, od svega odsečen, pa ipak, možete li se požaliti na ovdašnje gostoljublje i prijateljstvo s kojim se susrećemo? Hrane nas, oblače, daju nam smeštaj, priređuju proslave nama u čast, i čak nas pozivaju da još ostanemo."

Šta mu se, uopšte, može prigovoriti?"

"Ništa, po svemu sudeći. Hiroko vam je, čak, podarila i svoje telo."

Treviz ljutito odvrati: "Blis, šta vam tu smeta? Nije mi, 'podarila' svoje telo; 'podarili' smo ga jedno drugom. Oboje smo to želeli, i oboma nam je to donelo zadovoljstvo. Teško, s druge strane, da biste mogli tvrditi da vi ne 'podarujete' svoje telo prema svom vlastitom nahodanju?"

"Blis, molim te", umeša se Pelorat, "Golan je savršeno u pravu. Nema nikakvog razloga da se mešamo u njegova privatna zadovoljstva."

"Nemamo", nepopustljivo reče Blis, "osim ukoliko se ona ne tiču svih nas."

"Ne tiču se nikoga osim mene", odvrati Treviz. "Krenućemo ubrzo, uveravam vas. Odlaganje mi je potrebno da pribavim još neka obaveštenja, i neće dugo potrajati."

"Pa ipak", primeti Blis, "ne verujem Izdvojenicima čak ni kada darove nose."

Treviz odmahnu rukama. "Prava stvar: doneseš zaključak, a onda pokušavaš da mu prilagodiš činjenice. Ako to nije..."

"Samo se usudite da to izgovorite", prekide ga Blis preteći. "Ja nisam žena. Ja sam Gea. I Geu, a ne mene, more brige."

"Ali, nema nikakvog razloga..." U tom času, začu se lako grebuckanje na vratima.

Treviz se skameni. "Šta je sad to?" upita on šapatom.

Blis lako sleže ramenima. "Otvorite vrata i pogledajte. Sami rekoste da je ovo prijatan svet, i da nam ovde ne pretila nikakva opasnost."

Treviz je ipak i dalje oklevao, sve dok se s druge strane vrata ne oglasi neki baršunasti glas. "Molim vas. To sam ja!"

Bio je to Hirokin glas. Treviz se u jednom skoku nađe kraj vrata.

Hiroko gotovo ulete unutra. Obrazi su joj bili vlažni.

"Zatvorite vrata", gotovo promuća ona.

"Šta ovo treba da znači?" upita Blis.

Hiroko ščepa Treviza za ruku. "Ne mogoh ostati po strani. Pokušah, ali nisam mogla. Odlazi, hitro, i svi vi. I dete povedite brzo."

Uzmite brod i bežite s Alfe... dok još tmina vlada"

"Ali zbog čega?" upita Treviz.

"Jer, smrt ti grozi, i svima vama."

84.

Tokom nekoliko dugih trenutaka troje Došljaka skamenjeno su zurili u Hiroko. Konačno, Treviz progovori: "Želiš li da kažeš da tvoji sunarodnici nameravaju da nas ubiju?"

Hiroko odgovori, dok su joj suze tekle niz obraze: "Već si na stazi smrti, najpoštovaniji Trevize. A i ostali s tobom... Pre mnogo vremena, naši najmudriji pronašli su da je jedan virus, neštetan po nas, vesnik smrti za sve Došljake. Mi smo na njega otporni." Izbezumljena, ona protrese Trevizovu ruku. "Ti si zaražen."

"Ali kako?"

"Dok smo delili užitak. To je jedan od načina."

"Ali ja se osećam savršeno dobro", odvrati Treviz.

"Virus još nije počeo da dela, ali počće čim naši muškarci stignu iz ribolova. Naši zakoni kažu da svi moraju doneti odluku o tome - čak i muškarci. Oni će, sigurno, dati reč potvrde, i mi vas, stoga, držimo ovde do tog sudnjeg vam časa - dva jutra od sada. Odlazite odmah, dok još tama caruje i dok još niko ništa ne sumnja."

"Zbog čega to vaš narod čini?" oštro je upita Blis.

"Naše bezbednosti radi. Nas je malen broj i izobilni smo. Ne želimo uljeze - Došljake. Jer, ako samo jedan prispe i otkrije naša dobra, za njim će stići i drugi; i stoga, kad neki brod prispe, moramo biti tvrdi da odavde ne uzmogne otići."

"Ali čak i ako je tako", upita Treviz, "zbog čega nas, sada, upozoravaš?"

"Ne ispituj za razlog... Oh, moram ti reći, jer čujem je iznova. Evo, počuj je..."

Iz susedne sobe stadoše da dopiru zvuci - Falom je svirala nešto nežno, i beskrajno dirljivo.

"Ne mogu podneti da ta muzika umre", objasni Hiroko, "jer i to dete već korača stazom smrti."

"Jesi li joj samo zbog toga poklonila flautu?" upita Treviz strogo. "Zbog toga što si znala da ćeš je dobiti natrag, kad Falom umre?"

Hiroko ga užasnuto pogleda. "Ne, to nije bilo u mom umu. Ali najzad razumedoh da to ne sme biti učinjeno. Odlazite zajedno s detetom, i ponesite sa sobom flautu, da je nikada više ne uzmognem videti. U svemiru bićete iznova sigurni, i virus koji sada boravi u tvom telu, umreće posle nekog vremena jer ga niko neće pokrenuti. Za uzvrat, tražim od vas da nikad, nikome ne prozborite ni reč o ovom svetu, da niko, nikad, ne sazna za njega."

"Nećemo ni reč prozboriti o njemu", obeća Treviz.

Hiroko podiže pogled. Tihim glasom ona ga upita: "Mogu li da te poljubim još jednom, na ovom ispraćaju?"

"Ne", odvrati Treviz. "zaražen sam već jednom, i to mi je više nego dovoljno." A onda, manje grubo, on dodade: "Ne plači. Tvoj će te narod pitati zbog čega plačeš, i nećeš biti u stanju da im navedeš neki dobar razlog... Opraštam ti to što si mi učinila, imajući u vidu šta sada činiš da nas spaseš."

Hiroko se uspravi, pažljivo obrisala obraze nadlanicom, i duboko uzdahnuvši, odgovori: "Hvala ti i na tome." Trenutak potom, nestade.

"Pogasićemo svetla", reče Treviz, "i malo počekati, a onda ćemo krenuti... Blis, recite Falom da prestane da svira. Ali, naravno, neka ne zaboravi da ponese flautu... Potom ćemo krenuti prema brodu, ukoliko budemo u stanju da u mraku pronađemo put do njega."

"Ne brinite, naći ću ga", reče Blis. "Moja odeća je na brodu, i ma koliko se slabašno osećala, tamo je i Gea. Gea neće imati poteškoća da pronađe Geu." I ona pohita u drugu sobu, da pripremi Falom.

"Šta misliš", upita Pelorat, "da li su pokušali da nam oštete brod, kako bi nas sprečili na odemo odavde?"

"Nemaju načina da to učine", odvrati Treviz namršteno. I kada se Blis ponovo pojavi, vodeći Falom, Treviz utrne svetla.

Sedeli su potom dugo vremena u tami; činilo im se da je potrajalo pola noći, ali u stvari, potrajalo je tek pola časa. A onda Treviz, lagano i bešumno, otvori vrata. Nebo kao da su počinjali da prekrivaju oblaci, ali zvezde su i dalje sijale. Visoko na nebu sada je stajala Kasiopeja, a podno nje, jedna blistava zvezda koja je lako mogla biti Zemljino sunce. Vazduh je bio bez ikakvog pokreta, i niotkud ne dopiraše nikakav zvuk.

Treviz pažljivo iskorači napolje, i dade drugima znak da ga slede.

Jedna mu ruka, gotovo nesvesno, pade na neuronski bič. Bio je siguran da neće biti primoran da ga upotrebi, ali...

Blis stupi na čelo, držeći za ruku Pelorata, koji opet, dodade ruku Trevizu. Drugom rukom Blis je držala Falom, koja je čvrsto stezala na grudima flautu. Meko stupajući po tlu u gotovo neprozirnoj tmini, Blis povede svoje prijatelje prema mestu na kome je, premda veoma slabašno, preko svoje odeće, osećala prisutnost Gee. Prema Dalekoj zvezdi.

RADIOAKTIVNOST?

85.

Daleka zvezda uzlete u tišini, lagano se probijajući kroz atmosferu, ostavljajući za sobom ostrvo utonulo u tminu. Nekoliko slabašnih tačkica svetlosti sve je više bledelo, dok sasvim ne iščezoše. Kako se atmosfera, sa visinom, stade proređivati, tako i brod poče da razvija sve veću brzinu i tačkice svetlosti na nebeskom svodu iznad njih postajale su sve brojnije, i istovremeno, sve sjajnije.

Konačno, Alfa im se ukaza tek kao svetli polusrp, i to polusrp najvećim delom umotan u oblake.

"Pretpostavljam da su podosta zaostali u svemirskoj tehnologiji", oglasi se Pelorat, "i da neće moći da krenu za nama."

"Jedva da bih mogao reći da me to veseli", odvrati Treviz, mrka lica i ojađena glasa. "Kao što znate - zaražen sam."

"Ali, 'usnulim' virusom", primeti Blis.

"Ipak, možda ga mogu 'probuditi'. Imaju neki postupak... Kakav im, zaista, može biti taj postupak?"

Blis sleže ramenima. "Hiroko reče da virus, ukoliko se na njega ne bi uticalo, usled neprilagođenosti telu mora, na kraju, uginuti - kao što će i sa vašim biti slučaj."

"Baš tako?" upita Treviz ljutito. "A otkud ona to zna? I uopšte, što se toga tiče, kako bih ja mogao znati nije li ta njena tvrdnja tek puka laž, koja bi trebalo da joj umiri savest? Pored toga, ko zna, možda je moguće da postupak - ma kakav on bio - kojim se virus 'budi', bude ponovljen tokom nekog sasvim prirodnog procesa? posredstvom neke hemikalije, usled nekog zračenja, zahvaljujući... ko zna čemu? Može se dogoditi da iznenada obolim, a, u tom slučaju, i vama je kraj. Ili recimo, da se virus 'probudi' kad stignemo na neki naseljeni svet: došlo bi do pandemije, budući da bi oboleli, bežeći u strahu, preneli virus i na druge svetove."

On pogleda prema Blis. "Postoji li nešto što vi u pogledu toga možete da učinite?"

Blis lagano odmahnu glavom. "Ne, bar ne lako. Postoje paraziti i na Gei - mikroorganizmi, crvi - koji, međutim, čine dobroćudni deo

njene ekološke ravnoteže. Oni žive i daju svoj doprinos svesvesti planete, ali nikad ne premašuju zadati broj. Oni žive, ne pričinjavajući nikakvu vidljivu štetu. Problem sa tim virusom, Trevize, jeste u tome što on nije deo Gee."

"Rekoste, maločas, 'bar ne lako'", reče Treviz, namrštivši se. "Imajući u vidu sadašnje okolnosti, da li biste bili voljni da ga, uprkos teškoćama, pokušate da odstranite? Možete li pokušati da ustanovite gde se nalazi u mom telu i da ga uništite? Ili, ukoliko to niste u stanju, da li biste bili u stanju da moj organizam učinite otpornijim na njega?"

"Shvatate li, Trevize, šta tražite od mene? Meni nije poznata ćelijska struktura vašeg tela, i ne bi mi bilo nimalo lako da raspoznam šta je u nekoj od vaših ćelija virus, a šta vaši prirodni geni. Još bi teže bilo uočiti razliku između virusa koje nosite u sebi, ali na koje se vaše telo naviklo, i virusa kojim vas je Hiroko zarazila. Mogu, naravno, da pokušam, ali za to je potrebno vremena - a i ishod bi mogao biti potpuno neizvestan."

"Imate vremena koliko god želite", odgovori Treviz. "Pokušajte."

"Razume se, pokušaću", složi se Blis.

"Blis, ukoliko nam je Hiroko rekla istinu", umeša se Pelorat, "možda bi mogla pokušati da pronađeš virus koji je već počeo da gubi svoja opasna svojstva, a onda da pokušaš da ubrzaš proces njegove imobilizacije."

"Da, Pelorate, to bih mogla da pokušam", složi se Blis. "To ti je dobra ideja."

"Neće li vas to, možda, iscrpsti?" upita Treviz. "Kao što i sami znate, ubijajući virus moraćete da uništite jedan dragocen oblik života."

"Podsmevate se, Trevize", odvrati Blis hladno, "ali, podsmevali se ili ne, ukazujete na jednu istinsku teškoću. Pri svemu tome, teško da bih mogla dati prednost jednom virusu, a ne vama. Ne strahujte, ukoliko budem to u stanju - unišću ga. Na kraju krajeva, čak i ukoliko ne bih prednost dala vama", ona stisnu usne, kao da prigušuje osmeh, "tu su još, dakako, Pelorat i Falom, koji su, takođe, izloženi opasnosti; ako ništa drugo, možete se, bar, pouzdati u moja osećanja prema njima, ako već ne u ona koja gajim prema vama."

Najzad, možda bi bilo korisno da se podsetite da sam ja, takođe, ugrožena."

"Nemam nimalo vere u vašu odanost sebi samoj", promrmlja Treviz. "Bili biste savršeno spremni da, imajući u vidu neki uzvišen razlog, žrtvujete samu sebe. Ipak, oslanjam se na vaša osećanja prema Peloratu." Malo potom, on dodade: "Ne čujem Falominu flautu. Je li sve u redu s njom?"

"Jeste", odgovori Blis. "Spava. Spava savršeno prirodnim snom, s kojim ja nemam ama baš ništa. I predložila bih vam da i mi otpočinem, pošto sve pripremite za skok prema zvezdi koju smatrate Zemljinim suncem. San mi je veoma potreban, a po svemu sudeći i vama, Trevize."

"Da, ukoliko mi pođe za rukom da zaspim... Znate, Blis, bili ste u pravu."

"U pogledu čega, Trevize?"

"U pogledu Izdvojenika. Nova Zemlja nije raj, ma koliko se činilo da bi to mogla biti. Njihovo gostoljublje - svi oni početni izrazi prijateljstva - predstavljalo je samo način da nas zavaraju, da se opustimo, kako bi nekog od nas mogli zaraziti. Sve ono gostoljublje posle toga, sve održane ili predviđene proslave, imale su samo jednu svrhu: da nas zadrže dok se muškarci ne vrate iz ribarenja, kako bi konačno stavili virus u dejstvo. Svoju zamisao bi, nema sumnje, savršeno ostvarili, da nije bilo Falom i njene muzike. Sasvim je moguće da ste i u pogledu toga u pravu."

"Mislite, u pogledu Falom?"

"Da. Ja nisam bio za to da je povedemo, i nijednog trenutka nisam bio sretan što je s nama na brodu. Zahvaljujući vama, Blis, ona je pošla s nama, i upravo nas je ona, i ne znajući to, spasla. Pa ipak..."

"Pa ipak - šta?"

"Pa ipak, Falomino prisustvo ovde i dalje u meni izaziva nelagodu. Mada, ni sam ne znam zbog čega."

"Ukoliko će vam to išta značiti, Trevize, moram vam reći da ni sama nisam sigurna da sve treba pripisati Falom u zaslugu. Hiroko se jeste poslužila Falominom muzikom kao izgovorom da učini to što će, nesumnjivo, drugi Alfanci smatrati činom izdaje. Možda je Hiroko

i sama verovala da nas spasava iz tog razloga; međutim, bilo je još nečega jačeg u njenom umu, nečeg neodređenog, što nisam uspela sama da razaberem, nečeg što ni ona sama, stideći se, nije dopustila da prodre u njenu svest. Imam utisak da se bila veoma zagrejala za vas, i da nije bila spremna da vas prepusti smrti, bez obzira na Falom i njenu muziku."

"Zaista to mislite?" upita Treviz i osmehnu se, prvi put otkako su napustili Alfu.

"Zaista to mislim. Vi ste, nesumnjivo, veoma vični u postupanju sa ženama. Ubedili ste ministarsku Lizalor da nam dopusti da zadržimo brod i da nam dozvoli da odemo sa Komporelena; takođe, svojim uticajem na Hiroko doprineli ste da nam spase živote. Zasluge, dakle, treba pripisati onome ko ih zaista zaslužuje."

Trevizov osmeh postade još širi. "Pa, dobro, ako vi tako kažete... A sada - pravac Zemlja." I on, gotovo razdragano, stupi u komandnu sobu.

Ostavši nasamo sa Blis, Pelorat reče: "Smirila si ga, najzad, zar ne, draga?"

"Ne, Pelorate, nisam ni takla njegov um."

"Pa ipak, postigla si to, krajnje besramno podilazeći njegovoj muškoj taštini."

"Bio je to, naravno, posredan put", odvrati Blis smešeći se.

"Čak i tako, hvala ti, najdraža."

86.

Posle obavljenog skoka, zvezda koja je verovatno predstavljala Zemljino sunce bila je udaljena još jedva jednu desetinu parseka. Bila je, sada, daleko najsvetlije telo na nebu, pa ipak, još samo zvezda.

Da bi ublažio njenu blistavost Treviz je podmetnuo filtere, i sada ju je posmatrao natmurena izraza lica.

"Čini se da nema nikakve sumnje", reče on, "da je reč o blizancu Alfe, zvezde oko koje kruži Nova Zemlja. Pa ipak, Alfa je ubeležena u kompjutersku kartu, a ova zvezda nije. Ne znamo joj ime, nemamo nikakve podatke o njoj, niti ikakva obaveštenja u pogledu njenog planetarnog sistema - ukoliko ga uopšte ima."

"Pa, ne bi li to trebalo i da očekujemo, ukoliko Zemlja kruži oko nje?" upita Pelorat. "Takav potpun nedostatak svakog podatka nesumnjivo bi se slagao sa činjenicom da je, po svemu sudeći, odasvud uklonjeno sve što se odnosi na Zemlju?"

"Da, ali isto bi tako moglo biti da je reč o još jednom svetu Vasionaca koji se, iz nekog razloga nije našao na spisku na zidu one zgrade na Melpomeniji. Najzad, ne možemo biti sasvim sigurni da je taj spisak potpun. Ili, s druge strane, moguće je da je ova zvezda bez planetarnog sistema, i sledstveno tome, možda je nisu smatrali vrednom unošenju u kompjutersku kartu, budući da je ona, pre svega, namenjena korišćenju u vojne i trgovinske svrhe... Janove, postoji li, možda, neko predanje koje govori o tome da je Zemljino sunce udaljeno tek jedan parsek, ili otprilike toliko, od neke druge zvezde - blizanca?"

Pelorat odmahnu glavom. "Žao mi je, Golane, ali nikad nisam naišao na neko takvo predanje. Možda, ipak, postoji. Znaš, sećanje mi baš nije savršeno. Proveriću u svojim spisima."

"Pusti, nije važno. Ima li Zemljino sunce neko ime?"

"Koriste se različita imena. Pretpostavljam da mu se ime razlikuje od jezika do jezika."

"Stalno zaboravljam da se na Zemlji nekad govorilo mnogo jezika."

"Mora da je tako bilo. Brojna predanja jedino na taj način dobijaju neki smisao."

"Pa, šta onda da radimo?" mrzovoljno upita Treviz. "Sa ove razdaljine ne možemo ustanoviti da li postoji planetarni sistem i jedino što nam, po svemu sudeći, preostaje, jeste da joj priđemo bliže. Voleo bih da budemo obazrivi, ali kao što znaš, postoji i nešto što se naziva neumerenom i nepotrebnom obazrivošću; povrh svega, ne primećujem nikakav znak moguće opasnosti. Pretpostavljam, naime, da ukoliko neko raspolaže sa toliko moći da u čitavoj Galaksiji zatre svaki podatak koji bi se odnosio na Zemlju, taj neko, isto tako, mora raspolagati i sa dovoljno moći da nas, čak i pri ovolikoj udaljenosti, spreči da otkrijemo njen položaj - razume se, ukoliko mu je to cilj. Međutim, za sada se još ništa nije dogodilo. Nije, zar ne, nimalo razumno sedeti ovde doveka, samo zbog puke

mogućnosti da se, ukoliko bismo krenuli dalje, nešto može dogoditi."

"Čini se da kompjuter nije otkrio ništa što bi se moglo protumačiti kao stvarna opasnost", reče Blis.

"Kada sam rekao da ne primećujem nikakav znak opasnosti", objasni Treviz, "imao sam u vidu ono što nam kompjuter kaže. Ja sam, razume se, golim okom nisam u stanju ništa da uočim. Ne bih to, uostalom, ni očekivao."

"U tom slučaju, pretpostavljam, želite od nas podršku u odluci koju smatrate rizičnom. U redu, neka tako bude. Ja sam uz vas. Nismo, valjda, došli dovde da bismo se sada, bez pravog razloga, okrenuli i vratili onamo odakle smo i započeli svoje traganje?"

"Nismo, naravno", složi se Treviz. "A ti, Pelorate, šta ti misliš?"

"I ja sam voljan da krenemo dalje", odgovori Pelorat, "makar samo iz puke radoznalosti. Bilo bi naprosto nepodnošljivo sada odustati, ne proverivši čak ni da li smo pronašli Zemlju."

"Pa, u tom slučaju", zaključi Treviz, "čini mi se da smo svi saglasni."

"Ne svi", upade Pelorat. "Tu je i Falom."

Treviz ga začuđeno pogleda. "Želiš li ti to da kažeš da bi trebalo da pitamo i to dete? Ali od kakve bi nam vrednosti moglo biti Falomino mišljenje, čak i pod pretpostavkom da ga, uopšte, ima? Pored toga, sve što, verovatno, ona želi, jeste da se vrati na svoj svet."

"Možete li je kriviti zbog toga?" upita Blis krotko.

I tog časa, pri pomenu Falom, Treviz postade svestan činjenice da čuje flautu, na kojoj je devojčica nešto izvodila u gromkom ritmu marša.

"Poslušajte je", reče on. "Gde li je samo naučila da svira u ritmu marša?"

"Možda joj je to Džembi nekad svirao."

Treviz odmahnu glavom. "Sumnjam. U ritmu plesa, ili uspavanke - to da... Ah, Falom sve vreme izaziva u meni osećaj nelagodnosti. Previše brzo uči."

"Ja joj pomažem", odvrati Blis, "nemojte to zaboraviti. Pored toga, veoma je inteligentna, i vreme koje je dosad provela s nama bilo je za nju izuzetno podsticajno. Mnoštvo novih stvari preplavilo je njen

um. Upoznala je svemir, boravila na drugim svetovima, upoznala nove ljude... sve to po prvi put."

Ritam marša koji je Falom izvodila postade još neobuzdaniji, u još većoj meri varvarski.

Treviz uzdahnu i reče: "Pa, dobro, ovde je s nama, i čini se da stvara muziku koja bodri, koja prosto mami da se krene u avanturu. Uzeću to kao njen glas u prilog odluke da krenemo napred. Ipak, budimo i dalje obazrivi, i proverimo planetarni sistem ove zvezde."

"Ukoliko uopšte postoji", primeti Blis.

Na Trevizovom licu javi se nešto nalik na osmeh. "Planetarni sistem postoji. Spreman sam da se opkladim... Sumu odaberite sami."

87.

"Izgubili ste", zaključio konačno Treviz. "Koliko ste sumu položili?"

"Ništa nisam položila. Nikada se ne kockam", odgovori Blis.

"Pa, nije ni važno. Ionako ne bih uzeo taj novac."

Nalazili su se, otprilike, oko deset milijardi kilometara od sunca. I dalje je izgledalo kao zvezda, ali je bilo oko četiri hiljade puta manje svetlo nego što bi bilo posmatrano sa površine neke planete pogodne za nastanak i održavanje života.

"Ovog časa, zahvaljujući uvećanju, u stanju smo da vidimo dve planete", objavi Treviz. "Sudeći na osnovu njihovih prečnika, kao i na osnovu spektra svetlosti koju reflektuju, nema nikakve sumnje da je reč o gasovitim džinovima."

Brod se nalazio podosta izvan planetarne ravni, i Blis i Pelorat, zagledavši se u ekran preko Trevizovog ramena, ugledaše dva tanušna polusrpa zelenkaste boje. Onaj kraći bio je i nešto deblji: dan na toj planeti već je bio dobro odmakao.

"Janove!" oglosi se Treviz. "Koliko se sećam, Zemljino sunce trebalo bi da u svom sistemu ima, čak, četiri gasovita džina. Je li tako?"

"Sudeći po predanjima, tako je", potvrdi Pelorat.

"Onaj najbliži suncu trebalo bi da je najveći, a sledeći od njega, gledano od sunca, trebalo bi da ima prstenove. Je li tako?"

"Velike, upadljive prstenove, Golane. Ipak, stari družo, morao bi

imati u vidu da u predanjima, dok se tokom vremena prenose s jednog naraštaja do drugog, dolazi do preterivanja. Čak i ukoliko ovde ne naiđemo na planetu sa krajnje izuzetnim sistemom prstenova to ipak ne bi trebalo da uzmemo kao nepobitan dokaz da pred sobom nemamo Zemljino sunce."

"Bez obzira na to, ova dva džina, koja ovog časa gledamo, možda su dva spoljna, koja oko sunca kruže po udaljenijim putanjama; druga dva, bliža suncu, možda se nalaze s njegove druge strane, odveć daleko da bismo ih mogli uočiti na pozadini zvezdanog neba. Moraćemo da se još više približimo, a možda i da zađemo s druge strane sunca."

"Možemo li, s obzirom na masu zvezde u čijoj ćemo se blizini naći?"

"Uz razumnu predostrožnost, kompjuter će biti u stanju da to obavi. Međutim, ukoliko proceni da bi opasnost bila suviše velika, odbiće da nas pokrene; u tom slučaju, krenućemo sporije - korak po korak."

Treviz dovede svoj mozak u vezu s kompjuterom, i zvezdano nebo na ekranu odmah se izmeni. Zvezda zablista još jače, i trenutak potom skliznu niz rub ekrana - dok je kompjuter, sledeći nalog, ispitivao nebo u traganju za još nekim gasovitim džinom... Uspeh je bio iznad svih očekivanja.

Sve troje posmatrača ukrtiše se i netremice se zagledaše u ekran, dok je Trevizov um, gotovo obamro od zadivljenosti, nasumce pipkao po kompjuteru, pokušavajući da mu izda nalog da pristupi uvećanju.

"Neverovatno", promuca Blis, gotovo se zgranuvši.

88.

Jedan gasoviti džin stajao im je pred očima, pod uglom koji je činio da mu najveći deo bude izložen suncu. Oko njega, svijao se širok i blistav prsten, veoma nagnut, kao da želi da čitavom svojom površinom upije što više sunčevih zraka. Prsten je blistao još više nego li i sama planeta, i duž njega, trećinom puta prema planeti, stajala je uska, razvodna linija.

Treviz postavi zahtev za najpunijim uvećanjem, i prsten se istog

časa raspade na niz uskih i koncentričnih prstenčića, koji su se presijavali pod sunčevim zracima. Sada se mogao videti samo jedan deo prstena, dok je sama planeta zašla za rub ekrana. U njegovom uglu, na suprotnom kraju od mesta na kome se nalazio Treviz, nešto zablista i, trenutak potom, ispostavilo se da je u pitanju još jedna planeta sa prstenovima, mada pri osetno manjem uvećanju.

"Je li ovako nešto uobičajeno?" upita Blis, i dalje duboko zadivljena.

"Nije", odgovori Treviz. "Gotovo svaki gasoviti džin ima prstenove, sačinjene od svemirskih otpadaka, ali su oni, po pravilu, uski i bleđi. Jednom sam prilikom video nekog džina čiji su prstenovi bili sasvim uski, ali istovremeno, i izuzetno sjajni. Ali još nikada nisam video nešto slično ovome; čak nisam čuo ni da neko o tome priča."

"Nema nikakve sumnje", reče Pelorat, "da je ovo džin sa prstenovima iz predanja. Ukoliko je zaista jedin..."

"Jeste jedinstven", odvrati Treviz, "koliko je to meni - a i kompjuteru - poznato"

"Onda, u tom slučaju, ovo mora biti planetarni sistem kome pripada i Zemlja. Nema nikakve sumnje: takvu planetu niko ne bi bio u stanju da izmisli. Da bi bio u stanju da je opiše - čovek najpre mora da je vidi."

"Pripravan sam, sada", reče Treviz, "da poverujem u sve što tvrde ta tvoja predanja. Ovo je šesta planeta u sistemu, a Zemlja bi trebalo da bude treća?"

"Tako je, Golane."

"U tom slučaju, moram vam reći da se nalazimo na udaljenosti manjoj od milijardu i po kilometara od Zemlje - i još nas niko nije zaustavio. Gea nas je zaustavila, kada smo joj se približili."

"Kada smo vas zaustavili, bili ste bliže Gei nego što smo mi sada Zemlji", reče Blis.

"Aha", potvrdi Treviz, "ali budući da je, prema mom mišljenju, Zemlja moćnija od Gee, uzimam ovo kao posebno dobar znak. To što nas nije zaustavila, možda znači da Zemlja nema ništa protiv našeg dolaska."

"Ili možda Zemlja ne postoji", reče Blis.

"Jeste li ovog puta voljni da se kladite?" upita Treviz smrknuo.

"Ono što Blis želi da kaže", umeša se Pelorat, "jeste da je Zemlja, možda, kao što uostalom svi tvrde, zagađena radioaktivnošću, i da nas niko ne zaustavlja iz jednog jedinog razloga: ne postoji niko ko bi nas zaustavio. Drugim rečima, nikakav život više ne postoji na Zemlji."

"Ne", žestoko se usprotivi Treviz. "U sve sam spreman da poverujem, ali u to nisam. Približićemo se Zemlji, i sami se uveriti. I imam osećaj da nam se niko neće isprečiti."

89.

Gasovite džinove već su dobrano ostavili za sobom. Jedan asteroidski pojas prostirao se sa unutrašnje strane gasovitog džina koji je bio najbliži suncu (bio je, zaista, i najveći, baš kao što su predanja govorila).

S unutrašnje strane asteroidskog pojasa nalazile su se četiri planete.

Treviz ih stade brižljivo proučavati. "Treća je najveća. Po veličini odgovara, kao i po svojoj udaljenosti od sunca. Mogla bi biti pogodna za život."

Peloratu se učini da je uočio neku vrstu nesigurnosti u Trevizovim rečima.

"Šta je bilo? Ima li atmosferu?" upita on.

"Oh, da", odgovori Treviz. "Sve imaju atmosferu: druga, treća i četvrta. Baš kao u dečjim pričama: kod druge je atmosfera odveć gusta, kod četvrte odveć retka, ali je, zato, kod treće savršena."

"Misliš li, onda da bi to mogla biti Zemlja?"

"Mislim li? odvrati Treviz, gotovo izbezumljeno. "Ne moram ništa da mislim. To jeste Zemlja. Oko nje kruži džinovski prirodni pratilac o kome si mi govorio."

"Zaista?" Peloratovim licem razli se osmeh, kakav Treviz još nikada nije na njemu video.

"Zaista! Evo, pogledaj pod najpunijim uvećanjem."

Pelorat ugleda dva polusrpa, od kojih je jedan bio osetno veći i svetliji od drugog.

"Onaj manji je prirodni pratilac planete?" upita on.

"Da. Dosta je udaljeniji od svoje planete nego što bi se to moglo

očekivati, ali nema nikakve sumnje da kruži oko nje. Obim mu je, otprilike, kao obim kakve manje planete; u stvari, manji je nego ijedna od četiri unutrašnje planete što kruže oko sunca. Uprkos tome, prilično je velik za jednog planetnog pratioca. U prečniku ima najmanje dve hiljade kilometara, što ga, po obimu, čini ravnim pratiocima gasovitih džinova."

"Šta, nije veći?" Pelorat je izgledao razočaran. "Znači, nije reč o onom ogromnom prirodnom saputniku Zemlje?"

"Oh, da. Prirodni saputnik nekog gasovitog džina, prečnika dve ili tri hiljade kilometara, jedna je stvar; ali isti takav družbenik neke omanje, čvrstopovršinaste i naseljene planete, sasvim je druga. Ovo telo ima prečnik koji iznosi, otprilike, četvrtinu prečnika matične planete. Kad si još čuo da, kada je neka naseljena planeta u pitanju, postoji tolika mera izjednačenosti između nje i njenog saputnika?"

"O tim stvarima jedva da nešto znam", odgovori Pelorat bojažljivo.

"Pa, Janove, u tom slučaju osloni se na moju reč. Pojava je po svemu jedinstvena: u stvari, pred sobom imamo, praktično, dvojnu planetu, dok oko najvećeg broja svetova kruže pratioci koji jedva da su nešto više od običnih kamičaka... Janove, ukoliko uzmeš u obzir onog gasovitog džina sa prekrasnim prstenovima, i ovu planetu sa ogromnim prirodnim pratiocem - o kojima su ti, mnogo pre no što si ih ugledao, i uprkos krajnje maloj verovatnoći da uopšte postoje, govorila tvoja predanja - pa, kada se sve sabere, svet koji upravo ovog časa imamo pred očima mora da je Zemlja. Sve, ama baš sve, govori u prilog tome. Pronašli smo je, Janove; pronašli smo je!"

90.

Bio je to već drugi dan njihovog stražarenja u blizini Zemlje, i Blis, dovršavajući večeru, nezadovoljno zevnu i reče: "Imam utisak da smo najviše vremena - više nego na bilo šta drugo - utrošili na oprezno približavanje i oprezno udaljavanje od različitih planeta. Imam utisak da smo, doslovno, čitave nedelje utrošili na to."

"Delimično je razlog tome", odvrati Treviz, "što je veoma opasno izvoditi skokove u neposrednoj blizini zvezda. Međutim, u ovom slučaju napredujemo posebno sporo, jer ne želim da suviše brzo

uletimo u kakvu opasnost."

"Mislila sam da ste rekli da imate osećaj da nam se ništa neće isprečiti."

"Tako je, ali, ipak, ne želim da sve položim samo na jednu kartu." Treviz se zagleda u sadržinu kašike, pre no što je stavi u usta, a onda dodade: "Znate, baš mi nedostaju ribe koje smo jeli na Alfi. Samo smo tri puta obedovali tamo."

"Da, baš šteta", složi se Pelorat.

"Pa", primeti Blis, "do sada smo boravili na pet svetova, i svaki od njih napustili smo sa toliko žurbe da nismo imali vremena niti da popunimo naše zalihe, niti da ih učinimo raznovrsnijim. Čak i kada je na nekima od njih bilo hrane, koju smo mogli poneti sa sobom, kao na Komporelenu i Alfi, ili moguće je..."

Ona ne dovrši rečenicu; brzo podigavši pogled, Falom to učini umesto nje: "Na Solariji? zar niste mogli tamo da se snabdete hranom? Na Solariji ima hrane u izobilju, koliko i na Alfi. A i bolja je."

"Poznato nam je to, Falom", odvrati Blis. "Ali, eto, nije bilo vremena."

Falom se ozbiljno zagleda u nju. "Da li ću ikad ponovo videti Džembija, Blis? Reci mi istinu."

"Možda", odgovori Blis, "ukoliko ponovo odemo na Solariju."

"A da li ćemo ikada otići tamo?"

Blis je oklevala. "Ne bih mogla da ti kažem."

"A sada idemo na Zemlju, je li tako? Je li to ona planeta sa koje smo, kako si mi rekla, svi potekli?"

"Sa koje su potekli naši praroditelji", ispravi je Blis.

"Sada umem da upotrebim reč 'preci'", uzjoguni se Falom.

"Da, sada idemo na Zemlju."

"Zbog čega?"

Blis nehajno odvrati: "Ne misliš li da bi svako mogao poželeti da vidi svet svojih predaka?"

"Rekla bih da je u pitanju i nešto više od toga. Svi izgledate tako zabrinuti."

"Nikada još tamo nismo bili. I ne znamo šta nas tamo, možda, očekuje."

"Ipak, mislim da je u pitanju nešto više od toga."

Blis se nasmeši. "Završila si večeru, Falom, draga, i što ne pođeš u našu sobu i odsviraš nam neku serenadu? Sviraš sve lepše i lepše. Hajde, hajde", požuri je ona, lupnuvši je blago po stražnjici, i Falom se okrenu i pođe, bacivši prethodno zamišljen pogled prema Trevizu.

Treviz je gledao za njom s neskrivenom nenaklonošću. "Ume li ta stvarčica da čita misli?"

"Trevize, ne nazivajte je ' stvarčicom'", oštro ga ukori Blis,

"Može li da čita misli? Vi biste to morali znati."

"Ne, ne može. Niti to Gea može. Niti to mogu pripadnici Druge Zadužbine. Čitati misli, u smislu da se prati nečiji razgovor, ili da se stekne predstava o tome šta je u nečijoj glavi, danas još nije moguće, niti će biti u predvidljivoj budućnosti. Mi smo u stanju da razaberemo, da protumačimo, i do izvesne mere da prilagodimo nečija osećanja, ali to u svakom slučaju nije isto."

"Kako znate da ona nije u stanju da čini to što, navodno, nije moguće učiniti?"

"Zato što bi, kako maločas rekoste, trebalo to da znam."

"Možda je ovladala vašim umom, te toga niste svesni."

Blis usmeri pogled naviše, zakolutavši očima. "Trevize, budite razumni. Čak i kada bi raspolagala neuobičajenim moćima, ne bi to bila u stanju da na meni izvede, jer ja nisam Blis, već Gea. Stalno to zaboravljate. Znate li, samo, kakva je mentalna moć čitave jedne združene planete? Da li zaista verujete da bi neki Izdvojenik, ma koliko nadaren bio, bio u stanju da nadvlada takvu moć?"

"Ne znate baš sve, Blis, i ne budite odveć samouvereni", odvrati Treviz mrzovoljno. "Ta stv... Ona nije baš tako dugo s nama. Za tako malo vremena ja bih, najverovatnije, naučio tek osnove nekog jezika, a ona već savršeno tečno govori galaktički, koristeći, gotovo, pun rečnik. Da, znam da joj vi pomažete, ali ipak, voleo bih kada biste prestali."

"Tačno je, rekla sam vam da joj pomažem, ali isto tako, rekla sam vam i da je neverovatno inteligentna. Do te mere inteligentna, da bih želela da postane deo Gee. Ukoliko bismo bili u stanju da je privučemo, i to dok je još dovoljno mlada, možda bismo mogli da o Solarijancima saznamo sve što nam je potrebno da bismo, konačno,

apsorbovali čitav njihov svet. Moglo bi nam to biti od vrlo velike koristi."

"Zar vam nije jasno da su Solarijanci patološka vrsta Izdvojenika, čak i prema mojim merilima?"

"Kao deo Gee, neće to više biti."

"Blis, mislim da niste u pravu. Mislim da je ta mala Solarijanka opasna, i da bi trebalo da je se što pre otarasimo."

"A kako? Da je, jednostavno, izbacimo kroz prozor? Da je ubijemo, iseckamo na parčiće, i priključimo zalihama hrane?"

"Oh, Blis", prostenja Pelorat.

"To što ste upravo rekli ogavno je", reče Treviz, "i savršeno bezrazložno." On za trenutak oslušnu. Čuo se zvuk flaute, ravan i jednoličan, a razgovor koji su vodili bio je napola prigušen. "Kada sve ovo privedemo kraju trebalo bi da je vratimo na Solariju, pobrinemo se da ta planeta zauvek ostane odsečena od ostatka Galaksije. Ako mene pitate, imam osećaj da bi je trebalo uništiti. Ne verujem joj i plašim je se."

Blis se za trenutak zamisli, a onda odgovori: "Trevize, dobro mi je poznato da imate osobinu da donosite ispravne sudove, ali isto tako mi je poznato da od samog početka ispoljavate nenaklonost prema Falom. Pitam se nije razlog tome što ste na Solariji doživeli poniženje, koje je u vama pobudilo žestoku mržnju kako prema samoj planeti, tako i prema njenim stanovnicima? Budući da mi nije dozvoljeno da petljam po vašem umu, nisam u mogućnosti da to sa sigurnošću ustanovim. Ali molim vas, nemojte zaboraviti da bismo sada, da nismo povelili Falom sa sobom, još bili na Alfi - mrtvi, i, najverovatnije, pokopani."

"Blis, to mi je poznato, pa ipak..."

"Njenoj se inteligenciji treba diviti, a ne zavideti joj na njoj."

"Ne zavidim joj. Ja je se plašim"

"Njene inteligencije?"

Treviz zamišljeno obliza usne. "Ne, ne inteligencije."

"Pa, čega, onda?"

"Ne znam. Blis, kada bih znao zbog čega se plašim, možda bih prestao da se plašim. U pitanju je nešto što, jednostavno, ne razumem." Glas mu postade prigušen, kao da se obraća samom

sebi. "Čini se da je čitava Galaksija preplavljena stvarima koje nisam u stanju da razumem. Zbog čega sam odabrao Geu? Zbog čega moram da pronađem Zemlju? Da li je posredi neka zagubljena pretpostavka na kojoj se temelji psihoistorija? Ukoliko jeste, u čemu se sastoji? I povrh svega, zbog čega Falom pobuđuje u meni osećaj nelagodnosti?"

"Na žalost", primeti Blis, "nisam u stanju da odgovorim na vaša pitanja." Ona ustade i iziđe iz sobe.

Pelorat se zagleda za njim, a onda se obrati Trevizu. "Golane, stvari ipak, nadam se, nisu tako mračne kao što izgledaju. Sve smo bliže i bliže Zemlji, i jednom kada se tamo nađemo, sve će se zagonetke razrešiti. U ovom trenutku, međutim, čini se da još niko ne pokušava da nam se ispreči na našem putu ka Zemlji."

Trevizove oči zasvetlucaše, i on reče Peloratu tihim glasom: "U stvari, želeo bih kada bi nam se nešto isprečilo."

Pelorat ga zabezeknuto pogleda. "Stvarno? A zbog čega?"

"Iskreno, pozdravio bih svaki znak života tamo dole."

Pelorat širom razrogači oči. "Jesi li, na kraju krajeva, ustanovio da je Zemlja zagađena radioaktivnošću?"

"Ne, baš. Ali je topla. Toplija nego što bih očekivao."

"Je li to rđav znak?"

"Ne mora biti. Mogla bi, čak, biti prilično topla, a da to ipak ne znači da život na njoj nije moguć. Prekrivač od oblaka dosta je debeo, i nema nimalo sumnje da je sačinjen od vodene pare; ti oblaci, zajedno sa preobilnom vodom iz okeana, možda su u stanju da potpomognu da se život održi, uprkos temperaturi koju smo proračunali na osnovu kratkotalnog zračenja. Pa ipak, još nisam siguran. Jednostavno, ukoliko..."

"Da, Golane?"

"Pa, ukoliko Zemlja jeste zagađena radioaktivnošću, to bi sasvim dobro objasnilo činjenicu da je toplija nego što bi se moglo očekivati."

"Međutim, to ne znači da bi i obrnuto moralo biti tačno. Mislim to da činjenica da je toplija nego što bi se očekivalo neminovno mora značiti i da je zagađena."

"Ne. Ne, uopšte ne mora." Trevizu pođe za rukom da se na silu

nasmeši. "Ipak, Janove, nemoj time previše lupati glavu. Kroz dan ili dva biću u stanju da ti nešto više kažem - i tada ćemo znati zasigurno."

91.

Falom je sedela na ležaju duboko zamišljena, i kad Blis uđe u sobu ona za trenutak podiže oči, i odmah potom spusti glavu.

Blis joj se blago obrati: "Falom, šta nije u redu?"

"Blis, zbog čega me Treviz toliko ne podnosi?" upita devojčica.

"Zbog čega misliš da te ne podnosi?"

"Uvek me gleda tako nervozno... Je li to prava reč?"

"Moglo bi se i tako reći."

"Uvek, kada god sam u njegovoj blizini, gleda me nervozno. Lice mu se uvek pomalo grči."

"Falom, Treviz ima puno briga."

"Zbog toga što traga za Zemljom?"

"Da."

Falom se za trenutak zamisli, a onda reče: "Naročito je nervozan kada ja pokrećem stvari oko sebe, ne dodirujući ih."

Blisino lice poprimi strog izraz. "Ali, Falom, zar ti nisam rekla da to ne činiš - naročito kada je Treviz u blizini?"

"Pa, eto, juče, baš u ovoj sobi, nisam ni primetila kako stoji na vratima i posmatra me. Pokušavala sam da uzdignem jednu od Pelovih knjiga i da je postavim da stoji na jednom ćošku. Niko zbog toga nije imao nikakve štete."

"Ipak, Falom, to Treviza čini nervoznim, i ne želim da činiš takve stvari, bio on prisutan ili ne."

"Da li ga nervoznim čini to što on nije u stanju to da uradi?"

"Možda."

"A da li ti to možeš da učiniš?"

Blis lagano odmahnu glavom. "Ne mogu."

"Ipak, to te ne čini nervoznom. Ni Pela."

"Ljudi se razlikuju međusobno."

"Znam", odvrati Falom, s iznenadnim prizvukom tvrdoće u glasu, što Blis iznenadi i navede je da se namršti.

"Šta to znaš, Falom?"

"Ja sam različita."

"Pa naravno. Upravo sam to i rekla. Ljudi se razlikuju međusobno."

"Moje telo je drugačije. I ja mogu da naterujem stvari da se pokreću."

"To je tačno."

Falom nastavi, sa prizvukom nečeg buntovničkog u glasu: "Ja moram da naterujem stvari da se kreću. Treviz ne bi smeo da se zbog toga ljuti na mene, a ni ti ne bi trebalo da me u tome sprečavaš."

"Ali, zbog čega moraš to da činiš?"

"Moram to da činim. Da vežbujem... Je li to prava reč?"

"Ne, baš. Kaže se 'da vežbam'."

"Tako je. Džembi mi je govorio da moram da vežbam svoje... svoje..."

"Transudktorske režnjeve?"

"Da. I da ih učinim moćnim. Tako da, kada odrastem, budem u stanju da upravljam svim robotima. Čak i samim Džembijem."

"Falom, ukoliko ti to nisi činila - ko je upravljao svim robotima?"

"Bander", odvrati Falom potpuno ravnodušno.

"Jesi li poznavala Bandera?"

"Naravno. Ugledavala sam Bandera mnogo puta. Trebalo je da postanem sledeći vlasnik Banderovog imanja, i to bi onda bilo Falomino imanje. Tako mi je Džembi rekao."

"Misliš, Bander je dolazio da te..."

Falom zapanjeno otvori usta, a onda odvrati grcavim glasom: "Banderu nikada ne bi palo na pamet da me..." Devojčica gotovo izgubi dah i lako uzdrhta, a onda objasni: "Ugledavala sam Banderovu sliku."

Pomalo oklevajući, Blis je upita: "Kako se Bander odnosio prema tebi?"

Falom uputi Blis pomalo začuđen pogled. "Bander bi me pitao da li mi je nešto potrebno, da li je sa mnom sve kako treba. Ali Džembi je uvek bio pokraj mene, tako da mi ništa nije bilo potrebno."

Ona pognu glavu i zagleda se u pod. Potom, stavivši ruke na oči, reče: "Ali onda se Džembi isključio. Mislim da je to bilo stoga što se i

Bander... isključio."

"Zbog čega to kažeš?" upita Blis.

"Razmišljala sam o tome. Bander je upravljao svim robotima, i ako se Džembi isključio, i ako su se svi drugi roboti isključili, moguć je samo jedan razlog: da se i Bander isključio. Nije li tako?"

Blis ništa ne odgovori.

"Ali", nastavi Falom, "kada me budete vratili na Solarij, ja ću ponovo uključiti Džembija, kao i sve druge robote, i opet ću biti sretna."

"Zar nisi, Falom, sretna ovde, sa nama ?" upita Blis. "Makar samo malo? I makar samo ponekad?"

Falom podiže svoje suzama obliveno lice prema Blis, i odmahujući drhtavo glavom, odgovori: "Hoću svog Džembija."

Obuzeta dubokom naklonošću prema detetu, Blis ispruži ruke i čvrsto steže Falom u naručje. "Oh, Falom, tako bih želela da ti i Džembi budete ponovo zajedno", uzviknu ona, i tek tada, iznenada, shvati da i sama grca u suzama.

92.

Pelorat uđe u sobu i zateče ih u tom stanju. Za trenutak, on se ukoči i upita: "Šta se to dešava?"

Blis se odmače od deteta i maši se malenog parčeta tkanine kako bi obrisala oči. Onda bezglasno odmahnu glavom, i Pelorat, sada ozbiljno zabrinut, ponovo upita: "Ama, šta se to dešava?"

"Falom", obrati se Blis devojčici, "hajde, odmori se malo. Smisluću već nešto, kako bi se bolje osećala. Ali ne zaboravi - volim te ništa manje nego što te je Džembi voleo."

Ona dohvati Pelorata za ruku i gotovo ga dovuče do obedovaonice, govoreći: "Ništa se ne dešava, Pele... Ništa."

"U pitanju je Falom, je li tako? I dalje joj nedostaje Džembi."

"Strašno joj nedostaje. I mi joj ni na koji način ne možemo pomoći. Mogu samo da joj kažem da je volim - što je, uostalom, puna istina. A kako da ne volim tako inteligentno i tako nežno stvorenje... Izvanredno je inteligentna. Treviz čak misli - previše inteligentna. Viđala je, znaš, svojevremeno Bandera - ili bolje rečeno njegovu holografsku sliku. Ipak, u osnovi je ravnodušna prema

njegovoj uspomeni: o njemu govori hladno, bez ikakvih posebnih osećanja - a mogu i da shvatim zbog čega. Povezivala ih je samo činjenica da je Bander bio vlasnik onog imanja, i da je posle njega Falom trebalo da ga nasledi. Nikakav drugi odnos nije postojao."

"Da li Falom shvata da joj je Bander bio otac?"

"Ne otac - majka. Ako smo saglasni u pogledu toga da je Falom žensko, onda ni Bander nije mogao biti ništa drugo."

"Uzmi kako hoćeš, Blis, draga. Da li je Falom svesna da joj je Bander bio roditelj?"

"Nisam sigurna da bi, uopšte, bila u stanju da shvati šta znači roditeljski odnos. Možda i shvata, ali to ne obznanjuje. Činjenica je, međutim, da je dokonala da je Bander mrtav; shvatila je, naime, da Džembijevo 'isključenje' proishodi iz obustave dotoka energije, i budući da mu je energija pristizala preko Bandera... Sve me to užasava."

"A zbog čega, Blis?" upita Pelorat zamišljeno. "Na kraju krajeva, jedno je s drugim u logičnoj vezi."

"Još jedna logična veza može se otkriti u odnosu na Banderovu smrt. Na Solariji, sa njenim dugovekim i samotnim Vasionicima, smrt mora biti retka i teško zamisliva pojava. Doživljaj prirodne smrti mora da je ograničen na samo nekolicinu tamo, i najverovatnije ni ne postoji kao takav za neko solarijansko dete Falominih godina. Ukoliko Falom nastavi da razmišlja o Banderovoj smrti, počće i da se pita zbog čega je Bander mrtav - i činjenica da je do toga došlo upravo u trenutku kada smo se mi, stranci, našli na toj planeti odvešće je do očividnog zaključka - uzrok i posledica."

"To jest, da smo mi ubili Bandera."

"Pele, nismo mi ubili Bandera. Ja sam ga ubila."

"To njoj nikada neće pasti na um."

"Ali ja ću morati da joj to kažem. Kako stvari sada stoje, uzbuđena je zbog Treviza, a sasvim je jasno da je on vođa naše male družine. Za nju će to značiti, zdravo-za-gotovo, da je Treviz vinovnik Banderove smrti; misliš li, zaista, da bih ja mogla dozvoliti da Treviz bude okrivljen zbog nečega što nije počinio?"

"Ali, ipak, od kakve je sve to važnosti, Blis? Dete ionako ne oseća ništa prema svom oc... ovaj, majci. Sva njena osećanja vezana su za

njenog robota, Džembija."

"Ali smrt majke prouzrokovala je i smrt njenog robota. Gotovo da, u jednom trenutku, nisam pred njom uzela na sebe odgovornost za to. Bila sam u vrlo velikom iskušenju."

"Zbog čega?"

"Zbog toga, da bih joj sve mogla objasniti na svoj način. Da bih je utešila. Da bih je sprečila da do tog saznanja sama dođe, razmišljajući o tome na način koji bi joj uskratio svaku mogućnost da za ono što se dogodilo pronađe opravdanje."

"Ali opravdanje postoji. To se dogodilo u samoodbrani. Da nisi postupila onako kako si postupila - u sledećem trenutku svi bismo bili mrtvi."

"To sam i želela da joj kažem, ali nisam bila u stanju. Plašila sam se da mi neće poverovati."

Pelorat odmahnu glavom, a onda, uzdahnuvši, upita: "Pomišljaš li, ponekad, da bi zaista bilo bolje da je nismo povelili sa sobom? Sve ovo čini te toliko nesretnom."

"Ne", odvrati Blis ljutito, "ne govori tako. Bila bih beskrajno nesrećnija kada bih morala, kao ovo sada, da sedim ovde i prisećam se kako nismo ništa učinili da sprečimo da jedno nevino dete bude nemilosrdno iskasačeno zbog nečega što je bilo naše delo."

"Ali takvi adeti vladaju na Falominom svetu."

"Pele, nemoj dopustiti da tobom ovlada Trevizov način razmišljanja. Izdvojenicima, nekako, polazi za rukom da prihvate takve stvari i o tome više ne razmišljaju. Međutim, Gea teži da spase, a ne da uništi neki život - odnosno da, sedeći po strani, dopusti da jedan život bude izgubljen. Kao što svi dobro znamo, svaki se život u nekom trenutku mora okončati, kako bi se neki drugi život mogao razviti; ali to okončanje nikada ne sme biti konačno, nikada bez neke svrhe. Mada se nije mogla izbeći, već je i sama Banderova smrt nešto što je samo po sebi teško podneti; Falomina smrt prešla bi, jednostavno, sve granice."

"Pa", reče Pel, "pretpostavljam da si u pravu... Ipak, nisam te potražio zbog Falom. U stvari, reč je o Trevizu."

"Šta je s njim?"

"Blis, brinem zbog njega. Eno ga gde sedi i čeka da dobije neku

pouzdaniju informaciju o Zemlji, ali ja nisam siguran da će moći da izdrži taj pritisak."

"Ne strahujem za njega. Ima on čvrst i stabilan um."

"Ipak, svi imamo svoje granice. Čuj, planeta Zemlja toplija je no što je on to očekivao; sam mi je to rekao. Rekao bih da čak pomišlja da je pretopla da bi na njoj mogao opstati život, mada, s druge strane, imam utisak da se veoma trudi da i samog sebe ubedi da nije tako."

"Možda je u pravu. Možda planeta nije pretopla da bi na njoj mogao opstati život."

"Pored toga, spreman je da prizna da ta toplota možda proističe iz činjenice da joj je površina zagađena radiaktivnošću; s druge strane, čini mi se, nastoji da i tu pomisao odbaci... Kroz dan ili dva dovoljno ćemo se približiti Zemlji, tako da sumnjama više neće biti mesta. Ali šta ako je Zemlja zaista zagađena?"

"Pa, u tom slučaju, moraće da tu činjenicu prihvati - kao činjenicu."

"Ali... ne znam kako da se izrazim - naime, kako da se izrazim u mentalnom smislu. Šta ako njegov um..."

Blis počeka nekoliko trenutaka, a onda, pomalo podsmešljivo, upita: "Aktivira detonator?"

"Da. Aktivira detonator. Ne bi li trebalo da učiniš nešto da mu, u ovom trenutku, daš novu snagu? Da ga - da tako kažem - malo smiriš i držiš pod kontrolom?"

"Ne, Pele. Ne verujem da bi do toga moglo doći, a pored toga, tu je i čvrst Gein stav da se po njegovom umu ne sme petljati."

"Ali u tome i jeste stvar. On poseduje tu neobičnu osobinu da 'bude u pravu' - kako god vi to već nazivali. Šok koji bi mogla proizvesti činjenica da se sva njegova nastojanja pretvaraju u prah, i to u trenutku kada se činilo da uspešno okončava svoje traganje, možda neće uništiti njegov um, ali bi mogao uništiti tu njegovu sposobnost da 'bude u pravu'. Gea i sama smatra da je u pitanju nešto krajnje izuzetno. Nije li upravo ta njegova sposobnost izložena najvećoj opasnosti da nestane?"

Blis osta nekoliko trenutaka zamišljena, a onda sleže ramenima. "Pa, možda ću morati da ga malo držim na oku."

93.

Tokom sledećih trideset šest časova Treviz jedva da je bio svestan da se Blis, a u manjoj meri i Pelorat, takoreći ne odmiču od njega. Ipak, ta činjenica nije predstavljala ništa neuobičajeno, s obzirom na oskudni prostor na brodu; pored toga, druge su mu se misli vrzmale po glavi.

Ovog časa, sedeći za kompjuterom, odjednom ostade sasvim svestan činjenice da oboje stoje na vratima komandne prostorije. On podiže oči i zagleda se u njih bez ikakvog izraza.

"Dakle?" upita on veoma tihim glasom.

Peloratov glas zvučao je neobino. "Kako si, Golane?"

"Upitaj to Blis", odgovori on. "Već časovima ne skida oči s mene. Imam utisak da mi džara po mozgu... Nije li tako, Blis?"

"Nije. Niste u pravu, Golane", odvrati Blis ne uzbuđujući se. "Međutim, ukoliko vam je moja pomoć potrebna, tu sam... Da li vam je potrebna moja pomoć?"

"Ne, zbog čega? Bolje me ostavite nasamo. Oboje."

"Da li bi nam, molim te, rekao šta se događa?"

"Pogodi!"

"Da li je Zemlja...?"

"Jeste. Ono što su nam svi sve vreme govorili savršeno je tačno." Treviz pokaza rukom prema ekranu na kome se mogla videti noćna strana Zemlje koja je pomračivala sunce. Stajala je kao čvrst, taman krug, naspram zvezdanog neba, dok su joj rubovi bili opervaženi isprekidanim narandžastim odsjajima.

"Je li taj narandžasti odsjaj znak radioaktivnosti?" upita Pelorat.

"Nije. To je odraz sunčeve svetlosti u Zemljinoj atmosferi. Da u atmosferi nema toliko oblaka taj narandžasti odsjaj javljao bi se u obliku čistog, neisprekidanog prstena. Radioaktivnost nismo u stanju da vidimo. Atmosfera apsorbuje različita zračenja, uključujući i gama zrake. Međutim, ona proizvodi i takozvana sekundarna zračenja, srazmerno znatno slabija, ali je kompjuter, ipak, u stanju da ih otkrije. Ta su zračenja golom oku i dalje nevidljiva, ali kompjuter je u stanju da za svaku česticu ili talas zračenja načini odgovarajući foton u okviru vidljivog dela spektra, te da nam, na taj način, Zemlju predstavi u bojama koje, istina, nisu stvarne, ali koje jasno prikazuju

vrste i intenzitet zračenja na njoj. Pogledajte."

Istog časa tamni disk Zemlje zasvetluca prigušenom, prljavoplavom bojom.

"Kakav je intenzitet zračenja na njoj?" upita Blis tihim glasom. "Dovoljan da bude jasno da ljudi tamo dole ne mogu opstati?"

"Ne samo ljudi", odvrati Treviz. "Nikakav život tamo dole ne bi mogao opstati. Planeta je nepodesna za bilo kakav oblik života; nema više ničega - i poslednja bakterija, i poslednji virus, davno su nestali."

"Da li bismo mogli da je ispitamo na licu mesta?" upita Pelorat. "Mislim, u svemirskoj odeći."

"Možda, tokom nekoliko časova - pre no što se i sami nepovratno ne ozračimo."

"Pa, onda, Golane, šta da radimo?"

"Šta da radimo?" Treviz se zagleda u Pelorata onim svojim pogledom u kome nije bilo nikakvog prepoznatljivog izraza. "Da li želiš da čuješ šta bih ja, stvarno, želeo da učinim? Želeo bih da odvedem tebe i Blis - i ono dete - natrag na Geu i da vas tamo zauvek ostavim. A potom, želeo bih da se vratim na Terminus i predam im brod. A potom, voleo bih da podnesem ostavku na položaj većnika - što bi, bez sumnje, gradonačelnicu zaista usrećilo. A potom, voleo bih da vodim život penzionera, prepustivši da stvari u Galaksiji teku svojim tokom. Ne bi me zanimali ni Seldonov Plan, ni Zadužbina, ni Druga Zadužbina, ni Gea. Neka Galaksija sama odabere svoj put. Za moga života ne bi se ništa izmenilo - a zbog čega bih i najmanju crkavicu dao za ono što će se dogoditi posle?"

"Ipak, Golane, siguran sam da ne misliš to što sada govoriš", žurno primeti Pelorat.

Treviz ga je nekoliko dugih trenutaka netremice posmatrao, a onda duboko udahnu vazduh. "Ne, ne mislim. Ali, oh, kako bih samo želeo da zaista mogu da učinim sve ono što sam maločas nabrojao!"

"Ostavimo to sada. Šta zaista nameravaš da učiniš?"

"Nameravam da još neko vreme zadržim brod u orbiti oko Zemlje. Da malo predahnem, da se povratim od svega ovoga, i da razmislim šta ćemo dalje. Osim.. Šta..."

"Da?"

Treviz kao da jedva prevali preko usana: "Osim... Šta, uopšte, još može da se učini? Šta je to za čim još vredi tragati? I šta je to, uopšte, što bi bilo vredno traganja?"

OBLIŽNJI SVET

94.

Tokom četiri naredna dana Pelorat i Blis vidali su Treviza samo za vreme obeda. Ostatak vremena provodio je ili u komandnoj prostoriji ili u svojoj sobi. Tokom obeda nije progovarao ni reči. Usne su mu sve vreme bile stisnute, i jeo je vrlo malo.

Tokom četvrtog obeda, međutim, Peloratu se učini da je iz Trevizovog držanja iščezlo nešto od njegove neuobičajene ozbiljnosti. Pelorat se dvaput nakašlja, kao da namerava da nešto kaže, ali odustade.

Konačno, Treviz podiže pogled i obrati mu se: "Pa?"

"Jesi li, ovaj, nešto smislio, Golane?"

"Zbog čega to pitaš?"

"Izgledaš mi nešto malo manje sumorno."

"Ne osećam se manje sumorno, ali jesam razmišljao. I to veoma mnogo."

"Možemo li da čujemo o čemu?" upita Pelorat.

Treviz uputi brz pogled u Blisinom pravcu. Držala je pogled čvrsto prikovan za svoj tanjir, pažljivo nastojeći da ne izrekne nijednu reč, kao da je bila sigurna da će, u ovom osetljivom trenutku, Pelorat više postići u svom nastojanju da Treviza navede na razgovor.

"Blis, da li i vas zanima?" upita je Treviz.

Ona za trenutak podiže oči. "Da. Veoma."

Falom raspoloženo kucnu nogom o sto i upita: "Jesmo li pronašli Zemlju?"

Blis stisnu devojčicu za rame, ali Treviz ne obrati nikakvu pažnju na njenu upadicu.

"Moramo započeti sa osnovnom činjenicom", reče Treviz. "Sve informacije koje se odnose na Zemlju uklonjene su sa niza svetova. To nas je, obavezno, moralo dovesti pred neizbežan zaključak: na Zemlji je nešto sakriveno. Pored toga, putem osmatranja, došli smo do zaključka da je Zemlja zagađena radioaktivnošću u najvećem, smrtonosnom stepenu; na taj način, sve na njoj je dvostruko sakriveno. Nismo u stanju da se na nju spustimo a sa ovog

odstojanja, u blizini spoljnog ruba njene magnetosfere i bez ikakve želje da joj se još više približimo, nismo u stanju ništa da otkrijemo."

"Jeste li sasvim sigurni u to?" upita Blis blago.

"Proveo sam dovoljno vremena za kompjuterom pomno, iz svih uglova, proučivši Zemlju, i mogu reći da jesam. Da, siguran sam. Međutim, što je možda važnije, osećam da na njoj nema ničega. Zbog čega su, onda, sva obaveštenja koja se odnose na Zemlju bila sa toliko pomnosti odasvud uklonjena? Očevidno, što god da je bilo tamo sakriveno, sada je sakriveno daleko potpunije no što bi to iko mogao i zamisliti; nema, po svemu sudeći, nikakve potrebe da ljudi dalje pozlaćuju taj zlatni grumen."

"Moguće je", primeti Pelorat, "da je zaista nešto bilo sakriveno na Zemlji, ali u vreme kada njena radioaktivnost još nije bila smrtonosna, i kada joj je još bio moguć pristup. Žitelji Zemlje možda su tada strahovali da bi neko nepozvan mogao naići i naći to što su oni skrivali - ma šta to moglo biti. Možda je tada Zemlja pokušala da ukloni sve informacije koje su se na nju odnosile. Ono sa čim se sada suočavamo možda su samo preostaci jednog burnog i nesigurnog doba."

"Ne, ne verujem da je to slučaj", odgovori Treviz. "Do uklanjanja podataka iz Carske biblioteke na Trantoru, čini mi se da je došlo tek nedavno." On se naglo okrenu prema Blis. "Jesam li u pravu?"

Blis odgovori ravnim glasom: "Ja/mi/Gea došli smo do takvog zaključka pri susretu sa uznemirenim umom Govornika Gendibala, sa Druge Zadužbine, u trenutku trostruke konfrontacije između vas, njega i gradonačelnice Brano."

"Prema tome", zaključí Treviz, "što god da je tada moralo biti skriveno, jer je postojala mogućnost da bude otkriveno, mora biti da je još skriveno, budući da i dalje postoji mogućnost da bude otkriveno uprkos činjenici da je Zemlja zgađena radioaktivnošću."

"Ali, kako je to moguće?" upita Pelorat uznemireno.

"Razmotri sledeću mogućnost", ponudi Treviz. "Šta ako se ono što se nalazilo na Zemlji više na njoj ne nalazi - šta ako je sa nje uklonjeno u času kada je opasnost od radioaktivnosti porasla do nepodnošljivosti? Jer, uprkos tome što se tajna više ne nalazi na Zemlji, moguće je da bismo bili u stanju da, pronašavši konačno

Zemlju, dokučimo na koje je novo mesto smeštena ta tajna koja se nekad na njoj nalazila. Ukoliko bi to bio slučaj, i dalje bi postojali svi razlozi da se drži u tajnosti položaj same Zemlje."

Falom se ponovo oglasi: "A onda biste me, kako mi je Blis rekla, ukoliko ne pronađemo Zemlju, vratili Džembiju."

Treviz se okrenu prema Falom i zagleda se u nju - dok se Blis, tihim glasom, obrati devojčici: "Rekla sam ti, Falom, možda. Kasnije ćemo o tome razgovarati. A sada, pođi u svoju sobu i uzmi nešto da čitaš, ili sviraj na flauti, ili čini šta ti je volja. Hajde, hajde."

Durljivo se namrštivši, Falom iziđe.

"Ali, Golane, nešto mi nije jasno", upita Pelorat. "Ipak, ovde smo. Pronašli smo Zemlju. Možemo li sada na neki način dokučiti gde je to, ako nije na Zemlji."

Potraja nekoliko trenutaka dok Treviz ne suzbi loše raspoloženje prouzrokovano Falominom upadicom, a onda nastavi: "A zbog čega ne bismo mogli? Zamisli da zagađenost Zemljine kore postaje sve veća. Broj njenih žitelja sve više bi se smanjivao, ili usled izumiranja ili usled prinudnog napuštanja planete; i sama tajna, ma u čemu se mogla sastojati, bila bi, takođe, izlagana sve većoj opasnosti. Koga bi još bilo da je štiti? Konačno, morala bi biti prebačena na neki drugi svet, jer bi u protivnom - ma o čemu da je reč - izgubila svu vrednost i za samu Zemlju. Pretpostavljam da bi se dugo oklevalo da se to učini, i da bi se, kada bi se to konačno učinilo - učinilo, manje ili više, u poslednjem trenutku. A sada, Janove, sećaš li se onog starca sa Nove Zemlje koji ti je neumorno punio uši svojim razglabanjem o istoriji Zemlje?"

"Monolija?"

"Da, njega. Nije li ti on rekao, govoreći o osnivanju Nove Zemlje, da su poslednji ostaci nekadašnjeg zemaljskog stanovništva preseljeni na tu planetu?"

"Želiš li to da kažeš, stari družo", upita Pelorat, "da se ono za čim sada tragamo nalazi na Novoj Zemlji? Da su tajnu na Novu Zemlju preneli Zemljani koji su poslednji napustili Zemlju?"

"Zar ne bi moglo biti tako?" odgovori Treviz. "Nova Zemlja jedva da je ostatku Galaksije bolje znana nego sama Zemlja; pored toga, sadašnji žitelji Nove Zemlje kao da ni o čemu drugom ne razmišljaju

do li da se otarase svih mogućih uljeza."

"Ali bili smo tamo", umeša se Blis, "i ništa nismo pronašli."

"Nismo ni tragali ni za čim drugim osim za položajem Zemlje."

Pomalo zbunjen, Pelorat primeti: "Ali mi tragamo za nečim što je, verovatno, proizvod najviše tehnologije; za nečim, ili nekim, ko je bio u stanju da ukloni sve informacije ispred samog nosa Druge Zadužbine, kao i - Blis, oprostite - ispred nosa same Gee. Narod koji sada živi na Novoj Zemlji možda je u stanju da kontroliše klimu nad svojim ostrvom, i možda raspolaže izvesnim, izuzetnim znanjima iz biotehnologije, ali verujem da ćete se saglasiti s tim, čini mi se da je njihova tehnologija, sve u svemu, na prilično niskom stupnju."

"Slažem se sa Pelom", klimnu Blis.

"Donosimo sudove na osnovu ograničenog saznanja", primeti Treviz. "Nikada, na primer, nismo ugledali muškarce koji su se nalazi u ribarenju. Od ostrva, videli smo samo onaj deo na koji smo se spustili. Međutim, ko zna na šta smo mogli naići da smo ga podrobnije ispitali? Najzad, nismo otkrili da imaju fluorescentno osvetljenje sve dok se njime nisu poslužili, i ukoliko je to trebalo da stvori privid da im je tehnologija na niskom stupnju - kažem, privid..."

"Da?"

"Možda je to bila koprena kojom je trebalo da se prikrije prava istina."

"Nemoguće," usprotivi se Blis.

"Nemoguće? Ali niste li mi baš vi rekli, još tamo na Gei, da je pretežan deo stanovništva na Trantoru svesno i namerno držan na niskom stupnju tehnologije, kako bi se što bolje prikrila malena skupina pripadnika Druge zadužbine. Ima li ikakvog razloga da isti postupak ne bude primenjen i na Novoj Zemlji?"

"Želite li to, onda, da kažete da bi trebalo da se vratimo na Novu Zemlju i ponovo se izložimo zarazi - ovog puta bez izgleda na spas? Seksualni snošaj je, bez sumnje, posebno ugodan način da se čovek zarazi - ali sasvim je verovatno da nije jedini."

Treviz sleže ramenima. "Ni ja baš ne žudim da se vratim na Novu Zemlju, ali možda ćemo morati."

"Morati?"

"Morati! Mada, postoji i druga mogućnost."

"A kakva?"

"Nova Zemlja kruži oko zvezde koju tamošnji žitelji nazivaju Alfa Kentaura. Ali Alfa Kentaura je samo deo jednog dvojnog sistema zvezda. Ukoliko zvezdu Nove Zemlje nazovemo Alfa Kentaura A, u tom bi slučaju njenog ne tako svetlog saputnika mogli nazvati Alfa Kentaura B. Ne postoji li mogućnost da i Alfa Kentaura B ima planetu, podesnu za život, koja oko nje kruži?"

"Nedovoljno je svetla, rekla bih", primeti Blis, odmahujući glavom. "U poređenju sa Alfom Kentaura A, svetlost joj je tri četvrtine puta slabija."

"To ne mora ništa da znači. Ukoliko bi se planeta nalazila dovoljno blizu zvezde, stvar bi bila u redu."

Pelorat upita: "A šta kompjuter kaže? Ima li planeta oko B-zvezde?"

"Proverio sam", odgovori Treviz natmureno se nasmešivši. "Postoji pet planeta, umerene veličine. Nema gasovitih džinova."

"A da li je neka od njih podesna za život?"

"Kompjuter ne govori ništa o tome; jedino što kaže to je da postoje, koliko ih je i kakve su veličine."

"Oh", uzdahnu Pelorat, očigledno razočaran.

"Nema nikakvog razloga da budeš razočaran", opomenu ga Treviz. "Podaci ni za jedan od svetova Vasionaca nisu bili uneseni u kompjuter. A i podaci kojima smo raspolagali za Alfu Kentaura A bili su gotovo ništavni. Te su stvari hotimično skrivene, i činjenica da gotovo nikakvog podatka nema o Alfi Kentaura B može čak predstavljati dobar znak."

"U tom slučaju", primeti Blis gotovo poslovnim tonom, "ono što nameravate jeste da krenete na Alfu Kentaura B, i ukoliko se ispostavi da je posredi ćorak, da se vratite Alfi Kentaura A."

"Tako je. Ali ovog puta, kada se nađemo na Novoj Zemlji, bićemo pripravnici. Pre nego što sletimo pažljivo ćemo ispitati čitavo ostrvo, i Blis, očekujemo od vas da upotrebite svoje mentalne moći da postavite štit..."

U istom tom času Daleka zvezda lako uzdrhta, kao da je čitav brod uhvatila štucavica, i Treviz dreknu, napola gnevno, napola zbunjeno: "Ko je za komandama?!"

Ali pre no što je pitanje i postavio, znao je veoma dobro kako glasi odgovor.

95.

Falom je potpuno zanesena sedela za kompjuterskim pultom. Njene malene, dugoprste šake, bile su sasvim raširene, kako bi što bolje pristale uz bledosvetlucave obrise dlanova na komandnoj ploči. Činilo se kao da su joj šake utonule u ploču, mada je bilo očigledno da je ova načinjena od tvrdog i skliskog materijala.

Bezbroj puta je već videla kako Treviz postavlja šake na isti način, i činilo joj se da pri tom ništa drugo nije ni radio, mada joj je bilo jasno da je na taj način upravljao brodom.

U pojedinim prilikama viđala je Treviza kako zatvara oči; sada i ona zatvori svoje. Posle nekoliko trenutaka gotovo da začu nešto što beše nalik na slabašan, veoma udaljen glas - veoma udaljen, ali, istovremeno, kao da odjekuje u njenoj vlastitoj glavi, kroz (toga je tek nejasno bila svesna) njene transuktorske režnjeve. Ovi joj se učiniše važnijim nego ruke, i ona se upre da razabere reči.

Nalozi, ođekivalo je, gotovo molećivo. Kakvi su tvoji nalozi?

Falom ništa ne odgovori. Nikada još nije videla da se Treviz glasom obraća kompjuteru - ali je ipak svim svojim srcem znala do čega joj je bilo najviše stao. Želela je da pođe natrag na Solariju, da je ponovo obujmi utešiteljska beskrajnost Banderovog prebivališta, da opet vidi Džembija... Džembija...

Žudila je da se tamo vrati, i dok je u sećanje dozivala svet koji je volela, zamisli da ga vidi na ekranu kao što je bila u prilici da vidi na njemu brojne svetove koje nije volela. Ona otvori oči i zagleda se u ekran, želeći da na njemu ugleda neki drugi svet a ne ovu mrsku Zemlju, a onda stade zuriti u ono što joj se ukaza, zamišljajući da pred sobom ima Solariju. Bila joj je mrska ta praznina Galaksije, u koju su je uvukli protiv njene volje. Suze joj potekoše, i brod lako uzdrhta.

Ona oseti taj drhtaj, pa se i sama zaljulja, kao u znak odgovora.

A onda začu bučne korake napolju u hodniku, i kada ponovo otvori oči Trevizovo iskrivljeno, gnevno lice ispunjavalo joj je vidno polje, zaklanjajući joj ekran na kome se nalazilo sve što je, u stvari,

želela. Treviz je nešto vikao, ali ona ne obrati pažnju. On je bio taj koji ju je, ubivši Bandera, odvuкао sa Solarije, i on je bio taj koji ju je, misleći samo na Zemlju, sprečavao da se tamo vrati; više nije bila spremna da ga sluša.

Bila je odlučna u svojoj nameri da odvede brod na Solariju, i povučen silinom njene odlučnosti, brod ponovo uzdrhta.

96.

Blis čvrsto zgrabi Treviza za ruku. "Nemojte! Nemojte!"

Ona ga snažno uhvati, povlačeći ga unazad, dok je Pelorat, zbunjen i skamenjen, stajao iza njih.

"Skloni ruke s kompjutera!" vikao je Treviz. A onda dobaci Blis: "Blis, sklanjate mi se s puta! Ne želim da vas povredim! "

Blis odvrati, gotovo nemoćnim glasom: "Ne dotičite dete! Inače ću morati da vas sprečim - bez obzira na sva uputstva!"

Trevizove oči besno se upraviše prema Blis, i on dreknu: "Onda, vi je sklonite odavde! Smesta!"

"Falom", obrati se ona detetu, "skloni ruke odatle."

"Neću!" uzviknu Falom. "Hoću da se brod vrati na Solariju. Hoću da se vrati tamo. Tamo!" Ona glavom pokaza prema ekranu, ne želeći da ni za trenutak odvoji ruke od kompjutera.

Ali Blis stavi ruke na detinje rame, i čim je one dodirnuše, dete poče da se trese.

Blisin glas postade blaži. "A sada, Falom, naloži kompjuteru da sve vrati kako je bilo i pođi sa mnom. Hajde, dođi." Ona potapša dete, koje briznu u nezadrživ plač.

Falom ukloni šake sa komandne ploče i Blis, dohvativši je ispod miške, podiže dete sa stolice. Zatim je okrenu prema sebi i čvrsto privinu na grudi, puštajući je da se isplače i smiri.

A onda se okrenu prema Trevizu koji je sav ukočen stajao na vratima. "Sklonite se u stranu, Trevize, i nemojte, u prolazu, dotaći ni dete ni mene."

Treviz se smesta pomeri, praveći im prolaz.

Blis zastade za trenutak, a onda se tihim glasom obrati Trevizu. "Morala sam za trenutak da uđem u njen um. Ukoliko sam pričinila ikakvu štetu, neću vam to lako zaboraviti."

Treviz zausti da odgovori kako ni pišljiva boba ne daje za Falomin um; da je zapravo sva njegova briga posvećena kompjuteru. Ipak, pred usredsređenim pogledom Gee (beše mu jasno da nije u pitanju bila samo o Blis, i da nije ona, sama, mogla u njemu pobuditi onaj osećaj hladnog užasa koji se u trenu u njemu pojavio), on oćuta.

Ostao je, tako, ćuteći i bez ikakvog pokreta, još dugo pošto su Blis i Falom napustili prostoriju. Ostao je, zapravo, u tom položaju sve dok mu se Pelorat ne obrati blagim glasom: "Golane, jesi li dobro? Nije te povredila, zar ne?"

Treviz snažno protrese glavom, kao da želi da odagna od sebe osećaj paralisanosti koji ga je svog obuzeo. "Sa mnom je sve u redu. Pravo pitanje, međutim, jeste: da li je on u redu." On sede za pult kompjutera, i potavi dlanove na mesta na kojima su do maloćas poćivale Falomine šake.

"Pa?" zabrinuto upita Pelorat.

Treviz sleže ramenima. "Ćini se da je sve u redu. Moguće je, ipak, da docnije ustanovim da nešto nije u redu, ali ovog ćasa, ćini se da je sve u redu." A onda ljutito dodade: "Kompjuter, u osnovi, ne bi trebalo da se odazove na dodir ićijih ruku osim mojih, ali u slućaju tog hermafroditskog monstruma, nisu samo ruke u pitanju. Siguran sam, njeni transduktorski reźnjevi..."

"Ali zbog ćega je brod poćeo da podrhtava? To nije uobićajeno za njega, zar ne?"

"Nije. Ovo je gravitacioni brod, i ne bi trebalo da se javljaju inercioni efekti. Ali taj mali monstrum..." On zastade, ponovo zahvaćen besom.

"Da?"

"Pretpostavljam da se obratila kompjuteru sa dva mećusobno suprotstavljena zahteva, i da je u svaki od njih unela toliko snage volje da kompjuteru nije preostalo ništa drugo do da pokuša da, istovremeno, oba zadovolji. U pokušaju da ućini nemoguće, kompjuter mora da je istog ćasa izgubio kontrolu nad mehanizmom za uklanjanje inercionih efekata na brodu. Bar mislim da se upravo to dogodilo."

I gotovo istog ćasa, iz nekog razloga, izgled lica mu se ublaži. "Najzad, možda je i dobro što se to dogodilo, jer kako mi se sada

čini, sve moje priče o Alfi Kentaura A i B nisu ništa drugo do obično baljezganje. Sada konačno znam na koje je mesto Zemlja pohranila svoju veliku tajnu."

97.

Pelorat se zagleda u njega, napravi se da je prečuo njegove poslednje reči, i vrati se na prvobitnu zagonetku. "Na koji je to način Falom uputila kompjuteru dva međusobno suprotstavljena zahteva?"

"Pa, eto, rekla je da želi da se brod vrati natrag na Solariju."

"Tako je. Razume se, ona to zaista želi."

"Ali šta je mislila pod Solarijom? Ona nije u stanju da je prepozna, posmatrajući je iz svemira. U stvari, iz svemira je nikad nije ni videla. Spavala je, ako se sećaš, kada smo u žurbi napuštali planetu. I uprkos svemu što je našla u tvojoj biblioteci, i uprkos svemu što joj je Blis mogla napričati, sumnjam da je zaista u stanju da pojmi istinu o Galaksiji kao nečemu sačinjenom od stotina milijardi zvezda i miliona nastanjenih planeta. Odgajena u utrobi zemlje i bez ijednog bliskog stvora, sve što je u stanju da pojmi jeste da postoje i drugi svetovi - ali koliko? Dva? Tri? Četiri? Što se nje same tiče, svaki svet koji bi ugledala mogla bi biti Solarija, i s obzirom na snagu njenih želja, svaki svet za nju i jeste Solarija. Budući da je, po svoj prilici, Blis pokušala da je uteši nagoveštavajući joj da ćemo je, ukoliko pronađemo Zemlju, vratiti na Solariju, sasvim je moguće da je, nekako, došla do predstave o tome da Solarija mora ležati negde sasvim blizu Zemlje."

"Ali odakle ti sve to? Na osnovu čega izvodiš takve zaključke, Golane?"

"Na osnovu onoga, Janove, što je sama Falom rekla kada smo upali ovamo. Vikala je da želi da se vrati na Solariju, dodajući: "Tamo! Tamo!" i pokazujući na ekran. A šta se u tom trenutku na ekranu nalazilo? Zemljin saputnik! Nije ga bilo na ekranu kada sam, odlazeći na večeru, prekinuo rad na kompjuteru; na ekranu se tada nalazila Zemlja. Međutim, Falom mora da je u svoj um, u trenutku kada je zatražila da bude vraćena na Solariju, prizvala sliku Zemljinog džinovskog pratioca, i kompjuter, odgovarajući na njen podsticaj, mora da je na ekran dovukao sliku tog ogromnog satelita.

Veruj mi, Janove, savršeno dobro znam kako kompjuter funkcioniše; ko bi ga mogao bolje poznavati od mene?"

Pelorat baci pogled na debeli, blistavi polusrp koji je i dalje stajao na ekranu i zamišljeno odgovori: "Nazvali su ga 'Mesecom' na barem jednom od zemaljskih jezika; 'Lunom' na nekom drugom. Najverovatnije da je, pored ovih, imao još mnogo imena... Zamisli samo, stari druže, tu zbrku koju na jednom svetu mora da izazivaju brojni jezici - nesporazume, zastranjivanja, nezgode..."

"Mesec, kažeš?" upita Treviz. "Pa, zvuči dosta jednostavno... Zamisli samo, moguće je da je dete, instinktivno, pokušavalo da svojim transudktorima pokrene brod, koristeći se pri tom njegovom vlastitom energijom kao izvorom, i doprinoseći da se, trenutno, stvori inerciona zbrka... Ali, Janove, sve to sada nije važno. Ono što je važno jeste da se, kao posledica svega što se dogodilo, na ekranu našao Mesec - dopada mi se to ime - i to uvećan, i da je još tu. Gledam ga i - razmišljam."

"Razmišljaš - o čemu, Golane?"

"O njegovoj veličini, Janove. Čini mi se da zanemarujemo satelite. Veoma su mali, ukoliko uopšte postoje, ali je ovaj ovde nešto sasvim drugo. On je čitav svet. Prečnik mu je oko tri i po hiljade kilometara."

"Čitav svet? Ali kako ga možeš nazivati svetom? Nepodesan je za život. Čak je i taj prečnik od tri i po hiljade kilometara ipak odveć mali. Uopšte nema atmosferu. To sam čak i ja u stanju da kažem, posmatrajući ga s ove razdaljine. Nema ni oblaka. Rubovi su mu izrazito oštro zakrivljeni, a isti je slučaj i sa unutrašnjim ivicama diska, bilo s dnevne, bilo s noćne strane."

Treviz potvrdno klimnu. "Janove, sve više postaješ pravi svemirski vuk. U pravu si. Nema ni trunke vazduha. Ni vode. Međutim, iz toga jedino proizilazi da je Mesec nepodesan za život - na svojoj nezaštićenoj površini. A kako stoje stvari ispod nje?"

"Ispod površine?" upita Pelorat sumnjičavo.

"Da. Ispod površine. Zašto da ne? Sam si mi rekao da su se, jednom, i sami zemaljski gradovi nalazili ispod površine. Poznato nam je da se i dobar deo Trantora nalazio ispod površine. Sećaš se, najveći deo komporelenskog glavnog grada bio je pod zemljom. I Solarijanci su svoja prebivališta, gotovo u celosti, smeštali pod

zemlju. Kao što vidiš, dosta uobičajeno."

"Ali, Golane, u svim tim pobrojanim slučajevima ljudi su živeli na planeti podesnoj za život. I na samoj površini, na njima, moglo se opstati, s obzirom da je bilo i vazduha i vode. Ali da li je moguće živeti pod zemljom na planeti čija je površina, inače, nepogodna za život?"

"Janove, razmisli malo! Gde mi to živimo upravo ovog časa? Daleka zvezda nije ništa drugo do sićušan svet na čijoj se površini ne bi moglo opstati. Napolju nema ni vazduha ni vode. Pa ipak, ovde unutra, savršeno nam je ugodno. Galaksija je prepuna svemirskih stanica i svemirskih naseobina čije je raznovrsje gotovo beskonačno. Da i ne pominjemo svemirske brodove - i život je, kada su svi oni u pitanju, moguć samo u njihovoj unutrašnjosti. Zamisli Mesec kao jedan džinovski svemirski brod."

"Sa posadom unutra?"

"Da. Možda čak sa milionima ljudi: sa biljnim i životinjskim vrstama, i sa razvijenom tehnologijom... Hajde, Janove, razmisli: ne čini li ti se da u tome ima smisla? Ukoliko je Zemlja, tokom svojih poslednjih dana, bila u stanju da jednu skupinu Iseljenika pošalje na neku planetu koja kruži oko Alfe Kentaura, i ukoliko joj je, možda uz pomoć Carstva, promenila - prilagođujući je svojim potrebama - ekološku ravnotežu, obogativši okean novim oblicima života i stvorivši komad kopna gde ga ranije uopšte nije bilo - nije li, isto tako, postojala mogućnost da jednu skupinu svojih žitelja Zemlja pošalje i na Mesec, stvorivši im uslove za opstanak ispod površine?"

Iako oklevajući, Pelorat se složi. "Verovatno si u pravu."

"To bi čak moralo biti učinjeno. Ukoliko već Zemlja ima nešto što krije, zbog čega to slati na parseke daleko, kada je to moguće, isto toliko dobro, sakriti i na jednom svetu koji je stotinu milioniti deo puta manje udaljen nego Alfa Kentaura. Pored toga, posmatrano sa psihološkog stanovišta, Mesec bi predstavljao neuporedivo pogodnije mesto za skrivanje. Kada se razmišlja o životu i opstanku - nikome ni ne padaju na pamet sateliti. Iskreno rečeno, nisu ni meni. Čak i ako mi je Mesec bio pod samim nosom, misli su mi bludele daleko, čak do Alfe Kentaura. I da nije bilo Falom.." Usne mu se stisnuše, i on odmahnu glavom. "Bojim se da ću morati da joj odam

priznanje zbog toga. Uostalom, ako ja ne budem, Blis sigurno hoće."

"Ali, stari moj", upita Pelorat, "ukoliko se nešto, zaista, krije pod Mesečevom površinom - kako ćemo mi doći do toga? Mora da postoje milioni kvadratnih kilometara površine..."

"Grubo procenjeno - četrdeset miliona."

"I rebalo bi da mi sve to pretražimo - tragajući za čim? Za nekom rupom kroz koju se silazi u utrobu tog sveta? Za nekim hermetičkim zatvorenim oknom?"

"Kada tako postaviš stvari", složi se Treviz, "zaista se čini da je zadatak jedva izvodljiv; ali u ovom slučaju mi ne tražimo nikakav fizički predmet već znake života, i to razumnog života. A što se toga tiče, imamo Blis, a njen talenat u otkrivanju znakova inteligencije nesumnjiv je, je li tako?"

98.

Blis se zagleda u Treviza optužujućim pogledom. "Najzad sam uspela da je uspavam. Nikad mi nije bilo tako teško; gotovo da je podivljala. Na svu sreću čini mi se da ipak nisam prouzrokovala nikakvo oštećenje na njenom mozgu."

"Znate", odvrati Treviz hladno, "trebalo bi da već nešto preduzmete i otklonite njene misli od Džembija, budući da nemam ni najmanju nameru da se ikad vratim na Solariju."

"Tek tako, da joj otklonim misli od Džembija? A šta vi, Trevize, uopšte znate o tim stvarima? Nikada niste zašli ni u čiji um, nemate ni najbleđu predstavu o tome koliko su složeni i tanani. Kada biste makar nešto znali o tome, ne biste tek tako govorili o 'otklanjanju misli', baš kao da je reč o uzimanju kašičice ili dve meda iz neke tegle."

"Pa, pokušajte da bar ne misli o njemu toliko."

"Možda bih to mogla, ali bi mi bilo potrebno najmanje mesec dana bržljivog rasplitanja njene veze sa Džembijem."

"Šta mislite pod 'rasplitanjem'?"

"Ne mogu vam to objasniti, jer ne biste ništa razumeli."

"Pa, šta u tom slučaju nameravate da učinite sa detetom?"

"Ne znam to još ni sama; ali pitanje Falom biće najpomnije razmotreno."

"U tom slučaju", reče Treviz, "dozvolite mi da vas upoznam s našim sledećim korakom."

"Šta tu novo ima da se kaže? Vraćamo se na Novu Zemlju, i tu ćete još jednom pokušati sa slatkom Hiroko - pod uslovom da vam obeća da vas ovog puta neće zaraziti."

Na Trevizovom licu ne pojavi se nikakav izraz, i on samo reče: "Niste u pravu. U stvari, promenio sam mišljenje. Idem na Mesec - tako se, prema Janovu, zove Zemljin prirodni saputnik."

"Na taj satelit? Zbog toga što nam je najbliži, pod samim nosom? Na takvu mogućnost nisam ni pomislila."

"Ni ja. Niti iko drugi. Nigde u Galaksiji ne postoji prirodni saputnik neke planete koji bi, iole, bio vredan pomena. Međutim, ovaj ovde, s obzirom na svoju veličinu, zaista je jedinstven. Što je još važnije, činjenica da niko ne zna gde se Zemlja nalazi, i za sam Mesec predstavlja odlično pokriće. Niko, ko nije u stanju da pronađe Zemlju, nije u stanju da pronađe ni Mesec."

"Da li je podesan za život?"

"Nije na površini, ali budući da ni u najmanjoj meri nije zagađen radioaktivnošću, verovatno je da nije sasvim nepodesan. Možda na njemu život postoji - u stvari, možda, čak buja - ispod površine. I razume se, vi ćete biti u stanju, kada mu se sasvim približimo, da ustanovite da li je baš tako."

Blis sleže ramenima. "Pokušaću... Ali zbog čega ste tako iznenada počeli da razmišljate o tom satelitu?"

"Zbog nečega što je Falom učinila dok je bila za komandama", odgovori Treviz tihim glasom.

Blis ne reče ništa nekoliko trenutaka, kao da je očekivala da čuje još nešto, a onda ponovo sleže ramenima. "Ma o čemu da je reč, pretpostavljam da do toga ne biste došli da ste do kraja sledili svoj prvobitni impuls i ubili je."

"Blis, uopšte nisam imao nameru da je ubijem."

Blis odmahnu rukom. "U redu. Neka bude tako. Jesmo li već krenuli prema Mesecu?"

"Jesmo. Međutim, iz predostrožnosti ne krećemo se odveć brzo; ipak, ukoliko sve bude išlo kako valja, u njegovoj ćemo se blizini naći kroz tridesetak časova."

99.

Mesec je delovao kao pusta zemlja. Treviz je radoznalo posmatrao njegovu dnevnu, blistavo osvetljenu stranu, koja je lagano promicala pod njima. Bio je to jednoličan prizor sačinjen od kraterskih prstenova i planinskih oblasti; pod zaslepljujućom svetlošću sunca, senke su bile oštre i sasvim crne. Povremeno bi se na tlu ukazale jedva raspoznatljive promene u boji, a tu i tamo nailazili bi na ravni zamašne velične, mada su i one bile izbrazdane sitnim kraterima.

Dok su se približavali Mesečevoj noćnoj strani senke počеше da se izdužuju, da bi se uskoro stopile u bezobličnu crninu. Još kratko, dole pod njima, vrhovi planina nastaviše da svetlucaju pod zracima sunca, kao kakve debele zvezde, ali ih svojih sjajem daleko nadmašujući. Onda i oni iščezoše i sada su pod sobom imali samo bledu svetlost Zemlje, koja im se, sjajeći tako s neba, prikazivala kao beloplava sfera, ispunjena nešto više od polovine svog obima. Brod konačno preteče i samu Zemlju, koja se izgubila iza obzorja; ispod njih sada je bila suva, bezoblična tama, a iznad tek blede sjaj bezbrojnih zvezda - prizor koji se Trevizu, odraslom pod bezzvezdanim nebom Terminusa, uvek činio poput pravog čuda.

A onda se nove, blistave zvezde pojaviše ispred njih, najpre jedna ili dve a potom i druge, šireći se i debljajući i konačno se stapajući u jedno. Istog časa preleteše preko terminatora i nađoše se na Mesečevoj osvetljenoj strani. Sunce se diže u gotovo paklenom sjaju, i brodski ekran smesta se pomeri u stranu, dok je kompjuter navlačio filtere da bi prigušio svetlost što je odbleskivala sa tla ispod njih.

Treviz se sasvim dobro mogao uveriti da bi besmisleno bilo čak se i nadati da će biti moguće golim okom pronaći ulaz (ukoliko je postojao) u naseljenu unutrašnjost tog nesumnjivo pozamašnog sveta.

On se okrenu da pogleda Blis koja je sedela pokraj njega. Blis nije gledala u ekran; u stvari, držala je oči zatvorene. Činilo se kao da ni ne sedi u naslonjači; imao se utisak kao da se stropoštala u nju, bez života.

Pitajući se da li možda spava, Treviz joj se tiho obrati: "Da li ste

uspeli da nešto otkrijete?"

Blis lagano odmahnu glavom. "Nisam", odvrati ona šapatom, "Osetila sam maločas nešto, tek kao dašak. Bilo bi dobro da se vratimo na to mesto. Znate li gde je ono?"

"Kompjuter zna."

Bilo je to nalik na nišanjenje u cilj: malo levo, malo desno, i konačno, traženo mesto bilo je tu. Nalazilo se još duboko na noćnoj strani, i osim što ga je Zemlja, nisko sa obzorja obasjavala, dajući prostorima između senki avetinjski, pepeljasti sjaj, ništa se nije moglo uočiti, uprkos tome što su, radi boljeg pogleda, utrnuli svetla i u komandnoj prostoriji.

Pelorat im se pridruži, za trenutak neodučno zastavši na vratima. "Jeste li štogod pronašli?" upita on šaptavim, hrapavim glasom.

Treviz mu mahnu rukom da učuti. Posmatrao je Blis. Znao je da će biti potrebno da prođu dani pre no što sunčeva svetlost ponovo obasja to mesto, ali je isto tako znao da za ono što Blis nastoji da otkrije nikakva svetlost ne bi bila ni od kakve pomoći.

"Tu smo", reče ona konačno.

"Jeste li sigurni?"

"Potpuno."

"Je li ovo jedino mesto?"

"Jedino koje sam uspela da otkrijem. Jesmo li ispitali sve delove Mesečeve površine?"

"Uglavnom. Ispitali smo njegov najveći deo."

"Pa, u tom slučaju, na tom ispitanom delu ovo je jedino mesto. Sada ga, evo, snažnije osećam; kao da su i oni otkrili nas, ali nemam osećaj nikakve opasnosti. U stvari, ono što do mene dopire pre mi izgleda kao dobrodošlica."

"Jeste li sigurni u to?"

"Tako mi deluje ono što do mene dopire."

"Da nije možda obmana posredi?" upita Pelorat.

"Obmanu bih smesta uočila, budi siguran u to", odgovori Blis pomalo s visine.

Treviz progundā nešto u sebi na račun preterane samouverenosti, a onda upita: "Nadam se da je ono što ste otkrili znak razumnog života."

"Da, otkrila sam znak snažne inteligencije. Pa ipak..." Neki neobičan ton zatreperi u njenom glasu.

"Pa ipak?"

"Pssst. Ne remetite me. Pustite me da se usredsredim." Poslednje reči jedva da je izgovorila, gotovo ne mičući usnama.

Nekoliko trenutaka potom, ona im, i sama ne malo iznenađena, saopšti: "Nije u pitanju ljudsko biće."

"Nije ljudsko biće?" ponovi Treviz, iskreno se zaprepastivši. "Imamo li, ponovo, posla sa robotima? Kao na Solariji?"

"Ne", Blis se smešila. "Nije reč ni o robotima."

"Pa, mora biti ili jedno ili drugo."

"Nije ni jedno ni drugo." Ona se čak prigušeno nasmeja. "Nije ljudsko biće, ali nije nalik ni na jednog robota koje smo do sada imali prilike da vidimo."

"Baš bih voleo da to vidim", uzviknu Pelorat, žustro klimajući glavom i očiju širom otvorenih u iščekivanju nekog ogromnog zadovoljstva. "Mora da je uzbudljivo. I sasvim novo."

"Sasvim novo", promrmlja Treviz, kao da mu se konačno razbistri pred očima... kao da kakva munja najdubljeg saznanja odjednom osvetli unutrašnjost njegove lobanje.

100.

Zaroniše duboko prema Mesečevoj površini, gotovo u stanju likovanja. Falom im se ponovo pridružila, i zaboravivši brzo kao što to deca po pravilu čine, sada je gotovo poskakivala od neizdržive radosti, kao da se zaista vraća na Solariju.

Što se Treviza tiče, duboko u sebi osećao je kako mu zdrav razum govori da je nesumnjivo čudno da Zemlja - ili što god da je od nje postojalo na Mesecu - posle svih mera preduzetih da se svi drugi drže po strani, sada, odjednom, čini sve da baš njih sebi privuče. Može li, u oba slučaja, razlog da bude isti? Nije li to bio klasičan slučaj doktrine: "Ukoliko već ne možeš da ih izbegneš, namami ih i uništi!?" I neće li, u oba slučaja, Zemljina tajna ostati neodgonetnuta?

Ali takve misli ubrzo izbledeše, ustupivši mesto pravoj poplavi radosti koja se sve više i više produbljivala što su se više približavali površini Meseca. Međutim, postojalo je i nešto iznad i preko toga - i

njemu ponovo pođe za rukom da se zakači za taj trenutak prosvećenja koji je njime ovladao neposredno pre no što su započeli svoj mirni, ronilački put ka površini Zemljinog saputnika.

Činilo mu se da nema nikakve sumnje gde se brod ovog trenutka uputio. Nalazili su se iznad vrhova nekih stepenastih brežuljaka, i Treviz, sedeći i dalje za kompjuterom, ne oseti nikakvu potrebu da bilo šta preduzme. Sticao se utisak da obojicu, i njega i kompjuter, nešto vodi i sve što oseti beše ogromno, neiskazivo olakšanje što je odgovornost skinuta s njegovih ramena.

Sada su već klizili gotovo vodoravno sa tlom, prema nekoj steni koja im se, sa svojim pretećim vrhom, isprečiala na putu; prepreka koja se slabašno presijavala pri svetlosti Zemlje i pod reflektorima Daleke zvezde. Gotovo neminovan predstojeći sudar kao da nimalo ne uznemiri Treviza; i on bez imalo iznenađenosti shvati da se deo stene što je ležao neposredno pred njima uklanja u stranu, i da se neki hodnik, sav obasjan veštačkim osvetljenjem pojavljuje pred njima.

Brod uspori gotovo do bauljanja, po svemu sudeći od svoje volje, i stade se zavlačiti u otvor... sve više... klizeći lagano... Otvor se za njima zatvori, a drugi pred njima otvori. Brod prođe kroz novi otvor, i nađe se u jednoj prostoriji džinovskih razmera - kao da je neko izdubio čitavu jednu planinu.

Brod se napokon zaustavi, i svi žurno pohitaše prema izlaznim vratima. Nikome ni na pamet ne pade, čak ni samom Trevizu, da li izvan broda ima vazduha za disanje - odnosno, atmosfere uopšte.

Međutim, vazduha je bilo; beše prijatan za udisanje i ugodan. Oni se zagledaše jedno u drugo, sa izrazom radosti na licima kao kod ljudi koji su se posle dugog izbivanja vratili kući; tek nekoliko časaka potom postadoše svesni čoveka koji je učtivo stajao, očekujući ih da mu se približe.

Bio je visok, i imao ozbiljan izraz na licu. Kosa mu je bila bronzaste boje, i kratko potšišana. Jagodice široke, oči veoma svetle, i bio je odeven na način koji se mogao sresti u istorijskim knjigama. Mada je delovao snažno i energično, u njegovom stavu, pri svemu tome, naslućivao se neki umor - ništa neposredno raspoznatljivo, ali bez sumnje nešto što se moglo osetiti samo onim

tajanstvenim, bezimenim čulom koje samo nagoveštava ali ništa ne otkriva.

Falom se pribra prva. Glasno, gotovo šištavo vrisnuvši, ona polete prema neznancu, mlatarajući rukama i vičući: "Džembi! Džembi!" ostavši gotovo bez daha.

Trčala je prema čoveku i kada mu se dovoljno približila, on se saže i podiže je visoko u vazduh. Ona mu čvrsto obavi ruke oko vrata, jecajući i sve vreme mucajući: "Džembi! Džembi!"

Drugi mu pristupiše neuporedivo mirnije i Treviz mu se obrati, polako i raspoznatljivo izgovarajući reči (Da li je ovaj čovek znao galaktički?): "Izvinite, gospodine. Ovo dete je izgubilo svog staratelja, i već ga dugo očajnički i uzaludno traži. Kako vas je mogla zameniti, misleći da ste vi on, uopšte nam nije jasno, pogotovo što je njen staratelj robot, mehaničko..."

Čovek po prvi put progovori. Glas mu je bio nekako usredsređen, bez zvonkosti, i mada se dao razabrati arhaičan ton, govorio je galaktički sa savršenom lakoćom.

"Pozdravljam vas s osećanjem najvećeg prijateljstva", reče on... i bilo je bespogovorno jasno da zaista oseća to što govori, mada mu izraz lica ostade i dalje krajnje ozbiljan. "A što se deteta tiče", dodade on, "ono, po svemu sudeći, ima znatno veći dar zapažnja nego što mislite. Jer, ja jesam robot. Zovem se Denil Olivo."

SVRŠETAK POTRAGE

101.

Treviz zateče sebe u stanju potpune neverice. Tek se bio povratio od neobičnog osećanja ponesenosti, koje ga je svog obuzelo neposredno pre i posle spuštanja na površinu Meseca - ponesenosti, pomisli on sada, koju je u njemu izazvao ovaj samozvani robot koji u ovom času stajaše pred njima.

Treviz je još stajao zagledan u njega, i mada mu je um sada bio savršeno zdrav i nedirnut, i dalje je bio obuzet zapanjenošću. Razgovarao je s njim, obuzet zapanjenošću; jedva da je bio u stanju da shvati šta je govorio, zauzet traganjem za nečim u izgledu tog tobožnjeg čoveka, u njegovom ponašanju, u načinu njegovog govora, što bi ga odalo kao robota.

Nije nikakvo čudo, pomisli Treviz, da je Blis otkrila nešto što nije bilo ni ljudsko biće ni robot, ali što je bilo, kako Pelorat reče, nešto 'sasvim novo'. Baš dobro, razume se, jer je to Trevizove misli upravilo u jednom drugom i plodonosnijem smeru - ali čak i to je sada bilo potisnuto negde u pozadini njegovog uma.

Blis i Falom su već nekuda odlutale, da razgledaju mesto na kome su se, tako iznenada, našle. Bio je to Blisin predlog, ali se Trevizu učinilo da je do njega došlo posle munjevite izmene pogleda između Blis i Denila. Falom je isprava odbijala, želeći da ostane u blizini stvorenja koga nije prestajala da naziva Džembijem, ali nekoliko strogih Denilovih reči i preteći uzdignut kažiprst bili su dovoljni da je navedu da se smesta pokori. Treviz i Pelorat ostadoše sa Denilom.

"Nijedna ni druga, gospodo, nisu građanke zadužbine", reče robot, kao da je to trebalo da sve objasni. "Jedna je Gea, a druga je Vasionka."

Treviz je sve vreme ćutao, dok ih Denil ne dovede do jednostavno oblikovanih naslonjača, smeštenih ispod jednog drveta. Na Denilov poziv oni sedoše, a kada i robot, savršeno ljudskim pokretom i sam sede, Treviz mu se obrati: "Da li ste vi zaista robot?"

"Zaista sam robot, gospodine", odgovori Denil.

Peloratovo lice kao da zablista od ushićenja, i on upita: "U drevnim predanjima pominje se neki robot čije je ime, takođe, bilo Denil. Da li ste vi dobili ime Denil njemu u čast?"

"Ja sam taj robot", odgovori Denil, "i to nije predanje."

"Oh, ne", primeti Pelorat. "Da ste vi taj robot, morali biste biti stari već hiljadama godinama."

"Dvadeset hiljada godina", odgovori Denil tiho.

Sav pometen, Pelorat pogleda prema Trevizu, koji sa svoje strane, reče oštrim glasom: "Ukoliko ste zaista robot, naređujem vam da govorite istinu."

"Nema razloga, gospodine, da mi se naređuje da govorim istinu. Ja moram da govorim istinu. U tom slučaju, gospodine, suočeni ste sa tri mogućnosti. Ili sam čovek koji vas obmanjuje; ili sam robot koji je programiran da veruje da je, zaista, star dvadeset hiljada godina, iako to, u stvari, nije; ili sam zaista star dvadeset hiljada godina. Morate sami odlučiti koju ćete od ovih triju mogućnosti prihvatiti."

"Stvar se, tokom daljeg razgovora, može sama od sebe razrešiti", odvrati Treviz suvim glasom. "Što se toga tiče, teško je poverovati da je ovo ovde unutrašnjost Meseca. Niti osvetljenje..." On pri tom usmeri pogled nagore, jer je osvetljenje, zaista, veoma nalikovalo na meku, difuznu sunčevu svetlost, iako sunca nije bilo nigde na nebu, odnosno, što se toga tiče, nikakvo nebo nije se moglo videti... "niti gravitacija ne čine mi se pravim. Na površini ovog sveta gravitacija bi trebalo da iznosi nešto manje od 0.2 g."

"Normalna gravitacija, gospodine, na površini bi, u stvari trebalo da iznosi 0.16 g. Međutim, nešto je veća, zahvaljujući istim onim silama koje i kod vas, na vašem brodu, stvaraju utisak normalne gravitacije, čak i kada se nalazite u uslovima slobodnog pada, ili pri ubrzanju. Druge potrebe u energiji, uključujući i energiju potrebnu za osvetljenje, zadovoljavaju se, takođe, posredstvom gravitacione sile, mada, isto tako, kada je god to moguće, koristimo i sunčevu energiju. Potrebe za sirovinama zadovoljavamo onim čime sam Mesec raspolaže - osim kada su u pitanju laki elementi: vodonik, ugljenik i azot, koji ovde ne postoje. Njih, međutim, pribavljamo povremenim zarobljavanjem kakve komete; jedna, tokom stoleća, sasvim je dovoljna da zadovolji naše potrebe."

"Po svemu sudeći, neću pogrešiti ako kažem da vam Zemlja, kao izvor sirovina, ne može nimalo poslužiti?"

"Na žalost, gospodine, potpuno ste u pravu. Naši pozitronski mozgovi isto su toliko osetljivi na radioaktivno zračenje koliko i ljudski, proteinski."

"Sve vreme upotrebljavate množinu, i ovo što pred sobom vidimo je prostrano, lepo i sređeno - barem, tako izgleda spolja. Znači, postoje na Mesecu i druga bića. Ljudi? Roboti?"

"Tako je, gospodine. Ovde na Mesecu imamo potpun ekološki sistem, i prostrana i složena udubljenja u kojima on opstaje. Međutim, sva razumna bića su isključivo roboti, manje ili više nalik na mene. Ipak, nećete videti nijednog od njih. Što se ovog prebivališta tiče, ono je namenjeno isključivo mojim potrebama, i u potpunosti je izgrađeno prema prebivalištu u kome sam živeo pre dvadeset hiljada godina."

"I svih tih godina se, naravno, dobro sećate, do najmanjih pojedinosti?"

"Savršeno ste u pravu, gospodine. Bio sam načinjen, i jedno vreme tamo i živeo - sada tek vidim koliko beznačajno malo - na jednom od svetova Vasionaca, na Aurori."

"Onom na kome su..." Treviz naglo zastade.

"Tako je gospodine. Onom na kome su psi."

"Znači, poznato vam je?"

"Jeste, gospodine."

"Ali, kako se onda dogodilo da se nađete ovde, ukoliko ste najpre živeli na Aurori?"

"Bilo je to, gospodine, u samom početku naseljevanja Galaksije. Došao sam ovamo da bih sprečio da Zemlja postane radioaktivno zagađena. Sa mnom je bio još jedan robot, Žiskar, koji je bio u stanju da oseća i prilagođuje ljudske umove."

"Baš kao Blis?"

"Da, gospodine. U izvesnom smislu, nismo uspeli, i Žiskarove životne funkcije prestale su sa radom. Pre toga, međutim, pošto mu je za rukom da na mene prenese svoj dar, naloživši mi da ga čuvam za dobro Galaksije, i naročito, za dobro Zemlje."

"Zbog čega baš naročito Zemlje?"

"Delom zbog jednog čoveka čije je ime bilo Elija Bejli, i koji je i sam bio Zemljanin."

Pelorat oduševljeno uzviknu: "To je onaj kult-heroj, Golane, koga sam ti nedavno pominjao!"

"Kult-heroj, gospodine?"

"Ono što dr Pelorat misli time da kaže", odgovori Treviz, jeste da je reč o osobi kojoj se mnogo šta pripisuje, dok je, u stvari, u pitanju neko ko u sebi objedinjuje dela mnogih drugih ljudi, ili neko ko je, jednostavno, izmišljen."

Denil se za trenutak zamisli, a onda reče, sasvim tihim glasom: "Nije baš tako, gospodo. Elija Bejli je stvarno postojao, i to kao pojedinac. Nije mi poznato šta vaša predanja govore o njemu, ali u ono doba, da njega nije bilo, Galaksija možda nikada ne bi bila naseljena. Njemu u čast, učinio sam sve što je bilo u mojoj moći da spasem Zemlju, u trenutku kada je radioaktivnost počela da je sve više razara. Moja sabrača-roboti razmislili su se po čitavoj Galaksiji, nastojeći da izvrše uticaj na nekog ovde, na nekog tamo. U jednom sam trenutku čak uspeo da isposlujem da se počne sa obnovom Zemljinog tla. Kasnije, opet, znatno kasnije, uspeo sam da isposlujem da se započne sa ekološkim prilagođavanjem jednog sveta koji kruži oko Alfe Kentaura A. Međutim, ni u jednom od ta dva slučaja nisam izistinski uspeo. Nikada mi, u onoj meri u kojoj je to možda bilo potrebno, nije pošlo za rukom da obradim neki ljudski um, budući da je uvek postojala opasnost da bih ga, čineći to, mogao nepopravljivo oštetiti. Kao što vidite, bio sam vezan - i još sam vezan - Zakonima robotike."

"Da?"

Nije bilo neophodno da Denil raspolaže mentalnim moćima pa da u toj jednosložnoj reči otkrije prizvuk nesigurnosti.

"Prvi zakon robotike, gospodine, glasi: 'Robot ne sme ni na koji način povrediti ljudsko biće, niti omogućiti, time što će se držati po strani, da ljudsko biće bude povređeno'. Drugi zakon robotike kaže: 'Robot mora izvršiti svaki nalog koji mu da neko ljudsko biće, pod uslovom da se takav nalog ne kosi sa Prvim zakonom'. I Treći zakon kaže: 'Robot uvek mora nastojati da mu život ne bude ugrožen, pod uslovom da se to ne kosi sa Prvim i Drugim zakonom'... Razume se,

izložio sam vam Zakone robotike prevedene na običan govor. U stvarnosti, oni čine vrlo složenu matematičku shemu na kojoj počivaju naši pozitronski mozgovi."

"Smatrate li da je teško sve vreme se pokoravati tim Zakonima?"

"Moram im se pokoravati, gospodine, bez obzira na sve. Vidite, Prvi zakon robotike predstavlja gotovo apsolut koji me čak sprečava da koristim svoje mentalne moći. Razume se, kada se dela na nivou galaksije, malo je verovatno da će bilo koji sled događaja u potpunosti biti bez štete po ikoga. Uvek će neki ljudi - možda čak mnogi ljudi - morati da trpe, i stoga, sve što jedan robot može da učini, to je da preduzme sve da trpi što manji broj ljudi. Pa ipak, složenost brojnih mogućnosti uvek je takva da vam treba vremena da se odlučite; čak i tada, međutim, nikada niste sigurni."

"Shvatam", složi se Treviz.

"Tokom posvemašnje galaktičke istorije", nastavi Denil, "nastojao sam da ublažim, ili otklonim, najgore oblike razdora i razaranja, do kojih je, uvek iznova, dolazilo u Galaksiji. Možda bih u tome i uspeo, povremeno i do izvesne mere, ali ako vam je znana istorija Galaksije, biće vam jasno da nisam uspevao često, ili u većoj meri."

"Toliko mi je poznato", prihvati Treviz, čemerno se nasmešivši.

"Baš pre nego što se Žiskaru približio kraj, smislili smo još jedan zakon robotike koji je čak trebalo da bude iznad Prvog zakona. Nazvali smo ga Nultim zakonom, budući da nismo umeli da mu pronađemo nikakvo drugo, smisljeno ime. Dakle, Nulti zakon kaže: 'Robot ne sme ni na koji način da ugrozi čovečanstvo, niti da, ostajući po strani, dopusti da čovečanstvo bude ugroženo'. To je, istovremeno, značilo da mu se Prvi zakon morao prilagoditi, i da je trebalo da glasi: 'Robot ne sme ni na koji način povrediti ljudsko biće, niti omogućiti, time što će se držati po strani, da ljudsko biće bude povređeno - osim ukoliko se to ne kosi sa Nultim zakonom'. Na sličan način, prilagođavanju bi trebalo da budu podvrnuti i Drugi i Treći zakon robotike."

Treviz se namršti. "Na koji način dolazite do zaključka šta hoće, a šta neće, ugroziti čovečanstvo kao celinu?"

"U tome i jeste stvar, gospodine", odvrati Denil. "Teorijski, Nulti zakon bio je odgovor na sve naše dileme. U stvarnosti, međutim,

nikada nismo bili u stanju da donesemo neku odluku i stanemo iza nje. Ljudsko biće je nešto što zaista postoji. O povredi jednog pojedinačnog bića može se donositi procena i izricati sud. Čovečanstvo je, međutim, apstrakcija. Kako se, onda, odnositi prema jednoj apstrakciji?"

"Zaista ne znam", prihvati Treviz.

"Trenutak", umeša se Pelorat. "Moguće je čitavo čovečanstvo preobratiti u jedan jedinstven organizam. U Geu."

"Upravo to sam i pokušao, gospodine. Ja sam postavio temelje Gee, smatrajući da će, ukoliko se čovečanstvo preobrati u jedan jedinstven organizam, predstavljati nešto stvarno, i da će biti moguće prema njemu se tako i odnositi. Ipak, nije bilo tako lako, kao što sam se nadao, stvoriti jedan super-organizam. Pre svega, to nije bilo moguće učiniti sve dotle dok sami ljudi taj super-organizam ne počnu vrednovati više nego svoju individualnost, i morao sam da iznađem stanje svesti koje bi to omogućavalo. Međutim, bilo je to mnogo pre nego što sam se setio Zakona robotike."

"Ah, tako, znači. Geanci su, ipak roboti. Podozrevao sam to od samog početka."

"Što se toga tiče, gospodine, pogrešno ste podozrevali. Geanci su ljudska bića, ali u njihove je mozgove čvrsto usađeno nešto nalik na Zakone robotike. Oni moraju da poštuju život, stvarno da ga poštuju... Međutim, pošto je i to bilo obavljeno, jasno se ispoljio jedan nedostatak. Jedan super-organizam sastavljen isključivo od ljudskih bića ne poseduje dovoljnu stabilnost. Nije ga čak moguće ni utemeljiti. Stoga su mu morale biti pridodate najpre životinje... pa biljke... i konačno neorganski svet. Najmanji super-organizam, koji je izistinski stabilan, predstavlja čitav jedan svet, i to dovoljno velik i dovoljno složen da bi raspolagao savršenom ekološkom ravnotežom. Bilo je potrebno da prođe poprilično vremena da bi se to shvatilo, i tek je tokom ovog poslednjeg veka Gea, konačno, sebe u potpunosti uspostavila, postavši na taj način, spremna da učini prvi korak ka Galaktici; međutim, čak i tako, to će potrajati. Možda, ipak, ne toliko vremena koliko je bilo utrošeno na do sada pređeni put, budući da su nam sada poznata pravila."

"A ja sam vam bio potreban da bih, u vaše ime, doneo odluku. Je

li tako, Denile?"

"Tako je, gospodine. Zakoni robotike ne dozvoljavaju ni meni ni Gei da donesemo odluku kojom bi se mogla dovesti u pitanje dobrobit čovečanstva. U međuvremenu, pre otprilike pet vekova, kada mi se još činilo da nikako neću uspeti da prevaziđem sve teškoće što su stajale na putu utemeljenja Gee, učinio sam sledeću najbolju moguću stvar i doprineo razvoju nauke koja je potom postala poznata pod nazivom psihoistorija."

"Mogao sam to i sam pretpostaviti", promrmlja Treviz. "Znate, Denile, počinjem da verujem da ste zaista stari dvadeset hiljada godina."

"Hvala vam, gospodine."

"Trenutak, samo", umeša se Pelorat. "Čini mi se da tek sada shvatam. Jeste li i vi, Denile, deo Gee? Na taj način ste, je li tako, saznali za pse na Aurori? Preko Blis?"

"U izvesnom smislu, gospodine, u pravu ste", odgovori Denil. "Ja jesam povezan sa Geom, mada nisam deo nje."

Treviz podiže obrve. "To me podseti na Komporelen, svet koji smo posetili neposredno pošto smo otišli sa Gee. Komporelen, vidite, tvrdi da ne čini deo Zadužbinske federacije, već da joj je samo pridružen."

Denil lagano, potvrdno klimnu glavom. "Rekao bih da je poređenje prihvatljivo, gospodine. Kao Gein pridruženik, u svakom trenutku mogu postati svestan čega je i sama Gea svesna - posredstvom, na primer, one žene, Blis. Gea, međutim, nije u stanju da postane svesna svega čega sam ja svestan, tako da obezbeđujem sebi slobodu delanja. Ta mi je sloboda neophodna sve dok se Galaktika sasvim ne učvrsti."

Treviz se nekoliko trenutaka netremice zagleda u robota, a onda upita: "A da li ste tu svoju svest o svemu što se događa koristili, posredstvom Blis, da utičete na zbivanja što smo ih doživljavali tokom našeg putovanja kako biste ih prilagodili vlastitim potrebama?"

Denil uzdahnu - bilo je toliko ljudskog u tom uzdahu! "Nisam bio u stanju da mnogo učinim, gospodine. Zakoni robotike primorali su me da se držim po strani... Pa ipak, olakšao sam teret koji je Blis nosila

u svom umu, preuzimajući manji deo odgovornosti na sebe, kako bi mogla da se sa divljim psima na Aurori i sa Vasioncem na Solariji ponese sa više delotvornosti i sa manje rizika po sebe. Takođe, posredstvom Blis, uticao sam na onu ženu sa Komporelena, kao i na onu drugu, sa Nove Zemlje, da prema vama ispolje više naklonosti, kako biste mogli da nastavite svoju potragu."

Treviz se, napola tužno, osmehnu: "Trebalo je da znam da to nije bila moja zasluga."

Denil prihvati Trevizove reči bez prizvuka žalostivog samoomalovažavanja. "Niste u pravu, gospodine", reče on. "Najvećim delom to jeste bila vaša zasluga. I jedna i druga žena, od samog početka, odnosile su se prema vama sa puno naklonosti. Jedino što sam uradio bilo je da ih tek malčice podstaknem u onome što je već bilo u njima - u meri u kojoj mi je to bilo moguće, s obzirom na strogost Zakona robotike. Baš usled te strogosti - kao i zbog još nekih razloga - mogao sam da vas dovedem ovamo tek uz veoma velike teškoće, pa i tako samo posredno. U nekoliko navrata nalazio sam se u velikoj opasnosti da vas sasvim izgubim."

"I sada, tu sam", zaključio Treviz. "Šta je to što želite od mene? Da potvrdim svoju odluku u korist Galaktike?"

Denilovo lice, sve vreme bez ikakvog izraza, odjednom preplavi nešto nalik na očajanje. "Ne, gospodine. Sama odluka više nije dovoljna. Doveo sam vas ovamo, čineći sve što mogu u stanju u kome se nalazim, iz jednog sudbonosnijeg razloga. Znaete, ja umirem."

102.

Možda je razlog tome bio gotovo poslovan način na koji je to Denil izgovorio; a možda, pak, činjenica da za nekog ko je preživeo dvadeset hiljada godina smrt nije izgledala kao tragedija, pogotovo ako treba da do nje dođe kroz nešto manje od hiljadu godina; u svakom slučaju, u Trevizu se ne javi ni tračak saosećanja.

"Umirete? Ali može li neka mašina da umre?"

"Mogu, gospodine, prestati da postojim. Nazovite to kako god želite. Prestar sam. Nijedno od stvorenja sa darom mišljenja ili osećanja koja su još živela u doba kada sam ja prvi put stekao svest,

danas više nije u životu - bilo da beše organskog, bilo robotskog porekla. Čak ni ja sam već odavno više nisam onaj koji sam nekad bio."

"Kao to mislite?"

"Ne postoji, gospodine, nijedan fizički deo mog tela koji nije morao biti zamenjen - ne samo jednom, već mnogo puta. Čak je i moj pozitronski mozak bio zamenjivan - pet puta. Pri tom, sadržina mog prethodnog mozga bila je unošena u novi, sve do poslednjeg pozitrona. I svaki put je novi um bio složeniji i moćniji od starog, tako da je bilo dovoljno mesta za nova sećanja, kao i uslova za brže donošenje odluka i delanje. Međutim..."

"Međutim?"

"Što je neki mozak razvijeniji i složeniji to je, istovremeno, i manje stabilan; štaviše, znatno brže propada. Moj sadašnji um je stotinu hiljada puta tananiji nego prvi koji mi beše darovan, i možda čak deset miliona puta moćniji: međutim, dok je moj prvi mozak potrajao više od deset hiljada godina, sadašnji je tek jedva šest stotina godina star i već ispoljava nedvomislene znake starosti. Sa svim sećanjima iz prethodnih dvadeset hiljada godina, pomno pribeležnim, i uz savrmeni mehanizam podsećanja koji bilo koji od zabeleženih podataka može smesta staviti na uvid - mozak postaje preopterećen. Dolazi do njegovog ubrzanog gubljenja sposobnosti za donošenje odluka; štaviše, i do još bržeg gubljenja sposobnosti da se proveravaju i podvrgavaju izvesnim potrebama umovi na hipersvemirskim rastojanjima. Povrh svega, nisam više u stanju da sebi pripremim i šesti mozak. Dalja njegova minijaturizacija naišla bi na prepreku u vidu neizbežnog načela nepouzdanosti kada prestaje da bude sasvim sigurno da se do željenog podatka u svakom trenutku može doći, a njegovo dalje usložnjavanje neizbežno bi proizvelo gotovo trenutni njegov raspad."

Pelorat je izgledao duboko uznemiren. "Ali, Denile, čini mi se da je sasvim očigledno da Gea svoj put može da nastavi i bez vas. Budući, naime, da je Treviz već doneo odluku i izjasnio se za Galaktiku..."

"Taj proces, gospodine, na žalost, odneo je isuviše mnogo vremena", odgovori Denil, ni dalje ne odajući ni najmanji trag

nekakvog uzbuđenja. "Morao sam da čekam da se Gea sasvim učvrsti, pre svega usled nepredvidljivih teškoća koje su u međuvremenu iskrsele. U trenutku kada je, konačno, pronađena prava ličnost koja je bila u stanju da donese ključnu odluku - reč je, dakako, o gospodinu Trevizu - bilo je odveć kasno. Nemojte, ipak, misliti da nisam preduzeo nikakve mere da još malo produžim svoj životni vek. Malo po malo, smanjio sam obim svojih aktivnosti, kako bih sačuvao što više delatne moći u slučaju hitne potrebe. Kada se više nisam mogao osloniti na aktivne mere u pogledu potpunog izdvajanja sistema Zemlja/Mesec, morao sam pribeći pasivnim. Tokom određenog broja godina sve čovekolike robote, koji su nekada radili sa mnom, pozvao sam kući, jednog po jednog. Njihov poslednji zadatak bio je da iz svih planetarnih arhiva uklone svaki pomen na Zemlju. A bez mene i moje robotske sabraće u punom dejstvu, Gei bi nedostajalo suštinsko, bitno sredstvo da nastavi sa svojim putem prema Galaktici, te bi joj, stoga, za postizanje tog cilja bilo potrebno neodredljivo mnogo vremena."

"I vi ste sve to znali", upita Treviz, "u trenutku kada sam donosio svoju odluku?"

"Mnogo, mnogo pre toga, gospodine", odgovori Denil. "Međutim, Gea, razume se, nije ništa znala."

"Ali u tom slučaju", ljutito upita Treviz, "kakva je, uopšte, bila svrha čitave ove zavrzlake? Kakvo nam je dobro ona donela? Još otkako sam doneo odluku počeo sam da preturam po Galaksiji, tragajući za Zemljom i za onim što sam verovao da predstavlja njenu 'tajnu' - ne znajući da ste ta tajna vi - jedino stoga da bih iza te odluke mogao zaista stati. Pa, evo, potvrđujem je. Sada mi je sasvim jasno da je Galaktika od suštinske važnosti - a po svemu sudeći, sav trud je bio uzaludan. Zbog čega, jednostavno, niste Galaktiku prepustili njoj samoj - kao i mene, meni samom?"

"Zbog toga, gospodine", odgovori Denil, "što sam nastojao da pronađem neko rešenje, i što me je podržavala nada da ću ga, na kraju, ipak naći. I čini mi se, zaista, da sam ga našao. Umesto da svoj sadašnji mozak zamenjujem novim, takođe pozitronskim - što, na kraju, ne bi ni na šta izišlo - mogao bih ga, zauzvrat, kombinovati sa ljudskim. Ljudski mozak ne samo što nije podložan trima

zakonima robotike, i ne samo što bi mi otvorio dodatne mogućnosti, već bi mi doneo i sasvim novu vrstu svojstava i sposobnosti. I to je pravi razlog zbog koga sam vas doveo ovamo."

Treviz se zapanjeno zagleda u njega. "Hoćete da kažete da nameravate da jedan ljudski mozak potpuno stopite sa svojim? Da poništite individualnost jednog ljudskog uma i stvorite nešto poput dvomoždane Gee?"

"Tako je, gospodine. To me, dakako, neće učiniti besmrtnim, ali će mi, nadam se, omogućiti da poživim dovoljno dugo da bih, konačno, uspostavio Galaktiku."

"I samo zbog toga ste mene doveli ovamo? Želite da moja nepodložnost trima zakonima robotike i moja sposobnost za pravilno procenjivanje stvari postanu deo vas, čak i po cenu gubitka moje individualnosti... Ne! "

"Maločas i sami rekoste", odvrati Denil, "da je nastanak Galaktike od suštinske važnosti za dobrobit čovečanstva..."

"Čak i ako to jeste slučaj, dugo bi potrajalo da se to dogodi, i ja bih čitav svoj život proveo kao puki Izdvojenik. S druge strane, ukoliko bi do uspostavljanja Galaktike došlo kroz veoma kratko vreme, ishod bi bio zatiranje individualnosti na galaktičkoj ravni, i ja bi trebalo da postanem deo jedne nezamislivo veće celine. Ja, međutim, sasvim sigurno, nikada ne bih prihvatio da izgubim svoju individualnost a da je, istovremeno, ostatak Galaksije sačuva."

"U tom slučaju", odgovori Denil, "onako je kako sam i mislio da će biti. Naša dva mozga ne bi se mogla sasvim topiti, a pored toga, čini se da će bolje poslužiti svrsi ukoliko zadržite za sebe, bez ikakve podložnosti ičemu, svoju sposobnost donošenja pravilnih procena."

"Kada ste to promenili mišljenje? Rekoste maločas da ste me doveli ovamo radi stapanja naša dva mozga."

"Tako je, i to mi je pošlo za rukom samo zahvaljujući punom korišćenju mojih sve manjih moći. Pa ipak, kada sam rekao: 'I to je pravi razlog zbog koga sam vas doveo ovamo', to je imalo drugačiji smisao. Ne zaboravite, naime, da u standardnom galaktičkom ista reč označava i 'vi' i 'ti', i množinu i jedninu. U svakom odgovoru imao sam sve vas u vidu."

Pelorat se ukruti u svojoj naslonjači. "Zaista? Recite mi, onda,

Denile, da li će taj ljudski mozak, koji treba da se stopi sa vašim, podeliti sa vama i sva vaša sećanja - svih dvadeset hiljada godina, sve tamo, unazad, do najstarijih vremena?"

"Razume se, gospodine."

Pelorat duboko udahnu vazduh. "To bi predstavljalo vrhunac jednog životnog traganja, i rado bih svoju individualnost trampio za to. Molim vas, dodelite meni tu privilegiju da svoj mozak stopim sa vašim."

"A Blis? Šta je sa Blis?" blago ga upita Treviz.

Pelorat jedva da je oklevao trenutak ili dva. "Blis će to shvatiti", odgovori on. "U svakom slučaju - bar posle izvesnog vremena - bilo bi joj bolje bez mene."

Ali Denil odmahnu glavom. "Dr Pelorate, vaša je ponuda više nego velikodušna, ali ja je ne mogu prihvatiti. Vaš mozak je već star, i ne bi bio u stanju da, čak i stopljen s mojim, opstane više od dvadeset ili trideset godina. Potrebno mi je nešto drugo... Pogledajte!" On pokaza prstom i dodade: "Pozvaću je ovamo."

Blis se upravo vraćala, očigledno sretna, pomalo poskakujući u hod.

Pelorat se, sav potresen, diže iz naslonjače. "Blis! Oh, ne!"

"Ne uzbuđujte se, dr Pelorate", stade ga smirivati Denil. "Ne mogu da upotrebim Blis. To bi značilo moje stapanje sa Geom a ja moram, kao što sam vam već objasnio, ostati odvojen od nje."

"Ali u tom slučaju", upita Pelorat, "ko..."

Ali ga Treviz, zagledan u mršavu priliku koja je trčkarala iza Blis, odjednom prekide: "Janove, robot je, sve vreme, hteo samo Falom."

103.

Blis najzad stiže do njih, nasmešena, očevidno sva ozarena.

"Nismo mogli da nađemo kraj ovom imanju", reče ona, "ali po svemu me podseća na Solariju. Falom je, dabome, uverena da ovo jeste Solarija. Upitala sam je ne uviđa li da je Denil, bar što se pojave tiče, različit od Džembija - na kraju krajeva, Džembi je bio od metala - ali je Falom odgovorila: 'Ne, ne stvarno'. Zaista mi nije jasno šta je mislila pod tim 'Ne stvarno'."

Ona pogleda prema Falom koja je sada, na nevelikom odstojanju

od njih, svirala na flauti, dok joj je ozbiljni Denil pokretima glave davao takt. Zvuk flaute dopre do njih - tanan, jasan i umilan.

"Da li ste primetili da je ponela flautu sa sobom kada smo izlazili iz broda?" upita Blis. "Sve mi se čini da nećemo biti u stanju da je još dugo držimo podalje od Denila."

Njene reči bile su propraćene potpunom ćutnjom, i Blis se smesta uznemiri, pogleda Pelorata i Treviza. "U čemu je stvar?"

Treviz joj blagim pokretom ruke pokaza prema Peloratu. Činilo se da je pokret trebalo da znači da je na Peloratu da pruži objašnjenje.

Pelorat se malo nakašlja, a onda reče: "U stvari, Blis, sve mi se čini da će Falom zauvek ostati ovde kod Denila."

"Zaista?" Blis se namršti i načini pokret kao da će da ustane i krene prema Denilu, ali je Pelorat čvrsto uhvati za ruku. "Blis, draga, nisi to u stanju. On je čak i sada moćniji od čitave Gee, i Falom mora ostati s njim ukoliko želite da se Galaktika uopšte rodi. Dozvoli da ti objasnim... a ti, Golane, molim te, ispravi me ukoliko u nečemu budem pogrešio."

Blis sasluša Peloratorov izveštaj, i izraz njenog lica, prekri nešto nalik na očajanje.

Nastojeći da se pozove na njen zdrav razum, Treviz joj se obrati: "Blis, i sami vidite kako stvari stoje. Dete je Vasionka, a samog Denila smislili su i napravili baš Vasionci. Mala je odrasla uz jednog robota, i nije znala ni za šta drugo osim za jedno imanje, pusto koliko i ovo gde smo sada. Dete raspolaže transduktivnim moćima, koje su Denilu itekako potrebne, i živeće još tri ili četiri stoleća - što može biti sasvim dovoljno za stvaranje Galaktike."

Crvenih obraza i vlažnih očiju, Blis odvrati: "Pretpostavljam da je robot, dovlačeći nas postepeno ovamo, vodio naš brod tako da u prolazu dotaknemo i Solariju, kako bismo pokušali i doveli mu to dete."

Treviz sleže ramenima. "Možda je samo iskoristio priliku koja mu se ukazala. Sumnjam da u ovom trenutku raspolaže tolikim moćima da bi, pri hipersvemirskim rastojanjima, bio u stanju da nama upravlja kao običnim lutkama."

"Ne, bilo je to namerno. Učinio je da se u meni probude snažna osećanja naklonosti prema detetu, koja mi nikako nisu mogla

dopustiti da je ostavim tamo, gde bi je snašla smrt; i ne samo što me je naveo da je povedem sa sobom, već me je, sve vreme, navodio da se pomno brinem o njoj - da je čak štitim i od vas, budući da ste od samog početka zazirali od njenog prisustva na brodu i da je niste podnosili."

"Zamišljam, ipak", primeti Treviz, "da je sve to što ste rekli lako moglo proisteći i iz vaše podložnosti geanskoj etici, koju je Denil, možda, tek malo podstakao. Smirite se, Blis, ne možemo ništa učiniti. Pretpostavimo da uspete da odvedete Falom odavde. Gde biste je to mogli odvesti gde bi bila srećna - bar koliko je srećna ovde? Da li biste je odvukli natrag na Solariju, gde bi je, van svake sumnje, nemilosrdno umorili; na neki preneseljen svet gde bi se, bez sumnje, razbolela i umrla; na Geu, gde bi joj srce prepuklo od čežnje za voljenim Džembijem; na neko beskonačno dugo putovanje svemirom, tokom koga bi za svaki svet na koji bismo naišli mislila da je Solarija. Povrh svega, da li biste na neki drugi način mogli da iziđete u susret Denilovim potrebama, kako bi se, konačno, Galaktika mogla uspostaviti."

Blis proprati njegove reči tužnim ćutanjem.

Pomalo bojažljivo, Pelorat ispruži ruku da je dotakne: "Blis", obrati joj se on, "dobrovoljno sam se bio javio da svoj mozak stopim sa Denilovim. Nije mogao da prihvati, rekavši mi da je razlog tome što sam odveć stvar. Voleo bih da je ipak prihvatio, ukoliko bi to bio način da sačuvaš Falom za sebe."

Blis prihvati njegovu ruku i poljubi je. "Hvala ti, Pele, ali ta cena bila bi previsoka, čak i kada je Falom u pitanju." Zatim duboko udahnu vazduh i pokuša da se nasmeši. "Možda će, kada se vratimo na Geu, biti moguće da se u njenom sveorganizmu nađe i malo prostora za moje dete i ja ću Falomino ime uključiti u njegovo ime."

I istog časa Denil koji kao da beše savršeno svestan da su stvari konačno postavljene na svoje mesto, krene prema njima, dok je Falom skakutala pored njega.

Odjednom, devojčica potrča i prva stiže do njih, obraćajući se Blis: "Hvala ti, Blis, što si me ponovo dovela kući i Džembiju, i što si se brinula o meni dok sam bila na brodu. Uvek ću te se sećati." A onda se zaleti Blis u naručje, i obe ostadoše tako, čvrsto zagrlivši

jedna drugu.

"Nadam se da ćeš uvek biti sretna", govorila je Blis. "Ni ja tebe, draga Falom, nikada neću zaboraviti." Posle malo oklevanja, ona dopusti da se Falom izvuče iz njenog zagrljaja.

Devojčica se okrenu prema Peloratu, i obrati mu se: "Hvala i tebi, Pele, što si mi dopustio da čitam tvoje knjige." A potom, ne izgovorivši više nijednu reč, i posle kratkog oklevanja, mršava, detinja ruka pođe prema Trevizu. Treviz prihvati njenu šaku, zadrža je za trenutak u svojoj i ponovo je pusti.

"Srećno, Falom", promrmlja on.

"Hvala vam svima", oglasi se Denil, "gospodo i gospođo, zbog svega što ste učinili, svako na svoj način. Slobodni ste da pođete, jer je vaša potraga konačno okončana. A što se mog zadatka tiče, i on će ubrzo biti okončan, siguran sam, sada, sa punim uspehom."

"Čekajte malo", obrati se Blis Denilu, "još nismo sasvim gotovi. Još nam, naime, nije poznato da li Treviz i dalje misli da pravu budućnost za čovečanstvo predstavlja Galaktika, kao suprotnost beskrajnoj množini Izdvojenika."

"Gospođo", odgovori Denil, "pre samo nekoliko trenutaka savršeno se jasno u tom smislu izrazio. Njegova odluka glasi u prilog Galaktike."

Blis stisnu usne. "Volela bih da to čujem iz njegovih usta... Dakle, Trevize, za šta ste?"

"A za šta biste vi želeli da budem?" odvrati Treviz mirno. "Znate, Blis, ukoliko se izjasnim protiv Galaktike, mogli biste dobiti Falom natrag."

"Ja sam Gea", odgovori Blis, "i moram znati kako ste odlučili, i zbog čega - istine same radi i ni zbog čega drugog."

"Recite joj, gospodine", ohrabri ga Denil. "Kao što je Gea i sama svesna, vaš um je netaknut."

I Treviz odgovori: "Odlučujem u korist Galaktike. Nikakve sumnje više nema u mom umu u pogledu njene svrhovitosti."

104.

Blis ostade nepokretna neko vreme, koliko da se, umerenim tempom, izbroji do pedeset, kao da je upravo toliko bilo potrebno da

vest dopre do svih delova Gee, a onda upita: "Razlog?"

"Saslušajte me", reče Treviz. "Od samog početka bilo mi je jasno da pred čovečanstvom stoji izbor između dveju mogućih budućnosti - stvaranja Galaktike, ili uspostavljanja, u skladu sa Seldonovim Planom, Drugog galaktičkog carstva. Bilo mi je, isto tako, jasno da se ove dve moguće budućnosti međusobno isključuju. Galaktika bi se, naime, mogla ostvariti tek ukoliko bi se, iz bilo kog razloga, u Seldonovom Planu javio neki fundamentalni nedostatak.

Na žalost, o Seldonovom Planu nisam ništa znao, izuzev za postojanje dveju pretpostavki na kojima on beše utemeljen; kao prvo, da mora postojati dovoljno velika skupina ljudi da bi se čovečanstvo moglo statistički posmatrati - kao skupina pojedinaca, koji, nasumice, vrše uticaj jedni na druge, i kao drugo, da čovečanstvu ne sme biti poznato kakav treba da bude ishod psihoistorijskih zaključaka pre no što to sami događaji pokažu.

Budući, međutim, da sam se već bio izjasnio u prilog Galaktike, imao sam utisak da negde u podsvesti naslućujem o kakvim je nedostacima u Seldonovom Planu zapravo reč; pored toga, bilo mi je jasno da ti nedostaci mora da se kriju u samim osnovnim pretpostavkama Seldonovog Plana, jer je to, zapravo, bilo jedino što sam o njemu uopšte znao. Pa ipak, nikako nisam bio u stanju da shvatim šta sa tim pretpostavkama nije bilo u redu. Pomislio sam, dakle, da moram pronaći Zemlju, smatrajući da je malo verovatno da bi se tajna, bez nekog ozbiljnog razloga, tako pomno skrivala. I stoga, mislio sam, bilo je veoma važno da ustanovim koji je to razlog.

Nisam mogao stvarno očekivati da ću, kad jednom pronađem Zemlju, pronaći i rešenje, ali gonjen očajanjem, nisam bio u stanju da smislim ništa bolje... A možda me je, takođe, gonila očajnička Denilova potreba za tim detetom sa Solarije.

U svakom slučaju, konačno smo dospeli do Zemlje, pa potom i do Meseca, gde je Blis osetila prisutnost Denilovog uma, koji je, opet, sa svoje strane, pošao njoj u susret. Denilov um opisala je kao 'ni ljudski, ni robotski'. Naknadnim uvidom, ispostavilo se da je zapažanje bilo savršeno tačno. Denilov um je razvijeniji nego um ijednog robota koji je ikada bio načinjen, i za njega, zaista, jedva da

bi se moglo reći da je robotski. S druge strane, jedva da bi se, isto tako, moglo reći da je ljudski. Pelorat je pokušao da ga opiše kao nešto 'sasvim novo', i to je doprinelo da se nešto 'sasvim novo' javi i kod mene - jedna sasvim nova misao.

Baš kao što su, pre dosta vremena, Denil i njegovi prijatelji došli do četvrtog zakona robotike, koji je, po svemu, bio fundamentalniji nego prethodna tri, tako sam i ja, u magnovenju, spoznao i treću, suštinsku, pretpostavku psihoistorije, koja je, po fundamentalnosti, u svemu premašivala prethodne dve; treća pretpostavka bila je do te mere očevidna da se niko nikada nije potrudio ni da se osvrne za njom.

A evo u čemu se sastoji. Dve prve, opštepoznate pretpostavke, odnose se na ljudska bića, i zasnovane su na samopodrazumevajućem aksionu da ljudska bića čine jedinu inteligentnu vrstu u čitavoj Galaksiji, i da su, shodno tome, jedini organizmi čije je ponašanje od značaja za razvoj društva i istorije. To je, dakle, ta neizrečena pretpostavka: da u Galaksiji postoji samo jedna inteligentna vrsta, i da je posredi upravo Homo sapiens. Međutim, ukoliko bi postojalo nešto 'sasvim novo', ukoliko bi postojale druge inteligentne vrste besкраjno različite već po samoj svojoj prirodi, u tom slučaju psihoistorijska matematika ne bi bila u stanju da precizno odredi njihovo ponašanje i Seldonov Plan više ne bi imao nikakvog smisla. Shvatate li?"

Treviz ponovo stade da podrhtava u svojoj prevelikoj želji da do kraja bude shvaćen. "Shvatate li?" ponovi on.

"Da, shvatam", odgovori Pelorat. "Ali, stari družo, kao đavolov advokat..."

"Da? Samo nastavi."

"Ljudska bića jesu jedina inteligentna vrsta u Galaksiji."

"Roboti?" upita Blis. "Gea?"

Pelorat se za trenutak zamisli, a onda, pomalo oklevajući, započe: "Nakon iščeznuća Vasionaca, roboti više nisu igrali nikakvu značajniju ulogu u ljudskoj istoriji. Sve do nedavno, ni uloga Gee nije baš bila istaknuta. Roboti su delo ljudskih bića, a Gea je delo robota; shodno tome, budući da su i roboti i Gea vezani trima zakonima robotike, sve do sada nisu imali drugog izbora do da ustuknu pred

ljudskom voljom. Uprkos svemu što je Denil postigao tokom dvadeset hiljada godina, i uprkos dugom razvitku Gee, jedna jedina reč Golana Treviza, ljudskog stvora, bila bi dovoljna da učini kraj i Denilovim naporima i daljim težnjama Gee. Sledstveno tome, znači, čovečanstvo je jedina inteligentna vrsta od značaja u čitavoj Galaksiji, i shodno tome, psihoistorija zadržava svu svoju vrednost."

"Jedina inteligentna vrsta od značaja u čitavoj Galaksiji", ponovi lagano Treviz. "Potpuno se slažem s tim. Pa ipak, toliko mnogo i toliko često govorimo o Galaksiji, da sve vreme ispuštamo iz vida da to nije dovoljno. Naša galaksija ne čini čitavu Vaseljenu. Postoje i druge galaksije."

Pelorat i Blis se promeškoljiše obuzeti nelagodnošću. Denil ga je slušao s dobrodušnom ozbiljnošću, blago gladeći rukom Falominu kosu.

"Slušajte dalje", nastavi Treviz. "U neposrednoj blizini naše galaksije nalazi se Magelanov oblak, gde još nijedan ljudski brod nije zašao. Iza njega su druge galaksije, i ne preterano daleko odatle, pruža se džinovska galaksija poznata pod imenom Andromeda, osetno veća od naše. I još dalje odatle, galaksije se ređaju na milijarde.

Naša vlastita galaksija porodila je samo jednu vrstu inteligentnih bića, dovoljno spremnu da razvije visokotehnološko društvo - ali šta je sa drugima? Možda naša galaksija uopšte nije pravi uzorak? Možda u nekim drugim galaksijama - a možda i u svim drugim - postoje brojne inteligentne vrste koje se međusobno nadmeću, boreći se jedna protiv druge - i sve, podjednako, izvan svakog domašaja našeg razumevanja? Možda su zabavljene vlastitim međusobnim borbama, ali šta ako, u nekoj od galaksija, neka vrsta ostvari prevlast nad drugima, a potom, imajući dovoljno vremena da razmotri kakav će joj biti sledeći korak, krene na druge galaksije?

Posmatrano u hipersvemirskim razmerama, galaksije predstavljaju tek tačkice - i tako je širom Vaseljene. Mi još nismo otišli ni do jedne tuđe galaksije, niti je, koliko znamo, neka inteligentna vrsta iz neke druge galaksije došla među nas; međutim, jednog dana i tome može doći kraj. I ukoliko ti osvajači stignu ovamo, gotovo je izvesno da će pronaći način da ljude okrenu jedne

protiv drugih. Do sada smo se tukli samo među sobom, i svikli smo se sa takvim krvavim čarkama. Neki tuđinski osvajač, koji bi nas zatekao podeljene i suprotstavljene jedne drugima, lako će uspostaviti prevlast nad svima nama, zagospodariti nama i možda, uništiti nas sve zajedno. Jedina prava odbrana protiv toga je stvaranje Galaktike, koju ne bi bilo moguće okrenuti protiv nje same, i koja bi bila u stanju da se uljezima suprotstavi sa daleko više moći."

"Slika koju ste nam dočarali zaista je zastrašujuća", primeti Blis. "Pitanje je, stoga - hoćemo li imati dovoljno vremena da izgradimo Galaktiku?"

Treviz pogleda nagore, kao da pokušava da probije debeli sloj Mesečevog tla koji ga je odvajao od površine i od svemira; kao da nastoji da osmotri te beskrajno daleke galaksije, kako se kreću kroz nezamislive, nepregledne daljine svemira.

"Koliko nam je poznato", odgovori on, "tokom čitave ljudske istorije nijedna tuđa inteligencija nije posegnula za nama. Bilo bi potrebno da tako ostane još samo nekoliko vekova, možda samo malo više od desethiljaditog dela vremena tokom koga naša civilizacija postoji, i mi ćemo biti bezbedni. Na kraju krajeva", dodade on, odjednom osetivši kako ga prože neki nemir, koji se istog časa potrudi da otkloni, "nije to isto kao kada bi se neprijatelj već nalazio na našim vratima, i među nama."

I on ne spusti pogled, kako se ne bi susreo sa bludećim pogledom Falom - hermafroditskog, transduktivnog, drugačijeg stvorenja - koji je, neodgonetljiv, počivao na njemu.

Sadržaj

[POČETAK POTRAGE](#)
[PREMA KOMPORELENU](#)
[NA ULAZNOJ STANICI](#)
[NA KOMPORELENU](#)
[ČARKE OKO BRODA](#)
[PRIČA O ZEMLJI](#)
[ODLAZAK SA KOMPORELENA](#)
[ZABRANJENI SVET](#)
[SUSRET SA ČOPOROM](#)
[ROBOTI](#)
[POD ZEMLJOM](#)
[PONOVO NA POVRŠINI](#)
[ODLAZAK SA SOLARIJE](#)
[MRTVA PLANETA](#)
[MAHOVINA](#)
[SREDIŠTE SVETOVA](#)
[NOVA ZEMLJA](#)
[MUZIČKO VEČE](#)
[RADIOAKTIVNOST?](#)
[OBLIŽNJI SVET](#)
[SVRŠETAK POTRAGE](#)